

AA 6
HISTORIÆ AUGUSTÆ
SCRIPTORES SEX

ÆLIUS SPARTIANUS, JULIUS CAPITOLINUS

ÆLIUS LAMPRIDIUS, VULCATIUS GALLICANUS

TREBELLIVS POLLIO, FLAVIVS VOPISCVS

AD OPTIMAS EDITIONES

COLLATI

PRÆMITTITVR NOTITIA LITERARIA

ACCEDIT INDEX

STVDIIIS SOCIETATIS BIPONTINÆ

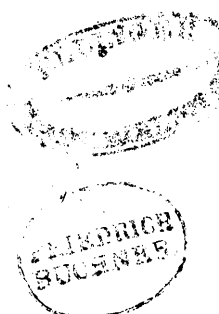
HADRIANVS.

EDITIO ACCURATA

BIPONTI

EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS

CICIOCCLXXVII

6011

93716

—
II

SCRIPTORES
HISTORIÆ AUGUSTÆ

SEX HISTORIÆ
 AUGUSTÆ SCRIPTORUM
 VITÆ ET SCRIPTA

EX

GERARDI JOANNIS VOSSII

LIBRO II

DE HISTORICIS LATINIS.

ÆLIUS SPARTIANUS.

ÆLIUS Spartianus Imperatoris Diocletiani temporibus floruit: atque ad eum vitam misit Hadriani, Ælii Veri, Didii Juliani, Severi, & Pescennii Nigri. Ab eodem quoque traditam habemus vitam Antonini Caracalli: sed cui ea missa fuerit, libri non exprimunt. Item exstat vita Antonini Getæ, quæ Constantino Augusto nuncupatur. Verum eorum etiam vitas scripsisse, qui ante Hadrianum imperarunt, liquet ex initio vitæ Ælii Veri, ubi ait: In animo mihi est, Diocletiane Auguste, tot Principum maxime, non solum eorum, qui principem locum in hac statione, quam temperas, retentarunt, ut usque ad Divum Hadria-

Scriptt. H. A.

a 2

num feci ; sed illorum etiam , qui vel Cæsarum nomine appellati sunt , nec Principes , aut Augusti fuerunt , vel quolibet alio genere aut in famam , aut in spem principatus venerunt , cognitioni numinis tui sternere. *Ex quibus verbis etiam , quid sibi proposuerit , cognoscimus. De quo & in fine illius Augusti scribit :* Mihi propositum fuit , omnes , qui post Cæsarem dictatorem , hoc est divum Julium , vel Cæsares , vel Augusti , vel Principes appellati sunt , quique in adoptionem venerunt , vel Imperatorum filii , aut parentes , Cæsarum nomine consecrati sunt , singulis libris exponere. *Verum non perfecisse , quod in animo habebat , argumento illud erit , quod is , qui paulo junior est , Fl. Vopiscus , auctor est , Aureliani vitam scriptam esse a nemine. Ceterum summus vir , Claud. Salmasius , testatur , in optimæ notæ excerptis Spartiani , quæ e Palatina habuerat bibliotheca , etiam Spartiano tribui , tum vitam Antonini Pii , Antonini Philosophi , Veri Imper. Pertinacis , Clodii Albini , & Opilii Macrini : quæ vulgo Capitolini creduntur : tum vitam Avidii Cassii , quæ Vulcatio Gallicano adscribi solet : tum Commodi , Antonini Diadumeni , Heliogabali , & Alexandri Severi , quæ Lampridii creduntur. De illis , Vulcatio & Lampridio tributis , quid statuas , inferius exponam. De istis vero , quæ Capitolini putantur , ita censeo , propter sola illa excerpta , eum , qui hæcenus vitarum illarum auctor creditur , antiqua possessione deturbari non debere. Nec movet , quod hic singuli Imperatores singulis exponantur libris ; Capitolinus vero dicat , se hunc morem servaturum , ut sicubi possit , duos pluresque Imperatores uno*

VITÆ ET SCRIPTA.

volumine comprehendat. Nam non semper similiter sensisse, sed, cum prius libros singulos singulis destinasset, postea consilium mutasse, liquet ex initio vitæ Gordianorum. Qua de re plura in Capitolino dicam.

JULIUS CAPITOLINUS.

JULIUS Capitolinus ad Diocletianum Augustum vitam scripsit Antonini Pii. Etiam vitam consignavit M. Antonini Philosophi: sed non exprimunt libri, cui eam nuncuparit. Item Veri Imperatoris, quæ eidem dicata Diocletiano. Nisi illa potius Spartiani est. Ad hæc vitam Pertinacis. Tum autem Clodii Albini, quæ consecrata Constantino Augusto: non Diocletiano, quod putabat Casaubonus initio notarum in Spartianum. Præterea vitam Opilii Macrini, quæ ad eundem missa est Constantinum. Uti & duorum Maximinorum, & Gordianorum trium Ejusdem quoque habemus Maximum & Balbinum: sed, cui eos miserit, ignoratur. Reliqui, quos scripserat, Imperatores perierunt. Ceterum non eandem in vitis istis perscribendis insiitit viam. Primum enim singulis Imperatoribus librum suum destinarat. Postea consilium id displicuit. En verba ipsius Capitolini, initio vitæ Gordianorum: Fuerat quidem consilium, venerabilis Auguste, ut singulos quosque Imperatores, exemplo multorum, libris singulis ad tuam Clementiam destinarem, (nam id multos fecisse, vel ipse videram, vel lectione conceperam) sed improbum visum est, vel Pietatem tuam multitudine distinare librorum, vel meum laborem plurimis voluminibus occupare. Ubi non

tantum se mutasse sententiam dicit; sed etiam & prioris, & posterioris consilii causam exponit: prioris quidem, quod multi sic facere soleant, quorum exemplo purgat factum prius, de quo tum omnibus satis constabat; posterioris autem, quia si posthac plures jungat Imperatores, & sibi, scribendo, & Augusto, legendo, minus creaturus sit molestiæ ac laboris. Hunc in modum præfari voluit, ut omnes cognoscerent, cur non eandem nunc viam iniret, quam antea institisset.

ÆLIUS LAMPRIDIUS.

ÆLIUS Lampridius inter eos est, quos in vitis Principum perscribendis imitari se dicit Vopiscus in Probo suo. Scriptas ab eo habemus vitas quatuor istorum, Commodi Antonini, Antonini Diadumeni, Antonini Heliogabali, & Alexandri Severi: quarum duæ posteriores dicatæ sunt Constantino Augusto. Dubitari tamen possit, utrum vita illa Alexandri Severi auctorem habeat Lampridium. Vulgo quidem ei, etiam in principe editione Mediolanensi adscribitur. Sed Spartiano assignat optimus Palatinæ quondam bibliothecæ codex; uti & Robertus a Porta Bononiensis. Quin excerpta Spartiani, quibus ex eapse bibliotheca Salmastius usus fuit, non ei hanc modo vitam tribuunt, sed etiam illas trium Antoninorum, quas ante referebam. Sed hoc si verum est, nihil amplius Lampridii superfit. Verum non ego plus ausim fidei tribuere unis illis excerptis, quam ipsis codicibus Spartiani, & MSS. & excusis. Aut si excerptis illis fidem derogari durius videtur: dixero, eundem mihi Ælium

Spartianum, atque Ælium Lampridium videri. Aufonii isthoc notum:

Tria nomina nobiliorum.

Porro, præter tres quatuorve istas, aliorum quoque vitas reliquerat Spartianus: easque inter Marci Antonini, cujus ipse meminit initio vitæ Commodi. Non tamen pertexuisse omnium vitas usque ad Constantinum, vel etiam Diocletianum, immo ne Aureliani quidem vitam edidisse, clare colligitur ex Augusti ejus vita a Vopisco scripta.

VULCATIUS GALLICANUS.

VULCATIUS Gallicanus V. Cl. (eos autem clarissimos dixere, qui dignitatis essent senatoriæ) quid scribere propositum habuerit, & qua ætate vixerit, hæc ejus verba ostendunt: Proposui, Diocletiane Auguste, omnes, qui Imperatorum nomen, sive iuste, sive iniuste, habuerunt, in literas mittere, ut omnes purpuratos Augustos cognosceres. Sed hodie nihil ejus habemus, præter vitam Avidii Cassii, unde verba ista depromsi. Immo nec omnium tradidisse vitas, certum est: quandoquidem ante Vopiscum vitam Aureliani prodidit nemo, ut initio illius Augusti locuples ipse testis est. Vopiscum autem paulo post Vulcatium scripsisse, ex eo colligo, quod Trebellii Pollionis meminerit initio Aureliani; Julii autem Capitolini, & Ælii Lampridii, initio Probi. Atqui isti ætate Vulcatii vixere. Sed nec illud memoratu indignum, in optimis & antiquissimis Spartiani excerptis, quæ fue-

re in bibliotheca Palatina, illam Avidii Cassii vitam tribui Spartiano, ut doctissimus Salmasius observavit. Qui & tandem eo inclinatur, ut eum genuinum esse auctorem arbitretur: idque propter tam multa, quæ conveniunt, uti ætas, dictio, etiam propositum, quia, ut Lampridius ait, statuisse se omnes, qui post Julium Cæsarem vel Augusti, vel Cæsares, vocati essent, singulis explicare libris; ita & apud scriptorem vitæ Avidii Cassii legas, proposuisse eum, omnes, qui Imperatorum nomen, sive juste, sive injuste habuerunt, in literas mittere, uti ante etiam audivimus. Adde, quod, ut Lampridium constat non præstitisse, quod proposuerat, ita nec scriptor vitæ Cassianæ id fuit executus. Nam Vopiscus negat, quemquam ante se Aureliani vitam literis signasse. Atque item Vopiscus plane præterit Vulcatii nomen, etiam ubi occasio ejus memorandi optima erat: ut cum in tradendis Principum vitis imitari se ait Gargilium Martialem, Julium Capitolinum, Ælium Lampridium, ceterosque, qui hæc, & talia, non tam diserte, quam vere, memoriæ prodiderunt. Verum sic dicere possumus, Vulcatium hic inter ceteros illos comprehendendi: nomen vero ejus non exprimi hoc loco, quod etsi proposuisset de omnibus Imperatoribus scribere, idque fortasse æmulatione aliqua Spartiani compulsus, tamen paucorum admodum vitam, immo fortean non aliam, quam illam Avidii, in lucem edidisset. Et si ea Avidii a Vulcatio scripta non est, unde factum dicemus, ut non tam Spartiani, Lampridii, aut Capitolini nomen, (in quo proclivis fuisset error in miscella ista historia, ubi nunc hoc, nunc illud, nunc istud nomen inscribitur) quam no-

men legatur *Vulcatii Gallicani*, quod non alibi occurrit, nec tamen a librariis temere præscriptum videtur.

TREBELLIVS POLLIO.

PROXIMVS est *Trebellius Pollio*. Is in principe editione, quæ *Mediolani* prodiit, *Trevellius* dicitur, sed perperam. Nam in antiquis inscriptionibus constanter legas, *Trebellius Pelidiamus*, *Trebellius Marinus* pro. *Trebellia Tyche*, aliique id genus. Adde, quod *Trebellius* factum est e *Trebius*: quod in iisdem inscriptionibus crebrum: uti, *Trebius Germanus*, *C. Trebius Longus*, *Trebia C. F. Filumena*, ac similia. Immo in membranis hic ipse scriptor *Trebius Pollio* nominatur, ut *Salmasio* monitum. *Pollio* hic, ut *Flavius Vopiscus* in *Aureliani* vita scripsit, a duobus *Philippis* usque ad *Divum Claudium* & ejus fratrem *Quintillum*, Imperatores, tam claros, quam obscuros memoriæ prodidit. Sed non habemus hodie vitam *Philipporum*, vel *Decii*, qui *Philippis* successit, vel *Galli*, & *Volusiani*, qui post *Decium* imperarunt. Quin e vita *Valeriani* patris, qui post *Gallum* & *Volusianum* imperium tenuit, extrema solum supersunt. Ac præterea habemus vitam *Valeriani filii*, item *Gallienorum* duorum, & *XXX* tyrannorum, qui *Gallieni* temporibus imperium occuparunt. Ad hæc *Divi Claudii*. Quod vero volumen suum de *XXX* tyrannis inscripsit, eo respexit, quod *Athenis* a *Lysandro* captis, *XXX* tyranni imperarunt. Bellum videbatur, si totidem tyranni *Valeriani* ac *Gallieni* temporibus imperasse vi-

derentur. Verum non plures reperit, quam **XXIX**. Itaque, ut numerum rotundum impleret, adjecit Valentem superiorem, alieni temporis tyrannum, ut quem ipse Decii temporibus rebellasse fateatur. Hoc vere est, quod Græci dicunt, δουλεύειν τῇ ὑποδέσει, ac Lesbiorum more, in structura uti plumbea regula, qua fit, ut non paries normæ, sed norma parieti accommodetur. Sane si extra Valeriani & Gallieni tempora ire licuit, quot alios adjicere potuit tyrannos! Sed ut in eo Pollionem excusare non possumus, ita in illo culpari non meruit, quod duas addidisset feminas, Zenobiam & Victoriâ. Viri quidem docti, qui in templo pacis convenire, deque literis tractare solent, illud in Pollione reprehendebant, quod, **XXX** tyrannos pollicitus, immiscuisset duas, ut sic dixerim, tyrannas, vel, ut Græci mallent, Τυραννίδας. Verum ea parte plane injurii fuerunt. Nam, quod feminas vulgo non vocamus tyrannos, haud magis mirandum, quam quod nec tyrannæ appellantur. Nempe id rei magis insolentia, quam vocabuli vitio fit. Cur enim non eam tyrannam æque, ac furem, aut homicidam dicere liceat? Atque ut non aliter, quam tyrannam vocitare liceret, sane sic quoque sub tyrannorum nomine, velut sub digniori genere, recte tyrannas, complectamur; haud aliter, ac qui poetas laudet, etiam poetrias intelligat. Pollio nihilominus, monitus ab amico propterea se vapulare, quod, pollicitus **XXX** tyrannos, tyrannas immisceret, secunda editione **XXX** illis tyrannis duas adjecit, ut, si feminæ non viderentur tyrannorum nomen mereri, saltem, duobus illis additis, justus expleretur numerus. Atque hoc osten-

dunt verba illa, quæ adjecit post editionem primam: Hæc sunt, quæ de triginta tyrannis dicenda videbantur: quos ego in unum volumen idcirco contuli, ne, si de singulis singula quæque narrarem, nascerentur indigna fastidia, & ea, quæ ferre lector non posset. Studiose in medio feminas posui ad ludibrium Gallieni, quo nihil prodigiosius passa est respublica Romana. Duos etiam nunc tyrannos, quasi extra numerum, quod alieni essent temporis, additurus: unum, qui fuit Maximini temporibus; alterum, qui Claudii, ut tyrannorum XXX viri hoc volumine tenerentur. Quæso, qui expletum jam librum acceperas, boni consulas, atque hos volumini tuo volens addas: quos ego, quemadmodum Valentem superiorem huic volumini, sic post Claudium & Aurelianum, his, qui inter Tacitum & Diocletianum fuerunt, addere destinaveram. Sed errorem meum major historiæ diligentia tuæ eruditionis avertit. Habeo igitur gratiam, quod titulum meum prudentiæ tuæ benignitas implevit. Nemo in templo Pacis dicturus est, me feminas inter tyrannos, cum risu & joco, tyrannas videlicet, & tyrannides, ut ipsi de me solent jactare, posuisse. Habent integrum numerum ex arcanis historiæ in meas literas datum. Titus enim, & Censorinus, quorum unus, ut dixi, sub Maximino, alter sub Claudio fuit, ambo ab iisdem militibus, a quibus purpura velati fuerant, interempti sunt. *Hactenus Pollio. Atque ita ille quidem explevit numerum triginta virorum, qui tyrannidem invasissent: sed, si demas Zenobiam, & Victoriæ,*

solum XXVIII erunt, qui Valeriani & Gallieni temporibus fuerint. Quantopere vero, ut aiebam, tyrannorum numerus excrescere poterat, si alieni etiam temporis tyrannos addere licebat! Nec solum de triginta tyrannis, sed etiam de Claudii vita, iteratam dedit editionem. Ea pleraque de Claudio recoxit: & quia reprehendebatur, quasi in gratiam Constantii Cæsaris, virtutem Claudii, a cuius fratre Constantinus genus ducebat, nimis extulisset; subinde istiusmodi obtrectationibus occurrit. Ut, cum ait: Dicat nunc, qui nos adulationis accusat, Claudium minus esse amabilem. Item: Vera dici fides cogit: simul ut sciant hi, qui adultores nos existimari cupiunt, id, quod historia dici postulat, nos non tacere. Addamus aliquid de vita Valeriani patris. In plerisque enim membranis, quas & Robertus a Porta secutus fuit, vita ea tribuitur Julio Capitolino. Qui error inde provenit, quia codex ille, unde omnes promanarunt, mutilus erat: ut in quo præter alia desideraretur, quomodo per annos LXX vita laudabili in eam gloriam conscendisset. Hoc fuse Pollio tractarat, quod nunc verbulo tantum attingitur. Prior igitur, ut dicebamus, pars vitæ Valeriani deperiit, & una vitæ inscriptio. Unde factum, ut residua pars crederetur esse Capitolini, cuius liber de Maximi & Balbini vita proxime antecesserat. Credat aliquis, vitam Valeriani integram haberi, quæ a genere Imperatoris ejus incipit. Sed initium istoc in melioribus membranis desideratur, ut omnino, velut statuæ cuidam, caput hoc appositum sit Polioni. Quam inepte autem hoc fecerint, patebit consideranti, quomodo vita illa legatur in codd. MSSis,

quorum fidem optime in eruditissimis suis castigationibus ac notis Salmasius expressit. Vita Claudii, quod etatem Pollicionis clare docet, scripta ab eo est, non quidem ad Constantinum Cæsarem, ut est in vulgatis codd. sed, quod jam viris doctis observatum, ad patrem ejus Constantium, ut hæc verba docent: Quæ idcirco posui, ut sit omnibus clarum, Constantium, divini generis virum, sanctissimum Cæsarem, & Augustæ ipsum familiæ esse, & Augustos multos de se daturum, salvis Diocletiano & Maximiano Augustis, & ejus fratre Galerio. Etiam initio ejus vitæ legas: Feliciter ventum est ad Principem Claudium, qui nobis intuitu Constantii Cæsaris cum cura in literis digerendus est. Et satis liquet, Constantii, non Constantini, legi debere in Gallienis: Contra Postonium igitur Gallienus cum Aureolo & Clodio duce, qui postea imperium obtinuit, principe generis Constantii Cæsaris nostri, bellum incepit. At aliquanto post: Is enim est Claudius, a quo Constantius, vigilantissimus Cæsar, originem ducit. Scriptoris hujus diligentiam Vopiscus commendat initio Firmi sui. Nec si etatem cogitemus, qua vixit, laude caret dictio ejus. De qua non admodum refrager Gesnero, qui Tom. I Bibliothecæ, eam tersam esse ait, pauloque altius assurgere, qualis historico convenit.

FLAVIUS VOPISCUS.

FLAVIUS Vopiscus Syracusius edidit vitam Aureliani Imp. item Taciti Imp. & fratris ejus Floriani

ni. ad hæc Probi, quam ad Celsum scripsit. Item quadrigam tyrannorum, Firmi, Saturnini, Proculi, & Bonosi. Præterea trigam Imperatorum, Cari puta, Numeriani, & Carini. Neque præter ista, quæ hodie exstant, quidquam, vel ab ipso auctore, vel ab alio scriptore, citatur. Qua vixerit ætate, non uno colligere est argumento. Avum enim suum interfuisse dicit concioni, cum Aper manu occideretur Diocletiani. In Carino autem quatuor hosce Principes laudat, Diocletianum, Maximianum, Galerium, & Constantium: atque horum singulis libris vitam esse proditam ait ab Claudio Eusthenio, qui Diocletiano ab epistolis erat: atque hoc idcirco a se dici, ne quis rem tantam a se petat, maxime cum vel virorum principum vita non sine reprehensione dicatur. Unde liquet, vixisse post obitum Constantii Chlorig, qui Constantini M. pater fuit. Et tamen in Aureliano ait: Et est quidem jam Constantius Imp. Sed puto, ab Aureliano scribendi initium fecit. Carinum vero in literas misit post obitum Constantii. Vel hoc verum est, vel scribi debet, jam Constantinus Imper. vel intelligendus Constantius, Constantini filius. At omnino verius est, quod primo loco dicebam. Nam Aurelianum multo ante alios editum fuisse, verba hæc ostendunt in Probo: Sed non patiar ego ille, a quo dudum solus Aurelianus est expetitus, cujus vitam, quantum potui, persecutus, Tacito Florianoque jam scriptis, non me ad Probi facta conscendere; si vita suppetet, omnes, qui supersunt, usque ad Maximianum Diocletianumque dicturus. In Vopisco, præter eruditionem, illud etiam laudamus, quod omnia ordine

narrat meliori, quam factum fuit a Spartiano, Capitolino, atque aliis historiæ Augustæ scriptoribus, in quibus pleraque valde turbata. Ceterum decreverat quoque memoriæ tradere vitam Apollonii Tyanei, plani illius, cujus magicas fraudes veris Christi miraculis opponebant gentiles. Hunc impostorem Vopiscus in Aureliano appellat, celeberrimæ famæ auctoritatisque sapientem, veterem philosophum, amicum verum Deorum, ipsum etiam pro numine frequentandum. Et post aliqua de eodem ait: Quid enim illo viro sanctius, venerabilius, antiquius, diviniusque inter homines fuit? ille mortuis reddidit vitam: ille multa ultra homines & fecit, & dixit: quæ qui volet nosse, Græcos legat libros, qui de ejus vita conscripti sunt. Ex his cognoscere est, ut Vopiscus magnis follibus propudiosa fuerit mendacia spiraturus, si scripsisset vitam Apollonii, quam continuo post promittit, his verbis: Ipse autem, si vita suppetat, atque ipsius viri favori usquequaque placuerit, breviter saltem tanti viri facta in literas mittam: non quo illius viri gesta munere mei sermonis indigeant, sed ut ea, quæ miranda sunt, omnium voce prædicentur.

NOTITIA LITERARIA
 DE
 ÆLIO SPARTIANO
 JULIO CAPITOLINO &c.
 EX

Jo. Alb. Fabricii Bibliotheca Latina a Jo. Aug.
 Ernesti auctius edita T. III, lib. III, c. 6.

Scriptorum sex historiae Augustae ætas.

SEX ! Scriptores Historiæ Augustæ, sive vitæ Im-

I. Forte quatuor tantum numerandi, si quidem vita Avidii Cassii non a Vulcatio Gallicano scripta est, sed a Spartiano, cujus integrum nomen est *Ælius Lampridius Spartianus*. Igitur Ælius Lampridius falso diversus a Spartiano esse creditur: certe Flavius Vopiscus in Probo, ubi Ælium Lampridium nominat, Spartianum inter scriptores hujus argumenti prætermittit, & vitam Septimii Severi, quam Spartiano plures codices Msti tribuunt, Casaubonus testatur in codice regis

Galliæ, Ælio Lampridio adscribi. Etiam aliorum vitas, quæ sub Ælii Lampridii nomine feruntur, in Excerptis antiquissimis Palatinis ad Spartianum referri, auctor est vir summus Claudius Salmafius. Harduinum vero, doctissimum & ipsum hominem, cui scriptores hi toti suppositi ac commentitii habentur, somniis suis tetricisque suspicionibus relinquamus. Pro Ælio *Ælium Lampridium* vocat Grotius ad Apocalypf. X ult.

peratorum, quos non attigit Suetonius, ab ^t Hadriano usque ad Carinum descriptæ ab *Ælio Spartiano*, *Julio Capitolino*, *Ælio Lampridio* ², *Vulcatio Gallicano*, *Trebellio Pollione* & *Flavio Vopisco*, qui omnes imperante Diocletiano aut Constantio, qui ei successit, vel certe filio ejus Constantino, vixerunt. Vide Voss. lib. 2 de Hist. Latinis cap. 5, 6, 7, & cl. Hankium de Romanarum rerum scriptoribus. *Vulcatius* ³ *Gallicanus* Senator Romanus fuit, & fortasse idem Consul a. C. 317. *Flavius Vopiscus* patria Syracusanus, qui Suetonii imitatione scripsisse se non diffitetur in Probo: & in Aureliano cap. 44, Constantio tenente imperium vixisse se innuit. Interciderunt *Claudius Eusthenius*, qui quatuor libris scripserat vitas Diocletiani, Herculei, Constantii & Galerii: *Acholius Septimius* & *Encolpius* ⁴, a quibus vitam Alexandri Severi scriptam novimus ex Spartiano c. 48, qui Dexippum quoque laudat cap. 49, atque Acholium itinera Alexandri Severi scripsisse testatur cap. 64: *Julius*

1. Mirum est, Nervæ & Trajani optimorum Principum vitas ex Spartiano vel alio auctore non addidisse, qui hanc *συναγωγὴν* vitarum primus confecit: neque enim hos Suetonius attigerat: nisi potius dicendum est, vitas istas ex hac collectione interciderunt. Ita Philipporum etiam Deciorumque vitæ cum initio Valeriani desiderantur.

2. Fuit & Lampridius

Scriptt. H. A.

rhetor Burdegalensis, quem acrem Sidonius appellat: & Gallicanus presbyter, quem laudat Sedulius præf. ad Macedonium.

3. *Ælius Rufinus Vulcatius* ap. Ammian. XXI, 12.

4. Imago imperii sub Encolpii nomine a Thom. Elioto edita Anglice Lond. a. 1549 supposititia est, ut notavi in Bibl. Græca lib. 4, cap. 10, § 15.

b

Aterianus, quem citat Vopiscus in XXX Tyrannis cap. 6, ubi de Victorino: & qui Græce vitam Aureliani tradidere, *Callicratides Tyrius*, *Theocles*, laudati ab eodem Vopisco, ubi neminem ante se Latine idem fecisse testatur. *Asclepiodotum* etiam laudat Vopiscus in Aureliano cap. 44, ubi de Diocletiano agit, sive quod aliquid ab Asclepiodoto, qui sub Constantio Præfectus Prætorio fuit, coram acceperat; nam ita & patrem suum avumque ad testimonium Vopiscus citat: sive quod, ut Vossio visum, Diocletiani vitam Asclepiodotus scripsit. Cum Julio Capitolino, videndum, an commune aliquid sit *Cornelio Capitolino*, quem citat idem Vopiscus in XXX Tyrannis cap. 14, ubi de Odenato. De vitis Imperatorum, a *Spartiano*, *Julio Capitolino* &c. scriptis a fine Trajani¹, ad Diocletiani initium, hoc est, ab a. C. 157 ad 284, confer etiam, si placet, Tillemontii Historiam Imperatorum T. IV, p. 99 sq. edit. Bruxellensis, & 529 seq. Etsi autem valde dubium est, quæ vitæ, a quibus, scriptæ sint, quia scriptorum codicum mira hac in parte est varietas, singulas tamen ordine recensentes, quænam unicuique verisimiliter adscribendæ videantur, virorum doctissimorum secuti iudicium, paucis indicabimus.

1. Trajani vitam scripserant *Marius Maximus*, *Fabius Marcellinus*, *Aurelius Verus* & *Statilius Valens*, omnes pridem deperditi, quos citat Spartianus in Alex. Seve-

ro cap. 48. *Avidium Cassium* in vita Severi laudat Poggius lib. de infelicitate Principum p. 153, pro Dione Cassio, ni fallor.

Quæ vitæ a quibus scriptæ.

Ælius Spartianus V. C. in vita Ælii Veri ait, sibi in animo esse, non solum Imperatorum post Julium Cæsarem, quemadmodum usque ad Hadrianum jam fecisset, sed illorum etiam, qui vel Cæsarium nomine appellati sint, nec Principes aut Augusti fuerint, vel quolibet alio genere aut in famam, aut in spem principatus venerint, vitas singulis libris exponere. Huic Spartiano ab omnibus tribuuntur *vita Hadriani & Ælii Veri*, quas misit ad Diocletianum Augustum, cujus se *ιδιωτῆ* ¹ vocat: unde illum Imperatoris familiarem vel libertum colligunt viri eruditi. Etiam vitam *Antonini Pii, M. Antonini* ² *Philosophi, & Veri* Spartiano adscribunt antiquissima excerpta Bibl. Palatinæ, quibus stylum mirifice suffragari notat Salmasius: sed vulgo hæ feruntur sub nomine *Julii Capitolini*. Eadem excerpta Spartiano vindicant vitam *Avidii Cassii*, quæ in editionibus & scriptis exemplis refertur ad *Vulcatium* ³ *Gallicanum*. Sed in hac quoque tanta

1. *Diocletiano Augusto Ælius Spartianus* suus salutem. In vita Ælii Veri.

2. H. Casaubonus T. I, p. 307, 308 restatur, hanc vitam in editis & scriptis Codicibus ita confusam ac diversimode interpolatam haberi, ut etiam iudicio suo retexendam putaverit, separatimque fuerit editurus, quod tamen haud fecit.

3. Hujus quoque vitæ auctor, *Proposui*, inquit, *Diocletiane Auguste*, omnes, qui *Imperatorum nomen sive juste, sive injuste habuerunt, in literas mittere, ut omnes purpuratos Augustos cognosceres*. Flavius tamen Vopiscus negat, Aureliani Imperatoris vitam a quoquam ante se memoriæ proditam.

est cum dictione Spartiani similitudo, ut; si diversi sunt auctores censendi, uno veluti ore locuti videantur.

Vita Commodi Antonini sub nomine *Ælii Lampridii* legitur. Robertus a Porta *Julii Capitolini* eam esse dicit: in antiquis illis excerptis Palatinis eidem adscribitur *Spartiano*. *Publii* autem *Helvii Pertinacis*¹ vitam Julio Capitolino, qui circa an. C. 335 vitas Imperatorum scripsit in gratiam Constantini M. editi & scripti libri tribuunt, quam itidem Spartiani esse innuunt excerpta vetera Palatinæ Bibl. Vitæ *Didii Juliani*, *Septimii Severi* & *Pescennii Nigri*, *Spartiano* adscribuntur etiam in vulgatis & scriptis libris, nisi quod codex regis Galliæ vitam *Severi* tribuit *Julio Capitolino*: sed utique unus auctor vitas illas tres composuit, non minus quam vitam *Clodii Albini*, quæ in editis sequitur sub nomine *Julii Capitolini*: at in excerptis Palatinis rectius refertur ad *Spartianum*. Vita *Antonini Caracallæ* & *Antonini Getæ* dicata Constantino Imp. *Spartiani* nomen præfert tam in editis, quam in scriptis. Utramque ab uno auctore, illoque *Spartiano*, scriptam esse, ostendit *Salmasius* adversus *Isaacum Casaubonum*, qui de vita *Antonini Getæ* ambiguus fuerat, quod in illa quædam diversa, quam in superiore tradantur, quæ *Salmasius* in diversos auctores rejicit, quos *Spartianus*

1. *Pertinacis* & *Didii Juliani* ac *Sept. Severi* vitam *Lampridio* tribuere mavult *H. Dodwellus* in prælectt. histo-

ricis præmialibus. Reliquas universas usque ad vitas *Gordianorum*, *Julio Capitolino*.

fuerit secutus. *Vita Opilii Macrini Julio Capitolino, Antonini Diadumeni & Heliogabali* ¹ in edit. & Mss. *Ælio* tribuuntur *Lampridio*. Sed & has omnes *Spartiano* adscribunt excerpta Palatina. *Vitam* autem *Alexandri Severi*, quæ Constantino Augusto dicata, sub ejusdem *Ælii Lampridii* nomine in editis legitur, non tantum excerpta illa, sed & alius codex antiquissimus Biblioth. Palatinæ, aliusque regis Galliæ, & Robertus de Porta Bononiensis, qui summam horum librorum composuit, *Spartiano* vindicant: atque adeo vitas omnes hætenus recensitas, Salmasius non dubitat esse illius unius Spartiani; idque liquido liquere sibi ait in limine notarum ad *vitas duorum Maximinorum*, quæ omnium consensu sunt *Julii Capitolini*, dicatæ Constantino Augusto. Ab eodem etiam *Capitolino* habemus *vitas trium Gordianorum, Maximi item & Balbini*. Sed *Trebellium Pollionem* ² auctorem agnoscunt, etsi *Julio Capitolino* in quibusdam Codicibus, & a Roberto Bononiense adscriptæ, *Valerianorum vitæ & utriusque Gallieni, & triginta Tyrannorum, vita* denique *Flavii Claudii* ³ & *Quintilli fratris*. Postremo a *Flavio Vopisco* Syracusio, admodum ju-

1. In *Heliogabali* vita p. 230 Constantinum alloquitur auctor, & p. 231 memorat Judæorum & Samaritanorum religiones, ac *Christianorum devotionem*.

2. Diligens & fidei cultor historicus dicitur Gaddio Tom. 1, pag. 200. Scripsit, si H. Dodwellum audimus,

sub Diocletiano post a. C. 303; sed ante Kal. Mai. a. 305.

3. In hac vita *Trebellius* sæpe testatur, omnem se adulationem procul habere, ejusque falso se ab aliis argui. Hinc viris eruditis secunda hodie videtur exstare editio vitæ *Claudii* a *Trebellio* recognita.

vene, iisdem ¹, quibus Trebellius Pollio scripsit, temporibus, jussu Junii Tiberiani, præfecti Urbis ², elaboratæ sunt *vita Aureliani*, quam itidem Julio Capitolino perperam inscribit Robertus Bononiensis, *Taciti & Floriani fratris, Probi, Firmi & Saturnini, Proculi & Bonosi, vita* denique *Cari, Numeriani & Carini*. Vitæ *Valerianorum* Julio Capitolino tribuuntur etiam a Lilio Gyraldo dialog. 21. Vitam *Getae* ad Capitolinum refert Dodwellus in prælect. Cambdenianis, & *Guilelmus Musgrave* V. C. qui vitam illam novis suis & variorum eruditorum hominum notis illustratam edidit *Iscaë Damnoniorum* 1714. 8, adjuncta dissertatione de *Geta Britannico* &c. Jo. Harduinus in operibus selectis p. 866: *Ridicule satis hunc sibi propositum finem in scribendo fuisse Trebellius Pollio profitetur, ut nempe eundem XXX Tyrannorum in Hist. Romana numerum exhiberet, quem olim fuisse Athenis, literæ similes prodidissent. Nam ut promissis staret ille scilicet, necesse fuit & Tyrannos ab ipso appellari, qui non essent, & fingi Principes, qui ne quidem inter homines forte exstiterint. Fecit utrum-*

1. H. Dodwellus tamen observat, postea quædam interta supplementa post a. C. 308; quin immo post a. 341 & 343.

2. Præfecturam urbis Junius Tiberianus, in cujus gratiam vitas quasdam Cæsarum scripsisse se Vopiscus innuit, gessit: Diocletiano imperante a. C. 291, Nam licet fuerit etiam

Præfectus eodem nomine a. 303, tamen in ejus Præfecturam non inciderunt Hilaria, quo festo, 25 Martii celebrari solito, monitum se a Tiberiano de scribenda Imperatorum quorundam vita Vopiscus refert. Vide Tillemont. not. 22 ad vitam Diocletiani T. 4. Hist. Imp. p. 530.

que. Nam ex illis XXX non omnino XII in numis antiquis invenimus, & tantum abest, ut hi, quos habemus, Tyranni fuerint, ut eorum etiam plerique inter divos relati fuerint, provinciæ saltem illius decreto, cui præfecti fuerunt &c.

I N D E X
E D I T I O N U M
HISTORIÆ AUGUSTÆ
S C R I P T O R U M
A U C T I O R F A B R I C I A N O
E T I N I I I Æ T A T E S D I G E S T U S .

Æ T A S I N A T A L I S

a principe editione Mediolanensi an. 1475, per M. Phil. de *Lavagnia* impressa, cui præfuit *Bonacursus* Pisanus. Secutæ sunt eam Venetæ quatuor an. 1480, 1489, 1490 & 1499, quarum binæ priores ex Bernardini Ritzii Novariensis, binæ posteriores Jo. Rubei Vercellensis officinis prodire. Quinque vero his collectionibus scriptores hist. Aug. omnes, non solum VI dicti minores, sed & Suetonius cum Eutropio & Paulo Diacono exhibentur.

(1465) scriptorum Historiæ Augustæ Sylloge primum prodiisse *Mediolani* credebatur, Salmasii fide aut testimonio, qui in prima nota ad Spartiani Hadrianum, se usum esse dicit editione, *quinque illa & viginti annis* priori ea, quam Casaubonus primam dixisset: eam fuisse Mediolanensem, commodatam sibi a Jureto, eamque per omnia ferme consentire cum Codice præstantissimo Palatino, quo ad emendandos hos scriptores usus sit. Hoc testimonio fretus Dan. Guil. Mollerus in *Diff. prima de Scriptt. H. A.* quæ est de Spartiano Altorf. 1687, p. 15 primam editionem af-

signavit an. 1455, deceptus mendo editionis Hakianæ, quæ in nota Casauboni expressit 1480, pro 1490, qui numerus est in editione Casauboniana: secundum quem annus 1465 efficitur. Hunc igitur numerum fecuti sunt, qui post de editionibus Scriptorum H. A. tradiderunt. Saxius quidem in Prolegom. Hist. typograph. Mediol. cap. 3, pag. 88 valde pugnat pro eo anno, uno Salmafii testimonio nixus, cum fateatur, nemini alii tale exemplum visum, aut in Italicis biblioth. repertum esse. Utinam Salmasius diligentius illud exemplum Jureti descripsisset, ut liquidius judicare possemus. Ut nunc est, tamen multum dubitationis relinquitur, præsertim cum dicat, se hanc editionem omnium primam pronuntiare non audere. Quidni auderet, si anni quinti & sexagesimi erat? cum ante eum annum in Italia nullum librum excusum typis fuisse, fatis constet, in Germania autem horum scriptorum typis editorum nullum vestigium repertum sit. Itaque assentimur Meermanno, qui in Origg. typogr. T. II, pag. 242 hanc editionem anni 1465 commentitiam pronuntiat; recteque conjicit, exemplum Salmasianum fuisse partem mediam Collectionis variorum Histor. Rom. Scriptorum, quæ Mediol. 1475 prodiit, habetque primum Suetonium cum subscriptione a. 1475; deinde Scriptores sex H. A. sine subscriptione a. l. & typogr. ad extremum Eutropium, cum eadem, quæ in prima parte est, subscriptione. Addit, se vidisse tale exemplum in bibliotheca Henr. Justice, Hagæ vendita a. 1763, idque plane contensisse cum exemplo suo a. 1475. Habemus & ipsi tale exemplum, sine præfatione & subscriptione anni & loci, ligatura Francica pulchra superioris seculi, fortasse illud ipsum Salmasianum, certe id, quod a. 1763 Hagæ venditum est: in quo scriptum est in capite chartæ ante initium libri: Historiæ Aug. Scriptores Mediolani 1465, quod exemplum si Salmasius habuit, hac nota decipi potuit. Est autem hoc exemplum hujusmodi: — Initium faciunt *Vitæ Nervæ & Trajani* recentioris scriptoris Christiani, quæ tria folia explent. Sequitur opus scriptorum ipsorum sic: *In hoc Codice continentur Vitæ diversorum Principum & Tyrannorum, a Divo Hadriano usque ad Numerianum a diversis scriptoribus compo-*

sita. Hæc literis majoribus: inde *Catalogus Imperatorum* &c. deinde in altero folio *Spartiani Vita Hadriani.* Exemplum nostrum habet eas omnes lectiones, quas Salmasius e suo affert. — Hæc cl. Ernestius in Bibliothecæ Fabricianæ T. III., pag. 98 sq. Adde Lairium in Spec. hist. de typogr. Rom. cap. II., § 3. ubi clare demonstratur, ante a 1470 typographiam non existitisse Mediolani. Itaque primam editionem, quæ Salmasius usus sit, teneamus eam esse, quæ Mediolani a. 1475 fol. primum separatim, deinde in ea, quam jam descriptum imus, Collectione, facta est. cf. Denis Merkwürdigk. der Garell. Bibl. p. 533 sq. & ex cl. Harlesius in Notitia liter. Rom. P. I., p. 77.

1475

Editio princeps, Mediolani, fol. III Vol. Titulus: *In hoc codice continentur Cajus Suetonius Tranquillus de XII Cæsaribus, Ælius Spartianus, Julius Capitolinus, Ælius Lampridius, Trevellius Pollio, Flavius Vopiscus, Eutropius & Paulus Diaconus, de regum ac imperatorum Romanorum vita.* Volumen primum habet Suetonium. Præmittitur *Bonacursi* Pisani præfatio ad Cicchum Simonetam, quæ etiam legitur apud Saffium Hist. med. lit. tum Aufonii versus in libros Suetonii: denique Calderini & Siconis Poletoni vita Suetonii, cum brevi ejusdem Calderini Commentario in tria capita priora Julii Cæsaris. In fine Suetonii: *Mediolani impressum per Magistrum Philippum de Lavagnia MCCCCLXXV die xx Julii.* Sequuntur tandem capita quædam: De exordio Nervæ & bonis ejus moribus ac morte: De exordio imperii Trajani & de ortu & bonis moribus ac studiis in administrando imperio; de mira ejus clementia erga viduam & moderatione circa cultum Christianorum, & pestilentis, quæ suo tempore contigerunt: Eutropius de morte ejusdem Trajani: Qualiter Trajani anima ab æterna pœna exempta est oratione Gregorii papæ. — In voluminis secundi titulo legitur: *In hoc codice continentur vitæ diversorum Principum & Tyrannorum a Divo Hadriano usque ad Numerianum a diversis scriptoribus compositæ.* Scilicet: *Ælii Spartiani* Hadrianus, *Ælius Verus*; *Julii Capitolini* Antoninus Pius, Antoninus Philosophus, & Verus; *Ælii Spartiani* Didius Julianus; *Ælii Lampridii* Commodus Antoninus; *Julii Capitolini* Ælius

Pertinax; *Vulcatii Gallicani* Avidius Cassius; *Ælii Spartiani* Severus, Pescennius Niger, Antoninus Caracallus & Antoninus Geta; *Ælii Lampridii* Antoninus Heliogabalus & Diadumenus Antoninus; *Julii Capitolini* Opilius Macrinus & Clodius Albinus; *Ælii Lampridii* Alexander Severus; *Julii Capitolini* duo Maximi, Gordiani tres, Pupienus & Balbinus, Valeriani duo, Galieni duo, Tyranni, Cyriades, Postumi duo, Lolianus, Victorini duo, Marius, Ingenuus, Regilianus, Aureolus, Macrini duo, Quietus, Odenatus, Herodes, Mæonius, Balista, Valentes duo, Pifo, Æmilianus, Saturninus, Tetrici duo, Trebellianus, Herennianus, Timolaus, Celsus, Zenobia, Victoria, Titus, Cenforinus; *Trevellii Pollionis* Divus Claudius, *Flavii Vopifci* Divus Aurelianus, Tacitus, Florianus, Probus, Firmus, Saturninus, Proculus & Bonofus, Carus, Carinus & Numerianus. Finis est absque subscriptione. — Volumen tertium exhibet *Eutropii & Pauli Diaconi* historiam Romanam, cum hac subscriptione: *Informatum est hoc opus per magistrum Philippum de Lavagna anno a nativitate Christi MCCCCLXXXV, undecimo Kalendas Januarias, Mediolani.* — Rarissimam hanc editionem, de cujus bonitate audivimus Salmasium, servat bibliotheca publica Ratisbonensis. Vid. Carl Theodor Gemeiners Nachrichten von den in der Regensburgischen Stadtbibliothek befindlichen merkwürdigen und seltenen Büchern aus dem funfzehnden Jahrhundert. Regensburg, 1785.

1480 *Veneta* I, fol. apud Bernardinum Novariensem. cujus exemplum est Lipsiæ in bibliotheca Paullina, teste Ernestio l. c. Præter historiæ Aug. scriptores sex, continet narrationem de Nerva, Trajano & Adriano, nec non de conflagratione montis Vesevi, Eutropium & Paulum Diaconum. Ratio huius edit. colligi potest ex sequenti.

1489 *Veneta* II, fol. Alia Bernardini Novariensis, quam a Fabricio omissam clar. Harlesius in *Analectis P. I* Introd. in *Notit. liter. Rom.* p. 398 sic describit: » In proto- » collo more antiquissimorum exemplorum deest titulus: in averfa pagina folii primi leguntur versus Augustonii in libros Suetonii. Tum sequitur: *Domitii Calderini, viri clarissimi de vita Caji Suetonii Tranquilli.*

- » Hac finita, subjecta sunt verba: *In Codice continetur Cajus Suetonius Tranquillus de XII Cæsaribus. Ælius Spartianus, Julius Capitolinus, Ælius Lampridius, Trevellius Pollio, Flavius Vopiscus, Eutropius & Paulus Diaconus de regum ac Imperatorum Romanorum vita.* In fine, postquam singulæ vitæ Imperatorum a Cæsare usque ad Numerianum, quæ in hoc Codice continentur, enumeratæ sunt, leguntur hæc: *Habes candide Lector Cæsarum vitas parvo ære, quas olim anxius quærebas, maxima lucubratione a viris præstantissimis emendatas. Quæ omnia accuratissime me Venetiis impressa sunt per Bernardinum Novariensem anno a natali Christiano MCCCCLXXXVIII. Kal. Octobr.*»
- 1490 *Veneta III*, fol. Historiæ Augustæ Scriptores sex, five vitæ Imperatorum Romanorum a Julio Cæsare usque ad Numerianum a diversis auctoribus eleganter compositæ. In fine, uti in prioribus Venetis, quas sequitur: *Habes, candide lector, Cæsarum vitas parvo ære, quas olim anxius quærebas, maxima lucubratione a viris præstantissimis emendatas. Quæ omnia emendatissime Venetiis impressa sunt per Joannem Rubeum de Vercellis anno a nativitate Christiana MCCCCCLXXX die XV Julii.* Vid. Maittaire Ann. typ. T. I, p. 50. Fuit in Bibl. Uffenbach. testante ejus Catalogo Tom. II App. I inter Incunabula artis typogr. n. CXXII, p. 46 sq. & inter libros in Bibliotheca regia Academica Gœttingensi in duplo exstantes, & 1784 divenditos, num. 105. Casaubonus ea usus est; & adjunctos habet Suetonium, Eutropium & Paulum Diaconum, uti priores Venetæ.
- 1499 *Veneta IV*, fol. apud eundem Jo. Rubeum. Memoratur in Bibliotheca Fabriciana e Catalogo Bibl. Menarsianæ. Si non est error in numero, est tamen mera repetitio superioris.

Æ T A S I I E G N A T I O — E R A S M I A N A
s. ALDINO — FROBENIANA.

1516 — 1603.

Aldinam collectionem Scriptt. hist. Aug. omnium a Jo. Bæpt. Egnatio & castigatorum & illustratorum duobus voll.

quorum unum VI habet minores, comprehensam facimus duplicem, alteram 1517, quæ *Erasmi & Frobenii* curas, s. *Basiliensem* I ed. 1518 & Juntinam filiam Aldinæ 1519 præcessit, alteram, quæ iis est posterior an. 1519 sq. *Erasmianæ* repetitio Coloniz Agr. 1527 facta, sed & est Basiliensis II, 1533, & III, 1546, quæ utraque Erasmi & Egnatii bona notasque coniuncta habent. Egnatii Aldinam alteram secuti sunt Rob. *Stephanus* in edendis Scriptt. H. A. minoribus cum Egnatii notis, 1544, & Seb. Gryphius 1551. Collectiones Lugdunenses 1552, 1559 & 1592, Henr. *Stephani* Corpus scriptt. hist. Rom. gr. & lat. 1568, ac Frid. *Sylburgii* Collectio eorundem Scriptt. 1588, etiam Scriptt. minores habent, illud cum notis Egnatii, hæc cum varr. lectt.

1516 — 1517 *Venetæ*, *Aldi* I, 8. Quæ ex officina Aldi & Andreae Soceri 1516 prodiit collectio scriptorum hist. Aug. cura Jo. Bapt. *Egnatii*, habet tantum Suetonium, S. Aur. Victorem, Eutropium & Paullum Diac. Ceteri vero, quos editiones princeps & Venetæ habent minores, ferius demum, quod & ex Erasmi præf. edit. Basil. I colligi poterat, iique an. 1517 ex eadem officina editi sunt. Recusa est duplex hæc collectio apud Aldum an. 1519 & 1521; unde dissensio orta negantium vel affirmantium priorem ed. vel eisdem ed. volumina varie ordinata disjunctentium; cui modum facere liceat ea sic ordinando:

1516 *In hoc volumine hæc continentur: C. Suetonii Tranquilli XII Cæsares. Sexti Aurelii Victoris a D. Cæsare Augusto usque ad Theodosium excerpta. Eutropii de gestis Romanorum libri X. Pauli Diaconi libri VIII ad Eutropii historiam additi. — In ultima pagina legitur: Venetiis in ædibus Aldi & Andreae Soceri mense Augusto MDXVI. cf. Harlesium in Notit. liter. Rom. P. I, Analecæta, p. 398, ubi se ipse correxit; & nostram notitiam liter. Suetonii p. XVI. Indicem librorum ex offic. Aldina, quos possidebat C. G. Schwarzius Prof. Altorf. in Fr. Jac. Beyschlagii Sylloge varr. Opp. T. I, fasc. III, n. X, p. 650. Extabat quoque in Bibl. J. Aug. Ernestii, teste ejus Catal. p. 187 n. 2802.*

(1517) *In hoc volumine hæc continentur: Joannis Baptistæ Egnatii Veneti de Cæsaribus libri III a dictatore Cæ-*

sare ad Constantinum Palæologum hinc a Carolo Magno ad Maximilianum Cæsarem. Ejusdem in Spartiani Lampridiique vitas & reliquorum annotationes. Nervæ & Trajani atque Adriani principum vite ex Dione, Georgio Merula interprete. Ælius Spartianus, Julius Capitolinus, Lampridius, Flavius Vopiscus, Trebellius Pollio, Vulcatius Gallicanus ab eodem Egnatio castigati. Addita in calce Heliogabali principis ad meretrices elegantissima oratio non ante impressa. — Egnatius, qui etiam priori volumini præfuit, præfationi hujus subscripsit: Venetiis MDXVII d. X Junii. Hinc Schwarzius hoc vol. in Indice suo l. c. p. 651 retulit ad an. 1517; visum certe & consultum, postquam Erasmus præf. suæ ed. Basil. I Nonis Jun. 1517 scripsisset, & antequam ed. Basiliensis in publicum exiret 1518, Frobenio bibliopolæ docto. In Cat. bibl. Zechianæ 1780 Altenburgi divenditæ p. 50, n. 754 etiam ad an. 1516 refertur.

- 1518 *Basileæ I, fol. Ex recognitione Des. Erasmi Roterdami C. Suetonius Tranquillus, Dio Cassius Nicæus, Ælius Spartianus, Julius Capitolinus, Ælius Lampridius, Vulcatius Gallicanus, V. C. Trebellius Pollio, Flavius Vopiscus Syracusius. Quibus adjuncti sunt Sext. Aurelius Victor, Eutropius, Paulus Diaconus, Ammianus Marcellinus, Pomponius Lætus Ro. Jo. Bapt. Egnatius Venetus. — In fine legitur: Basileæ apud Joannem Frobenium, mense Junio MDXVIII. — Dedicatio & præfatio Erasmi scripta est Antverpiæ Nonis Junii 1517, in qua ait, se in his auctoribus permulta correxisse & restituisse. Viderat autem non nisi primum collectionis Aldinæ volumen; quod testantur hæc illius verba: Cum hanc editionem jam adornaßem, commodum allatus est Suetonius, Aldinis typis excusus, sed emendatus opera Baptista Egnatii, viri cum primis tum integri, tum eruditi. Atque utinam, ut Suetonium, Aurelium Victorem, & Eutropium dedit, ita & Ælium Spartianum, ceterosque huic adjunctos nobis dedisset, in quibus nos permulta restituimus. Sed hac præfatione jam scripta & expressa typis, accepit Frobenius Codicem MS. e monasterio Morbacensi, & ed. Aldinæ alterum volumen, quod habet scriptores H. A. minores. Itaque iis usi sunt ad reliqua castigand-*

da: in iis, quæ jam expressa erant typis, fatis habere lectiones varias utriusque libri excerpere, & in capite operis addere. Est igitur & hæc editio in principibus numeranda.

- 1519 *Florentiæ s. Junina*, 8. Scriptores historiæ Augustæ. In hoc volumine hæc continentur &c. In fine: *Florentiæ, apud heredes Phil. Juntæ. MDXIX, mense Januario*. — Habet textum a Jo. Bapt. Egnatio emendatum, cum ejusdem notis, sequiturque adeo Aldinam ed. Rarum est exemplum. vid. Denis Merkwürdigk. der Garell. Biblioth. p. 533 seq. Eodem anno prodiit *Junina II Suetonii*, repetitio Aldinæ, ut adeo hæc cum illa Scriptorum minorum collectionem H. A. unam duobus voll. exhibeat.
- 1519 — 1521 *Veneta, Aldi II*, 8. Repetita est Aldina I Suetonii & scriptorum minorum 1516 — 1517; sed mutato scriptorum ordine (etiam notante Hambergo l. l.) auctiusque:
- 1519 *In hoc volumine hæc continentur: Nervæ & Trajani atque Adriani Cæsarium vitæ ex Dione, Georg. Merula interprete, Æl. Spartianus, Julius Capitolinus, Lampridius, Flavius Vopiscus, Trebellius Pollio, Vulcatius Gallianus, ab Jo. Bapt. Egnatio diligentissime castigati. Heliogabali principis ad meretrices elegantissima oratio; ejusdem J. Bapt. Egnatii de Cæsaribus libri III a dictatore Cæsare ad Constantinum Palæologum, hinc a Carolo M. ad Maximilianum Cæsarem continuati; ejusdem in Spartiani Lampridiique vitas & reliquorum annotationes: Aristidis Smyrnæi oratio de laudibus urbis Romæ a Scipione Carteromacho in latinum versa; in extrema operis parte addita conflagratio Vesuvi montis ex Dione, Georg. Merula interprete. — Venetiis in ædibus Aldi & Andr. Soceri m. Aug. 1519, 8. Titulum hunc ab exempli Aldini possessore cl. Wolfg. Jægero Prof. Altorf. plenius notatum ex Harlesii Not. lit. Rom. P. II, add. & corr. p. 477 sq. mutuati sumus.*
- 1521 *C. Suetonii de vita XII Cæsarium: item de vita & moribus Imperatorum excerpta ex Sexto Aurelio: item Eutropii & Pauli Diaconi de gestis Romanorum libb. XVII curante Jo. Bapt. Egnatio. — Venetiis typis Aldinis. Sic titulum dedit Cat. Bibl. Ludewig. P. III, n. 7617. cf. Notitiam edd. Suetonii nostram cett.*

- 1527 *Colonia*, fol. in ædibus Eucharii *Cervicorni*. Repetitio editionis *Erasmianæ* 1518, in qua vero & Erasmi deest præfatio, & varr. lectt. Sylloge, editionis Basiliensis indici inserta.
- 1533 *Basileæ* II, fol. Omnia quam antehac emendatiora; Annotationes Def. Erasmi & Egnatii cognitu dignæ. C. Suetonius Tranquillus, Dion Cassius, Ælius Spartianus, Julius Capitolinus, Ælius Lampridius, Vulcatius Gallicanus, Trebellius Pollio, Flavius Vopiscus, Herodianus Politiano interp. Sex. Aurelius Victor, Pomponius Lætus, Jo. Baptista Egnatius, Ammianus Marcellinus quatuor libris auctus. Cum Indicibus copiosis. Basileæ in officina Frobeniana, anno MDXXXIII. — Repetita, quantum ad scriptores nostros, ex ed. 1518. Ejus exemplum est penes nos.
- 1544 *Parisii*, 8. ap. Rob. Stephanum. Dio. Cassii Nerva, Trajanus, Adrianus, conflagratio Vesevi, Latine, Georg. Merula interprete; Ælius Spartianus; Julius Capitolinus; Ælius Lampridius; Vulcatius Gallicanus; cum Egnatii annotationibus.
- *ibid.* ap. eundem, 8. Trebellius Pollio, Flavius Vopiscus, cum Egnatii annotationibus; Sext. Aur. Victor; Pomponii Læti compendium historiæ Romanæ; Egnatius de principibus Romanorum. — His separato volumine eodem anno accessit Ammianus Marcellinus.
- 1546 *Basileæ* III, fol. apud Frobenium. Repetitio ed. 1533, cum notis Egnatii. In ea accessit *Vellejus Paterculus* ex Beati Rhenani iterata recensione.
- 1551 *Lugduni*, 12. ap. Seb. Gryphium. 2 voll. Cæsarum vitæ post Suetonium Tranquillum conscriptæ. Quarum auctores sunt: hi, Dion Cassius Nicæus. Ælius Spartianus. Julius Capitolinus. Ælius Lampridius. Vulcatius Gallicanus. Joan. Bapt. Egnatii Veneti in eisdem Annotationes. — Vitarum Cæsarum Tomus II. Quarum auctores sunt hi, Trebellius Pollio. Flavius Vopiscus. Sextus Aurelius Victor. Pomponius Lætus. Joan. Bapt. Egnatii Veneti in eisdem Annotationes. — Def. Erasmi index quo obscuræ voces explicantur.
- 1552 *Lugduni*, 8. apud Franciscum le Preux. 7 voll.
- 1559 *Lugduni*, 8. In collectione auctorum præcipuorum, qui Romanorum Imperatorum vitas scripserunt, apud

Anton. Vincentium impressa voll. 3; cujus parti secundæ præter Dion. Cassium ex interpretatione Georg. Merulæ insunt Spartianus, Capitolinus, Lampridius & Vulc. Gallicanus, cum Jo. Bapt. Egnatii annotationibus. Vid. Füttmanii Scriptorum Hist. Aug. minorum Laus & Reprehensio pag. XXVI.

- 1560 *Parisii*. Vincentii *Lupani* annotationes in *Ælium* Spartianum, Jul. Capitolinum, *Æl.* Lampridium, Vulc. Gallicanum, Treb. Pollionem, Flav. Vopiscum. His additus est ab ipso auctore prætermislorum libellus. — Haud magni pretii.
- 1568 Variæ historiæ Romanæ scriptores, partim Græci, partim Latini, in unum velut corpus redacti, de rebus gestis ab Urbe condita usque ad imperii Constantinopolin translati tempora. 4 Voll. 8. exc. Henr. Stephanus. — Insunt Sigonii Fasti consulares, ejusd. in Fastos & Triumphos comment. & de nominibus Romanorum liber, Vellejus Paterculus, Dio Cassius, Herodianus, Suetonius, Scriptores sex historiæ Aug. Pompon. Lætus, Egnatius, Ammian. Marcellinus & Eutropius.
- 1588 *Francofurti*, fol. ap. Andr. Wecheli heredes, Claud. Marnium, & Joh. Aubium. 2 Voll. Historiæ Romanæ Scriptores Latini minores &c. Addita variantis scripturæ notatio, ex optimis quibusque editionibus scriptorumque partim veterum, partim recentiorum monumentis collecta. Adjecta etiam Græcorum, quæ citantur, interpretatio. Opera Frid. *Sylburgii*. — In hac collectione continentur Suetonius, *Ælius* Spartianus & Jocii, Ammianus Marcellinus, Pompon. Lætus, Egnatius, Aufonii Epigrammata in Cæsares Rom. Imperatorum catalogus, libellus incerti auctoris de XIV regionibus urbis Romæ, qui Notitiæ dignitatum imperii occidentis præmittitur a Pancirollo, & diversus a Rufi Festi & P. Victorii ejusdem argumenti. Ad didit etiam Sylburgius opusculum Julii sive Lucii Exsuperantii, scriptoris antiqui, sed non satis exploratæ ætatis, de Marii, Lepidi & Sertorii bellis civilibus. — Duobus his voluminibus tertium accessit a. 1590, continens historiæ Romanæ scriptores Græcos minores.
- 1592 *Lugduni*, 8. apud Franciscum le Preux. 7 voll.
 — Eadem ibid. 8 apud Jac. Stær. 7 voll.

ÆTAS III CASAUBONIO — GRUTERIANA

- scilicet *Is. Casauboni, J. Gruteri*, & qui se illi adjunxit comitem, *Cl. Salmasii*, curis perfectior, ab an. 1603 ad nostra usque tempora procurrit. Nova oborta lux Scriptt. H. A. minoribus a triumviris hisce, quorum *primus* an. 1603 & textum correctiorem & Comm. insignem edidit; *alter* 1611 lectionem in Scriptt. H. A. minores omnes a se collectos cum MSS. Codd. Pal. denuo contulit, emendavit, supplevit, & capp. distinxit; *tertius* denuo recensuit & Casauboni notas atque emend. cum suis reddidit 1620, quæ ed. Londini recusa. Horum triumvirorum bona conjunxit editio Hackiana 1671. Mittimus enim Boxhornios & Schrevelios, quorum ille 1632, hic 1661, opellam suam contulerunt in hos scriptores. Laudatior vero est Ulr. *Obrechtii* cura in iis posita 1677, & Wilh. *Musgrave* 1714. Textus Hackianæ ed. repetitus tandem est in ed. Lipsiensi 1774, de qua, ejusque Indice fere in modum Glossarii aucto, quid existimandum sit, vide in Comm. rer. nov. Lips. germanice scriptis an. 1774 n. XXXI, p. 246 - 248.
- 1603 *Parisiis*, 4. Scriptores historiæ Augustæ minores sex, curante Isaac. *Casaubono*, qui & librum adjecit emendationum & notarum. — In hac ed. textus longe correctior est quam in superioribus, & commentarius Casauboni præstantissimus habetur.
- 1609 in historiæ Romanæ Scriptt. Lat. Aureliæ Allobrogum per Petr. de la Roviere. fol. 2 voll.
- 1611 *Hanoviæ*, fol. Historiæ Augustæ Scriptores Latini minores a Julio fere Cæsare ad Carolum Magnum: L. Ann. Florus, Vellejus Paterculus, C. Suetonius Tranquillus, Æl. Spartianus, Julius Capitolinus, Vulcatius Gallicanus, Æl. Lampridius, Trebellius Pollio, Flavius Vopiscus, Ammianus Marcellinus, Messala Corvinus, Julius Exsuperantius, Aurelius Victor, Paulus Diaconus, Landulphus Sagax, Jornandes, Paullus Warnefridus, Sextus Rufus. Priores quidem, ex optima cuiusque editione, comparati, confirmatique ad Codices MSS. bibliothecæ Palatinæ; posteriores vero mille locis emendati & suppleri, opera Jani *Gruteri*,

- cujus etiam additæ notæ. Hanoviæ, impensis Claudii Marnii heredum, Joan. & Andreæ Marnii & consort.
- 1620 *Parisiis*, fol. Historiæ Augustæ Scriptores sex, Ælius Spartianus, Julius Capitolinus, Ælius Lampridius, Vulcatius Gallicanus, Trebellius Pollio, Flavius Vopiscus. Claudius *Salmasius* ex veteribus libris recepit, & librum adjecit notarum & emendationum, quibus adjunctæ sunt notæ ac emendationes Isaaci *Casauboni* jam antea editæ. Vid. Niceroni Nachrichten von berühmten Gelehrten &c. II, pag. 406.
- 1623 in collectione Scriptt. vet. hist. Rom. Genevensi repetita ex illa 1609.
- 1632 *Lugduni Bat.* 12. ex offic. Jo. Mairii. 5 voll. Historiæ Augustæ Scriptores Latini minores, ex recensione M. Zuerii *Boxhornii*. In fine additas habet inscriptiones, quæ Imperatorum, quorum vitæ hic describuntur, mentionem faciunt, illustriores, nec non Boxhornii in ipsos illos scriptores animadversiones. Editor haud semel dissentit cum *Salmasio*; nec ita *Salmasius* præceperat omnia, ut haud inveniret *Boxhornius*, in quo ipsius diligentia laudabiliter posset versari. Reperiuntur vero in hac collectione: C. Jul. Florus, P. Vellejus Paterculus, Sex. Aur. Victor, Sex. Rufus Festus, Messala Corvinus, Eutropius, Cassiodorus, C. Suetonius, Ælius Spartianus cum sociis, & Ammianus Marcellinus.
- 1652 *Londini*, fol. per Rich. Twisden. Repetitio editionis *Salmasianæ* a. 1620.
- 1653 in collectione historiæ Romanæ Scriptorum Lat. veterum, qui exstant, omnium, Genevæ facta T. II. Sed neque nitore neque accuratatione collectio illa sese commendare videtur.
- 1661 *Lugduni Bat.* 8. curante Cornelio *Schrevelio*, cum annotationibus excerptis e Grutero, *Casaubono* & *Salmasio*.
- 1671 *Lugduni Bat.* 8. ex offic. Hackiana. 2 voll. Historiæ Augustæ Scriptores sex, cum integris notis Is. *Casauboni*, Cl. *Salmasii*, & Jani Gruteri. Cum indicibus locupletissimis rerum & verborum. — Editio elegans. Sed nescio quare hoc peccatum est, ut præfationes horum triumvirorum omitterentur, in quibus plura sunt necessaria & utilia ei, qui hos scriptores curio-

- fius legere & tractare velit: item indices locorum ex aliis scriptoribus, quæ obiter vel emendata vel explicata sunt, quæ sunt bene multa.
- 1677 *Argentorati*, 8. impensis Jo. Frid. Spoor & Reinh. Wächter. Historiæ Augustæ Scriptores sex, Ælius Spartianus, Jul. Capitolinus, Æl. Lampridius, Vulc. Gallicanus, Trebellius Pollio, Flavius Vopiscus. Cum notis Ulrici Obrechtii.
- 1692 *Oxoniæ*, 8. Henr. *Dodwelli* prælectiones academicæ ad initium vitæ Hadriani a *Spartiano* scriptæ; acc. diurnorum urbis e tabb. marmoreis fragmenta, cum notis. Oxoniæ e theatro Sheldoniano.
- 1744 *Iscæ Damnoniorum* (Excester), 8. sumptibus Ph. Yeo. Julii Capitolini Antoninus Geta, cum notis integris If. Casauboni, Jani Gruteri, Cl. Salmasii, & editoris: cujus accedunt de eodem imperatore, & de icuncula quondam M. regis Alfredi dissertationes. — Editor est Wilh. *Musgrave*. Vid. *Hamberger*. T. II, pag. 635.
- 1743 *Heidelbergæ*, fol. inter Scriptores historiæ Romanæ Latinos veteres qui exstant omnes, a Bennone Casparo Haurisio editos, T. II, pag. 275 - 427.
- 1774 *Lipsiæ*, 8. ap. Siegf. Lebrecht Crusium. Historiæ Augustæ Scriptores sex, Æl. Spartianus, Jul. Capitolinus, Æl. Lampridius, Vulc. Gallicanus, Treb. Pollio, Flav. Vopiscus. — Præfatus est cl. Jos. Lud. Ern. Püttmannus, Prof. Lipsi. curam gessit Jo. Petr. Schmid, A. M. qui textum ex editione Hackiana reddidit, sed mendose, & adjecit Indicem Latinitatis.
-

ÆLIUS SPARTIANUS

ÆLII SPARTIANI
HADRIANUS
IMPERATOR

A D

DIOCLETIANUM AUGUSTUM.

I. **O**RIGO Imperatoris Hadriani vetustior a Picentibus, posterior ab Hispaniensibus manat: siquidem Hadria ortos majores suos, apud Italicam, Scipionum temporibus, resedisse, in libris vitæ suæ Hadrianus ipse commemorat. Hadriano pater Ælius Hadrianus, cognomento Afer, fuit, consobrinus Trajani Imperatoris; mater, Domitia Paulina, Gadiibus orta; soror, Paulina, nupta Serviano; uxor, Sabina; atavus, Maryllinus, qui primus in sua familia senator populi Romani fuit. Natus est Romæ, IX Kal. Febr. Vespasiano septies & Tito quinquies Consulibus. Ac decimo ætatis anno patre orbatus, Ulpium Trajanum, prætorium virum, consobrinum suum, qui postea imperium tenuit, & Celiū Attianum, equitem Romanum, tutores habuit: imbutusque impensius Græcis studiis, ingenio ejus sic ad ea declinante, ut a nonnullis *Græculus* diceretur.

II. Quintodecimo anno ad patriam rediit: ac sta-

Scriptt. H. A.

A 2

tim militiam iniit; venandi usque ad reprehensionem studiosus. quare a Trajano abductus a patria, & pro filio habitus: nec multo post decemvir litibus judicandis datus; atque inde tribunus secundæ Adjutricis legionis creatus: post hæc in inferiorem Mœsiam translatus; extremis jam Domitiani temporibus, ibi a mathematico quodam, de futuro imperio id dicitur comperisse, quod a patruo magno, Ælio Hadriano, peritiam cœlestium callente, prædictum esse compererat. Trajano a Nerva adoptato, ad gratulationem exercitus missus, in Germaniam superiorem translatus est: ex qua festinans ad Trajanum, ut primus nuntiaret excessum Nervæ, a Serviano, fororis viro, (qui & sumtibus & ære alieno ejus prodito, Trajani odium in eum movit) diu detentus, fractoque consulte vehiculo tardatus, pedibus iter faciens, ejusdem Serviani beneficium antevenit; fuitque in amore Trajani: nec tamen ei per pædagogos puerorum, quos Trajanus impensius diligebat, Gallo favente defuit. Quo quidem tempore, cum sollicitus de Imperatoris erga se judicio, Virgilianas sortes consuleret,

Quis procul ille autem ramis insignis olive

Sacra ferens? nosco crines incanaque menta

Regis Romani, primam qui legibus Urbem

Fundabit, Curibus parvis & paupere terra

Missus in imperium magnum, cui deinde subibit,
fors excidit: quam alii ex Sibyllinis versibus ei provenisse dixerunt. Habuit autem præsumptionem imperii mox futuri, ex fano quoque Nicephori Jovis manante responso, quod Apollonius Syrius Pla-

ronicus libris suis indidit. Denique statim, suffragante Sura, ad amicitiam Trajani pleniorē rediit, nepte per sororem Trajani uxore accepta; favente Plotina, Trajano leviter (ut Marius Maximus dixit) volente.

III. Quæsturam gessit Trajano quater & Articulejo Consulibus: in qua cum, orationem Imperatoris in Senatu agrestius pronuntians, risus esset, utque ad summam peritiam & facundiam Latinis operam dedit. Post quæsturam acta Senatus curavit, atque ad bellum Dacicum Trajanum familiaris profecutus est: quando quidem & *indulisse vino se dicit, Trajani moribus obsequentem; atque ob hoc se a Trajano locupletissime muneratum.* Tribunus plebis factus est Candido & Quadrato iterum Consulibus. in quo magistratu, ad perpetuam tribuniciam potestatem omen sibi factum asserit, quod penulas amiserit, quibus uti tribuni plebis pluvie tempore solebant, Imperatores autem nunquam. unde hodieque Imperatores sine penulis a togatis videntur. Secunda expeditione Dacica Trajanus eum primæ legioni Minervie præposuit, secumque duxit: quando quidem multa egregia ejus facta claruerunt. quare adamante gemma, quam Trajanus a Nerva acceperat, donatus, ad spem successionis erectus est. Prætor factus est sub Surano bis, Serviano iterum Consulibus; cum festertium vicies ad ludos edendos a Trajano accepit. Legatus postea prætorius in Pannoniam inferiorem missus, Sarmatas compressit, disciplinam militarem tenuit, procuratores latius evagantes coercuit: ob hoc Consul est factus.

In quo magistratu, ut a Sura comperit, adoptandum se a Trajano esse, ab amicis Trajani contemni desiit ac negligi. Et defuncto quidem Sura, Trajani ei familiaritas crevit, causa præcipue orationum, quas pro Imperatore dictaverat.

IV. Usus Plotinæ quoque favore: cujus studio etiam legatus, expeditionis Parthicæ tempore, destinatus est. Qua quidem tempestate utebatur Hadrianus amicitia Sosii Pappi, & Plætorii Nepotis, ex senatorio ordine: ex equestri autem, Attiani, tutoris quondam sui, & Liviani Turbonis. In adoptionis sponsonem venit, Palma & Celso, inimicis semper suis, & quos postea ipse infecutus est, in suspicionem affectatæ tyrannidis lapsis. Secundo Consul favore Plotinæ factus, totam præsumtionem adoptionis emeruit. Corruptisse eum Trajani libertos, curasse delicatos, eosdemque sepelisse, per ea tempora, quibus in aula familiarior fuit, opinio multa firmavit. Quinto Iduum Augusti die, legatus Syriæ, literas adoptionis accepit: quando & natalem adoptionis celebrari jussit. Tertio Iduum earundem, quando & natalem imperii statuit celebrandum, excessus ei Trajani nuntiatus est. Frequens sane opinio fuit, Trajano id animi fuisse, ut Neratium Priscum, non Hadrianum, successorem relinqueret, multis amicis in hoc consentientibus, usque eo, ut Prisco aliquando dixerit: *Commendo tibi provincias, si quid mihi fatale contigerit.* Et multi quidem dicunt, Trajanum in animo id habuisse, ut, exemplo Alexandri Macedonis, sine certo successore moreretur: multi, ad senatum eum oratio-

nem voluisse mittere, petiturum, *ut, si quid ei evenisset, principem Romanæ Reipublicæ senatus daret*; additis dumtaxat nominibus, ex quibus optimum idem senatus eligeret. Nec defunt, qui factione Plotinæ, mortuo jam Trajano, Hadrianum in adoptionem adscitum esse prodiderint; supposito, qui pro Trajano fessa voce loqueretur.

V. Adeptus imperium, ad priscum se statim morem instituit, & tenendæ per orbem terrarum paci operam intendit. nam deficientibus his nationibus, quas Trajanus subegerat, Mauri laceſcebant, Sarmatæ bellum inferebant, Britanni teneri sub Romana ditione non poterant, Ægyptus ſeditionibus urgebatur, Lycia denique ac Palæſtina rebelles animos efferebant. quare omnia trans Euphratem ac Tigrim reliquit, *exemplo (ut dicebat) Catonis, qui Macedonas liberos pronuntiavit, quia teneri non poterant.* Pſamatoffirim, quem Trajanus Parthis regem fecerat, quod eum non magni ponderis apud Parthos videret, proximis gentibus regem dedit. Tantum autem ſtatim clementiæ ſtudium habuit, ut, cum ſub primis imperii diebus ab Attiano per epiſtolas eſſet admonitus, ut & Bæbius Macer præfeſtus Urbis, ſi reniteretur ejus imperio, necaretur, & Laberius Maximus, qui, ſuſpectus imperio, in inſula exfulabat, & Frugi Craſſus, neminem læderet: quamvis Craſſum poſtea procurator, egreſſum inſula, quaſi res novas moliretur, injuſſu ejus occiderit. Militibus ob auſpicia imperii duplicem largitionem dedit. Luſium Quietum, ſublatis gentibus Mauris, quos regebat, quia ſuſpectus imperio fuerat,

exarmavit; Martio Turbone, Judæis compressis, ad deprimentum tumultum Mauritaniae destinato. Post hoc Antiochia digressus est ad inspiciendas reliquias Trajani, quas Attianus, Plotina & Matidia deferebant. Quibus exceptis & navi Romam dimissis, ipse Antiochiam regressus, præpositoque Syriae Catilio Severo, per Illyricum Romam venit.

VI. Trajano divinos honores, datis ad senatum, & quidem accuratissimis, literis postulavit, & cunctis volentibus meruit, ita ut senatus multa, quæ Hadrianus non postulaverat, in honorem Trajani sponte decerneret. Cum ad senatum scriberet, veniam petiit, *quod de imperio suo iudicium senatui non dedisset: salutatus scilicet præpropere a militibus imperator, quod esse respublica sine imperatore non posset.* Cum triumphum ei senatus, qui Trajano debitus erat, detulisset, recusavit ipse, atque imaginem Trajani curru triumphali vexit, ut optimus imperator ne post mortem quidem triumphi amitteret dignitatem. Patris patriæ nomen sibi delatum statim, & iterum postea, distulit: quod hoc nomen Augustus sero meruisset. Aurum coronarium Italiæ remisit, in provinciis minuit, & quidem difficultatibus ærarii ambitiose ac diligenter expositis. Audito dein tumultu Sarmatarum & Roxolanorum, præmissis exercitibus Mœsiam petiit. Martium Turbonem, post Mauritaniae præfecturam infulis ornatum, Pannoniæ Daciæque ad tempus præfecit. Cum rege Roxolanorum, qui de imminutis stipendiis querebatur, cognito negotio pacem composuit.

VII. Nigrini infidias, quas ille sacrificanti Ha-

driano, conscio sibi Lufio & multis aliis, paraverat, cum eum etiam successorem fibimet Hadrianus destinasset, evasit. Quare Palma Terracinæ, Celsus Bajis, Nigrinus Faventiæ, Lufius in itinere, senatu jubente, invito Hadriano (ut ipse in vita sua dicit) occisi sunt. Unde statim Hadrianus, ad refellendam tristissimam de se opinionem, quod occidi passus esset uno tempore quatuor consulares, Romam venit, Dacia Turboni credita, titulo Ægyptiacæ præfecturæ, quo plus haberet auctoritatis, ornato: & ad comprimendam de se famam, congiarium duplex præfens populo dedit, ternis jam per singulos aureis se absente divisis. In senatu quoque, excusatis, quæ facta erant, juravit, *se nunquam senatorem, nisi ex senatus sententia, puniturum*. Statim cursum fiscalem instituit, ne magistratus hoc onere gravarentur. Ad colligendam autem gratiam nihil prætermittens, infinitam pecuniam, quæ fisco debebatur, privatis debitoribus in Urbe atque Italia, in provinciis vero etiam ex reliquis ingentes summas remisit; syngraphis in foro Divi Trajani, quo magis securitas omnibus roboraretur, incensis. Damnatorum bona in fiscum privatum redigi prætulit, omni summa in ærario publico recepta. Pueris ac puellis, quibus etiam Trajanus alimenta detulerat, incrementum liberalitatis adjecit. Senatoribus, qui non vitio suo decoxerant, patrimonium, pro liberorum modo, senatoriæ professionis explevit; ita ut plerisque in diem vitæ suæ dimensum sine dilatione restituerit. Ad honores explendos, non solum amicis, sed etiam passim ali-

quantis, multa largitus est. Feminas nonnullas, ad sustentandam vitam, sumtibus jovit. Gladiatorium munus per sex dies continuos exhibuit; & mille feras natali suo edidit.

VIII. Optimos quosque de senatu in contubernium Imperatoriæ majestatis adscivit. Ludos circenses, præter natalitios, decretos sibi sprexit: & in concione, & in senatu sæpe dixit, *ita se rempublicam gesturum, ut sciret populi rem esse, non propriam.* Tertio consules, cum ipse ter fuisset, plures fecit: infinitos autem secundi consulatus honore cumulavit. Ipsum autem tertium consulatum, & quatuor mensibus tantum egit, & in eo sæpe jus dixit. Senatui legitimo, cum in Urbe vel juxta Urbem esset, semper interfuit. Senatus fastigium in tantum extulit, difficile faciens senatores, ut cum Attianum ex præfecto prætorii, ornamentis consularibus præditum, faceret senatorem, nihil se amplius habere, quod in eum conferri posset, ostenderit. Equites Romanos nec sine se de senatoribus, nec secum judicare permisit. Erat enim tunc mos, ut, cum Princeps causas cognosceret, & senatores & equites Romanos in consilium vocaret, sententiam ex omnium deliberatione proferret. Exsecratus est denique Principes, qui minus senatoribus detulissent. Serviano, sororis viro, cui tantum detulit, ut ei venienti de cubiculo semper occurreret, tertium consulatum, nec secum tamen, cum ille bis ante Hadrianum fuisset, ne esset secundæ sententiæ, non petenti, ac sine precatione concessit.

IX. Inter hæc tamen & multas provincias a Tra-

jano acquisitas reliquit: & theatrum, quod ille in campo Martio posuerat, contra omnium vota destruxit. Et hæc quidem eo tristiora videbantur, quod omnia, quæ displicere vidisset Hadrianus, mandata sibi, ut faceret, decreto Trajani esse simulabat. Cum Attiani, præfecti sui & quondam tutoris, potentiam ferre non posset, nisus est eum obtruncare: sed revocatus est, quia jam quatuor consularium occisorum (quorum quidem necem in Attiani consilia refundebat) premebatur invidia. Cui cum successorem dare non posset, quia non petebat; id egit, ut peteret: atque ubi primum petiit, in Turbonem transtulit potestatem: cum quidem etiam Simili, alteri præfecto, Septitium Clarum successorem dedit. Summotis his a præfectura, quibus debebat imperium, Campaniam petit: ejusque omnia oppida beneficiis & largitionibus sublevavit, optimum quemque amicitiiis suis jungens. Romæ vero prætorum & consulum officia frequentavit: convivii amicorum interfuit: ægros bis ac ter die, & nonnullos equites Romanos ac libertinos, visitavit, solatiis refovit, consiliis sublevavit, conviviiis suis semper adhibuit. omnia denique ad privati hominis modum fecit. Socruæ suæ honores præcipuos impendit, ludis gladiatoriiis, ceterisque officiis.

X. Post hæc profectus in Gallias, omnes causariis liberalitatibus sublevavit. Inde in Germaniam transit: pacisque magis quam belli cupidus, militem, quasi bellum immineret, exercuit, tolerantia documentis eum imbuens; ipse quoque inter manipulares vitam militarem magistrans, cibus etiam

castris in propatulo libenter utens, hoc est, larido, caseo, & posca, exemplo Scipionis Æmilianii & Metelli, & auctoris sui, Trajani; multos præmiis, nonnullos honoribus donans, ut ferre possent ea, quæ asperius jubebat: siquidem ipse post Cæsarem Octavianum labantem disciplinam incuria superiorum Principum, retinuit, ordinatis & officiis & impendiis; nunquam passus aliquem a castris injuste abesse; cum tribunos non favor militum, sed justitia, commendaret; exemplo etiam virtutis suæ ceteros adhortatus, cum etiam vicena millia pedibus armatus ambularet; triclinia de castris, & porticus, & cryptas, & topia dirueret; vestem humillimam frequenter acciperet, sine auro balteum sumeret, sine gemmis fibulas stringeret, capulo vix eburneo spatham clauderet; ægros milites in hospitibus suis videret; locum castris caperet; nulli vitem, nisi robusto & bonæ famæ daret; nec tribunum nisi plena barba faceret, aut ejus ætatis, quæ prudentia & annis tribunatus robur impletet; nec pateretur quidquam tribunum a milite accipere; delicata omnia undique summovertet; arma postremo eorum, suppellectilemque corrigeret. De militum etiam ætatibus judicabat, ne quis aut minor, quam virtus posceret, aut major, quam pateretur humanitas, in castris, contra morem veterem, versaretur: agebatque, ut sibi semper noti essent, & eorum numerus sciretur.

XI. Laborabat præterea, ut condita militaria diligenter agnosceret: reditus quoque provinciales sollerter explorans, ut, si alicubi quippiam deesset,

expleret. Ante omnes tamen enitebatur, ne quid otiosum vel emeret aliquando, vel pasceret. Ergo conversis regio more militibus, Britanniam petiit: in qua multa correxit, murumque per octoginta millia passuum primus duxit, qui Barbaros Romanosque divideret. Septicio Claro, præfecto prætorii, & Suetonio Tranquillo, epistolarum magistro, multisque aliis, qui apud Sabinam uxorem, injussu ejus, familiarius se tunc egerant, quam reverentia domus aulicæ postulabat, successores dedit: *uxorem etiam, ut morosam & asperam, dimissurus, (ut ipse dicebat) si privatus fuisset.* Et erat curiosus non solum domus suæ, sed etiam amicorum: ita, ut per frumentarios occulta omnia exploraret; nec adverterent amici, sciri ab Imperatore suam vitam, priusquam ipse hoc Imperator ostenderet. Unde non injucundum est rem inferere, ex quo constat, eum de amicis multa didicisse. nam cum ad quendam scripisset uxor sua, *quod, voluptatibus detentus & lavacris, ad se redire nollet,* atque hoc Hadrianus per frumentarios cognovisset; petente illo com meatum, Hadrianus ei lavacra & voluptates exprobravit. cui ille: *num & tibi uxor mea, quod & mihi, scripsit?* Et hoc quidam vitiosissimum putant: atque huic adjungunt, quæ de adulterum amore ac nuptarum adulteriis, quibus Hadrianus laborasse dicitur, afferunt; jungentes, quod ne amicis quidem servaverit fidem.

XII. Compositis in Britannia rebus, transgressus in Galliam; Alexandrina seditione turbatus, quæ nata est ob Apin, qui cum repertus esset post multos annos, turbas inter populos creavit, apud quem

deberet locari, omnibus studiose cerrantibus. Per idem tempus, in honorem Plotinæ basilicam, apud Nemaufum, opere mirabili exstruxit. post hæc Hispanias petiit, & Tarracone hiemavit: ubi sumtu suo ædem Augusti restituit, omnibus Hispanis Tarraconem in conventum vocatis; delectumque joculariter, ut verba ipsa ponit Marius Maximus, detrectantibus, Italicis vehementissime, ceteris prudenter & caute consuluit. Quo quidem tempore non sine gloria gravissimum periculum adiit, apud Tarraconem spatians per hospitiva viridaria, servo in se hospitis cum gladio furiosus irruente: quem retentum ille ministris accurrentibus tradidit; &, ubi furiosum esse constitit, medicis curandum dedit, in nullo omnino commotus. Per ea tempora, & alias frequenter in plurimis locis, in quibus barbari non fluminibus, sed limitibus dividuntur, stipitibus magnis, in modum muralis sepis, funditus jactis atque connexis, barbaros separavit. Germanis regem constituit: motus Maurorum compressit: & a senatu supplicationes emeruit. Bellum Parthorum per idem tempus in motu tantum fuit; idque Hadriani colloquio repressum est.

XIII. Post hoc per Asiam & insulas ad Achajam navigavit, & Eleusinia sacra, exemplo Herculis Philippique, suscepit: multa in Athenienses contulit, & pro agonotheta resedit. & in Achaja quidem etiam illud observatum ferunt, quod, cum in sacris multi cultros haberent, cum Hadriano nullus armatus ingressus est. Post in Siciliam navigavit: in qua Ætnam montem conscendit, ut solis ortum

videret, arcus specie, ut dicitur, varium. Inde Romam venit, atque ex ea in Africam transiit, ac multum beneficiorum provinciis Africanis attribuit. Nec quisquam fere Principum tantum terrarum tam celeriter peragravit. Denique cum post Africam Romam redisset, statim ad Orientem profectus, per Athenas iter fecit, atque opera, quæ apud Athenienses cœperat, dedicavit: ut Jovis Olympii ædem, & aram sibi: eodemque modo per Asiam iter faciens, templa sui nominis consecravit. Deinde a Cappadocibus servitia castris profutura suscepit. Toparchas & reges ad amicitiam invitavit; invitato etiam Cosdroe rege Parthorum, remissaque illi filia, quam Trajanus ceperat, ac promissa sella, quæ itidem capta fuerat. cumque ad eum quidam reges venissent, ita cum his egit, ut eos pœniteret, qui venire noluerunt, causa speciatim Pharasmanis, qui ejus invitationem superbe neglexerit. Et circumiens quidem provincias, procuratores & præfides pro factis supplicio affecit; ita severe, ut accusatores per se crederetur immittere.

XIV. Antiochenses inter hæc ita odio habuit, ut Syriam a Phœnice separare voluerit, ne tot civitatum metropolis Antiochia diceretur. Moverunt ea tempestate & Judæi bellum, quod vetabantur mutilare genitalia. Sed in monte Cassio, cum videnti solis ortus gratia nocte ascendisset, imbre orto, fulmen decidens hostiam & victimarium sacrificanti afflavit. Peragrata Arabia, Pelusium venit, & Pompeji tumulum magnificentius exstruxit. Antinonum suum, dum per Nilum navigat, perdidit;

quem muliebriter flevit, de quo varia fama est, aliis eum devotum pro Hadriano afferentibus; aliis, quod & forma ejus ostentat, & nimia voluptas Hadriani. & Græci quidem, volente Hadriano, eum consecraverunt, oracula per eum dari afferentes: quæ Hadrianus ipse composuisse jactatur. Fuit enim poematum & literarum omnium studiosissimus; arithmeticæ, geometriæ, picturæ, peritissimus. Jam psallendi & cantandi scientiam præ se ferebat. in voluptatibus nimius: nam & de suis dilectis multa versibus composuit: amatoria carmina scripsit. Idem armorum peritissimus, & rei militaris scientissimus: gladiatoria quoque arma tractavit. Idem severus, lætus, comis, gravis, lascivus, cunctator, tenax, liberalis, simulator, sævus, clemens, & semper in omnibus varius.

XV. Amicos ditavit; & quidem non petentes, cum petentibus nihil non negaret. Idem tamen facile de amicis, quidquid infufurrabatur, audivit: atque ideo prope cunctos vel amicissimos, vel eos, quos summis honoribus evexit, postea ut hostium loco habuit; ut Attianum, & Nepotem, & Septicium Clarum. nam Eudæmonem, prius conscium imperii, ad egestatem perduxit; Polyænum & Marcellum ad mortem voluntariam coegit; Heliodorum famosissimis literis laceffivit; Titianum, ut conscium tyrannidis, & argui passus est, & proscribi; Numidium Quadratum, & Catilium Severum, & Turbonem, graviter insecutus est; Servianum, sororis virum, nonagesimum jam annum agentem, ne sibi superviveret, mori coegit; libertos denique

& nonnullos milites infecutus est. Et quamvis esset oratione & versu promptissimus, & in omnibus artibus peritissimus, tamen professores omnium artium semper, ut doctior, risit, contempsit, obtrivit. Cum his ipsis professoribus & philosophis, libris vel carminibus invicem editis, sæpe certavit. Et Favorinus quidem, cum verbum ejus quoddam ab Hadriano reprehensum esset, atque ille cessisset; arguentibus amicis, quod male cederet Hadriano de verbo, quod idonei auctores usurpassent, risum jucundissimum movit. ait enim: *Non recte suadetis, familiares, qui non patimini me illum doctiorem omnibus credere, qui habet triginta legiones.*

XVI. Famæ celebris Hadrianus tam cupidus fuit, ut libros vitæ suæ, scriptos a se, libertis suis literatis dederit, jubens, ut eos suis nominibus publicarent: nam Phlegontis libri, Hadriani esse dicuntur. Catacrianos libros obscurissimos, Antimachum imitando, scripsit. Floro poetæ scribenti ad se,

*Ego nolo Cæsar esse,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas,*

rescripsit:

*Ego nolo Florus esse,
Ambulare per tabernas,
Latitare per popinas,
Culices pati rotundos.*

Amavit præterea genus dicendi vetustum. controversias declamavit. Ciceroni Catonem, Virgilio Ennium, Sallustio Coelium prætulit. eademque jactatione de Homero ac Platone judicavit. Mathesim sic

Scriptt. H. A.

B

fcire fibi vifus eft, ut fero Kalendis Januariis fcripferit, quod ei toto anno poffet evenire: ita, ut eo anno, quo periit, ufque ad illam horam, qua eft mortuus, fcripferit, quid acturus effer. Sed quamvis effer in reprehendendis muficis, tragicis, comicis, grammaticis, rhetoribus, facilis; tamen omnes profefiores & honoravit, & divites fecit, licet eos quæftionibus femper agitavit. Et cum ipfe auctor effer, ut multi ab eo triftes recederent; dicebat, *fe graviter ferre, fi quem triftem videret*. In fumma familiaritate Epictetum & Heliodorum philofophos, & (ne nominatim de omnibus dicam) grammaticos, rhetores, muficos, geometras, pictores, aftrologos habuit; præ ceteris (ut multi afferunt) eminente Favorino. Doctores, qui profefioni fuæ inhabiles videbantur, ditatos honoratosque a profefione dimifit.

XVII. Quos in privata vita inimicos habuit, imperator tantum neglexit, ita ut uni, quem capitalem habuerat, factus imperator diceret, *Evaſiſti*. Iis, quos ad militiam ipfe per fe vocavit, equos, mulos, veſtes, fumtus, & omnem ornatum femper exhibuit. Saturnalia & figillaritia frequenter amicis inopinantibus miſit, & ipſe ab his libenter accepit, & alia invicem dedit. Ad deprehendendas obſonatorum fraudes, cum plurimis fumentibus paſceret, fercula de aliis menſis etiam ultimis quibuſque juſſit apponi. Omnes reges muneribus ſuis vicit. Publice, & frequenter, & cum omnibus lavit: ex quo ille jocus balnearis innotuit. nam cum quodam tempore veteranum quendam notum fibi in militia, dorſum

& ceteram partem corporis vidisset atterere, percontatus, cur se marmoribus defringendum daret, ubi audivit, hoc idcirco fieri, quod servum non haberet; & servis eum donavit, & sumtibus. verum alia die cum plures fenes ad provocandam liberalitatem Principis, parieti se attererent, evocari eos iussit, & alium ab alio invicem defricari. Fuit & plebis jactantissimus amator. Peregrinationis ita cupidus, ut omnia, quæ legerat de locis orbis terrarum, præfens vellet addiscere. Frigora & tempestates ita patienter tulit, ut nunquam caput tegetet. Regibus multis plurimum detulit: a plerisque vero etiam pacem redemit; a nonnullis contemptus est. multis ingentia dedit munera; sed nulli majora, quam Hiberorum, cui & elephantum, & quinquagenariam cohortem, post magnifica dedit dona. Cum a Pharasmane ipse quoque ingentia dona accepisset, atque inter hæc auratas quoque chlamydes; trecentos noxios cum auratis chlamydibus in arenam misit, ad ejus munera deridenda.

XVIII. Cum judicaret, in consilio habuit non amicos suos aut comites solum, sed jurisconsultos, & præcipue Julium Celsum, Salvium Julianum, Neratium Priscum, aliosque; quos tamen senatus omnis probasset. Constituit inter cetera, ut in nulla civitate, domus aliquæ transferendæ ad aliam urbem, ullius materiæ causa diruerentur. Liberis proscriptorum duodecimas bonorum concessit. Majestatis crimina non admisit. Ignotorum hereditates repudiavit: nec notorum accepit, si filios haberent. De thesauris ita cavet, ut, si quis in suo reperisset, ipse

potiretur: si quis in alieno, domino daret: si quis in publico, cum fisco æqualiter partiretur. Servos a dominis occidi vetuit, eosque jussit damnari per judices, si digni essent. Lenoni & lanistæ fervum vel ancillam vendi vetuit, causa non præstita. Decoctores honorum suorum, si suæ auctoritatis essent, catamidiari in Amphitheatro & dimitti jussit. Ergastula fervorum & libertorum tulit. Lavacra pro sexibus separavit. Si dominus in domo interemtus esset, non de omnibus fervis quæstionem haberi, sed de his, qui per vicinitatem poterant sentire, præcepit.

XIX. In Etruria præturam Imperator egit. Per Latina oppida dictator, & ædilis, & duumvir fuit. apud Neapolim demarchus; in patria sua quinquennalis: & item Hadriæ quinquennalis, quasi in alia patria; & Athenis archon fuit. In omnibus pæne urbibus & aliquid ædificavit, & ludos edidit. Athenis mille ferarum venationem in stadio exhibuit. Ab Urbe nunquam ullum venatorem aut scenicum avocavit. Romæ post ceteras immensissimas voluptates, in honorem focrus suæ, aromatica populo donavit. in honorem Trajani balsama & crocum per gradus theatri fluere jussit: fabulas omnis generis more antiquo in theatro dedit: histriones aulicos publicavit. In circo multas feras, & sæpe centum leones, interfecit. Militares pyrrichas populo frequenter exhibuit: gladiatores frequenter spectavit. Cum opera ubique infinita fecisset, nunquam ipse, nisi in Trajani patris templo, nomen suum scripsit. Romæ instauravit Pantheum, septa, basilicam Neptuni, sacras ædes pluri-

mas, forum Augusti, lavacrum Agrippæ: eaque omnia propriis & veteribus nominibus consecravit. Fecit & sui nominis pontem, & sepulcrum juxta Tiberim; & ædem Bonæ Deæ transtulit: & colossum, stantem atque suspensum per Decrianum architectum, de eo loco, in quo nunc templum Urbis est, ingenti molimine, ita ut operi etiam elephantes viginti quatuor exhiberet. & cum hoc simulacrum, post Neronis vultum, cui antea dicatum fuerat, Soli consecrasset; aliud tale, Apollodoro architecto auctore, facere Lunæ molitus est.

XX. In colloquiis etiam humillimorum civilissimus fuit; detestans eos, qui sibi hanc voluptatem humanitatis, quasi servantes fastigium Principis, inviderent. Apud Alexandriam in Musio, multas quæstiones professoribus proposuit; & propositas ipse dissolvit. Marius Maximus dicit, eum natura crudelem fuisse, & *idcirco multa pie fecisse, quod timeret, ne sibi idem, quod Domitiano accidit, eveniret.* Et cum titulos in operibus non amaret, multas civitates *Hadrianopoles* appellavit; ut ipsam Carthaginem, & Athenarum partem. Aquarum etiam ductus infinitos hoc nomine nuncupavit. Fiscus advocatum primus instituit. Fuit memoriæ ingentis, facultatis immensæ. nam & ipse orationes dictavit, & ad omnia respondit. Joca ejus plurima existant: nam fuit etiam dicaculus. Unde illud quoque innotuit, quod, cum cuiusdam canescenti quiddam negasset, eidem iterum petenti, sed infecto capite, respondit, *Jam hoc patri tuo negavi.* Nomina plurimis sine nomenclatore reddidit, quæ semel & congesta

simul audiverat, ut nomenclatores sæpius errantes emendaverit. Dixit & veteranorum nomina, quos aliquando dimiserat. Libros statim lectos, & ignotos quidem, plurimis memoriter reddidit. Uno tempore scripsit, dictavit, audivit, & cum amicis fabulatus est. Omnes publicas rationes ita complexus est, ut domum privatam quivis paterfamilias diligens non satis novit. Equos & canes sic amavit, ut eis sepulcra constitueret. Oppidum *Hadrianotherras* in quodam loco, quod illic & feliciter esset venatus, & urfam occidisset aliquando, constituit.

XXI. De iudiciis omnibus semper cuncta scrutando, tandiu requisivit, quamdiu verum inveniret. Libertos suos nec sciri voluit in publico, nec aliquid apud se posse, dicto suo omnibus superioribus Principibus vitia imputans libertorum; damnatis omnibus libertis suis, quicumque se de eo iactaverant. Unde exstat etiam illud severe quidem, sed prope joculari, de servis. nam cum quodam tempore servum suum inter duos senatores e conspectu ambulare vidisset, misit qui ei colaphum daret, & diceret: *Noli inter eos ambulare, quorum esse adhuc potes servus.* Inter cibos unice amabat tetrapharmacum, quod erat de fasiano, sumine, perna & crustulo. Fuerunt ejus temporibus fames, pestilentia, & terræ motus: quæ omnia, quantum potuit, procuravit, multisque civitatibus, vastatis per ista, subvenit. Fuit etiam Tiberis inundatio. Latium multis civitatibus dedit: tributa multis remisit. Expeditiones sub eo graves nullæ fuerunt: bella etiam silentio pæne transacta. A militibus, propter cu-

ram exercitus nimiam, multum amatus est, simul quod in eos liberalissimus fuit. Parthos in amicitia semper habuit; quod inde regem retraxit, quem Trajanus imposuerat. Armeniis regem habere permisit, cum sub Trajano legatum habuissent. A Mesopotamiis non exegit tributum, quod Trajanus imposuit. Albanos & Hiberos amicissimos habuit, quod reges eorum largitionibus profecutus est, cum ad illum venire contempsissent. Reges Bactriarum, legatos ad eum, amicitiae petendae causa, supplices miserunt.

XXII. Tutores saepissime dedit. Disciplinam civilem non aliter tenuit, quam militarem. Senatores & equites Romanos semper in publico togatos esse iussit, nisi si a coena reverterentur. Ipse, cum in Italia esset, semper togatus processit. Ad convivium venientes senatores stans excepit: semperque aut pallio tectus discubuit, aut toga submissa. Judicum sumtus constituit, & ad antiquum modum redegit. Vehicula cum ingentibus sarcinis Urbem ingredi prohibuit. Sederi equos in civitatibus non sivit. Ante octavam horam in publico neminem, nisi aegrum, lavari passus est. Ab epistolis & a libellis primus equites Romanos habuit. Eos, quos pauperes & innocentes vidit, sponte ditavit: quos vero calliditate ditatos, etiam odio habuit. Sacra Romana diligentissime curavit: peregrina contempsit. Pontificis maximi officium peregit. Causas Romae atque in provinciis frequenter audivit, adhibitis consilio suo Consulibus atque Praetoribus, & optimis Senatoribus. Fucinum lacum emisit. Quatuor consula-

res per omnem Italiam iudices constituit. Quando in Africam venit, ad adventum ejus, post quinquennium pluit: atque ideo ab Africanis dilectus est.

XXIII. Peragratis sane omnibus orbis partibus capite nudo, & in summis plerumque imbribus atque frigoribus, in morbum incidit letalem: factusque de successore sollicitus, primum de Serviano cogitavit, quem postea, ut diximus, mori coegit: Fuscum, quod imperium, præfagiis & ostentis agitatus, speraret, in summa detestatione habuit: Plætorium Nepotem, quem tantopere ante dilexit, ut veniens ad eum ægrotantem Hadrianus, impune non admitteretur, suspicionibus adductus, eodem modo: & Terentium Gentianum: & hunc vehementius, quod a senatu diligi tunc videbat. omnes postremo, de quorum imperio cogitavit, quasi futuros Imperatores, detestatus est. Et omnem quidem vim crudelitatis ingenitæ usque eo repressit, donec in villa Tiburtina profluvio sanguinis pæne ad exitum venit. tunc libere Servianum, quasi affectatorem imperii, quod servis regiis cœnam mississet, quod in sedili regio juxta lectum posito sedisset, quod erectus ad stationes militum senex nonagenarius processisset, mori coegit: multis aliis interfectis, vel aperte, vel per insidias: quandoquidem etiam Sabina uxor, non sine fabula veneni dati ab Hadriano, defuncta est. Tunc Cejonium Commodum, Nigrini generum, insidiatoris quondam sui, forma commendatum, adoptare constituit. Adoptavit ergo Cejonium Commodum Verum, invitis omnibus: eumque *Ælium Verum Cæ-*

farem appellavit. Ob cuius adoptionem ludos Circenses dedit, & donativum populo ac militibus expendit. quem Prætura honoravit, ac statim Pannoniis imposuit; decreto consulatu cum sumtibus eundem Commodum secundum Consulem designavit. Quem cum minus sanum videret, sæpissime distitavit: *In caducum parietem nos inclinavimus, & perdidimus quater millies sestertium, quod populo & militibus pro adoptione Commodi dedimus.* Commodus autem præ valetudine, nec gratias quidem in senatu agere potuit Hadriano de adoptione. denique, accepto largius antidoto, ingravescente valetudine, per somnum periit, ipsis Kalendis Januariis. quare ab Hadriano votorum causa lugeri est vetitus.

XXIV. Sed mortuo Ælio Vero Cæsare, Hadrianus, ingruente tristissima valetudine, adoptavit Arrium Antoninum, qui postea Pius dictus est: sed ea demum lege, ut ille sibi duos adoptaret, Annium Verum & Marcum Antoninum. Hi sunt, qui postea duo pariter Augusti primi rempublicam gubernaverunt. Antoninus quidem *Fius* idcirco appellatus dicitur, quod socerum fessum ætate manu sublevarit: quamvis alii cognomentum hoc ei dicant inditum, quod multos senatores Hadriano jam sævientem eripuisset; alii, quod ipsi Hadriano magnos honores post mortem detulisset. Antonini adoptionem plurimi tunc factam esse doluerunt; speciatim Catilius Severus, præfectus Urbis, qui sibi præparabat imperium. qua re prodita, successore accepto, dignitate privatus est. Hadrianus autem, ultimo vitæ tædio jam affectus, gladio se transfigi a servo

jussit. quod cum proditum esset, & in Antonini usque notitiam venisset, ingressis ad se præfectis & filio, rogantibus, *ut æquo animo necessitatem morbi ferret*; iratus illis, auctorem prodicionis jussit occidi: qui tamen ab Antonino servatus est, dicente Antonino, *parricidam se futurum, si Hadrianum, adoptatus ipse, pateretur occidi*. Statimque testamentum scripsit: nec tamen actus reipublicæ prætermisit. Et post testamentum quidem iterum se conatus occidere, subtrahendo pugione, sævior factus est. petiit & venenum a medico: qui se ipse, ne daret, occidit.

XXV. Ea tempestate supervenit quædam mulier, quæ diceret, *somnio se monitam, ut insinuarer Hadriano, ne se occideret, quod esset bene valiturus: quod cum non fecisset, esse cæcatam*. Jussam tamen iterum, Hadriano eadem diceret, atque genua ejus osculareretur, *receptura visum, si id fecisset*. Quod cum infomnium impleisset, oculos recepit; cum aqua, quæ in fano erat, ex quo venerat, oculos abluisset. Venit & de Pannonia quidam natus cæcus ad febrientem Hadrianum, eumque contigit: quo facto & ipse oculos recepit, & Hadrianum febris reliquit: quamvis Marius Maximus, hæc per simulationem facta, commemoret. Post hoc Hadrianus Bajas petiit, Antonino Romæ ad imperandum relicto. Ubi cum nihil proficeret, arcessito Antonino, in conspectu ejus apud ipsas Bajas periit, die sexto Iduum Juliarum. Invisusque omnibus, sepultus est in villa Ciceroniana Puteolis. Sub ipso mortis tempore & Servianum, nonaginta annos agentem, ut supra dictum est, ne sibi superviveret, atque (ut putabat)

imperaret, mori coegit; & ob leves offensas plurimos iussit occidi, quos Antoninus reservavit. Et moriens quidem, hos versus fecisse dicitur :

Animula vagula, blandula,

Hospes comesque corporis,

Quæ nunc abibis in loca,

Pallidula, rigida, nudula;

Nec, ut soles, dabis jocos.

Tales autem, nec multo meliores, fecit & Græcos. Vixit annis septuaginta duobus, mensibus quinque, diebus septemdecim. Imperavit annis viginti uno, mensibus undecim.

XXVI. Statura fuit procerus, forma comtus, flexo ad pectinem capillo, promissa barba, ut vulneta, quæ in facie naturalia erant, tegetet, habitudine robusta. Equitavit ambulavitque plurimum, armisque & pilo se semper exercuit. Venatu frequentissime leonem manu sua occidit. Venando autem jugulum & coxam fregit. venationem semper cum amicis participavit. In convivio tragoedias, comœdias, Atellenas, sambucas, lectores, poetas, pro re semper exhibuit. Tiburtinam villam mire exædificavit, ita ut in ea & provinciarum & locorum celeberrima nomina inscriberet: velut Lyceum, Academiam, Prytaneum, Canopum, Pœcilen, Tempe, vocaret. & ut nihil prætermitteret, etiam inferos finxit. Signa mortis hæc habuit. Natali suo ultimo, cum Antoninum commendaret, prætexta sponte delapsa caput ei aperuit. Anulus, in quo imago ipsius sculpta erat, sponte de digito delapsus est. Ante diem natalis ejus, nescio quis ad

senatum ululans venit : contra quem Hadrianus ita motus est, quasi de sua morte loqueretur ; cum ejus verba nullus agnosceret. Idem cum vellet in senatu dicere, *Post filii mei mortem ; Post mortem meam* dixit. Somniavit præterea, se a patre potionem soporiferam impetrasse. item somniavit, a leone se oppressum esse.

XXVII. In mortuum eum a multis multa sunt dicta. Acta ejus irrita fieri senatus volebat. nec appellatus esset *Divus*, nisi Antoninus rogasset. Templum denique ei, pro sepulcro, apud Puteolos constituit, & quinquennale certamen, & flamines, & sodales, & multa alia, quæ ad honorem quasi numinis pertinerent. qua re, ut supra dictum est, multi putant, Antoninum Pium dictum.

Æ L I I S P A R T I A N I
 Æ L I U S V E R U S

A D

DIOCLETIANUM AUG.

DIOCLETIANO AUG. ÆLIUS SPARTIANUS
 SUUS SALUTEM.

I. **I**N animo mihi est, Diocletiane Augufte, tot Principum maxime, non folum eos, qui Principum locum in hac ftatione, quam temperas, retentarunt, ut ufque ad Divum Hadrianum feci, fed illos etiam, qui vel Cæfarum nomine appellati funt, nec Principes aut Augufi fuerunt, vel quolibet alio genere aut in famam, aut in fpem principatus venerunt, cognitioni numinis tui fternere: quorum præcipue de Ælio Vero dicendum est, qui primus tantum *Cæfaris* nomen accepit, adoptione Hadriani familiæ Principum adfcriptus. Et quoniam nimis pauca dicenda funt, nec debet prologus enormior efle, quam fabula, de ipfo jam loquar.

II. Cejonius Commodus, qui & Ælius Verus ap-

pellatus est, quem sibi Hadrianus, ævo ingravescente morbis tristioribus pressus, peragrato jam orbe terrarum, adoptavit, nihil habet in sua vita memorabile, nisi quod primus tantum *Cæsar* est appellatus: non testamento, ut antea solebat, neque eo modo, quo Trajanus est adoptatus, sed eo prope genere, quo nostris temporibus a vestra Clementia Maximianus atque Constantius Cæsares dicti sunt, quasi quidam Principum filii viri, designati augustæ majestatis heredes. Et quoniam de Cæsarum nomine in hujus præcipue vita est aliquid disputandum, qui hoc solum nomen indeptus est; Cæsarem vel ab elephanto (qui lingua Maurorum *cæsar* dicitur) in prælio cæso, eum, qui primus sic appellatus est, doctissimi & eruditissimi viri putant dictum; vel quia mortua matre, ventre cæso fit natus; vel quod cum magnis crinibus sit utero parentis effusus; vel quod oculis cæcis, & ultra humanum morem vigerit. Certe, quæcunque illa, felix necessitas fuit, unde tam clarum, & duraturum cum æternitate mundi, nomen effloruit. Hic ergo, de quo sermo est, primum Lucius Aurelius Verus est dictus, sed ab Hadriano adscitus, in Æliorum familiam, hoc est, in Hadriani transcriptus, & appellatus est Cæsar. Huic pater Cejonius Commodus fuit, quem alii Verum, alii Lucium Aurelium, multi Annium prodiderunt: majores omnes nobilissimi: quorum origo pleraque ex Etruria fuit, vel ex Faventia. Et de hujus quidem familia plenius in vita Lucii Aurelii Cejonii Commodi Veri Antonini, filii hujusce, quem sibi adoptare Antoninus jussus est, disseremus. is enim

liber debet omnia, quæ ad stemma generis pertinent, continere, qui habet Principem, de quo plura dicenda sunt.

III. Adoptatus autem Ælius Verus ab Hadriano, eo tempore, quo jam, ut superius diximus, parum vigeat, & de successore necessario cogitabat: statimque prætor factus, & Pannoniis dux ac rector impositus, mox consul creatus, &, quia erat deputatus imperio, iterum consul designatus est. Datum etiam populo congiarium causa ejus adoptionis, collatumque militibus HS. ter millies, circenses editi; neque quidquam prætermisum, quod posset lætitiâ publicam frequentare. Tantumque apud Hadrianum Principem valuit, ut, præter adoptionis affectum, quo ei videbatur adjunctus, solus omnia, quæ cuperet, etiam per literas impetraret. Nec provinciæ quidem, cui præpositus erat, defuit. nam bene gestis rebus, vel potius feliciter, etsi non summi, mediis tamen obtinuit ducis famam. Hic tamen valetudinis adeo miseræ fuit, ut Hadrianum statim adoptionis pœnituerit; potueritque eum amovere a familia imperatoria, cum sæpe de aliis cogitaret, si forte vixisset. Fertur denique ab his, qui Hadriani vitam diligentius in literas retulerunt, Hadrianum Veri scisse genituram, & eum, quem non multum ad rempublicam gerendam probaret, ob hoc tantum adoptasse, ut suæ satisfaceret voluptati; &, ut quidam dicunt, jurijurando, quod intercessisse inter ipsum ac Verum secretis conditionibus ferebatur. Fuisse enim Hadrianum peritum matheos, Marius Maximus usque adeo demonstrat, ut eum dicat cun-

æta de se scisse, sic, ut omnium dierum, usque ad horam mortis, futuros actus ante perscripserit.

IV. Satis præterea constat, eum de Vero sæpe dixisse,

*Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra
Esse sinent.*

Quos versus cum aliquando in hortulo spatians cantitaret, atque adesset unus ex literatis, quorum Hadrianus speciosa societate gaudebat, velletque addere,

— — *Nimum vobis Romana propago*

Visa potens, superi, propria hæc si dona fuissent:

Hadrianus dixisse fertur, *Hos versus vita non capit Veri*; illud addens:

— — *Manibus date lilia plenis:*

Purpureos spargam flores, animamque nepotis

His saltem accumullem donis, & fungar inani

Munere.

Cum quidem etiam illud dicitur cum irrisione dixisse: *Ego mihi divum adoptavi, non filium.* Eum tamen cum consolaretur unus de literatis, qui aderant, ac diceret, *Quid si non recte constellatione ejus collecta est, quem credimus esse victurum?* Hadrianus dixisse fertur: *Facile ista dicis tu, qui patrimonii tui, non reipublicæ, quæris heredem.* Unde apparet, eum habuisse in animo alium deligere, atque hunc ultimo vitæ suæ tempore a republica submovere. sed ejus consilia juvit eventus. nam cum de provincia Ælius redisset, atque orationem pulcherrimam, quæ hodieque legitur, sive per se, sive per scriniorum aut dicendi magistros parasset, qua Kalendis Januariis Hadriano patri gratias ageret; accepta po-

tione, qua se existimaret juvari, Kalendis ipsis Januariis periit. iussusque ab Hadriano, quia vota interveniebant, non lugeri.

V. Fuit hic vitæ lætissimæ, eruditus in literis, Hadriano (ut malevoli loquuntur) acceptior forma, quam moribus. In aula diu non fuit: in vita privata, etsi minus probabilis, minus tamen reprehendendus, ac memor familiæ suæ: comtus, decorus, pulchritudinis regiæ, oris venerandi, eloquentiæ celsioris, versu facilis, in republica etiam non inutilis. Hujus voluptates ab iis, qui vitam ejus scripserunt, multæ feruntur; equidem non infames, sed aliquatenus diffuētes. nam tetr^opharmacum, seu potius pent^opharmacum, quo postea semper Hadrianus est usus, ipse dicitur reperisse; hoc est, sūmen, fāsianum, pavonem, pernam crustul^o tam & aprugnam. de quo genere cibi aliter refert Marius Maximus, non pent^opharmacum, sed tetra^opharmacum appellans: ut & nos ipsi in ejus vita profecuti sumus. Fertur etiam aliud genus voluptatis, quod Verus invenerat. nam lectum eminentibus quatuor anacl^oiteriis fecerat, minuto reticulo undique inclusum; eumque foliis rosæ, quibus demtum esset album, replebat; jacensque cum concubinis, velamine de liliis facto se tegebat, unctus odoribus Perficis. Jam illa frequentantur a nonnullis, quod & accubitationes ac mensas de rosis ac liliis fecerit, & quidem purgatis: quæ etsi non decora, non tamen ad perniciem publicam prompta sunt. Atque idem Ovidii libros amorum in lecto semper habuisse; idem Martialem, epigrammaticum poetam, Virgi-

Ium suum dixisse. Jam illa leviora, quod cursoribus suis exemplo Cupidinum alas frequenter apposuit, eosque ventorum nominibus sæpe vocitavit; *Boream* alium, alium *Notum*, & item *Aquilonem*, aut *Circium*, ceterisque nominibus appellans; & indeffesse atque inhumaniter faciens curfitare. Idem uxori, conquerenti de extraneis voluptatibus, dixisse fertur: *Patere me per alias exercere cupiditates meas: uxor enim dignitatis nomen est, non voluptatis.* Ejus filius est Antoninus Verus, qui adoptatus est a Marco, vel certe cum Marco, & cum eodem æquale gessit imperium. nam ipsi sunt, qui primi duo Augusti appellati sunt, & quorum fastis Consularibus sic nomina præscribuntur, ut dicantur non duo Antonini, sed duo Augusti: tantumque hujus rei & novitas & dignitas valuit, ut fasti Consulares nonnulli ab his fumerent ordinem Consulum.

VI. Pro ejus adoptione infinitam pecuniam populo & militibus Hadrianus dedit. sed cum eum videret, homo paulo argutior, miserrimæ valetudinis, ita ut scutum solidius jactare non posset, dixisse fertur: *Ter millies perdidimus, quod exercitui populoque dependimus: siquidem satis in caducum patriam incubuimus, & qui non ipsam rempublicam, sed nos ipsos sustentare vix possit.* Et hoc quidem Hadrianus cum præfecto suo locutus est. quæ cum prodidisset præfectus, ac per hoc Ælius Cæsar indes magis magisque sollicitudine, utpote desperati hominis, aggravaretur, præfecto suo Hadrianus, qui rem prodiderat, successorem dedit: volens videri, quod verba tristitia temperasset. sed nihil profuit:

nam, ut diximus, *Lucius Cejonius Commodus Verus Ælius Cæsar* (nam his omnibus nominibus appellatus est) periit: sepultusque est imperatorio funere; neque quidquam de regia, nisi mortis habuit dignitatem. Doluit ergo illius mortem ut bonus pater, non ut bonus Princeps. nam cum amici solliciti quærerent, qui adoptari posset, Hadrianus dixisse fertur his, *Etiam vivente adhuc Vero decreveram*: ex quo ostendit aut iudicium suum, aut scientiam futurorum. Post hunc denique Hadrianus, diu anceps quid faceret, Antoninum adoptavit, Pium cognomine appellatum. cui conditionem addidit, ut ipse sibi Marcum & Verum Antoninos adoptaret; filiamque suam Vero, non Marco, daret. Nec diutius vixit, gravatus languore ac diverso genere morborum; sæpe dicens, *sanum Principem mori debere, non debilem.*

VII. Statuas sane Ælio Vero per totum orbem colosseas poni iussit; templa etiam in nonnullis urbibus fieri. Denique illius merito, filium ejus Verum, nepotem utpote suum, qui pereunte Ælio in familia ipsius Hadiani remanserat, adoptandum Antonino Pio cum Marco, ut jam diximus, dedit; sæpe dicens, *Habeat respublica quodcumque de Vero.* quod quidem contrarium his, quæ de adoptionis poenitentia per auctores plurimos intimata sunt; cum Verus posterior nihil dignum præter clementiam in moribus habuerit, quod imperatoriæ familiæ lumen afferret. Hæc sunt, quæ de Vero Cæsare mandanda literis fuerunt. de quo idcirco non tacui, quia mihi propositum fuit, omnes, qui post Cæsa-

rem dictatorem, hoc est, Divum Julium, vel Cæsares, vel Augusti, vel Principes appellati sunt, quique in adoptionem venerunt, vel imperatorum filii, aut parentes, Cæsarum nomine consecrati sunt, singulis libris exponere, meæ satisfaciens conscientiæ; etiamsi multis nulla sit necessitas talia requirendi.

JULII CAPITOLINI ANTONINUS PIUS

A D

DIOCLETIANUM AUG.

I. **T**ITO Aurelio Fulvo Bojonio Antonino Pio ; paternum genus e Gallia Transalpina, Nemaufense scilicet : avus, Titus Aurelius Fulvus, qui per honores diversos ad secundum consulatum & præfecturam Urbis pervenit : pater, Aurelius Fulvus, qui & ipse fuit consul, homo tristis, & integer : avia materna, Bojonia Procilla : mater, Arria Fadilla : avus maternus, Arrius Antoninus, bis consul, homo sanctus, & qui Nervam miseratus esset, quod imperare cœpisset : soror uterina, Julia Fadilla : vitricus, Julius Lupus consularis : focer, Annianus Verus : uxor, Annia Faustina : filii, mares duo, duæ feminæ : gener, per majorem filiam, Lamia Syllanus ; per minorem, Marcus Antoninus, fuisse. Ipse Antoninus Pius natus est tertio decimo Kalendas Octobres, Flavio Domitiano duodecimo & Cornelio Dolabella Consulibus, in villa Lanuvina:

educatus Lorii, in Aurelia : ubi postea palatium exstruxit, cujus hodieque reliquiae manent. Pueritiam egit cum avo paterno, mox cum materno; omnes suos religiose colens. atque adeo & consobrinatorum & vitrici & multorum affinium hereditate ditatus est.

II. Fuit vir forma conspicuus, ingenio clarus, moribus clemens, nobilis vultu, & placidus ingenio, singularis eloquentiae, nitidae literaturae, praecipue sobrius, diligens agri cultor, mitis, largus, alieni abstinens; & omnia haec cum mensura, & sine jactantia: in cunctis postremo laudabilis, & qui merito Numae Pompilio, ex bonorum sententia, comparatur. *Pius* cognominatus est a Senatu, vel quod socerum fessa jam aetate, manu, praesente Senatu, levaverit: (quod quidem non satis magnae pietatis est argumentum; cum impius sit magis, qui ista non faciat, quam pius, qui debitum reddat) vel, quod eos, quos Hadrianus per malam valetudinem occidi jusserat, reservavit: vel, quod Hadriano, contra omnium studia, post mortem infinitos atque immensos honores decrevit: vel, quod, cum se Hadrianus interimere vellet, ingenti custodia & diligentia fecit, ne id posset admittere: vel, quod vere natura clementissimus, & nihil temporibus suis asperum fecit. Idem foenus trientarium, hoc est, minimis usuris, exercuit, ut patrimonio suo plurimos adjuvaret. Fuit quaestor liberalis, praetor splendidus, consul cum Catilio Severo. Hic in omni vita privata in agris frequentissime vixit: sed clarus in locis omnibus fuit. Ab Hadriano in-

ter quatuor consulares, quibus Italia committebatur, electus est ad eam partem Italiæ regendam, in qua plurimum possidebat, ut Hadrianus viri talis & honori consuleret & quieti.

III. Huic, cum Italiam regeret, imperii omen factum est. nam cum tribunal ascendisset, inter alias acclamaciones dictum est, *Auguste, Dii te servant.* Proconsulatum Asiæ sic egit, ut solus avum vinceret. In proconsulatu etiam sic imperii omen accepit: nam cum sacerdos femina Trallis ex more proconsules semper hoc nomine salutaret, non dixit, *Ave proconsul*, sed *Ave imperator*. Cyzici etiam de simulacro Dei ad statuam ejus corona translata est. Et post consulatum, in viridario taurus marmoreus, cornibus ramis arboris accrescentibus, appensus est: & fulgur cœlo sereno, sine noxâ, in ejus domum venit: & in Etruria dolia, quæ defossa fuerant, supra terram reperta sunt: & ejus statuas in omni Etruria examen apum replevit: & somnio sæpe monitus, se * penitus ejus Hadriani simulacrum inferere. Proficiscens ad proconsulatum, filiam majorem amisit. De hujus uxore multa dicta sunt ob nimiam libertatem & vivendi facilitatem, quæ iste cum animi dolore compressit. Post proconsulatum, in consiliis Hadriani Romæ frequens vixit; de omnibus, de quibus Hadrianus consulebat, mitiorem sententiam semper ostendens.

IV. Genus sane adoptionis tale fertur. Mortuo Ælio Vero, quem sibi Hadrianus adoptaverat, & Cæsarem nuncupaverat, dies Senatus habebatur: eo Arrius Antoninus, foci vestigia levans, venit;

atque idcirco ab Hadriano dicitur adoptatus. quæ causa sola esse adoptionis nec potuit omnino, nec debuit: maxime, cum & semper rempublicam bene egisset Antoninus, & in proconsulatu se sanctum gravemque præbuisset. Ergo eum cum Hadrianus adoptare se velle publicasset, acceptum est spatium deliberandi, utrum arrogari ab Hadriano vellet. Adoptionis lex hujusmodi data est, ut, quemadmodum Antoninus ab Hadriano adoptabatur, ita sibi ille adoptaret Marcum Antoninum, fratris uxoris suæ filium, & Lucium Verum, Ælii Veri, qui ab Hadriano adoptatus fuerat, filium, qui postea Verus Antoninus est dictus. Adoptatus est quinto Kalendaras Martias die, in Senatu gratias agens, quod de se ita sensisset Hadrianus: factusque est patri & in imperio proconsulari, & in tribunicia potestate collega. Hujus primum hoc fertur, quod, cum ab uxore argueretur, quasi parum nescio quid suis largiens, dixerit: *Stulta, posteaquam ad imperium transfivimus, & illud, quod habuimus ante, perdidimus*, Congiarium militibus ac populo de proprio dedit, & ea, quæ pater promiserat. Et ad opera Hadriani plurimum contulit: & aurum coronarium, quod adoptionis suæ causa oblatum fuerat, Italicis totum, medium provincialibus reddidit.

V. Et patri, quoad vixit, religiosissime paruit. Sed Hadriano apud Bajas mortuo, reliquias ejus Romam pervexit sancte ac reverenter, atque in hortis Domitiæ collocavit: etiam repugnantibus cunctis, inter Divos eum retulit. Uxorem Faustina, *Augustam* appellari a Senatu permisit: *Pii* appella-

tionem recepit. Patri & matri atque avis & fratribus jam mortuis statuas decretas, libenter accepit. Circenses natali suo dicatos non respuit; aliis honoribus refutatis. Clypeum Hadriano magnificentissimum posuit, & sacerdotes instituit. Factus Imperator, nulli eorum, quos Hadrianus provexerat, successorem dedit. fuitque ea constantia, ut septenis & novenis annis in provinciis bonos præfides detineret. Per legatos suos plurima bella gessit. nam & Britannos per Lollium Urbicum legatum vicit, alio muro cespicio, submotis Barbaris, ducto: & Mauros ad pacem postulandam coegit; & Germanos & Dacos & multas gentes, atque Judæos rebellantes contudit per præfides ac legatos. In Achaja etiam atque Ægypto rebelliones repressit. Alanos, molientes sæpe, refrenavit.

VI. Procuratores suos modeste suscipere tributa jussit: excedentes modum, rationem factorum suorum reddere præcepit: nec unquam lætatus est lucro, quo provincialis oppressus est. Contra procuratores suos conquerentes libenter audivit. His, quos Hadrianus damnaverat, in senatu indulgentias petiit, dicens, etiam ipsum Hadrianum hoc fuisse facturum. Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit: unde plus crevit; recusantibus aulicis ministris, qui, illo nihil per internuntios agente, nec terrere poterant homines aliquando, nec ea, quæ occulta non erant, vendere. Senatui tantum detulit Imperator, quantum, cum privatus esset, deferri sibi ab alio Principe optavit. Patris patriæ nomen delatum a senatu, quod primo distule-

rat, cum ingenti gratiarum actione suscepit. Tertio anno imperii sui Faustina uxorem perdidit: quæ a senatu consecrata est, delatis circensibus atque templo, & flaminicis, & staturis aureis atque argenteis: cum etiam ipse hoc concesserit, ut imago ejus cunctis circensibus poneretur. Statuam auream, delatam a senatu, positam suscepit. Marcum Antoninum quæstorem, Consulem petente senatu creavit. Annius Verum, qui postea dictus est Antoninus, ante tempus quæstorem designavit: neque de provinciis, neque de ullis actibus quidquam constituit, nisi quod prius ad amicos retulit: atque ex eorum sententia formas composuit. Visus est sane ab amicis, & cum privatis vestibus, & domestica quædam gerens.

VII. Tanta sane diligentia subiectos sibi populos rexit, ut omnia & omnes, quasi sua essent, curaret. Provinciæ sub eo cunctæ floruerunt. quadruplatores extincti sunt. Publicatio bonorum rarior quam unquam fuit, ita ut unus tantum proscriberetur affectatæ tyrannidis reus, hoc est, Attilius Tatianus, senatu puniente: a quo conscios requiri vetuit, filio ejus in omnibus semper adjuto. Periit & Priscianus, reus affectatæ tyrannidis; sed morte voluntaria. de qua conjuratione quæri vetuit. Victus Antonini Pii talis fuit, ut esset opulentia sine reprehensione, parsimonia sine fordibus; & mensa ejus per proprios servos, proprios aucupes, piscatores & venatores instrueretur. Balneum, quo usus fuisset, sine mercede populo exhibuit: nec omnino quidquam de vitæ privatæ qualitate mutavit. Sala-

ria multis subtraxit, quos otiosos videbat accipere, dicens, *Nihil esse sordidius, immo crudelius, quam se rempublicam is arrodere, qui nihil in eam suo labore conferret.* unde etiam Mesomedi lyrico salarium imminuit. Rationes omnium provincialium apprimere scivit, & vectigalium. Patrimonium privatum in filiam contulit: sed fructus reipublicæ donavit. Species imperatorias superfluas & prædia vendidit: & in suis propriis fundis vixit varie, ac pro temporibus: nec ullas expeditiones obiit, nisi quod ad agros suos profectus est ad Campaniam, dicens, *Gravem esse provincialibus comitatum Principis, etiam nimis parci.* Et tamen ingenti auctoritate apud omnes gentes fuit: cum in Urbe propterea federet, ut undique nuntios (medius utpote) citius posset accipere.

VIII. Congiarium populo dedit; militibus donativum addidit. Puellas alimentarias in honorem Faustinae, Faustinianas constituit. Opera ejus hæc exstant: Romæ, templum Hadriani, honori patris dicatum; Græcestadium post incendium restitutum; instauratum Amphitheatrum; sepulcrum Hadriani; templum Agrippæ; pons sublicius; phari restitutio; Cajetæ portus; Tarracinenfis portus restitutio; lavacrum Ostiense; Antiatum aquæ ductus; templa Lanuvina. Multas etiam civitates adjuvit pecunia, ut opera vel nova facerent, vel vetera restituerent: ita ut & magistratus adjuvaret, & Senatores urbis ad functiones suas. Hereditates eorum, qui filios habebant, repudiavit. Primus constituit, ne poenæ causa legatum relictum maneret. Successorem viventi bono judici nulli dedit, nisi Orphi-

to præfecto Urbi, sed petenti. nam Gavius Maximus, præfectus prætorii, usque ad vicesimum annum sub eo pervenit, vir severissimus: cui Tattius Maximus successit. in cujus demortui locum duos præfectos substituit, Fabium Repentinum, & Cornelium Victorinum. Sed Repentinus famosa voce percussus est, quod per concubinam Principis ad præfecturam venisset. Usque adeo sub eo nullus percussus est Senator, ut etiam parricida confessus in insula deserta poneretur, quia vivere illi naturæ legibus non licebat. Vini, olei, & tritici penuriam, per ærarii sui damna emendo, & gratis populo dando, sedavit.

IX. Adversa ejus temporibus hæc provenerunt: Fames, de qua diximus; Circi ruina; terræ motus, quo Rhodiorum & Asiæ oppida conciderunt: quæ omnia mirifice instauravit. & Romæ incendium, quod trecentas quadraginta insulas vel domos absumsit: & Narbonensis civitas, & Antiochense oppidum, & Carthaginiese forum arsit. Fuit & inundatio Tiberis: apparuit & stella crinita: natus est & biceps puer; & uno partu mulieris quinque pueri editi sunt. Visus est in Arabia jubatus anguis, major solitis, qui se a cauda medium comedit. Lues etiam in Arabia fuit. Hordeum in Mœsia in culminibus arborum natum est. Quatuor præterea leones manueri, sponte se capiendos in Arabia præbuerunt. Pharasmanes rex ad eum Romam venit, plusque illi, quam Hadriano, detulit. Pacorum regem Lazis dedit. Parthorum regem ab Armeniorum expugnatione solis literis repulit. Abgarum regem ex

Orientis partibus sola auctoritate deduxit. Causas regales terminavit. Sellam regiam Parthorum regi repetenti, quam Trajanus ceperat, pernegavit. Rimethalcen in regnum Bosporanum, audito inter ipsum & curatorem negotio, remisit. Olbiopolitis contra Tauroscythas auxilia misit, & Tauroscythas usque ad dandos Olbiopolitis obsides vicit. Tantum sane auctoritatis apud exteras gentes nemo habuit; cum semper amaverit pacem, eo usque, ut Scipionis sententiam frequentarit, qua ille dicebat, *Malle se unum civem servare, quam mille hostes occidere.*

X. Menses Septembrem atque Octobrem, *Antoninum* atque *Faustinum* appellandos decrevit Senatus; sed id Antoninus respuit. Nuptias filiae suae Faustinae, cum Marco Antonino eam conjungeret, usque ad donativum militum, celeberrimas fecit. Verum Antoninum post quaesturam Consulem fecit. Cum Apollonium, quem Chalcide acciverat, ad Tiberianam domum, in qua habitabat, vocasset, ut ei Marcum Antoninum traderet, atque ille dixisset, *Non magister ad discipulum debet venire, sed discipulus ad magistrum*; risit eum, dicens, *Facilius fuit Apollonio a Chalcide Romam venire, quam a domo sua in palatium*: cujus avaritiam etiam mercedibus notavit. Inter argumenta pietatis ejus & hoc habetur, quod, cum Marcus mortuum educatorem suum fleret, vocareturque ab aulicis ministris ab ostentatione pietatis, ipse dixerit: *Permittite* (inquit) *illi, ut homo sit: neque enim vel philosophia vel imperium tollit affectus*. Praefectos suos & locuple-

tavit, & ornamentis Consularibus donavit. si quos repetundarum damnavit, eorum liberis bona paterna restituit: ea tamen lege, ut illi provincialibus redderent, quod parentes acceperant. Ad indulgentias pronissimus fuit. Edita munera, in quibus elephantos, & corocottas, & strepsicerotas, crocodillos etiam atque hippopotamos, & omnia ex toto orbe terrarum cum tigridibus exhibuit, centum etiam leones una missione edidit.

XI. Amicis suis in imperio suo non aliter usus est quam privatus: quia & ipsi nunquam de eo cum libertis suis per fumum aliquid vendiderunt: siquidem libertis suis severissime usus est. Amavit histrionum artes, piscando se & venando multum oblectavit, & deambulatione cum amicis atque sermone. Vindemias privati modo cum amicis agebat. Rhetoribus & philosophis per omnes provincias & honores & salaria detulit. Orationes plerique alienas dixerunt, quæ sub ejus nomine feruntur: Marius Maximus ejus proprias fuisse dicit. Convivia cum amicis & privata communicavit & publica: nec ullum sacrificium per vicarium fecit, nisi cum æger fuit. Cum sibi & filiis honores peteret, omnia quasi privatus fecit. Frequentavit & ipse amicorum suorum convivia. Inter alia etiam hoc civilitatis ejus præcipuum argumentum est, quod, cum, domam Omuli visens, miransque columnas porphyreticas, requisisset, unde eas haberet, atque Omulus ei dixisset, *Cum in domum alienam veneris, & mutus & surdus esto*; patienter tulit. cujus Omuli multa joca semper patienter accepit.

XII. Multa de jure fanxit : ufusque est juris peritis, Umidio Vero, Salvio Valente, Volufio Metiano, Ulpio Marcello, & Jaboleno. Seditioes, ubicunque factas, non crudelitate, fed modestia & gravitate compreffit. Intra urbes fepeliri mortuos vetuit. Sumtum muneribus gladiatoriiis inftituit. Vehicularium curfum fuma diligentia fublevavit. Omnium, quæ gefsit, & in Senatu & per edicta rationem reddidit. Periit anno feptuagesimo: fed quafi adolescens defideratus eft. Mors autem ejus talis fuiſſe narratur. Cum Alpinum caſeum in coena ediffet avidius, nocte rejectavit; atque alia die febre commotus eft: tertia die, cum fe gravari videret, Marco Antonino rempublicam & filiam, præſentibus præfectis, commendavit; Fortunamque auream, quæ in cubiculo Principum poni ſolebat, transferri ad eum juſſit: ſignum tribuno æquanimitatis dedit: atque ita converſus quafi dormiret, ſpiritum reddidit, apud Lorium. alienatus in febris, nihil aliud, quam de republica, & de his regibus, quibus irafcebatur, locutus eft. Privatum patrimonium filiaë reliquit. teſtamento autem omnes ſuos legatis idoneis proſecutus eft.

XIII. Fuit ſtatura elevata decorus. fed cum eſſet longus & ſenex, incurvareturque, tiliaceis tabulis in pectore poſitis faſciabatur, ut rectus incederet. Senex etiam, antequam ſalutatores venirent, panem ficcum comedit, ad ſuſtentandas vires. Fuit voce rauca & ſonora, cum jucunditate. A Senatu *Divus* eſt appellatus, cunctis certatim annitentibus; cum omnes ejus pietatem, clementiam, inge-

nium, sanctimoniam, laudent. decreti etiam sunt omnes honores, qui optimis Principibus ante delati sunt. Meruit & flaminem, & circenses, & templum, & sodales Antoninianos: solusque omnium prope Principum prorsus sine civili sanguine & hostili, quantum ad se ipsum pertinet, vixit: & qui rite comparatur Numæ, cujus felicitatem, pietatemque, & securitatem, cærimoniasque semper obtinuit.

JULII CAPITOLINI
 MARCUS ANTONINUS
 PHILOSOPHUS.

I. **M**ARCO Antonino, in omni vita philosophanti viro, & qui sanctitate vitæ omnibus Principibus antecellit, pater Annius Verus, qui in prætura decessit; avus, Annius Verus, iterum Consul & Præfectus Urbi, adscitus in patricios a Principibus Vespasiano & Tito Censoribus; patruus, Annius Libo Consul; amita, Galeria Faustina Augusta; mater, Domitia Calvilla, Calvisii Tulli, bis Consulis, filia; proavus paternus, Annius Verus prætorius, ex Succubitano municipio ex Hispania factus senator; proavus maternus, Catilius Severus, bis Consul & Præfectus Urbi; avia paterna, Rupilia Faustina, Rupilii Boni consularis filia, fuere. Natus est Marcus Romæ, sexto Kalendas Majas, in monte Cœlio in hortis, avo suo iterum & Augure Consulibus, cujus familia, in originem recurrens, a Numa probatur sanguinem trahere, ut Marius Maximus docet: item a rege Salentino, Malennio, Dasummi

Scriptt. H. A.

D

flio, qui Lopias condidit. Educatus est in eo loco, in quo natus est, & in domo avi sui Veri, juxta ædes Laterani. Habuit & sororem natu minorem, Anniam Cornificiam; uxorem, Anniam Faustina, consobrinam suam. Marcus Antoninus principio avi sui nomen habuit, & Catilii Severi, materni proavi. Post excessum vero patris, ab Hadriano *Annius Verissimus* vocatus est: post virilem autem togam, *Annius Verus*. patre mortuo, ab avo paterno adoptatus est, & educatus.

II. Fuit a prima infantia gravis. at ubi egressus est annos, qui nutricum fovetur auxilio, magnis præceptoribus traditus, ad philosophiæ scita pervenit. Usus est magistris ad prima elementa Euphorie litteratore, & Gemino comædo, musico Androne, eodemque geometra: quibus omnibus, ut disciplinarum auctoris, plurimum detulit. Usus præterea grammaticis, Græco, Alexandro: quotidianis Latinis, Trofio Apro, & Pollione, & Eutychio Proculo Siccensi. Oratoribus usus est, Græcis, Aninio Macro, Caninio Celere, & Herode Attico; Latino, Frontone Cornelio. Sed multum ex his Frontoni detulit: cui & statuas in Senatu petiit. Proculum vero usque ad proconsulatum prorexit, oneribus in se receptis. Philosophiæ operam vehementer dedit, & quidem adhuc puer. nam duodecimum annum ingressus, habitum philosophi assumpsit, & deinceps tolerantiam, cum studeret in pallio, & humi cubaret; vix autem, matre agente, instrato pellibus lectulo accubaret. Usus est etiam Commodo magistro, cujus ei affinitas fuerat

destinata. Ufus est & Apollonio Chalcedonio, Stoico philosopho.

III. Tantum autem studium in eo philosophiæ fuit, ut, adscitus jam in imperatoriam dignitatem, tamen ad domum Apollonii discendi causa veniret. Audivit & Sextum Chæronensem, Plutarchi nepotem; Junium Rusticum, Claudium Maximum, & Cinnam Catullum, Stoicos. Peripateticæ vero studiosus, audivit Claudium Severum, & præcipue Junium Rusticum, (quem & reveritus est, & sectatus; qui domi militiaeque pollebat) Stoicæ disciplinæ peritissimum: cum quo omnia communicavit publica privataque consilia; cui etiam ante præfectos prætorio semper osculum dedit; quem & Consulem iterum designavit; cui post obitum a Senatu statuas postulavit. Tantum autem honoris magistris suis detulit, ut imagines eorum aureas in larrario haberet, ac sepulcra eorum aditu, hostiis, floribus, semper honoraret. Studuit & juri, audiens Lucium Volusium Mæcianum. tantumque operis & laboris studiis impendit, ut corpus afficeret, atque in hoc solo pueritia ejus reprehenderetur. Frequentavit & declamatorum scholas publicas, amavitque ex condiscipulis præcipuos Senatorii ordinis, Sejum Fuscianum, & Aufidium Victorinum; ex Equestri, Bæbium Longum, & Calenum: in quos maxime liberalis fuit, & ita quidem, ut, quos non posset ob qualitatem vitæ reipublicæ præponere, locupletatos teneret.

IV. Educatus est in Hadriani gremio, qui illum, ut supra diximus, Verissimum nominabat; & qui ei

honorem, etiam publice, sexenni detulit; octavo ætatis anno in Saliorum collegium retulit. In Saliatu omen accepit imperii, coronas omnibus in pulvinar ex more jacentibus: aliæ aliis locis hæserunt; hujus, velut manu, capiti Martis aptata est. Fuit in eo sacerdotio & præsul, & vates, & magister; & multos inauguravit atque exauguravit, nemine præeunte, quod ipse carmina cuncta didicisset. Virilem togam sumfit quintodecimo ætatis anno; statimque ei Lucii Cejonii Commodi filia desponsata est, ex Hadriani voluntate. Nec multo post præfectus feriarum Latinarum fuit. in quo honore præclarissime se pro magistratibus agentem, & in conviviis Hadriani Principis ostendit. Post hoc, patrimonium paternum sorori totum concessit. cum eum ad divisionem mater vocaret, respondit, *avibonis se esse contentum*: addens, *ut & mater, si vellet, in sororem suum patrimonium conferret, ne inferior esset soror marito*. Fuit autem ea vitæ indulgentia, ut cogeretur nonnunquam vel in venationes pergere, vel in theatrum descendere, vel spectaculis interesse. Operam præterea pingendo sub magistro Diogneto dedit. Amavit pugilatum, luctamina, & cursum, & aucupatus, & pila lusit apprime, & venatus est. Sed ab omnibus his intentionibus studium eum philosophiæ abduxit, seriumque & gravem reddidit, non tamen prorsus abolita in eo comitate: quam præcipue suis mox amicis atque etiam minus notis exhibebat, cum frugi esset sine contumacia, verecundus sine ignavia, sine tristitia gravis.

V. His ita se habentibus, cum post obitum Lucii Cæsaris Hadrianus successorem imperii quæret, nec idoneus, utpote decem & octo annos agens, Marcus haberetur; amitæ Marci virum, Antoninum Pium, Hadrianus ea lege in adoptionem legit, ut sibi Marcum Pius adoptaret: ita tamen, ut & Marcus sibi Lucium Commodum adoptaret. Sane ea die, qua adoptatus est, Verus in somnis se humeros eburneos habere vidit: sciscitatusque, an apti essent oneri ferundo, solito reperit fortiores. Ubi autem comperit, se ab Hadriano adoptatum, magis est deterritus, quam lætatus: iussusque in Hadriani privatam domum migrare, invitus de maternis hortis recessit. Cumque ab eo domestici quærent, *cur tristis in adoptionem regiam transfret?* disputavit, *quæ mala in se contineret imperium.* Tunc primum pro Annio Aurelius cœpit vocari, quod in Aureliam, hoc est Antonini, adoptionis jure transfisset. Octavodecimo ergo ætatis anno adoptatus, in secundo Consulatu Antonini, jam patris sui, Hadriano ferente, gratia ætatis facta, Quæstor est designatus. adoptatusque in aulicam domum, omnibus parentibus suis tantam reverentiam, quantam privatus, exhibuit. eratque haud secus rei suæ, quam in privata domo, parcus ac diligens; pro instituto patris volens agere, dicere, cogitare.

VI. Hadriano Bajis absumto, cum Pius ad advehendas ejus reliquias esset profectus, relictus Romæ, avo iusta implevit: & gladiatorum, quasi privatus, Quæstor edidit munus. Post excessum Hadria-

ni statim Pius per uxorem suam Marcum sciscitatus est: & cum dissolutis sponsalibus, quæ cum Lucii Cejonii Commodi filia desponderi voluerat, impar adhuc ætati esset; habita deliberatione, *cogitare velle se* dixit. His ita gestis, adhuc Quæstorem & Consulem secum Pius Marcum designavit, & Cæsaris appellatione donavit: & Sevirum turmis Equitum Romanorum, jam Consulem designatum creavit: & edenti cum collegis ludos Seviraies affedit, & in Tiberianam domum transgredi iussit, & aulico fastigio renitentem ornavit, & in collegia sacerdotum, jubente senatu, recepit, secundum etiam Consulem designavit, cum ipse quartum pariter iniret. Per eadem tempora, cum tantis honoribus occuparetur, & cum formandus ad regendum statum rei publicæ patris actibus interesset, studia cupidissime frequentavit. Post hæc Faustina duxit uxorem: & suscepta filia, tribunicia potestate donatus est, atque imperio extra Urbem proconsulari, addito jure quintæ relationis. tantumque apud Pium valuit, ut nunquam quemquam sine eo facile promoverit. Erat autem in summis obsequiis patris Marcus: quamvis non deessent, qui aliqua adversum eum insufurrarent; & præ ceteris Valerius Omulus. qui, cum Lucillam, matrem Marci, in viridario venerantem simulacrum Apollinis vidisset, insufurravit, *Illa nunc rogat, ut diem tuum claudas, & filius imperet.* quod omnino apud Pium nihil valuit: tanta erat Marci probitas, & tanta in imperatorio principatu modestia.

VII. Existimationis autem tantam curam habuit,

ut & procuratores suos puer semper moneret, ne quid arrogantius facerent, & hereditates delatas, reddens proximis, aliquando respuerit. Denique per viginti & tres annos in domo patris ita versatus, ut ejus quotidie amor cresceret: nec præter duas noctes per tot annos ab eo mansit, diversis vicibus. Ob hoc Antoninus Pius, cum sibi adesse finem vitæ videret, vocatis amicis & præfectis, ut successorem eum imperii omnibus commendavit atque firmavit: statimque signo *Æquanimitatis* tribuno dato, Fortunam auream, quæ in cubiculo solebat esse, ad Marci cubiculum transire jussit. Bonorum maternorum partem Mummio Quadrato, sororis filio, (quia illa jam mortua erat) tradidit. Post excessum Divi Pii, a senatu coactus regimen publicum capere, fratrem sibi participem in imperio designavit: quem *Lucium Aurelium Verum Commodum* appellavit, Cæsaremque atque Augustum dixit. atque ex eo pariter coeperunt rempublicam regere. tuncque primum Romanum imperium duos Augustos habere coepit, * licetum cum alio participasset. Antonini mox ipse nomen recepit. & quasi pater Lucii Commodi esset, & Verum eum appellavit, addito Antonini nomine, filiamque suam Lucillam fratri despondit. Ob hanc conjunctionem, pueros & puellas novorum hominum frumentariæ perceptioni adscribi præceperunt. Actis igitur, quæ agenda fuerant, in Senatu, pariter castra prætorica petiverunt, & vicena millia nummum singulis ob participatum imperium militibus promiserunt, & ceteris pro rata. Hadriani autem sepulcro corpus

patris intulerunt, magnifico exsequiarum officio: mox iustitio secuto, publice quoque funeris expeditus est ordo. Et laudavere uterque pro rostris patrem: flaminemque ei ex affinibus & sodales ex amicissimis Aurelianos creavere.

VIII. Adepti imperium, ita civiliter se ambo egerunt, ut lenitatem Pii nemo desideraret; cum eos Marullus, sui temporis mimographus, cavillando impune perstringeret. Funebre munus patri dederunt. Dabat se Marcus totum & philosophiæ, amorem civium affectans, sed interpellavit istam felicitatem securitatemque Imperatoris prima Tiberis inundatio, quæ sub illis gravissima fuit. quæ res & multa Urbis ædificia vexavit, & plurimum animalium interemit, & famem gravissimam peperit. Quæ omnia mala Marcus & Verus sua cura & præsentia temperarunt. Fuit eo tempore etiam Parthicum bellum, quod Vologesus, paratum sub Pio, Marci & Veri tempore indixit, fugato Atidio Corneliano, qui Syriam tunc administrabat. Imminebat etiam Britannicum bellum: & Catti in Germaniam ac Rhætiæ irruerant. Et adversus Britannos quidem Calpurnius Agricola missus est; contra Catos Aufidius Victorinus. Ad Parthicum vero bellum, senatu consentiente, Verus, frater ejus, missus est: ipse Romæ remansit, quod res urbanæ Imperatoris præsentiam postularent. Et Verum quidem Marcus, Capuam usque profecutus, amicis comitantibus e senatu, ornavit, additis officiorum omnium principibus. Sed cum Romam redisset Marcus, cognovissetque, Verum apud Canusium ægro-

tare ; ad eum videndum contendit, susceptis in Senatu votis : quæ, posteaquam Romam rediit, audita Veri transmissione, statim reddidit. Et Verus quidem, posteaquam in Syriam venit, in deliciis apud Antiochiam & Daphnen vixit, armisque se gladiatorii & venatibus exercuit, cum, per legatos bellum Parthicum gerens, Imperator appellatus esset : cum Marcus horis omnibus reipublicæ actibus incubaret, patienterque delicias fratris & prope invitus ac volens ferret, denique omnia, quæ ad bellum erant necessaria, Romæ positus & disposuit Marcus, & ordinavit.

IX. Gestæ sunt res in Armenia prospere per Statium Priscum, Artaxatis captis, delatumque *Armeniacum* nomen utrique Principum : quod Marcus per verecundiam primo recusavit, postea tamen recepit. Profligato autem bello, uterque *Parthicus* appellatus est. sed hoc quoque Marcus delatum nomen repudiavit, quod postea recepit. *Patris patriæ* autem nomen, delatum fratre absente, in ejusdem præsentiam distulit. Medio belli tempore & Civicam, patrum Veri, & filiam suam nupturam, commissam sororis suæ curæ, eandemque locupletatam, Brundisium usque deduxit, & ad eum misit. Romam vero statim rediit, revocatus eorum sermonibus, qui dicebant, Marcum velle finiti belli gloriam sibimet vindicare, atque idcirco in Syriam proficisci. Ad Proconsules scribit, *ne quis filiæ suæ iter facienti occurreret*. Inter hæc liberales causas ita munivit, ut primus juberet apud præfectos ærarii Saturni unumquemque civium natos liberos

profiteri, intra tricesimum diem, nomine imposto. Per provincias tabulariorum publicorum usum instituit, apud quos idem de originibus fieret, quod Romæ apud præfectos ærarii: ut, si forte aliquis in provincia natus causam liberalem diceret, testationes inde ferret. atque hanc totam legem de assertionibus firmavit: aliasque de mensariis & auctio- nibus tulit.

X. Senatum multis cognitionibus, & maxime ad se pertinentibus, judicem dedit. De statu etiam defunctorum intra quinquennium quæri iussit. neque quisquam Principum amplius senatui detulit. In Senatus autem honorificentiam, multis & prætoriiis & consularibus privatis decidenda negotia delegavit, quo magis eorum cum exercitio juris auctoritas cresceret. Multos ex amicis in senatum allegit cum ædiliciis aut prætoriiis dignitatibus. multis senatoribus pauperibus sine crimine, dignitates tribunicias ædiliciasque concessit. nec quemquam in ordinem legit, nisi quem ipse bene scisset. Hoc quoque Senatoribus detulit, ut, quoties de eorum capite esset judicandum, secreto pertractaret, atque ita in publicum prodiret; nec pateretur, equites Romanos talibus interesse causis. Semper autem, cum potuit, interfuit senatui, etiamsi nihil esset referendum, si Romæ fuit: si vero aliquid referre voluit, etiam de Campania ipse venit. Comitibus præterea etiam usque ad noctem frequenter interfuit: neque unquam recessit de curia, nisi Consul dixisset, *Nihil vos moramur, Patres conscripti*. Senatum appellationibus a Consule factis judicem dedit. Ju-

diciariæ rei singularem diligentiam adhibuit: fastis dies judicarios addidit, ita ut ducentos triginta dies annuos rebus agendis litibusque disceptandis constitueret. Prætores tutelares primus fecit, cum ante tutores a Consulibus poscerentur: ut diligentius de tutoribus tractaretur. De curatoribus vero, cum ante non nisi ex lege Lætoria, vel propter lasciviam, vel propter dementiam darentur, ita statuit, ut omnes adulti curatores acciperent, non redditis causis.

XI. Cavit & sumptibus publicis, & calumniis quadruplatorum intercessit, apposita falsis delatoriis nota. Delationes, quibus fiscus augetur, contempsit. De alimentis publicis multa prudenter invenit. Curatores multis civitatibus, quo latius senatorias tenderet dignitates, e Senatu dedit. Italicis civitatibus famis tempore frumentum ex Urbe donavit: omnique frumentariæ rei consuluit. Gladiatoria spectacula omnifariam temperavit. Temperavit etiam scenicas donationes, jubens, ut quinque aureos scenici acciperent, ita tamen, ut nullus editor decem aureos egrederetur. Vias etiam Urbis atque itinerum diligentissime curavit. Rei frumentariæ graviter providit. Datis juridicis, Italiæ consuluit, ad id exemplum, quo Hadrianus consulares viros reddere jura præceperat. Hispaniis exhaustis, Italica allectione, contra Trajani præcepta, verecunde consuluit. Leges etiam addidit de vicefima hereditatum, de tutelis libertorum, de bonis maternis, & item de filiorum successione pro parte materna; utque senatores peregrini quartam

partem in Italia possiderent. Dedit præterea curatoribus regionum ac viarum potestatem, ut vel punirent, vel ad præfectum Urbi puniendos remitterent eos, qui ultra vectigalia quidquam ab aliquo exegissent. Jus autem magis vetus restituit, quam novum fecit. Habuit secum præfectos, quorum ex auctoritate & periculo semper jura dictavit. Usus autem est Scævola præcipue, jurisperito.

XII. Cum populo autem non aliter egit, quam est actum sub civitate libera. Fuitque per omnia moderatissimus in hominibus deterrendis a malo, invitandis ad bona, remunerandis copia, indulgentia liberandis: fecitque ex malis bonos, ex bonis optimos: moderate etiam cavillationes nonnullorum ferens. nam cum quendam Vetrasinum, famæ detestandæ, honorem petentem moneret, *ut se ab opinionibus populi vindicaret*, & ille contra respondisset, *multos, qui secum in arena pugnassent, se Prætores videre*; patienter tulit. Ac ne in quemquam facile vindicaret, Prætorem, qui quædam pessime egerat, non abdicare se Prætura jussit, sed collegæ jurisdictionem mandavit. Fisco in causis compendii nunquam judicans favit. Sane, quamvis effet confans, erat etiam verecundus. Posteaquam autem a Syria victor frater rediit, Patris patriæ nomen ambobus decretum est: cum se Marcus, absente Vero, erga omnes senatores atque homines moderatissime gessisset. Corona præterea civica oblata est ambobus: petiitque Lucius, ut secum Marcus triumpharet. Petiit præterea Lucius, ut filii Marci Cæsares appellarentur. Sed Marcus tanta fuit moderatione,

ut, cum simul triumphasset, tamen post mortem Lucii tantum *Germanicum* se vocaret; quod sibi bello proprio pepererat. In triumpho autem liberos Marci utriusque sexus secum vexerunt; ita tamen, ut & puellas virgines veherent. Ludos etiam, ob triumphum decretos, spectaverunt habitu triumphali. Inter cetera pietatis ejus hæc quoque moderatio prædicanda est: Funambulis post puerum lapsum culcitrâ subjici jussit: unde hodieque rete prætenditur. Dum Parthicum bellum geritur, natum est Marcomannicum, quod diu eorum, qui aderant, arte suspensum est, ut, finito jam Orientali bello, Marcomannicum agi posset. Et cum famis tempore populo insinuasset de bello; fratre post quinquennium reverso, in Senatu egit, ambos necessarios dicens bello Germanico Imperatores.

XIII. Tantus autem terror belli Marcomannici fuit, ut undique sacerdotes Antoninus acciverit, peregrinos ritus impleverit, Romam omni genere lustraverit, retardatusque a bellica profectioe sit. celebravit & Romano ritu lestisternia per septem dies. Tanta autem pestilentia fuit, ut vehiculis cadavera sint exportata farracisque. Tunc autem Antonini leges sepeliendi sepulcrorumque asperrimas sanxerunt: quandoquidem caverunt, ne, uti quis vellet, fabricaret sepulcrum: quod hodieque servatur. Et multa quidem millia pestilentia consumpsit, multosque ex proceribus: quorum amplissimis Antoninus statuas collocavit. Tantaque clementia fuit, ut & sumtu publico vulgaria funera juberet offerri, & vano cuidam, qui diripiendæ Urbis oc-

caſionem cum quibuſdam conſciis requirens, de caprifici arbore in campo Martio concionabundus, *ignem de cœlo lapſurum, finemque mundi affore*, dicebat, *ſi ipſe lapſus ex arbore in ciconiam verteretur*; cum ſtatuto tempore decidiffet, atque ex ſinu ciconiam emiſiffet, perducto ad ſe atque conſeſſo veniam daret.

XIV. Profecti itaque ſunt paludati ambo Imperatores, Victoſalis & Marcomannis cuncta turbantibus; aliis etiam gentibus, quæ pulſæ a ſuperioribus barbaris fugerant, niſi reciperentur, bellum inferentibus. Nec parum profuit iſta profectio, cum Aquilejam uſque veniffent. nam plerique reges & cum populis ſuis ſe retraxerunt, & tumultus auctores interemerunt. Quadi autem, amiſſo rege ſuo, non prius ſe confirmaturos eum, qui erat creatus, dicebant, quam id noſtris placuiſſet Imperatoribus. Lucius tamen invitus profectus eſt, cum plerique ad legatos Imperatorum mitterent, defectionis veniam poſtulantem. Et Lucius quidem, quod amiſſus eſſet præfectus prætorio Furius Victorinus, atque pars exercitus interiffet, redeundum eſſe cenſebat: Marcus autem, fingere barbaros exiſtimans & fugam & cetera, quæ ſecuritatem bellicam oſtenderent, ob hoc, ne tanti apparatus mole premerentur, inſtandum eſſe ducebat. Denique tranſcendiſ Alpiſ, longius proceſſerunt; compoſueruntque omnia, quæ ad munimen Italiæ atque Illyrici pertinebant. Placuit autem, urgente Lucio, ut, præmiſſis ad Senatū literis, Lucius Romam rediret ** via quoque, poſteaquam iter ingreſſi ſunt: ſedens

cum fratre in vehiculo Lucius, apoplexia correptus, periit.

XV. Fuit autem consuetudo Marco, ut in Circensium spectaculo legeret, audiretque ac subscriberet: ex quo quidem sæpe jocos popularibus dicitur laceffitus. Multum sane potuerunt liberti sub Marco & Vero, Geminas & Agaclytus. Tantæ autem sanctitatis fuit Marcus, ut Veri vitia & celaverit, & defenderit, cum ei vehementissime displicerent, mortuumque eum *Divum* appellaverit: amicitiasque ejus & sorores honoribus & salariis decretis sublevaverit atque provexerit: sacrisque eum plurimis honoraverit. Flaminem & Antoninianos sodales, & omnes honores, qui Divis habentur, eidem dedicavit. Nemo est Principum, quem non gravis fama perstringat; usque adeo, ut etiam Marcus in sermonem venerit, quod Verum vel veneno ita tulerit, ut parte cultri veneno lita vulvam inciderit, venenatam partem fratri edendam propinans, & sibi innoxiam reservans: vel certe per medicum Posidippum, qui ei sanguinem intempestive dicitur emisisse. Cassius post mortem Veri a Marco descivit.

XVI. Jam in suos tanta fuit benignitate Marcus, ut, cum in omnes propinquos cuncta honoris ornamenta contulerit, tum in filium Commodum, & quidem scelestum atque impurum, cito nomen Cæsaris, & mox sacerdotium, statimque nomen Imperatoris ac triumphæ participationem & Consulatum. quo quidem tempore sine Imperatoris filio ad triumphalem curram in Circo pedes cucurrit. Post Veri obitum, Marcus Antoninus solus rempubli-

cam tenuit; multo melior & feracior ad virtutes, quippe qui nullis Veri jam impediretur aut simularis callidæ severitatis (quo ille ingenito vitio laborabat) erroribus, aut his, quibus præcipue displicebat Marco Antonino jam inde a primo ætatis suæ tempore, vel institutis mentis pravæ, vel moribus. Erat enim ipse tantæ tranquillitatis, ut vultum nunquam mutaverit moerore vel gaudio: philosophiæ deditus Stoicæ, quam & per optimos quosque magistros acceperat, & undique ipse collegerat. Et Hadrianus, ut dictum est, hunc eundem successorem paraverat, nisi ei ætas puerilis obstitisset. quod quidem apparet ex eo, quod generum Pio hunc eundem delegit, ut ad eum, dignum utpote virum, quandoque Romanum perveniret imperium.

XVII. Ergo provincias post hæc ingenti moderatione ac benignitate tractavit. Contra Germanos res feliciter gessit. specialiter ipse bellum Marcomannicum, sed quantum nulla unquam memoria fuit, tum virtute, tum etiam felicitate transiegit; & eo quidem tempore, quo pestilentia gravis multa millia & popularium & militum interemerat. Pannonias ergo, & Marcomannis, Sarmatis, Wandalis, simul etiam Quadis extinctis, servitio liberavit; & Romæ cum Commodo, quem jam Cæsarem fecerat, filio, ut diximus, suo, triumphavit. Cum autem ad hoc bellum omne ærarium exhausisset suum, neque in animum induceret, ut extra ordinem provincialibus aliquid imperaret; in foro Divi Trajani auctionem ornamentorum imperialium fecit,

vendiditque aurea pocula & crySTALLINA & myrrhina, vasa etiam regia, & vestem uxoriæ fericam & auratam; gemmas quin etiam, quas multas in repostorio sanctiore Hadriani repererat. & per duos quidem menses hæc venditio celebrata est, tantumque auri redactum, ut, reliquias belli Marcomannici ex sententia persecutus, postea dederit potestatem emtoribus, ut, si quis vellet emta redere, atque aurum recipere, sciret licere: nec molestus ulli fuit, qui vel non reddidit emta, vel reddidit. Tunc viris clarioribus permisit, ut eodem cultu, quo & ipse, vel ministeriis similibus convivias exhiberent. In munere autem publico tam magnanimus fuit, ut centum leones una missione simul exhiberet, sagittis interfectos.

XVIII. Cum igitur in amore omnium imperasset, atque ab aliis modo *frater*, modo *pater*, modo *filius*, ut cujusque ætas sinebat, & diceretur, & amaretur; octavodecimo anno imperii sui, sexagesimo & primo vitæ, diem ultimum clausit. tantusque illius amor die regii funeris claruit, ut nemo illum plangendum censuerit, certis omnibus, quod a Diis commodatus ad Deos redisset. Denique, priusquam fanus conderetur, ut plerique dicunt, (quod nunquam antea factum fuerat, neque postea) Senatus populusque, non divisis locis, sed in una sede, *propitium Deum* dixit. Hic sane vir tantus & talis, ac Diis vita & morte conjunctus, filium Commodum dereliquit: qui, si felix fuisset, filium non reliquisset. Et parum sane fuit, quod illi honores divinos omnis ætas, omnis sexus, omnis

conditio ac dignitas dedit; nisi, quod etiam sacri-
legus judicatus est, qui ejus imaginem in sua do-
mo non habuit, qui per fortunam vel potuit ha-
bere, vel debuit. Denique hodieque in multis do-
mibus Marci Antonini statuæ consistunt inter Deos
penates: nec defuerunt homines, qui, somniis eum
multa prædixisse augurantes, futura & vera con-
cinuerunt. Unde etiam templum ei constitutum,
dati sacerdotes Antoniniani, & sodales, & flamines,
& omnia, quæ de sacris decrevit antiquitas.

XIX. Ajunt quidam, (quod & verisimile videtur)
Commodum Antoninum, successorem illius ac fi-
lium, non esse de eo natum, sed de adulterio; ac
talem fabellam vulgari sermone contexunt, Fau-
stinam quondam, Pii filiam, Marci uxorem, cum
gladiatores transire vidisset, unius ex his amore
succensam, cum longa ægritudine laboraret, viro
de amore confessam: quod cum ad Chaldæos Mar-
cus retulisset, illorum fuisse consilium, ut, occiso
gladiatore, sanguine illius sese Faustina sublavaret,
atque ita cum viro concumberet. quod cum esset
factum, solum quidem amorem, natum vero Com-
modum gladiatorem esse, non Principem; qui mil-
le prope pugnas publice, populo inspectante, gladi-
atorias Imperator exhibuit, ut in vita ejus docebi-
tur. Quod quidem verisimile ex eo habetur, quod
tam sancti Principis filius his moribus fuit, quibus
nullus lanista, nullus scenicus, nullus arenarius,
nullus postremo ex omnium dedecorum ac scelerum
collusione concretus. Multi autem ferunt, Commo-
dum omnino ex adulterio natum: siquidem Fau-

finam satis constat apud Cajetam conditiones sibi & nauticas & gladiatorias elegisse. de qua cum diceretur Antonino Marco, ut repudiaret, si non occideret, dixisse fertur: *Si uxorem dimittimus, reddamus & dotem.* Dos autem quid erat, nisi imperium, quod ille ab focero, volente Hadriano adoptatus, acceperat? Tantum sane valet boni Principis vita, sanctitas, tranquillitas, pietas, ut ejus famam nullius proximi decoloret invidia. Denique Antonino, cum suos mores semper teneret, neque aliquis infusuratione mutaretur, non obfuit gladiator filius, uxor infamis: Deusque etiam nunc habetur, ut vobis ipsis, sacratissime imperator Diocletiane, & semper visum est, & videtur, qui eum inter numina vestra, non ut ceteros, sed specialiter veneramini, ac sæpe dicitis, *vos vita & clementia tales esse cupere, qualis fuit Marcus:* etiam si philosophia nec Plato esse possit, si revertatur in vitam. & quidem hæc breviter & congeste.

XX. Sub Marco Antonino hæc sunt gesta post fratrem. Primum corpus ejus Romam devectum est, & illatum majorum sepulcris: divini honores decreti. deinde cum gratias ageret Senatus, quod fratrem consecrasset, occulte ostendit, omnia bellica consilia sua fuisse, quibus superati sunt Parthi. Ad didit præterea quædam, quibus ostendit, nunc demum se quasi a principio acturum esse rempublicam, amoto eo, qui remissior videbatur. Nec aliter Senatus accepit, quam Marcus dixerat; ut videretur gratias agere, quod Verus excessisset vita. Omnibus deinde fororibus, & affinibus, & liberis,

juris & honoris & pecuniæ plurimum detulit. erat enim famæ suæ curiosissimus, & requirens ad verum, quid quisque de se diceret; emendans, quæ bene reprehensa viderentur. Proficiscens ad bellum Germanicum, filiam suam, non decurso luctus tempore, grandævo equitis Romani filio Claudio Pompejano dedit, genere Antiochenfi, nec satis nobili: quem postea bis Consulem fecit, cum filia ejus Augusta esset, & Augustæ filia. Sed has nuptias & Faustina, & ipsa, quæ dabatur, invitæ habuerunt.

XXI. Cum Mauri Hispanias prope omnes vastarent, res per legatos bene gestæ sunt. & cum per Ægyptum Bucolici milites gravia multa fecissent, per Avidium Cassium retusi sunt, qui postea tyrannidem arripuit. Sub ipsis profectiois diebus in secessu Prænestino agens, filium nomine Verum Cæsarem, exfecto sub aure tubere, septennem amisit: quem non plus quinque diebus luxit; consolatusque etiam medicos, actibus publicis se reddidit: & quia ludi Jovis Optimi Maximi erant, interpellari eos publico luctu noluit, jussitque, ut statuæ tantummodo filio mortuo decernerentur, & imago aurea Circensibus per pompam ferenda, & ut Saliari carmini nomen ejus insereretur. Instante fane adhuc pestilentia, & Deorum cultum diligentissime restituit, & servos, quemadmodum bello Punico factum fuerat, ad militiam paravit; quos Voluntarios, exemplo Volonum, appellavit. Armavit etiam gladiatores; quos Obsequentes appellavit. Latrones etiam Dalmatiæ atque Dardaniæ, milites fecit. Armavit & Diocmitas: emit & Germa-

norum auxilia contra Germanos. Omni præterea diligentia paravit legiones ad Germanicum & Marcomannicum bellum: &, ne provincialibus effet molestus, auctorem rerum aulicarum, ut diximus, fecit in foro Divi Trajani, in qua præter vestes & pocula & vasa aurea, etiam signa cum tabulis magnorum artificum vendidit. Marcomannos autem in ipso transitu Danubii delevit, & prædam provincialibus reddidit.

XXII. Gentes omnes ab Illyrici limite usque in Galliam conspiraverant, ut Marcomanni, Narisci, Hermunduri, & Quadi, Suevi, Sarmatæ, Latringes, & Buri: hi, aliique, cum Victovalis Sosibes, Sicobotes, Rhoxolani, Bastarnæ, Alani, Peucini, Costoboci. Imminebat & Parthicum bellum & Britannicum. Magno igitur labore etiam suo gentes asperrimas vicit, militibus sese invitantibus, ducentibus etiam exercitum legatis & præfectis prætorio: accepitque in deditorem Marcomannos, plurimis in Italiam traductis. Semper sane cum optimatibus non solum bellicas res, sed etiam civiles, priusquam faceret aliquid, contulit. Denique sententia illius præcipua semper hæc fuit: *Æquius est, ut ego tot & talium amicorum consilium sequar, quam ut tot & tales amici meam unius voluntatem sequantur.* Sane quia durus videbatur, ex philosophiæ institutione, Marcus ad militiæ labores atque ad omnem vitam, graviter carpebatur: sed male loquentium dictis, vel literis, vel sermone respondebat. Et multi nobiles bello Germanico sive Marcomannico, immo plurimarum gentium, interie-

runt: quibus omnibus statuas in foro Ulpio collocavit. Quare amici frequenter suaferunt, ut a bellis discederet, & Romam veniret: sed ille contempsit, ac perstitit; nec prius recessit, quam omnia bella finiret. Provincias ex proconsularibus consulares, aut ex consularibus proconsulares, aut prætorias, pro belli necessitate, fecit. Res etiam in Sequanis turbatas, censura & auctoritate repressit. Compositæ res in Hispania, quæ per Lusitaniam turbatæ erant. Filio Commodò, arcessito ad limitem, togam virilem dedit, quare congiarium populo divisit, & eum ante tempus Consullem designavit.

XXIII. Si quis unquam proscriptus esset a præfecto Urbi, non libenter accepit. Ipse in largitionibus pecuniæ publicæ parcissimus fuit: quod laudi potius datur, quam reprehensioni: sed tamen & bonis viris pecunias dedit, & oppidis labentibus auxilium tulit, & tributa, vel vectigalia, ubi necessitas cogebat, remisit. Absens populi Romani voluptates curari vehementer præcepit per ditissimos editores. fuit enim populo hic sermo, cum sustulisset ad bellum gladiatores, quod populum, sublatis voluptatibus, vellet cogere ad philosophiam: jussisset enim, ne mercimonia impedirentur, tardius pantomimos exhiberi non votis diebus. De amatis pantomimis ab uxore fuit sermo, ut superius diximus. Sed hæc omnia per epistolas suas purgavit. Idem Marcus federi in civitatibus vetuit in equis, sive vehiculis: lavacra mixta submovit: mores matronarum composuit diffluentes, & juvenum nobilium. Sacra Serapidis a vulgaritate Pelusiæ sub-

movit. Fama fuit sane, quod sub philosophorum specie quidam rempublicam vexarent & privatos. quod ille purgavit.

XXIV. Erat mos iste Antonino, ut omnia crimina minore supplicio, quam legibus plecti solent, puniret: quamvis nonnunquam contra manifestos & gravium criminum reos inexorabilis permaneret. Capitales causas hominum honestorum ipse cognovit; & quidem summa æquitate, ita ut Prætozem reprehenderet, qui cito reorum causas audierat, juberetque illum iterum cognoscere, dignitatis eorum interesse dicens, ut ab eo audirentur, qui pro populo judicaret. Æquitatem etiam circa captos hostes custodivit. Infinitos ex gentibus in Romano solo collocavit. Fulmen de cœlo precibus suis contra hostium machinamentum extorsit, suis pluvia impetrata, cum siti laborarent. Voluit Marcomanniam provinciam, voluit etiam Sarmatiam facere. & fecisset, nisi Avidius Cassius rebellasset sub eodem in Oriente: qui Imperatorem se appellavit (ut quidam dicunt) Faustina volente, quæ de mariti valetudine desperaret. Alii dicunt, ementita morte Antonini, Cassium Imperatorem se appellasse, cum *Divum* Marcum appellasset. Et Antoninus quidem non est satis motus defectione Cassii; nec in ejus affectus sæviit: sed per Senatum hostis est judicatus, bonaque ejus proscripta per ærarium publicum.

XXV. Relicto ergo Sarmatico Marcommannicoque bello, contra Cassium profectus est. Romæ turbæ etiam fuerunt, quasi Cassius absente Anto-

nino adventaret. sed Cassius statim interfectus est. caput ejus allatum est ad Antoninum. Marcus tamen non exsultavit interfectione Cassii, caputque ejus humari jussit. Mæcianum etiam, filium Cassii, cui Alexandria erat commissa, exercitus occidit: nam & præfectum prætorio sibi fecerat. qui & ipse occisus est. In conscios defectionis vetuit Senatum graviter vindicare. simul petiit, *ne quis Senator tempore principatus sui occideretur*, ne ejus pollueretur imperium. eos etiam, qui deportati fuerant, revocari jussit; cum paucissimi centuriones capite essent puniti. Ignovit & civitatibus, quæ Cassio confenserant: ignovit Antiochenis, qui multa in Marcum pro Cassio dixerant. quibus & spectacula & conventus publicos tulerat, & omnium concionum genus; contra quos edictum gravissimum misit. Seditiosos autem eos & oratio Marci indicat, indita a Mario Maximo, qua ille usus est apud amicos. Denique noluit Antiochiam videre, cum Syriam peteret. nam nec Cyprum voluit videre, ex qua erat Cassius. Fuit Alexandriæ, clementer cum iis agens. postea tamen Antiochiam vidit.

XXVI. Multa egit cum regibus, & pacem confirmavit sibi occurrentibus cunctis regibus & legatis Persarum. omnibus Orientalibus provinciis carissimus fuit. apud multas etiam philosophiæ vestigia reliquit. Apud Ægyptios civem se egit & philosophum in omnibus studiis, templis, locis. Et cum multa Alexandrini in Cassium dixissent fausta, tamen omnibus ignovit, & filiam suam apud eos reliquit. Faustina suam in radicibus montis Tau-

ri, in vico Halale exanimatam, subito morbo amissit. Petiit a Senatu, ut honores Fauſtinæ ædemque decernerent, laudata eadem, cum tamen impudicitiae fama graviter laborasset. quæ Antoninus vel nescivit, vel diffimulavit. Novas puellas Fauſtianas instituit in honorem uxoris mortuæ. *Divam* etiam Fauſtinam a Senatu appellatam, gratulatus est: quam secum & in æstivis habuerat, ut *matrem castrorum* appellaret. Fecit & coloniam vicum, in quo obiit Fauſtina: & ædem illi exstruxit. sed hæc postea ædes Heliogabalo dedicata est. Ipsum Cassium pro clementia occidi passus est, non occidi iussit. Deportatus est Heliodorus, filius Cassii; & alii liberum exsilium acceperunt, cum honorum parte. Filii autem Cassii & amplius media parte acceperunt paterni patrimonii, & auro atque argento adjuti; mulieres autem etiam ornamentis: ita ut Alexandra, filia Cassii, & Druncianus gener, liberam vagandi potestatem haberent, commendati amittæ marito. Doluit denique Cassium extinctum, dicens, *voluisse se sine senatorio sanguine imperium transigere.*

XXVII. Orientalibus rebus ordinatis, Athenis fuit; & inter alia Cereris templum adiit, ut se innocentem probaret, & sacrarium solus ingressus est. Revertens ad Italiam navigio, tempestatem gravissimam passus est. Per Brundisium veniens in Italiam, togam & ipse sumit, & milites togatos esse iussit: nec unquam sagati fuerunt sub eo milites. Romam ut venit, triumphavit. Exinde Lavinium profectus est. Commodum sibi deinde collegam in

tribuniciam potestatem junxit: congiarium populo dedit, & spectacula mirifica: dein civilia multa correxerit. Gladiatorii muneris sumtus modum fecit. Sententia Platonis semper in ore illius fuit: *Florere civitates, si aut Philosophi imperarent, aut Imperatores philosopharentur.* Filio suo Brutii Præsentis filiam junxit, nuptiis celebratis exemplo privatorum: quare etiam congiarium populo dedit. Deinde ad conficiendum bellum conversus, in administratione ejus belli obiit, labentibus jam filii moribus ab instituto suo. Triennio bellum postea cum Marcomannis, Hermunduris, Sarmatis, Quadis, etiam egit. &, si anno uno superfuisset, provincias ex his fecisset. Ante biduum, quam exspiraret, admittis amicis, dicitur ostendisse sententiam de filio eandem, quam Philippus de Alexandro; cum de hoc male sentiret, addens, *minime se agre mortem ferre, filium superstitem reliquens.* nam jam Commodus turpem se & cruentum ostentabat.

XXVIII. Mors autem talis fuit. Cum ægrotare coepisset, filium advocavit, atque ab eo primum petiit, *ut belli reliquias non contemneret*, ne videretur rempublicam prodere. &, cum filius ei respondisset, *cupere se primum sanitatem*; ut vellet, permisit: petens tamen, ut exspectaret paucos dies, aut simul proficisceretur. deinde abstinuit cibo potuque, mori cupiens, auxitque morbum. Sexta die vocatis amicis, & ridens res humanas, mortem autem contemnens, ad amicos dixit: *Quid me fletis, & non magis de pestilentia & communi morte cogitatis?* & cum illi vellent recedere, ingemiscens ait:

Si jam me dimittitis, vale vobis dico, vos præcedens. & cum ab eo quæreretur, cui filium commendaret, ille respondit: *Vobis, si dignus fuerit, & Diis immortalibus.* Exercitus, cognita mala valetudine, vehementissime dolebant, quia illum unice amabant. Septimo die gravatus est, & solum filium admisit. quem statim dimisit, ne in eum morbus transfiret. Dimisso filio, caput operuit, quasi volens dormire; sed nocte animam efflavit. Fertur filium mori voluisse, cum eum talem videret futurum, qualis exstitit post ejus mortem; ne, ut ipse dicebat, similis Neroni, Caligulæ & Domitiano esset.

XXIX. Crimini ei datum est, quod adulteros uxoris promoverit, Tertullum, & Utilium, & Orphitum, & Moderatum, ad varios honores; cum Tertullum etiam prandentem cum uxore deprehenderit. de quo mimus in scena, præfente Antonino, dixit, cum stupidus nomen adulteri uxoris a servo quæreret, & ille diceret ter *Tullus*, & adhuc stupidus quæreret, respondit ille, *Jam dixi ter, Tullus dicitur.* Et de hoc quidem multa populus, multa etiam alii dixerunt, patientiam Antonini incusantes. Ante tempus sane mortis, priusquam ad bellum Marcomanicum rediret, in Capitolio juravit, *nulum Senatorem se sciente occisum*; cum etiam *rebelliones dixerit se servaturum fuisse, si scisset.* Nihil enim magis & timuit, & deprecatus est, quam avaritiæ famam: de qua se multis epistolis purgat. Dederunt ei vitio, quod & fictus fuisset, nec tam simplex, quam videretur, aut quam vel Pius vel Verus fuisset. Dederunt etiam crimini, quod aulicam arro-

gantiam confirmaverit, submovendo amicos a societate communi & a conviviiis. Parentibus consecrationem decrevit. Amicos parentum, etiam mortuos staturis ornavit. Suffragatoribus non cito credidit, sed semper diu quæsit, quod erat verum. Enisa est Fabia, ut, Faustina mortua, in ejus matrimonium coiret. sed ille concubinam sibi adscivit procuratoris uxoris suæ filiam, ne tot liberis superduceret novercam.

JULII CAPITOLINI VERUS IMPERATOR

A D

DIOCLETIANUM AUG.

I. **S**CIO, plerosque ita vitam Marci ac Veri literis atque historiæ dedicasse, ut priorem Verum intimum legentibus darent, non imperandi secutos ordinem, sed vivendi: ego vero, quod prior Marcus imperare cœpit, deinde Verus, qui superstitite periit Marco, priorem Marcum, dehinc Verum credidi celebrandum. Igitur *Lucius Cæsonius Ælius Commodus Verus Antoninus*, qui ex Hadriani voluntate *Ælius* appellatus est, ex Antonini conjunctione *Verus & Antoninus*, neque inter bonos, neque inter malos Principes ponitur: quem constat non inhoruisse vitiis, non abundasse virtutibus; vixisse deinde non in libero principatu, sed sub Marco in simili ac pari majestatis imperio, a cujus secta, lascivia morum, & vitæ licentioris nimietate, dissensit. erat enim morum simplicium, & qui adumbrare nihil posset. Huic naturalis pater fuit

Lucius Ælius Verus, qui ab Hadriano adoptatus, primus *Cæsar* est dictus, & in eadem statione constitutus periit. Avi ac proavi, & item majores plurimi, Consulares. Natus est Lucius Romæ, in prætura patris sui, decimo octavo Kalendas Januarias, die, quo & Nero, qui rerum potitus est. Origo ejus paterna pleraque ex Etruria fuit, materna ex Faventia.

II. Hac profapia genitus, patre ab Hadriano adoptato, in familiam Æliam devenit, mortuoque patre Cæsare, in Hadriani familia remansit. a quo Aurelio datus est adoptandus, cum sibi ille Pium filium, Marcum nepotem, esse voluisset, posteritati fatis providens: & ea quidem lege, ut filiam Pii Verus acciperet, quæ data est Marco idcirco, quia hic ad hoc impar videbatur ætate, ut in Marci vita exposuimus. Duxit autem uxorem, Marci filiam Lucillam. Educatus est in domo Tiberiana. Audivit Scaurum, grammaticum Latinum, Scauri filium, qui Grammaticus Hadriani fuit: Græcos, Telephum, Hephæstionem, Harpocracionem: rhetores, Apollonium, Celerem Caninium, Herodem Atticum: Latinum, Cornelium Frontonem: philosophos, Apollonium & Sextum. hos omnes amavit unice, atque ab his invicem dilectus est; nec tamen ingeniosus ad literas. Amavit autem in pueritia versus facere: post, orationes. & melior quidem orator fuisse dicitur, quam poeta: immo (ut verius dicam) pejor poeta, quam rhetor. nec desunt, qui dicant, eum fuisse adjutum ingenio amicorum, atque ab aliis ei illa, qualiacunque sunt,

scripta. siquidem multos disertos & eruditos semper secum habuisse dicitur. Educatores habuit Nicomedem. Fuit voluptuarius & nimis lætus, & omnibus deliciis, ludis, jocos decenter aptissimus. Post septimum annum in familiam Aureliam traductus, Marci moribus & auctoritate formatus est. Amavit venatus, palæstras, & omnia exercitia juventutis. Fuitque privatus in domo imperatoria viginti & tribus annis.

III. Qua die togam virilem Verus accepit, Antoninus Pius ea occasione, qua patris templum dedicabat, populo liberalis fuit: mediisque inter Pium & Marcum idem refedit, cum Quæstor populo munus daret. Post quæsturam statim Consul est factus cum Sextilio Laterano. interjectis annis, cum Marco fratre iterum factus est Consul. Diu autem & privatus fuit, & ea honorificentia caruit, qua Marcus ornabatur. Namque in Senatu ante quæsturam non fedit; neque in itinere cum patre, sed cum præfecto prætorii vectus est: nec aliud ei honorificentiae ad nomen adjunctum est, quam quod *Augusti filius* est appellatus. Fuit studiosus etiam Circensium, haud aliter quam gladiatorii muneris. Hic cum tantis deliciarum & luxuriæ quateretur erroribus, ab Antonino videtur ob hoc retentus, quod eum pater ita in adoptionem Pii transire jufferat, ut nepotem appellaret: cui, quantum videtur, fidem exhibuit, non amorem. Amavit tamen Antoninus Pius simplicitatem ingenii puritatemque vivendi, hortatusque est, ut imitaretur, & fratrem. Defuncto Pio, Marcus in eum omnia contulit, par-

icipatu etiam Imperatoriæ potestatis indulto: sibi que consortem fecit, cum illi soli Senatus detulisset imperium.

IV. Dato igitur imperio, & indulta tribunicia potestate, proconsularus etiam honore delato, Verum vocari præcepit, suum in eum transferens nomen, cum ante *Commodus* vocaretur. Lucius quidem, Marco vicem reddens, suscepit, obsecutus ut legatus proconsuli, vel præses imperatori. jam primum enim Marcus pro ambobus ad milites est locutus, & pro consensu imperio graviter se, & ad Marci mores egit. Ubi vero in Syriam profectus est, non solum licentia vitæ liberioris, sed etiam adulteriis & juventutis amoribus infamatus est. Si quidem tantæ luxuriæ fuisse dicitur, ut etiam, posteaquam de Syria rediit, popinam domi instituerit, ad quam post convivium Marci divertebat, ministrantibus sibi omni genere turpium personarum. Fertur & nocte perperi alea luisse, cum in Syria concepisset id vitium: atque in tantum vitiorum Cajanorum & Neronianorum ac Vitellianorum fuisse æmulum, ut vagaretur nocte per tabernas ac lupanaria, obtecto capite cucullione vulgari viatorio, & commisceretur cum triconibus, & committeret rixas, & dissimulans quis esset: sæpeque afflictum livida facie redisse, & in tabernis agnitum, cum sese absconderet. jaciebat & nummos in popinas maximos, quibus calices frangeret. Amavit & aurigas, Prasino favens. Gladiatorum etiam frequentius pugnas in convivio habuit, trahens cœnam in noctem, & in toro convivali condor-

miens, ita ut levatus cum stromatibus in cubiculum perferretur. Somni fuit permodici, digestionis facillimæ. Sed Marcus, hæc omnia quasi nesciens, dissimulabat rem, pudore illo, ne reprehenderet fratrem.

V. Et notissimum ejus quidem fertur tale convivium, in quo primum duodecim accubuisse dicitur: cum sit notissimum dictum de numero convivarum: *Septem convivium; novem vero, convivium.* donatos autem pueros decoros, qui ministrabant singulis: donatos etiam structores & lances singulis quibusque: donata & viva animalia, vel cicurum vel ferarum avium, vel quadrupedum, quorum cibi appositi erant: donatos etiam calices singulis per singulas potiones, murrhinos & crystallinos Alexandrinos, quoties bibitum est: data etiam aurea atque argentea pocula & gemmata: coronas quin etiam datas, lemniscis aureis interpositis, & alieni temporis floribus: data & vasa aurea cum unguentis, ad speciem alabastrorum: data & vehicula cum mulabus ac mulionibus cum juncturis argenteis, ut ita de convivio redirent. Omne autem convivium æstimatum dicitur sexagies centenis millibus sestertium. Hoc convivium posteaquam Marcus audivit, ingemuisse dicitur, & doluisse publicum fatum. Post convivium, lusum est tesseriis usque ad lucem. Et hæc quidem post Parthicum bellum: ad quod eum misisse dicitur Marcus, ne vel in Urbe ante omnium oculos peccaret, vel ut parsimoniam peregrinatione addiceret, vel ut timore bellico emendatior rediret, vel ut se Im-

peratorem esse cognosceret. Sed quantum profecerit, cum alia vita, tum hæc, quam narravimus, coena monstravit.

VI. Circensium tantam curam habuit, ut frequenter provincialibus literas causa Circensium & miserit & acceperit. Denique etiam præsens & cum Marco sedens, multas a Venetianis est passus injurias, quod turpissime contra eos faveret. Nam & Volucris equo Prafino aureum simulacrum fecerat, quod secum portabat. Cui quidem passas uvas & nucleos, in vicem hordei, in præsepe ponebat; quem sagis fucis tinctis coopertum, in Tiberianam ad se adduci jubebat; cui mortuo sepulcrum in Vaticano fecit. in hujus equi gratiam primum coeperunt equi aurei vel *bravia* postulari. In tanto autem equus ille honore fuit, ut ei a populo Prafinianorum sæpe modius aureorum postularetur. Profectum eum ad Parthicum bellum Marcus Capuam profectus est: cumque inde per omnium villas se ingurgitaret, morbo implicitus, apud Canusium ægrotavit: quo ad eum visendum frater contendit. Multa in ejus vita ignava & sordida, etiam belli tempore, deteguntur. Nam cum, interfecto legato, cæsis legionibus, Syriis defectionem cogitantibus, Oriens vastaretur, ille in Apulia venabatur, & apud Corinthum & Athenas inter symphonias & cantica navigabat, & per singulas maritimas civitates Asiæ, Pamphyliae, Ciliciæque clariores, voluptatibus immorabatur.

VII. Antiochiam posteaquam venit, ipse quidem se luxuriæ dedit, duces autem confecerunt Parthi-

cum bellum, Staius Priscus, & Avidius Cassius, & Martius Verus per quadriennium: ita ut Babylonem & Mediam pervenirent, & Armeniam vindicarent; partumque est ipsi nomen *Armenici*, *Parthici*, *Medici*: quod etiam Marco, Romæ agenti delatum est. Egit autem per quadriennium Verus hiemem Laodiceæ, æstatem apud Daphnen, reliquam partem Antiochiæ. Risui fuit omnibus Syris: quorum multa joca, in theatro in eum dicta, exstant. Vernas in triclinium Saturnalibus & diebus festis semper admisit. Ad Euphratem tamen impulsu comitum suorum secundo profectus est. Ephesum etiam rediit, ut Lucillam uxorem, missam a patre Marco, susciperet; & idcirco maxime, ne Marcus cum ea in Syriam veniret, ac flagitia ejus agnosceret. nam Senatui Marcus dixerat, se filiam in Syriam deducturum. Confecto sane bello, regna regibus, provincias vero comitibus suis regendas dedit. Romam inde ad triumphum invitus, quod Syriam quasi regnum suum relinqueret, rediit, & pariter cum fratre triumphavit, susceptis a Senatu nominibus, quæ in exercitu acceperat. Fertur præterea ad amicæ vulgaris arbitrium in Syria posuisse barbam. unde in eum a Syris multa sunt dicta.

VIII. Fuit ejus fati, ut in eas provincias, per quas rediit, Romam usque, luem secum deferre videretur. Et nata fertur pestilentia in Babylonia, ubi de templo Apollinis ex arcu^{la} aurea, quam miles forte inciderat, spiritus pestilens evasit, atque inde Parthos orbemque compleffe. Et hoc non Lu-

cii Veri vitio, sed Cassii, a quo contra fidem Seleucia, quæ ut amicos milites nostros receperat, expugnata est. quod quidem inter ceteros etiam Quadratus, belli Parthici scriptor, incusatis Seleucenis, qui fidem primi ruperant, purgat. Habuit hanc reverentiam Marci Verus, ut nomina, quæ sibi delata fuerant, cum fratre communicaret die triumphi, quem pariter celebrarunt. Reversus e Parthico bello, minore circa fratrem cultu fuit Verus: nam & libertis inhonestius indulgit, & multa sine fratre disposuit. His accessit, quod, quasi reges aliquos ad triumphum adduceret, sic histriones eduxit e Syria: quorum præcipuus fuit Maximinus, quem Paridis nomine nuncupavit. Villam præterea exstruxit in via Clodia famosissimam, in qua permultos dies & ipse ingenti luxuria debacchatus est cum libertis suis & amicis paribus, quorum præsentia nulla inerat reverentia; & Marcum rogavit, qui venit, ut fratri venerabilem morum suorum & imitandam ostenderet sanctitudinem, & quinque diebus in eadem villa residens, cognitionibus continuis operam dedit, aut convivante fratre, aut convivia comparante. Habuit & Agrippam histrionem, cui cognomen erat Memphi, quem & ipsum e Syria veluti trophæum Parthicum adduxerat; quem Apolautum nominavit. Adduxerat secum & fidicinas, & tibicines, & histriones, scurrasque mimarios & præstigiatores, & omnia mancipiorum genera, quorum Syria & Alexandria pascitur voluptate; prorsus ut videretur bellum, non Parthicum, sed histrionicum confecisse.

IX. Et hæc vitæ diverfitas, atque alia multa, inter Marcum & Verum fimultates feciffe, non aperta veritas indicabat, fed occultus rumor infufurrabat. Verum illud præcipuum, quod, cum Libonem quendam patruelem fuum Marcus legatum in Syriam miffet, atque ille fe insolentius, quam verecundus Senator, efferret, dicens, *ad fratres fuos fcripturum eſſe, ſi quid forte dubitaret*; nec Verus præſens pati poſſet, ſubitoque morbo, notis prope veneni exiſtentibus, interiffet; viſum eſt nonnullis, (non tamen Marco) quod ejus fraude putaretur occiſus. quæ res fimultatum auxit rumore. Liberti multum potuerunt apud Verum, ut in vita Marci diximus, Geminas & Agaclytus, cui dedit, invito Marco, Libonis uxorem. denique nuptiis ab Vero celebratis, Marcus convivio non interfuit. Habuit & alios libertos Verus improbos, Codem & Ecleſtum, ceteroſque: quos omnes Marcus poſt mortem Veri, ſpecie honoris abjecit, Ecleſto retento, qui poſtea Commodum filium ejus occidit. Ad bellum Germanicum, quod Marcus nollet Lucium ſine ſe vel ad bellum mittere, vel in Urbe dimittere, cauſa luxuriæ, ſimul profecti ſunt, atque Aquilejam venerunt; invitoque Lucio Alpes tranſgreſſi, cum Verus apud Aquilejam tantum vectatus convivatuſque eſſet, Marcus autem omnia proſpexiſſet. De quo bello quid per legatos Barbarorum pacem petentium, quid per duces noſtros geſtum eſt, in Marci vita pleniffime diſputatum eſt. Compoſito autem bello in Pannonia, urgente Lucio, Aquilejam rediret, quod urbanas deſiderabat Lucius volupta-

res, in Urbem destinatus est: sed non longe ab Altino subito in vehiculo morbo, quem apoplexin vocant, correptus Lucius, depositus e vehiculo, detracto sanguine Altinum perductus, cum triduo mutus vixisset, apud Altinum periit.

X. Fuit sermo, quod & socrum Faustina inestasset. & dicitur Faustinae socrus dolo, aspersis ostreis veneno extinctus esse: idcirco, quod consuetudinem, quam cum matre habuerat, filiae prodidisset: quamvis & illa fabula, quae in Marci vita posita est, abhorrens a talis viri vita sit exorta: cum multi etiam uxori ejus flagitium mortis assignent, idcirco quod Fabiae nimium indulserat Verus, cujus potentiam uxor Lucii vel Marci ferre non posset. Tanta sane familiaritas inter Lucium & Fabiam sororem fuit, ut hoc quoque usurparet rumor, quod inierint consilium ad Marcum e vita tollendum. idque cum esset per Agaclytum libertum proditum Marco, ante adventum Lucium Faustina nece praevenerat. Fuit decorus corpore, vultu gemmatus, barba prope barbarice demissa, procerus, & fronte in supercilia adductiore venerabilis. Dicitur sane tantam habuisse curam flaventium capillorum, ut capiti auri ramenta respergeret, quo magis coma illuminata flavesceret. Lingua impeditior fuit. aetate cupidissimus: vitae semper luxuriosae, atque in pluribus Nero, praeter crudelitatem & ludibria. Habuit inter alium luxuriae apparatus calicem crystallinum nomine Volucrem, ex ejus equi nomine, quem dilexit, humanae portionis modum supergressum.

XI. Vixit annis quadraginta duobus. Imperavit cum fratre annis undecim. Illatumque ejus corpus est Hadriani sepulcro, in quo & Cæsar pater ejus naturalis sepultus est. Nota est fabula, quam Marci non capit vita, quod partem vulvæ veneno illitam, cum eam exsecuisset cultro una parte venenato, Marcus Vero prorrexerit: sed hoc nefas est de Marco putari: quamvis Veri & cogitata & facta mereantur, quod nos non in medio relinquimus. sed totam purgatam confutatamque respuimus; cum adhuc post Marcum, præter vestram Clementiam, Diocletiane Auguste, Imperatorem talem, nec adulatione videatur potuisse confingere.

VULCATII GALLICANI

V. C.

AVIDIUS CASSIUS.

I. **A**VIDIUS Cassius, ut quidam volunt, ex familia Cassiorum fuisse dicitur, per matrem tamen avo genitus Avidio Severo, qui ordines duxerat, & post ad summas dignitates pervenerat. Cujus Quadratus in historiis meminit, & quidem graviter, cum illum summum virum & necessarium reipublicæ afferit, & apud ipsum Marcum Antoninum prævalidum. nam jam eo imperante perisse fatali sorte perhibetur. Hic ergo Cassius ex familia, ut diximus, Cassiorum, qui in curia in Julium conspirarunt, oderat tacite principatum, nec ferre poterat imperatorium nomen: dicebatque, *nihil esse gravius nomine imperii, quod non posset e republica tolli, nisi per alterum imperatorem.* denique tentasse in pueritia dicitur extorquere etiam Pio principatum: sed per patrem, virum sanctum & gravem, affectationem tyrannidis latuisse; habitum tamen semper a ducibus suspectum. Vero autem illum pa-

raffe infidias, ipsius Veri epistola indicat, quam inferui. Ex epistola Veri: *Avidius Cassius avidus est imperii, quantum & mihi videtur, & jam inde sub avo meo, patre tuo, innotuit: quem velim observari jubeas. Omnia ei nostra displicent, opes non mediocres parat, literas nostras ridet. te philosopham aniculam, me luxuriosum morionem vocat. Vide, quid agendum sit. ego hominem non odi: sed vide, ne tibi & liberis tuis non bene consulat, cum tales inter præcinctos habeas, quales milites libenter audiunt, libenter vident.*

II. Rescriptum Marci de Avidio Cassio: *Epistolam tuam legi, & sollicitam potius, quam imperatoriam, & non nostri temporis. nam si ei divinitus daretur imperium, non poterimus interficere, etiamsi velimus. scis enim proavi tui dictum: Successorem suum nullus occidit. sin minus, ipse sponte sine nostra crudelitate fatales laqueos inciderit. Adde, quod non possumus reum facere, quem & nullus accusat & (ut ipse dicis) milites amant. Deinde in causis majestatis hæc natura est, ut videantur vim pati, etiam quibus probatur. Scis enim ipse, quid avus tuus Hadrianus dixerit: Misera conditio imperatorum, quibus de affectata tyrannide nisi occisis non potest credi. Ejus autem exemplum ponere, quam Domitiani, qui hoc primus dixisse fertur, malui. Tyrannorum enim etiam bona dicta non habent tantum auctoritatis, quantum debent. Sibi ergo habeat suos mores; maxime, cum bonus dux sit & severus, & fortis, & Reipublicæ necessarius. Nam quod dicis, liberis meis cavendum esse morte illius: plane liberi mei pereant, si magis amari merebitur Avidius, quam illi, & si Reipublicæ expediet, Cassium*

vivere, quam liberos Marci. Hæc de Cassio Verus; hæc Marcus.

III. Sed nos hominis naturam & mores breviter explicabimus. neque enim plura de his sciri possunt, quorum vitam illustrare nullus audet, eorum causa, a quibus oppressi fuerint. Addemus autem, quemadmodum ad imperium venerit, & quemadmodum sit occisus, & ubi victus. Proposui enim, Diocletiane Auguste, omnes, qui Imperatorum nomen sive iuste sive iniuste habuerunt, in literas mittere, ut omnes purpuratos Augustos cognosceres. Fuit his moribus, ut nonnunquam trux & asper videretur, aliquando mitis & lenis; sæpe religiosus, alias contemtor sacrorum; avidus vini, interim abstinens; cibi appetens, & inediæ patiens; Veneris cupidus, & castitatis amator. nec defuere, qui illum *Catilinam* vocarent: cum & ipse se ita gauderet appellari, addens, *futurum se Sergium, si dialogistam occidisset*; Antoninum hoc nomine significans, qui tantum enituit in philosophia, ut, iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis, ne quid fatale proveniret, rogatus sit, non adulatione, sed serio, ut præcepta philosophiæ ederet: nec ille timuit, sed per ordinem paræneseon, hoc est, præceptionum, per triduum disputavit. Fuit præterea disciplinæ militaris Avidius Cassius tenax, & qui se *Marium* dici vellet.

IV. Quoniam de severitate illius dicere cœpimus, multa exstant crudelitatis potius, quam severitatis ejus, indicia. nam primum milites, qui provincialibus aliquid tulissent per vim, in illis ipsis lo-

cis, in quibus peccaverant, in crucem sustulit. Primus etiam id supplicii genus invenit, ut stipitem grandem poneret pedum octoginta & centum, id est, materiam, & a summo usque ad imum damnatos ligaret, & ab imo focum apponeret, incensisque aliis, alios fumi cruciatus, timore etiam alios necaret. Idem denos catenatos in profluentem mergi jubebat, vel in mare. Idem multis desertoribus manus excidit, aliis crura incidit ac poplites, dicens, *majus exemplum esse viventis miserabiliter criminosi, quam occisi*. Cum exercitum duceret, & infcio ipso manus auxiliaria, centurionibus suis auxilioribus, tria millia Sarmatarum, negligentius agentium in Danubii ripis, occidissent, & cum præda ingenti ad eum redissent; sperantibus centurionibus præmium, quod perparva manu tantum hostium, segnius agentibus tribunis & ignorantibus, occidissent: rapi eos jussit, & in crucem tolli, servilique supplicio affici, quod exemplum non exstabat, dicens, *evenire potuisse, ut essent insidiæ, ac periret Romani imperii reverentia*. & cum ingens seditio in exercitu exorta esset, processit nudus, campestri solo tectus, &, *Percutite, inquit, me, si audetis, & corruptæ disciplinae facinus addite*. Tunc, conquiescentibus cunctis, meruit timeri, quia non timuit. Quæ res tantum disciplinae Romanis addidit, tantum terroris Barbaris injecit, ut pacem annorum centum ab Antonino absente peterent: siquidem viderant, damnatos Romani ducis judicio etiam eos, qui contra fas vicerant.

V. De hoc multa gravia contra militum licen-

tiam facta inveniuntur apud Æmilium Parthenianum, qui affectatores tyrannidis, jam inde a veteribus, historiæ tradidit. nam & virgis cæsos in foro & in mediis castris securi percussit, qui ita meruerunt, & manus multis amputavit. Et, præter laridum ac bucellatum atque acetum, militem in expeditione portare prohibuit: & , si aliud quippiam reperit, luxuriam non levi supplicio affecit. Exstat de hoc epistola Divi Marci ad præfectum suum talis: *Avidio Cassio legiones Syriacas dedi, diffluentes luxuria, & Daphnicis moribus agentes: quas totas excaldantes se reperisse Cæsonius Vēctilianus scripsit. & puto me non errasse: siquidem & tu notum habeas Cassium, hominem Cassianæ severitatis & disciplinæ. neque enim milites regi possunt, nisi in veteri disciplina. Scis enim versum a bono poeta dictum, & omnibus frequentatum: Moribus antiquis res stat Romana virisque. Tu tantum fac adsint legionibus abunde commeatus. quos, si bene Avidium novi, scio non perituros.* Responsio præfecti ad Marcum: *Recte consulisti, mi domine, quod Cassium præfecisti Syriacis legionibus. nihil enim tam expedit, quam homo severior Græcanicis militibus. Ille sane omnes excaldationes, omnes flores de capite, collo & sinu militi excutiet. Annona militaris omnis parata est, neque quidquam deest sub bono duce: non enim multum aut quæritur, aut impenditur.*

VI. Ne sefellit de se iudicium habitum. nam statim ad signa edici iussit, & programma in parietibus fixit, ut, si quis cinctus inveniretur apud Daphnen, discinctus rediret. Arma militum septima die semper

respexit, vestimenta etiam, & calceamenta, & ocreas: delicias omnes de castris submovit: jussitque eos hiemem sub pellibus agere, nisi corrigerent suos mores: & egissent, nisi honestius vixissent. Exercitium septimi diei fuit omnium militum, ita ut sagittas mitterent, & armis luderent. Dicebat enim, *miserum esse, cum exercerentur athletæ, venatores, & gladiatores, non exerceri milites: quibus minor esset futurus labor, si consuetus esset.* Ergo correctâ disciplina, & in Armenia, & in Arabia, & in Ægypto res optime gessit: amatusque est ab omnibus Orientalibus, & speciatim ab Antiochensibus, qui etiam imperio ejus consenserunt, ut docet Marius Maximus in vita Divi Marci. Nam cum Bucolici milites per Ægyptum gravia multa facerent, ab hoc retusi sunt, ut idem Marius Maximus refert in eo libro, quem secundum de vita Marci Antonini edidit.

VII. Hic Imperatorem se in Oriente appellavit, ut quidam dicunt, Faustina volente, quæ valetudini Marci jam diffidebat, & timebat, ne infantes filios tueri sola non posset, atque aliquis existeret, qui, capta statione regia, infantes de medio rolleret. Alii autem dicunt, hanc artem adhibuisse militibus & provincialibus Cassium contra Marci amorem, ut sibi posset consentiri, quod diceret, Marcum diem suum obiisse. Nam & *Divum* eum appellasse dicitur, ut desiderium illius leniret. Imperatorio nomine cum processisset, eum, qui sibi aptaverat ornamenta regia, statim præfectum prætorii fecit; qui & ipse occisus est, Antonino invito, ab exercitu: qui & Mæcianum, cui erat com-

missa Alexandria, quique consenserat spe participatus Cassio, invito atque ignorante Antonino, interémit. Nec tamen Antoninus graviter est iratus, rebellione cognita, nec in ejus liberos aut affectus sæviit. Senatus illum hostem appellavit, bonaque ejus proscripsit: quæ Antoninus in privatum ærarium congeri noluit; quare, Senatu præcipiente, in ærarium publicum sunt relata. Nec Romæ terror defuit, cum quidam Avidium Cassium dicerent, absente Antonino, qui nisi a voluptariis unice amabatur, Romam esse venturum, atque Urbem tyrannice direpturum, maxime senatorum causa, qui eum hostem judicaverant, bonis proscrip-
tis. Et amor Antonini hoc maxime enituit, quod consensu omnium, præter Antiochenses, Avidius interemtus est: quem quidem occidi non jussit, sed passus est; cum apud cunctos clarum esset, si potestatis suæ fuisset, parsurum illi fuisse.

VIII. Caput ejus ad Antoninum cum delatum esset, ille non exsultavit, non elatus est, sed etiam doluit, ereptam sibi esse occasionem misericordiæ; cum diceret, *se vivum illum voluisse capere, ut illi exprobraret beneficia sua, eumque servaret.* Denique cum quidam diceret, *reprehendendum Antoninum, quod tam mitis esset in hostem suum, ejusque liberos & affectus, atque omnes, quos conscios tyrannidis reperisset,* addente illo, qui reprehendebat, *Quid si ille vicisset?* dixisse dicitur: *Non sic Deos coluimus, nec sic vivimus, ut ille nos vinceret.* Enumeravit deinde, *omnes Principes, qui occisi essent, habuisse causas, quibus mererentur occidi; nec quemquam facile*

bonum vel victum a tyranno, vel occisum: (dicens, meruisse Neronem, debuisse Caligulam, Othonem & Vitellium nec imperare voluisse. Nam de Pertinace & Galba paria sentiebat, cum diceret, In Imperatore avaritiam esse acerbissimum malum. denique, non Augustum, non Trajanum, non Hadrianum, non parentem suum Pium a rebellibus potuisse superari; cum & multi fuerint, & ipsis vel invitis vel insciis exstincti. Ipse autem Antoninus a senatu petiit, ne graviter in conscios defectionis animadverteretur, eo ipso tempore, quo rogavit, ne quis senator temporibus suis capitali supplicio afficeretur: quod illi maximum amorem conciliavit. Denique, paucissimis centurionibus punitis, deportatos revocari iussit.

IX. Antiochenis, qui Avidio Cassio consenserant, sed & aliis civitatibus, quæ illum juverant, ignovit: cum primo Antiochenis graviter iratus esset, hisque spectacula sustulisset, & multa alia civitatis ornamenta, quæ postea reddidit. Filios vero Avidii Cassii, Antoninus Marcus parte media paterni patrimonii donavit; ita ut filias ejus auro, argento, & gemmis honestaret. nam & Alexandræ, filiæ Cassii, & genero Druentiano, liberam evagandi, ubi vellent, potestatem dedit: vixeruntque non quasi tyranni pignora, sed quasi senatorii ordinis, in summa securitate; cum illis etiam in lite objici fortunam propriæ vetuisset domus, damnatis aliquibus injuriarum, quod in eos petulantes fuissent: quos quidem amitæ suæ marito commendavit. Si quis autem omnem hanc historiam scire desiderat, legat Marii Maximi secundum librum de

vita Marci, in quo ille ea dicit, quæ solum Marcus; mortuo jam Vero, egit. tunc enim Cassius rebellavit, ut probat epistola missa ad Faustina; cuius hoc exemplum est: *Verus mihi de Avidio verum scripserat, quod cuperet imperare. Audiſſe enim te arbitrator, quod æruscatores de eo nuntiarent. Veni igitur in Albanum, ut tractemus omnia Diis volentibus, nihil timens.* Hic autem apparet, Faustina; ita nescisse, cum dicat Marius, infamari eam cupiens, quod ea conscia Cassius imperium sumſiſſet. nam & ipsius epistola exſtat ad Verum, qua urget Marcum, ut in eum graviter vindicet. Exemplum epistolæ Faustina; ad Marcum: *Ipsa in Albanum cras, ut jubes, mox veniam: tamen jam hortor, ut, si amas liberos tuos, istos rebelliones acerrime persequaris. Male enim assueverunt & duces & milites: qui nisi opprimantur, oppriment.*

X. Item alia epistola ejusdem Faustina; ad Marcum: *Mater mea Faustina patrem tuum Pium ejusdem in defectione Celsi sic hortata est, ut pietatem primum circa suos servaret, sic circa alienos. non enim pius est Imperator, qui non cogitat uxorem & filios. Commodus noster vides in qua ætate sit: Pompejanus gener, & senior est, & peregrinus. Vide, quid agas de Avidio Cassio & de ejus consciis. noli parcere hominibus, qui tibi non pepercerunt; & nec mihi, nec filiis nostris parcerent, si vicissent. Ipsa iter tuum mox conſequer: quia Fadilla nostra ægrotabat, in Formianum venire non potui. Sed si te Formiis invenire non potero, assequar Capuam: quæ civitas & meam, & filiorum nostrorum ægritudinem poterit adjuvare. Soteridam*

medicum in Formianum ut dimittas, rogo: ego autem Pisitheo nihil credo, qui puellæ virgini curationem nescit adhibere. Signatas mihi literas Calpurnius dedit: ad quas rescribam, si tardavero, per Cæcilium senem spadonem, hominem, ut scis, fidelem: cui verbo mandabo, quid uxor Avidii Cassii, & filii, & gēner, de te jaclare dicantur.

XI. Ex his literis intelligitur, Cassio Faustina[m] consciam non fuisse, quin etiam supplicium ejus graviter exegisse: siquidem Antoninum, quiescentem & clementiora cogitantem, ad vindictæ necessitatem impulit. Cui Antoninus quid rescripserit, subdita epistola perdocebit: *Tu quidem, mea Faustina, religiose pro marito & pro nostris liberis agis. nam relegi epistolam tuam in Formiano, qua me hortaris, ut in Avidii conscios vindicem. Ego vero & ejus liberis parcam, & genero, & uxori; & ad Senatum scribam, ne aut proscriptio gravior sit, aut pœna crudelior. non enim quidquam est, quod Imperatorem Romanum melius commendet gentibus, quam clementia. Hæc Cæsarem Deum fecit, hæc Augustum consecravit, hæc patrem tuum specialiter Pii nomine ornavit. denique si ex mea sententia. de bello judicatum esset, nec Avidius esset occisus. Esto igitur secura: Dii me tuentur; Diis pietas mea cordi est. Pompejanum nostrum in annum sequentem Consullem dixi.* hæc Antoninus ad conjugem.

XII. Ad Senatum autem qualem orationem miserit, interest scire. Ex oratione Marci Antonini: *Habetis igitur, Patres conscripti, pro gratulatione victoriæ generum meum Consullem: Pompejanum dico, cujus ætas*
Scriptt. H. A.

olim remuneranda fuerat Consulatu, nisi viri fortes interuenissent, quibus reddi debuit, quod a republica debebatur. Nunc quod ad defectionem Cassianam pertinet, vos oro atque obsecro, Patres conscripti, ut, censura vestra deposita, meam pietatem clementiamque seruetis, immo vestram; neque quemquam ullum Senatus occidat. nemo senatorum puniatur, nullus fundatur viri nobilis sanguis: deportati redeant, proscripti bona recipiant. Utinam possem multos etiam ab inferis excitare! non enim unquam placet in Imperatore vindicta sui doloris: quæ etsi justior fuerit, acrior videtur. Quare filiis Avidii Cassii, & genero, & uxori, veniam dabit. & quid dico veniam? cum illi nihil fecerint. Vivant igitur securi, scientes sub Marco se vivere. Vivant in patrimonio parentum, pro parte donato: auro, argento, vestibibus fruuntur: sint divites, sint securi, sint vagi & liberi, & per ora omnium ubique populorum circumferant meæ, circumferant vestræ pietatis exemplum. Nec magna hæc est, Patres conscripti, clementia, veniam proscriptorum liberis & conjugibus dari. ego vero a vobis peto, ut conscios senatorii ordinis & equestris, a cæde, a proscriptione, a timore, ab infamia, ab invidia, & postremo ab omni vindicetis injuria: detisque hoc meis temporibus, ut in causa tyrannidis, qui in tumultu cecidit, probetur occisus.

XIII. Hanc ejus clementiam Senatus his acclamationibus prosecutus est: *Antonine pie, Dii te seruent! Antonine clemens, Dii te seruent! Antonine clemens, Dii te seruent! tu noluisti, quod licebat; nos fecimus, quod decebat. Commodus imperium justum rogamus: progeniem tuam roboram, fac securi sint liberi ne-*

ſtri. Bonum imperium nulla vis lædit. Commodus Antonino tribuniciam poteſtatem rogamus, præſentiam tuam rogamus. Philoſophiæ tuæ, patientiæ tuæ, doctri-næ tuæ, nobilitati tuæ, innocentiæ tuæ. Vincis inimicos, hoſtes exſuperas, Dii te tuentur, & reliqua. Vixerunt igitur poſteri Avidii Caſſii ſecuri, & ad honores admiſſi ſunt. Sed eos Commodus Antoninus, poſt exceſſum Divi patris ſui, omnes vivos incendi juſſit, quaſi in factione deprehenſos. Hæc ſunt, quæ de Caſſio Avidio comperimus: cujus ipſius mores (ut ſupra diximus) varii ſemper fuerunt; ſed ad cenſuram crudelitatemque propenſiores. qui, ſi obtinuiffet imperium, fuiſſet non modo clemens, ſed bonus, ſed utilis & optimus Imperator.

XIV. Nam exſtat epiſtola ejus, ad generum ſuum, jam Imperatoris, hujusmodi: *Miſera reſpublica, quæ iſtos divitiarum cupidos & divites patitur, miſera. Marcus homo ſane optimus, qui dum clemens dici cupit, eos patitur vivere, quorum ipſe non probat vitam. Ubi Lucius Caſſius, cujus nos fruſtra tenet nomen? ubi Marcus ille Cato Cenſorius? ubi omnis diſciplina majorum? quæ olim quidem intercidit, nunc vero nec quæritur. Marcus Antoninus philoſophatur, & quærit de clementia, & de animis, & de honeſto, & juſto; nec ſentit pro reſpublica. Vides multis opus eſſe gladiis, multis elogiis, ut in antiquum ſtatum publica forma reddatur. Ego vero iſtis præſidibus provinciarum. an ego proconſules, an ego præſides putem, qui ob hoc ſibi a Senatu & ab Antonino provincias dantur credunt, ut luxurientur, ut divites fiant? Audiſti, præſectum prætorii noſtri Philoſophi ante triduum,*

quam feret, mendicum & pauperem, sed subito divitem factum. Unde, quæso, nisi de visceribus reipublicæ provincialiumque fortunis? Sint sane divites, sint locupletes: ærarium publicum reficient, tantum Dii faveant bonis partibus. Reddant Cassiani reipublicæ principatum. Hæc epistola ejus indicat, quam severus, & quam tristis futurus fuerit Imperator.

ÆLII LAMPRIDII COMMODUS ANTONINUS

A D

DIOCLETIANUM AUG.

I. **D**E Commodi Antonini parentibus in vita Marci Antonini fatis est disputatum. Ipse autem natus est apud Lanuvium cum fratre Antonino gemino, pridie Kalendas Septembres, patre patruoque Consulibus; ubi & avus maternus dicitur natus. Faustina cum esset Commodum cum fratre prægnans, visa est in somnis serpentes parere; sed ex his unum ferociorem. Cum autem peperisset Commodum atque Antoninum, Antoninus quadrimus est elatus: quem parem astrorum cursu Commodum mathematici promittebant. Mortuo igitur fratre, Commodum Marcus & suis præceptis, & etiam magnorum atque optimorum virorum erudire conatus est. Habuit literatorem Græcum, Onesicritum; Latinum, Capellam Antistium; orator ei Atejus Sanctus fuit. Sed tot disciplinarum magistri ei nihil profuerunt. tantum valet aut ingenii vis, aut eorum, qui in

aula institutores habentur. nam a prima statim pueritia, turpis, improbus, crudelis, libidinosus, ore quoque pollutus & constupratus fuit: jam in his artifex, quæ stationis imperatoriæ non erant, ut calices fingeret, saltaret, cantaret, sibilaret, scurram denique & gladiatorem se perfectum ostenderet. Auspicium crudelitatis apud Centumcellas dedit anno ætatis duodecimo. nam cum tepidius forte lotus esset, balneatorem in fornacem conjici jussit. quando a pædagogo, cui hoc jussum fuerat, vervecina pellis in fornace consumta est, ut fidem pœnæ de fœtore nidoris impleret. Appellatus est autem *Cæsar* puer cum fratre suo Severo. decimoquarto ætatis anno in collegium Sacerdotum adscitus est. cooptatus inter tres solos *Principes juventutis*, cum togam sumsit. adhuc in prætexta puerili congiarium dedit, atque ipse in basilica Trajani præfedit.

II. Indutus autem toga est Nonarum Juliarum die, quo in terris Romulus non apparuit, & eo tempore, quo Cassius a Marco descivit. Profectus est, commendatus militibus, cum patre in Syriam & Ægyptum, & cum eo Romam rediit. Post hæc, venia legis Annariæ impetrata, Consul est factus: & cum patre Imperator est appellatus quinto Kalendarum Decembrium die, Pollione & Apro Consulibus, & triumphavit cum patre; nam & hoc Patres decreverant. Profectus est cum patre & ad Germanicum bellum. Adhibitos custodes vitæ suæ honestiores ferre non potuit; pessimos quosque detinuit, & submotos, usque ad ægritudinem desiderata

vit: quibus per patris mollitiem restitutis, popinas & ganeas in Palatinis semper ædibus fecit, neque unquam pepercit vel pudori, vel sumtui. In domo aleam exercuit. Mulierculas formæ scitioris, ut prostibula mancipia lupanarium, ad ludibrium pudicitiae contraxit. Imitatus est propolas circumforaneos. Equos curules sibi comparavit. Aurigæ habitu currus rexit: gladiatoribus convixit: aquam gessit, ut lenonum minister, ut probris natum magis, quam ei loco, eum crederes, ad quem fortuna provexit.

III. Patris ministeria seniores submovit, amicos senes abiecit. Filium Salvii Juliani, qui exercitiis præerat, ad impudicitiam frustra tentavit, atque exinde Juliano retendit insidias. Honestissimos quosque, aut per contumeliam, aut per honorem indignissimum, abiecit. Appellatus est a mimis quasi obstupratus: eosdemque ita, ut non apparerent, subito deportavit. Bellum etiam, quod pater pæne confecerat, legibus hostium addictus, remisit, ac Romam reversus est. Romam ut rediit, subactore suo Antero post se in curru locato, ita triumphavit, ut eum sæpius cervice reflexa publice oscularetur. etiam in orchestra hoc idem fecit. Et cum potaret in lucem, heluareturque viribus Romani imperii, vespera etiam per tabernas ac lupanaria volitavit. Misit homines ad provincias regendas, vel criminum socios, vel a criminosis commendatos. In senatus odium ita venit, ut & ipse crudeliter in tanti ordinis perniciem sæviret, fieretque contemptui.

IV. Crudelis vita Commodi Quadratum & Lucillam compulit ad ejus interfectionem consilia ini-
 re, non sine præfecti prætorio Tarruteni Paterni
 consilio. Datum autem est negotium peragenda necis
 Claudio Pompejano propinquo: qui ingressus
 ad Commodum districto gladio, cum faciendi pote-
 statem habuisset, in hæc verba prorumpens, *Hunc*
tibi pugionem Senatus mittit, detexit facinus fatuus,
 nec implevit, multis cum eo participantibus cau-
 sam. Post hæc interfecti sunt Pompejanus primo &
 Quadratus: dein Narbana, atque Norbanus, & Pa-
 ralius, & mater ejus, & Lucilla in exsilium exacta.
 Cum præfecti prætorio vidissent, Commodum in
 tantum odium incidisse, obtentu Anteri, cujus po-
 tentiam populus Romanus ferre non poterat, ur-
 bane Anterum eductum a palatio sacrorum causa,
 & redeuntem in hortos suos, per frumentarios oc-
 ciderunt. Id vero gravius, quam de se ipso, Com-
 modo fuit. Paternum autem, & hujus cædis aucto-
 rem, & (quantum videbatur) paratæ necis Com-
 modi conscium, & interventurum, ne conjuratio
 latius puniretur, instigante Tigidio, per laticlavi
 honorem a præfecturæ administratione submovit.
 post paucos dies insimulavit eum conjurationis,
 cum diceret, ob hoc promissam Juliani filio filiam
 Paterni, ut in Julianum transferretur imperium:
 quare & Paternum, & Julianum, & Vitruvium Se-
 cundum, Paterni familiarissimum, qui epistolas im-
 peratorias curabat, interfecit. Domus præterea
 Quintiliorum omnis extincta, quod Sextus Con-
 dianus filius, specie mortis, ad defectionem dicere-

tur evasisse. Interfecta & Vitrasia Faustina, & Vellius Rufus, & Egnatius Capito, Consulares. In exilium autem acti sunt Æmilius Junctus & Atilius Severus, Consules. & in multos alios varie sævitum.

V. Post hæc Commodus nunquam facile in publicum processit, neque quidquam sibi nuntiari passus, nisi quod Perennis ante tractasset. Perennis autem, Commodi persciens, invenit, quemadmodum ipse potens esset. nam persuasit Commodo, ut ipse deliciis vacaret, idem vero Perennis curis incumberet: quod Commodus lætanter accepit. Hac igitur lege vivens ipse cum trecentis concubinis, quas ex matronarum meretricumque delectu ad formæ speciem conciliaverat, trecentisque aliis puberibus exoletis, quos æque ex plebe ac nobilitate, nuptiisque, forma disceptatrice collegerat, in palatio per convivia & balneas bacchabatur. Inter hæc, habitu victimarii, victimas immolavit: in arena rudibus, inter cubicularios gladiatores pugnavit lucentibus aliquando mucronibus. Tunc tamen Perennis cuncta sibimet vindicavit: quos voluit, interemit; spoliavit plurimos; omnia jura subvertit; prædam omnem in sinum contulit. Ipse autem Commodus Lucillam sororem, cum eam compressisset, occidit: sororibus deinceps ceteris, ut dicitur, constupratis, consobrina patris complexibus suis conjuncta, uni etiam ex concubinis matris nomen imposuit & uxoris. quam deprehensam in adulterio exegit, exactam relegavit, & postea occidit. Ipsas concubinas suas sub oculis suis stuprari jubebat. Nec irruentiam in se

juvenum carebat infamia, omni parte corporis; atque ore in sexum utrumque pollutus. Occisus est eo tempore etiam Claudius, quasi a latronibus: cujus filius cum pugione quondam ad Commodum ingressus est: multique alii Senatores sine iudicio interempti, feminæ quoque divites. Et nonnulli per provincias, a Perenni ob divitias infimulati, spoliati sunt, vel etiam interempti. his autem, quibus deerat ficti criminis appositio, objiciebatur, quod scribere voluissent Commodum heredem.

VI. Eo tempore in Sarmatia res bene gestas per alios duces, in filium suum Perennis referebat. Hic tamen Perennis, qui tantum potuit, subito, quod bello Britannico militibus Equestris loci viros præfecerat, amotis Senatoribus, prodita re per legatos, exercitus hostis appellatus, lacerandusque militibus est deditus. in cujus potentia locum Cleandrum ex cubiculariis subrogavit. Multa sane post interfectum Perennem ejusque filium, quasi a se non gesta, rescidit, velut in integrum restituens. Et hanc quidem poenitentiam scelerum ultra triginta dies tenere non potuit, graviora per Cleandrum faciens, quam fecerat per supra dictum Perennem. Et in potentia quidem Cleander Perenni successerat, in præfectura vero Niger: qui sex tantum horis præfectus Prætorii fuisse perhibetur. mutabantur enim præfecti prætorii per horas ac dies, Commodo pejora omnia, quam fecerat ante, faciente. Fuit item Marcius Quartus præfectus prætorio diebus quinque. Horum successores ad arbitrium Cleandri aut retenti sunt, aut occisi. ad cu-

jus nutum etiam libertini in Senatum atque in patricios lecti sunt: tuncque primum vigintiquinque Consules in unum annum: venditæque omnes provinciæ. Omnia Cleander pecunia venditabat. revocatos de exfilio dignitatibus ornabat; res iudicatas rescindebat. qui tantum per stultitiam Commodi potuit, ut Byrrum, sororis Commodi virum, reprehendentem, nuntiantemque Commodo, quæ fiebant, in suspicionem regni affectati traheret, & occideret; multis aliis, qui Byrrum defendebant, pariter interemtis. Præfectus etiam Ebutianus inter hos est interemtus: in cuius locum ipse Cleander cum aliis duobus, quos ipse delegerat, præfectus est factus. Tuncque primum tres præfecti prætorio fuere: inter quos libertinus, qui a pugione appellatus est.

VII. Sed & Cleandro dignus tandem vitæ finis impositus. nam cum infidiis illius Arrius Antoninus, fidei criminibus in Attali gratiam, quem in proconsulatu Asiæ damnaverat, esset occisus, nec eam tum invidiam, populo sæviante, Commodus ferre potuisset, plebi ad pœnam donatus est: cum etiam Apolaustus aliique liberti aulici pariter interemti sunt. Cleander inter cetera etiam concubinas ejus constupravit: de quibus filios suscepit, qui post ejus interitum cum matribus interemti sunt. In cuius locum Julianus & Regillus subrogati sunt: quos & ipsos postea pœnis affecit. His occisis, interemit Servilium & Dulium Silanos, cum suis: mox Anicium Lupum, & Petronios Mamertianum & Suram, filiumque Mamertini Anto-

ninum, ex sorore sua genitum. Et post eos sex simul ex Consularibus, Allium Fuscum, Cœlium Felicem, Lucejum Torquatum, Lartium Euripianum, Valerium Bassianum, Pactulejum Magnum cum suis: atque in Asia Sulpitium Crassum proconsulem & Julium Proculum cum suis, Claudiumque Lucanum, consularem, & consobrinam patris sui Faustina Anniam in Achaja, & alios infinitos. Destinaverat & alios quatuordecim occidere, cum sumtus ejus vires Romani imperii sustinere non possent.

VIII. Inter hæc Commodus, senatu semet ridente, cum adulterum matris Consulem designasset, appellatus est *Pius*; cum occidisset Perennem, appellatus est *Felix*. Inter plurimas cædes multorum civium, quasi quidam novus Sulla, idem Commodus ille Pius, ille Felix, finxisse etiam quandam contra se conjurationem dicitur, ut multos occideret. Nec alia ulla fuit defectio præter Alexandri, qui postea se & suos interemit, & sororis Lucillæ. Appellatus est Commodus etiam *Britannicus* ab adulatoribus, cum Britanni etiam imperatorem contra eum deligere voluerint. Appellatus est etiam *Romanus Hercules*, quod feras Lanuvii in amphitheatro occidisset. erat enim hæc illi consuetudo, ut domi bestias interficeret. Fuit præterea ea dementia, ut urbem Romam, *coloniã Commodianam* vocari voluerit: qui furor dicitur ei inter delinimenta Marcie injectus. Voluit etiam in circo quadrigas agitare. Dalmaticatus in publico processit, atque ita signum quadrigis emittendis dedit. Et eo

quidem tempore, quo ad senatum retulit de Commodiana facienda Roma, non solum Senatus hoc libenter accepit per irrisionem (quantum intelligitur,) sed etiam se ipsum *Commodianum* vocavit, Commodum *Herculem* & *Deum* appellans.

IX. Simulavit, se & in Africam iturum, ut sumtum itinerarium exigeret: & exegit, eumque in convivium & aleam convertit. Motilenum, præfectum prætorio, per ficus veneno interemit. Accepit statuas in Herculis habitu; eique immolatum est ut Deo. Multos præterea paraverat interimere: quod per parvulum quendam proditum est, qui tabulam e cubiculo ejecit, in qua occidendorum erant nomina scripta. Sacra Isidis coluit, ut & caput raderet, & Anubin portaret. Bellonæ servientes vere exsecare brachium præcepit, studio crudelitatis. Isiacos vere pineis usque ad perniciem pectus tundere cogebat. Cum Anubin portaret, capita Isiacorum graviter obtundebat ore simulacri. Clava non solum leones in veste muliebri & pelle leonina, sed etiam multos homines afflixit. Debiles pedibus, & eos, qui ambulare non possent, in gigantum modum formavit, ita ut a genibus de pannis & linteis quasi dracones dirigerentur; eosdemque sagittis confecit. Sacra Mithriaca homicidio vero polluit, cum illic aliquid ad speciem timoris vel dici vel fingi soleat.

X. Etiam puer & gulosus & impudicus fuit. Adulescens omne genus infamavit hominum, quod erat secum, & ab omnibus est infamatus. irridentes se feris objiciebat. eum etiam, qui Tranquilli librum,

vitam Caligulæ continentem, legerat, feris objici jussit, quia eundem diem natalis habuerat, quem & Caligula. Si quis fane se mori velle prædixisset, hunc invitum præcipitari jubebat. In jocis quoque perniciosus. nam eum, quem vidisset albescentes inter nigros capillos quasi vermiculos habere, sturno appposito, qui se vermes sectari crederet, capite suppuratum reddebat. Obtunsi oneris pinguem hominem medio ventre dissecuit, ut ejus intestina subito funderentur. *Monopedios* & *Luscinios*, eos, quibus aut singulos tulisset oculos, aut singulos pedes fregisset, appellabat. Multos præterea passim extinxit: alios, quia barbarico habitu occurrerant; alios, quia nobiles & speciosi erant. Habuit in deliciis homines appellatos nominibus verendorum utriusque sexus; quos libentius suis oculis applicabat. Habuit & hominem pene prominente ultra modum animalium, quem *Onon* appellabat, sibi carissimum: quem & ditavit, & sacerdotio Herculis rustici præposuit.

XI. Dicitur sæpe pretiosissimis cibus humana stercorea miscuisse, nec abstinuisse gustu; aliis, ut putabat, irrifis. Duos gibbos retortos in lance argentea sibi sinapi perfusos exhibuit, eosdemque statim promovit ac ditavit. Præfectum prætorio suum Julianum, togatum, præsentem officio suo, in piscinam detrussit. quem saltare etiam nudum ante concubinas suas jussit, quatientem cymbala, deformato vultu Genera leguminum coctorum ad convivium propter luxuriæ continuationem, raro vocavit. Lavabat per diem septies atque octies, & in

ipsis balneis edebat. Deorum templa polluit stupris & humano sanguine. Imitatus est & medicum, ut sanguinem hominibus emitteret scalpris feralibus. Menses quoque in honorem ejus pro Augusto *Commodum*, pro Septembri *Herculem*, pro Octobri *Inviſtum*, pro Novembri *Exsuperatorium*, pro Decembri *Amazonium*, ex ſigno ipſius adulatores vocabant. *Amazonius* autem vocatus eſt ex amore concubinæ ſuæ Marciae, quam pictam in Amazone diligebat: propter quam & ipſe Amazonico habitu in arenam Romanam procedere voluit. Gladiatorum etiam certamen ſubiit, & nomina gladiatorum recepit eo gaudio, quaſi acciperet triumphalia. Ludum ſemper ingreſſus eſt: &, quoties ingrederetur, publicis monumentis indi juſſit. Pugnaſſe autem dicitur ſeptingenties tricies quinquies. Nominatus inter Cæſares quarto Iduum Octobrium, (quaſ Herculeas poſtea nominavit) Prudente & Pollione Conſulibus, appellatus *Germanicus*, Idibus Herculeis, Maximo & Orphito Conſulibus.

XII. Aſſumptus eſt in omnia collegia ſacerdotalia ſacerdos, decimotertio Kalendas Inviſtas, Piſone & Juliano Conſulibus. profeſtus in Germaniam decimoquarto Kalendas Ælias, ut poſtea nominavit, iſdem Conſulibus. togam virilem accepit, cum patre appellatus Imperator, quinto Kalendas Exsuperatorias, Pollione iterum & Apro Conſulibus. triumphavit decimo Kalendas Amazonias, iſdem Conſulibus. iterum profeſtus tertio Nonas Commodias, Orphito & Rufo Conſulibus. datus in perpetuum ab exercitu & ſenatu in domo Palatina Com-

modiana conservandus, undecimo Kalendas Romanas, Præsente iterum Consule. tertio meditans de profectioe, a Senatu & populo suo retentus est. vota pro eo facta sunt Nonis Piiis, Fusciano iterum Consule. Inter hæc refertur in literas, pugnas se illum sub patre trecenties sexages quinquies. Item postea tantum palmarum gladiatoriarum confecisse, vel victis retiariis, vel occisis, ut mille contingeret. Ferarum autem diversarum manu sua occidit multa millia, ita ut elephantos occideret. Et hæc fecit sæpe, spectante populo Romano.

XIII. Fuit autem validus ad hæc, alias debilis & infirmus; vitio etiam inter inguina prominenti, ita ut ejus tumorem per sericas vestes populus Romanus agnosceret. Versus in eum multi scripti sunt, de quibus etiam in opere suo Marius Maximus gloriatur. Virium ad conficiendas feras tantarum fuit, ut elephantum conto transfigeret, & orygis cornu hasta transmiserit, & singulis ictibus multa millia ferarum ingentium conficeret. Impudentiæ tantæ fuit, ut cum muliebri veste in amphitheatro vel theatro sedens, publice sæpissime biberit. Victi sunt sub eo tamen, cum ille sic viveret, per legatos, Mauri; victi Daci; Pannoniæ quoque compositæ; in Britannia, in Germania & in Dacia imperium ejus recusantibus provincialibus. quæ omnia ista per duces sedata sunt. Ipse Commodus in subscribendo tardus & negligens, ita ut libellis una forma multis subscriberet: in epistolis autem plurimis *Vale* tantum scriberet. agebanturque omnia per alios, qui etiam condemnationes in sinum vertisse dicuntur.

XIV. Per hanc autem negligentiam, cum & annonam vastarent ii, qui tunc rempublicam gerebant, etiam inopia ingens Romæ exorta est, cum fruges non deessent: & eos quidem, qui omnia vastabant, postea Commodus occidit atque proscripsit. Ipse vero seculum aureum, Commodianum nomine assimulans, vilitatem proposuit; ex qua majorem penuriam fecit. Multi sub eo & alienam pœnam, & suam salutem pecunia redemerunt. Vendidit etiam suppliciorum diversitates, & sepulturas, & imminutiones malorum, & alios pro aliis occidit. Vendidit etiam provincias & administrationes; cum hi, per quos venderet, partem acciperent, partem vero Commodus. Vendidit nonnullis & inimicorum suorum cædes. Vendiderunt sub eo etiam eventus litium liberti. Præfectos Paternum & Perennem non diu tulit; ita tamen, ut etiam de his præfectis, quos ipse fecerat, triennium nullus impleret: quorum plurimos interfecit vel veneno, vel gladio. Et præfectos Urbi eadem facilitate mutavit.

XV. Cubicularios suos libenter occidit, cum omnia ex nutu eorum semper fecisset. Electus cubicularius, cum videret, eum tam facile cubicularios occidere, prævenit eum, & factioni mortis ejus interfuit. Spectator gladiatoria sumpsit arma, panno purpureo nudos humeros advelans. Habuit præterea morem, ut omnia, quæ turpiter, quæ impure, quæ crudeliter, quæ gladiatorie, quæ leonice faceret, actis Urbis indi juberet, ut Marii Maximi scripta testantur. *Commodianum* etiam po-

pulum Romanum dixit: quo sæpissime præfente gladiator pugnavit. Sane, cum illi sæpe pugnant, ut Deo, populus favisset, irrisum se credens, populum Romanum a militibus classariis, qui vela ducebant, in amphitheatro interimi præceperat. Urbem incendi jufferat, utpote coloniam suam. quod factum esset, nisi Lætus Præfectus prætorio Commodum deterruisset. Appellatus est sane, inter cetera triumphalia nomina etiam sexcenties vicies Paulus primus fecutorum.

XVI. Prodigia ejus imperio & publice & privatim hæc facta sunt. Crinita stella apparuit: vestigia Deorum in foro visa sunt exeuntia: & ante bellum desertorum, coelum arsit: & repentina caligo ac tenebra in Circo Kalendis Januariis oborta: & ante lucem fuerant etiam incendiariæ aves, ac diræ. De Palatio ipse ad Cælium montem in Vestilianas ædes migravit, negans, se in Palatio posse dormire. Janus geminus sua sponte apertus est, & Anubis simulacrum marmoreum moveri visum est. Herculis signum æneum sudavit in Minucia per plures dies. bubo etiam supra cubiculum ejus deprehensa est, tam Romæ, quam Lanuvii. Ipse autem prodigium non leve sibi fecit. nam cum in gladiatoris occisi vulnus manum misisset, ad caput sibi deterfit: & contra consuetudinem penulatos jussit spectatores, non togatos, ad munus convenire, quod funebribus solebat; ipse in pullis vestimentis præfidentis. Galea ejus bis per portam Libitinentem elata est. Congiarium dedit populo, singulis denarios septingenos vicanos quinos. Circa alios omnes par-

ciffimus fuit, quod luxuriæ sumtibus ærarium minuerat. Circenses multos addidit ex libidine potius, quam religione, & ut dominos factionum ditaret.

XVII. His incitati, licet nimis sero, Quintus Æmilius Lætus præfectus, & Marcia, concubina ejus, inierunt conjurationem ad occidendum eum. Primum ei venenum dederunt: quod cum minus operaretur, per athletam, cum quo exerceri solebat, eum strangulaverunt. Fuit autem forma corporis iusta, vultu insubido, ut ebriosi solent, & sermone incondito, capillo semper fucato, & auramentis illuminato, adurens comam & barbam timore tonsoris. Corpus ejus ut unco traheretur, atque in Tiberim mitteretur, Senatus & populus postulavit: sed postea jussu Pertinacis in monumentum Hadriani translatum est. Opera ejus, præter lavacrum, quod Cleander nomine ipsius fecerat, nulla exstant. sed nomen ejus, alienis operibus incisum, Senatus erasit. nec patris autem sui opera perfecit. Classem Africanam instituit, quæ subsidio esset, si forte Alexandrina frumenta cessassent. Ridicule etiam Carthaginem, *Alexandrinam Commodianam togatam* appellavit: cum classem quoque Africanam, *Commodianam Herculeam* appellasset. Ornamenta sane quædam colosso addidit: quæ postea cuncta sublata sunt. Colossi autem caput demisit, quod Neronis esset, ac suum imposuit: & titulum more solito subscripsit, ita ut illum gladiatorium effeminatum non prætermitteret. Hunc tamen Severus Imperator gravis, & vir nominis sui, odio, (ut videtur) Senatus, inter Deos retulit,

flamine addito, quem ipse vivus sibi paraverat, Herculaneo Commodiano. Sorores tres superstites reliquit. Ut natalis ejus celebraretur, Severus instituit.

XVIII. Acclamationes Senatus post mortem Commodi graves fuerunt. Ut autem sciretur, quod iudicium Senatus de Commodo fuerit, ipsas acclamationes de Mario Maximo indidi, & sententiam Senatusconfulti: *Hosti patriæ honores detrahantur: parricidæ honores detrahantur: parricida trahatur. hostis patriæ, parricida, gladiator, in spoliario lanietur. hostis Deorum, carnifex Senatus, hostis Deorum, parricida Senatus. hostis Deorum, hostis Senatus. gladiatorem in spoliario. qui Senatum occidit, in spoliario ponatur: qui Senatum occidit, unco trahatur: qui innocentes occidit, unco trahatur: hostis, parricida, vere severe. qui sanguini suo non pepercit, unco trahatur. qui te occisurus fuit, unco trahatur. Nobiscum timuisti, nobiscum periclitatus es. Ut salvi simus, Juppiter optime maxime, serva nobis Pertinacem. Fidei prætorianorum feliciter: prætoriis cohortibus feliciter: exercitibus Romanis feliciter: pietati Senatus feliciter. Parricida trahatur. Rogamus, Auguste, parricida trahatur. Hoc rogamus, parricida trahatur. Exaudi Cæsar. Delatores ad leonem, exaudi Cæsar. Delatores ad leonem, exaudi Cæsar. Speratum ad leonem. Victoriæ populi Romani feliciter: fidei militum feliciter: fidei prætorianorum feliciter: cohortibus prætoriis feliciter. Hostis statuas undique, parricidæ statuas undique, gladiatoris statuas undique, gladiatoris & parricidæ statuas detrahantur. necator civium trahatur: parricida*

civium trahatur. gladiatoris statuæ detrahantur. Te salvo, salvi & securi sumus, vere, vere: modo vere, modo digne, modo vere, modo libere. Nunc securi sumus: delatoribus metum. Ut securi simus, delatoribus metum: salvi simus, delatores de Senatu. delatoribus fustem, te salvo. delatores ad leonem, te imperante. delatoribus fustem.

XIX. Parricidæ gladiatoris memoria aboleatur, parricidæ gladiatoris statuæ detrahantur. Impuri gladiatoris memoria aboleatur: gladiatorem in spoliario. Exaudi Cæsar. carnifex unco trahatur. carnifex Senatus more majorum unco trahatur. Sævior Domitiano, impurior Nerone, sicut fecit, sic patiatur. Memoria innocentium serventur. honores iunocentium restituas, rogamus. Parricidæ cadaver unco trahatur: gladiatoris cadaver unco trahatur: gladiatoris cadaver in spoliario ponatur. Perroga, perroga: omnes censemus unco trahendum. Qui omnes occidit, unco trahatur. qui omnem aetatem occidit, unco trahatur. qui utrumque sexum occidit, unco trahatur. qui sanguini suo non pepercit, unco trahatur. qui templa spoliavit, unco trahatur. qui testamenta delevit, unco trahatur. qui vivos spoliavit, unco trahatur. Servis servivimus. Qui pretia vitæ excepit, unco trahatur. qui pretia vitæ exegit, & fidem non servavit, unco trahatur. qui Senatum vendidit, unco trahatur. qui filiis abstulit hereditatem, unco trahatur. Indices de Senatu, delatores de Senatu, fervorum subornatores de Senatu. & tu nobiscum timuisti: omnia scis; bonos & malos nosti: omnia scis; omnia emenda: pro te timuimus. O nos felices, te viro imperante! De parricida refer, refer, perroga: præsen-

tiam tuam rogamus. Innocentes sepulti non sunt. Parricidæ cadaver trahatur. Parricida sepultos eruit: parricidæ cadaver trahatur.

XX. Et cum jussu Pertinacis Livius Laurentis, procurator patrimonii, Fabio Chiloni consuli designato dedisset, per noctem Commodi cadaver sepultum est. Senatus acclamavit: *Quo auctore sepelierunt? Parricida sepultus eruatur, trahatur.* Cingius Severus dixit: *Injuste sepultus est. Quia Pontifex dico, hoc collegium Pontificum dicit. Quoniam lata percensui, nunc convertar ad necessaria, censeoque, quod is, qui non nisi ad perniciem civium, & ad dedecus suum vixit, ob honorem suum decerni coegit, abolendas statuas: quæ undique sunt abolendæ, nomenque ex omnibus privatis publicisque monumentis eradendum: mensesque his nominibus nuncupandos, quibus nuncupabantur, cum primum illud malum in rempublicam incubuit.*

JULII CAPITOLINI

PERTINAX IMPERATOR.

I. **P**UBLIO Helvio Pertinaci pater libertinus Helvius Successus fuit: qui filio nomen ex continuatione lignariæ negotiationis, quod *pertinaciter* eam rem gereret, imposuisse fertur. Natus est Pertinax in Apennino in villa Martis. Equus pullus ea hora, qua natus est, in tegulas ascendit, atque ibi breviter commoratus, decidens exspiravit. Hac re pater motus ad Chaldæum venit. qui cum illi futura ingentia prædixisset, *stipem se perdidisse* dixit. Puer literis elementariis & calculo imbutus, datus etiam Græco grammatico, atque inde Sulpicio Apollinari; post quem idem Pertinax grammaticen profectus est. Sed cum in ea minus quæstus proficeret, per Lollianum Avitum, Consularem virum, patris patronum, ducendi ordinis dignitatem petiit. Dein præfectus cohortis in Syria profectus, Tito Aurelio imperatore, a præside Syriæ, quod sine

diplomatibus cursum usurpaverat, pedibus ab Antiochia ad legationem suam iter facere coactus est.

II. Bello Parthico industria sua promeritus, in Britanniam translatus est, ac retentus. Post in Mœsia rexit alam: deinde alimentis dividendis in vîa Æmilia procuravit. Inde classem Germanicam rexit. Mater eum usque in Germaniam profecuta est, ibique obiit: cujus etiam sepulcrum stare nunc dicitur. Inde ad ducenum sestertium stipendium translatus in Daciam, suspectusque Marco quorundam relatu, a partibus remotus est: & postea per Claudium Pompejanum, generum Marci, quasi adjutor ei futurus, vexillis regendis adscitus est. in quo munere approbatus, lectus est in Senatum. Postea iterum re bene gesta, prodita est factio, quæ illi concinnata fuerat: Marcusque Imperator, ut compensaret injuriam, prætorium eum fecit, & primæ legioni regendæ imposuit: statimque Rhætias & Noricum ab hostibus vindicavit. ex quo eminente industria, studio Marci Imperatoris Consul est designatus. Exstat oratio apud Marium Maximum, laudes ejus continens, & omnia, vel quæ fecit, vel quæ perpeffus est. & præter illam orationem, quam longum fuerit connectere, sæpissime Pertinax a Marco & in concione militari, & in Senatu laudatus est: doluitque palam Marcus, quod, cum Senator esset, præfectus prætorii fieri a se non posset. Cassiano motu composito, e Syria ad Danubii tutelam profectus est; atque inde Mœsiæ utriusque, mox Daciæ regimen accepit. Bene gestis his provinciis, Syriam meruit.

III. Integre se usque ad Syriæ regimen Pertinax tenuit: post excessum vero Marci, pecuniæ studeuit: quare etiam dictis popularibus est laceffitus. Curiam Romanam post quatuor provincias consulares, quia consulatum absens gesserat, jam dives ingressus est; cum eam Senator antea non vidisset. Jussus est præterea statim a Perenne in Liguriam secedere in villam paternam: nam pater ejus tabernam coctiliciam in Liguria exercuerat. sed postquam in Liguriam venit, multis agris coemtis, tabernam paternam, manente forma priore, infinitis ædificiis circumdedit: fuitque illic per triennium, & mercatus est per suos servos. Occiso sane Perenni, Commodus Pertinaci satisfacit, eumque petiit per literas, ut ad Britanniam proficisceretur. profectusque, milites ab omni seditione deterruit: cum illi quemcunque imperatorem vellent habere, & ipsum specialiter Pertinacem. Tunc Pertinax malevolentiae notam subiit, quod dictus est infimulasse apud Commodum affectati imperii Antistium Burrum, & Arrium Antoninum. Et seditiones quidem contra ipse compescuit in Britannia: verum ingens periculum adiit, seditione legionis pæne occisus, certe inter occisos relictus. quam quidem rem idem Pertinax acerrime vindicavit. Denique postea veniam legationis petiit, dicens, sibi ob defensam disciplinam infestas esse legiones.

IV. Accepto successore, alimentorum ei cura mandata est: deinde Proconsul Africae factus est. In quo proconsulatu multas seditiones perpeffus dicitur, vaticinationibus earum, quæ de templo Cœ-

leitis emergunt. Post hoc præfectus Urbi factus: in qua præfectura post Fuscianum, hominem severum, Pertinax mitissimus & humanissimus fuit: & ipsi Commodi plurimum placuit, quia ille esset * iterum, cum Pertinax factus est. Tunc Pertinax interficiendi Commodi conscientiam delatam sibi ab aliis non fugit. Commodi autem interemto, Lætus præfectus prætorii, & Electus cubicularius, ad eum venerunt, ut eum confirmarent; atque in castra duxerunt. Illic Pertinax milites allocutus est: donativum promisit: ingeri sibi imperium a Læto & Electo dixit. Fictum est autem, quod morbo esset Commodus extinctus, quia & milites, ne tentarentur, pertimescebant. Denique a paucis primum est Pertinax Imperator appellatus. Factus est autem sexagenario major Imperator, pridie Kalendas Januarias. De castris nocte cum ad Senatum venisset, & cellam curiæ jussisset aperiri, neque inveniretur ædituus; in templo Concordiæ resedit. Et cum ad eum Claudius Pompejanus, gener Marci, venisset, casumque Commodi lacrimasset, eum hortatus est Pertinax, ut imperium sumeret: sed ille recusavit, quia jam Imperatorem Pertinacem videbat. Statim ergo omnis magistratus cum Consule ad curiam venerunt, ingressumque Pertinacem, nocte Imperatorem appellaverunt.

V. Ipse autem Pertinax post laudes suas, a Consulibus dictas, & post vituperationem Commodi, acclamationibus Senatus ostensam, egit gratias Senatui, & præcipue Læto, Præfecto prætorii, quo auctore & Commodus interemtus, & ipse Impera-

tor est factus. Sed cum Læto gratias egisset Pertinax, Falco Consul dixit: *Qualis Imperator es futurus, hinc intelligimus, quod Lætum & Marciam, ministros scelerum Commodi, post te videmus. cui Pertinax respondit: Juvenis es Consul, nec parendi scis necessitatem. Paruerunt inviti Commodi: sed ubi habuerunt facultatem, quid semper voluerint, ostenderunt.* Eadem die, qua Augustus est appellatus, & Flavia Titiana, uxor ejus, Augusta est appellata, his horis, quibus ille in Capitolium vota solvebat. primus fane omnium ea die, qua Augustus est appellatus, etiam Patris patriæ nomen recepit: nec non simul etiam imperium proconsulare, nec non jus quartæ relationis: quod ominus loco fuit Pertinaci. Ad palatium ergo Pertinax profectus, (quod tunc vacuum erat, quia Commodus in Vestilianis occisus est) petenti signum prima die tribuno dedit, *Militemus*, exprobrans utique segnitiam temporum superiorum: quod quidem etiam ante in omnibus ducatus dederat.

VI. Exprobrationem autem istam milites non tulerunt, statimque de Imperatore mutando cogitarunt. Ea die etiam ad convivium magistratus & proceres Senatus rogavit: quam consuetudinem Commodus prætermiserat. Sane, cum postero Kalendarum die statuæ Commodi dejicerentur, gemuerunt milites; simul, quia iterum signum idem dederat Imperator. Timebatur autem militia sub sene Imperatore. Denique tertium Nonarum diem votis ipsi milites Triarium Maternum Lascivium, senatorem nobilem, ducere in castra voluerunt, ut eum re-

bus Romanis imponerent. sed ille nudus fugit, atque ad Pertinacem in Palatium venit, & post ex Urbe discessit. Timore sane Pertinax coactus, omnia, quæ Commodus militibus & veteranis dederat, confirmavit. Suscipere se etiam imperium a Senatu dixit, quod jam sponte inierat. Quæstionem majestatis penitus tulit, cum jurejurando. Revocavit etiam eos, qui deportati fuerant crimine majestatis; eorum memoria restituta, qui occisi fuerant. Filium ejus Senatus Cæsarem appellavit. Sed Pertinax nec uxoris Augustæ appellationem recepit, & de filio dixit, *Cum meruerit*. Et cum Commodus allectionibus innumeris prætorios miscuisset, senatusconsultum Pertinax fecit, jussitque *eos, qui Præturas non gessissent, sed allectione accepissent, post eos esse, qui vere Prætores fuissent*. Sed hinc quoque grande odium sibi multorum commovit.

VII. Census retractari jussit. delatores victos graviter puniri jussit: & tamen mollius, quam priores Imperatores; unicuique dignitati, si delationis crimen incurreret, pœnam statuens. legem sane tulit, ut testamenta priora non prius essent irrita, quam alia perfecta essent; neve ob hoc fiscus aliquando succederet. Ipseque professus est, nullius se aditum hereditatem, quæ aut adulatione alicujus delata esset, aut lite perplexa, ut legitimi heredes, & necessarii privarentur: addiditque senatusconsulto hæc verba, *Sanctius est, Patres Conscripti, inopem rempublicam obtinere, quam ad divitiarum cumulum per discrimina atque dedecoris vestigia pervenire*. Donativa & congiaria, quæ Commodus promise-

rat, solvit. Annonæ consultissime providit. Et cum tantam penuriam ærarii haberet, ut præter decies ftertium non se invenisse fateretur, coactus est ea exigere, quæ Commodus indixerat; contra, quam professus fuerat. Denique aggressus eum Lollianus Gentianus Consularis, quod contra promissum faceret, necessitatis rationem accepit. Auctionem rerum Commodi habuit, ita ut & pueros & concubinas vendi juberet; exceptis iis, qui per vim Palatio videbantur inserti. & de his, quos vendi jussit, multi postea reducti ad ministerium, oblectaverunt senem: qui per alios Principes usque ad senatoriam dignitatem pervenerunt. Surras, turpissimorum nominum dedecora perferentes, proscripsit ac vendidit. cujus nundinationis pecuniam, quæ ingens fuit, militibus donativo dedit.

VIII. A libertis etiam ea exegit, quibus Commodus vendente ditati fuerant. Auctione sane rerum Commodi in his insignior fuit: vestis subtegmine serico aureis filiis insignior, per tunicas pænulasque lacernas & chirodotas Dalmatarum & cirratas militares, purpureasque chlamydes Græcanicas atque castrenses, & cuculli Bardaici, & toga armaque gladiatoria gemmis auroque composita, & machæras Herculeas, & torques gladiatorias, vasaque eluto auro, ebore, argento, citroque composita, atque etiam phallovitroبولi ex materie eadem, & vasa Samnitica, calfactandæ resinæ ac pici divellendis hominibus ac lævigandis: nec non vehicula arte fabricæ nova, perplexis diversisque rotarum orbibus & exquisitis sedilibus, nunc ad fo-

lem declinandum, nunc ad spiritus opportunitatem per vertiginem: & alia iter metientia, horasque monstrantia; & cetera vitiis ejus convenientia. Reddidit præterea dominis eos, qui se ex privatis domibus in aulam contulerant. Convivium imperatorium ex immenso ad certum revocavit modum. sumtus etiam omnes Commodi reddidit. Exemplo autem Imperatoris, cum ille parcus se ageret, ex omnium continentia vilitas nata est. nam imperatorium sumtum, pulsus non necessariis, ad soliti dimidium detraxit.

IX. Præmia militantibus posuit. Æs alienum, quod primo imperii tempore contraxerat, solvit: ærarium in suum statum restituit. Ad opera publica certum sumtum constituit. Reformandis suis pecuniam contulit: stipendia plurimis retro debita exsolvit. Obeundis postremo cunctis muneribus fiscum parem fecit. Alimentaria etiam compendia, quæ novem annorum ex instituto Trajani debebantur, obdurata verecundia sustulit. Avaritiæ suspicione privatus non caruit, cum apud vada Sabatia oppressis scœnore possessoribus, latius suos teneret fines. Denique ex versu Luciliano *agrarius mergus* est appellatus. Multi autem eum etiam in provinciis, quas Consularis gessit, sordide se egisse in literas retulere. nam vacationes & legationes militares dicitur vendidisse. Denique cum parentum minimum esset patrimonium, & nulla hereditas obvenisset, subito dives est factus. Omnibus sane possessiones suas reddidit, quibus Commodus ademerat; sed non sine pretio. Senatui legitimo

semper interfuit, ac semper aliquid retulit. Civilem se salutantibus & interpellantibus semper exhibuit. Eos, qui calumniis appetiti per servos fuerant, damnatis servis delatoribus, liberavit; in crucem sublatis talibus servis: aliquos etiam mortuos vindicavit.

X. Infidias paravit ei Falco, volens imperare: de quo conquestus est in Senatu. quod quidem Senatus credidit. Dum sibi quidam servus, quasi Fabiæ esset filius, ex Cejonii Commodi familia, Palatinam domum ridicule vindicasset; cognitus, iussus est flagellis cæsus domino restitui. In cujus vindicta hi, qui oderant Pertinacem, occasionem seditionis invenisse dicuntur. Falconi tamen pepercit, & a Senatu impunitatem ejus petiit. Denique Falco in rebus suis securus vixit, & herede filio periit: quamvis multi Falconem nescisse dixerint, imperium sibi parari. alii etiam a servis, qui rationes interverterant, falsis testimoniis appetitum eum esse dixerunt. Sed Pertinaci factio præparata est per Lætum Præfectum prætorii, & eos, quos Pertinacis sanctimonia offenderat. Lætum enim pœnituerat, quod Imperatorem fecerat Pertinacem, idcirco, quia eum velut stultum intimatorem nonnullarum rerum reprehendebat. Grave præterea militibus visum, quod in causa Falconis multos milites ad unius servi testimonium occidi præceperat.

XI. Trecenti igitur de castris armati ad imperatorias ædes cuneo facto milites venerunt. Eadem tamen die immolante Pertinace, negatur in hostia cor repertum: & cum id vellet procurare, caput

extorum non deprehendit. Et tunc quidem omnes milites in castris manebant. Qui cum de castris ad obsequium Principis convenissent, & Pertinax eo die processionem, quam ad Athenæum paraverat, ut audiret poetam, ob sacrificii præfagium distulisset; hi, qui ad obsequium venerant, redire in castra cœperunt. Sed subito globus ille in Palatium pervenit: neque aut arceri potuit, aut Imperatori nuntiari. Enimvero tantum odium in Pertinacem omnium aulicorum fuit, ut ad facinus milites hortarentur. Supervenerunt autem Pertinaci, cum ille aulicum famulitium ordinaret; ingressique porticus Palatii usque ad locum, qui appellatur *Sicilia*, & *Jovis cœnatio*. Hoc cognito, Pertinax Lætum, Præfectum prætorii, ad eos misit. Sed ille declinatis militibus per porticus egressus, adoperto capite, domum se contulit. Verum cum ad interiora prorumperent, Pertinax ad eos processit, eosque longa & gravi oratione placavit. Sed cum Tausius quidam, unus e Tungris, in iram & timorem milites loquendo adduxisset, hastam in pectus Pertinacis objecit. Tunc ille precatus Jovem Ultorem, toga caput operuit, atque a ceteris confossus est. & Electus quidem, confossis duobus, cum eodem periit: reliqui autem cubicularii palatini (nam suos statim, ut Imperator factus est, filiis emancipatos dederat) diffugerunt. Multi sane dicunt, etiam cubiculum milites irrupisse, atque illic circa lectum fugientem Pertinacem occidisse.

XII. Fuit autem senex venerabilis, immissa barba, reflexo capillo, habitudine corporis pinguiore,

ventre prominulo, statura imperatoria, eloquentia mediocri, & magis blandus quam benignus, nec unquam creditus simplex. Et cum verbis esset affabilis, re erat illiberalis ac prope sordidus, ut dimidiatas lactucas & carduos in privata vita convivis apponeret: & , nisi quod missum esset edulium, quotquot essent amici, novem libras carnis per tres missus ponebat. si autem plus aliquid missum esset, etiam in alium diem differebat, cum semper ad convivium multos vocaret. Imperator etiam, si sine convivis esset, eadem consuetudine coenabat. Amicis si quando de prandio suo mittere voluit, misit offulas binas, aut omasi partem, aliquando lumbos gallinaceos. Fasianum nunquam privato convivio comedit, aut alicui misit. Cum sine amicis coenaret, adhibebat uxorem suam & Valerianum; ut cum eodem, qui docuerat, fabulas literatas haberet. Sane nullum ex iis, quos Commodus rebus agendis imposuerat, mutavit, expectans Urbis natalem, quod eum diem rerum principium volebat esse: atque ideo etiam in balneis ei Commodiani ministri necem parasse dicuntur.

XIII. Imperium & omnia imperialia sic horruit, ut sibi temper ostenderet displicere. denique non alium se, quam fuerat, videri volebat. Fuit in curia honorificentissimus, ita ut Senatam faventem adoraret, & quasi Praefectus Urbi cum omnibus sermonem participaret. Voluit etiam imperium deponere, atque ad privatam vitam redire. Filios suos in Palatio nutriri noluit. Tam parcus autem & tam lucri cupidus fuit, ut apud vada Sabatia mercatu-

ras exercuerit Imperator per homines suos, non aliter, quam privatus solebat. nec multum tamen amatus est. Siquidem omnes, qui libere fabulas conferebant, male Pertinacem loquebantur, *chrestologum* eum appellantes, qui bene loqueretur, & male faceret. Nam & cives sui, qui ad eum confluerant jam Imperatorem, & nihil de eo meruerant, sic eum appellabant. Munera quoque lucri libidine libenter accepit. Reliquit filium & filiam superstitis, & uxorem, Flavii Sulpiciani filiam, quem Præfectum Urbi loco suo fecerat. Circa uxoris pudicitiam minus curiosus fuit, cum palam citharædum illa diligeret: ipse præterea Cornificiæ infamissime dicitur adhæsisse. Libertos aulicos vehementissime compressit: unde grande quoque odium contraxit.

XIV. Signa interitus hæc fuerunt. Ipse ante triduum, quam occideretur, in piscina sibi visus est videre hominem cum gladio infestantem. Et ea die, qua occisus est, negabant in oculis ejus pupillas cum imaginibus, quas reddunt spectantibus, visas. Et cum apud Lares sacrificaret, carbonēs vivacissimi extincti sunt, cum inflammari soleant: &, ut supra dictum est, cor & caput in hostiis non est repertum. Stellæ etiam juxta solem per diem visæ sunt clarissimæ, ante diem quam obiret. Et ipse omen de Juliano successore dedisse dicitur. nam cum ei Didius Julianus fratris filium obtulisset, cui despondebat filiam suam, adhortatus juvenem ad patris observationem, adjecit, *Observa collegam & successorem meum*: nam ante Julianus ei & in Con-

fulatu collega fuerat, & in Proconsulatu successerat. Milites eum & aulici odio habuerunt: populus mortem ejus indignissime tulit, quia videbat, omnia per eum antiqua posse restitui. Caput ejus conto fixum milites, qui eum occiderant, per Urbem in castra pertulerunt. Reliquiæ ejus, recuperato capite, in sepulcro avi uxoris locatæ sunt. & Julianus, successor illius, corpus ejus quanto potuit honore funeratus est, cum id in Palatio reperisset: qui nunquam ejus ullam mentionem vel apud populum, vel apud senatum publice fecit: sed cum ipse quoque a militibus desertus jam esset, per senatum & populum Pertinax in Deos relatus est.

XV. Sub Severo autem Imperatore cum Senatus ingens testimonium habuisset Pertinax, funus imaginarium ei & censorium ductum est; & ab ipso Severo funebri laudatione ornatus est. Ipse autem Severus amore boni Principis, & a Senatu *Pertinacis* nomen accepit. Filius Pertinacis patris flamen est factus. Marciani sodales, qui Divi Marci sacra curabant, *Helviani* sunt dicti propter Helvium Pertinacem. Circenses, & imperii natalis additi, (qui a Severo postea sublatis sunt) & Genitali, qui manent. Natus autem Kalendis Augustis, Vero & Bibulo Consulibus. Interfectus autem est quinto Kalendas Aprilis, Falcone & Claro Consulibus. Vixit annis sexaginta, mensibus septem, diebus viginti sex. Imperavit mensibus duobus, diebus viginti quinque. Congiarium dedit populo denarios cen-

tenos. Prætorianis promisit duodena millia nummum; sed dedit fena. Quod exercitibus promissum est, datum non est, quia mors eum prævenit. Horuisse autem illum imperium, epistola docet, quæ vitæ illius a Mario Maximo apposita est: quam ego inferi ob nimiam longitudinem nolui.

ÆLII SPARTIANI
DIDIUS JULIANUS

A D

DIOCLETIANUM AUG.

I. **D**IDIO Juliano, qui post Pertinacem imperium adeptus est, proavus fuit Salvius Julianus, bis Consul, Præfectus Urbi, & jurisconsultus: quod magis eum nobilem fecit. mater, Clara Æmilia: pater, Petronius Didius Severus: fratres, Didius Proculus & Nammius Albinus: avunculus, Salvius Julianus: avus paternus, Insuber Mediolanensis; maternus, ex Adrumentina colonia. Educatus est apud Domitiam Lucillam, matrem Marci Imperatoris. Inter viginti viros electus est, suffragio matris Marci. Quæstor ante annum, quam legitima ætas sinebat, designatus est. Ædilitatem suffragio Marci consecutus est. Prætor ejusdem suffragio fuit. Post præturam legioni præfuit in Germania vicesimæ secundæ Primigeniæ. Inde Belgicam sancte ac diu rexit. Ibi Cauchis, Germaniæ populis, qui Albim

fluvium accolebant, erumpentibus restitit, tumultuariis auxiliis provincialium. ob quæ Consulatum meruit, testimonio Imperatoris. Catos etiam debellavit. Inde Dalmatiam regendam accepit, eamque a confinibus hostibus vindicavit. Post Germaniam inferiorem rexit.

II. Post hoc curam alimentorum in Italia meruit. Tunc factus est reus per quendam Severum Clarissimum, militem, conjurationis cum Salvio contra Commodum: sed a Commodio, quia multos jam Senatores occiderat, & quidem nobiles ac potentes, in causis majestatis, ne tristius gravaretur, Didius liberatus est, accusatore damnato. Absolutus, iterum ad regendam provinciam missus est. Bithyniam deinde rexit: sed non ea fama, qua ceteras. Fuit Consul cum Pertinace, & in Proconsulatu Africæ eidem successit, & semper ab eo collega est & successor appellatus: maxime eo die, cum, filiam suam Julianus despondens affini suo, ad Pertinacem venisset, idque intimasset: dixitque debita reverentia, *quia collega, & successor meus est.* statim enim mors Pertinacis secuta est. Quo interfecto, cum Sulpicianus Imperator in castris appellari vellet, & Julianus cum genero ad Senatum venisset, quem indictum acceperat, cumque clausas valvas invenisset, atque illic duos tribunos reperisset, Publium Florianum & Vectium Aprum, cœperunt eum hortari tribuni, ut locum arriperet. quibus cum diceret, jam alium Imperatorem appellatum, retinentes eum ad prætoria castra duxerunt. Sed posteaquam in castra ventum est, cum,

Sulpiciano, Præfecto Urbi, focero Pertinacis, concionante, sibi que imperium vindicante, Julianum, e muro ingentia pollicentem, nullus admitteret; primum Julianus monuit prætorianos, *ne eum facerent Imperatorem, qui Pertinacem vindicaret*: deinde scripsit in tabulis, *se Commodi memoriam restitutum*: atque ita & admissus est, & Imperator appellatus, rogantibus prætorianis, *ne Sulpiciano aliquid noceret, quod Imperator esse voluisset.*

III. Tunc Julianus Flavium Genialem & Tullium Crispinum suffragiis prætorianorum Præfectos prætorii fecit, stipatusque est caterva imperatoria per Maurentium, qui se antea Sulpiciano conjunxerat. Sane, cum vicena quina millia militibus promississet, tricena dedit. Inde habita concione militari, vespera in Senatum venit, totumque se Senatui permisit, factoque senatusconsulto, Imperator est appellatus, & tribuniciam potestatem, jus proconsulare, in patricias familias relatus, emeruit. Uxor etiam Mallia Scantilla, & filia ejus Didia Clara, *Augustæ* sunt appellatæ. Inde se ad Palatium recepit, uxore ac filia illuc vocatis, trepidis & invitis eo transeuntibus, quasi jam imminens exitium præfagirent. Præfectum Urbi Cornelium Repentinum, generum suum, fecit in locum Sulpiciani. Erat interea in odio populi Didius Julianus, ob hoc, quod creditum fuerat, emendationem temporum Commodi Pertinacis auctoritate reparandam: habebaturque ita, quasi Juliani consilio esset interemtus. Et jam hi primum, qui Julianum odisse cœperant, disseminarunt, prima statim die Pertinacis coena

despecta, luxuriosum parasse convivium, ostreis & altilibus & piscibus adornatum. quod falsum fuisse constat. nam Julianus tantæ parsimonix fuisse perhibetur, ut per triduum porcellum, per triduum leporem divideret, si quis ei forte misisset: sæpe autem, nulla existente religione, oleribus leguminibusque contentus, sine carne cœnaverit. Deinde neque cœnavit, priusquam sepultus esset Pertinax, & tristissimus cibum ob ejus necem sumsit, & primam noctem vigiliis continuavit, de tanta necessitate sollicitus.

IV. Ubi vero primum illuxit, Senatum & equestrem ordinem in Palatium venientem admisit, atque unumquemque, ut erat ætas, vel *patrem*, vel *filium*, vel *parentem* affatus blandissime est. Sed populus in Rostris atque ante curiam, ingentibus eum conviciis laceſſebat, sperans, deponi ab eo posse imperium, quod milites dederant. Lapidationem quoque fecere: descendentem cum militibus & Senatu in curiam diras imprecati sunt: rem divinam facienti, ne litaret, optarunt. Lapides etiam in eum jecerunt, cum Julianus manu eos semper placare cuperet. Ingressus autem curiam, placide & prudenter verba fecit. Egit gratias, quod esset adscitus, quod & ipse, & uxor, & filia ejus Augustorum nomen acceperunt. Patris patriæ quoque nomen recepit: argenteam statuam respuit. E Senatu in Capitolium pergenti populus obstetit: sed ferro, & vulneribus, & pollicitationibus aureorum, quos digitis ostendebat ipse Julianus, ut fidem faceret, submotus atque depulsus est. inde ad Circense

ſpectaculum itum eſt. Sed occupatis indifferentè omnium ſubſelliis, populus gemavit convicia in Julianum: Peſcennium Nigrum, qui jam imperare dicebatur, ad Urbis præſidium vocavit. Hæc omnia Julianus placide tulit, totoque imperii ſui tempore mitiſſimus fuit: populus autem in milites vehementiſſimè invehebatur, qui ob pecuniam Pertinacem occidiſſent. Multa igitur, quæ Commodus ſtatuerat, Pertinax tulerat, ad conciliandum favorem populi reſtituit. De ipſo Pertinace neque male, neque bene quidquam egit: quod graviffimum plurimis viſum eſt. conſtitit, propter metum militum, de honore Pertinacis tacitum eſſe.

V. Et Julianus quidem neque Britannicos exercitus, neque Illyricos timebat: Nigrum vero miſſo primipilario occidi præceperat, timens præcipue Syriacos exercitus. Ergo Peſcennius Niger in Syria, Septimius Severus in Illyrico cum exercitibus, quibus præſidebant, a Juliano deſcivere. Sed cum ei nuntiatum eſſet, Severum deſciviſſe, quem ſuſpectum non habuerat, perturbatus ad Senatum venit, imperavitque, ut hoſtis Severus renuntiaretur: militibus etiam, qui Severum ſecuti fuerant, dies præſtitutus, ultra quem ſi cum Severo fuiſſent, hoſtium numero haberentur. Miſſi ſunt præterea legati Conſulares a Senatu ad milites, qui ſuaderent, ut Severus repudiaretur, & is eſſet Imperator, quem Senatus elegerat. Inter ceteros legatus eſt Veſpronius Candidus, vetus Conſularis, olim militibus inviſus, ob durum & ſordidum imperium. Miſſus eſt ſucceſſor Severo Valerius Catulinus; quaſi

posset ei succedi, qui militem jam sibi tenebat. Mis-
sus præterea Aquilius centurio, notus cædibus fe-
natoriis, qui Severum occideret. Ipse autem Ju-
lianus prætorianos in campum deduci jubet, mu-
niri turres: sed milites desides, & urbana luxuria
dissolutos, invitissimos ad exercitium militare pro-
duxit, ita ut vicarios operis, quod unicuique præ-
scribatur, mercede conducerent.

VI. Et Severus quidem ad Urbem infesto agmi-
ne veniebat: sed Didius Julianus nihil cum exer-
citu prætorio proficiebat, quem quotidie popu-
lus & magis oderat, & ridebat. Sed Julianus, spe-
rans Lætum fautorem Severi, cum per eum Com-
modi manus evasisset, ingratus tanto beneficio,
jussit eum occidi. jussit etiam Marciam interfici. Sed
dum hæc agit Julianus, Severus classem Ravenna-
tem occupat: legati Senatus, qui Juliano promise-
rant operam suam, ad Severum transferunt. Tullius
Crispinus, Præfectus prætorio, contra Severum
missus, ut classem produceret, repulsus Romam
rediit. Hæc cum Julianus videret, Senatum roga-
vit, ut virgines Vestales & ceteri sacerdotes cum
Senatu obviam exercitui Severi prodirent, & præ-
tentis infulis rogarent; inane contra barbaros mi-
lites præsidium parans. Hæc tamen agenti Juliano
Fauftus Quintillius Consularis augur contradixit,
asserens, non debere imperare eum, qui armis ad-
versario non posset resistere. cui multi Senatores
consenserunt. Quare iratus Didius, milites e castris
petiit, qui Senatum ad obsequium cogerent, aut
obtruncarent. Sed id consilium displicuit. neque

enim decebat, ut, cum Senatus hostem Severum Juliani causa judicasset, eundem Julianum pateretur infestum. Quare meliore consilio ad Senatum venit, petiitque, ut fieret senatusconsultum de participatione imperii, quod statim factum est.

VII. Tunc omen, quod sibi Julianus, cum imperium acciperet, fecerat, omnibus venit in mentem. nam cum Consul designatus de eo sententiam dicens, ita pronuntiasset, *Didium Julianum Imperatorem appellandum esse censeo*; Julianus suggestit, *Adde & Severum*, quod cognomentum avi & proavi sibi Julianus adsciverat. Sunt tamen, qui dicant, nullum fuisse Juliani consilium de obruncando Senatu, cum tanta in eum Senatus contulisset. Post senatusconsultum statim Didius Julianus unum ex præfectis, Tullium Crispinum, misit. ipse autem tertium fecit præfectum, Veturium Macrinum; ad quem Severus literas miserat, ut esset præfectus. Sed pacem simulatam, tentatamque cædem Severi Tullio Crispino, Præfecto prætorii, & populus locutus est, & Severus suspicatus. Denique hostem se Juliano Severus esse maluit, quam participem, consensu militum. Severus autem statim & ad plurimos Romam scripsit, & occulto misit edicta, quæ proposita sunt. Fuit præterea in Juliano hæc amentia, ut per magos pleraque faceret, quibus putaret vel odium populi deliniri, vel militum arma compesci. nam & quasdam non convenientes Romanis sacris hostias immolaverunt, & carmina profana incantaverunt, & ea, quæ ad speculum dicunt fieri, in quo pueri præligatis oculis incan-

tato vertice respicere dicuntur, Julianus fecit. tuncque puer vidisse dicitur & adventum Severi, & Juliani decessionem.

VIII. Et Crispinus quidem, cum occurisset præcursoribus Severi, Julio Læto auctore, a Severo interemtus est. Dejecta sunt etiam ea consulta e Senatu. Julianus, convocato Senatu, quæsitisque sententiis, quid facto opus esset, certi nihil comperit a Senatu: sed postea sponte sua gladiatores Capuæ jussit armari per Lollianum Titianum, & Claudium Pompejanum e Tarracinensi ad participatum evocavit, quod & gener Imperatoris fuisset, & diu militibus præfuisset. Sed hoc ille recusavit, *senem se & debilem luminibus*, respondens. Transierant & ex Umbria milites ad Severum: & præmiserat quidem literas Severus, quibus jubebat interfectores Pertinacis servari. Brevi autem desertus est ab omnibus Julianus, & remansit in Palatio cum uno de præfectis suis Geniali & genero Repentino. Actum est denique, ut Juliano Senatus auctoritate abrogaretur imperium: & abrogatum est, appellatusque statim Severus Imperator, cum fingeretur, quod veneno se absumsisset Julianus. missi tamen a Senatu, quorum cura per militem gregarium in Palatio idem Julianus occisus est, fidem Cæsaris implorans, hoc est Severi. Filiam suam, potitus imperio, dato patrimonio emancipaverat: quod ei cum Augustæ nomine statim sublatum est. Corpus ejus a Severo uxori Manliæ Scantillæ ac filiæ ad sepulturam est redditum, & in proavi monumento translatum, milliario quinto via Lavicana.

IX. Objecta sane sunt Juliano hæc: quod gulosus fuisset, quod aleator, quod armis gladiatoriiis exercitus esset, eaque omnia senex fecerit, cum antea nunquam adolescens his esset vitiis infamatus. objecta est etiam superbia; cum ille etiam in imperio fuisset humillimus. Fuit autem contra humanissimus ad convivia, benignissimus ad subscriptiones, moderatissimus ad libertatem. Vixit annis quinquaginta sex, mensibus quatuor: imperavit mensibus duobus, diebus quinque. Reprehensum in eo præcipue, quod eos, quos regere auctoritate sua debuerat, regendæ reipublicæ sibi præsules ipse fecisset.

ÆLII SPARTIANI
S E V E R U S

A D

DIOCLETIANUM AUG.

I. **I**NTERFECTO Didio Juliano, Severus, Africa oriundus, imperium obtinuit. cui civitas, Leptis: pater, Geta: majores, equites Romani, ante civitatem omnibus datam: mater, Fulvia Pia: patruī, Marcus Agrippa & Severus, Consulares: avus maternus, Macer; paternus, Fulvius Pius, fuere. Ipse natus est Erucio Claro bis & Severo Consulibus, sexto Idus Apriles. In prima pueritia, priusquam Latinis Græcisque literis imbueretur, quibus eruditissimus fuit, nullum alium inter pueros ludum, nisi *ad judices* exercuit; cum ipse, prælatis fascibus ac securibus, ordine puerorum circumstante, federet ac judicaret. Octavodecimo anno publice declamavit. Postea studiorum causa Romam venit, latum clavum a divo Marco petiit, & accepit, favente sibi Septimio Severo, affine suo, bis jam Con-

fulari. Cum Romam venisset, hospitem nactus, qui Hadriani vitam imperatoriam eadem hora legeret, quod sibi omen futuræ felicitatis arripuit. Habuit etiam aliud omen imperii. Cum rogatus ad cœnam imperatoriam, palliatus venisset, qui togatus venire debuerat, togam præfidiariam ipsius Imperatoris accepit. Eadem nocte somniavit, lupæ se uberibus, ut Remum inhærere, vel Romulum. Sedit & in sella imperatoria, temere a ministro posita, ignarus, quod non liceret. Dormienti etiam in stabulo serpens caput cinxit, & sine noxa, expergefactus & acclamantibus familiaribus, abiit.

II. Juventam plenam furorum, nonnunquam & criminum, habuit. Adulterii causam dixit, absolutusque est a Juliano Proconsule: cui & in Proconsulatu successit, & in Consulatu collega fuit, & in imperio item successit. Quæsturam diligenter egit. Omnibus fortibus natus, militari post Quæsturam forte Bæticam accepit: atque inde Africam petiit, ut mortuo patre rem domesticam componeret. Sed dum in Africa est, pro Bætica Sardinia ei attributa est, quod Bæticam Mauri populabantur. Acta igitur Quæstura Sardiniensi, legationem Proconsulis Africæ accepit. In qua legatione cum eum quidam municipum suorum Leptitanus, præcedentibus fascibus, ut antiquum contubernalem ipse plebejus amplexus esset, fustibus eum sub elogio ejusdem præconis cecidit, *Legatum populi Romani homo plebejus temere amplecti noli.* ex quo factum est, ut in vehiculo etiam legati federent, qui ante pedibus ambulabant. Tunc in quadam civitate Africana,

cum sollicitus mathematicum consulisset, positaque hora, ingentia vidisset astrologus, dixit ei: *Tuam, non alienam, pone genituram.* cumque Severus jurasset, suam esse, omnia ei dixit, quæ postea facta sunt.

III. Tribunatum plebis, Marco Imperatore decernente, promeruit, eumque severissime exertissimeque egit. Uxorem tunc Marciam duxit, de qua tacuit in historia vitæ privatæ: cui postea in imperio statuas collocavit. Prætor designatus a Marco est, non in candida, sed in competitorum grege, anno ætatis tricesimo secundo. Tunc ad Hispaniam missus, somniavit primo, sibi dici, *ut templum Tarraconense Augusti, quod jam labebatur, restitueret.* deinde ex altissimi montis vertice orbem terrarum Romamque despexit, concinentibus provinciis lyra, voce, vel tibia. Ludos absens edidit. Legioni quartæ Scythicæ deinde præpositus est, circa Massiliam. Post hoc Athenas petiit studiorum factorumque causa, & operum ac vetustatum. ubi cum injurias quasdam ab Atheniensibus pertulisset, inimicus his factus, minuendo eorum privilegia jam Imperator se ultus est. Deinde Lugdunensem provinciam legatus accepit. Cum, amissa uxore, aliam vellet ducere, genituras sponsarum requirebat, ipse quoque matheseos peritissimus: & cum audisset, esse in Syria quandam, quæ id genituræ haberet, ut regi jungeretur, eandem uxorem petiit, Juliam scilicet, & accepit, interventu amicorum: ex qua statim pater factus est.

IV. A Gallis ob severitatem & honorificentiam

& abstinentiam, tantum, quantum nemo, dilectus est. Deinde Pannonias proconsulari imperio rexit. Post hoc Siciliam proconsularem forte meruit: suscepitque Romæ alterum filium. In Sicilia, quasi de imperio vel vates, vel Chaldæos consulisset, reus factus, apud Præfectos prætorio, quibus audiendus datus fuerat, jam Commodò in odium veniente, absolutus est, calumniatore in crucem actò. Consulatum cum Appulejo Rufino primum egit, Commodò se inter plurimos designante. Post Consulatum, anno ferme fuit Romæ otiosus: deinde, Læto suffragante, exercitui Germanico præponitur. Proficiscens ad Germanicos exercitus, hortos spatiosos comparavit, cum antea ædes brevissimas Romæ habuisset, & unum fundum. In his hortis cum humi jacens epularetur cum filiis parca cœna, pomæque apposita major filius, qui tunc quinquennis erat, cum collusoribus puerulis manu largiore divideret, paterque illum reprehendens dixisset, *Parcius divide; non enim regias opes possides*: quinquennis puer respondit, *Sed possidebo*. In Germaniam profectus, ita se in ea legatione egit, ut famam, nobilitatam jam ante, cumlaret.

V. Et hæcenus rem militarem privatus egit. Dehinc a Germanicis legionibus, ubi auditum est, Commodum occisum, Julianum autem cum odio cunctorum imperare, multis hortantibus, repugnans Imperator est appellatus apud Carnutum, Idibus Augustis. quingenta festertia, quod nemo unquam Principum, militibus dedit. Deinde, firmatis, quas post tergum relinquebat, provinciis, Romam iter

contendit, cedentibus sibi cunctis, quacunq̄ue iter fecit: cum jam Illyricani exercitus & Gallicani, cogentibus ducibus, in ejus verba jurassent. excipiebatur enim ab omnibus, quasi ultor Pertinacis. Per idem tempus, auctore Juliano, Septimius Severus a Senatu hostis est appellatus, legatis ad exercitum Senatus verbis missis, qui juberent, ut ab eo milites Senatu præcipiente discederent. Et Severus quidem, cum audisset Senatus consentientis auctoritate missos legatos, primo pertimuit: postea id egit corruptis legatis, ut apud exercitum pro se loquerentur, transfirentque in ejus partes. His compertis, Julianus senatusconsultum fecit fieri de participando imperio cum Severo: incertum, vere id, an dolo fecerit; cum jam ante misisset notos ducum interfectores quosdam, qui Severum occiderent, ita ut ad Pescennium Nigrum interficiendum miserat: qui & ipse imperium contra eum susceperat, auctoribus Syriacis exercitibus. Verum Severus, evitatis eorum manibus, quos ad se interficiendum Julianus miserat, missis ad prætorianos literis, signum vel deserendi vel occidendi Juliani dedit, statimque auditus est. nam & Julianus occisus est in Palatio, & Severus Romam invitatus. Ita, quod nulli unquam contigit, nutu tantum Severus victor est factus, armatusque Romam contendit.

VI. Occiso Juliano, cum Severus in castris & tentoriis, quasi per hosticum veniens, adhuc maneret, centum Senatores legatos ad eum Senatus misit ad gratulandum rogandumque: qui ei occurrerunt Interamnæ, armatumque, circumstantibus

armatis, salutarunt, excussi, ne quid ferri haberent. Et postera die occurrente omni famulatio aulico, septuagenos vicanos aureos legatis dedit. eosdem præmisit, facta potestate, si qui vellent remanere, ac secum Romam redire. Fecit etiam statim Præfectum prætorio Flavium Juvenalem, quem etiam Julianus tertium Præfectum prætorii sibi assumserat. Interim Romæ ingens trepidatio militum civiumque, quod armatus contra eos Severus veniret, qui se hostem judicassent. His accessit, quod comperit, Pescennium Nigrum a Syriacis legionibus Imperatorem appellatum. cujus edicta & literas ad populum vel Senatam interceptit per eos, qui missi fuerant; ne vel proponerentur populo, vel legerentur in curia. Eodem tempore etiam de Clodio Albino sibi substituendo cogitavit, cui Cæsarianum decretum aut Commodianum videbatur imperium. Sed eos ipsos pertimescens, de quibus recte judicabat, Heraclitum ad obtinendas Britannias, Plautianum ad occupandos Nigri liberos misit. Cum Romam Severus venisset, prætorianos cum subarmalibus inermes sibi jussit occurrere: eosdem sic ad tribunal vocavit, armatis undique circumdatis.

VII. Ingressus deinde Romam, armatus cum armatis militibus Capitolium ascendit. inde in Palatium eodem habitu perrexit, prælatis signis, quæ prætorianis ademerat, supinis, non erectis. Tota deinde Urbe milites in templis, in porticibus, in ædibus Palatinis, quasi in stabulis manserunt: fuitque ingressus Severi odiosus atque terribilis, cum milites inemta diriperent, vastationem Urbi mi-

nantes. Alia die, armatis stipatus non solum militibus, sed etiam amicis, in Senatum venit. In curia reddidit rationem suscepti imperii, causatusque est, quod ad se occidendum Julianus notos ducum cædibus misisset. Fieri etiam Senatusconsultum coegit, *ne liceret Imperatori, inconsulto Senatu, occidere Senatorem*. Sed cum in Senatu esset, milites per seditionem dena millia poposcerunt a Senatu, exemplo eorum, qui Augustum Octavium Romam deduxerant, tantumque acceperant. Et cum eos voluisset comprimere Severus, nec potuisset; tamen mitigatos, addita liberalitate, dimisit. Funus deinde censorium Pertinacis imagini duxit, eumque inter Divos sacrauit, addito flamine, & sodalibus Helvianis, qui Marciani fuerant. se quoque *Pertinacem* vocari iussit: quamvis postea id nomen aboleri voluerit, querimonia amicorum. Dehinc æs alienum dissolvit.

VIII. Filias suas dotatas, maritis Probo & Aetio dedit. Et cum Probo genero suo præfecturam Urbis obtulisset, ille recusavit, dixitque, *minus sibi videri Præfectum esse, quam Principis generum*. Utrumque autem generum suum statim Consulem fecit, utrumque ditavit. Alia die ad Senatum venit, & amicos Juliani, incusatos, proscriptioni ac neci dedit. Causas plurimas audivit. Accusatos a provincialibus iudices, probatis rebus, graviter punivit. Rei frumentariæ, quam minimam repererat, ita consuluit, ut, excedens ipse vita, septem annorum canonem populo Romano relinqueret. Ad Orientis statum confirmandum profectus est, nihil adhuc

de Nigro palam dicens. Ad Africam tamen legiones misit, ne per Lybiam & Ægyptum Niger Africam occuparet, ac populum Romanum penuria rei frumentariæ perurgeret. Domitium Dextrum in locum Bassi Præfecti Urbi reliquit; atque intra triginta dies, quam Romam venerat, est profectus. Egressus ab Urbe ad Saxa rubra, seditionem ingentem ob locum castrorum metandorum ab exercitu passus est. Occurrit ei & statim Geta frater suus: quem provinciam sibi creditam regere præcepit, aliud sperantem. Nigri liberos, ad se adductos, in eo habuit honore, quo suos. Miserat sane legionem, quæ Græciam Thraciamque præriperet, ne eas Pescennius occuparet: sed jam Byzantium Niger tenebat. Perinthum etiam Niger volens occupare, plurimos de exercitu interfecit: atque ideo hostis cum Æmiliano est appellatus. Cumque Severum ad participatum vocaret, contemptus est. Promisit sane Nigro tutum exsilium, si vellet: Æmiliano autem non ignovit. Æmilianus dehinc victus in Helleponto a Severi ducibus, Cyzicum primum confugit, atque inde in aliam civitatem: in qua eorum jussu occisus est. Fusæ sunt item copiæ ab iisdem ducibus etiam Nigri.

IX. His auditis, ad Senatum Severus Pertinax, quasi confectis rebus, literas misit. deinde confligit cum Nigro, eumque apud Cyzicum interemit, caputque ejus pilo circumtulit. Filios Nigri post hoc, quos suorum liberorum cultu habuerat, in exsilium cum matre misit. Literas ad Senatum de victoria dedit. Neque quemquam Senatorum, qui

Nigri partium fuerant, præter unum, supplicio affecit. Antiochenſibus iratior fuit, quod & adminiſtrantem ſe in Oriente riſerant, & Nigrum etiam victu iuverant. denique multa his ademit. Neapolitanis etiam Palæſtinenſibus jus civitatis tulit, quod pro Nigro diu in armis fuerant. In multos animadvertit, præter ordinem Senatorium, qui Nigrum fuerant ſecuti. Multas etiam civitates ejuſdem partis injuriis affecit & damnis. Eos Senatores occidit, qui cum Nigro militaverant ducum vel tribunorum nomine. deinde circa Arabiam plura geſſit: Parthis etiam in ditionem redactis, nec non etiam Adiabenis; qui quidem omnes cum Peſcennio ſenſerant. Atque ob hoc reverſus, triumpho delato, appellatus eſt *Arabicus*, *Adiabenicus*, *Parthicus*. Sed triumphum reſpuit, ne videretur de civili triumphare victoria. recuſavit & Parthicum nomen, ne Parthos laceſſeret.

X. Redeunt ſane Romam poſt bellum civile Nigri, aliud bellum civile Clodii Albinii nuntiatum eſt, qui rebellavit in Gallia. quare poſtea occiſi ſunt filii Nigri cum matre. Albinum igitur ſtatim hoſtem iudicavit, & eos, qui ad illum mollius vel ſcripſerunt, vel reſcripſerunt. Et cum iret contra Albinum, in itinere apud Viminatium, filium ſuum majorem *Baſſianum*, appoſito *Aurelii Antonini* nomine, *Cæſarem* appellavit, ut fratrem ſuum Getam ab ſpe imperii, quam ille conceperat, ſubmoveret. Et nomen quidem *Antonini* idcirco filio appoſuit, quod ſomniavera, Antoninum ſibi ſucceſſurum. Unde Getam etiam quidam *Antoninum* putant dictum, ut

& ipse succederet in imperio. Aliqui putant idcirco illum Antoninum appellatum, quod Severus ipse in Marci familiam transire voluerit. Et primo quidem ab Albinianis Severi duces victi sunt. Tunc sollicitus cum confuleret a Pannoniacis auguribus, comperit se victorem futurum, adversarium vero nec in potestatem venturum, nec evasurum, sed juxta aquam esse periturum. Multi statim amici Albinum deserentes venere, multi duces capti sunt; in quos Severus animadvertit.

XI. Multis interim varie gestis in Gallia, primo apud Trinurtium contra Albinum felicissime pugnavit Severus. cum quidem ingens periculum equi casu adiit, ita ut mortuus ictu plumbeæ crederetur, ita ut alius jam pæne Imperator ab exercitu deligeretur. Eo tempore lectis actis, quæ de Clodio Celsino laudando, qui Adrumetinus, & affinis Albini erat, facta sunt, iratus Senatui Severus, quasi hoc Albino Senatus præstitisset, Commodum inter Divos referendum esse censuit, quasi hoc genere se de Senatu posset ulcisci: primusque inter milites *Divum* Commodum pronuntiavit, idque ad Senatum scripsit, addita oratione victoriæ. Senatorum deinde, qui in bello erant interemti, cadavera dissipari jussit. Deinde Albini corpore allato, pæne feminecis caput abscindi jussit, Romamque deferri; idque literis profecutus est. Victus est Albinus die undecima Kalendas Martii. Reliquum autem cadaver ejus ante domum propriam exponi ac dividi jussit. Equum præterea, ipse residens, supra cadaver Albini egit; expavescentemque admonuit, ut

effrenatus audacter protereret. Addunt alii, quod idem cadaver in Rhodanum abjici præcepit, simul etiam uxoris liberorumque ejus.

XII. Interfectis innumeris Albini partium viris, inter quos multi Principes civitatis, multæ feminae illustres fuerunt, omnium bona publicata sunt, ærariumque auxerunt: tum Hispanorum & Gallorum proceres multi occisi sunt. Denique militibus tantum stipendiorum, quantum nemo Principum, dedit. Filiis etiam suis ex hac proscriptione tantum reliquit, quantum nullus Imperatorum, cum magnam partem auri per Gallias, per Hispanias, per Italiam, Imperator jam fecisset. tuncque primum privatarum rerum procuratio constituta est. Multi sane post Albinum, fidem ei servantes, bello a Severo superati sunt. Eodem tempore etiam legio Arabica defecisse ad Albinum nuntiata est. Ultus igitur graviter Albinianam defectionem, interfectis plurimis, genere quoque extincto, iratus populo & senatoribus Romam venit. Commodum in Senatu & concione laudavit, *Deum* appellavit, infamibus displicuisse dixit; ut appareret, eum aperitissime furere. Post hæc de sua clementia differuit; cum crudelissimus fuerit, & Senatores infra scriptos occiderit.

XIII. Occidit autem sine causæ dictione hos nobiles: Mummius Secundinus, Afellius Claudianus, Claudius Rufus, Vitalius Victor, Papius Faustus, Ælius Celsus, Julius Rufus, Lollius Profectus, Arunculejus Cornelianus, Antoninus Balbus, Postumius Severus, Sergium

Lustralem, Fabium Paulinum, Nonium Gracchum, Mustium Fabianum, Casperium Agrippinum, Cæjonium Albinum, Claudium Sulpicianum, Memmium Rufinum, Casperium Æmilianum, Coccejum Verum, Erucium Clarum, Lucium Stilonem, Clodium Rufum, Egnatulejum Honoratum, Petronium Juniorem; Pescennios, Festum, & Neratianum, & Aurelianum, & Materialium, & Julianum, & Albinum; Cerellios, Macrinum, & Faustinianum, & Julianum; Herennium Nepotem, Sulpitium Canum, Valerium Catulinum, Novium Rufum, Claudium Arabianum, Marcum Afellionem. Horum igitur tantorum ac tam illustrium virorum (nam multi in his consulares; multi prætorii, omnes certe summi viri fuere) interfector, ab Afris ut Deus habetur. Cincium Severum calumniatus est, quod se veneno appetisset, atque ita interfecit.

XIV. Narcissum deinde, Commodi strangulatorem, leonibus objecit. Multos præterea obscuro loci homines interemit, præter eos, quos jus proelii absumsit. Post hæc, cum se vellet commendare hominibus, vehicularium munus a privatis ad fiscum traduxit. Cæsarem deinde Bassianum filium suum Antoninum a Senatu appellari jussit, decretis Imperatoriis insignibus. Rumore deinde belli Parthici extincto, patri, matri, avo, & uxori priorum per se statuas collocavit. Plautianum ex amicissimo, cognita ejus vita, ita odio habuit, ut & hostem publicum appellaret, & depositis statuis ejus, per orbem terræ gravi eum insigniret injuria; iratus præcipue, quod inter proquinquorum & affi-

nium Severi simulacra suam statuam ille posuisset. Palæstinis pœnam remisit, quam ob causam Nigri meruerant. Postea iterum cum Plautiano in gratiam rediit, & veluti ovans Urbem ingressus Capitolium petiit: quamvis & ipsum procedenti tempore occiderit. Getæ minori filio togam virilem dedit; majori Plautiani filiam uxorem junxit. Hi, qui hostem publicum Plautianum dixerant, deportati sunt. ita omnium rerum semper quasi naturali lege mutatio est. Filios deinde Consules designavit. Getam fratrem extulit. Profectus deinde ad bellum Parthicum est, edito gladiatorio munere, & congiario populo dato. Multos inter hæc causis, vel veris, vel simulatis, occidit. Damnabantur autem plerique, cur jocati essent; alii, cur tacuissent; alii, cur pleraque figurata dixissent: ut esset Imperator vere nominis sui, vere Pertinax, vere Severus.

XV. Erat sane in sermone vulgari, Parthicum bellum affectare Septimum Severum, gloriæ cupiditate, non aliqua necessitate, deductum. Trajecto denique exercitu a Brundisio, continuato itinere venit in Syriam, Parthosque submovit. Sed postea in Syriam rediit, ita ut se pararet, ac bellum Parthis inferret. Inter hæc Pescennianas reliquias Plautiano auctore persequebatur, ita ut nonnullos etiam ex amicis suis, quasi vitæ suæ infidiatores, appeteret. Multos etiam, quasi Chaldæos aut vates de sua salute consuluissent, interemit: præcipue suspectos unumquemque idoneum imperio, cum ipse parvulos adhuc filios haberet, idque dici ab his vel crederet, vel audiret, qui sibi augurabantur im-

perium. Denique cum occisi essent nonnulli, Severus se excusabat: & post eorum mortem negabat fieri se jussisse, quod factum est: quod de Læto præcipue Marius Maximus dicit. Cum soror sua Leptitana ad eum venisset, vix Latine loquens, ac de illa multum Imperator erubesceret, dato filio ejus lato clavo, atque ipsi multis muneribus, redire mulierem in patriam præcepit: & quidem cum filio, qui brevi vita defunctus est.

XVI. Æstate igitur jam exeunte, Parthiam ingressus, Ctesiphontem, pulso rege, pervenit: & cepit, hiemali prope tempore, (quod in illis regionibus melius per hiemem bella tractantur) cum herbarum radicibus milites viverent, atque inde morbos ægritudineque contraherent: quare cum, obsistentibus Parthis, fluente quoque per insuetudinem cibi alvo militum, longius ire non posset, tamen perstitit, & oppidum cepit, & regem fugavit, ac plurimos intermit, & *Parthicum* nomen meruit. Ob hoc etiam filium ejus Bassianum Antoninum, qui *Cæsar* appellatus jam fuerat, annum decimumtertium agentem, participem imperii dixerunt milites. Getam quoque, minorem filium, *Cæsarem* dixerunt, eundem *Antoninum*, ut plerique in literas tradunt, appellantes. Harum appellationum causa donativum militibus largissimum dedit, concessa omni præda oppidi Parthici, quod milites quærebant. Inde in Syriam rediit victor, & Parthicum deferentibus sibi Patribus triumphum, idcirco recusavit, quod consistere in curru affectus articulari morbo non posset. filio sane con-

cessit, ut triumpharet: cui Senatus Judaicum triumphum decreverat, idcirco, quod & in Syria res bene gestæ fuerant a Severo. Deinde cum Antiochiam transfisset, data virili toga filio majori, secum eum Consullem designavit: & statim in Syria Consulatum inierunt. Post hoc, dato stipendio cumulatiore militibus, Alexandriam petiit.

XVII. In itinere Palæstinis plurima jura fundavit. Judæos fieri sub gravi pœna vetuit. Idem etiam de Christianis sanxit. Deinde Alexandrinis jus buleutarum dedit, qui sine publico consilio, ita ut sub regibus, ante vivebant, uno iudice contenti, quem Cæsar dedisset. Multa præterea his jura mutavit. Jucundam sibi peregrinationem hanc propter religionem Dei Serapidis, & propter novitatem animalium vel locorum fuisse, Severus ipse postea semper ostendit. nam & Memphin, & Memnonem, & pyramides, & labyrinthum, diligenter inspexit. Et quoniam longum est minora persequi, hujus magna illa: Quod victo & occiso Juliano, prætorianas cohortes exauctoravit, Pertinacem contra militum voluntatem in Deos retulit, Salvii Juliani decreta jussit aboleri; quod non obtinuit. Denique cognomentum Pertinacis non tam ex sua voluntate, quam ex morum parsimonia videtur habuisse. nam & infinita multorum cæde crudelior habitus, & cum quidam ex hostibus eidem se suppliciter obtulisset, dixissetque ille, *Quid tu facturus es?* non mollitus tam prudente dicto, interfici eum jussit. Fuit præterea delendarum cupidus factionum: prope a nullo congressu nisi victor.

XVIII. Perfarum regem Abgarum subegit. Arabas in deditionem accepit. Adiabenos in tributarios coegit. Britanniam (quod maximum ejus imperii decus est) muro per transversam insulam ducto, utrimque ad finem Oceani munivit: unde etiam Britannici nomen accepit. Tripolin, unde oriundus erat, contufis bellicosissimis gentibus, securissimam reddidit: ac populo Romano diurnum oleum gratuitum, & foecundissimum agrum donavit. Idem cum implacabilis delictis fuit, tum ad eligendos industrios quosque judicii singularis. Philosophiæ ac dicendi studiis fatis deditus, doctrinæ quoque nimis cupidus: latronum ubique hostis: vitam suam privatam publicamque ipse composuit ad fidem, solum tamen vitium crudelitatis excusans. De hoc Senatus ita judicavit, illum aut nasci non debuisse, aut non mori; quod & nimis crudelis, & nimis utilis reipublicæ videretur. Domi tamen minus cautus, qui uxorem Juliam famosam adulteriis tenuit, etiam conjurationis consciam. Idem, cum pedibus æger, bellum moraretur, idque milites anxie ferrent, ejusque filium Bassianum, qui una erat, Augustum fecissent; tolli se, atque in tribunal ferri jussit, adesse deinde omnes tribunos, centuriones, duces, & cohortes, quibus auctoribus id acciderat, sisti deinde filium, qui Augusti nomen acceperat: cumque animadverti in omnes auctores facti, præter filium, juberet, rogareturque omnibus ante tribunal prostratis, caput manu contingens ait, *Tandem sentitis caput imperare, non pedes.* Hujus dictum est, cum eum ex humili per li-

terarum & militiæ officia ad imperium plurimis gradibus fortuna duxisset, *Omnia (inquit) fui, & nihil expedit.*

XIX. Periit Eboraci in Britannia, subactis gentibus, quæ Britannia videbantur infestæ, anno imperii decimo octavo, morbo gravissimo extinctus jam senex. Reliquit filios duos, Antoninum Bassianum & Getam, cui & ipsi, in honorem Marci Antonini nomen imposuit. Illatus sepulcro Marci Antonini, quem ex omnibus Imperatoribus tantum coluit, ut & Commodum in Divos referret, & Antonini nomen omnibus deinceps quasi Augusti adscribendum putaret. Ipsi a Senatu, a gentilibus liberisque ejus funus amplissimum exhibitum fuit, atque inter Divos est relatus. Opera publica ejus, præcipue Romæ, exstant, Septizonium & thermæ Severianæ, ejus denique etiam Jani in Transtiberina regione ad portam nominis sui, quorum forma intercidens statim usum publicum invidit. Judicium de eo post mortem magnum omnium fuit: maxime quod diu nec a filiis ejus boni aliquid reipublicæ venit, & postea invadentibus multis reipublicam res Romana prædonibus direptui fuit. Hic tam exiguis vestibus usus est, ut vix tunica ejus aliquid purpuræ haberet, & cum hirta chlamyde humeros velaret: cibi parcissimus, leguminis patrii avidus, vini aliquando cupidus, carnis frequenter ignarus. Ipse decorus, ipse ingens, promissa barba, cano capite & crispo, vultu reverendus, canorus voce, sed Afrum quiddam usque ad senectutem sonans: ac post mortem multum amatus, vel invidia deposita, vel crudelitatis metu.

XX. Legisse me apud Ælium Maurum Phlegontis Tralliani libertum memini, Septimium Severum immoderatissime, cum moreretur, lætatum, quod duos Antoninos pari imperio reipublicæ relinqueret, exemplo Pii, qui Verum & Marcum Antoninos per adoptionem filios reipublicæ reliquit: hoc melius, quod ille filios per adoptionem, hic per se genitos, rectores Romanæ reipublicæ daret, Antoninum scilicet Bassianum, quem ex priore matrimonio susceperat, & Getam, quem de Julia genuerat. Sed illum multum spes fesevit. nam unum parricidium, alterum sui mores reipublicæ inviderunt: sanctumque illud nomen in nullo diu bene mansit. Et reputanti mihi, Diocletiane Auguste, neminem prope magnorum virorum optimum & utilem filium reliquisse fatis claret. Denique aut sine liberis viri interierunt, aut tales habuerunt plerique, ut melius fuerit de rebus humanis sine posteritate discedere.

XXI. Et ut ordiamur a Romulo: hic nihil liberorum reliquit, nihil Numa Pompilius, quod utile posset esse reipublicæ. Quid Camillus? num sui similes liberos habuit? Quid Scipio? Quid Catones, qui magni fuerunt? Jam vero quid de Homero, Demosthene, Virgilio, Crispo, & Terentio, Plauto, ceterisque aliis loquar? Quid de Cæsare? Quid de Tullio, cui soli melius fuerat liberos non habere? Quid de Augusto, qui nec adoptivum bonum filium habuit, cum illi eligendi potestas fuisset ex omnibus. Falsus est etiam ipse Trajanus in suo municipe ac nepote deligendo. Sed ut omittamus adoptivos,

ne nobis Antonini, Pius & Marcus, numina Reipublicæ, occurrant, veniamus ad genitos. Quid Marco felicius fuisset, si Commodum non reliquisset heredem? Quid Severo Septimio, si Bassianum non genuisset? qui statim insimulatum fratrem infidiarum contra se cogitarum, parricidiali etiam figmento interemit: qui novercam, matrem quin immo, in cujus sinu Getam filium ejus occiderat, uxorem duxit: qui Papinianum juris asylum, & doctrinæ legalis thesaurum, quod parricidium excusare nolisset, occidit, & præfectum quidem suum, ne homini per se & per scientiam suam magno deesset & dignitas. Denique, ut alia omittam, ex hujus moribus factum puto, ut Severus tristior vir ad omnia, immo etiam crudelior, pius & dignus Deorum altaribus duceretur. qui quidem divinam Sallustii orationem, qua Micipsa filios ad pacem hortatur, ingravatus morbo misisse filio dicitur majori. idque frustra. * & hominem tantum valerudine. Vixit denique in odio populi diu Antoninus, nomenque illud sanctum ac venerabile diu, minus amatum est: quamvis & vestimenta populo dederit, (unde *Caracallus* est dictus) & thermas magnificentissimas fecerit. Exstat sane Romæ Severi porticus, gesta ejus exprimens, a filio, quamplurimo decore, structa.

XXII. Signa mortis ejus hæc fuerunt. Ipse somniavit, quatuor aquilis & gemmato curru, prævolante, nescio qua, ingenti humana specie, ad cœlum se raptum, cumque raperetur, octoginta & novem numeros explicuisse, (ultra quot annos ne unum

quidem annum vixit: nam ad imperium senex venit) cumque positus esset in circulo ingenti æreo, diu solus & destitutus stetit: cum vereretur autem, ne præceps rueret, a Jove se vocatum vidit, atque inter Antoninos locatum. Die Circensium cum tres Victoriæ more solito essent locatæ gypseæ cum palmis, media, quæ ipsius nomine adscriptum orbem palmis tenebat, vento icta, de podio stans decidit, & humi constitit: eaque, quæ Getæ nomine inscripta erat, corruit, & omnis comminuta est: illa vero, quæ Bassiani titulum præferebat, amissa palma venti turbine vix constitit. Post murum apud vallum missum in Britannia, cum ad proximam mansionem rediret, non solum victor, sed etiam in æternum pace fundata, volvens animo, quid ominis sibi occurreret, Æthiops quidam e numero militari, claræ inter scurras famæ, & celebratorum semper jocosum, cum corona e cupressu facta eidem occurrit: quem cum ille iratus removeri ab oculis præcepisset, & coloris ejus tactus omine, & coronæ, dixisse ille dicitur joci causa, *Totum fuisti: totum vicisti: jam Deus esto victor.* Et in civitatem veniens, cum rem divinam vellet facere, primum ad Bellonæ templum ductus est, errore haruspicis rustici, deinde hostiæ furvæ sunt applicitæ. quod cum esset aspernatus, atque ad Palatium se reciperet, negligentia ministrorum nigræ hostiæ usque ad limen domus Palatinæ Imperatorem secutæ sunt.

XXIII. Sunt per plurimas civitates opera ejus insignia. magnum vero illud in civitate, ejus, quod

Scriptt. H. A.

L

Romæ omnes ædes publicas, quæ vitio temporum labebantur, instauravit, nusquam prope suo nomine adscripto, servatis tamen ubique titulis conditorum. Moriens septem annorum canonem, ita ut quotidiana septuagena quinque millia modiorum expendi possent, reliquit: olei vero tantum, ut per quinquennium non solum Urbis usibus, sed & totius Italiæ, quæ oleo egeret, sufficeret. Ultima verba ejus dicuntur hæc fuisse: *Turbatam rempublicam ubique accepi, pacatam etiam Britannis relinquo: senex & pedibus æger: firmum imperium Antoninis meis relinquens, si boni erunt; imbecillum, si mali.* Jussit deinde signum tribuno dari, *Laboremus*: quia Pertinax, quando in imperium adscitus est, signum dederat, *Militemus*. Fortunam deinde regiam, quæ comitari Principes & in cubiculis poni solebat, geminare statuerat, ut sacratissimum simulacrum utrique relinqueret filiorum: sed cum videret, se perurgeri sub horam mortis, jussisse fertur, ut alternis diebus apud filios Imperatores in cubiculis Fortuna poneretur. Quod Bassianus prius contempsit, quam faceret parricidium.

XXIV. Corpus ejus a Britannia Romam usque cum magna provincialium reverentia susceptum est: quamvis aliqui urnulam auream tantum fuisse dicant, Severi reliquias continentem, eandemque Antoninorum sepulcro illatam, cum Septimius Pertinax Severus illic, ubi vita functus est, esset incensus. Cum Septizonium faceret, nihil aliud cogitavit, quam ut ex Africa venientibus suum opus occurreret: & nisi absente eo per Præfectum Urbis me-

dium simulacrum ejus effret locatum, aditum Palatinis ædibus, id est, regium atrium, ab ea parte facere voluisse perhibetur: quod etiam post Alexander cum vellet facere, ab haruspicibus dicitur esse prohibitus, cum hoc sciscitatus non litasset.

ÆLII SPARTIANI
PESCENNIUS NIGER

A D

DIOCLETIANUM AUG.

I. **R**ARUM atque difficile est, ut, quos tyrannos aliorum victoria fecerit, bene mittantur in literas: atque ideo vix omnia de his plene in monumentis atque annalibus habentur. Primum enim, quæ magna sunt in eorum honorem, ab scriptoribus depravantur, deinde alia supprimuntur, postremo non magna diligentia in eorum genere ac vita requiritur: cum satis sit, audaciam eorum, & bellum, in quo victi fuerint, ac pœnam, proferre. Pescennius ergo Niger, ut alii tradunt, modicis parentibus, ut alii, nobilibus fuisse dicitur: patre Annio Fusco, matre Lampridia, avo curatore Aquini, ex qua familia originem ducebat: quod quidem dubium etiam nunc habetur. Hic eruditus mediocribus literis, moribus ferox, divitiis etiam modicus, vita parcus, libidinis effrenatæ ad omne genus cu-

piditatum, ordines diu duxit, multisque ducatibus pervenit, ut exercitus Syriacos jussu Commodi regeret, suffragio maxime athletæ, qui Commodum strangulavit: ut omnia tunc fiebant.

II. Is posteaquam comperit occisum Commodum, Julianum Imperatorem appellatum, eundemque jussu Severi & Senatus occisum, Albinum etiam in Gallia sumfisse nomen Imperatoris, ab exercitibus Syriacis, quos regebat, appellatus est Imperator; ut quidam dicunt, magis in Juliani odium, quam in æmulationem Severi. Huic ob detestationem Juliani primis imperii diebus ita Romæ factum est a Senatoribus dumtaxat, qui & Severum oderant, ut inter lapidationes execrationesque omnium illi *feliciter* optarent, illum *Principem* insuper, & illum *Augustum* populus acclamaret. Julianum autem oderant populares, quod Pertinacem milites occidissent, & illum Imperatorem adversa populi voluntate appellassent. Denique ingentes ob hoc seditiones fuerunt. Ad occidendum autem Nigrum, primipilarem Julianus miserat, stulte ad eum, qui haberet exercitus, & se tueri posset: perinde quasi quilibet Imperator a primipilaro posset occidi. Eadem autem dementia etiam Severo jam principi Julianus successorem miserat. Denique etiam Aquilium centurionem, notum cædibus ducum, miserat, quasi Imperator tantus a centurione posset occidi. Par denique insania fuit, quod cum Severo ex interdicto de imperio egisse fertur, ut jure videretur ad principatum pervenisse.

III. Et de Pescennio Nigro judicium populi ex

eo apparuit, quod cum ludos Circenses Julianus Romæ daret, & indiscrete subsellia Circi maximi repleta essent, ingentique injuria populus affectus esset, per omnes uno consensu Pescennius Niger ad tutelam Urbis est expetitus, odio, ut diximus, Juliani, & amore occisi Pertinacis: cum quidem Julianus dixisse fertur, *Nec sibi, neque Pescennio longum imperium deberi, sed Severo, qui magis esset odio habendus a Senatoribus, militibus, provincialibus, popularibus.* quod probavit rei eventus. Et Pescennius quidem Severo eo tempore, quo Lugdunensem provinciam regebat, amicissimus fuit: nam ipse missus erat ad comprehendendos desertores, qui innumeri Gallias tunc vexabant. In quo officio quod se honeste gessit, jucundissimum fuit Severo, ita ut de eo ad Commodum Septimius referret, afferens necessarium reipublicæ virum. Et revera in re militari vehemens fuit. Nunquam sub eo miles provinciali lignum, oleum, operam extorsit. ipse a milite nihil accepit, cum tribunatus ageret, nihil accipi passus est. Nam & Imperator tribunos duos, quos constitit stellaturas accepisse, lapidibus obrui ab auxiliariis jussit. Exstat epistola Severi, quam scribit ad Ragonium Celsum Gallias regentem: *Miserum est, ut imitari ejus disciplinam militarem non possimus, quem bello vicimus. Milites tui vagantur, tribuni medio die lavant, pro tricliniis popinas habent, pro cubiculis, meritoria: saltant, bibunt, cantant, & mensuris conviviorum vacant, cum sine mensura potent. Hæc, si ulla vena paternæ disciplinæ in nobis viveret, fierent? Emenda igitur primum tribunos, deinde mi-*

litem: quem quamdiu timueris, tamdiu non timeberis. Sed scias id de Nigro, militem timere non posse, nisi integri fuerint tribuni & duces militum.

IV. Hæc de Pescennio Severus Augustus, adhuc milite. Marcus etiam Antoninus ad Cornelium Balbum: *Pescennium mihi laudas, agnosco: nam & decessor tuus eum manu strenuum, vita gravem, & jam tum plusquam militem dixit. Itaque misi literas recitandas ad signa, quibus eum trecentis Armenicis, & centum Sarmatis, & mille nostris præesse jussi. Tuum est ostendere, hominem non ambitione, (quod nostris non convenit moribus) sed virtute venisse ad eum locum, quem avus meus Hadrianus, quem Trajanus proavus, non nisi exploratissimis dabat. De hoc eodem Commodus: Pescennium fortem virum novi, & ei tribunatus jam duos dedi: ducatum mox dabo, ubi per senectutem Ælius Corduerus rempublicam recusaverit.* Hæc de eo judicia omnium fuerunt. Sed & Severus ipse sæpe dixit, *ignoturum se Pescennio, nisi perseveraret.* A Commodio denique Pescennius Consul declaratus, Severo præpositus est: & quidem irato, quod primipilaribus commendantibus, Consulatum Niger mereretur. In vita sua Severus dicit, se, priusquam filii sui id ætatis haberent, ut imperare possent, ægrotantem id in animo habuisse, ut, si quid forte sibi accidisset, Niger Pescennius eidem & Clodius Albinus succederent, qui ambo Severo gravissimi hostes exstiterunt. Unde apparet, quod etiam Severi de Pescennio iudicium fuerit.

V. Si Severo credimus, fuit gloriæ cupidus Niger, vita fictus, moribus turpis, ætatis provectæ,

cum imperium invasit: ex quo cupiditates ejus incusat, perinde quasi Severus minor ad imperium venerit, qui annos suos contrahit, cum decem & octo annis imperarit, & octogesimo nono perierit. Sane Severus Heraclium ad obtinendam Bithyniam misit: Fulvium autem ad occupandos adultos Nigri filios: nec tamen in Senatu quidquam de Nigro Severus dixit, cum jam audisset de ejus imperio, ipse autem proficisceretur ad componendum Orientis statum. Tantum sane illud fecit proficiscens, ut legiones ad Africam mitteret, ne eam Pescennius occuparet, & fame populum Romanum perurgeret. Et videbatur id facere posse per Lybiam Ægyptumque, vicinas Africæ, difficili licet itinere ac navigatione. Et Pescennius quidem, veniente ad Orientem Severo, Græciam, Thracias, & Macedoniam, interfectis multis illustribus viris, tenebat, ad participatum imperii Severum vocans: a quo, causa eorum, quos occiderat, cum Æmiliano hostis est appellatus: deinde a ducibus Severi per Æmilianum pugnans victus est. Et cum illi tutum exilium promitteret, si ab armis recederet, persistens iterum pugnavit, & victus est, atque apud Cyzicum circa paludem fugiens fauciat, & sic ad Severum deductus, atque statim mortuus.

VI. Hujus caput circumlatum pilo Romam missum, filii occisi, necata uxor, patrimonium publicatum, familia omnis extincta. Sed hæc omnia, posteaquam de Albini rebellione cognitum est, facta sunt: nam prius & filios Nigri & matrem in exilium miserat. Sed exarsit secundo civili bello,

immo etiam tertio, & factus est durior. Tunc enim innumeros Senatores interemit Severus, & ab aliis *Sulle Punici*, ab aliis *Marii* nomen accepit. Fuit statura Pescennius prolixa, forma decorus, capillo in verticem ad gratiam reflexo, vocis canoræ; ita ut in campo loquens per mille passus audiretur, nisi ventus adversaretur: oris verecundi & semper rubidi: cervice adeo nigra, ut, quemadmodum multi dicunt, ab ea *Nigri* nomen acceperit. Cetera corporis parte candidus, & magis pinguis: vini avidus, cibi parcus, rei veneræ, nisi ad procreandos liberos, prorsus ignarus. Denique etiam sacra quædam in Gallia, quæ castissimis decernuntur, consensu publico celebranda suscepit. Hunc in Commodianis hortis, in porticu curva, pictum de musivo inter Commodi amicissimos videmus, sacra Iſidis ferentem: quibus Commodus adeo deditus fuit, ut & caput raderet, & Anubim portaret, & omnes pausas expleret. Fuit ergo Niger miles optimus, tribunus singularis, dux præcipuus, legatus severissimus, Consul insignis, vir domi forisque conspicuus, Imperator infelix: usui denique reipublicæ sub Severo, homine tetrico, esse potuisset, si cum eo esse voluisset.

VII. Sed deceptus est consiliis Severi Aureliani, qui filias suas ejus filiis despondens, persistere eum fecit in imperio. Hic tantæ fuit auctoritatis, ut ad Marcum Antoninum primum, deinde ad Commodum scriberet, cum videret provincias facili administrationum mutatione subverti, primum ut nulli ante quinquennium succederetur provinciæ

præfidi, vel legato, vel proconfuli, quod prius deponerent potestatem, quam scirent administrare: deinde ne novi ad regendam rempublicam accederent. Præter militares administrationes, intimavit etiam, ut affeffores, in quibus provinciis affeffissent, in his administrarent: quod postea Severus, & deinceps multi tenuerunt, ut probant Pauli & Ulpiani præfecturæ, qui Papiniano in consilio fuerunt: ac postea cum unus ad memoriam, alter ad libellos paruisset, statim Præfecti facti sunt. Hujus etiam illud fuit, Ut nemo affideret in sua provincia, ut nemo administraret Romæ, nisi Romanus, hoc est, oriundus Urbe. Addidit præterea consiliariis salaria, ne eos gravarent, quibus affidebant, dicens, *Judicem nec debere dare, nec accipere.* Hic erga milites tanta fuit censura, ut, cum apud Ægyptum ab eo limitanei milites vinum peterent, responderit, *Nilum habetis, & vinum quæritis?* siquidem tanta illius fluminis dulcedo, ut accolæ vina non quærant. Idem tumultuantibus iis, qui a Sarracenis victi fuerant, & dicentibus, *Vinum non accepimus, pugnare non possumus; Erubescite,* inquit, *illi, qui vos vincunt, aquam bibunt.* Idem Palæstinis rogantibus, ut eorum censitio levaretur idcirco, quod esset gravata, respondit: *Vos terras vestras levare censitione vultis: ego vero etiam aerem vestrum censere vellem.*

VIII. Denique Delphici Apollinis vates in motu reipublicæ maximo, cum nuntiaretur tres esse Imperatores, Severum Septimium, Pescennium Nigrum, Clodium Albinum, consultus quem expedi-

ret reipublicæ imperare, versum Græcum hujusmodi fudisse dicitur:

Optimus est Fuscus, bonus Afer, pessimus Albus.

Ex quo intellectum, *Fuscum*, Nigrum appellatum varicatione: *Severum*, *Afrum*; *Album* vero, *Albinum* dictum. Nec defuit alia curiositas. Requisitum est, qui esset obtenturus rempublicam. ad quod ille respondit alium versum talem:

Fundetur sanguis Albi, Nigrique minantis,

Imperium mundi Pœna reget urbe profectus.

Idem, cum quæsitum esset, quis illi successurus esset, respondisse itidem Græco versu dicitur:

Cui dederint superi, nomen habere Pii.

quod omnino intellectum non est, nisi cum Bassianus Antonini, quod verum signum *Pii* fuit, nomen accepit. Item cum quæreretur, quamdiu imperaturus esset, respondisse Græce dicitur:

Bis denis Italum conscendet navibus æquor:

Si tamen una ratis transfiliet pelagus.

Ex quo intellectum, Severum viginti annos expleturum.

IX. Hæc sunt, Diocletiane, maxime Augustorum, quæ de Pescennio didicimus ex pluribus libris. Non enim facile (ut in principio libri diximus) quisquam vitas eorum mittit in libros, qui aut Principes in reipublica non fuerunt, aut a Senatu appellati non sunt Imperatores, aut occisi citius, ad famam venire nequiverunt. Inde, quod latet Vindex, quod Pisonescitur, quod omnes illi, qui aut tantum adoptati sunt, aut a militibus Imperatores appellati, ut sub Domitiano Antonius, aut cito interemti, vitam

cum imperii usurpatione posuerunt. Ac ne quid ex iis, quæ ad Pescennium pertinent, præterisse videamur, (licet aliis libris cognosci possint) de hoc Pescennio vates dixerunt, quod neque vivus neque mortuus in potestatem Severi venturus esset, sed juxta aquas illi pereundum esset: quod quidam dicunt ipsum Severum de mathefi, quam callebat, dixisse. Nec abfuit responsis veritas, cum ille inventus sit juxta paludem semivivus.

X. Hic tantæ fuit severitatis, ut, cum milites quosdam in cayo argenteo expeditionis tempore bibere vidisset, jussit omne argentum submoveri de usu expeditionali, addito eo, ut ligneis vasis uterentur: quod quidem illi odium militare concitavit. Dicebat enim, posse fieri, ut sarcinæ militares in potestatem hostium venirent; ne se barbaræ nationes argento nostro gloriosiores facerent, cum alia minus apta hosticam viderentur ad gloriam. Idem jussit vinum in expeditione neminem bibere, sed aceto universos esse contentos. Idem pistores sequi expeditionem prohibuit, buccellato jubens milites & omnes contentos esse. Idem ob unius gallinacei direptionem, decem commanipulones, qui raptum ab uno commederant, securi percuti jussit; & fecisset, nisi ab omni exercitu prope usque ad metum seditionis esset rogatus: & cum pepercisset, jussit, ut denorum gallinaceorum pretia provinciali redderent decem, qui simul furto convixerant, addito eo, ut tota in expeditione in commanipulatione nemo focum faceret, ne unquam recens coctum cibum sumerent, sed pane ac frigidis

vescerentur, appositis speculatoribus, qui id curarent. Idem iussit, ne in zonis milites ad bellum aureos vel argenteos nummos portarent, sed publice commendarent, recepturi post proelia, quod dederant: addens, liberis eorum & uxoribus & heredibus certe reddendum, qui venissent, ne ad hostes aliquid prædæ perveniret, si quid forte adversi fortuna fecisset. Sed hæc omnia, ut se habuerat Commodi temporum dissolutio, adversa eidem fuerunt. Denique etsi nemo fuit, qui suis temporibus dux severior videretur, ad perniciem illi magis ista fuerunt, quam mortuo, ubi & invidia & odium deposita erant, talia exempla valuerunt.

XI. Idem in omni expeditione ante omnes militarem cibum sumpsit ante papilionem: nec sibi unquam vel contra solem, vel contra imbres quæsit tecti suffragium, si miles non habuit. Tantum denique belli tempore, ratione militibus demonstrata, sibi & servis suis vel contubernalibus portavit, quantum a militibus ferebatur: cum servos suos oneraret annona, ne illi securi ambularent, & onusti milites, idque ab exercitu cum suspirio videretur. Idem in concione juravit, se, quamdiu in expeditionibus fuisset, essetque adhuc futurus, non aliter esse acturum se, quam militem, Marium ante oculos habentem, & duces tales. nec alias fabulas unquam habuit, nisi de Hannibale, ceterisque talibus. Denique cum Imperatori factio quidam pænegyricum recitare vellet, dixit ei; *Scribe laudes Marii, vel Hannibalis, vel alicujus ducis optimi vita functi, & dic, quid ille fecerit, ut eum nos imitemur.*

nam viventes laudare irrisio est, maxime Imperatores, a quibus speratur, qui timentur, qui præstare publice possunt, qui possunt necare, qui proscribere: se autem vivum placere velle, mortuum etiam laudari.

XII. Amavit de Principibus Augustum, Vespasianum, Titum, Trajanum, Pium, Marcum, reliquos *fœneos*, vel *venenatos* vocans: maxime tamen in historiis Marium & Camillum & Quintum Coriolanum dilexit. Interrogatus autem, quid de Scipionibus sentiret, dixisse fertur, felices illos fuisse magis, quam fortes: idque probare domesticam vitam & juventutem, quæ in utroque nimis speciosa domi fuisse apud omnes constat. Quod si rerum potitus fuisset, omnia correcturus fuerat, quæ Severus vel non potuit emendare, vel noluit: & quidem sine crudelitate, immo etiam cum lenitate, sed militari, non remissa, & inepta, atque ridicula. Domus ejus hodie Romæ visitur in campo Jovis, quæ appellatur *Pescenniana*; in qua simulacrum ejus in trichoro constituit, statim post annum ex Thebaico marmore, quod ille ad similitudinem sui factum a rege Thebæorum acceperat. Exstat etiam epigramma Græcum, quod Latine hanc habet sententiam:

*Terror Ægyptiaci Niger adstat militis ingens,
Thebaidos socius, aurea secta volens.*

*Hunc reges, hunc gentes amant, hunc aurea Roma:
Hic Antoninis carus & imperio.*

*Nigrum nomen habet, nigrum formavimus ipsi,
Ut consentiret forma, metalle, tibi.*

Quos quidem versus Severus eradi noluit, cum

hoc ei & Præfecti fuggerent, & officiorum magistri, addens: *Si talis fuit, sciant omnes, qualem vicerimus: si talis non fuit, putent omnes non talem vicisse: immo sic sit, quia fuit talis.* Sequitur nunc, ut de Clodio Albino dicam, qui quasi socius hujus habetur, quod & pariter contra Severum rebellaverunt, & ab eodem victi atque occisi sunt. De quo ipso neque satis clara exstant: quia eadem fortuna illius fuit, quæ Pescennii, etiamsi vita satis dispar.

JULII CAPITOLINI CLODIUS ALBINUS

A D

DIOCLETIANUM AUG.

I. **U**NO eodemque tempore post Pertinacem, qui, auctore Albino, interemptus est, Julianus a Senatu Romæ, Septimius Severus ab exercitu in Illyrico, Pescennius Niger in Oriente, Clodius Albinus in Gallia, Imperatores appellati sunt. Et Clodium quidem Herodianus dicit Severi Cæsarem fuisse. sed cum alter alterum indignaretur imperare, nec Galli ferre possent aut Germaniani exercitus, quod & ipsi suum specialem Principem haberent, undique cuncta turbata sunt. Fuit autem Clodius Albinus familia nobili, Adrumetinus tamen ex Africa. quare sortem illam, qua Severum laudatum in Pescennii vita diximus, ad se trahebat, nolens intelligi *Pessimus Albus*; quod eodem versu continebatur, quo & Severi laus, & approbatio Nigri Pescennii. Sed priusquam vel de vita ejus, vel de morte differam, etiam hoc dicendum est, quod eum nobilem fecit.

II. Nam ad hunc eundem quondam Commodus, cum successorem Albino daret, literas dederat, quibus jufferat, ut Cæsar esset. Exemplum indidi. *Imperator Commodus Clodio Albino. Alias ad te publice de successore atque honore tuo misi: sed hanc familiarum & domesticam, omnem, ut vides, manu mea scriptam epistolam dirigo, qua tibi do facultatem, ut, si necessitas fuerit, ad milites prodeas, & tibi Cæsareum nomen assumes. Audio enim, & Septimium Severum & Nonium Murcum male de me apud milites loqui, ut sibi parent stationis Augustæ procurationem. Habebis præterea, cum id feceris, dandi stipendii usque ad tres aureos liberam potestatem: quin & super hoc ad Procuratores meos literas misi, quas ipse signatas excipies signo Amazoniæ: & cum opus fuerit, rationalibus dabis, ne te non audiant, cum de ærario volueris imperare. Sane ut tibi insigne aliquod imperialis majestatis accedat, habebis utendi coccinei pallii facultatem me præsentem, & ad me, & cum mecum fueris, habiturus & purpuram, sed sine auro; quia ita & proavus meus Verus, qui puer vita functus est, ab Hadriano, qui eum adoptavit, accepit.*

III. His literis acceptis, omnino id, quod jubebat, facere noluit, timens odiosum Commodum propter mores suos, quibus rempublicam perdidit, & se dedecoraverat, quandocumque ferendum, ne ipse pariter occideretur. Exstat denique illius concio, quæ, cum accepit imperium, & quidem Severi (ut quidam) voluntate firmatum, hujus rei memoriam facit. cujus hoc exemplum est: *Invitum me, commilitones, ductum ad imperium etiam illud probat, Scriptt. H. A.*

quod Commodum, donantem me Casariano nomine, contemsi: sed & vestræ voluntati, & Severi Augusti parendum est; quia credo, sub homine optimo & viro forti posse bene rempublicam regi. Nec negari potest, quod etiam Marius Maximus dicit, hunc animum Severo primum fuisse, ut, si quid ei contingeret, Pescennium Nigrum, & Clodium Albinum sibi substitueret: sed postea & filiis jam majusculis studentem, & Albini amori invidentem, sententiam mutasse, atque illos utrosque bello oppressisse, maxime precibus uxoris adductum. Denique Severus eum Consullem designavit, quod utique nisi de optimo viro non fecisset, homo in legendis magistratibus diligens.

IV. Sed ut ad eum redeam, fuit, ut dixi, Albinus Adrumento oriundus, sed nobilis apud suos, & originem a Romanis familiis trahens, Postumiorum scilicet & Albinorum Cejoniorum. quæ familia hodie quoque, Constantine maxime, nobilissima est, & per te aucta & augenda, quæ per Gallicenum & Gordianos plurimum crevit. Hic tamen natus lare modico, patrimonio pertenui, parentibus sanctis, patre Cejonio Postumio, matre Aurelia Messalina, primus suis parentibus fuit; cum exceptus utero, quod contra consuetudinem puero- rum, qui nascuntur, & solent rubere, esset candidissimus, *Albinus* est dictus. Quod verum esse, patris epistola ad Ælium Bassianum tunc Proconsulem Africæ data designat, affinem (quantum videtur) eorum ipsorum. Epistola Cejonii Postumii ad Ælium Bassianum: *Filius mihi natus est septimo*

Kalendas Decembres, ita candidus statim toto corpore, ut linteamen, quo exceptus est, vinceret. Quare susceptum eum, Albinorum familiæ, quæ mihi tecum communis est, dedi, Albini nomine imposito. Fac, ut rempublicam, & te, & nos, ut facis, diligas.

V. Hic ergo omnem pueritiam in Africa transegit, eruditus literis Græcis ac Latinis mediocriter, quod esset animi jam militaris & superbi. Fertur in scholis sæpissime cantasse inter puerulos,

Arma amens capio, nec sat rationis in armis, repetens, Arma amens capio.

Huic multa imperii signa, cum esset natus, facta dicuntur. nam & bos albus purpureis ad plenum colorem cornibus natus est, quod mirandum fuit: quæ tamen cornua, in templo Apollinis Cumani ab eodem posita jam Tribuno, diu fuisse dicuntur: quod, cum ille sortem de fato suo tolleret, his versibus eidem dicitur esse responsum:

Hic rem Romanam magno turbante tumultu

Sistet eques: sternet Pœnos, Gallumque rebellem.

Et in Gallia quidem eum multas gentes domuisse constat. Ipse autem suspicabatur de Severo sibi prædictum, *Sternet Pœnos*, quod Septimius Afer esset. Fuit & aliud signum futuri imperii. Nam cum Cæsariana familia hoc speciale habuerit, ut parvuli domus ejus in testudineis alveis lavarentur; nato infantulo testudo ingens patri ejus, munere piscatoris, allata est: quod ille homo literatus omen accipiens, & testudinem libenter accepit, & eam curari jussit, atque infantulo ad excaudationes pueriles dicari, nobilitandum etiam hinc sperans. Cum

rarum esset, aquilas in his locis videri, in quibus natus est Albinus; septima ejus diei hora convivii, quod celebritati pueri deputabatur, cum ei fierent nomina, septem aquilæ parvulæ de nido allatæ sunt, & quasi ad jocum circa cunas pueri constitutæ: nec hoc omen pater abnuit, qui jussit aquilas ali, & diligenter curari. Accessit omen, quod cum pueri ejus familiæ ruffulis fasciolis illigarentur, quod forte lotæ atque udæ essent ruffulæ fasciolaræ, quas mater prægnans paraverat, purpurea matris illigatus est fascia: unde illi joco nutricis etiam *Porphyrii* nomen inditum est. Hæc atque alia signa imperii futuri fuere: quæ qui volet nosse, Ælium Cordum legat, qui frivola super hujusmodi omnibus cuncta persequitur.

VI. Adolescens igitur statim se ad militiam contulit, atque Antoninis per Lollium Serenum, & Bæbium Mæcianum, & Cejonium Postumianum suos affines innotuit. Egit Tribunus equites Dalmatas: egit & legionem Quartanorum & Primanorum: Bithynicos exercitus eo tempore, quo Avidius rebellabat, fideliter tenuit. Deinde per Commodum ad Gallias translatus, in qua, fufis Frisiis Transrhenanis, celebre nomen suum & apud Romanos, & apud Barbaros fecit. Quibus rebus accensus Commodus, Cæsarianum ei nomen obtulit, & dandi stipendii facultatem, & pallii coccini utendi. Quibus omnibus ille prudenter abstinuit, dicens, *Commodum querere, qui aut cum eo perirent, aut quos cum causa ipse posset occidere*. Quæsturæ gratia illi facta est: qua concessa, Ædilis non amplius quam decem

diebus fuit, quod ad exercitum festinanter mitteretur. Deinde Præturam egit sub Commodo famosissimam. Nam ejusdem ludis Commodus & in foro, & in theatro pugnas exhibuisse perhibetur. Consul a Severo declaratus est eo tempore, quo Albinum sibi cum Pescennio paraverat subrogare.

VII. Ad imperium venit natu jam grandior, & major Pescennio Nigro, ut Severus ipse in vita sua testatur. Sed victo Pescennio, cum & filiis suis imperium servare cuperet, & voluntatem Senatus majorem circa Clodium Albinum videret, quod esset vir antiquæ familiæ, literas ad eum per quosdam summi honoris ac summæ affectionis misit, quibus hortabatur, ut, quoniam occisus esset Pescennius Niger, ipse cum eo fideliter rempublicam regeret. Quarum exemplum hoc esse Cordus ostendit: *Imperator Severus Augustus Clodio Albino Cæsari, fratri amantissimo & desideratissimo, salutem. Victo Pescennio, literas Romam dedimus, quas Senatus tui amantissimus libenter accepit. Te quaeso, ut eo animo rempublicam regas, quo dilectus es frater animi mei, frater imperii. Bassianus & Geta te salutant. Julia nostra & te, & sororem salutat. Infantulo tuo Pescennio Prineo munera digna suo loco tuoque mittemus. Tu velim exercitus reipublicæ ac nobis retentes, mi unanime, mi carissime, mi amantissime.*

VIII. Et has quidem literas missis stipatoribus fidelissimis dedit, quibus præcepit, ut epistolam publice darent, postea vero dicerent, se velle pleræque occulte suggerere, quæ ad res bellicas pertinerent, & ad secreta castrorum atque aulicam fi-

dem : ubi vero in secretum venissent, quasi mandata dicturi, quinque validissimi eum interimerent gladiolis intra vestem latentibus. Nec illorum quidem fides defuit. Nam cum ad Albinum venissent, & epistolam dedissent, qua lecta, cum dicerent quædam secretius suggerenda, & locum semotum ab omnibus arbitris postularent, & cum omnino neminem paterentur ad porticum longissimam cum Albino progredi, ea specie, ne mandata proderentur, Albinus intellexit insidias. Denique indulgens suspicionibus, eos tormentis dedit. qui diu primo pernegarunt, sed postea victi necessitate, confessi sunt ea, quæ Severus iisdem præceperat. Tunc jam proditis rebus, & apertis insidiis, ea, quæ suspicabatur, Albinus clara esse intelligens, exercitu ingenti collecto, contra Severum atque ejus duces venit.

IX. Et primo quidem conflictu habito contra duces Severi, potior fuit : post autem Severus ipse, cum id egisset apud Senatum, ut hostis judicaretur Albinus, contra eum profectus, acerrime fortissimeque pugnavit in Gallia, non sine varietate fortunæ. Denique cum sollicitus augures consuleret, responsum illi est, ut dicit Marius Maximus, venturum quidem in potestatem ejus Albinum, sed non vivum nec mortuum : quod & factum est. Nam cum ultimum prælium commissum esset, innumeris suorum cæsis, plurimis fugatis, multis etiam deditis, Albinus fugit : & , ut multi dicunt, se ipse percussit ; ut alii, a servo suo percussus, semivivus ad Severum deductus est. Unde confirmatum est augurium, quod fuerat ante prædictum. Multi præ-

terea dicunt, a militibus, cujus nece a Severo gratiam requirebant. Fuit Albino unus, ut aliqui dicunt, filius: Maximus dicit duos. quibus primum veniam dedit, postea vero eos cum matre percussit, & in profluentem abjici jussit. Caput ejus excisum pilo circumtulit, Romamque misit, literis ad Senatum datis, quibus insultabat, quod Albinum tantopere dilexissent, ut ejus affines & fratrem præcipue ingenti honore cumularent. Jacuisse ante prætorium Severi Albini corpus per dies plurimos dicitur usque ad foetorem, laniatumque a canibus in profluentem abjectum esse.

X. De moribus ejus varia dicuntur. Et Severus quidem ipse hæc de eodem loquitur, ut eum dicat turpem, malitiosum, improbum, inhonestum, cupidum, luxuriosum. sed hæc belli tempore, vel post bellum, quando ei jam velut de hoste credi non poterat: cum & ipse ad eum quasi ad amicissimum frequentes miserit literas, & multi de Albino bene senserint, & Severus ipse *Cæsarem* suum eundem appellari voluerit, & cum de successore cogitaret, hunc primum habuerit ante oculos. Exstant præterea Marci epistolæ de hoc eodem, quæ testimonium & virtutum ejus ferant & morum: quarum unam inferere ad Præfectos datam super ejus nomine, absurdum non fuit. *Marcus Aurelius Antoninus Præfectis suis salutem. Albino ex familia Cejoniorum, Afro quidem homini, sed non multa ex Afris habenti, Plautilli genæro, duas cohortes alares regendas dedi. Est homo exercitatus, vita tristis, gravis moribus. puto eum rebus castrensibus profuturum: certe*

obfuturum non esse, satis novi. Huic salarium duplex decrevi, vestem militarem simplicem, sed loci sui stipendium quadruplum. Hunc vos adhortamini, ut se reipublicæ ostendet, habiturus præmium, quod merebitur. Est & alia epistola, qua idem Marcus Avidii Cassii temporibus de hoc eodem scripsit, cujus exemplum hoc est: Laudanda est Albinus constantia, qui graviter deficientes exercitus tenuit, cum ad Avidium Cassium confugerent. & nisi hic fuisset, omnes defecissent. Habemus igitur virum dignum consulatu, quem sufficiam in locum Cassii Papirii, qui mihi exanimis prope jam nuntiatus est. quod interim a te publicari nolo, ne aut ad ipsum Papirium, aut ad ejus affectus perveniat, nosque videamur in locum viventis Consulis subrogasse.

XI. Istæ igitur epistolæ testantur, Albinum virum utilem fuisse. Indicat & illud præcipue, quod ad eas civitates instaurandas, quas Niger attriverat, pecuniam misit, quo facilius sibi earum æcolas conciliaret. Gulosum eum Cordus, qui talia persequitur in suis voluminibus, fuisse dicit; & ita quidem, ut pomorum tantum hauserit, quantum ratio humana non patitur. nam & quingentas ficus passarias, quas Græci *callistruthias* vocant, jejunum comedisse dicit, & centum persica Campana, & melones Ostienses decem, & uvarum Lavicanarum pondo viginti, & ficedulas centum, & ostrea quadringenta. Vini sane parcum fuisse dicit: quod Severus negat, qui eum afferit ebrium etiam in bello fuisse. Cum suis etiam nunquam cœnavit, vel propter vinolentiam, ut dicit Severus, vel propter morum acrimoniam. Uxori odiosissimus fuit, servis

injustus, atrox circa militem. Nam sæpe & ordinarios Centuriones, ubi causæ qualitas non postulabat, in crucem sustulit. Verberavit certe virgis sæpissime: neque unquam delictis pepercit. In vestitu nitidissimus fuit, in convivio fordidissimus, & solitudens copię; mulierarius inter primos amatores, averfæ Veneris semper ignarus, & talium persecutor; agricoliandi peritissimus, ita ut etiam Georgica scripserit. Milesias nonnulli ejusdem esse dicunt, quarum fama non ignobilis habetur, quamvis mediocriter scriptæ sint.

XII. A Senatu tantum amatus est, quantum nemo Principum, in odium speciatim Severi, quem vehementer ob crudelitatem oderant Senatores. Denique victo eo plurimi Senatores a Severo interfecti sunt, qui ejus partium vel vere fuerant, vel esse videbantur. Denique cum apud Lugdunum eundem interfecisset, statim literas inquiri jussit, ita ut inveniret, vel ad quos ipse scripisset, vel qui ad eum rescripissent: omnesque illos, quorum epistolas reperit, hostes judicari a Senatu fecit: nec his pepercit, sed & ipsos interemit, & bona eorum proscripsit, atque in ærarium publicum retulit. Exstat epistola Severi, quæ ostendit animum suum, missa ad Senatum, cujus hoc exemplum est: *Nihil mihi gravius potest evenire, Patres Conscripti, quam ut vestrum judicium Albinus haberet potius, quam Severus. Ego frumenta reipublicæ detuli, ego multa bella pro republica gessi, ego populo Romano tantum olei detuli, quantum rerum natura vix habuit. Ego, interfecto Pescennio Nigro, vos a malis tyrannicis li-*

beravi. Magnam sane mihi reddidistis vicem magnam gratiam. Unum ex Afris, & quidem Adrumetinis, fingentem, quod de Cejoniorum stemmate sanguinem duceret, usque adeo extulistis, ut eum Principem habere velitis, me Principe, salvis liberis meis. Defuitne quæso tanto Senatui, quem amare deberetis, qui vos amaret? Hujus fratrem honoribus extulistis, ab hoc Consulatus, ab hoc Præturas, ab hoc speratis cujusvis magistratus insignia. Non eam gratiam mihi redditis, quam majores vestri contra Pisonianam factionem, quam item pro Trajano, quam nuper contra Avidium Cassium præstiterunt: fictum illum, & ad omnia mendaciorum genera paratum, qui nobilitatem quoque mentitus est, mihi præposuistis. Quin etiam audiendus in Senatu fuit Statilius Corfulenus, qui honores Albino & ejus fratri decernendos ducebat: cui hoc superfuit, ut de me ille decerneret homo nobilis ad triumphum. Major fuit dolor, quod illum pro literato laudandum plerique duxistis, cum ille næniis quibusdam anilibus occupatus inter Milestias Punicas Apuleji sui, & ludicra literaria consenesceret. Hinc apparet, quanta feveritate factionem vel Pescennianam, vel Clodianam vindicaverit. quæ quidem omnia in vita ejus posita sunt: quæ qui diligentius scire velit, legat Marium Maximum, de Latinis scriptoribus; de Græcis, Herodianum, qui ad fidem pleraque dixerunt.

— XIII. Fuit statura procerus, capillo renodi & crispo, fronte lata, & candore mirabili: &, ut plerique putant, ex eo nomen accepit: voce muliebri, & prope ad eunuchorum sonum, motu facili, iracundia gravi, furore tristissimo: in luxuria va-

rius; nam sæpe appetens vini, frequenter abstinens. Armorum strenuus, prorsus ut non male sui temporis Catilina diceretur. Non ab re esse credimus, causas ostendere, quibus amorem Senatus Clodius Albinus meruit. Cum Britannicos exercitus regeret jussu Commodi, atque illum interentum adhuc falso comperisset, cum sibi ab ipso Commodo Cæsarianum nomen esset delatum, processit ad milites, & hac concione usus est: *Si Senatus populi Romani suum illud vetus haberet imperium, nec in unius potestate res tanta consisteret, non ad Vitellios, neque ad Neronem, neque ad Domitianos publica fata venissent: in imperio consulari nostræ illæ gentes Cætoniorum, Albinorum, Postumiorum: de quibus patres vestri, qui & ipsi ab avibus suis audierant, multa didicerunt. Et certe Africam Romano imperio Senatus adjunxit: Galliam Senatus subegit, & Hispanias: Orientalibus populis Senatus dedit leges: Parthos tentavit Senatus, & subegisset, nisi tam avarum Principem Romano exercitui fortuna reipublicæ tunc dedisset. Britannias Cæsar subegit, certe Senator, nondum tamen Dictator. Hic ipse Commodus quanto melior fuisset, si timuisset Senatum? Et usque ad Neronem quidem Senatus auctoritas valuit, qui sordidum & impurum Principem damnare non timuit, cum sententiæ in eum dictæ sunt, qui vitæ necisque potestatem atque imperium tunc tenebat. Quare, commilitones, ego Cæsareum nomen, quod mihi Commodus detulit, nolo. Dii faxint, ut ne alii quidem velint. Senatus imperet, provincias dividat: Senatus nos Consules faciat. & quid dico Senatus? vos ipsi, & patres vestri: eritis enim ipsi Senatores.*

XIV. Hæc concio, vivo adhuc Commodo, Romam delata est. quæ Commodum in Albinum exasperavit: statimque successorem misit Junium Severum, unum ex contubernalibus suis. Senatui autem tantum placuit, ut miris acclamationibus absentem eum ornaret, & vivo Commodo, & deinceps interemto; ita ut nonnulli etiam Pertinaci auctores fuerint, ut eum sibi socium adscisceret; apud Julianum, de occidendo Pertinace, ipsius plurimum auctoritas valuerit. Ut autem hoc verum intelligatur, epistolam Commodi ad Præfectos prætorii suos datam inserui, qua de occidendo Albino significavit suam mentem. *Aurelius Commodus Severus Præfectis salutem. Audiſſe vos credo, primum fictum esse, quod ego meorum consilio interfectus essem: deinde concionem Clodii Albini apud milites meos habitam, qui se multum Senatui commendat, idque, quantum videmus, non frustra. Nam qui Principem unum in republica negat esse debere, quique asserit a Senatu oportere totam rempublicam regi, is per Senatum sibi petit imperium. Cavete igitur diligentissime: jam enim hominem scitis, vobis, militibus, populoque vitandum. Has literas cum Pertinax invenisset, in Albini odium publicavit. quare Albinus occidendi Pertinacis Juliano auctor fuit.*

ÆLII SPARTIANI
 ANTONINUS
 CARACALLUS.

I. **E**x duobus liberis, quos Septimius Severus reliquit, Getam & Bassianum, quorum unum exercitus, alterum pater dixit, Geta hostis est iudicatus; Bassianum autem obtinuisse imperium constat: de cujus majoribus frustra putamus iterandum, cum omnia in Severi vita satis dicta sint. Hujus igitur pueritia blanda, ingeniosa, parentibus affabilis, amicis parentum jucunda, populo accepta, grata Senatui, ipsi etiam ad amorem conciliandum salutaris fuit. Non ille in literis tardus, non in benevolentibus segnis, non tenax in largitate, non lentus in clementia, sed sub parentibus, visus. Denique, si quando feris objectos damnatos vidit, flevit, aut oculos avertit: quod populo plusquam amabile fuit. Septennis puer, cum collusorem suum puerum, ob Judaicam religionem gravius verbera-

tum audisset, neque patrem suum, neque patrem pueri, vel auctores verberum, diu respexit. Antiochenſibus & Byzantiis interventu ſuo jura veſta reſtituit: quibus iratus fuit Severus, quod Nigrum juverant. Plautiani odium, crudelitatis cauſa concepit. Quæ a parentibus gratia ſigillariorum acceperat, ea vel clientibus, vel magiſtris ſponte donavit. Sed hæc puer.

II. Egreſſus vero pueritiam, ſeu patris monitis, ſeu calliditate ingenii, ſive quod ſe Alexandro Magno Macedoni æquandum putabat, reſtrictior, gravior, vultu etiam truculentior factus eſt, proſuſ ut eum, quem puerum ſcierant, multi eſſe non crederent. Alexandrum Magnum ejuſque geſta in ore ſemper habuit. Tiberium & Sullam in conventu plerumque laudavit. Patre ſuperbior fuit: fratrem magna ejus humilitate deſpexit. Poſt patris mortem in caſtra prætoria pergens, apud milites conqueſtus eſt, circumveniri ſe fratris inſidiis: atque ita fratrem in Palatio fecit occidi. ejus corpus ſtatim cremari præcepit. Dixit præterea in caſtris, fratrem ſibi venenum paraſſe, matri eum irreverentem fuiſſe: egitque publice iis gratias, qui eum occiderunt. Addidit denique iis, qui fideliores erga ſe fuerant, ſtipendium. Pars militum apud Albam, Getam occiſum ægerrime accepit, dicentibus cunctis, duobus ſe fidem promiſiſſe liberis Severi, duobus ſervare debere. clauſiſque portis diu Imperator non admiſſus, niſi delinitis animis, non ſolum querelis de Geta & criminationibus editis, ſed enormitate ſtipendii militibus (ut ſolet) placatis: atque

inde Romam rediit. Tunc sub veste Senatoria lorricam habens, cum armatis militibus curiam ingressus est. Hos in medio inter subsellia duplici ordine collocavit, & sic verba fecit. Questus est de fratris insidiis involute & incondite, ad illius accusationem, sui verò excusationem: quod quidem nec Senatus libenter accepit, cum ille dixisset, fratri se omnia permisisse, fratrem ab insidiis liberasse, & illum tamen sibi gravissimas insidias fecisse, nec vicem amoris reddidisse fraterno.

III. Post hoc relegatis deportatisque reditum in patriam restituit: inde ad prætorianos processit, & in castris mansit. Altera die Capitolium petiit, & eos, quos occidere parabat, affabiliter est allocutus, innitensque Papiniano & Ciloni, ad Palatium rediit. Cum flentem matrem Getæ vidisset, aliasque mulieres, post necem fratris, mulieres occidere conatus est: sed ob hoc retentus, ne augeretur fratris occisi crudelitas. Lætum ad mortem coegit, misso a se veneno: ipse enim inter suafores Getæ mortis primus fuerat, qui & primus interemptus est. Ipse mortem ejus sæpissime flevit. Multos, qui cædis ejus conscii fuerant, interemit, eumque & imaginem ejus honoravit. Post hoc fratrem patruelem Afrum, cui pridie partes de cœna miserat, jussit occidi. qui cum se præcipitasset percussorum timore, & ad uxorem crure fracto erepsisset, tamen per ludibrium a percussoribus deprehensus est, & occisus. Occidit etiam Pompejanum, Marci nepotem, ex filia natum & ex Pompejano, cui nupta fuerat Lucilla post mortem Veri Impe-

ratoris; quem & Consulem bis fecerat, & omnibus bellis præposuerat, quæ gravissima tunc fuerunt; & ita quidem, ut videretur a latronibus interemptus.

IV. Deinde in conspectu ejus Papinianus securi percussus est, & a militibus occisus: quo facto percussori dixit, *Gladio te exsequi oportuit meum jussu*. Occisus est etiam ejus jussu Petronius ante templum Divi Pii, tractaque sunt eorum per plateam cadavera, sine aliqua humanitatis reverentia. Filium autem Papiniani, qui ante triduum Quæstor opulentum munus ediderat, interemit. Iisdem diebus occisi sunt innumeri, qui fratris ejus partibus faverant. Occisi etiam liberti, qui Getæ administraverant. Cædes deinde in omnibus locis & in balneis factæ. Occisique nonnulli etiam cœnantes: inter quos etiam Sammonicus Serenus, cujus libri plurimi ad doctrinam exstant. In summum discrimen etiam Cilo iterum Præfectus & Consul venit, ob hoc, quod concordiam inter fratres suaserat. Et cum idem Cilo sublata veste senatoria, nudis pedibus, ab urbanicianis raptus esset, Antoninus seditionem compressit. Multas præterea postea cædes in Urbe fecit, passim raptis a militibus nonnullis hominibus, & occisus, quasi seditionem vindicans. Helvium Pertinacem, suffectum Consulem, ob hoc solum, quod filius esset Imperatoris, occidit. Neque cessavit unquam sub diversis occasionibus eos interficere, qui fratris amici fuissent. Sæpe in Senatum, sæpe in populum superbe invectus est, aut edictis propositis, aut orationibus editis, Sullam se etiam ostendens futurum.

V. His gestis Galliam petiit: atque ut primum in eam venit, Narbonensem Proconsulem occidit. Cunctis deinde turbatis, qui in Gallia res gerebant, odium tyrannicum meruit, quamvis aliquando fingeret se benignum, cum esset natura truculentus. Et cum multa contra homines & contra jura civitatum fecisset, morbo implicitus graviter laboravit. Circa eos, qui eum curabant, crudelissimus fuit. Deinde ad Orientem profectioem parans, omisso itinere in Dacia resedit. Circa Rhætiam non paucos Barbaros interemit, militesque suos quasi Sullæ milites & cohortatus est, & donavit. Deorum sane se nominibus appellari vetuit, quod Commodus fecerat; cum illi eum, quod leonem aliasque feras occidisset, Herculem dicerent. Et cum Germanos subegisset, *Germanicum* se appellavit, vel joco, vel serio, ut erat stultus & demens; asserens, si Lucanos vicisset, *Lucanicum* se appellandum. Damnati sunt eo tempore, qui urinam in eo loco fecerunt, in quo statuæ, aut imagines erant Principis: & qui coronas imaginibus ejus detraxerant, ut alias ponerent. Damnati sunt & qui remedia quartanis tertianisque collo annexa gestarent. Per Thracias cum Præfecto prætorii iter fecit. Inde cum in Asiam trajiceret, naufragii periculum adiit, antenna fracta, ita ut in scapham cum protectoribus descenderet. unde in triremem a Præfecto classis receptus, evasit. Exceptit apros frequenter, contra leonem etiam stetit: quo etiam missis ad amicos literis gloriatus est, seque ad Herculis virtutem accessisse jactavit.

VI. Post hoc ad bellum Armeniacum Parthicumque conversus, ducem bellicum, qui suis compete-
bat moribus, fecit. Inde Alexandriam petiit: in gym-
nasium populum convocavit, eumque objurga-
vit: legi etiam validos ad militiam præcepit. Eos
autem, quos legerat, occidit, exemplo Ptolemæi
Evergetis, qui octavus hoc nomine appellatus est.
Dato præterea signo militibus, ut hospites suos oc-
ciderent, magnam cædem Alexandriæ fecit. Dehinc
per Cadusios & Babylonios ingressus, tumultuarie
cum Parthorum satrapis manum contulit, feris
etiam bestiis in hostes immissis. Datis ad Senatum,
quasi post victoriam, literis, Parthicus appellatus
est: nam Germanici nomen patre vivo fuerat con-
secutus. Deinde cum iterum vellet Parthis bellum
inferre, atque hibernare Edeffæ, atque inde Carras
Lani Dei gratia venisset, die natalis sui, octavo Idus
Aprilis, ipsis Megalensibus, cum ad requisita naturæ
discessisset, insidiis a Macrino Præfecto prætorii
positis, qui post eum invasit imperium, interemtus
est. Conscii cædis fuerunt Nemesianus, & frater
ejus Apollinaris, Retianusque, qui Præfectus legio-
nis secundæ Parthicæ militabat, & qui equitibus
extraordinariis præerat, non ignorantibus Marcio
Agrippa, qui classi præerat, & præterea plerisque
officialium, impulsu Martialis.

VII. Occisus est autem in medio itinere inter
Carras & Edeffam, cum levandæ vesicæ gratia ex
equo descendisset, atque inter protectores suos,
conjuratos cædis, ageret. Denique cum illum in
equum strator ejus levaret, pugione latus ejus con-

fodit : conclamatumque ab omnibus est, id Martialem fecisse. Et quoniam Dei Luni fecimus mentionem, sciendum, doctissimis quibusque id memoriæ traditum, atque ita nunc quoque a Carrenis præcipue haberi, ut, qui Lunam femineo nomine ac sexu putaverit nuncupandam, is addictus mulieribus semper inserviat : at vero qui marem Deum esse crediderit, is dominetur uxori, neque ulla muliebres patiatur insidias. Unde, quamvis Græci vel Ægyptii eo genere, quo feminam hominem, etiam Lunam Deam dicant, mystice tamen Deum dicunt.

VIII. Scio de Papiniani nece multos ita in literas retulisse, ut cædis non sciverint causam, aliis alia referentibus : sed ego malui veritatem opinionum edere, quam de tanti viri cæde reticere. Papinianum amicissimum fuisse Imperatori Severo, & ut aliqui loquuntur, affinem etiam per secundam uxorem, memoriæ traditur : & huic præcipue utrumque filium a Severo commendatum, eumque cum Severo professum sub Scævola, & Severo in advocacione fisci successisse, atque ad hoc concordiam fratrum Antoninorum fovisse : egisse quin etiam, ne occideretur, cum jam de insidiis ejus Bassianus quereretur : atque ideo una cum iis, qui fautores fuerant Getæ, a militibus, non solum permittente, verum etiam suadente Antonino, occisum. Multi dicunt, Bassianum, occiso fratre, illi mandasse, ut & in Senatu per se & apud populum facinus dilueret : illum autem respondisse, *Non tam facile parricidium excusari posse, quam fieri.* Est etiam hæc fabella, quod dictare noluerit orationem, qua invehendum

erat in fratrem, ut causa ejus melior fieret, qui occiderat: illum autem negantem respondisse, *Aliud est parricidium, accusare innocentem occisum*. Sed hoc omnino non convenit: nam neque Præfectus poterat dictare orationem: & constat, eum quasi fautorem Getæ occisum. Et fertur quidem, Papinianum, cum raptus a militibus ad Palatium traheretur occidendus, prædivinasse, dicentem, *Stultissimum fore, qui in suum subrogaretur locum, nisi appetitam crudeliter Præfecturam vindicaret*. Quod factum est: nam Macrinus Antoninum occidit, ut supra exposuimus: qui cum filio factus in castris Imperator, filium suum, qui *Diadumenus* vocabatur, *Antoninum* vocavit, idcirco quod a prætorianis multum Antoninus desideratus est.

IX. Vixit autem Bassianus annis quadraginta tribus. Imperavit annis sex. Publico funere elatus est. Filium reliquit, qui postea & ipse *Marcus Antoninus Heliogabalus* est dictus: ita enim nomen Antoninorum inoleverat, ut velli ex animis hominum non posset, quod omnium pectora, velut Augusti nomen, obsederat. Fuit male moratus, & patre duro crudelior. Avidus cibi, vini etiam appetens, suis odiosus, &, præter milites prætorianos, omnibus castris exosus: prorsus nihil inter fratres simile. Opera Romæ reliquit, thermas nominis sui eximias: quarum cellam solearem architecti negant posse ulla imitatione, qua facta est, fieri. nam & ex ære vel cupro cancelli superpositi esse dicuntur, quibus cameratio tota concredita est: & tantum est spatium, ut id ipsum fieri negent potuisse docti

mechanici. Reliquit & porticum patris nomine, quæ gesta illius contineret, & triumphos, & bella. Ipse *Caracalli* nomen accepit a vestimento, quod populo dederat, demisso usque ad talos, quod ante non fuerat: unde hodieque Antoninianæ dicuntur caracallæ hujusmodi, in usu maxime Romanæ plebis frequentatæ. Idem viam novam munivit, quæ est sub ejus thermis, Antoninianis scilicet, qua pulchrius inter Romanas plateas non facile quidquam invenias. Sacra Isis Romam deportavit, & templa ubique magnifica eidem Deæ fecit. Sacra etiam majore reverentia celebravit, quam ante celebrabantur. In quo quidem mihi mirum videtur, quemadmodum sacra Isis primum per hunc Romam venisse dicantur; cum Antoninus Commodus ita ea celebraverit, ut & Anubin portaret, & pausas ederet: nisi si forte iste addidit celebritati, non eam primus invexit. Corpus ejus Antoninorum sepulcro illatum est, ut ea sedes reliquias ejus acciperet, quæ nomen addiderat.

X. Interest scire, quemadmodum novercam suam Juliam uxorem duxisse dicatur. Quæ cum esset pulcherrima, & quasi per negligentiam se maxima corporis parte nudasset, dixissetque Antoninus, *Vellem, si liceret*: respondisse fertur, *Si libet, licet. An nescis, te Imperatorem esse, & leges dare, non accipere?* Quo audito, furor inconditus ad effectum criminis roboratus est, nuptiasque eas celebravit, quas, si sciret se leges dare, vere solus prohibere debuisset. Matrem enim (non alio dicenda erat nomine) duxit uxorem, ad parricidium junxit incestum: liqui-

dem eam matrimonio sociavit, cujus filium nuper occiderat. Non ab re est, diasyrpticum quiddam in eum dictum addere. nam cum *Germanici*, & *Parthici*, & *Arabici*, & *Alemannici* nomen adscriberet, (nam Alemannorum gentem devicerat) Helvius Pertinax, filius Pertinacis, dicitur joco dixisse, *Adde, si placet, etiam Geticus Maximus*, quod Getam occiderat fratrem, & Gothi *Getæ* dicerentur; quos ille, dum ad Orientem transiit, tumultuariis præliis devicerat.

XI. Occidendi *Getæ* multa prodigia exstiterunt, ut in vita ejus exponemus. Nam quamvis prior ille e vita excesserit, nos tamen ordinem secuti sumus, ut, qui & prior natus est, & prior imperare cœperat, prior scriberetur. Eo sane tempore, quo ab exercitu appellatus est Augustus vivo patre, quod ille pedibus æger gubernare non posse videretur imperium, contusis animis militum & Tribunorum, Severus dicitur animo voluisse, ut & hunc occideret, nisi repugnassent Præfecti ejus, graves viri. Aliqui contra dicunt, Præfectos voluisse id fieri, sed Septimium noluisse, ne & severitas illius crudelitatis nomine inquinaretur: & cum auctores criminis milites fuerint, adolescens stultæ temeritatis poenas lueret tam gravis supplicii titulo, ut a patre videretur occisus. Hic tamen omnium durissimus, &, ut uno complectamur verbo, parricida, & incestus, patris & matris & fratris inimicus, a Macrino, qui eum occiderat, timore militum, ac maxime prætorianorum, inter Deos relatus est. habet templum, habet Salios, habet sodales Antoninia-

nos, qui Faustinae templum & divale nomen eripuit: certe templum, quod ei sub Tauri radicibus fundaverat olim maritus Antoninus, in quo postea filius hujus Bassiani Heliogabalus Antoninus sibi, vel Jovi Syrio, vel Soli (incertum enim id est) templum fecit.

ÆLII SPARTIANI
ANTONINUS GETA

A D

CONSTANTINUM AUG.

I. **S**ICIO, Constantine Augufte, & multos, & clementiam tuam quæftionem movere poffe, cur etiam Geta Antoninus a me tradatur. de cujus priusquam vel vita, vel nece dicam, differam, cur & ipfi *Antonini* a Severo patre fit nomen appofitum. Neque enim multa in ejus vita dici poffunt, qui prius rebus humanis exemptus eft, quam cum fratre teneret imperium. Septimius Severus quodam tempore cum confuluiffet ac petiiffet, ut fibi indicaretur, quo efferet fucceffore moriturus, in fomnis vidit Antoninum fibi fucceffurum: quare ftatim ad milites proceffit, & Baffianum, filium majorem natu, *Marcum Aurelium Antoninum* appellavit. Quod cum feciffet, paterna cogitatione, vel, ut quidam dicunt, a Julia uxore commonitus, quæ gnara erat fomnii, quod minori filio hoc factò ipfe intercluffet adi-

tum imperandi, etiam Getam minorem filium, *Antoninum* vocari iussit. Itaque semper ab eo in epistolis familiaribus dictus est Antoninus; cum, si forte abesset, scriberet, *Salutate Antoninos filios & successores meos*. Sed nihil valuit patris matrisve cautio: nam solus ille successit, qui primus Antonini nomen accepit. Et hæc de Antonini nomine.

II. *Geta* autem dictus est, vel a patris nomine, vel avi paterni: de cuius vita & moribus in vita Severi Marius Maximus primo septenario satis copiose retulit. Fuit autem Antoninus Geta etiam ob hoc ita dictus, quod in animo habuit Severus, ut omnes deinceps Principes, quemadmodum *Augusti*, ita etiam *Antonini* dicerentur: atque amore Marci, quem fuisse vel fratrem suum dicebat, & cuius philosophiam literarumque institutionem semper imitatus est. Dicunt aliqui, non in Marci honorem tantum Antonini nomini delatum, cum id Marcus adoptivum habuerit, sed in ejus, qui Pius cognominatus est, Hadriani scilicet successoris: & quidem ob hoc, quod Severum ille ad fisci advocacionem delegerat ex formulario forensi, cum ad tantos processus ei patuisset dati ab Antonino primi gradus vel honoris auspiciam: simul quod nemo ei videretur felicior Imperator ad commodandum nomen, eo Principe, cuius proprium nomen jam per quatuor Principes cucurrisset. De hoc eodem Severus, gnarus genituræ illius, cuius, ut plerique Afrorum, peritissimus fuit, dixisse fertur, *Mirum mihi videtur, Juvenalis amantissime, Geta noster Divus futurus, cuius nihil imperiale in genitura vi-*

deo. erat enim Juvenalis Præfectus ejus prætorio. Nec eam fefellit, nam Bassianus, cum eum occidisset, ac vereretur tyrannicam ex parricidio notam, audiretque, posse mitigari facinus, si Divum fratrem appellaret, dixisse fertur, *Sit Divus, dum non sit vivus.* Denique eum inter Divos retulit, arque ideo utcunque rediit cum fama in gratiam parricida.

III. Natus est Geta, Severo & Vitellio Confusilibus, Mediolani, etsi aliter alii prodiderunt, sexto Kalendas Junias, ex Julia, quam idcirco Severus uxorem duxerat, quod eam in genitura habere compererat, ut regis uxor esset, isque privatus, sed jam optimi in republica loci. Statim ut natus est, nuntiatum est, ovum gallinam in aula peperisse purpureum. Quod cum allatum Bassianus frater ejus accepisset, & quasi parvulus applosum ad terram fregisset, Julia dixisse fertur joco, *Maledicte parricida, fratrem tuum occidisti.* Idque joco dictum, Severus alius quam quisquam præsentium accepit: a circumstantibus autem postea, velut divinitus effusum, approbatum est. Fuit etiam aliud omen. nam cum in villa cujusdam Antonini, plebei hominis, agnus natus esset, qui vellus in fronte purpureum haberet, eadem die atque hora, qua Geta natus est, audissetque ille ab haruspice, post Severum, Antoninum imperaturum, ac de se ille auguraretur, sed tamen tale fati timeret indicium, ferro eum adegit: quod & ipsum signo fuit, Getam ab Antonino interimendum, ut postea satis claruit. Fuit etiam aliud omen ingens postea, ut exitus docuit hujus facinoris, quod evenit. Nam cum infan-

tis Getæ natalem Severus commendare vellet, hostiam popa nomine Antoninus percussit: quod tunc nec quæsitum, nec animadversum, post vero intellectum est.

IV. Fuit adolescens moribus asperis, sed non impiis, a natura decorus, tractator, gulosus, cupidus ciborum & vini varie conditi. Hujus illud pueri fertur insigne, quod cum vellet partium diversarum viros Severus occidere, & inter suos diceret, *Hostes vobis eripio*; consentiretque adeo usque Bassianus, ut eorum etiam liberos, si sibi consuleret, diceret occidendos: Geta interrogasse fertur, quantus esset interficiendorum numerus: cumque dixisset pater, ille interrogavit, *Isti habent parentes, habent propinquos?* cum responsum esset, habere complures: *Ergo in civitate*, ait, *plures erunt tristes, quam læti, quod vicimus.* Et obtinisset ejus sententia, nisi Plautianus Præfectus vel Juvenalis institissent spe proscriptionum, ex quibus ditati sunt. His accedebat Bassiani fratris nimia crudelitas: qui cum contenderet, & diceret quasi joco, quasi serio, omnes cum liberis occidendos partium diversarum, Geta ei dixisse dicitur, *Tu, qui nulli parcis, potes etiam fratrem occidere*, quod dictum ejus tunc nihil, post vero præfatio fuit.

V. Fuit in literis assequendis & tenax veterum scriptorum, & paternarum etiam sententiarum memor, fratri semper invisus, matri amabilior, quam frater, subbalbe, tamen canorus. Vestitus nitidi cupidissimus, ita ut patri doleret: si quid acciperet a præsentibus, id ad suum contulit cultum, neque

quidquam cuipiam dedit. Post Parthicum bellum pater cum ingenti gloria floreret, Bassiano particeps imperii appellato, Geta quoque Cæsaris & Antonini, ut quidam dicunt, nomen accepit. Familiare illi fuit has quæstiones Grammaticis proponere, ut dicerent, *singula animalia quomodo vocem emitterent, velut, Agni balant, porcelli grunniunt, palumbes minurriunt, urfi sæviunt, leones rugiunt, leopardi rictant, elephantii barriunt, ranæ coaxant, equi hinnunt, asini rudunt, tauri mugiunt, easque de veteribus approbare.* Sereni Sammonici libros familiarissimos habuit, quos ille ad Antoninum scripsit. Habebat etiam istam consuetudinem, ut convivium, & maxime prandia, per singulas literas iuberet, scientibus servis: velut in quo erat anser, aprugna, anas; item pullus, perdix, pavus, porcellus, piscis, perna, & quæ in eam literam generaledulium caderent; & item fasianus, farta, ficus, & talia. Quare comis etiam habebatur in adolescentia.

VI. Occiso eo, pars militum, quæ incorrupta erat, parricidium ægerrime accepit, dicentibus cunctis, duobus se liberis fidem promississe, duobus servare debere: clausisque portis diu non est Imperator admittus. Denique nisi querelis de Geta editis, & animis militum delinitis, enormibus etiam stipendiis datis, Romam Bassianus redire non potuit. Post hæc denique & Papinianus, & multi alii interempti sunt, qui vel concordiam faverant, vel qui partium Getæ fuerant, ita ut utriusque ordinis viri & in balneo cœnantes, & in publico percuterentur; Papinianus ipse securi percussus sit, im;

probante Bassiano, quod non gladio res peracta sit. Ventum denique est usque ad seditionem urbanianorum militum, quos quidem non levi auctoritate Bassianus compressit, tribuno eorum, ut alii dicunt, interfecto; ut alii, relegato. Ipse autem tantum timuit, ut loricam sub lato habens clavo, etiam curiam sit ingressus, atque ita rationem facti sui & necis Geticæ reddiderit. Quo quidem tempore Helvius Pertinax, qui postea est ab eodem Bassiano interemptus, recitanti Faustino prætori & dicenti, *Sarmaticus maximus & Parthicus maximus*, dixisse dicitur, *Adde & Geticus maximus*, quasi Gothicus: quod dictum altius in pectus Bassiani descendit, ut postea nece Pertinacis est approbatum: nec solum Pertinacis, sed & aliorum, ut supra dictum est, passim & inique. Helvium autem etiam suspectum habuit affectatæ tyrannidis, quod esset in amore omnium, & filius Pertinacis Imperatoris: quæ res nulli facile privato satis tuta est.

VII. Funus Getæ accuratius fuisse dicitur, quam ejus, qui a fratre videretur occisus. Illatusque est majorum sepulcro, hoc est Severi, quod est in Appia via euntibus ad portam dextrum, specie Septizonii exstructum, quod sibi ille vivus ornaverat. Occidere voluit & matrem Getæ, novercam suam, quod fratrem lugeret, & mulieres, quas post reditum de curia flentes reperit. Fuit præterea ejus immanitatis Antoninus, ut iis præcipue blandiretur, quos ad necem destinabat, ut ejus magis blandimentum timeretur, quam iracundia. Mirum sane omnibus videbatur, quod mortem Getæ toties ipse

etiam fleret, quoties nominis ejus mentio fieret, quoties imago videretur aut statua. Varietas autem tanta fuit Antonini Bassiani, immo tanta fitis cædis, ut modo fautores Getæ, modo inimicos occideret, quos fors obtulisset: quo facto magis Getæ desiderabatur.

JULII CAPITOLINI OPILIUS MACRINUS

A D

DIOCLETIANUM AUG.

I. **V**ITÆ illorum Principum, seu Tyrannorum, five Cæsarum, qui non diu imperaverunt, in obscuro latent, idcirco quod neque de privata eorum vita digna sunt quæ dicantur, cum omnino ne scirentur quidem, nisi aspirassent ad imperium; & de imperio, quod non diu tenuerunt, non multa dici possunt: nos tamen ex diversis historiis eruta in lucem proferemus, & ea quidem, quæ memoratu digna erunt. non enim est quisquam in vita, qui non ad diem quodcunque fecerit. Sed ejus, qui vitas aliorum scribere orditur, officium est, digna cognitione perscribere. Et Junio quidem Cordo studium fuit eorum Imperatorum vitas edere, quos obscuriores videbat: qui non multum profecit. nam & pauca reperit, & indigna memoratu, asserens, se minima quæque persecuturum: quasi vel de Tra-

jano, aut Pio, aut Marco sciendum fit, quoties processerit, quando cibos variaverit, & quando vestem mutaverit, & quos quando promoverit: quæ ille omnia exsequendo, libros mythistoriis replevit talia scribendo: cum omnino rerum vilium aut nulla scribenda sint, aut nimis pauca, si tamen ex his mores possint animadverti, qui revera sciendi sunt; sed ex parte, ut ex ea cetera colligantur.

II. Occiso ergo Antonino Bassiano, Opilius Macrinus, Præfectus prætorio ejus, qui antea privatas curarat, imperium arripuit, humili natus loco, & animi atque oris inverecondi: seque nunc *Severum*, nunc *Antoninum*, cum in odio esset omnium & hominum, & militum, nuncupavit. Statimque ad bellum Parthicum profectus, & judicandi de se militibus, & rumoribus, quibus premebatur, adolescendi potestatem demisit: quamvis Senatus eum Imperatorem odio Antonini Bassiani libenter accepit, cum in Senatu omnibus una vox esset, *quemvis magis quam parricidam, quemvis magis quam incestum, quemvis magis quam impurum, quemvis magis quam interfectorem & Senatus & populi*. Et mirum omnibus fortasse videatur, cur Diadumenus, filius Macrini, *Antoninus* voluerit nuncupari, cum auctor necis Antoninianæ fuisse dicatur.

III. De ipso quæ in annales relata sunt, proferam. Vates cœlestis apud Carthaginem, quæ Deo repleta solet vera canere, sub Antonino Pio, cum, sciscitante Proconsule de statu, ut solebat, publico, & de suo imperio, futura prædiceret, ubi ad Principes ventum est, clara voce numerari

juſſit, quoties diceret *Antoninum*; tuncque attentis omnibus, *Antonini* nomen *Auguſti* octavo edidit. Sed credentibus cunctis, quod octo annis Antoninus Pius imperaturus eſſet, & ille tranſcendit hunc annorum numerum, & conſtitit apud credentes, vel tunc, vel poſtea, per vatem aliud deſignatum. Denique annumeratis omnibus, qui Antonini appellati ſunt, is Antoninorum numerus invenitur. Enimvero Pius primus, Marcus ſecundus, Verus tertius, Commodus quartus, quintus Caracallus, ſextus Geta, ſeptimus Diadumenus, octavus Heliogabalus, Antonini fuere. Nec inter Antoninos referendi ſunt duo Gordiani, qui aut prænomen tantum Antoninorum habuerunt, aut etiam Antonii dicti ſunt, non Antonini. Inde eſt, quod ſe & Severus *Antoninum* vocavit, & plurimi fuerunt, & Pertinax, & Julianus, & idem Macrinus. Et ab iſtis Antoninis, qui veri ſucceſſores Antonini fuerunt, hoc nomen magis, quam proprium, retentum eſt. Hæc alii. Sed alii idcirco *Antoninum* Diadumenum a Macrino patre appellatum ferunt, ut ſuſpicio a Macrino interfecti Antonini Baſſiani militibus tolleretur. Alii vero tantum deſiderium nominis hujus fuiſſe dicunt, ut, niſi populus & milites Antonini nomen audirent, imperium non putarent.

IV. Et de Macrino quidem in Senatu a multis; quando nuntiatum eſt Varium Heliogabalum Imperatorem, cum jam Cæſarem Alexandrum Senatus dixiſſet, ea dicta ſunt, ut appareat, ignobilem, fordidum, ſpurcum fuiſſe. Verba denique Aurelii Victoris, cui Pinio cognomen erat, hæc fuerunt:

Scriptt. H. A.

O

Macrinum libertinum hominem prostibulum, servilibus officiis occupatum in domo imperatoria, venali fide, vita sordida sub Commodo, a Severo remotum etiam a miserrimis officiis, relegatumque in Africam, ubi, ut infamiam damnationis tegeret, lectioni operam dedisse, egisse causulas, declamasse, jus postremo dixisse. Donatum autem anulis aureis, patrocinate sibi liberto suo Festo; advocatum fisci factum sub Vero Antonino. Sed & hæc dubia ponuntur, & alia dicuntur ab aliis, quæ ipsa quoque non tacebimus. Nam plerique gladiatoriam pugnam eum exhibuisse dixerunt, &, accepta rudi, ad Africam isse: venatorem primo, post etiam tabellionem fuisse, deinceps advocatum fuisse fisci: ex quo officio ad amplissima quæque pervenit. Deinde cum esset Præfectus prætorio, collega ablegato, Antoninum Caracallum Imperatorem suum interemit, tanta fictione, ut ab eo non videretur occisus. nam stratore ejus redempto, & spe ingenti proposita, id egit, ut quasi militari-bus insidiis, quod vel ob parricidium vel incestum displiceret, interemtus diceretur.

V. Statim denique arripuit imperium, filio Diadumeno in participatum adscito, quem continuo, ut diximus, *Antoninum* appellari a militibus jussit. Deinde corpus Antonini Romam remisit, sepulcris majorum inferendum. Mandavit collegæ dudum suo Præfecto prætorii, ut munus suum curaret, ac præcipue Antoninum honorabiliter sepeliret, ducto funere regio: quod sciebat, ob vestimenta populo & congiaria data, multum Antoninum a plebe dilectum. Accedebat etiam illud, quod militarem mo-

tum timebat, ne, eo interveniente, suum impeditur imperium: quod raptum ierat, sed quasi invitus acceperat; ut sunt homines, qui ad ea se cogi dicunt, quæ vel sceleribus comparant. Timuit autem etiam collegam, ne & ipse imperare cuperet, sperantibus cunctis, quod si unius numeri consensus accederet, neque ille recusaret, & omnes cupidissime id facerent odio Macrini, vel propter vitam improbam, vel propter ignobilitatem, cum omnes superiores nobiles fuissent Imperatores. Infulsit præterea nomen Severi, cum illius nulla cognatione tangereetur: unde jocus exstitit, *Sic Macrinus est Severus, quomodo Diadumenus Antoninus*. Statim tamen ad delendum militum motum, stipendium & legionariis & prætorianis dedit solito uberius, utpote qui extenuare cuperet Imperatoris occisi crimen: profuitque pecunia, ut solet, cui innocentia prodesse non poterat. Retentus est enim aliquanto tempore in imperio homo vitiorum omnium. Ad Senatum deinde literas misit de morte Antonini, *Divum* illum appellans, excusansque se, & jurans, quod de cæde illius nescierit. Ita sceleri suo, more hominum perditorum, junxit perjurium, a quo incipere decuit hominem improbum.

VI. Cum ad Senatum scriberet, interest scire, cujusmodi oratio fuerit, qua se excusavit, ut & impudentia hominis noscatur, & sacrilegium, a quo initium fuit improbus Imperator. Capita ex oratione Macrini & Diadumeni Imperatorum: *Vellemus, Patres conscripti, & incolumi Antonino nostro, & revento cum triumpho, vestram clementiam videre.*

tunc demum enim florente republica & omnes felices effemus, & sub eo Principe viveremus, quem nobis Antoninorum loco Dii dederant. Verum quia id evenire per tumultum militarem non potuit, nuntiamus primum, quid de nobis exercitus fecerit: deinde honores divinos (quod primum faciendum est) decernimus ei viro, in cujus verba juravimus; cum exercitus ultorem cædis Bassiani neminem digniorem Præfecto ejus putavit, cui & ipse utique vindicandam factionem mandasset, si vivus deprendere potuisset. Et infra: Detulerunt ad me imperium, cujus ego, Patres conscripti, interim tutelam recepi; tenebo regimen, si & vobis placuerit, quod militibus placuit, quibus & stipendium dedi, & omnia imperatorio more jussi. Item infra: Diadumenum filium meum vobis notum, & imperio miles donavit & nomine, Antoninum videlicet appellans, ut cohonestaretur prius nomine, sic etiam regni honore: quod vos, Patres conscripti, bono faustoque omine approbetis petimus, ne vobis desit Antoninorum nomen, quod maxime diligitis. Item infra: Antonino autem divinos honores & miles decrevit, & nos decrevimus: & vos, Patres conscripti, ut decernatis, cum possimus imperatorio jure præcipere, tamen rogamus; dicantes & duas statuas equestres, pedestres duas habitu militari, sedentes civili habitu duas; item divo Severo duas triumphales. Quæ omnia, Patres conscripti, vos impleri jubebitis, nobis religiose pro prioribus ambientibus.

VII. Lectis igitur in Senatu literis, contra opinionem omnium & mortem Antonini Senatus grætanter accepit, & Opilium Macrinum, libertatem

publicam curaturum sperans, primum in patricios allegit, novum hominem, & qui paulo ante procurator privatæ rei fuisset. Eundem, cum scriba Pontificum esset, (quos hodie Pontifices minores vocant) Pontificem maximum appellavit, *Pii* nomine decreto. Diu tamen, lectis literis, cum omnino nemo crederet de Antonini morte, silentium fuit. Sed posteaquam constitit occisum, Senatus in eum, velut in tyrannum, investus est. Denique statim Macrino & proconsulare imperium, & potestatem tribuniciam detulerunt. Filium sane suum, cum ipse *Felicitis* nomen recepisset, ut suspicionem occisi a se Antonini Bassiani removeret, *Antoninum* vocavit, *Diadumenum* antea dictum. quod quidem etiam Varius Heliogabalus, qui se Bassiani filium diceret, homo sordidissimus, & ex meretrice conceptus, idem postea nomen accepit. Denique versus exstant cujusdam poetæ, quibus ostenditur, Antonini nomen coepisse a Pio, & paulatim per Antoninos usque ad sordes ultimas pervenisse: siquidem solus Marcus nomen illud sanctum vitæ genere auxisse videtur, Verus autem degenerasse, Commodus vero etiam polluisse sacri nominis reverentiam. jam quid de Caracallo Antonino, quidve de hoc potest dici? postremo etiam quid de Heliogabalo, qui Antoninorum ultimus in summa impuritate vixisse memoratur?

VIII. Appellatus igitur Imperator, suscepto bello contra Parthos, profectus est magno apparatu, studens sordes generis & prioris vitæ infamiam victoriæ magnitudinē abolere. Sed conflictu habito

contra Parthos, defectu legionum, quæ ad Varium Heliogabalum confugerant, interemtus est. Sed anno amplius imperavit. Sane cum esset inferior in eo bello, quod Antoninus gesserat, Artabane graviter necem suorum civium vindicante, primo Macrinus repugnavit: postea vero missis legatis petiit pacem, quam libenti animo interfecto Antonino Parthus concessit. Inde cum se Antiochiam recepisset, ac luxuriæ operam daret, justam causam interficiendi sui præbuit exercitui, ac Bassiani, ut putabatur, filium sequendi, id est, *Heliogabalum Bassianum Varium*, qui postea & *Bassianus* & *Antoninus* appellatus est.

IX. Fuit quædam mulier Mæsa, sive Varia, ex Emisena urbe, soror Juliæ uxoris Severi Pertinacis Afri, quæ post mortem Antonini Bassiani ex aulica domo fuerat expulsa per Macrini superbiam; cui quidem omnia concessit Macrinus, quæ diu illa collegerat. Huic erant duæ filiæ, Semiamira & Mammæa, quarum majori filius erat Heliogabalus, qui & Bassiani & Antonini nomen accepit. nam Heliogabalum Phoenices vocant solem. Sed Heliogabalus pulchritudine, ac statura, & sacerdotio conspicuus erat, ac notus omnibus hominibus, qui ad templum veniebant, militibus præcipue. His Mæsa, sive Varia, dixit, Bassianum filium esse Antonini, quod paulatim omnibus militibus innotuit. Erat præterea Mæsa ipsa ditissima, ex quo etiam Heliogabalus luxuriosissimus: qua promittente militibus, legiones abductæ sunt a Macrino. Suscepta enim illæ noctu in oppidum cum suis, nepos

ejus *Antoninus* est appellatus, imperii delatis insignibus.

X. Hæc ubi sunt Macrino apud Antiochiam posito nuntiata, miratus audaciam muliebrem, simul etiam contemnens, Julianum Præfectum ad obsidendos eos cum legionibus misit. Quibus cum Antoninus ostenderetur, miro amore in eum omnibus inclinatis, occiso Juliano Præfecto, ad eum omnes transferunt. Deinde parte exercitus conjuncta, venit contra Macrinum Antoninus, contra se festinantem: commissoque prælio, Macrinus est victus proditione militum ejus, & amore Antonini. fugiens sane Macrinus cum paucis & filio, in vi-co quodam Bithyniæ occisus est cum Diadumeno: ablatumque ejus caput est, & ad Antoninum perlatum. Sciendum præterea, quod Cæsar fuisse dicitur, non Augustus, Diadumenus puer, quem plerique pari fuisse cum patre imperio tradiderunt. Occisus est etiam filius, cui hoc solum attulit imperium, ut interficeretur a milite. non enim aliquid dignum in ejus vita erat, quod dicatur, præter hoc, quod Antoninorum nomini est velut nothus appositus.

XI. Fuit Macrinus tamen in vita imperatoria paulo rigidior & austerior, sperans, se anteacta omnia posse oblivioni dare, cum ipsa severitas illius occasionem reprehendendi & lacerandi ejus aperiret. Nam & *Severum* se & *Pertinacem* voluerat nuncupari: quæ duo illi asperitatis nomina videbantur. & cum illum Senatus *Pium* ac *Felicem* nuncupasset, Felicis nomen recepit, Pii habere noluit. Unde in

eum epigramma illatum Græci cujusdam poetæ videtur extare, quod Latine hac sententia continetur:

Histrion jam senior turpis, gravis, asper, iniquus,

Impius, & felix sic simul esse cupit.

Ut nolit pius esse, velit tamen esse beatus:

Quod natura negat, nec recipit ratio.

Nam pius & felix poterat dici atque videri,

Cui imperium infelix est, erit ille sibi.

Hos versus nescio quis de Latinis, juxta eos, qui Græci erant propositi, in foro posuit: quibus acceptis, Macrinus his versibus respondisse fertur:

Si talem Grajum tetulissent fata poetam,

Qualis Latinus Gabalus iste fuit,

Nil populus nosset, nil nosset curia, magno

Nullus scripsisset carmina tetra mihi.

His versibus Macrinus, longe pejoribus, quam illi Latini sunt, respondisse se credidit; sed non minus est risui habitus, quam poeta ille, qui de Græco Latine coactus est scribere.

- XII. Fuit igitur superbus & sanguinarius, & volens militariter imperare: incusans quin etiam superiorum temporum disciplinam, ac solum Severum præ ceteris laudans. Nam & in crucem milites tulit, & servilibus suppliciis semper affecit: & cum seditiones militares pateretur, milites sæpius decumavit, aliquando etiam centesimavit; quod verbum proprium ipsius est, cum se clementem diceret, quando eos centesimaret, qui digni essent decumatione atque vicefimatione. Longum est ejus crudelitates omnes aperire: attamen unam ostendam non magnam, ut ipse credebat, sed omnibus

tyrannicis immanitatibus tristiozem. Cum quidam milites ancillæ hospitis pudorem depravasse suspecti essent, atque per quendam frumentarium ille didicisset, adduci eos iussit, interrogavitque, utrum esset factum: quod cum constitisset, duos boves miræ magnitudinis vivos subito aperiri iussit, atque his singulos milites inferi, capitibus, ut secum colloqui possent, exferret; itaque poena hos affecit, cum ne adulteris quidem talia apud majores vel sui temporis essent constituta supplicia. Pugnavit tamen & contra Parthos, & contra Armenios, & contra Arabas, quos Eudæmonas vocant, non minus fortiter, quam feliciter. Tribunum, qui excubias deserui passus est, carpento rotali subterannexum per totum iter vivum atque exanimum traxit. Reddidit etiam Mezentii supplicium, quo ille vivos mortuis illigabat, & ad mortem cogebat, longa tabe confectos. Unde etiam in Circo, cum favor publicus in Diadumenum se proseruisset, acclamatum,

*Egregius forma juvenis, cui pater haud Mezentius
esset.*

Vivos etiam homines parietibus inclusit, & struxit. Adulterii reos semper vivos simul incendit, junctis corporibus. Servos, qui a dominis fugissent, repertos ad gladium ludi deputabat. Delatores, si non probarent, capite affecit: si probarent, delato pecuniæ præmio infames dimisit.

XIII. Fuit in jure non incallidus, adeo ut statuisset omnia rescripta veterum Principum tollere, ut jure, non rescriptis, ageretur; nefas esse dicens, le-

ges videri Commodi, & Caracalli, & hominum imperitorum voluntates, cum Trajanus nunquam libellis responderit, ne ad alias causas facta præferrentur, quæ ad gratiam composita viderentur. In annonis tribuendis largissimus fuit: in auro parcissimus. In vernaculis vel aulicis tam impius, tam pertinax, tam asper, ut servi illum sui non Macrinum dicerent, sed *macellinum*, quod macelli specie domus ejus cruentaretur sanguine vernularum. Vini cibique avidissimus, nonnunquam usque ad ebrietatem: sed vespertinis horis. nam si prandisset vel privatim parcissimus, in cœna effusissimus. Adhibuit convivio literatos, ut loquens de studiis liberalibus necessario abstineret.

XIV. Sed cum ejus vilitatem homines antiquam cogitarent, crudelitatem nimiam viderent, hominem putidulum in imperio ferre non possent, & maxime milites, qui multa ejus meminerant funestissima, & aliquando turpissima, inita factione illum occiderunt cum puero suo Diadumeno, scilicet Antonino cognomine, de quo dictum est, quod in somnis Antoninus fuisset. Unde etiam versus existant hujusmodi:

Vidimus in somnis cives (nisi fallor) & istud:

Antoninorum nomen puer ille gerebat,

Qui patre venali genitus, sed matre pudica:

Centum nam mæchos passa est centumque rogavit.

Ipse etiam calvus mæchus fuit, inde maritus:

En Pius, en Marcus: Verus nam non fuit ille.

Et isti versus ex Græco translati sunt in Latinum: nam Græce sunt disertissimi. videntur autem mihi

ab aliquo poeta vulgari translati esse. Quod cum Macrinus audisset, fecit jambos, qui non exstant: jucundissimi autem fuisse dicuntur. qui quidem perierunt in eo tumultu, in quo ipse occisus est, quando & omnia ejus a militibus pervastata sunt.

XV. Genus mortis, ut diximus, tale fuit. Cum in Antoninum Heliogabalum exercitus inclinasset, ille fugit, belloque victus est, & occisus in suburbano Bithyniæ, suis partim deditis, partim occisus, partim fugatis. Ita Heliogabalus clarus redditus est, quod videretur patris vindicasse mortem: atque inde in imperium venit, quod dedecoravit vitiis ingentibus, luxuria, turpitudine, abliguritione, superbia, immanitate: qui & ipse similem exitum vitæ suæ fortitus est. Hæc de Macrino nobis sunt cognita, multis aliqua variantibus, ut se habet omnis historia: quæ de plurimis collecta, Serenitati tuæ, Diocletiane Auguste, detulimus, quia te cupidum veterum Imperatorum esse perspeximus.

ÆLII LAMPRIIDII
 A N T O N I N U S
 DIADUMENUS.

I. ANTONINI Diadumeni pueri, quem cum patre Opilio Macrino Imperatorem dixit exercitus, occiso Bassiano factione Macriniana, nihil habet vita memorabile, nisi quod Antoninus est dictus, & quod ei stupenda omnia sunt facta imperii non diuturni; ut evenit. Nam cum primum innotuit per legiones, occisum esse Bassianum, ingens moeror obsedit omnium pectora, quod Antoninum in republica non haberent, existimantium, quod cum eo Romanum esset imperium periturum. Id ubi Macrino jam Imperatori nuntiatum est, veritus, ne in aliquem Antoninorum, qui multi ex affinibus Antonini Pii erant inter duces, exercitus inclinaret, statim concionem parari iussit, filiumque suum hunc puerum Antoninum appellavit. Concionis verba ejusdem: *Videtis, commilitones, & me ætatis provectæ,*

& Diadumenum puerum : quem diu Principem , si Dii faveant , habebitis. Intelligo præterea , desiderium ingens Antonini nominis apud vos manere. quare , quoniam mihi per conditionem fragilitatis humanæ non multum superesse videtur ad vitam , hunc puerum Antoninum vobis auctoribus nuncupo , diu vobis Antoninum representaturum. Acclamatum : Macrine Imperator , Dii te servant. Antonine Diadumene , Dii te servant. Antoninum Divum omnes rogamus : Juppiter optime maxime , Macrino & Antonino vitam. Tu scis , Juppiter , Macrinus vinci non potest : tu scis , Juppiter , Macrinus vinci non potest. Antoninum habemus : omnia habemus. Antoninum nobis Dii dederunt patrem. Antoninus dignus imperio.

II. Macrinus Imperator dixit : Habete igitur , commilitones , pro imperio aureos ternos. pro Antonini nomine aureos quinos , & solitas promotiones , sed geminatas. Dii faciant , ut hæc sæpius fiant. Dabimus autem per cuncta quinquennia id , quod hodie deputavimus. Post hoc ipse puerulus Diadumenus Antoninus Imperator dixit : Gratias ago vobis , commilitones , quod me imperio donastis & nomine , siquidem dignos & me & patrem meum duxistis , quos Imperatores Romanos diceretis , & quibus committere rem publicam. Et pater quidem meus curabit , ne desit imperio : ego autem elaborabo , ne desim nomini Antoninorum. Scio enim , me Pii , me Marci , me Veri suscepisse nomen , quibus satisfacere perdifficile est. Interim tamen causa imperii , causa nominis , id omne , quod pater , & tantundem promitto , honoribus , ut venerandus Macrinus pater præsens promisit , duplicatis. Herodianus

Græcus scriptor hæc præteriens, Diadumentum tantum Cæsarem dicit puerum a militibus nuncupatum, & cum patre occisum. Hac habita concione, statim apud Antiochiam moneta Antonini Diadumeni nomine percussa est: Macrini, usque ad iussum Senatus dilata est. Missæ etiam ad Senatum literæ, quibus nomen Antonini indicatum est. Quare etiam Senatus imperium id libenter dicitur recepisse: quamvis alii Antonini Caracalli odio id factum putent. Paraverat sane pænulas populo coloris rosei dare Macrinus Imperator in honorem Antonini filii sui, quæ vocarentur *Antoninianæ*, ut *caracallæ Bassiani* dictæ sunt, asserens, melius filium suum *Pænuleum*, vel *Pænularium* dicendum, quam *Caracallus* esset dictus Bassianus. Congiarium etiam per edictum Antoninianum promisit, ut ipsum edictum poterit indicare. Verba edicti: *Vellem, Quirites, jam præsentem essemus: Antoninus vester vobis congiarium sui nominis daret. daret præterea & pueros Antoninianos, & puellas Antoninianas, quæ tam grati nominis gloriam propagarent.* & reliqua.

III. His ita gestis, signa in castris & vexilla fieri Antoniniana iussit. Fecitque Bassiani simulacra ex auro atque argento, atque dies septem supplicatio pro Antonini nomine celebrata est. Puer fuit omnium speciosissimus, statura longiuscula, crine flavo, nigris oculis, naso deducto, ad omnem decorem mento composito, ore ad oscula parato, fortis naturaliter, exercitio delicatior. Hic ubi primum indumenta coccea & purpurea, ceteraque castrensia imperii insignia accepit, quasi sidereus &

cœlestis emicuit, ut amaretur ab omnibus gratia venustatis. Hæc sunt, quæ de imperio pueri dicenda putavi. Nunc veniamus ad omina imperii, quæ cum in aliis, tum in hoc præcipue sunt stupenda.

IV. Die, qua natus est, pater ejus purpuras, tum forte procurator jam ærarii majoris, inspexit, & quas claras probavit, in id conclave redigi præcepit, in quo post duas horas Diadumenus natus est. Solent deinde pueri pileo insigniri naturali, quod obstetrices rapiunt, & advocatis credulis vendunt, siquidem caufidici hoc juvari dicuntur: at iste puer pileum non habuit, sed diadema tenue, sed ita forte, ut rumpi non potuerit, venis intercedentibus specie nervi sagittarii. Ferunt denique, *Diadematum* puerum appellatum, sed ubi adolevit, avi sui nomine materni, *Diadumenum* vocatum; quamvis non multum abhorruerit ab illo signo diadematis nomen Diadumeni. In agro patris ejus oves purpureas duodecim ferunt natas, quarum una tantum varia fuerit. Eadem die, qua hic natus est, aquilam ei constat sensim palumbum regium parvulum artulisse, & posuisse in cunis dormienti, ac recessisse sine noxa. Panthagati in domo patris ejus nidum posuerunt.

V. His diebus, quibus ille natus est, mathematici, accepta genitura ejus, exclamaverunt, & ipsum filium Imperatoris esse, & ipsum Imperatorem: quasi mater ejus adulterata esset, quod fama retinebat. Huic eidem aquila pileum in agro ambulanti tulit: & cum comitum infantis clamor esset factus, in monumento regio, quod juxta villam esset, in qua

tunc pater agebat, supra statuam regis posuit, ita ut capiti ejus aptaret; quod multi ominosum putarunt, & morti accommodum. clarum autem eventus ostendit. Natus est præterea natali Antonini, & ea hora, & signis prope concinentibus, quibus & Antoninus Pius: quare dixerunt mathematici, & Imperatoris illum filium futurum, & Imperatorem, sed non diu. Die, qua natus est (quod Antonini esset natalis) mulier quædam propinqua dicitur exclamasse, *Antoninus vocetur*; sed Macrinum timuisse, quod nullus ex ejus genere hoc nomine censeretur, abstinuisseque nomine imperatorio, simul quod jam rumor de vi genituræ illius emanasset. Hæc atque alia omnia fuisse multi in literas retulerunt: sed illud præcipue, quod cum in cunis esset Diadumenus, & leo, ruptis vinculis, & quidem ferus, effugisset, atque ad incunabula ejus venisset, puerum delinxit, & inviolatum reliquit; cum nutrix se in leonem misisset, atque ejus morsu affecta periisset, quæ sola forte in areola inventa erat, in qua infans jacebat.

VI. Hæc sunt, quæ digna memoratu in Antonino Diadumeno esse videantur: cujus vitam junxissim patris gestis, nisi Antoninorum nomen me ad edendam puerilis specialem expositionem vitæ coegisset. Et fuit quidem tam amabile illis temporibus nomen Antoninorum, ut, qui eo nomine non niteretur, mereri non videretur imperium. Unde etiam quidam & Severum, & Pertinacem, & Julianum, Antoninorum prænominibus honorandos putant: unde postea duos Gordianos, patrem & fi-

lium, Antoninos cognominatos putant. Sed aliud est, cum prænomen adsciscitur; aliud, cum ipsum nomen imponitur. Nam Pius verum nomen Antonini habuit, cognomen Pii: Marcus verum nomen Verissimi habuit; sed hoc sublato atque abolito, non prænomen Antonini, sed nomen accepit. Verus autem Commodi nomen habuit: quo abolito, Antonini non prænomen, sed nomen accepit. Commodum autem Marcus Antoninum appellavit, atque ita in publicas edidit diem natalis sui. Jam Caracallum Bassianum fatis constat vel somnii causa, quod Severus viderat, cum sibi Antoninum successorem prædictum sensisset, anno demum decimotertio Antoninum dixisse, quando ei etiam imperatoriam addidisse dicitur potestatem. Getam vero, quem multi Antoninum negant dictum, eadem ratione, qua Bassianum, appellatum, fatis constat, ut patri Severo succederet, quod minime factum est. Post hoc ipse Diadumenus ut commendaretur exercitui, Senatui, populoque Romano, cum esset ingens desiderium Bassiani Caracallæ, Antoninum appellatum, fatis constat.

VII. Exstat epistola Opilii Macrini, patris Diadumeni, qua gloriatur non tam se ad imperium pervenisse, qui esset secundus imperii, quam quod Antoniniani nominis esset pater factus, quo clarius illis temporibus non fuerat vel Deorum. Quam epistolam priusquam intexam, libet versus inferere in Commodum dictos, qui se Herculem appellaverat, ut intelligant omnes, tam clarum fuisse Antoninorum nomen, ut illi nec Deorum nomen commo-

de videretur adjungi. Versus in Commodum Antoninum dicti:

*Commodus Herculeum nomen habere cupit,
Antoninorum non putat esse bonum:
Expers humani juris & imperii,
Sperans quin etiam clarius esse Deum,
Quam si sit Princeps nominis egregii:
Non erit iste Deus, nec tamen ullus homo.*

Hi versus, a Græco nescio quo compositi, a malo poeta in Latinum translati sunt: quos ego idcirco inferendos putavi, ut scirent omnes, Antoninos pluris fuisse, quam Deos, ac trium Principum amorem, quo sapientia, bonitas, pietas consecrata sit; in Anotonino pietas, in Vero bonitas, in Marco sapientia. Redeo nunc ad epistolam Opilii Macrini. *Opilius Macrinus Noniæ Celsæ conjugi. Quid boni adepti sumus, mea uxor, caret æstimatione. & fortassis de imperio me putes dicere: non magnum istud, quod etiam indignis fortuna concessit. Antonini pater factus sum. Antonini mater es facta. O nos beatos, o fortunatam domum, præclaram laudem nunc demum felicitis imperii. Dii faxint, & bona Juno, quam colis, ut & ille Antonini meritum effingat; & ego, qui sum pater Antonini, dignus omnibus videar.*

VIII. Hæc epistola indicat, quantum gloriæ adeptus sibi videretur, quod vocatus est filius Antoninus. Hic tamen quartodecimo mense imperii ob incivilem patris atque asperum principatum interfectus est cum patre, non suo nomine. Quamvis etiam istum ultra ætatem sævisse in plerosque reperiam, ut docent literæ ab hoc eodem ad patrem missæ.

nam cum quidam defectionis suspicionem incurris-
sent, & eos Macrinus sævissime punisset, filio for-
te absente, atque hic audisset, auctores quidem de-
fectionis occisos, quorum tamen unus dux Arme-
niæ erat, & item legatos Asiæ atque Arabiæ ob
antiquam familiaritatem dimissos, his literis con-
venisse patrem dicitur, paribus missis etiam ad ma-
trem, quarum exemplum historiæ causa inferendum
putavi. *Patri Augusto filius Augustus. Non satis,
mi pater, videris in amore nostro tenuisse tuos mores,
qui tyrannidis affectatæ conscios reservasti, sperans eos
vel amiciores tibi futuros, si iis parceres, vel ob anti-
quam familiaritatem dimittendos: quod nec debuit fie-
ri, nec potuit. Nam primum omnium jam te exulce-
rati suspicionibus amare non possunt. denique crude-
liores inimici sunt, qui obliti veteris familiaritatis se
inimicissimis tuis junxerunt. Adde, quod exercitus ad-
huc habent.*

Si te nulla movet tantarum gloria rerum,

Ascanium furgentem, & spes heredis Iuli

Respice, cui regnum Italiæ Romanaque tellus

Debetur. *Ferendi sunt isti, si vis esse securus. Nam
vitio generis humani alii non sunt defuturi, cum isti
servantur. Hanc epistolam quidam ipsius, quidam
magistri ejus Cæliani ferunt, Afri quondam rheto-
ris: ex qua apparet, quam asper futurus juvenis,
si vixisset.*

IX. Exstat alia epistola ad matrem ab eodem de-
stinata talis: *Dominus noster & Augustus nec te amat,
nec ipsum se, qui inimicos suos servat. Age igitur, ut
Arabianus, & Tuscus, & Gellius, ad palum deligen-*

tur: ne, si occasio fuerit, nos interimant. Et, quantum Lollius Urbicus in historia sui temporis dicit, istæ literæ per notarium proditæ, illi puero multum apud milites obfuisse dicuntur. Nam, cum patrem occidissent, quidam hunc servare voluerunt: sed exstitit cubicularius, qui has epistolas concioni militum legit. Interfectis igitur ambobus, & capitibus pilo circumlatis, in Marcum Aurelium Antoninum, caritate nominis, inclinavit exercitus. Is filius Bassiani Caracalli ferebatur. Erat autem templi Heliogabali sacerdos, homo omnium impurissimus, & qui fato quodam Romanum deformaverit imperium. De quo quidem, quia multa sunt dicenda, loco suo differam.

ÆLII LAMPRIIDII
 ANTONINUS
 HELIOGABALUS

A D

CONSTANTINUM AUG.

I. **V**ITAM Heliogabali Antonini, qui *Varius* etiam dictus est, nunquam in literas misissem, ne quis fuisse Romanorum Principem sciret, nisi ante Caligulas, & Neronas, & Vitellios, hoc idem habuisset imperium. Sed cum eadem terra & venena ferat & frumentum, atque alia salutaria, alia contraria, eadem serpentes & ciconias, compensationem sibi lector diligens faciet, cum legerit Augustum, Vespasianum, Titum, Trajanum, Hadrianum, Pium, Marcum, contra hos prodigiosos tyrannos: simul intelliget Romanorum judicia, quod illi & diu imperarunt, & exitu naturali functi sunt; hi vero interfecti, tracti, tyranni etiam appellati, quorum nec nomina libet dicere. Igitur occiso Marcrino, ejusque filio Diadumeno, qui, pari pote-

state imperii, Antonini etiam nomen acceperat, in Varium Heliogabalum imperium collatum est, idcirco quod Bassiani filius diceretur. Fuit autem Heliogabalus, vel Jovis, vel Solis sacerdos, atque Antonini sibi nomen adsciverat, vel in argumentum generis, vel quod id nomen usque adeo carum esse cognoverat gentibus, ut etiam parricida Bassianus causa nominis amaretur. Et hic quidem prius dictus est *Varius*, post *Heliogabalus* a sacerdotio Dei Heliogabali, cui templum Romæ in eo loco constituit, in quo prius ædes Orci fuit, quem e Syria secum advexit. postremo cum accepit imperium, *Antoninus* appellatus est: atque ipse in Romano imperio ultimus Antoninorum fuit.

II. Hic tantum Semiamiræ matri deditus fuit, ut sine illius voluntate nihil in republica faceret, cum ipsa meretricio more vivens, in aula omnia turpia exerceret; Antonino autem Caracallo stupro cognita, ita ut hinc vel Varius vel Heliogabalus vulgo conceptus putaretur. Et ajunt quidam, Varii etiam nomen idcirco eidem inditum a condiscipulis, quod vario femine, de meretrice utpote, conceptus videretur. Hic fertur, occiso Macrini factione patre, ut dicebatur, Antonino, in templum Dei Heliogabali confugisse, velut in asylum, ne interficeretur a Macrino, qui sævissime cum filio luxurioso & crudeli exercuit imperium. Sed de nomine hætenus, quamvis sanctum illud Antoninorum nomen polluerit: quod tu, Constantine sacratissime, ita veneraris, ut Marcum & Pium inter Constantios Claudiosque, velut majores tuos, au-

reos formaveris , adoptans virtutes veterum , tuis moribus congruentes , & tibi amicas carasque.

III. Sed ut ad Antoninum Varium revertamur ; nactus imperium Romam nuntios misit : excitatisque omnibus ordinibus , omni etiam populo ad nomen Antoninum , quod non solum titulo , ut in Diadumeno fuerat , sed etiam in sanguine redditum videbatur , cum se Antoninum Bassiani filium scripisset , ingens ejus desiderium factum est. Erat præterea etiam rumor , qui novis post tyrannos solet donari Principibus : qui nisi ex summis virtutibus non permanet , & quem multi mediocres Principes amiserunt. Denique ubi in Senatu lectæ sunt literæ Heliogabali , statim fausta in Antoninum , & dira in Macrinum ejusque filium dicta sunt , appellatusque Antoninus Princeps , volentibus cunctis , & studiose credentibus , ut sese habent vota hominum ad credulitatem festinantium , cum , quod optant , verum esse desiderant. Sed ubi primum ingressus est Urbem , omissis iis , quæ in provincia gerebantur , Heliogabalum in Palatino monte juxta ædes imperatorias consecravit , eique templum fecit , studens & Matris typum , & Vestæ ignem , & Palladium , & ancilia , & omnia Romanis veneranda in illud transferre templum , & id agens , ne quis Romæ Deus , nisi Heliogabalus , coleretur. Dicebat præterea , Judæorum & Samaritanorum religiones , & Christianam devotionem illuc transferendam , ut omnium culturarum secretum Heliogabali sacerdotium teneret.

IV. Deinde ubi primum diem Senatus habuit , matrem suam in Senatum rogari jussit. Quæ cum

venisset vocata ad Consulium subfelia, scribendo affuit, id est, senatusconsulti conficiendi testis: solusque omnium Imperatorum fuit, sub quo mulier quasi clarissima, loco viri Senatum ingressa est. Fecit & in colle Quirinali senaculum, id est, mulierum Senatum, in quo ante fuerat conventus matronalis, solemnibus dumtaxat diebus, & si unquam aliqua matrona Consularis conjugii esset ornamentis donata: quod veteres Imperatores affinis detulerunt, & his maxime, quæ nobilitatos maritos non habuerant, ne innobilitatæ remanerent. Sed Semiamirica facta sunt senatusconsulta ridicula de legibus matronalibus: quæ quo vestitu incederet, quæ cui cederet, quæ ad cuius osculum veniret; quæ pilento, quæ equo sagmario, quæ asino veheretur; quæ carpento mulari, quæ boum; quæ sella veheretur, & utrum pellicea, an ossea, an eborata, an argentata; & quæ aurum vel gemmas in calciamenti haberent.

V. Ergo cum hibernasset Nicomediæ, atque omnia fordide ageret, inireturque a viris & subaret, statim milites facti sui pœnituit, quod in Macrinum conspiraverant, ut hunc Principem facerent: atque in consobrinum ejusdem Heliogabali Alexandrum, quem Cæsarem Senatus, Macrino interemto, appellaverat, inclinavere animos. Quis enim ferre posset Principem, per cuncta cava corporis libidinem recipientem, cum ne belluam quidem talem quisquam ferat? Romæ denique nihil egit aliud, nisi ut emissarios haberet, qui ei bene vasatos perquirerent, eosque ad aulam perduce-

rent, ut eorum conditionibus frui posset. Agebat præterea domi fabulam Paridis, ipse Veneris personam subiens, ita ut subito vestes ad pedes defluerent, nudusque, una manu ad mammam, altera pudendis adhibita, ingenicularer, posterioribus eminentibus in subactorem reiectis & oppositis. Vultum præterea eodem, quo Venus pingitur, schemate figurabat, corpore toto expolitus: eum fructum vitæ præcipuum existimans, si dignus atque aptus libidini plurimorum videretur.

VI. Vendidit & honores, & dignitates, & potestatem, tam per se, quam per omnes servos ac libidinum ministros. In Senatum legit sine discrimine ætatis, census, generis, pecuniæ merito: militaribus etiam præposituris, & tribunatibus, & legationibus, & ducatibus venditis; etiam procurationibus & Palatinis officiis. Aurigas Protogenem & Gordium, primo in certamine curuli socios, post in omni vita & actu participes habuit. Multos, quorum corpora placuerant, de scena, & circo, & arena in aulam traduxit. Hieroclem vero sic amavit, ut eidem inguina oscularetur, quod dictu etiam verecundum est, Floralia sacra se afferens celebrare. In virginem Vestalem incestum admisit. Sacra populi Romani sublatis penetralibus profanavit. Ignem perpetuum extinguere voluit. Nec Romanas tantum extinguere voluit religiones, sed per orbem terræ unum studens, ut Heliogabalus Deus unus ubique coleretur: & in penum Vestæ, quod solæ virgines solique pontifices adeunt, irrupit pollutus ipse omni contagione morum, cum iis, qui

se polluerant. Et penetrale sacrum est auferre conatus : cumque seriam , quasi veram rapuisset , (quamvis Virgo maxima falsam monstraverat) atque in ea nihil reperisset , applosam fregit : nec tamen quidquam religioni demisit , quia plures similes factæ dicuntur esse , ne quis veram unquam possit auferre. Hæc cum ita essent , signum tamen , quod Palladium esse credebat , abstulit , & auro fictum , in sui Dei templo locavit.

VII. Matris etiam Deum sacra accepit & tauro-boliatus est , ut typum eriperet , & alia sacra , quæ penitus habentur condita. Jactavit autem caput inter præcisos fanaticos , & genitalia sibi devinxit , & omnia fecit , quæ Galli facere solent : ablatumque sanctum in penetrale Dei sui transtulit. Salam-bonem etiam omni planctu & jactatione Syriaci cultus exhibuit , omen sibi faciens imminentis exitii. Omnes sane Deos sui Dei ministros esse ajebat , cum alios ejus cubicularios appellaret , alios servos , alios diversarum rerum ministros. Lapidem , qui Divi dicuntur , ex proprio templo Dianæ Laodiceæ , ex adyto suo , in quo id Orestes posuerat , afferre voluit. Et Orestem quidem ferunt non unum simulacrum Dianæ , nec uno in loco posuisse , sed multa in multis. Posteaquam se apud Tria flumina circa Hebrum ex responso purificavit , etiam Orestam condidit civitatem , quam sæpe cruentari hominum sanguine necesse est. Et Orestam quidem urbem Hadrianus suo nomine vindicari jussit , eo tempore , quo furore cœperat laborare , ut ex responso , cum ei dictum esset , ut in furiosi alicujus

domum vel nomen irreperet. nam ex eo emollitam infaniam ferunt, per quam multos Senatores occidi jufferat: quibus servatis, Antoninus Pii nomen meruit, quod eos post ad Senatum adduxit, quos omnes juffu Principis interfectos credebant.

VIII. Cædit & humanas hostias, lectis ad hoc pueris nobilibus & decoris per omnem Italiam patrimis & matrimis, credo, ut major effet utrique parenti dolor. Omne denique magorum genus aderat illi, operabaturque quotidie, hortante illo, & gratias Diis agente, quod amicos eorum invenisset; cum inspiceret exta puerilia, & excuteret hostias ad ritum gentilem suum. Cum consulatum inisset, in populum, non nummos vel argenteos vel aureos, vel bellaria, vel minuta animalia, sed boves opimos, & camelos, & asinos, & servos populo diripiendos objecit, imperatorium id esse ditans. Infectatus est famam Macrini crudeliter; sed multo magis Diadumeni, quod Antoninus dictus est, *Pseudoantoninum* & *Pseudophilippum* eum appellans, simul quod, cum luxuriosissimus exstitisset, vir fortissimus, optimus, gravissimus, severissimus diceretur. Coegit denique scriptores nonnullos nefanda, immo potius non ferenda ejus dicta de luxuria disputare, in vita ejus. Lavacrum publicum in ædibus aulicis fecit; simul & Plautini populo exhibuit, ut ex eo condiciones bene vasatorum hominum colligeret. Idque diligenter curatum est, ut ex tota penitus urbe atque ex nauticis monobelos quærerent: sic eos appellabant, qui viriliores videbantur.

IX. Cum Marcomannis bellum inferre vellet, quod Antoninus pulcherrime profligaverat, dictum est a quibusdam, per Chaldæos & magos Antoninum Marcum id egisse, ut Marcomanni populo Romano semper devoti essent atque amici, idque factis carminibus: & consecrationem cum quæreret, quæ illa esset, vel ubi esset, suppressum est. constabat enim, illum ob hoc consecrationem quærere, ut eam dissiparet spe belli concitandi: & idcirco maxime, quod audierat responsum fuisse, ab Antonino bellum Marcomannicum finiendum; cum hic Varius, & Heliogabalus, & ludibrium publicum diceretur; nomen autem Antonini pollueret, in quod invaderat. Prodebat autem per eos maxime, qui dolebant, sibi homines ad exercendas libidines bene vasatos & majoris peculii opponi. Unde etiam de nece ejus cogitari cœpit. Et hæc quidem domi.

X. Sed milites, pestem illam velari Imperatoris nomine, pati nequiverunt, ac primum inter sese, deinde per coronas jecere sermones, in Alexandrum omnes inclinantes, qui jam Cæsar erat a Senatu dictus eo tempore, quo Macrinus, consobrinus hujus Antonini; nam Varia una his erat avia: unde Heliogabalus Varius dicebatur. Zoticus sub eo tantum valuit, ut ab omnibus officiorum principibus sic haberetur, quasi domini maritus esset. Erat præterea idem Zoticus, qui hoc familiaritatis nomine abutens, omnia Heliogabali dicta & facta venderet fumis, quam maxime divitias enormes sperans; cum aliis minaretur, aliis polliceretur, omnes falleret, egrediensque ab illo singulos adiret, dicens, *De te*

*hoc locutus sum : de te hoc audivi : de te hoc futurum est : ut sunt homines hujusmodi , qui , si admissi fuerint ad nimiam familiaritatem Principum , famam non solum malorum , sed & bonorum Principum vendunt , & qui , stultitia vel innocentia Imperatorum , qui hoc non perspiciunt , infami rumigatione pascuntur. Nupsit & coitit , ut & pronubum haberet , clamaretque , *Concide Magire* , & eo quidem tempore , quo Zoticus ægrotabat. Quærebat deinde a philosophis & gravissimis viris , an & ipsi in adolescentia perpeffi essent , quæ ipse pateretur , & quidem impudentissime : neque enim unquam verbis pepercit infamibus , cum & digitis impudicitiam ostentaret , nec ullus in conventu & audiente populo esset pudor.*

XI. Fecit libertos Præsides , Legatos , Consules , Duces , omnesque dignitates polluit ignobilitate hominum perditorum. Cum ad vindemias vocasset amicos nobiles , & ad corbes sedisset , gravissimum quemque percontari cœpit , an promptus esset in Venerem , erubescensque senibus exclamabat , *Erubuit , salva res est* , silentium ac ruborem pro consensu ducens. Addidit præterea , ipse quæ faceret , sine ullius pudoris velamento. Posteaquam senes vidit erubescere ac tacere , vel quia ætas , vel quia dignitas talia refutabat ; contulit se ad juvenes , & ab his cœpit omnia exquirere. a quibus cum audiret ætati congrua , gaudere cœpit & dicere , vere liberam vindemiam esse , quam sic celebrarent. Ferunt multi , ab ipso primum repertum , ut in vindemiarum festivo multa in dominos jo-

cularia & audientibus dominis dicerentur, quæ ipse composuerat, & Græca maxime. Horum pleraque Marius Maximus dicit in vita ipsius Helio-gabali. Erant amici improbi, & senes quidam, & specie philosophi, qui caput reticulo componerent, qui improba quædam pati se dicerent, qui maritos se habere jactarent: quos quidam finxisse dicunt, ut illi fierent vitiorum imitatione cariores.

XII. Ad Præfecturam prætorii saltatorem, qui histrionicam Romæ fecerat, adscivit: Præfectum vigilum Gordium aurigam fecit: Præfectum annonæ Claudium Censorem. ad honores reliquos promovit, commendatos sibi pudibulum enormitate membrorum: ad vicesimam hereditatum mulionem curare jussit, & cursorem, jussit & cocum & claustrarium artificem. Cum ingressus est vel castra vel curiam, aviam suam Variam nomine, de qua superius dictum est, secum induxit, ut ejus auctoritate honestior fieret, quia per se non poterat: nec ante eum (quod jam diximus) Senatum mulier ingressa est ita, ut ad scribendum rogaretur & sententiam diceret. In conviviis exoletos maxime juxta se ponebat, eorumque attrectatione & tactu præcipue gaudebat: nec quisquam ei magis poculum, cum bibisset, dabat.

XIII. Inter hæc mala vitæ impudicissimæ, Alexandrum, quem sibi adoptaverat, a se amoveri jussit, dicens, se pœnitere adoptionis: mandavitque ad Senatum, ut Cæsaris ei nomen abrogaretur. sed in Senatu, hoc prodito, ingens silentium fuit. siquidem erat optimus juvenis Alexander, postea

comprobatus genere imperii ejus, cum ideo displiceret patri, quod impudicus non esset. Erat autem idem confobrinus, & ut quidam dicunt, a militibus etiam amabatur, & Senatui acceptus erat, & equestri ordini. Nec defuit tamen furor usque ad exitum voti pessimi. nam ei percussores immisit. Et hoc quidem modo ipse secessit ad hortos spei veteris, quasi contra novum juvenem vota concipiens, relicta in Palatio matre, & avia, & confobрино suo: jussitque, ut trucidaretur juvenis optimus & reipublicæ necessarius. Misit & ad milites literas, quibus jussit, ut abrogaretur nomen Cæsaris Alexandro. Misit, qui in castris statuarum ejus titulos luto tegerent, ut fieri solet de tyrannis. Misit & ad nutritores ejus, quibus imperavit sub præmiorum spe atque honorum, ut eum occiderent, quo vellent modo, vel in balneis, vel veneno, vel ferro.

XIV. Sed nihil agunt improbi contra innocentes. nam nulla vi quis adduci potuit, ut tantum facinus impleret, cum in ipsum magis conversa sint tela, quæ parabat aliis, ab iisque sit interfectus, quibus alios appetebat. Sed ubi primum lutati sunt tituli statuarum, milites omnes exarserunt: & pars in Palatium, pars in hortos, in quibus erat Varius, ire tendunt, ut Alexandrum vindicarent, hominemque impurum, eundemque parricidalis animi, tandem a republica depellerent. Et cum in Palatium venissent, Alexandrum cum matre atque avia custoditum diligentissime postea in castra duxerunt. Secuta autem erat illos Semiamira mater

Heliogabali pedibus, sollicita filio. Inde itum est in hortos: ubi Varius invenitur certamen aurigandi parans, exspectans tamen intentissime, quando eisdem nuntiaretur consobrinus occisus. Qui subito militum strepitu exterritus in angulum se condidit, objectuque veli cubicularis, quod in introitu erat cubiculi, se texit. Misit ex Præfectis, alios ad compescendos milites in castra, alios vero ad eos placandos, qui jam in hortos venissent. Antiochianus igitur ex Præfectis unus, milites, qui in hortos venerant, & sacramenti admonitione exoravit, ne illum occiderent, quia nec multi venerant, & plerique cum vexillo, quod Aristomachus tribunus retinuerat, remanserant. hæc in hortis.

XV. In castris vero milites precanti Præfecto dixerunt, se parfuros esse Heliogabalo, si & impuros homines, & aurigas, & histriones a se dimoveret, atque ad bonam frugem rediret; his maxime submotis, qui cum omnium dolore apud eum plurimum poterant, & qui omnia ejus vendebant, vel vanitate, vel fumis. Remoti sunt denique ab eo Hierocles, Gordius, & Murissimus, & duo improbi familiares, qui eum ex stulto stultiorem faciebant. Mandatum præterea a militibus Præfectis, ne paterentur illum ita diutius vivere, & ut Alexander custodiretur, ne vel illi aliqua vis afferretur; simul ne Cæsar quempiam amicum Augusti videret, ne ulla fieret imitatio turpitudinis. Sed Heliogabalus & ingenti prece Hieroclem reposcebat impudicissimum hominem, & insidias in dies Cæsari propagabat. Denique Kalendis Januariis, cum simul

tum designati essent Consules, noluit cum consobrino procedere. Ad extremum cum ei avia & mater dicerent, imminere milites ad ejus exitium, nisi concordiam viderent inter se consobrinatorum, sumpta prætexta, hora diei sexta processit ad Senatum, avia sua ad Senatum vocata, & ad sellam producta. Deinde in Capitolium ad vota concipienda & perficienda solemnia ire noluit: omnia per Præfectum urbanum facta sunt, quasi Consules illic non essent.

XVI. Nec distulit cædem consobrini: sed timens, ne Senatus ad aliquem se inclinaret, si ille consobrinum occidisset, jussit subito Senatum Urbe decedere: omnesque etiam, quibus aut vehicula, aut servi deerant, subito proficisci jussi sunt; cum alii per bajulos, alii per fortuita animalia & mercede conducta veherentur. Sabinum Consularem virum, ad quem libros Ulpianus scripsit, quod in Urbe remansisset, vocato centurione, mollioribus verbis jussit occidi. Sed centurio, aure surdior, imperari sibi credidit, ut Urbe pelleretur; itaque fecit. sic vitium centurionis Sabino salutis fuit. Removit & Ulpianum jurisconsultum, ut bonum virum: & Silvinum rhetorem, quem magistrum Cæsaris fecerat. Et Silvinus quidem occisus est, Ulpianus vero reservatus. Sed milites, & maxime prætoriani, vel scientes, quæ mala in Heliogabalum paraverant, vel quod sibi viderent invidiam, facta conspiratione ad liberandam rempublicam, primum in conscios vario genere mortis, cum alios vitalibus

exemtis necarent, alios ab ima parte perfoderent, ut mors esset vitæ consentiens.

XVII. Post hoc in eum impetus factus est, atque in latrina, ad quam confugerat, occisus. Tractus deinde per publicum, additaque injuria cadaveri est, ut id in cloaculam milites mitterent. sed cum non cepisset cloacula fortuito, per pontem Æmilium, annexo pondere, ne fluitaret, in Tiberim abjectum est, ne unquam sepeliri posset. Tractum est cadaver ejus etiam per Circi spatia, priusquam in Tiberim præcipitaretur. Nomen ejus, id est Antonini, erasum est, Senatu jubente, remansitque Varii Heliogabali: siquidem illud affectato retinuerat, cum vult videri filius Antonini. Appellatus est post mortem *Tiberinus*, & *Tractitius*, & *Impurus*, & multa, si quando ea erant designanda, quæ sub eo facta videbantur: solusque omnium Principum tractus est, & in cloacam missus, & in Tiberim præcipitatus: quod odio communi omnium contigit, a quo speciatim cavere debent imperatores; siquidem nec sepulcra mereantur, qui amorem Senatus, populi, ac militum non merentur. Opera publica ipsius præter ædem Heliogabali Dei, quem Solem alii, alii Jovem dicunt, & amphitheatri instauratio post exustionem, & lavacrum in vi-co Sulpicio, quod Antoninus Severi filius coeperrat, nulla exstant. Et lavacrum quidem Antonini Caracallus dedicaverat, & lavando, & populum admittendo: sed porticus defuerant, quæ postea ab hoc subditio Antonino exstructæ sunt, & ab Alexandro perfectæ.

XVIII. Hic ultimus Antoninorum fuit, quamvis cognomine postea Gordianos multi Antoninos putent, qui Antonii dicti sunt, non Antonini. Vita, moribus, improbitate ita odibilis, ut ejus nomen Senatus eraserit: quem nec ego Antoninum vocassem, nisi causa cognitionis, quæ cogit plerumque dici ea etiam nomina, quæ sunt abolita. Occisa est cum eo & mater Semiamira probrosissima mulier & digna filio. cautumque ante omnia post Antoninum Heliogabalum, ne unquam mulier Senatum ingrederetur, utque inferis ejus caput dicaretur devovereturque, per quem id esset factum. De hujus vita multa in literas missa sunt obscœna: quæ quia digna memoratu non sunt, ea solum prodenda censui, quæ ad luxuriam pertinebant; quorum aliqua privatus, aliqua jam Imperator, fecisse perhibetur, cum ipse privatus diceret, se Apicium, Imperator vero, Neronem, Othonem, & Vitellium imitari.

XIX. Nam primus omnium privatorum, toros aureis toralibus textit, quia tunc ex Antonini Marci auctoritate id fieri licebat, qui omnem apparatus imperatorium publice vendiderat. Deinde æstiva convivia coloribus exhibuit, ut hodie prasinum, vitreum, alia die venetum, & sic deinceps exhiberet, semper varie, per dies omnes æstivos. Primus deinde mensas & capsas argenteas habuit: primus etiam cacabos. Vasa deinde centenaria argentea sculpta, & nonnulla schematibus libidinosis inquinata. Et mastichatum, & pulejatam, & omnia hæc, quæ nunc luxuria retinet, primus invenit. Nam rosatum ab aliis acceptum, pinearum etiam attritione odo-

ratius reddidit. Denique hæc genera poculorum ante Helioabalum non leguntur. nec erat ei ulla vita, nisi exquirere voluptates. Primus fecit de piscibus istis, primus de ostreis, & lejoftreis, & aliis hujusmodi marinis conchis, & locustis, & cammaris, & scillis. Stravit & triclinia de rosa, & lectos & porticus, ac sic per ea deambulavit, idque omni florum genere, liliis, violis, hyacinthis & narcissis. Hic non nisi unguento nobili aut croco piscinis infectis natavit. Nec cubuit in accubitis facile, nisi iis, quæ pilum leporinum haberent, aut plumas perdicum subalares, sæpe culcitas mutans.

XX. Senatam nonnunquam ita contempsit, ut mancipia togata appellaret: populum vero Romanum unius fundi cultorem: equestrem ordinem in nullo loco habens. Præfectum urbicum sæpe post cœnam ad potandum vocabat, adhibitis & Præfectis prætorio, ita ut, si recusarent, magistri horum eos cogèrent. Voluit & per singulas urbes lenones Præfectos urbi facere, & ut essent in urbe quatuordecim. & fecisset, si vixisset; promoturus omnes turpissimos & ultimæ professionis homines. Hic solido argento factos habuit lectos, & tricliniarios, & cubiculares. Comedit sæpius, ad imitationem Apicii, calcanea camelorum, & cristas vivis gallinaceis demtas, linguas pavonum & lusciniarum: quia dote tali pestilentia tutus diceretur. Exhibuit & Palatinis ingentes dapes extis mullorum refertas, & cerebellis phœnicopterum, & perdicum ovis, & cerebellis turdorum, & capitibus psittacorum, & fasianorum, & pavonum. Barbas sane mullorum tan-

tas jubebat exhiberi, ut pro nasturtiis, apiastris, & facelaribus, & fœnogræco exhiberet plenis fabata-riis & discis: quod præcipue stupendum est.

XXI. Canes jecinoribus anserum pavit. Habuit leones & leopardos exarmatos in deliciis: quos edoctos per mansuetarios, subito ad secundam & tertiam mensam jubebat accumbere, ignorantibus cunctis, quod exarmati essent, ad pavorem & ridiculum excitandum. Misit & uvas Apamenas in præsepia equis suis: & psittacis atque fasianis leones pavit, & alia animalia: exhibuit & sumina aprugna per dies decem tricena quotidie cum suis bulbis; pisum cum aureis, lentem cum cerauniis, fabam cum electris, & orizam cum albis exhibens. Albas prætereâ in vicem piperis piscibus & tuberibus consperfit. Oppressit in tricliniis versatilibus parasitos suos violis & floribus, sic ut animam aliqui effluerint, cum erepere ad summum non possent. condito piscinas & solia temperavit, & rosato atque absinthiato. Vulgus ad bibendum invitavit: & ipse cum populo tantum bibit, ut in piscina eum bibisse intelligeretur, viso quod unus bibisset. Eunuchos pro apophoretis dedit: dedit quadrigas, equos, stratos, mulos, basternas & rhedas: dedit & aureos millenos, & centena pondo argenti.

XXII. Sortes sane convivales scriptas in cochlearibus habuit tales, ut alius exhiberet decem camelos, alius decem muscas, alius decem libras auri, alius decem plumbi, alius decem struthiones, alius decem ova pullina, ut vere fortes essent, & fata tentarentur: quod quidem & ludis suis exhi-

buit, cum & urfos decem, & decem grillos, & decem lactucas, & decem auri libras in forte habuit. primusque hunc morem fortis instituit, quem nunc videmus. Sed vere ad fortem scenicos vocavit, cum & canes mortuos, & libram bubulæ carnis haberet in forte: & item centum aureos, & mille argenteos, & centum folles æris, & alia talia; quæ populus tam libenter accepit, ut eum postea imperare gratularentur.

XXIII. Fertur in euripis vino plenis navales Circenses exhibuisse, pallia de cœnanthio fudisse, & elephantorum quatuor quadrigas in Vaticano agitate, dirutis sepulcris, quæ oblittebant: junxisse etiam camelos quaternos ad currus in Circo, privato spectaculo. Serpentes per Marficæ gentis sacerdotes collegisse fertur, eosque subito ante lucem, ut solet populus ad ludos celebres conveniæ, effudisse, multosque afflictos morfu & fuga. Usus est aurea omni tunica, usus & purpurea, usus & de gemmis Persica, cum gravari se diceret onere voluptatis. Habuit & in calciamentis gemmas, & quidem sculptas; quod risum omnibus movit: quasi possent sculpturæ nobilium artificum vidèri in gemmis, quæ pedibus adhærebant. Voluit uti & diademate gemmato, quo pulchrior fieret, & magis ad feminarum vultum aptus: quo & usus est domi. Fertur & promississe phœnicem convivis, vel pro ea libras auri mille, ut in prætorio eas dimitteret. Marinæ aquæ colymbos exhibuit, in mediterraneis locis maxime, eosdem & singulis amicis natantibus dimisit, & iterum piscibus implevit.

Montem nivium in viridario domus æstate fecit, ad-
 vectis nivibus. Ad mare piscem nunquam comedit:
 in longissimis a mari locis omnia marina semper
 exhibuit: murænarum lactibus & luporum in locis
 mediterraneis rusticos pavit.

XXIV. Pisces semper quasi in marina aqua cum
 colore suo costos conditura veneta comedit: mo-
 mentarias de rosato, & rosas piscinas exhibuit: &
 bibit cum omnibus suis, caldaria de narda exhi-
 bens. Idem in lucernis balsamum exhibuit. Idem
 mulieres nunquam iteravit, præter uxorem. Lu-
 panaria domi amicis, clientibus & servis exhibuit.
 Idem nunquam minus centum sestertium cœnavit,
 hoc est argenti libris triginta. Aliquando autem tri-
 bus millibus sestertium cœnavit, omnibus supputa-
 tis, quæ impendit. Cœnas vero & Vitellii & Api-
 cii vicit. Pisces ex vivariis suis bubus traxit: per
 macellum transiens mendicitatem publicam flevit.
 Parasitos ad rotam aquariam ligabat, & cum verti-
 gine sub aquas mittebat, rursusque in summum re-
 solvebat: eosque *Ixionios amicos* vocavit. Stravit
 & faxis Lacedæmoniis ac Porphyreticis plateas in
 Palatio, quas *Antoninianas* vocavit: quæ faxa us-
 que ad nostram memoriam manserunt, sed nuper
 eruta & exsecta sunt. Constituerat & columnam
 unam dare ingentem, ad quam ascenderetur in-
 trinsecus, ita ut in summo Helioabalum Deum
 collocaret: sed tantum faxum non invenit, cum
 id de Thebaide afferre cogitaret.

XXV. Ebrios amicos plerumque claudebat, &
 subito nocte leones, & leopardos, & urfos exar-

matos immittebat, ita ut expergefatti in cubiculo eodem, leones, urfos, pardos, cum luce, vel quod est gravius, nocte invenirent, ex quo plerique exanimati sunt. Multis vilioribus amicis folles pro accubitis sternebat, eosque reflatat prandentibus illis, ita ut plerumque subito sub mensis invenirentur prandentes. Primus denique invenit sigma in terra sternere, non in lectulis, ut a pedibus utres per pueros ad reflandum spiritum solverentur. Mimicis adulteris ea, quæ solent simulato fieri, effici ad verum iussit. Meretrices a lenonibus cunctis redemit sæpe, & manumisit. Cum inter fabulas privatas sermo esset ortus, quanti herniosi esse possent in Urbe Roma, iussit omnes notari, eosque ad balneas suas exhibere, & cum iisdem lavit, nonnullis etiam honestis. Gladiatores ante convivium pugnantes & pyctas sibi frequenter exhibuit. Stravit sibi triclinium in summo lusorio. Et dum pranderet, noxios & venationes sibi exhibuit. Parasitis in secunda mensa sæpe ceream cœnam, sæpe ligneam, sæpe eburneam, aliquando fictilem, nonnunquam vel marmoream, vel lapideam exhibuit: ita ut omnia illis exhiberentur videnda de diversa materia, quæ ipse cœnabat, cum tantum biberent per singula ferula, & manus, quasi comedissent, lavarent.

XXVI. Primus Romanorum holoserica veste usus fertur, cum jam subserica in usu essent. Linteamen lotum nunquam attigit, mendicos dicens, qui linteis lotis uterentur. Dalmaticatus in publico post cœnam sæpe visus est, *Gurgitem Fabium & Scipionem* se appellans, quod cum ea veste esset, cum

qua Fabius & Cornelius a parentibus, ad corrigendos mores, adolescentes in publicum essent producti. Omnes de circo, de theatro, de stadio, & omnibus locis, & balneis, meretrices collegit in ædes publicas, & apud eas concionem habuit quasi militarem, dicens eas *commilitones*: disputavitque de generibus schematum & voluptatum. Adhibuit in tali concione postea lenones exoletos undique collectos, & luxuriosissimos puerulos & juvenes. Et, cum ad meretrices muliebri ornatu processisset, papilla ejecta, exoletos habitu puerorum, qui prostituuntur, post concionem pronuntiavit his, quasi militibus, ternos aureos donativum: petiitque ab his, ut a Diis peterent, ut alios haberet ipsis commendandos. Jocabatur sane ita cum servis, ut eos juberet millena pondo sibi araneorum deferre, proposito præmio; collegisseque dicitur decem millia pondo araneorum, dicens, & hinc intelligendum, quam magna esset Roma. Mittebat parasitis per cellarios salaria annua, vasa cum ranis & scorpiis, & cum serpentibus, & hujusmodi monstris. Claudebatur in ejuscemodi vasis infinitum *muscarum*, apes mansuetas eas appellans.

XXVII. Quadrigas Circensium in tricliniis & in porticibus sibi semper exhibuit pransitans & cœnitans, convivas senes agitare cogens, nonnullos honoratos jam Imperatori. jubebat sibi & decem millia murium exhiberi, mille mustelas, mille forices. Dulciarios & lactarios tales habuit, ut, quæcunque coqui de diversis edulibus exhibuissent, vel structores, vel pomarii, illi modo de dulciis, mo-

do de lactariis exhiberent. Exhibuit parasitis cœnas & de vitreis, & nonnunquam tot picta mantilia in mensam mittebat, his edulibus picta, quæ apponerentur, quot missus esset habiturus; ita ut de acu aut de textili pictura exhiberentur. Nonnunquam tamen & tabulæ illis pictæ exhibebantur, ita ut quasi omnia illis exhiberentur, & tamen fame macerarentur. Miscuit gemmas pomis ac floribus. jecit & per fenestram cibos totidem, quot exhibuit amicis. Jufferat & canonem populi Romani unius anni meretricibus, lenonibus, exoletis intramuranis dari; extramuranis alio promisso: cum eo tempore juxta provisionem Severi & Trajani septem annorum canon frumentarius Romæ esset.

XXVIII. Canes quaternos ingentes junxit ad currum, & sic est vectatus intra domum regiam: idque privatus in agris suis fecit. Processit in publicum & quatuor cervis junctis ingentibus. Junxit sibi & leones, Matrem magnam se appellans. Junxit & tigres, Liberum sese vocans, eodemque habitu agens, quo Dii pinguntur, quos imitabatur. Ægyptios dracunculos Romæ habuit, quos illi agathodæmonas vocant. Habuit & hippopotamos, & crocodilum, & rhinocerotem, & omnia Ægyptia, quæ per naturam sui exhiberi poterant. Struthocamelos exhibuit in cœnis aliquoties, dicens, præceptum Judæis, ut ederent. Illud sane mirum videtur, quod dicitur ab eo factum, ut de croco signa straverit, cum summos viros rogasset ad prandium, pro eorum dignitate dicens se fœnum exhibere. Trajecit & dierum actus noctibus, & nocturnos die-

bus, æstimans hoc inter instrumenta luxuriæ; ita ut sero de somno surgeret & salutari inciperet, mane autem dormire inceptaret. Amicis quotidie nec quemquam facile indonatum relinquebat, nisi quem frugi, quasi perditum reperisset.

XXIX. Habuit gemmata vehicula & aurata, contentis argentatis, & eboratis, & æratis. Junxit & quaternas mulieres pulcherrimas, & binas ad papillam, vel ternas & amplius, & sic vestatus est: sed plerumque nudus, cum illum nudæ traherent. Habuit & hanc consuetudinem, ut octo calvos rogaret ad cœnam, item octo luscos, & item octo podagrosos, octo surdos, octo nigros, octo longos, & octo pingues, cum capi non possent uno sigmate, ut de his omnibus risus citaret. Donavit & argentum omne convivis, quod habuit in convivio, & omnem apparatus poculorum, idque sæpius. Hydrogarum Romanorum ducum primus publice exhibuit, cum antea militaris mensa esset; quam postea statim Alexander reddidit. Proponebat præterea his quasi themata, ut jura nova dapi-bus condiendis invenirent: cujus placuisset commentum, ei dabat maximum præmium, ita ut fericam vestem donaret, quæ tunc & in raritate videbatur, & in honore. Si aliquis autem displicisset, jubebat, ut semper id comesset, quamdiu tamen melius invenisset. Semper sane aut inter flores sedit, aut inter odores pretiosos. Amabat sibi pretia majora dici earum rerum, quæ mensæ parabantur, orexin convivio hanc esse asserens.

XXX. Pinxit se, ut cupediarium, ut seplasia-

rium, ut popinarium, ut tabernarium, ut lenonem; idque totum domi semper exercuit. Sexcentorum struthionum capita una cœna multis mensis exhibuit ad edenda cerebella. Exhibuit aliquando & tale convivium, ut haberet viginti & duo fercula ingentium epularum, sed per singula lavarent, & mulieribus uterentur & ipse & amici, cum jurejurando, quod efficerent voluptatem. Celebravit item tale convivium, ut apud amicos singulos singuli missus apparerentur, & cum alter maneret in Capitolio, alter in Palatio, alter super Aggerem, alter in Cœlio, alter trans Tiberim, & ut quisque mansisset, tamen per ordinem in eorum domibus singula fercula ederentur, ireturque ad omnium domos: sic unum convivium vix toto die finitum est, cum & lavarent per singula fercula, & mulieribus uterentur. Sybariticum missum semper exhibuit ex oleo & garo: quem quo anno Sybaritæ repperunt, perierunt. Dicitur & balneas fecisse multis locis, ac semel lavisse, atque statim destruxisse, ne ex usu balneas haberet. Hoc idem de domibus, de prætoriis, de zetis fecisse dicitur. Sed & hæc nonnulla fidem transeuntia, credo esse ficta ab iis, qui in gratiam Alexandri Heliogabalum deformare voluerunt.

XXXI. Fertur & meretricem notissimam & pulcherrimam redemisse centum sestertium, eamque intactam, velut virginem coluisse. Huic eidem privato cum quidam diceret, *Non times pauper fieri?* dixisse dicitur, *Quid melius, quam ut ipse mihi heres sim & uxori meæ?* Habuerat præterea faculta-

tes, a multis dimissas gratia patris. Idem filios se nolle dicebat, ne quis ei frugi contingeret. Odores Indicos sine carbonibus ad vaporandas zetas iubebat incendi. Iter privatus nunquam minus sexaginta vehiculis fecit, avia sua Varia reclamante, quod omnia perditurus esset. Imperator vero etiam sexcenta vehicula dicitur duxisse, afferens, decem millibus camelorum Persarum regem iter facere, & Neronem quingentis carrucis iter iniisse. Causa vehiculorum erat lenonum, lenarum, meretricum, exoletorum, subactorum etiam bene vasatorum multitudo. In balneis semper cum mulieribus fuit, ita ut eas ipse psilothro curaret: ipse quoque barbam psilothro accurans: quodque pudendum dictu est, eodem, quo mulieres accurabantur, & eadem hora: rasit & virilia subactoribus suis, novacula manu sua, qua postea barbam fecit. Scobe auri porticum stravit & argenti, dolens, quod non posset & electri: idque frequenter, quacunque fecit iter pedibus usque ad equum vel carpentum, ut sit hodie de aurosa arena.

XXXII. Calciamentum nunquam iteravit, anulos etiam negatur iterasse. Pretiosas vestes saepe conscidit, vel lanam cepit & appendit, atque ad ejus aestimationem ponderis, pisces amicis exhibuit. Naves onustas mersit in portu, magnanimitatis hoc esse dicens. Onus ventris auro excepit: in myrrhinis & onychinis minxit. Idem dixisse fertur, *Si habuero heredem, dabo illi tutorem, qui illum hæc facere cogat, quæ ipse feci, facturumque sum.* Habuit etiam istam consuetudinem, ut cœnas sibi

exhiberet tales: una die nonnisi de fasianis tantum ederet, omnesque missus sola fasianorum carne strueret: item alia die de pullis, alia de pisce illo, & item illo, alia de porcis, alia de struthionibus, alia de holeribus, alia de pomis, alia de dulciis, alia de opere lactario. Sæpe amicos suos cum Æthiopicis aniculis inclusit nocturnis mansionibus, & usque ad lucem detinuit, cum pulcherrimas his diceret apparatus. Fecit hoc idem etiam de pueris: & tunc, utpote ante Philippum, licebat. Ridebat autem sic nonnunquam, ut publice in theatro solus audiretur: ipse cantavit, saltavit, ad tibias dixit, tuba cecinit, pandurizavit, organo modulatus est. Fertur & una die ad omnes circi, & theatri, & amphitheatri, & omnium Urbis locorum meretrices, tectus cuculione mulionico, ne agnosceretur, ingressus; cum tamen omnibus meretricibus sine effectu libidinis aureos donaret, addens, *Nemo sciat, Antoninus hæc donat.*

XXXIII. Libidinum genera quædam invenit, ut spinthrias veterum malorum vinceret: & omnes apparatus Tiberii, & Caligulæ, & Neronis norat. Et prædictum eidem erat a sacerdotibus Syris, biathanatum se futurum. Paraverat igitur funes, blatta & serico & cocco intortos, quibus, si necesse esset, laqueo vitam finiret. Paraverat & gladios aureos, quibus se occideret, si aliqua vis urgeret. Paraverat & in cerauneis & hyacinthis & in smaragdibus venena, quibus se interimeret, si quid gravius immineret. Fecerat & altissimam turrim, substratis aureis gemmatisque ante tabulis, ex qua se

præcipitaret, dicens, etiam mortem suam pretiosam esse debere, & ad speciem luxuriæ, ut diceretur nemo sic perisse. Sed nihil ista valuerunt. nam, ut diximus, & occisus est per scurras, & per plateas tractus sordidissime, per cloacas ductus, & in Tiberim submissus est. Hic finis Antoninorum nomini in republica fuit, scientibus cunctis, istum Antoninum tam vita falsum fuisse, quam nomine.

XXXIV. Mirum fortasse cuiquam videatur, Constantine venerabilis, quod hæc clades, quam retuli, loco Principum fuerit, & quidem prope triennio, ita ut nemo inventus fuerit, qui istum a gubernaculis Romanæ majestatis abduceret, cum Neroni, Vitellio, Caligulæ, ceterisque hujusmodi nunquam tyrannicida defuerit. Sed primum omnium ipse veniam peto, quod hæc, quæ apud diversos reperi, literis tradidi; cum multa improba reticuerim, & quæ ne dici quidem sine maximo pudore possunt. Ea vero, quæ dixi, prætextu verborum adhibito, quantum potui, texi. Deinde illud, quod clementia tua solet dicere, credidisse reficiendum, *Imperatorem esse, fortunæ est.* nam & minus boni reges fuerunt, & pessimi. Agendum vero, quod pietas tua solet dicere, *Ut sint imperio digni, quos ad regendi necessitatem vis fatalis adduxerit.* Et quoniam hic ultimus Antoninorum fuit, neque postea hoc nomen in republica loco Principum frequentatum est, etiam illud addendum est, ne quis error oriatur, cum duos Gordianos narrare cœpero, patrem ac filium, qui se de Antoninorum genere dici volebant, non nomen in illis primum fuit, sed prænomen. dein-

de, ut plerisque in libris inuenio, Antonii dicti sunt, non Antonini.

XXXV. Hæc sunt de Heliogabalo, cujus vitam me invitum & reluctantem, ex Græcis Latinisque collectam, scribere ac tibi offerre voluisti, cum jam aliorum ante tulerimus. Scribere autem ordiar, qui post sequentur: quorum Alexander optimus, & cum vera dicendus assertione, & annorum tredecim Princeps: semestres alii, & vix annui & bimi. Aurelianus præcipuus: & horum omnium decus, auctor tui generis Claudius: de quo vereor ad clementiam tuam scribens vera dicere, ne malevolis adulatus videar esse: sed absolvar contra livorem improborum, cum & apud alios clarum esse perspexerim. His jungendi sunt Diocletianus, aurei patris seculi, & Maximianus, ut vulgo dicitur, ferrei, ceterique ad pietatem tuam. Te vero, Auguste venerabilis, multis paginis, iisdemque disertioribus, illi prosequentur, quibus id felicior natura detulerit. His addendi sunt Licinius, Severus Alexander, atque Maxentius, quorum omnium jus in ditionem tuam devenit: sed ita, ut nihil eorum virtuti derogetur. Non enim ego id faciam, quod plerique scriptores solent, ut de his detraham, qui victi sunt: cum intelligam, gloriæ tuæ accedere, si omnia de illis, quæ bona in se habuerunt, vera prædicaro.

ÆLII LAMPRIIDII
ALEXANDER SEVERUS

A D

CONSTANTINUM AUG.

I. INTERFECTO Vario Heliogabalo (sic enim malimus dicere, quam Antoninum: quia & nihil Antoninorum pestis illa ostendit, & hoc nomen ex annalibus, Senatus auctoritate, erasum est) ad remedium generis humani Aurelius Alexander, urbe Arcena genitus, Varii filius, Variæ nepos, & consobrinus ipsius Heliogabali, accepit imperium; cum ante Cæsar a Senatu esset appellatus, mortuo scilicet Macrino: Augustumque nomen idem recepit, addito eo, ut & Patris patriæ nomen, & jus proconsulare, & tribuniciam potestatem, & jus quintæ relationis, deferente Senatu, uno die assumeret. Et ne præceps ista honorum continuatio videatur, exponam causas, quibus id & Senatus coactus est facere, & ille perpeti. non enim aut gravitati Se-

Script. H. A.

R

natus congruebat omnia simul deferre, aut bono Principi raptum ire tot simul dignitates. Milites jam infueverant sibi Imperatores & tumultuario iudicio facere, & item facile mutare, afferentes nonnunquam ad defensionem, se idcirco fecisse, quod nescissent Senatum Principem appellasse: nam & Pescennium Nigrum, & Clodium Albinum, & Avidium Cassium, & antea Lucium Vindicem, & Lucium Antonium, & ipsum Severum, cum Senatus jam Julianum dixisset Principem, Imperatores fecerant: atque ista res bella civilia severat, quibus necesse fuit militem, contra hostem paratum, parricidaliter perire.

II. Hac igitur causa festinatum est, ut omnia simul Alexander, quasi verus jam Imperator, acciperet. Huc accessit nimia & Senatus & populi inclinatio post illam cladem, quæ non solum Antoninorum nomen decoloravit, sed etiam Romanum dehonestavit imperium. Certatim denique omnia decreta sunt & nominum genera, & potestatum. Primus denique omnium cuncta insignia & honorificentia genera simul recepit, suffragante sibimet Cæsaris nomine, quod jam ante aliquot annos meruerat: & magis suffragante vita & moribus, cum illi magnum conciliaffet favorem, quod eum Heliogabalus occidere conatus est, nec potuit, & militibus repugnantibus, & Senatu refragante. Atque hæc parva, nisi quod dignum se exhibuit, quem Senatus servaret, quem salvum milites cuperent, quem omnium bonorum sententia Principem diceret.

III. Alexander igitur, cui Mammæa mater fuit, (nam & ita dicitur a plerisque) a prima pueritia artibus bonis imbutus, tam civilibus, quam militaribus, ne unum quidem diem sponte sua transire passus est, quo se non & ad literas, & ad militiam exerceret. Nam in prima pueritia literatores habuit Valerium Cordum, & Titum Veturium, & Aurelium Philippum libertum patris, qui vitam ejus postea in literas misit. Grammaticum in patria Græcum Nebonem, rhetorem Serapionem, philosophum Stilionem: Romæ grammaticos, Scaurinum Scaurini filium, doctorem celeberrimum: rhetores, Julium Frontinum, & Bæbium Macrinum, & Julium Granianum, cujus hodieque orationes declamatæ feruntur. Sed in Latinis non multum profecit, ut ex ejusdem orationibus apparet, quas in Senatu habuit, vel in concionibus, quas apud milites, vel apud populum: nec valde amavit Latinam facundiam, sed amavit literatos homines, vehementer eos etiam reformidans, ne quid de se asperum scriberent. Denique eos dignos adesse jubebat: singula quæque, quæ publice privatimque agebat, se ipso docente, volebat addiscere, si forte ipsi non affuissent, eaque petebat, ut, si vera essent, in literas mitterent.

IV. Dominum se appellari vetuit. Epistolas ad se quasi ad privatum scribi jussit, servato tantum nomine Imperatoris. Gemmas de calciamentis & vestibus tulit, quibus usus fuerat Heliogabalus: veste, ut & pingitur, alba usus est, nec aurata; pænulis togisque communibus. Cum amicis tam familiari-

ter vixit, ut communis esset ei sæpe confessus, iret & ad convivia eorum; aliquos autem haberet quotidianos etiam non vocatos; salutaretur vero quasi unus de Senatoribus, patente velo, admissionalibus remotis, aut solis iis, qui ministri ad forēs fuerant: cum antea salutare Principem non liceret, quod eos videre non poterat. Et erat corporis venustate decorus, ut hodieque in picturis & in statuis videmus. Fuit & staturæ militaris: robur militis, valetudo ejus, qui vim sui corporis sciret, ac semper curaret. Erat præterea cunctis hominibus amabilis: & ab aliis pius appellabatur, ab omnibus certe sanctus, & utilis reipublicæ. Huic fors in templo Prænestinæ talis exstitit, cum illi Heliogabalus infidiaretur :

— — *Si qua fata aspera rumpas,
Tu Marcellus eris.*

V. Alexandri nomen accepit, quod in templo dicato, apud Arcenam urbem, Alexandro Magno, natus esset; cum casu illuc, die festo Alexandri, pater cum uxore patriæ solemnitatis implendæ causa venisset. cui rei argumentum est, quod eadem die natalem habet hic Mammææ Alexander, qua ille Magnus excessit e vita. Delatum sibi *Antonini* nomen a Senatu recusavit, cum hic magis affinitate Caracalli jungeretur, quam ille subditivus. Siquidem (ut Marius Maximus dixit in vita Severi) nobilem Orientis mulierem Severus, cujus hanc genituram esse compererat, ut uxor Imperatoris esset, adhuc privatus & non magni fatis loci, duxit uxorem: ex qua affinitate hic Alexander fuit, cui ve-

re per matrem suam consobrinus Varius Heliogabalus fuit. Recusavit & *Magni* nomen, quod ei, quasi Alexandro, est oblatum Senatus iudicio.

VI. Interest retexere orationem, qua nomen Antonini & Magni, delatum sibi a Senatu, recusavit: quam priusquam referam, addam acclamationes Senatus, quibus id decretum est. Ex actis Urbis ante diem pridie Nonas Martias. Cum Senatus frequens in curiam, hoc est, in ædem Concordiæ, templumque inauguratum, convenisset, rogatusque esset Aurelius Alexander Cæsar Augustus, ut concineret, ac primo recusasset, quod sciret de honoribus suis agendum, deinde postea venisset, acclamatum: *Auguste innocens, Dii te servant. Alexander Imperator, Dii te servant. Dii te nobis dederunt, Dii conservent. Dii te ex manibus impuri eripuerunt, Dii perpetuent. Impurum tyrannum & tu perpeffus es: impurum & obfcænum & tu vivere doluisti. Dii illum eradicaverunt: Dii te servant. Infamis Imperator rite damnatus. Felices nos império tuo, felicem rempublicam. Infamis unco tractus est, ad exemplum timoris: luxuriosus Imperator jure punitus est. Contaminator honorum jure punitus est. Dii immortales Alexandro vitam: judicia Deorum hinc apparent.*

VII. Et cum egisset gratias Alexander, acclamatum est: *Antonine Alexander, Dii te servant. Antonine Aureli, Dii te servant. Antonine Pie, Dii te servant. Antonini nomen suscipias rogamus. Præsta bonis Imperatoribus, ut Antoninus dicaris. Nomen Antoninorum tu purifica. Quod ille infamavit, tu purifica. Redde in integrum nomen Antoninorum. Sanguis*

Antoninorum se cognoscat. Injuriam Marci tu vindica. Injuriam Veri tu vindica. Injuriam Bassiani tu vindica. Pejor Commodus solus Heliogabalus; nec Imperator, nec Antoninus, nec civis, nec senator, nec nobilis, nec Romanus. In te salus, in te vita, ut vivere delectet. Antoninorum Alexandro vitam, ut vivere delectet, & Antoninus vocetur, Antoninorum templa Antoninus dedicet. Parthos & Persas Antoninus vincat. Sacrum nomen sacratus accipiat. Sacrum nomen castus accipiat. Antonini nomen, Antoninorum nomen, Dii conservent. In te omnia, per te omnia, Antonine, habemus.

VIII. Et post acclamationes Aurelius Alexander Cæsar Augustus: *Gratias vobis, Patres conscripti, non nunc primum, sed & de Cæsareo nomine, & de vita servata, & Augusti nomine addito, & de Pontificatu maximo, & de tribunicia potestate & proconsulari imperio: quæ omnia novo exemplo uno die in me contulistis. Et cum diceret, acclamatum: Hæc suscipisti, Antonini nomen tu suscipe: mereatur Senatus, mereantur Antonini. Antonine Auguste, Dii te servent, Dii te Antoninum conservent. Monetæ nomen Antonini reddatur. Tempa Antoninorum Antoninus consecret.* Aurelius Alexander Augustus: *Ne quæso, Patres conscripti, ne me ad hanc certaminis necessitatem vocetis, ut ego cogar tanto nomini satisfacere; cum etiam hoc ipsum nomen, licet peregrinum, tamen gravare videatur. Hæc enim nomina insignia onerosa sunt. Quis enim Ciceronem diceret mutum? quis indoctum Varronem? quis impium Metellum? Et (ut hoc Dii avertant) quis non æquantem nomina, ferat digerentem?*

tem in clarissima specie dignitatum? Item acclamata, quæ supra.

IX. Item Imperator dixit: *Antoninorum nomen, vel jam numen potius, quale fuerit, meminit vestra clementia: si pietatem, quid Pio sanctius? si doctrinam, quid Marco prudentius? si innocentiam, quid Vero simplicius? si fortitudinem, quid Bassiano fortius? Nam nunc Commodi meminisse nolo, qui hoc ipso deterior fuit, quod cum illis moribus Antoninæ nomen obtinuit. Diadumenus autem nec tempus habuit, nec ætatem, & arte hoc patris nomen incurrit.* Item acclamatum, ut supra. Item Imperator dixit: *Nuper certe, Patres conscripti, meministis, cum ille omnium non solum bipedum, sed etiam quadrupedum spurcissimus, Antonini nomen præferret, & in turpitudine atque luxuria Neronis, Vitellios, & Commodos vinceret, qui gemitus omnium fuerint, cum per populi & honestorum coronas una vox esset, hunc non rite Antoninum dici, & per hanc pestem tantum violari nomen. Et cum diceret, acclamatum est: Dii mala prohibeant! hæc te imperante non timemus: de his, te duce, securi sumus. Vicisti vitia, vicisti crimina, vicisti dedecora. Antonini nomen ornavisti. certi sumus, bene præsumimus, nos te & a pueritia probavimus, & nunc probamus.* Item Imperator: *Neque ego, Patres conscripti, idcirco timeo istud venerabile omnibus nomen accipere, quod verear, ne in hæc vitia delabatur vita, aut quod nominis pudeat: sed primum displicet alienæ familiæ nomen assumere; deinde quod gravari me credo.*

X. Et cum hæc diceret, acclamatum est, ut su-

pra. Item dixit: *Si enim Antonini nomen accipio, possum & Trajani, possum & Titi, possum & Vespasiani. Et cum diceret, acclamatum est: Quomodo Augustus, sic & Antoninus. Tunc Imperator: Video, Patres conscripti, quid vos moveat ad hoc nobis addendum. Augustus primus, primus est auctor imperii, & in ejus nomen omnes, velut quadam adoptione, aut jure hereditario, succedimus: Antonini ipsi Augusti dicti sunt. Antoninus idem Pius Marcum & item Verum jure adoptionis vocavit; Commodus autem hereditarium fuit: susceptum Diadumeno, affectatum in Bassiano, ridiculum in Aurelio. Et cum diceret, acclamatum est: Alexander Auguste, Dii te servant. verecundiæ tuæ, prudentiæ tuæ, innocentæ tuæ, castitati tuæ. hinc intelligimus, qualis futurus sis: hinc probamus. Tu facies, ut Senatus bene Principes eligat, tu facies, optimum esse judicium Senatus, Alexander Auguste, Dii te servant. Tempa Antoninorum Alexander Augustus dedicet. Cæsar noster, Augustus noster, Imperator noster, Dii te servant. Vincas, valeas, multis annis imperes.*

XI. Alexander Imperator dixit: *Intelligo, Patres conscripti, me obtinuisse, quod volui, & id acceptum refero, plurimas gratias & agens & habens; enisurus, ut & hoc nomen, quod in imperium detulimus, tale sit, ut & ab aliis desideretur, & bonis, vestrae pietatis judiciis offeratur. Post hæc acclamatum est: Magne Alexander, Dii te servant. Si Antonini nomen repudiasti, Magni prænomen suscipe. Magne Alexander, Dii te servant. Et cum sæpius dicerent, Alexander Augustus ait: Facilius fuit, Patres conscripti,*

ut Antoninorum nomen acciperem: aliquid enim vel affinitati deferrem, vel consortio nominis imperialis. Magni vero nomen cur accipitur? quid enim jam magnum feci? cum id Alexander post magna gesta, Pompejus vero post magnos triumphos, acceperit. Quiescite igitur, venerandi Patres, & vos ipsi magnifici unum me de vobis esse censete potius, quam Magni nomen ingerite.

XII. Post hæc acclamatum est: *Aureli Alexander Auguste, Dii te servant.* & reliqua ex more. Dimisso Senatu, cum & alia multa eo die essent acta, quasi triumphans domum se recepit. multo clarior visus est alienis nominibus non receptis, quam si recepisset. atque ex eo constantiæ ac plenæ gravitatis famam obtinuit. siquidem uni adolescenti Senatus totus persuadere non potuit. Sed quamvis Senatu rogante non potuerit persuaderi, ut vel Antonini vel Magni nomina fusciperet; tamen ob ingentem vigorem animi & mirandam singularemque constantiam contra militum insolentiam, *Severi* nomen a militibus eidem inditum est: quod illi ingentem in præsentia reverentiam, magnam apud posteros gloriam peperit; cum eo accessisset, ut de animi virtute nomen acceperit: siquidem solus inventus sit, qui tumultuantes legiones exauctoraverit, ut suo loco ostendetur; in milites autem gravissime animadverterit, qui forte incurrerunt aliquid, quod videretur injustum; ut & ipsum locis suis declarabimus.

XIII. Omnia imperii hæc habuit: primum, quod ea die natus est, qua defunctus vita Magnus Alex-

ander dicitur: deinde, quod in templo ejus mater enixa est: tertio, quod ipsius nomen accepit: tum præterea, quod ovum purpurei coloris, eadem die natum, qua ille natus est, palumbinum, anicula quædam matri ejus obtulit: ex quo quidem haruspices dixerunt, Imperatorem quidem illum, sed non diu futurum, & cito ad imperium perventurum. tum præterea, quod tabula Trajani Imperatoris, quæ geniali lecto patris imminebat, dum mater eum in templo pareret, in lectum ejus decidit. His accessit, quod nutrix ei Olympias data est, quo nomine mater Alexandri appellata est. Nutritor Philippus provenit casu unus ex rusticis, quod nomen patri Alexandri Magni fuit. Fertur die prima natalis ejus toto die apud Arcam Cæsaream stella primæ magnitudinis visa, & sol circa domum patris ejus fulgido ambitu coronatus. Cum ejus natalem haruspices commendarent, dixerunt, eum summam rerum tenturum, idcirco quod hostiæ de ea villa, quæ esset Severi Imperatoris, adductæ essent, & quas in illius honorem coloni parassent. Nata in domo laurus juxta perfici arborem, intra unum annum perfici arborem vicit. unde etiam conjectores dixerunt, Perfus ab eo esse vincendos.

XIV. Mater ejus pridie, quam pareret, somniavit, se purpureum dracunculum parere. Pater eadem nocte in somniis vidit, alis se Romanæ Victorix, quæ in Senatu, ad coelum vehi. Ipse, cum vatem consuleret de futuris, hos accepisse dicitur versus adhuc parvulus; & primis quidem fortibus:

Te manet imperium cœli terræque marisque :
intellectum est, quod inter Divos etiam referretur.

Te manet imperium, quod tenet imperium.
ex quo intellectum est, Romani illum imperii Principem futurum. nam ubi est imperium, nisi apud Romanos, quod tenet imperium? Et hæc quidem de Græcis versibus sunt prodita. Ipse autem, cum, parentis hortatu, animum a philosophia & musica ad alias artes traduceret, Virgilio fortibus hujusmodi illustratus est:

*Excudent alii spirantia mollius æra,
Credo equidem, vivos ducent de marmore vultus,
Orabunt causas melius, cœlique meatus
Describent radio, & surgentia sidera ducent :
Tu regere imperio populos, Romane, memento :
Hæ tibi erunt artes, paci que imponere morem,
Parcere subjectis & debellare superbos.*

Fuerunt multa alia signa, quibus Principem humani generis esse constaret. nimius ardor oculorum, & diutius intuentibus gravis: & divinatio mentis frequentissima: rerum memoria singularis, quam nemo nisi Acholius ferebat adjutam. Et cum puer ad imperium pervenisset, fecit cuncta cum matre, ut & illa videretur pariter imperare, mulier sancta, sed avara, & auri atque argenti cupida.

XV. Ubi ergo Augustus agere cœpit imperium, primum removit iudices omnes a republica, & a ministeriis, atque muneribus, quos impurus ille Heliogabalus ex genere hominum turpissimo provexerat: deinde Senatum & equestrem ordinem purgavit. Ipsas deinde tribus, & eos, qui militaribus

nituntur prærogativis, purgavit, & Palatium suum comitatumque omnem, abjectis ex aulico ministerio cunctis obscœnis & infamibus: nec quemquam passus est esse in Palatinis, nisi necessarium hominem. Jurejurando deinde se constrinxit, ne quem adscriptum, id est vacantium, haberet, ne annoni rempublicam gravaret; dicens, malum pupilum esse Imperatorem, qui ex visceribus provincialium homines non necessarios, nec reipublicæ utiles pasceret. Fures judicare jussit in civitatibus ullis nunquam videri: & si essent visi, jussit deportari per rectores provinciarum. Annonam militum diligenter inspexit. Tribunos, qui per stellaturas militibus aliquid tulissent, capitali pœna affecti. Negotia & causas prius a scriniorum Principibus, & doctissimis jurisperitis & sibi fidelibus, quorum primus tunc Ulpianus fuit, tractari ordinarique, atque ita referri ad se præcepit.

XVI. Leges de jure populi & fisci moderatas & infinitas sanxit: neque ullam constitutionem sacra- vit sine viginti jurisperitis, & doctissimis ac sapientibus viris, iisdemque disertissimis, non minus quinquaginta: ut non minus in consilio essent sententiæ, quam senatusconsultum conficerent: & id quidem ita, ut iretur per sententiâs singulorum, ac scriberetur, quid quisque dixisset, dato tamen spatium ad disquirendum cogitandumque, priusquam dicerent, ne incogitati dicere cogerentur de rebus ingentibus. Fuit præterea illi consuetudo, ut si de jure, aut de negotiis tractaret, solos doctos & disertos adhiberet; si vero de re militari, milites vete-

res & senes, ac bene meritos, & locorum peritos, ac bellorum, & castrorum, & omnes literatos; & maxime eos, qui historiam norant: requirens, quid in talibus causis, quales in disceptatione versabantur, veteres Imperatores vel Romani, vel exterarum gentium fecissent.

XVII. Referebat Encolpius, quo ille familiarissimo usus est, illum, si unquam furem judicem vidisset, paratum habuisse digitum, ut illi oculum erueret: tantum odium eum tenebat eorum, de quibus apud se probatum, quod fures fuissent. Addit Septimius, qui vitam ejus non mediocriter exsecutus est, tanti stomachi fuisse Alexandrum in eos judices, qui furtorum fama laborassent, etiamsi damnati non essent, ut, si eos casu aliquo videret, commotione animi, stomachi choleram evomeret, toto vultu inardescente, ita ut nihil posset loqui. Nam cum quidam Septimius Arabinus, famosus crimine furtorum, & sub Heliogabalo jam liberatus, inter Senatores Principem salutatum venisset, exclamavit, *O numina, O Juppiter, O Dii immortales, Arabinus non solum vivit, verum etiam in Senatum venit? fortassis etiam de me sperat? tam fatuum, tam stultum esse me judicat?* Salutabatur autem nomine, hoc est, *Ave, Alexander.*

XVIII. Si quis caput flexisset, aut blandius aliquid dixisset, uti adulator vel abjiciebatur, si loci ejus qualitas pateretur, vel ridebatur ingenti cachinno, si ejus dignitas graviore subjacere non posset injuriæ. Salutatus confessum obtulit omnibus Senatoribus: atque adeo nisi honestos & bonæ famæ ho-

mines ad salutationem non admisit: iussitque (quemadmodum in Eleufiniis facris dicitur, *ut nemo ingrediatur, nisi qui se innocentem novit*) per præconem edici, *ut nemo saluaret Principem, qui se furem esse nosset, ne aliquando detectus, capitali supplicio subderetur.* Ipse adorari se vetuit, cum jam cœpisset Heliogabalus adorari regum more Persarum. Erat præterea hæc illius sententia, *Solos fures de paupertate conqueri, dum volunt scelera vitæ suæ tegere.* Idem addebat sententiam de furibus notam, & Græce quidem, quæ Latine hoc significat, *Qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, saluus erit:* quæ Græce talis est:

Ὅ πολλὰ κλέψας, ὀλίγα δοῦς, ἐκφεύξεται.

XIX. Præfectum prætorii sibi ex Senatus auctoritate constituit. Præfectum Urbis a Senatu accepit. alterum Præfectum prætorii fecit, qui, ne fieret, etiam fugerat, dicens, *Invitos, non ambientes in rempublicam collocandos.* Senatorem nunquam sine omnium Senatorum, qui aderant, consilio fecit, ita ut per sententias omnium crearetur, testimonia dicerent summi viri; ac si fefellissent vel testes, vel ii, qui sententias dicebant, postea in ultimum rejicerentur locum civium, condemnatione adhibita, quasi falsi rei approbati, sine ullius indulgentiæ proposito. Idem Senatores nonnisi ad summorum in Palatio virorum suffragium fecit, dicens, *magnum virum esse oportere, qui faceret Senatorem.* Idem libertinos nunquam in equestrem locum redegit, asserens, *seminarium Senatorum equestrem locum esse.*

XX. Moderationis tantæ fuit, ut nemo unquam

ab ejus latere submoveretur, ut omnibus se blandum affabilemque præberet, ut amicos non solum primi ac secundi loci, sed etiam inferiores, ægro-
tantes videret, ut sibi ab omnibus libere, quæ sen-
tiebant, dici cuperet, & cum dictum esset, audiret, & cum audisset, ita, ut res poscebat, emendaret atque corrigeret; si minus bene factum esset aliquid, etiam ipse convinceret, idque sine fastu & sine amaritudine animi; confessum omnibus semper offerret, præter eos, quos furtorum densior fama perstrinxerat, de absentibus semper requirens. Denique cum ei objiceret nimiam civilitatem & Mammæa mater, & uxor Memmia, Sulpicii consularis viri filia, Catuli neptis, & sæpe dicerent, *Molliorem tibi potestatem & contemptibiliorem imperii fecisti*: ille respondit, *Sed securiorem, atque diuturniorem*. Dies denique nunquam transiit, quin aliquid mansuetum, civile, pium faceret; sed ita, ut ærarium non everteret.

XXI. Condemnationes & raras esse jussit, & quæ factæ fuerant, non indulgit. Vectigalia civitatibus ad proprias fabricas deputavit. Fœnus publicum trientarium exercuit, ita ut pauperibus plerisque sine usuris pecunias dederit ad agros emendos, reddendas de fructibus. Præfectis prætorio suis senatoriam addidit dignitatem, ut viri clarissimi & essent, & dicerentur: quod antea vel raro fuerat, vel omnino non fuerat, eousque, ut si quis Imperatorum successorem Præfecto prætorii dare vellet, laticlaviam eidem per libertum submitteret, ut in multorum vita Marius Maximus dixit. Alexander

autem idcirco Senatores esse voluit Præfectos prætorii, ne quis non Senator de Romano Senatore judicaret. Milites suos sic ubique scivit, ut in cubiculo haberet breves, & numerum, & tempora militantium, semperque, cum solus esset, & rationes eorum, & numerum, & dignitates, & stipendia recenseret, ut esset ad omnia instructissimus. Denique cum inter militares aliquid ageretur, multorum dicebat & nomina. de promovendis etiam sibi annotabat, & perlegebat cuncta pittacia, & sic faciebat, diebus etiam pariter annotatis, & quis, & qualis esset, & quo insinuante promotus. Comæntum populi Romani sic adjuvit, ut, cum frumenta Heliogabalus evertisset, vicem de propria pecunia loco suo reponeret.

XXII. Negotiatoribus, ut Romam volentes concurrerent, maximam immunitatem dedit. Oleum, quod Severus populo dederat, quodque Heliogabalus imminuerat, turpissimis hominibus Præfecturam annonæ tribuendo, integrum restituit. Jus conferendi rationes, quod impurus ille sustulerat, hic omnibus reddidit. Mechanica opera Romæ plurima instituit. Judæis privilegia reservavit. Christianos esse passus est. Pontificibus tantum detulit, & Quindecimviris atque Auguribus, ut quasdam causas sacrorum, a se finitas, iterari, & aliter distingui pateretur. Præsides provinciarum, quos vere, non factionibus, laudari comperit, & in itineribus secum semper in vehiculo habuit, & muneribus adjuvit, dicens, & fures a republica pellendos, ac pauperandos, & integros esse redimendos, atque ditan-

dos. Cum vilitatem populus Romanus ab eo peteret, interrogavit per Curionem, quam speciem carum putarent. illi continuo exclamaverunt, carnem bubulam, atque porcinam. tunc ille non quidem vilitatem proposuit, sed iussit, ne quis fuminatam occideret, ne quis lactantem, ne quis vaccam, ne quis damalionem: tantumque intra biennium, vel prope annum, porcinae carnis fuit & bubulae, ut, cum fuisset octominutalis libra, ad duos unumque utriusque carnis libra redigeretur.

XXIII. Causas militum contra Tribunos sic audivit, ut, si aliquem reperisset tribunorum in crimine, pro facti qualitate sine indulgentiae proposito puniret. De omnibus hominibus per fideles homines suos semper quaesivit: & per eos, quos nemo nosset hoc agere; cum diceret, omnes praeda corrumpi posse. Servos suos semper cum servili veste habuit, libertos cum ingenuorum. Eunuchos de ministerio suo abiecit, & uxori ut servos servire iussit. & cum Heliogabalus mancipium eunuchorum fuisset, ad certum numerum eos redegit, nec quidquam in Palatio curare voluit, nisi balneas feminarum: cum plerosque eunuchos rationibus & procurationibus praeposuisse Heliogabalus, hic illis & veteres sustulit dignitates. Idem tertium genus hominum eunuchos esse dicebat, nec videndum, nec in usu habendum a viris, sed vix a feminis nobilibus. Qui de eo fumum vendiderat, & a quodam militari centum aureos acceperat, in crucem tolli iussit per eam viam, qua esset servis suis ad suburbana imperatoria iter frequentissimum.

XXIV. Provincias prætorias, præsidiales plurimas fecit: proconsulares ex Senatus voluntate ordinavit. Balnea mixta Romæ exhiberi prohibuit; quod quidem jam ante prohibitum, Heliogabalus fieri permiserat. Lenonum vectigal, & meretricum, & exoletorum, in sacrum ænarium inferri vetuit, sed sumptibus publicis ad instaurationem theatri, circi, amphitheatri, & ærarii, deputavit. Habuit in animo, ut exoletos vetaret, quod postea Philippus fecit: sed veritus est, ne prohibens, publicum dedecus in privatas cupiditates converteret, cum homines illicita magis poscant, prohibitaque furore persequantur. Braccariorum, linteonum, vitreariorum, pellionum, plaustrariorum, argentariorum, aurificum, & ceterarum artium, vectigal pulcherrimum instituit: ex eoque jussit thermas, & quas ipse fundaverat, & superiores, populi usibus exhiberi: silvas etiam thermis publicis deputavit. Addidit & oleum luminibus thermarum, cum antea non ante auroram paterent, & ante solis occasum clauderentur.

XXV. Hujus imperium incruentum quidam literis tradiderunt: quod contra est. nam & *Severus* est appellatus a militibus ob austeritatem, & in animadversionibus asperior in quibusdam fuit. Opera veterum Principum instauravit: ipse nova multa constituit: in his thermas nominis sui, juxta eas, quæ Neronianæ fuerunt, aqua inducta, quæ *Alexandrina* nunc dicitur. Nemus thermis suis, de privatis ædibus suis, quas emerat, dirutis ædificiis, fecit. *Oceani solium* primus inter Principes appella-

vit, cum Trajanus id non fecisset, sed diebus solia deputasset. Antonini Caracalli thermas additis for-
tionibus perfecit, & ornavit. Alexandrinum opus
marmoris, de duobus marmoribus, hoc est, Por-
phyretico & Lacedæmoniō, primus instituit, Pa-
latio exornato hoc genere marmorandi. Statuas
coloffas in Urbe multas locavit, artificibus undique
conquisitis. Alexandri habitu nummos plurimos fi-
guravit; & quidem electreos aliquantos, sed pluri-
mos tamen aureos. A mulieribus famosis matrem
& uxorem suam saluari vetuit. Conciones in Urbe
multas habuit more veterum Tribunorum & Con-
sulum.

XXVI. Congiarium populo ter dedit, donati-
vum militibus ter: carnem populo addidit. Usuras
fœneratorum contraxit ad trientes pensiones, etiam
pauperibus consulens. Senatores si fœnerarentur,
usuras accipere primō vetuit, nisi aliquid muneris
causa acciperent: postea tamen jussit in semisses
acciperent donum, munus tamen sustulit. Statuas
summorum virorum in foro Trajani collocavit un-
dique translatas. Paulum & Ulpianum in magno
honore habuit: quos Præfectos ab Heliogabalo alii
dicunt factos, alii ab ipso. nam & consiliarius Alex-
andri, & magister scrinii Ulpianus fuisse perhibe-
tur: qui tamen ambo assessores Papiniani fuisse di-
cuntur. Basilicam Alexandrinam instituerat inter
campum Martium, & septa Agrippiana, in latum
pedum centum, in longum pedum mille, ita ut
tota columnis penderet: quam efficere non potuit,
morte præventus. Isum & Serapium decenter or-

navit, additis signis, & deliacis, & omnibus mysticis. In matrem Mammæam unice pius fuit, ita ut Romæ in Palatio faceret diætas nominis Mammææ, quas imperitum vulgus hodie *ad Mammam* vocant. Et in Bajano palatium cum stagno, quod Mammææ nomine hodieque cenfetur. Fecit & alia in Bajano opera magna in honorem affinium suorum, & stagna stupenda, admisso mari. Pontes, quos Trajanus fecerat, instauravit pæne in omnibus locis: aliquos etiam novos fecit: sed instauratis nomen Trajani reservavit.

XXVII. In animo habuit, omnibus officiis genus vestium proprium dare, & omnibus dignitatibus, ut a vestitu dignoscerentur: & omnibus servis, ut in populo possent agnosci, ne quis seditiosus esset, simul ne servi ingenuis miscerentur. Sed hoc Ulpiano Pauloque displicuit, dicentibus, plurimum rixarum fore, si faciles essent homines ad injurias. Tum satis esse constituit, ut Equites Romani a Senatoribus clavi qualitate discernentur. Pænulis intra Urbem frigoris causa ut senes uterentur permisit, cum id vestimenti genus semper itinerarium aut pluvie fuisset. Matronas tamen intra Urbem pænulis uti vetuit, in itinere permisit. Facundia fuit Græcæ magis, quam Latinæ, nec versu inventus, & ad musicam pronus, matheseos¹ peritus: & ita quidem, ut ex ejus jussu mathematici publice proposuerint Romæ, ac sint professi, ut docerent. Haruspicina quoque peritissimus fuit. ὀρνεοσκοπος magnus, ut & Vascones Hispanorum, & Pannoniorum augures vicerit. Geometriam fecit. pin-

xit mire, cantavit nobiliter: sed nunquam alio conscio, nisi pueris suis testibus. Vitas Principum bonorum versibus scripsit. Lyra, tibia, organo cecinit: tuba etiam, quod quidem Imperator nunquam ostendit. Palæstes primus fuit, in armis magnus, adeo ut multa bella, & gloriose gesserit.

XXVIII. Consulatum ter iniit tantum ordinarium, ac primo nundino sibi alios semper suffecit. Severissimus iudex contra fures, appellans eosdem quotidianorum scelerum reos, & damnans acerrime, ac solos hostes, inimicosque reipublicæ vocans. Eum notarium, qui falsum causæ brevem in consilio imperatorio retulisset, incisus digitorum nervis, ita ut nunquam posset scribere, deportavit. Cum quidam ex honoratis, vitæ fordidæ & aliquando furtorum reus, per ambitionem nimiam ad militiam aspirasset, idcirco quod per reges amicos ambierat, admissus, statim in furto, præsentibus patronis, detectus est, jussusque a regibus, audiri, damnatus est, re probata. Et cum quæreretur a regibus, quid apud eos paterentur fures, illi responderunt, *Crucem*: ad eorum responsum, in crucem sublatus est. ita & patronis auctoribus damnatus ambitor est, & Alexandri, quam præcipue tuebatur, servata clementia est. Statuas colossas, vel pedestres nudas, vel equestres, divis Imperatoribus in foro divi Nervæ, quod *Transitorium* dicitur, locavit, omnibus cum titulis, & columnis æreis, quæ gestorum ordinem continerent, exemplo Augusti, qui summorum virorum statuas in foro suo e marmore collocavit, additis gestis. Volebat videri originem de

Romanorum gente trahere, quia eum pudebat Syrum dici: maxime, quod quodam tempore festo, ut solent, Antiochenfes, Ægyptii, Alexandrini, laceffiverant eum conviciolis, *Syrum Archifynagogum* eum vocantes, & *Archierea*.

XXIX. Antequam de bellis ejus, & expeditionibus, & victoriis loquar, de vita quotidiana & domestica pauca differam. Usus vivendi eidem hic fuit: primum ut, si facultas efflet, id est, si non cum uxore cubuiffet, matutinis horis in larario fuo, in quo & divos Principes, sed optimos, electos, & animas sanctiores, in queis & Apollonium, & quantum scriptor fuorum temporum dicit, Christum, Abraham, & Orpheum, & hujusmodi ceteros habebat, ac majorum effigies, rem divinam faciebat. Si id non poterat, pro loci qualitate vel vectabatur, vel piscabatur, vel deambulabat, vel venabatur. Dehinc si hora permetteret, actibus publicis post multam horam operam dabat, idcirco quod & res bellicæ, & res civiles, ut superius dictum est, per amicos tractabantur, sed sanctos & fideles, & nunquam venales: & tractatæ firmabantur, nisi quid novi ipsi etiam placeret. Sane si necessitas cogeret, ante lucem actibus operam dabat, & in longam horam producebat, neque unquam tædiavit, aut morosus, aut iratus refedit, fronte semper pari, & lætus ad omnia. erat enim ingentis prudentiæ, & cui nemo posset imponere, & quem si aliquis urbane tentare voluit, intellectus tulit pœnas.

XXX. Post actus publicos, seu bellicos, seu civi-

les, lectioni Græcæ operam majorem dabat, *De re publica* libros Platonis legens. Latina cum legeret, non alia magis legebat, quam *De officiis* Ciceronis & *De re publica*: nonnunquam & oratores, & poetas, in quibus Serenum Sammonicum, quem ipse noverat & dilexerat, & Horatium. Legit & vitam Alexandri, quem præcipue imitatus est: etsi in eo condemnabat ebrietatem, & crudelitatem in amicos; quamvis utrumque defendatur a bonis scriptoribus, quibus sæpius ille credebat. Post lectionem, operam palæstræ, aut sphaeristerio, aut cursui, aut luctaminibus mollioribus, dabat, atque inde unctus lavabatur, ita ut caldariis vel nunquam, vel raro, piscina semper uteretur, in eaque una hora prope maneret, biberet etiam frigidam Claudiam jejunos, ad unum prope sextarium. Egressus balneas multum lactis & panis sumebat, ova, deinde mulsim: atque his refectus aliquando prandium inibat, aliquando cibum usque ad coenam differerebat, prandit tamen sæpius. Ususque est Hadriani tetrapharmaco frequenter, de quo in libris suis Marius Maximus loquitur, cum Hadriani differit vitam.

XXXI. Post meridianas horas, subscriptioni & lectioni epistolarum semper dedit operam, ita ut ab epistolis, & libellis, & a memoria, semper assisterent: nonnunquam etiam, si stare per valetudinem non possent, sederent, relegentibus cuncta librariis, & iis, qui scrinium gerebant, ita ut Alexander sua manu adderet, si quid esset addendum: sed ex ejus sententia qui disertior habebatur. Post

epistolas, omnes amicos simul admisit, cum omnibus pariter est locutus: neque unquam solum quemquam, nisi Præfectum suum, vidit, & quidem Ulpianum, ex assessore semper suo, causa justitiæ singularis. Cum autem alterum adhibuit, & Ulpianum rogari iussit. Virgilium autem *Platonem poetarum* vocabat, ejusque imaginem cum Ciceronis simulacro, in secundo larario habuit, ubi & Achillis & magnorum virorum. Alexandrum vero Magnum inter Divos & optimos in larario majore consecravit.

XXXII. Injuriam nulli unquam amicorum committumve fecit, nec magistris quidem, aut principibus officiorum. Præfectis autem semper detulit, asserens, *eum, qui mereatur injuriam pati, ab Imperatore damnandum esse, non dimittendum.* Si unquam alicui præsentium successorem dedit, semper illud addidit, *Gratias tibi agit respublica: eumque muneratus est, ita ut privatus pro loco suo posset honeste vivere: his quidem muneribus, agris, bobus, equis, frumento, ferro, impendiis ad faciendam domum, marmoribus ad ornandum, & operis, quas ratio fabricæ requirebat. Aurum & argentum raro cuiquam, nisi militi divisit, nefas esse dicens, ut dispensator publicus in delectationes suas & suorum converteret id, quod provinciales dedissent.* Aurum negotiatorium & coronarium Romæ remisit.

XXXIII. Fecit Romæ curatores Urbis quatuordecim, sed ex consularibus: quos audire negotia urbana cum Præfecto Urbis iussit, ita ut omnes, aut magna pars adesset, cum acta fierent. Corpora omnium constituit, vinariorum, lupinariorum,

caligariorum, & omnino omnium artium: hisque ex sepe defensores dedit, & iussit, quid ad quos iudices pertineret. Scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, vix pecuniam donavit: pretiosas vestes, quas Heliogabalus dederat, etiam sustulit. Milites, quos *ostensionales* vocant, non pretiosis, sed speciosis, clarisque vestibus ornabat: nec multum in signa, aut ad apparatus regium, auri & ferici deputabat, dicens, *Imperium in virtute esse, non in decore*. Chlamydes hirtas Severi, & tunicas aemas, vel macrocheras, ex purpura non magna, ad usum revocavit suum.

XXXIV. In convivio aurum nesciit: pocula mediocria, sed nitida semper habuit. Ducentarum librarum argenti pondus ministerium ejus nunquam transit. Nanos, & nanas, & moriones, & vocales exoletos, & omnia acroamata, & pantomimos, populo donavit: qui autem usui non erant, singulis civitatibus deputavit alendos singulos, ne gravarentur specie mendicorum. Eunuchos, quos Heliogabalus & in consiliis turpibus habebat, & promovebat, donavit amicis, addito elogio; ut, si non rediissent ad bonos mores, eosdem liceret occidi sine auctoritate iudicii. Mulieres infames, quarum infinitum numerum deprehenderat, publicari iussit, exoletis omnibus deportatis, aliquibus etiam naufragio merfis, cum quibus illa clades consuetudinem habuerat funestissimam. Auratam vestem ministrorum vel in publico convivio nullus habuit. Cum inter suos convivaretur, aut Ulpianum, aut doctos homines adhibebat, ut haberet fabulas

literatas, quibus se recreari dicebat & pasci. Habebat, cum privatim convivaretur, & librum in mensa, & legebat, sed Græca magis. Latinos autem poetas lectitabat. Publico convivio ea simplicitate egit, qua privato; nisi quod numerus accubantium crescebat, & multitudo convivarum, qua ille offendebatur, dicens, se in theatro & circo manducare.

XXXV. Oratores & poetas, non sibi panegyricos dicentes, (quod exemplo Nigri Pescennii stultum dicebat) sed aut orationes recitantes, aut facta veterum, quos ante reruli, libenter audivit: libentius tamen, si quis ei recitavit Alexandri Magni laudes, aut meliorum retro Principum, aut magnorum urbis Romæ virorum. Ad Athenæum, audiendorum & Græcorum & Latinorum rhetorum vel poetarum causa, frequenter processit. Audivit autem etiam forenses oratores causas recitantes, quas vel apud ipsum, vel apud Præfectos Urbis egerant. Agoni præfedit, & maxime Herculeo, in honorem Magni Alexandri. Solus post meridiem, vel matutinis horis idcirco nunquam aliquos videbat, quod ementitos de se multa cognoverat: speciatim Vetronium Turinum: quem cum familiarem habuisset, ille omnia vel fingendo sic vendiderat, ut Alexandri, quasi stulti hominis, & quem ille in potestate haberet, & cui multa persuaderet, infamaret imperium: sicque omnibus persuaserat, quod ad nutum suum omnia faceret.

XXXVI. Denique hac illum arte deprehendit, ut quendam immitteret, qui a se quiddam publice

peteret, ab illo autem occulte quasi præsidium postularer, ut pro eo Alexandro secreto suggereret. Quod cum factum esset, & Turinus suffragium promississet, dixissetque, se quædam Imperatori dixisse, cum nihil dixisset, sed in eo pendere, ut adhuc impetraret, eventum vendens: cumque iterum jussisset Alexander interpellari, & Turinus, quasi aliud agens, nutibus annuisset, neque tamen interim quidquam dixisset, impetratum autem esset, quod petebatur, Turinusque ab illo, qui meruerat, fumi venditor, ingentia præmia percepisset; accusari eum Alexander jussit, probansque per testes omnibus, & quibus præsentibus quid accepisset, & quibus audientibus quid promississet, in foro Transitorio ad stipitem illum ligari præcepit, & fumo apposito, quem ex stipulis atque humidis lignis fieri jusserat, necavit, præcone dicente, *Fumo punitur, qui vendidit fumum.* Ac ne una tantum causa videretur crudelior fuisse, quæsit diligentissime, antequam eum damnaret: & invenit, Turinum sæpe & in causis ab utraque parte accepisse, cum eventus venderet, & ab omnibus, qui aut præposituras, aut provincias acceperant.

XXXVII. Spectacula frequentavit cum summa donandi parsimonia, dicens, & venatores, & scenicos, & aurigas sic alendos, quasi servos nostros, aut venatores, aut muliones, aut voluptarios. Convivium neque opimum, neque nimis parcum, sed nitoris summi fuit: ita tamen, ut pura mantilia mitterentur, sæpius cocco clavata, aurata vero nunquam; cum hæc Heliogabalus jam recepisset, & ante,

ut quidam prædicant, Hadrianus habuisset, Ufus convivii diurnus hic fuit: vini ad totum diem sextarii triginta, panis mundi pondo triginta, panis sequentis ad donandum pondo quinquaginta. Nam semper de manu sua ministris convivii & panem, & partes aut olerum, aut carnis, aut leguminum dabat, senili profus maturitate patremfamilias agens. Erant decreta & carnis diversæ pondo triginta, erant & gallinacei duo. Adhibebatur & anser diebus festis: Kalendis autem Januariis, & hilariis Matris Deûm, & ludis Apollinaribus, & Jovis epulo, & Saturnalibus, & hujusmodi festis diebus, fasianus: ita ut aliquando & duo ponerentur, additis gallinaceis duobus. leporem quotidie habuit, venationem frequentem: sed eam cum amicis dividebat, & his maxime, quos sciebat per se non habere. nec divitibus quidquam talium munerum misit, sed ab his semper accepit. Habuit quotidie milii sine pipere sextarios quatuor, cum pipere duo: & , ne sit longum omnia inserere, quæ Gargilius Martialis ejus temporis scriptor singulatim persecutus est, omnia & ad modum & rationem illi sunt præbita. Pomis vehementer indulfit, ita ut secunda mensa illius sæpius ponerentur: unde etiam jocus exstitit, *Non secundam mensam Alexandrum habere, sed secundum.* Ipse cibo plurimò reficiebatur; vino neque parce, neque copiose, assatim tamen. Frigida semper pura usus, æstate vino cum rosa condito: quod quidem solum ex diverso genere Heliogabali tenuerat.

XXXVIII. Et quoniam de lepusculis facta est

mentio, quod ille leporem quotidie haberet, jocus poeticus emerfit, idcirco quod multi septem diebus pulehros esse dicunt eos, qui leporem comederint, ut Martialis etiam epigramma significat, quod contra quandam Gelliam scripsit hujusmodi:

Cum leporem mittis, semper mihi, Gellia, mandas,

Septem formosus, Marce, diebus eris.

Si verum dicis, si verum, Gellia, mandas,

Edisti nunquam, Gellia, tu leporem.

Sed hos versus Martialis in eam, quæ deformis esset, composuit: poeta vero temporum Alexandri hæc in eum dixit:

Pulchrum quod vides esse nostrum regem,

Quem Syrum sua detulit propago,

Venatus facit, & lepus comesus,

Ex quo continuum capit leporem.

Hos versus cum ad eum quidam ex amicis detulisset, respondisse ille dicitur Græcis versibus, in hanc sententiam:

Pulchrum quod putas esse vestrum regem,

Vulgari, miserande, de fabella:

Si verum putas esse, non irascor.

Tantum tu comedas velim lepusculos,

Ut fias, animi malis repulsis,

Pulcher, ne inideas livore mentis.

XXXIX. Cum amicos militares habuisset, ut usum Trajani, quem ille post secundam mensam, potandi usque ad quinque pocula instituerat, reservaret, unum tantum poculum amicis exhibebat, in honorem Alexandri Magni: id autem brevius, nisi si quis, quod licebat, majus habere po-

stulasset. Ufus Veneris in eo moderatus fuit, exoletorum ita experts, ut (quemadmodum supra diximus) legem de his auferendis ferre voluerit. Horrea in omnibus regionibus publica fecit, ad quæ conferrent bona ii, qui privatas custodias non haberent. Balnea omnibus regionibus addidit, quæ forte non habebant. nam hodieque multa dicuntur Alexandri. Fecit & domos pulcherrimas, easdemque amicis suis maxime integris viris donavit. Vectigalia publica in id contraxit, ut, qui decem aureos sub Heliogabalo præstiterant, tertiam partem aurei præstarent, hoc est, tricesimam partem. tuncque primum semisses aureorum formati sunt: tunc etiam, cum ad tertiam aurei partem vectigal decidisset, tremisses; dicente Alexandro, etiam quartarios futuros, quod minus non posset: quos quidem jam formatos in moneta detinuit, exspectans, ut, si vectigal contrahere potuisset, & eosdem ederet: sed cum non potuisset per publicas necessitates, conflare eos iussit, & tremisses tantum solidosque formari. Formas binarias, ternarias, & quaternarias, & denarias etiam, atque amplius, usque ad bilibres quoque & centenarias, quas Heliogabalus invenerat, resolvi præcepit, neque in usu cujusquam versari, atque ex eo his materiæ nomen inditum est, cum diceret, plus largiendi hanc esse Imperatori causam, si, cum multos solidos minores dare possit, dans decem vel amplius una forma, triginta & quinquaginta & centum dare cogeretur.

XL. Vestes sericas ipse raras habuit: holosericas

nunquam induit, subsericam nunquam donavit. Divitiis nullius invidit. pauperes juvit. honoratos, quos pauperes vere, non per luxuriam, aut simulationem vidit, semper multis commodis auxit, agris, servis, animalibus, gregibus, ferramentis rusticis. In thesauris vestem nunquam nisi annum esse passus est, eamque statim expendi iussit. Omnem vestem, quam donavit, ipse perspexit: omne aurum, omne argentum, idque frequenter, appendit. Donavit & ocreas, & braccas, & calceamenta inter vestimenta militaria. Purpuræ clarissimæ non ad usum suum, sed ad matronarum, si quæ aut possent, aut vellent, certe ad vendendum, gravissimus exactor fuit: ita ut *Alexandrina purpura* hodieque dicatur, quæ vulgo *Probianæ* dicitur, idcirco quod Aurelius Probus baphiis præpositus, id genus muricis reperisset. Usus est ipse chlamyde coccinea sæpe. In urbe tamen semper togatus fuit, & in Italiæ urbibus. Prætextam & pictam togam nunquam nisi Consul accepit: & eam quidem, quam de Jovis templo sumtam alii quoque accipiebant, aut Prætores, aut Consules. Accepit prætextam etiam cum sacra faceret, sed loco Pontificis maximi, non Imperatoris. Boni linteaminis appetitor fuit, & quidem puri, dicens, *Si linea idcirco sunt, ut nihil asperum habeant, quid opus est purpura?* in linea autem aurum mitti, etiam dementiam judicabat, cum asperitati adderetur rigor. Fasciis semper usus est. Braccas albas habuit, non coccineas, ut prius solebant.

XLI. Gemmarum quod fuit, vendidit, & aurum

in ærarium contulit, dicens, gemmas viris usui non esse: matronas autem regias contentas esse debere uno reticulo, atque inauribus, & baccato monili, & corona, cum qua sacrificium facerent, & unico pallio auro sparso, & cyclade, quæ sex uncias auri plus non haberet. Prorsus centuram suis temporibus de propriis moribus gessit. Imitati sunt eum magni viri, & uxorem ejus matronæ pernobiles. Aulicum ministerium in id contraxit, ut essent tot homines in singulis officiis, quot necessitas postularet: ita ut annonas, non dignitatem, acciperent fullones, & vestitores, & pictores, & pincernæ, omnes castrenses ministri, quemadmodum petis illa instituerat; sed annonas singulas, vix binas. Et cum argentum in ministerio plus ducentis libris non haberet, nec plures ministros, argentum & ministros ante quando poscebat, accipiebat ab amicis: quod hodieque fit, si præstatur a Præfectis absente Imperatore. Voluptates scenicas in convivio nunquam habuit, sed summa illa oblectatio fuit, ut cæculi cum porcellis luderent, aut perdices inter se pugnarent, aut aves parvulæ sursum & deorsum volitarent. Habuit sane in Palatio unum genus voluptatis, quo maxime delectatus est, & quo sollicitudines publicas sublevaret. nam aviaria instituerat pavonum, fasianorum, gallinaceorum, anatum, perdicum etiam: hisque vehementer oblectabatur, maxime palumborum, quos habuisse ad viginti millia dicitur: & ne eorum pastus gravaret annonam, servos habuit vestigales, qui eos ex ovis, ac pullicenis, ac pipionibus alerent.

XLII. Thermis & suis & veterum frequenter cum populo usus est, & æstate maxime, balneari veste ad Palatium revertens; hoc solum imperatorium habens, quod lacernam coccineam accipiebat. Cursorem nunquam nisi servum suum, dicens, ingenuum currere, nisi in sacro certamine, non debere: cocos, piscatores, fullones, & balneatores, non nisi servos suos habuit: ita ut, si quis deesset, emeret. Medicus sub eo unus palatinus salarium accepit: ceteri omnes, qui usque ad sex fuerunt, annonas binas aut ternas accipiebant, ita ut munda singulas consequerentur, alias aliter. Iudices cum promoveret, exemplo veterum, ut & Cicero docet, & argento & necessariis instruebat, ita ut præfides provinciarum acciperent argenti pondovicina, phialas senas, mulos binos, equos binos, vestes forenses binas, domesticas singulas, balneares singulas, aureos centenos, cocos singulos, muliones singulos; & si uxores non haberent, singulas concubinas, quod sine his esse non possent: reddituri, deposita administratione, mulas, mulos, equos, muliones, & cocos: cetera sibi habituri, si bene egissent; in quadruplum reddituri, si male, præter condemnationem, aut peculatus, aut repetundarum.

XLIII. Leges innumeras sanxit. Carrucas Romæ & rhedas Senatoribus omnibus ut argentatas haberent, permisit: interesse Romanæ dignitatis putans, ut his tantæ urbis Senatores vestarentur. Consules quoscunque vel ordinarios, vel suffectos creavit, ex Senatus sententia nominavit, sumtum

eorum contrahens: & nundina vetera ex ordine instituit, vel dies, vel tempora. Quæstores candidatos ex sua pecunia iussit munera populo dare, sed ut post quæsturam præturas acciperent, & inde provincias regerent: arcarios vero instituit, qui de arca fisci ederent munera, eademque parciora. Habuit in animo, ut munera per totum annum dispergeret, ut per triginta dies munus populo daretur: sed cur id non fecerit, in occulto habetur. Capitolium septimo die, cum in Urbe esset, ascendit, templa frequentavit. Christo templum facere voluit, eumque inter Deos recipere, quod & Hadrianus cogitasse fertur, qui templa in omnibus civitatibus sine simulacris iusserat fieri: quæ hodie idcirco, quia non habent numina, dicuntur *Hadriani*, quæ ille ad hoc parasse dicebatur: sed prohibitus est ab iis, qui, consulentes sacra, repperant omnes Christianos futuros, si id optato evenisset, & templa reliqua deferenda.

XLIV. In jocis Alexander dulcissimus fuit, in fabulis amabilis, in conviviis comis, ita ut quisque posceret, quod vellet. Ad aurum colligendum attentus, ad servandum cautus, ad inveniendum sollicitus, sed sine cujusquam excidio. Syrum se dici noluit, sed a majoribus Romanum. Et stemma generis depinxerat, quo ostendebatur, genus ejus a Metellis descendere. Rhetoribus, grammaticis, medicis, haruspicibus, mathematicis, mechanicis, architectis salaria instituit, & auditoria decrevit; & discipulos cum annonis pauperum filios, modo ingenuos, dari iussit. Etiam in provinciis orato-

ribus forensibus multum detulit, plerisque etiam annonas dedit, quos constitisset gratis agere. Leges in annos firmavit, easque etiam ipse diligentissime servavit. Theatralia spectacula sæpe obiit. Theatrum Marcelli reficere voluit. Multis civitatibus, quæ post terræ motus deformes erant, ad instaurationem operum, & publicorum, & privatorum, pecuniam ex vectigalibus dedit. In templis sane nunquam, præter quatuor aut quinque argenti libras, auri ne guttulam quidem aut bracteolam posuit, susurrans versum Persii,

— — *in sanctis quid facit aurum?*

XLV. Expeditiones bellicas habuit, de quibus ordine suo edisseram. Primum tamen ejus consuetudinem dicam de rebus vel tacendis, vel prodendis. Tacebantur secreta bellorum: itinerum autem dies publice proponebantur, ita ut edictum penderet ante menses duos, in quo scriptum esset, *Illa die, illa hora ab Urbe sum exiturus, &, si Dii voluerint, in prima mansione mansurus*: deinde per ordinem mansiones, deinde stativæ, deinde ubi annona esset accipienda: & id quidem eo usque, quamdiu ad fines barbaricos veniretur. jam enim inde tacebatur, & omnes ambulabant ita, ne dispositionem Romanam barbari scirent. Certum est autem, eum nunquam id, quod proposuerat, fefellisse, cum diceret, *nolle ab aulicis suas vendi dispositiones*: quod factum fuerat sub Heliogabalo, cum ab eunuchis omnia venderentur. quod genus hominum idcirco secreta omnia in aula nosse cupiunt, ut soli aliquid scire videantur, & habeant, unde vel gratiam

vel pecuniam requirant. Et quia de publicandis dispositionibus mentio contigit: ubi aliquos voluisset vel rectores provinciis dare, vel præpositos facere, vel procuratores, id est, rationales ordinare, nomina eorum proponebat, hortans populum, ut, si quis quid haberet criminis, probaret manifestis rebus; si non probasset, subiret pœnam capitis: dicebatque, *grave esse, cum id Christiani & Judæi facerent in prædicandis sacerdotibus, qui ordinandi sunt, non fieri in provinciarum rectoribus, quibus & fortunæ hominum committerentur & capita.*

XLVI. Assessoribus salaria instituit: quamvis sæpe dixerit, *eos esse promovendos, qui per se rempublicam gerere possent, non per assessores; addens, militares habere suas administrationes. habere literatos: & ideo unumquemque hoc agere debere, quod nosset.* Thesauros reperiens iis, qui repererant, donavit: & si multi essent, addidit his eos, quos in suis habebat officiis. Cogitabat secum, & descriptum habebat, cui quid præstitisset: & si quos sciret vel nihil petiisse, vel non multum, unde sumtus suos auferent, vocabat eos, & dicebat: *Quid est, cur nihil petis? an me tibi vis fieri debitorem? pete, ne privatus de me queraris.* Dabat autem hæc in beneficiis, quæ famam ejus non læderent: bona punitorum, sed nunquam cum auro, argento, vel gemmis; nam id omne in ærarium reponebat: dabat præposituras locorum civilium, non militum: dabat eas administrationes, quæ ad procuraciones pertinerent. Rationales cito mutabat, ita ut nemo nisi annum compleret; eosque, si boni essent, oderat, *malum necessarium* vocans.

Præfides vero, Proconfules & Legatos, nunquam fecit ad beneficium, sed ad iudicium vel suum, vel Senatus.

XLVII Milites expeditionis tempore sic disposuit, ut in mansionibus annonas acciperent, nec portarent cibaria decem & septem, ut solent, dierum, nisi in barbarico: quamvis & illic mulis eisdem atque camelis adjuverit, dicens, *milites se magis servare, quam se ipsum, quod salus publica in his esset.* Ægrotantes ipse visitavit per tentoria milites, etiam ultimos, & carpentis vexit, & omnibus necessariis adjuvit. Et si forte gravius laborassent, per civitates & agros patribus familias hominibus, & sanctioribus matronis eos distribuebat; reddens impendia, quæ fecissent, siue convaluissent illi, siue perissent.

XLVIII Cum quidam Ovinus Camillus Senator antiquæ familiæ delicatissimus rebellare voluisset, tyrannidem affectans, eique nuntiatum esset, ac statim probatum; ad Palatium eum rogavit, eique gratias egit, quod curam reipublicæ, quæ recusantibus bonis imponeretur, sponte reciperet: deinde ad Senatum processit, & timentem, ac tantæ conscientie tabe confectum, participem imperii appellavit, in Palatium recepit, convivio adhibuit, ornamentis imperialibus, & melioribus, quam ipse utebatur, affecit. Et cum expeditio barbarica esset nuntiata, vel ipsum, si vellet, ire, vel ut secum proficisceretur, hortatus est. & cum ipse pedes iter faceret, illum invitavit ad laborem: quem, post quinque millia cunctantem, equo sedere iussit. cumque

post duas mansiones equo etiam fatigatus esset; carpento imposuit. hoc quoque, seu timore, seu vere respicientem, abdicantem quin etiam imperium, & mori paratum, dimisit: commendatumque militibus, a quibus Alexander unice amabatur, tutum ad villas suas ire præcepit, in quibus diu vixit. sed post jussu Imperatoris occisus est, quod ille militaris esset, & a militibus amatus. Scio, vulgum hanc rem, quam contexui, Trajani putare: sed neque in vita ejus id Marius Maximus ita exposuit, neque Fabius Marcellinus, neque Aurelius Verus, neque Staius Valens, qui omnem ejus vitam in literas miserunt. Contra autem & Septimius, & Acholius, & Encolpius, vitæ scriptores, ceterique, de hoc talia prædicaverunt: quod ideo addidi, ne quis vulgi magis famam sequeretur, quam historiam, quæ rumore utique vulgi verior reperitur.

XLIX. Honores juris gladii nunquam vendi passus est, dicens, *Necesse est, ut qui emit, vendat. Ego non patiar mercatores potestatum: quos si patiar, damnare non possim. Erubesco enim punire illum hominem, qui emit, & vendit.* Pontificatus & quindecimviratus, & auguratus, codicillares fecit, ita ut in Senatu allegarentur. Dexippus dixit, uxorem eum cujusdam Martiani filiam duxisse, eundemque ab eo Cæsarem nuptiatum. Verum cum vellet insidiis occidere Alexandrum Martianus, detecta factione, & ipsum interemtum, & uxorem abjectam. Idem dicit, fuisse patrum Antoninum Heliogabalum Alexandri, non uxoris sororis ejusdem filium. Cum Christiani quendam locum, qui publicus fue-

rat, occupassent, contra popinarii dicerent, sibi eum deberi, rescripsit, *melius esse, ut quomodocunque illic Deus colatur, quam popinariis dedatur.*

L. Cum igitur tantus ac talis Imperator domi ac foris esset, iniit Parthicam expeditionem: quam tanta disciplina, tanta reverentia sui egit, ut non milites, sed Senatores transire dicerentur. Quacunque iter legiones faciebant, Tribuni accincti, Centuriones verecundi, milites amabiles erant: ipsum vero ob hæc tot & tanta bona provinciales ut Deum suspiciebant. Jam vero ipsi milites juvenem Imperatorem sic amabant, ut fratrem, ut filium, ut parentem: vestiti honeste, calciati etiam ad decorem, armati nobiliter, equis etiam instructi, & ephippiis ac frenis decentibus: prorsus, ut Romanam rempublicam intelligeret, quicumque Alexandri vidisset exercitum. Elaborabat denique, ut dignus illo nomine videretur, immo, ut Macedonem illum vinceret: dicebatque, inter Romanum Alexandrum & Macedonem multum interesse debere. Fecerat denique sibi argyroaspidas & chrysoaspidas: fecerat & phalangem triginta millium hominum, quos *phalangarios* vocari jusserat, & cum quibus multum fecit in Perside: quæ quidem erat ex sex legionibus similium armorum, stipendiorum vero post Persicum bellum majorum.

Ll. Dona regia in templis posuit: gemmas sibi oblatas vendidit, muliebri esse existimans, gemmas possidere, quæ neque militi dari possint, neque a viro haberi. Cum quidam legatus uniones duos uxori ejus per ipsum obtulisset magni ponderis &

inufitatæ menfuræ, vendi eos juffit: qui cum pretium non invenirent, ne exemplum malum a regina nafceretur, fi eo uteretur, quod emi non poffet, inauribus Veneris eos dicavit. Ulpianum pro tutore habuit, primum repugnante matre, deinde gratias agente, quem sæpe a militum ira objectu purpuræ summæ defendit: atque ideo summus Imperator fuit, quod ejus confiliis præcipue rempublicam rexit. In procinctu atque in expeditionibus apertis papilionibus prandit atque cœnavit, cum militarem cibum, cunctis videntibus atque gaudentibus, fumeret; circumiret prope tota tentoria, a signis abefse neminem pateretur. Si quis de via in alicujus poffeffionem deflexiffet, pro qualitate loci, aut fuffibus fubjiciebatur in confpectu ejus, aut virgis, aut condemnationi; aut, fi hæc omnia transferret dignitas hominis, graviffimis contumeliis: cum diceret, *visne hoc in agro tuo fieri, quod alteri facis?* Clamabatque sæpius, quod a quibusdam, five Judæis, five Chriftianis audierat, & tenebat; idque per præconem, cum aliquem emendaret, dici jubebat, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*: quam fententiam ufque adeo dilexit, ut & in Palatio & in publicis operibus præfcribi juberet.

LII. Idem cum quandam aniculam affectam injuriis a milite audiffet, exauctoratum eum militia, fervum ei dedit, quod artifex carpentarius effet, ut eam pafceret: & cum dolerent hoc milites factum, perfuafit omnibus, ut modeste ferrent, & eos terruit. *Ἀναίματος* imperium ejus, cum fuerit durus & tetricus, idcirco vocatum eft, quod Se-

natorem nullum occiderit, ut Herodianus Græcus scriptor refert in libris temporum fuorum. Severitatis autem tantæ fuit in milites, ut sæpe legiones integras exauctoraverit, ex militibus *Quirites* appellans; nec exercitum unquam timuerit, idcirco quod in vitam suam dici nihil posset, quod unquam tribuni vel duces de stipendiis militum quidquam accepissent: dicens, *Miles non timet, nisi vestitus, armatus, calceatus, & satur, & habens aliquid in zonula*: idcirco quod mendicitas militaris ad omnem desperationem vocaret armatum. Apparitores denique nullos esse passus est: tribunis aut ducibus, nisi milites anteire voluit; iussitque, ut ante tribunum quatuor milites ambularent, ante ducem, sex, ante legatum, decem; hique ad domos suas reciperentur.

LIII. Et ut severitas ejus agnosci posset, unam concionem militarem indendam putavi, quæ illius in rem militarem mores ostenderet. Nam cum Antiochiam venisset, ac milites lavacris muliebribus & deliciis vacarent, eique nuntiatum esset, omnes eos comprehendere iussit, & in vincula conjici: quod ubi compertum est, mota seditio est a legione, cujus focii erant in vincula coniecti. Tum ille tribunal ascendit, victis que omnibus ad tribunal adductis, circumstantibus etiam militibus, & quidem armatis, ita cœpit: *Commilitones, si tamen ista vobis, quæ a vestris facta sunt, displicent, disciplina majorum rempublicam tenet: quæ si dilabatur, & nomen Romanum & imperium amittemus. Neque enim sub nobis ista facienda sunt, quæ sub impura illa bestia*

nuper facta sunt. Milites Romani, vestri socii, mei contubernales & commilitones, amant, potant, lavant, Græcorum more etiam quidam se instituunt: hoc ego diutius feram? & non eos capitali dedam supplicio? Tumultus post hoc ortus est. Atque iterum: Quin continetis vocem, in bello contra hostem, non contra Imperatorem vestrum necessariam? certe campiductores vestri hanc vos docuerunt contra Sarmatas, & Germanos, ac Persas emittere; non contra eum, qui acceptam a provincialibus annonam, qui vestem, qui stipendia vobis attribuit. Continete igitur vocem truculentam, campo ac bellis necessariam, ne vos hodie omnes uno ore atque una voce, Quirites, dimittam: & incertum, an Quirites. non enim digni estis, qui vel Romanæ plebis sitis, si jus Romanum non agnoscitis.

LIV. Et cum vehementius fremerent, ac ferro quoque minarentur, *Deponite* (inquit) *dextras, contra hostem erigendas, si fortes estis: me enim ista non terrent. Si enim unum hominem occideritis, non nobis deerit respublica, non Senatus, non populus Romanus, qui me de vobis vindicet.* Cum nihilominus post ista fremerent, exclamavit, *Quirites, discedite, atque arma deponite.* Mirando exemplo depositis armis, depositis etiam sagulis militaribus, omnes non ad castra, sed ad diversoria varia recesserunt. Tuncque primum intellectum est, quantum ejus severitas posset. Denique etiam signa stipatores, & ii, qui Imperatorem circumdederant, in castra retulerunt: arma collecta populus ad Palatium tulit: eam tamen legionem, quam exauctoravit, rogatus, post dies triginta, priusquam ad expeditionem Persicam

proficisceretur, loco suo restituit, eaque pugnantissime maxime vicit: cum tamen tribunos ejus capitali affecerit supplicio, quod per negligentiam illorum milites apud Daphnen luxuriati essent, vel per conniventiam seditionem fecissent exercitus.

LV. Magno igitur apparatu inde in Persas profectus, Artaxerxen regem potentissimum vicit; cum ipse Alexander cornua adiret, milites admoneret, sub ictu teli versaretur, manu plurimum faceret, singulos quoque milites ad laudem verbis adduceret. Fuso denique fugatoque tanto rege, qui cum septingentis elephantis, falcatisque mille & octingentis curribus ad bellum venerat, equitum multis millibus, statim Antiochiam rediit, & de præda, quam Persis diripuit, suum ditavit exercitum: cum & tribunos ea, quæ per vicos diripuerant, & duces, & ipsos milites habere jussisset. Tumque primum Persæ servi apud Romanos fuerunt: quos quidem, quia indigne ferunt Persarum reges; quempiam suorum alicui servire, acceptis pretiis reddidit; pretiumque vel iis, qui manu ceperant servos, dedit, vel in ærarium contulit.

LVI. Post hoc Romam venit, triumphoque pulcherrimo acto, apud Senatum primum hæc verba habuit. Ex actis Senatus die septimo Kalendas Octobres. *Persas, Patres conscripti, vicimus. longa eloquentia opus non est: tantum scire debetis, quæ illorum arma fuerint, qui apparatus. Jam primum elephantum septingenti, iidemque turrati cum sagittariis & onere sagittarum. ex his trecentos cepimus, ducenti interfecti jacent, decem & octo perduximus. Falcati cur-*

rus mille, & adducere interfectorum animalium currus ducentos potuimus: sed id, quia & fingi poterat, facere superfedimus. Centum & viginti millia equitum fudimus: cataphractarios, quos illi clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus: eorum armis nostros armavimus. Multos Persarum cepimus, eosdemque vendidimus. Terras Interamnanas, Mesopotamiæ scilicet, neglectas ab impura illa bellua, recepimus. Artaxerxen, potentissimum regem, tam re, quam nomine, fusum fugavimus, ita ut eum terra Persarum fugientem videret, & qua ducta fuerant quondam signa nostrorum, ea rex ipse signis effugerit relictiis. Hæc sunt, Patres conscripti, gesta. Eloquentia opus non est: milites divites redeunt: laborem in victoria nemo sentit. Vestrum est, supplicationem decernere, ne Diis videamur ingrati. Acclamatio Senatus: Alexander Auguste, Dii te servant. Perfice maxime, Dii te servant. Vere Parthicus, vere Persicus. Trophæa tua & nos videmus, victorias & nos videmus. Juveni Imperatori, Patri patriæ, Pontifici maximo: per te victoriam de Germanis speramus: per te victoriam undique præsumimus. ille vincit, qui milites regit. dives Senatus, dives miles, dives populus Romanus.

LVII. Dimisso Senatu, Capitolium ascendit, atque inde re divina facta, & tunicis Persicis in templo locatis, concionem hujusmodi habuit: Quirites, vicimus Persas. milites divites reduximus. vobis congiarium pollicemur, cras ludos Circenses Persicos dabimus. Hæc nos & in annalibus, & apud multos reperimus. Sed quidam dicunt, a servo suo eum proditum non vicisse regem, sed, ne vinceretur, fu-

gisse. quod contra multorum opinionem dici, non dubium est iis, qui plurimos legerint. nam & amisisse illum exercitum dicunt fame, frigore, ac morbo, ut Herodianus auctor est contra multorum opinionem. Post hoc cum ingenti gloria, & comitante Senatu, equestri ordine, atque omni populo, circumfusisque undique mulieribus & infantibus, maxime militum conjugibus, pedes Palatium ascendit, cum retro currus triumphalis a quatuor elephantis traheretur. Levabatur manibus hominum Alexander, vixque illi per horas quatuor ambulare permissum est, undique omnibus clamantibus, *Salva Roma, quia salvus est Alexander*. Alia die actis Circensibus, & item ludis scenicis, deinceps congiarium populo Romano dedit. Puellas & pueros, quemadmodum Antoninus Faustianas instituerat, Mammæanas & Mammæanos instituit.

LVIII. Actæ sunt res feliciter & in Mauritania Tingitana per Furium Celsum, & in Illyrico per Varium Macrinum affinem ejus, & in Armenia per Junium Palmatum; atque ex omnibus locis ei tabellæ laureatæ sunt delatæ, quibus in Senatu & apud populum lectis, omnibus nominibus est adornatus. His vero, qui rempublicam bene gesserant, Consularia ornamenta decreta sunt, additis etiam sacerdotiis & agrorum possessionibus iis, qui erant pauperes, & ævo jam graves. Captivos diversarum nationum amicis donavit, si ætas puerilis aut juvenilis permisit. Si qui tamen regii aut nobiliores fuerunt, eos militiæ, non tamen magnæ, deputavit. Sola, quæ de hostibus capta sunt, limitaneis

ducibus & militibus donavit, ita ut eorum ita essent, si heredes illorum militarent, nec unquam ad privatos pertinerent: dicens, *attentius eos militaturos, si etiam sua rura defenderent*. Addidit sane his & animalia & servos, ut possent colere, quod acceperant; ne per inopiam hominum, vel per senectutem possidentium desererentur rura vicina barbariæ, quod turpissimum ille ducebat.

LIX. Post hæc cum ingenti amore apud populum & Senatum viveret, & sperantibus victoriam cunctis, & invitis eum dimittentibus, ad Germanicum bellum profectus est, deducens cunctis per centum & quinquaginta millia. Erat autem gravissimum reipublicæ, atque ipsi, quod Germanorum vastationibus Gallia diripiebatur. pudoremque augebat, quod, victis jam Parthis, ea natio imminabat reipublicæ cervicibus, quæ semper etiam minusculis Imperatoribus subjecta videbatur. magnis igitur itineribus, lætis militibus, contendit. Sed cum ibi quoque seditiosas legiones comperisset, abjici eas præcepit. Verum Gallicanæ mentes, ut sese habent, duræ ac retrogradæ, & sæpe Imperatoribus graves, severitatem hominis nimiam, & longe majorem post Heliogabalum, non tulerunt. Denique agentem eum cum paucis in Britannia, ut alii volunt, in Gallia in vico, cui Sicila nomen est, non ex omnium sententia, sed latrocinantium modo quidam milites, & hi præcipue, qui Heliogabali præmiis effloruerant, cum severum Principem pati non possent, occiderunt. Multi dicunt, a Maximino immisos tirones, qui ei ad exer-

cendum dati fuerant, eum occidisse: multi aliter: a militibus tamen, constat, cum injuriose quasi in puerum eundem, & matrem ejus avaram & cupidam, multa dixissent.

LX. Imperavit annis tredecim, diebus novem. Vixit annis viginti novem, mensibus tribus, diebus septem. Egit omnia ex consilio matris, cum qua occisus est. Omnia mortis hæc fuerunt. Cum natalem diem commendaret, hostia cruenta effugit, &, ut se civiliter gerebat, ac permixtus populo erat, albam ejus vestem, cum qua constiterat, cruentavit. Laurus in Palatio cujusdam civitatis, a qua proficiscebatur ad bellum, ingens & antiqua, tota subito decidit. Arbores fici tres, quæ ficus eas ferrent, quibus *Alexandrinarum* nomen est, subito ante illius tentorium deciderunt, cum tentoria imperatoria his annexa essent. Mulier Druias eunti exclamavit Gallico sermone, *Vadas, nec victoriam speres, nec te militi tuo credas.* Tribunal ascendit, ut concionaretur, & faustum aliquid diceret: ita coepit, *Occiso Imperatore Heliogabalo.* hoc tamen omni fuit, quod iturus ad bellum, milites alloqui minus fausta oratione coeptaverat.

LXI. Sed hæc omnia vehementissime contempsit: profectusque ad bellum, in loco supra dicto ita occisus est. Pranderat forte publico, ut solebat, convivio, id est, apertis papilionibus, cibo militari accepto, (neque enim aliud a discutientibus militibus in tentoriis est repertum) & cum quiesceret post convivium, hora diei fere septima, unus ex Germanis, qui scurrarum officium susti-

nebat, ingressus, dormientibus cunctis, solo tantum Imperatore intervigilante visus est: cui Alexander, *Quid est, inquit, contubernalis? Num aliquid de hostibus nuntias?* At ille metu perterritus, & sperans, non posse evadere, quod in tentorium Principis irruisset, ad contubernales suos venit, eosque ad durum Principem interimendum exhortatus est: qui subito plures armatique ingressi, inermes & obsistentes contruncaverunt, ipsumque pluribus ictibus confoderunt. Aliqui dicunt, omnino nihil dictum, sed tantum a militibus clamatum, *Exi, recede*: atque ita obruncatum juvenem optimum.

* Sed omnis apparatus militaris, qui postea est ductus in Germaniam a Maximino, Alexandri fuit, & potissimus quidem per Armenios, & Osdroenos, & Parthos, & omnis generis hominum.

LXII. Contempsisse Alexandrum mortem, cum ferocitas mentis, qua militem semper attrivit, tum etiam illa declarant. Thrasylbulus mathematicus illi amicissimus fuit: qui cum ei dixisset, necessitatem esse, ut gladio barbarico periret, primo lætatus est, quod sibi mortem bellicam & imperatoriam crederet imminere: deinde disputavit, ostenditque, optimos quosque violenta morte consumptos; cum diceret, ipsum Alexandrum, cujus nomen teneret, Pompejum, Cæsarem, Demosthenem, Tullium, & ceteros insignes viros, non quieta morte oppetisse; tantumque animi habuit, ut putaret se Diis comparandum, si in bello periret: sed res eum fefellit. Nam & gladio barbarico, & scurræ barbari manu, verum non in bello, sed belli tempore, periiit.

LXIII. Mortem ejus milites, & qui exauctorati ab eo quondam fuerant, gravissime tulerunt, atque auctores cædis trucidarunt. Populus vero Romanus, Senatusque omnis cum provincialibus cunctis, neque tristius unquam neque asperius acceperunt; simul quod successoris asperitas atque rusticitas Maximini, utpote hominis militaris, cui cum filio post eum imperium delatum est, graviolem fati necessitatem videbatur ostendere. Senatus eum in Deos retulit. Cenotaphium in Gallia, Romæ sepulcrum amplissimum meruit. Dati sunt & sodales, qui *Alexandrini* appellati sunt: addita & festivitas matris nomine, atque ipsius, quæ hodieque Romæ religiosissime celebratur, natali ejus die. Causa occidendi ejus ab aliis hæc fuisse perhibetur, quod mater ejus, relicto bello Germanico, Orientem ad jactantiam sui vellet redire, atque ob hoc esset iratus exercitus. Sed hæc ab amatoribus Maximini ficta sunt, qui videri noluerunt, Imperatorem optimum ab amico suo interfectum, contra jura humana atque divina.

LXIV. Hactenus imperium populi Romani eum Principem habuit, qui diutius imperaret; post eum certatim irruentibus, & aliis semestribus, aliis annis, plerisque per biennium, ad summum per triennium imperantibus, usque ad eos Principes, quibus latius imperium tetenderunt, Aurelianum dico, & deinceps. de quibus, si vita suppeditaverit, ea, quæ comperta fuerint, publicabimus. Reprehensa sunt in Alexandro hæc, quod Syrus esse volebat, quod aurum amabat, quod suspiciosissimus erat, quod vectigalia multa inveniebat, quod se Magnum Alex-

andrum videri volebat, quod nimis severus in milites erat, quod curas privatas agebat : quæ omnia in republica instituerat. Scio sane plerosque negare, hunc a Senatu Cæsarem appellatum esse, sed a militibus : qui verum prorsus ignorant : dicere præterea, non hunc fuisse consobrinum Heliogabali : qui, ut nos sequantur, historicos ejus temporis legant, & maxime Acholium, qui & itinera hujus Principis scripsit.

LXV. Soles quærere, Constantine maxime, quid sit, quod hominem Syrum & alienigenam, talem Principem fecerit, cum tot Romani generis, tot aliarum provinciarum reperiantur improbi, impuri, crudeles, abjecti, injusti, libidinosi. Jam primum possum de bonorum virorum respondere sententia, potuisse natura, quæ ubique una mater est, bonum Principem nasci : deinde timore, quod pessimus esset occisus, hunc optimum factum. Sed quia verum est suggerendum, clementiæ ac pietati tuæ lecta referabo. notum est iliud pietati tuæ, quod in Mario Maximo legisti, *melioem esse rempublicam & prope tutiorem, in qua Princeps malus est, ea, in qua sunt amici Principis mali : siquidem unus malus potest a plurimis bonis corrigi ; multi autem mali non possunt ab uno, quamvis bono, ulla ratione superari.* Et id quidem ab Homulo ipsi Trajano dictum est, cum ille diceret, Domitianum pessimum fuisse, amicos autem bonos habuisse, atque adeo illum magis odio fuisse, qui rempublicam pejoris vitæ hominibus commendaverat, quia melius est unum malum pati, quam multos.

LXVI. Et ut ad rem redeam, Alexander quidem &

ipse optimus fuit; nam hoc nemo vult, nisi bonus: & optimæ matris consiliis usus est. ac tamen amicos sanctos & venerabiles habuit, non malitiosos, non furaces, non factiosos, non callidos, non ad malum consentientes, non bonorum inimicos, non libidinosos, non crudeles, non circumventores sui, non irrisores, non qui illum quasi fatuum circumducerent; sed sanctos, venerabiles, continentes, religiosos, amantes Principis sui, & qui de illo nec ipsi riderent, nec risui esse vellent, qui nihil venderent, nihil mentirentur, nihil fingerent, nunquam deciperent existimationem Principis sui, sed amarent. Huc accedit, quod eunuchos nec in consiliis, nec in ministeriis habuit, qui soli Principes perdunt, dum eos more gentium, aut regum Persarum volunt vivere: qui a populo & amicis Principem submovent: qui internuntii sunt, aliud, quam respondetur, sæpe referentes, claudentes Principem suum, & agentes ante omnia, ne quid sciat. qui cum emti sint, & pravi fuerint, quid tandem possunt boni sapere? Erat denique ejus ipsius sententia: *Ego de Præfectorum, & Consulorum, & Senatorum capitibus, mancipia ære emta judicare non patiar.*

LXVII. Scio, Imperator Constantine, quo periculo ista dicantur apud Imperatorem, qui talibus serviit, sed salva republica, posteaquam intellexisti, quid mali clades istæ habeant, & quemadmodum Principes circumveniant, & tu eos eo loci habes, ut nec chlamyde uti jufferis, sed necessitatibus domesticis delegaris. Jam illud insigne, quod solum intra Palatium, præter Præfectum, & Ulpianum quidem, neminem vidit: nec dedit alicui facultatem

vel fumorum vendendorum de se, vel sibi de aliis male loquendi, maxime occiso Turino, qui illum quasi fatuum & væcordem sæpe vendiderat. His accessit, quod amicos & parentes Alexander si malos reperit, aut punivit, aut, si vetus vel amicitia, vel necessitudo non sivit puniri, dimisit a se, dicens, *His carior est mihi tota respublica.*

LXVIII. Et ut scias, qui viri in ejus consilio fuerint: Fabius Sabinus, Sabini insignis viri filius, Cato temporis sui; Domitius Ulpianus, juris peritissimus; Ælius Gordianus, Gordiani Imperatoris pater, & ipse revera vir insignis; Julius Paulus, juris peritissimus; Claudius Venatus, orator amplissimus; Pomponius, legum peritissimus; Alphenus, Aphricanus, Florentinus, Martianus, Callistratus, Hermogenes, Venulejus, Triphonius, Metianus, Celsus, Proculus, Modestinus; hi omnes juris professores discipuli fuere splendidissimi Papiniani, & Alexandri Imperatoris familiares & focii, ut scribit Acholius & Marius Maximus; Catilius Severus, cognatus ejus, vir omnium doctissimus; Ælius Serenianus, omnium vir sanctissimus; Quintilius Marcellus, quo meliorem ne historiæ quidem continent. His tot atque aliis talibus viris, quid mali potuit cogitari vel fieri, cum ad bonum consentirent? Et eos quidem malorum cohors depulerat, qui circumvenierant Alexandrum primis diebus: sed prudentia juvenis, his malis occisis atque depulsis, amicitia ista sancta convaluit. Hi sunt, qui bonum Principem suum fecerunt: & item amici mali, qui Romanos pessimos etiam posteris tradiderunt, suis vitiis laborantes.

HISTORIÆ AUGUSTÆ
SCRIPTORES SEX

ÆLIUS SPARTIANUS, JULIUS CAPITOLINUS

ÆLIUS LAMPRIDIUS, VULCATIUS GALLICANUS

TREBELLIVS POLLIO, FLAVIVS VOPISCVS

AD OPTIMAS EDITIONES
COLLATI

STVDII SOCIETATIS BIPONTINÆ

ZENOBIA.

VOLUMEN SECUNDUM

BIPONTI
EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS
CICIDCCLXXXVII

JULII CAPITOLINI
MAXIMINI DUO

JULII CAPITOLINI MAXIMINI DUO

A D

CONSTANTINUM AUG.

I. **N**E fastidiosum esset Clementiæ tuæ, Constantine maxime, singulos quosque Principes, vel Principum liberos, per libros singulos legere, adhibui moderationem, qua in unum volumen duos Maximinos, patrem filiumque, congererem. Servavi deinceps hunc ordinem, quem Pietas tua etiam a Tatio Cyrillo, clarissimo viro, qui Græca in Latinum vertit, servari voluit: quod quidem non in uno tantum libro, sed etiam in pluribus deinceps reservabo; exceptis magnis Imperatoribus, quorum res gestæ plures atque clariores, longiorem desiderant textum. Maximinus senior sub Alexandro Imperatore enituit. Militare autem sub Severo coepit. Hic de vico Thraciæ, vicino barbaris, barbaro etiam patre & matre genitus; quorum alter e Gothis, alter ex Alanis, genitus esse perhibetur. Et patri quidem nomen Micca, matri Ababa fuisse

Scriptt. H. A. Vol. II.

A 2

dicitur. Sed hæc nomina Maximinus primis temporibus ipse prodidit: postea vero, ubi ad imperium venit, oculi præcepit, ne utroque parente barbaro genitus Imperator esse videretur.

II. Et in prima quidem pueritia fuit pastor, nonnunquam procer, qui latronibus insidiaretur, & suos ab incurfionibus vindicaret. Prima stipendia, equeſtria huic fuere. erat enim magnitudine corporis conspicuus, virtute inter omnes milites clarus, forma virili decorus, ferus moribus, asper, superbus, contemtor, sæpe tamen justus. Innotescendi sub Severo Imperatore prima hæc fuit causa. Natali Getæ, filii minoris, Severus militares dabat ludos, propositis præmiis argenteis, id est, armillis, torquibus & balteolis. hic adolescens & femibarbarus, & vix adhuc Latinæ linguæ, prope Threcica, Imperatorem publice petiit, ut sibi daret licentiam contendendi cum iis, qui jam non mediocri loco militarent. Magnitudinem corporis Severus miratus, primum eum cum lixis composuit, sed fortissimis quibusque, ne disciplinam militarem corrumperet. Tunc Maximinus sedecim lixas uno sudore devicit, sedecim acceptis præmiis minusculis, non militaribus, jussusque militare.

III. Tertia forte die cum processisset Severus ad campum, in turba exultantem more barbarico Maximinum vidit, jussitque statim Tribuno, ut eum coerceret, ac Romana disciplina imbueret. Tunc ille, ubi de se intellexit Imperatorem locutum, suspicatus Barbarus, & notum se esse Principi, & inter multos conspicuum, ad pedes Imperatoris

equitantis accessit. Tum volens Severus explorare, quantus in currendo esset, equum admisit multis circuitationibus; & cum Imperator laborasset, neque ille accurrendo per multa spatia defisset, ait ei, *Quid vis Threcisce? numquid delectat luctari post cursum?* Tum ille, *Quantum libet* (inquit) *Imperator*. Post hoc ex equo Severus descendit, & recentissimos quosque ac fortissimos milites ei comparari iussit. tum ille, more solito, septem fortissimos uno sudore vicit, solusque omnium a Severo, post argentea præmia, totaque aurea donatus est, iussusque inter stipatores corporis semper in aula consistere. Hinc igitur factus conspicuus, inter milites clarus, amari a Tribunis, a commilitonibus suspici, impetrare ab Imperatore, quod vellet, locis etiam militiæ a Severo adjunctus, cum esset peradolescens, longitudine autem corporis & vastitate, & forma, atque oculorum magnitudine, & candore omnes excelleret.

IV. Bibisse autem illum sæpe in die vini Capitolinam amphoram constat: comedisse & quadraginta libras carnis; ut autem Cordus dicit, etiam sexaginta. Quod satis constat, oleribus semper abstinit: a frigidis prope semper, nisi cum illi potandi necessitas esset. Sadores sæpe suos excipiebat, & in calices, vel in vasculum mittebat, ita ut duos vel tres sextarios sui sudoris ostenderet. Hic diu sub Antonino Caracallo ordines duxit, centuriatus, & ceteras militares dignitates sæpe tractavit. Sub Marcrino (quod eum, qui Imperatoris sui filium occiderat, vehementer odisset) a militia desit, & in

Thracia in vico, ubi genitus fuerat, possessiones comparavit, ac semper cum Gothis commercia exercuit. Amatus est autem unice a Getis, quasi eorum civis. Alani, quicumque ad ripam venerunt, amicum eum, donis vicissim recurrentibus, approbabant. Sed occiso Macrino cum filio suo, ubi Heliogabalum, quasi Antonini filium, Imperatorem comperit, jam maturæ ætatis ad eum venit, petiitque, ut, quod avus ejus Severus judicii circa se habuerat, & ipse haberet. sed apud impurum hominem valere nihil potuit. nam dicitur cum eo jocus esse Heliogabalus turpissime, dicens, *Maximine, sedecim, & viginti, & triginta milites diceris aliquando lassasse: potes tricies cum muliere perficere?* Tum ille, ubi vidit infamem Principem sic exorsum, a militia discessit. & tamen retentus est per amicos Heliogabali, ne hoc quoque illius famæ accederet, quod virum temporis sui fortissimum, & quem alii *Herculem*, alii *Achillem*, alii *Ajacem* vocabant, a suo exercitu dimoveret.

V. Fuit igitur Maximinus sub homine impurissimo tantum honore præditus tribunatus, sed nunquam ad manum ejus accessit, nunquam illum salutavit, per totum triennium huc atque illuc discurrens: modo agris, modo otio, modo fictis languoribus occupatus est. Occiso Heliogabalo, ubi Maximinus comperit, Alexandrum Principem nominatum, Romam contendit: quem Alexander mirò cum gaudio, mira cum gratulatione suscepit, ut in Senatu verba faceret talia: *Maximinus, Patres conscripti, Tribunus, cui ego latum clavum addidi, ad me confugit, qui sub impura illa bellua militare non potuit, qui apud*

divum parentem meum Severum tantus fuit, quantum illum fama comperitis. Statim denique illum Tribunum legionis quartæ, quam ex tironibus ipse composuerat, dedit, & eum in hæc verba provexit: Veteres milites tibi, Maximine mi carissime atque amatissime, idcirco non credidi, quod veritus sum, ne vitia eorum sub aliis inolefcentia emendare non posses. Habes tirones: ad tuos mores, ad tuam virtutem, ad tuum laborem eos fac militiam addiscere, ut mihi multos Maximinos reipublicæ optabiles solus efficias.

VI. Accepta igitur legione, statim eam exercere cœpit. Quinta quaque die jubebat milites decurrere, simulacra bellorum agere: gladios, lanceas, loricas, galeas, scuta, tunicas, & omnia arma illorum quotidie circumspicere: calceamenta quin etiam ipsa prospiciebat, prorsus ut se parem militibus præberet. Sed cum eum quidam Tribuni reprehenderent, dicentes, *Quid tantum laboras, cum ejus loci jam sis, ut ducatum possis accipere?* dixisse fertur, *Ego vero, quo major fuero, tanto plus laborabo.* Exercebat cum militibus ipse luctam, quinos, senos, & septenos jam grandævus ad terram prosterbens. Denique invidentibus cunctis, cum quidam Tribunus superbior, magni corporis, virtutis notæ, atque ideo ferocior, ei dixisset, *Non magnam rem facis, si Tribunus tuos milites vincis:* ille ait, *Visne congregiamur?* Cumque adversarius annuisset, venientem contra se palma in pectus percussum supinum rejecit, & continuo dixit, *Date alium, sed Tribunum.* Erat præterea, ut refert Cordus, magnitudine tanta, ut octo pedes

digito videretur egressus : pollice ita vasto , ut uxoris dextrocherio uteretur pro anulo. Jam illa prope in vulgi ore sunt posita , quod hamaxas manibus attraheret , rhedam onustam solus moveret , equo si pugnum dedisset , dentes solveret , si calcem , crura frangeret , lapides tophicios friaret , arbores teneriores scinderet ; alii denique eum *Crotoniatem Milonem* , alii *Herculem* , *Antaum* alii vocarent.

VII. His rebus conspicuum virum Alexander , magnorum meritorum iudex , in suam perniciem omni exercitui præfecit , gaudentibus cunctis ubique tribunis , ducibus , & militibus. Denique totum ejus exercitum , qui sub Heliogabalo magna ex parte torpuerat , ad suam militarem disciplinam retraxit. quod Alexandro , ut diximus , optimo quidem Imperatori , sed tamen cujus ætas ab initio contemni potuerit , gravissimum fuit. Nam cum in Gallia esset , & non longe ab urbe quadam castra posuisset , subito immixtis militibus , ut quidam dicunt , ab ipso , ut alii , a tribunis barbaris , Alexander ad matrem fugiens interemptus est , Maximino jam Imperatore appellato. Et causam quidem Alexandri interimendi alii aliam fuisse dicunt. Quidam enim Mammæam dicunt auctorem fuisse , ut filius , deserto bello Germanico , Orientem peteret , atque ideo milites in seditionem prorupisse. Quidam , quod ille nimis severus esset , & voluisset ita in Gallia legiones exauctorare , ut exauctoraverat in Oriente.

VIII. Sed occiso Alexandro , Maximinus primum e corpore militari , & nondum Senator , sine de-

creto Senatus, Augustus ab exercitu appellatus est, filio sibimet in participatum dato: de quo pauca, quæ nobis sunt cognita, mox dicemus. Maximinus autem ea fuit semper astutia, ut milites non solum virtute regeret, sed etiam præmiis & lucris sui amantissimos redderet. Nunquam ille annonam cujuspian tulit. nunquam fuit, qui in exercitu faber, aut alterius rei, ut plerique sunt, artifex esset. solis venationibus legiones frequenter exercebat. Sed inter has virtutes tam crudelis fuit, ut illum alii *Cyclopem*, alii *Busiridem*, alii *Scironem*, nonnulli *Phalarim*, multi *Typhonem*, vel *Gygem* vocarent. Senatus eum tantum timuit, ut vota in templis publice privatimque, mulieres etiam cum suis liberis facerent, ne ille unquam urbem Romam videret. Audiebant enim, alios in crucem sublato, alios animalibus nuper occisis inclusos, alios feris objectos, alios fustibus elisos; atque omnia hæc sine delectu dignitatis, cum videretur disciplinam velle regere militarem: cujus exemplo civilia etiam corrigere voluit. quod non convenit Principi, qui velit diligi. Erat enim ei persuasum, nisi crudelitate imperium non teneri. Simul & verebatur, ne propter humilitatem generis barbarici a nobilitate contemneretur. Meminerat præterea, se Romæ etiam a servis nobilium contemptum esse, ita ut ne a procuratoribus quidem eorum videretur. Et, ut se habent stultæ opiniones, tales eos contra se sperabat futuros, cum jam Imperator esset. Tantum valet conscientia degeneris animi.

IX. Nam ignobilitatis tegendæ causa omnes con-

scios generis sui interemit: nonnullos etiam amicos, qui ei sæpe misericordiæ ac pietatis causa pleaque donaverant. neque enim fuit crudelius animal in terris: omnia sic in viribus suis ponens, quasi non posset occidi. Denique cum immortalē se prope crederet ob magnitudinem corporis sui virtutisque, mimus quidam in theatro, præfente illo, dicitur versus Græcos dixisse, quorum hæc erat Latina sententia:

Et qui ab uno non potest occidi, a multis occiditur.

Elephas grandis est, & occiditur:

Leo fortis est, & occiditur:

Tigris fortis est, & occiditur:

Cave multos, si singulos non times.

Et hæc Imperatore ipso præfente jam dicta sunt. sed cum Maximinus interrogaret amicos, quid mimus scurra dixisset; dictum est ei, quod antiquos versus cantaret, contra homines asperos scriptos: & ille, ut erat Thrax & barbarus, credidit. Nobilem circa se neminem passus est, prorsus ut Spartaci aut Athenionis exemplo imperaret. Præterea omnes Alexandri ministros variis modis interemit. Dispositionibus ejus invidit. & dum suspectos habet amicos ac ministros ejus, crudelior factus est.

X. Cum esset ita moratus, ut ferarum more viveret, tristior & immanior factus est factione Magni cujusdam consularis viri contra se parata: qui cum multis militibus & Centurionibus ad eum confodiendum consilium inierat, cum in se imperium transferre cuperet. Et genus factionis fuit tale. cum ponte juncto in Germanos transire Maximinus vellet,

placuerat, ut contrarii cum eo transfirent, pons postea solveretur, ille in barbarico solo circumventus occideretur, imperium Magnus arriperet. Nam omnia bella cœperat agere, & quidem fortissime, statim ut factus Imperator, peritus utpote rei militaris, volens existimationem de se habitam tenere, & ante omnes, Alexandri gloriam, quem ipse occiderat, vincere. quare Imperator etiam in exercitio quotidie milites detinebat: eratque in armis ipse magnus exercitui, & corpore multa semper ostendens. Et istam quidem factionem Maximinus ipse finisse perhibetur, ut materiam crudelitatis auget. Denique sine iudicio, sine accusatione, sine delatore, sine defensione omnes interemit, omnium bona sustulit, &, plus quatuor millibus hominum occisis, se fatiare non potuit.

XI. Fuit etiam sub eodem factio, desciscentibus sagittariis Osdroenis ab eodem, ob amorem Alexandri & desiderium, quem a Maximino apud eos occisum esse constabat, nec aliud persuaderi poterat. denique etiam ipsi Tycum ex suis sibi ducem atque Imperatorem fecerunt, quem Maximinus privatam jam dimiserat: quem quidem & purpura circumdederunt, regioque apparatu ornarunt, & quasi sui milites obsepserunt. & invitum quidem. sed hic Tycus dormiens domi suæ ab uno ex amicis suis interfectus est, qui sibi doluit illum esse præpositum, Macedonio nomine, qui eum Maximino prodidit, quique caput ejus ad Imperatorem detulit. Sed Maximinus primo ei gratias egit, postea tamen, ut proditorem, odio habuit, & occidit. His

rebus in dies immanior fiebat, ferarum more, quæ vulneratæ magis exulcerantur. Post hæc transit in Germaniam cum omni exercitu, & Mauris, & Odroenis, & Parthis, & omnibus, quos secum Alexander ducebat ad bellum. Et ob hoc maxime Orientalia secum trahebat auxilia, quod nulli magis contra Germanos, quam expediti sagittarii, valent. Mirandum autem apparatus belli Alexander habuit, cui Maximinus multa dicitur addidisse.

XII. Ingressus igitur Germaniam Transrhenanam, per trecenta vel quadringenta millia barbarici soli vicos incendit, greges abegit, prædas sustulit, barbarorum plurimos interemit, militem divitem reduxit, cepit innumeros: & nisi Germani per amnes, & paludes, & silvas confugissent, omnem Germaniam in Romanam ditionem rede-gisset. Ipse præterea manu sua multa faciebat, cum etiam paludem ingressus circumventus esset a Germanis, nisi eum equo inhærentem sui liberassent. habuit enim hoc barbaricæ temeritatis, ut putaret, Imperatorem manu etiam sua semper uti debere. denique quasi navale quoddam proelium in palude fecit, plurimosque illic interemit. Victa igitur Germania, literas Romam ad Senatum & ad populum misit, se dictante conscriptas, quarum sententia hæc fuit: *Non possumus tantum, Patres conscripti, loqui, quantum fecimus. Per quadraginta millia Germanorum vicos incendimus, greges abduximus, captivos abstraximus, armatos occidimus, in palude pugnanimus. Pervenissemus ad silvas, nisi altitudo paludum nos transire non permisisset.* Ælius Cordus dicit, hanc omnino ipsius

orationem fuisse: quod credibile est. quid enim in hac est, quod non posset barbarus miles? qui pari sententia & ad populum scripsit, sed majori reverentia, idcirco quod Senatum oderat, a quo se contemni multum credebat. Jussit præterea tabulas pingi, ita ut erat bellum ipsum gestum, & ante curiam proponi, ut facta ejus pictura loqueretur: quas quidem tabulas post mortem ejus Senatus & depōni jussit, & exuri.

XIII. Fuerunt & alia sub eo bella plurima, ex quibus semper primus victor revertit, & cum ingentibus spoliis atque captivis. Exstat oratio ejusdem, missa ad Senatum, cujus hoc exemplum est: *Brevi tempore, Patres conscripti, tot bella gessi, quot nemo veterum. Tantum prædæ in Romanum solum attuli, quantum sperari non potuit. Tantum captivorum adduxi, ut vix sola Romana sufficiant.* Reliqua orationis verba non sunt ad rem necessaria. Pacata Germania, Sirmium venit, Sarmatis inferre bellum parans atque animo habens, concupiens usque ad Oceanum septemtrionales partes in Romanam ditionem redigere: quod fecisset, si vixisset, ut Herodianus dicit Græcus scriptor, qui ei, quantum videmus, in odium Alexandri plurimum favit. Sed cum Romani ejus crudelitatem ferre non possent, quod delatores evocaret, accusatorem immitteret, crimina fingeret, innocentes occideret, damnaret omnes, quicumque in judicium venissent, ex ditissimis hominibus pauperrimos faceret, nec aliunde, nisi malo alieno, pecuniam quæreret, deinde sine delicto consulares viros & duces multos interime-

ret, alios Scythicis vehiculis exhiberet, alios in custodia detineret, nihil denique prætermitteret, quod ad crudelitatem videretur operari: contra eum defectionem pararunt. Nec solum Romani, sed, quia & in milites sæviebat, exercitus, qui in Africa erat, subita & ingenti seditione Gordianum senem, virum gravissimum, qui erat Proconsul, Imperatorem fecerunt: cujus factionis hic ordo fuit.

XIV. Erat fisci procurator in Libya, qui omnes Maximini studio spoliaverat: hic per rusticanam plebem, deinde & quosdam milites interemtus est, per eos, qui rationalem in honorem Maximini defendebant. Sed cum viderent auctores cædis ejus, acrioribus remediis sibi subveniendum esse, Gordianum Proconsulem, virum, ut diximus, venerabilem, natu grandiolem, omni virtutum genere florentem, ab Alexandro ex senatusconsulto in Africam missum, reclamantem & se terræ affligentem, opertum purpura imperare coegerunt, instantes cum gladiis, & cum omni genere telorum. Et primo quidem invitus Gordianus purpuram sumserat: postea vero, cum vidit neque filio, neque familiæ suæ tutum id esse, volens suscepit imperium, & appellatus ab omnibus Afris Augustus cum filio apud oppidum Tyfdrum, inde Carthaginem venit cum pompa regali, & protectoribus, & fascibus laureatis, unde Romam ad Senatum literas misit, quæ, occiso Valeriano, duce militum prætorianorum, in odium Maximini gratanter acceptæ sunt. appellati etiam Gordianus senex & Gordianus juvenis a Senatu Augusti.

XV. Interfecti deinde omnes delatores, omnes accusatores, omnes amici Maximini. interfectus est Sabinus Præfectus Urbis, percussus in populo. Ubi hæc gesta sunt, Senatus magis timens Maximinum, aperte ac libere hostes appellat Maximinum & ejus filium. Literas deinde mittit ad omnes provincias, ut communi saluti libertatique subveniant: quæ auditæ sunt ab omnibus. denique ubique amici, & administratores, & duces, tribuni & milites Maximini interfecti sunt: paucæ civitates fidem hosti publico fervaverunt, quæ, proditis iis, qui missi ad eos fuerant, ad Maximinum cito per indices detulerunt. Literarum Senatus exemplum hoc fuit: *Senatus populusque Romanus, per Gordianos Principes, ab illa tristissima bellua liberari cœptus, Proconsulibus, Præsilibus, Legatis, Ducibus, Tribunis, magistratibus, ac singulis civitatibus, & municipiis, & oppidis, & vicis, & castellis salutem, quam nunc primum recipere cœpit, dicit. Diis faventibus Gordianum Proconsulem, virum sanctissimum, & gravissimum Senatorem, Principem meruimus: Augustum appellavimus: nec solum illum, sed etiam in subsidium reipublicæ, filium ejus Gordianum nobilem juvenem. Vestrum est consentire ad salutem reipublicæ obtinendam, & ad scelera defendenda, & ad illam belluam, atque illius amicos, ubicunque fuerint, perseguendos. A nobis etiam Maximinus cum filio suo, hostis est judicatus.*

XVI. Senatusconfulti autem hoc fuit exemplum. Cum ventum esset in ædem Castorum, sexto Kaiendas Junias, acceptas literas Junius Syllanus Consul ex Africa, Gordiani Imperatoris Patris patriæ,

Proconsulis, recitavit. *Invitum me, Patres conscripti, juvenes, quibus Africa tuenda commissa est, ad imperium vocarunt. Sed intuitu vestri necessitatem libens sustineo. Vestrum est aestimare, quid velitis. nam ego usque ad Senatus judicium incertus & varius fluctuabo. Lectis literis, statim Senatus acclamavit: Gordiane Auguste, Dii te servent. Felix imperes: tu nos liberaasti. Salvus imperes: tu nos liberaasti. Per te salva respublica. omnes tibi gratias agimus. Item Consul retulit, Patres conscripti, de Maximinis quid placeat? responsum est, Hostes, hostes. Qui eos occiderit, præmium merebitur. Item Consul dixit, De amicis Maximini quid videtur? acclamatum est, Hostes, hostes. Qui eos occiderit, præmium merebitur. Ita acclamatum est: Inimicus Senatus in crucem tollatur. Hostis Senatus ubicunque feriat. Inimici Senatus vivi exurantur. Gordiani Augusti, Dii vos servent. Ambo feliciter agatis, ambo feliciter imperetis. Nepoti Gordiani Præturam decernimus, nepoti Gordiani Consulatum spondemus. nepos Gordiani Cæsar appelletur. Tertius Gordianus Præturam accipiat.*

XVII. Ubi hoc senatusconsultum Maximinus accepit, homo natura ferus, sic exarsit, ut non hominem, sed belluam putares. jaciebat se in parietes, nonnunquam terræ se prosternebat: exclamabat incondite, arripiebat gladium, quasi Senatum posset occidere, conscindebat vestem regiam, alios verberibus afficiebat: & nisi de medio recessisset, ut quidam sunt auctores, oculos filio adolescentulo sustulisset. Causa autem iracundiæ contra filium hæc fuit, quod eum Romam ire jusserat, cum primum

Imperator factus est, & ille patris nimio amore neglexerat: putabat autem, quod si ille Romæ fuisset, nihil ausurus esset Senatus. Ardentem igitur Maximinum iracundia, amici intra cubiculum receperunt. sed cum furorem suum tenere non posset, ut oblivionem cogitationis acciperet, vino se primo die obruisse dicitur eousque, ut, quid gestum esset, ignoraret. Alia die, admittis amicis, qui eum audire non poterant, sed tacebant, & qui factum Senatus tacite laudabant, consilium habuit, quid facto opus esset: e consilio ad concionem profectus, in qua concione multa in Afros, multa in Gordianum, plura in Senatum dixit, cohortatusque milites ad communes injurias vindicandas.

XVIII. Concio denique omnis militaris fuit, cujus hoc exemplum est: *Commilitones, rem vobis notam proferimus, Afri fidem fregerunt. quid dicam fregerunt? nam quando tenuerunt? Gordianus senex debilis, & morti vicinus, sumsit imperium. Sanctissimi autem Patres conscripti illi, & qui & Romulum & Cæsarem occiderunt, me hostem judicaverunt, cum pro his pugnarem, & ipsis vincerem; nec solum me, sed etiam vos, & omnes, qui mecum sentiunt; & Gordianos, patrem ac filium, Augustos vocarunt. Ergo si viri estis, si vires habetis, eamus contra Senatum & Afros: quorum omnium bona vos habebitis. Dato igitur stipendio, & quidem ingenti, Romam versus cum exercitu proficisci cœpit.*

XIX. Sed Gordianus in Africa primum a Capeliano quodam agitari cœpit, cui Mauros regenti successorem dederat. contra quem filium juvenem

cum misisset, acerrima pugna interfecto filio, ipse laqueo vitam finivit; sciens, & in Maximino multum esse roboris, & in Afris nihil virium, multum quin immo perfidiæ. Tunc Capelianus victor pro Maximino, omnes Gordiani partium, motu partium in Africa interemit atque proscripsit, nec cuiquam pepercit: prorsus ut ex animo Maximini videretur hæc facere. Civitates denique subvertit, fana diripuit, donaria militibus divisit, plebem & principes civitatum concidit. Ipse præterea militum animos sibi conciliabat, præludens ad imperium, si Maximipus perisset.

XX. Hæc ubi Romam nuntiata sunt, Senatus, Maximini & naturalem & jam necessariam crudelitatem timens, mortuis duobus Gordianis, Maximum Pupienum ex Præfecto Urbi, & qui plurimas dignitates præcipue gessisset, ignobilem genere, sed virtutibus clarum, & Clodium Balbinum, moribus delictiorem, Imperatores creavit. quibus a populo Augustis appellatis, per milites & eundem populum etiam parvulus nepos Gordiani Cæsar est dictus. Tribus igitur Imperatoribus contra Maximinum sulsa respublica est. horum tamen Maximus vita severior, prudentia gravior, virtute constantior. denique ipsi, contra Maximinum, & Senatus & Balbinus bellum crediderunt. Profecto igitur ad bellum Maximo contra Maximinum, Balbinus Romæ bellis intestinis & domesticis seditio-nibus urgebatur; occisis præcipue per populum Gallicano, & Mæcenate: qui quidem populus a prætorianis laniatus est, cum Balbinus resistere fe-

ditionibus non satis posset. denique magna pars Urbis incensa est. Et recreatus quidem Imperator fuerat Maximinus, audita morte Gordiani, atque ejus filii, Capeliani victoria. verum ubi & aliud senatusconsultum accepit, quo Maximus, & Balbinus, & Gordianus Imperatores appellati sunt, intellexit, Senatus odia esse perpetua, & se vere hostem omnium judicio haberi.

XXI. Acrior denique Italiam ingressus est. ubi cum comperisset, Maximum contra se missum, vehementius, sæviens, quadrato agmine Hemonam venit. Sed provincialium omnium consilium hoc fuit, ut, sublatis omnibus, quæ victum præbere possent, intra civitates se reciperent, ut Maximinus cum exercitu fame urgeretur. denique ubi primum castra in campo posuit, neque quidquam commeatus reperiret, incensus contra eum exercitus suus, quod fame in Italia laborasset, in qua post Alpes recreari se posse credebat, murmurare primum coepit, deinde etiam aliqua libere dicere. Hæc cum vellet vindicare, multum exarsit exercitus, & odium tacitum in tempus distulit, quod loco suo statim prodidit. Plerique sane dicunt, ipsam Hemonam vacuum & desertam inventam esse, Maximino stulte lætante, quod quasi civitas tota cessisset. Post hoc Aquilejam venit, quæ contra eum armatis circa muros dispositis, portas clausit: nec oppugnatio defuit, Menophilo & Crispino consularibus viris auctoribus.

XXII. Cum igitur frustra obsideret Aquilejam Maximinus, legatos in eandem urbem misit: qui-

bus populus pæne confenserat, nisi Menophilus cum collega restitisset, dicens, etiam Deum Belemum per haruspices spondisse, Maximinum esse vincendum. Unde etiam postea Maximini milites jactasse dicuntur, Apollinem contra se pugnasse, nec illam Maximi aut Senatus, sed Deorum fuisse victoriam. Quod quidem idcirco ab his fictum esse dicunt, quod erubescabant, armatos se pæne ab inermibus victos. Ponte itaque cupis facto, Maximinus fluvium transivit, & de proximo Aquilejam obsidere cœpit. Ingens autem oppugnatio & discrimen tunc fuit, cum se cives sulfure & flammis, ceterisque hujusmodi propugnaculis a militibus defenderent: quorum alii nudabantur armis, aliorum vestes incendebantur, aliorum oculi exstinguebantur, diruebantur etiam machinamenta. Inter hæc Maximinus cum filio suo adolescente, quem Cæzarem appellaverat, circumire muros, quantum a teli jactu satis tutus esse posset, nunc suis verbis milites, nunc oppidanos rogare. verum nihil profecit. nam multa & in eum crudelitatis causa, & in filium, qui speciosissimus erat, probra congesta sunt.

XXIII. Quare Maximinus, sperans suorum ignavia bellum trahi, duces suos interemit, eo tempore, quo minime oportebat: unde sibi milites etiam iratiores reddidit. Huc accedebat, quod deficiebant commeatus, quia Senatus ad omnes provincias & portuum custodes literas dederat, ne aliquid commeatum in Maximini potestatem veniret. Miserat præterea per omnes civitates prætorios & quæstorios viros, qui ubique custodias agerent, &

omnia contra Maximinum defenderent. effectum denique est, ut obfessi angustias, obsidens ipse, pateretur. Nuntiabatur inter hæc, orbem terrarum consensisse in odium Maximini. Quare timentes milites, quorum affectus in Albano monte erant, medio forte die, cum a proelio quiesceretur, & Maximinum & filium ejus quiescentes, in tentorio positos, occiderunt, eorumque capita præfixa contis Aquilejensibus demonstraverunt. In oppido igitur vicino statim Maximini statuæ atque imagines depositæ sunt, & ejus Præfectus prætorii occisus est cum amicis clarioribus. missi etiam Romam capita sunt eorum.

XXIV. Hic finis Maximinorum fuit, dignus crudelitate patris, indignus bonitate filii. quibus mortuis ingens lætitia provincialium, dolor gravissimus barbarorum. Sed milites, interfectis publicis hostibus, recepti sunt ab oppidanis, rogantes: & primum ita, ut ante imagines Maximi, & Balbini, & Gordiani adorarent, cum omnes dicerent, priores Gordianos in Deos relatos. Post hoc ingens ex Aquileja commeatus in castra, quæ laborabant fame, traductus est, fessisque militibus, alia die in concionem ventum est, & omnes in Maximi & Balbini verba jurarunt, Gordianos priores Divos appellantes. Dicit vix potest, quanta lætitia fuerit, cum Romam per Italiam caput Maximini ferretur, occurrentibus cunctis ad gaudium publicum. Et Maximus quidem, quem multi Pupienum putant, apud Ravennam bellum parabat per Germanorum auxilia: qui ubi comperit, consensisse exercitum sibi

& collegis suis, occisos autem esse Maximinos, statim dimissis Germanorum auxiliis, quæ sibi contra hostem paraverat, Romam laureatas literas misit: quæ in Urbe ingentem lætitiâ fecerunt, ita ut omnes per aras, & templa, & sacella, & loca religiosa, gratias agerent. Balbinus autem, homo timidior natura, & qui, cum Maximini nomen audiret, etiam tremere, hecatomben fecit, jussitque per omnes civitates pari supplicari sacrificio. Deinde Maximus Romam venit, Senatūque ingressus, actis sibi gratis, concionem habuit: atque inde in Palatium cum Balbino & Gordiano victores se receperunt.

XXV. Interest scire, quale senatusconsultum fuerit, vel qui dies Urbis, cum est nuntiatus interventus Maximinus. Jam primum is nuntius, qui ex Aquilejensi urbe Romam missus fuerat, tanto impetu, mutatis animalibus, cucurrit, ut quarta die Romam veniret, cum apud Ravennam Maximum reliquisset. & forte dies ludorum erat, cum subito, sedente Balbino & Gordiano, theatrum nuntius ingressus est: atque, antequam aliquid indicaretur, omnis populus exclamavit, *Maximinus occisus est*. ita & nuntius præventus, & Imperatores, qui aderant, gaudium publicum nutu & consensu indicaverunt. Soluta igitur spectaculo, omnes statim ad suas religiones convolarunt: atque inde Senatus ad Principem, populus ad concionem cucurrerunt.

XXVI. Senatusconsultum hoc fuit. Recitatis in Senatu per Balbinum Augustum literis, acclamavit Senatus: *Hostes populi Romani Dii persequuntur. Jup-*

pter optime, tibi gratias. Apollo venerabilis, tibi gratias. Maxime Auguste, tibi gratias. Balbine Auguste, tibi gratias. Tibi gratias, Gordiane Auguste. Divis Gordianis templa decernimus. Maximini nomen olim erasum, nunc animis eradendum. Hostis publici caput in profluentem abjiciatur: corpus ejus nemo sepelet. Qui Senatui mortem minatus est, qui Senatui vincula minatus est, ut debebat, interemtus. Sanctissimi Imperatores, gratias vobis agimus. Maxime, Balbine, Gordiane, Dii vos servent. Victores hostium omnes desideramus: presentiam Maximi omnes desideramus. Balbine Auguste, Dii te servent. Presentem annum Consules vos ornetis: in locum Maximini Gordianus sufficiatur. Post rogatus sententiam Cuspidius Celerinus, hæc verba habuit: Patres conscripti, eraso nomine Maximinorum, appellatisque Divis Gordianis, victoriæ causa Principibus nostris, Maximo, Balbino, & Gordiano statuas cum elephantis decernimus, currus triumphales decernimus, statuas equestres decernimus, trophæa decernimus. Post hæc, misso Senatu, supplicationes per totam Urbem decretæ. Victores Principes in Palatium se receperunt: de quorum vita, in alio libro deinceps dicemus.

JULII CAPITOLINI MAXIMINUS JUNIOR

A D

CONSTANTINUM AUG.

I. **M**AXIMINUS junior, de cujus genere superius dictum est, tantæ pulchritudinis fuit, ut passim amatus sit a procacioribus feminis. nonnullæ etiam optaverunt de eo concipere. Proceritatis videbatur posse illius esse, ut ad staturam paternam perveniret. siquidem anno vicefimo & primo periit, in ipso flore juventutis, (ut aliqui autem dicunt, octavo-decimo) literis & Græcis, & Latinis, imbutus ad primam disciplinam. nam usus est magistro Græco literatore Fabilio, cujus epigrammata Græca multa exstant, maxime in imaginibus ipsius pueri: qui versus Græcos fecit ex illis Latinis Virgilio, cum ipsum puerum describeret:

*Qualis ubi Oceani profusus lucifer unda
Extulit os sacrum cælo, tenebrasque resolvit,
Talis erat juvenis primo sub nomine clarus.*

Grammatico Latino usus est Philemone, jurisperito Modestino, oratore Titiano, filio Titiani senioris, qui Provinciarum libros pulcherrimos scripsit, & qui dictus est *Simia temporis sui*, quod cuncta imitatus esset. Habuit & Græcum rhetorem Eugamium sui temporis clarum. Desponsata illi erat Junia Fadilla, proneptis Antonini: quam postea accepit Toxotius, ejusdem familiæ Senator, qui periit post præturam, cujus etiam poemata existant. Manserunt autem apud eam arrhæ regiæ, quæ tales (ut Junius Cordus loquitur, harum rerum perscrutator) fuisse dicuntur: monolium de albis novem, reticulum de prasinis undecim, dextrocherium cum costula de hyacinthis quatuor, præter vestes auras, & omnes regiæ, ceteraque insignia sponsaliorum.

II. Adolescens autem ipse Maximinus superbiæ fuit insolentissimæ, ita ut etiam, cum pater suus, homo crudelissimus, plerisque honoratis assurgeret, ille resideret. Vitæ lætioris, vini parcissimus, cibi avidus, maxime silvestris: ita ut nonnisi aprugnam, anates, grues, & omnia captiva ederet. Infamabant eum, ob nimiam pulchritudinem, amici Maximi, & Balbini, & Gordiani, & maxime Senatores, qui speciem illam, velut divinitus lapsam, incorruptam esse noluerunt. Denique illo tempore, quo circum Aquilejam muros circumveniens, cum patre deditionem Urbis petebat, nihil aliud ei, quam spurcicies objecta est, quæ longe ab illius fuit vita. Vestibus tam accuratus fuit, ut nulla mulier nitidior esset in mundo. amicis paternis immane

quantum obsecutus est, sed ut donaret ac largiretur. nam in salutationibus superbissimus erat, & manum porrigebat, genua sibi osculari patiebatur, & nonnunquam etiam pedes: quod nunquam passus est senior Maximinus, qui dicebat, *Dii prohibeant, ut quisquam ingenuorum pedibus meis osculum figat.* Et quoniam ad Maximinos revertimur, res jucundæ prætereundæ non sunt. nam cum esset Maximinus pedum, ut diximus, octo & prope semis, calceamentum ejus, id est, campagum regium quidam in luo, qui est inter Aquilejam & Arciam, posuerunt, quod constat pede majus fuisse hominis vestigio atque mensura: unde etiam vulgo tractum est, cum de longis & ineptis hominibus diceretur, *Caliga Maximini.* quod idcirco indidi, ne, qui Cordum legeret, me prætermisisse crederet aliquid, quod ad rem pertineret. Sed redeam ad filium.

III. De hoc adolescente Alexander Aurelius ad matrem suam scribit Mammæam, cupiens ei sororem suam Theocliam dare, in hæc verba: *Mi mater, si Maximinus senior dux noster, & quidem optimus, non aliquid in se barbarum contineret, jam ego Maximino juniore Theocliam tuam dedissem. Sed timeo, ne soror mea, Græcis munditiis erudita, barbarum socrum ferre non possit: quamvis ipse adolescens & pulcher, & scholasticus, ad Græcas munditias eruditus esse videatur. Hæc quidem cogito: sed te tamen consulo, utrum Maximinum, Maximini filium, generum velis, an Messallam ex familia nobili, oratorem potentissimum eundemque doctissimum, & nisi fallor, in rebus bellicis si applicetur, sortem futurum. Hæc Alex-*

ander de Maximino: de quo nos nihil amplius habemus, quod dicamus. Sane ne quid prætermissum esse videatur, etiam epistolam indidi patris Maximini, Imperatoris jam facti, qui dicit, idcirco se etiam filium suum appellasse Imperatorem, ut videret vel in pictura, vel in veritate, qualis esset junior Maximinus in purpura. Fuit autem talis epistola: *Ege cum propter affectum, quem pater filio debet, Maximinum meum, Imperatorem appellari permisi; tum etiam, ut populus Romanus & Senatus ille antiquus juraret, se nunquam pulchriorem Imperatorem habuisse.* Usus est autem idem adolescens & aurea lorica, exemplo Ptolemæorum: usus est argenteas: usus & clypeo gemmato inaurato, & hasta inaurata. Fecit & spathas argenteas, fecit etiam aureas, & omnino quidquid ejus pulchritudinem posset juvare. Fecit & galeas gemmatas, fecit & bucculas. Hæc sunt, quæ de puero sciri & dici decuit. Reliqua qui volet nosse, de rebus Venereis & amatoriis, quibus eum Cordus aspergit, eundem legat: nos enim hoc loco finem libri faciemus, ad alia, ut jubetur velut publico jure, properantes.

IV. Omina sane imperii hæc fuerunt. Serpens dormienti caput circumdedit. Posita ab eodem vitis intra annum ingentes uvas purpureas attulit, & miræ magnitudinis facta est. Scutum ejus sub sole arsit. Lanceola sic fissa est fulmine, ut tota etiam per ferrum scinderetur, & duas partes faceret: unde dixerunt haruspices, duos Imperatores non diuturnos ex una domo, iisdem nominibus futuros. Lorica patris ejus, non, ut solet, ferrugine, sed tota

purpureo colore infecta, a plurimis visa est. Filio autem omnia hæc fuerunt. Cum grammatico daretur, quædam parens sua libros Homericos omnes purpureos dedit, aureis literis scriptos. Ipse puerulus cum ad cœnam ab Alexandro esset rogatus in patris honorem, quod ei deesset vestis cœnatoria, ipsius Alexandri accepit. Cum infans esset, subito per publicum veniente vehiculo Antonini Caracalli, quod vacuum erat, conscendit & sedit, & vix ægreque a mulionibus carrucariis deturbatus est. Nec defuerunt, qui cavendum infantem dicerent Caracallo. Tum ille dixit, *Longe est, ut mihi succedat iste*. Erat enim illo tempore inter ignobiles, & nimis parvus.

V. Mortis omnia hæc fuerunt. Venienti contra Maximum & Balbinum Maximino cum filio, mulier quædam passis crinibus occurrit lugubri habitu, & exclamavit, *Maximini, Maximini, Maximini*: neque quidquam amplius dixit, & mortua est. videbatur enim dicere voluisse, *Succurrite*. Canes circum tentorium ejus in secunda mansione ultra duodecim ulularunt, & animam quasi flendo posuerunt, ac prima luce mortui sunt deprehensi. Lupi urbem quingenti simul ingressi sunt, in quam se Maximinus contulerat: plerique dicunt Hemonam, alii Archimeam; certe, quæ deserta a civibus venienti Maximino patuit. Longum est omnia persequi: quæ qui scire desiderat, is velim, ut sæpe dixi, legat Cordum, qui hæc omnia usque ad fabellam scripsit. Sepulcra eorum nulla existant: in profluentem enim cadavera eorum missa sunt, &

capita eorum in campo Martio, insultante populo, exusta.

VI. Scribit Ælius Sabinus, (quod prætermittendum non fuit) tantam pulchritudinem oris fuisse in filio, ut etiam caput ejus mortui jam nigrum, jam fordens, jam maceratum, defluente tabo, velut umbra pulcherrima videretur. Denique cum caput Maximini pilo circumferretur, & ex hoc ingens gaudium esset, prope par moeror erat, quod & filii caput pariter portaretur. Addit Dexippus, tantum odium fuisse Maximini, ut, interfectis Gordianis, viginti viros Senatus creaverit, quos opponeret Maximino: e quibus fuerunt Balbinus & Maximus, quos contra eum Principes fecerunt. Idem addidit, in conspectu Maximini, jam deserti a militibus, Anolinum Præfectum prætorio ipsius & filium ejus occisum. Nec desunt historici, qui dicant, ipsum Maximinum, ubi desertus est, & ubi filium interemtum ante oculos suos vidit, manu sua se interfecisse, ne quid ei muliebri contingeret.

VII. Prætereundum ne illud quidem est, quod tanta fide Aquilejenses contra Maximinum pro Senatu fuerunt, ut funes de capillis mulierum facerent, cum deessent nervi ad sagittas emittendas: quod aliquando Romæ dicitur factum. unde in honorem matronarum, templum Veneri Calvæ Senatus dicavit. Sane quod nullo in loco tacendum est, cum & Dexippus, & Arrianus, & multi alii Græci scripserunt, Maximum & Balbinum Imperatores contra Maximinum factos; Maximum autem cum exercitu missum, & apud Ravennam bellum

parasse, Aquilejam autem nisi victorem non vidisse: Latini scriptores non Maximum, sed Pupienum, contra Maximinum apud Aquilejam pugnasse dixerunt, eundemque vicisse. qui error unde natus sit, scire non possum; nisi forte idem est Pupienus, qui & Maximus. quod ideo testatum posui, ne quis me hoc nescisse crederet: quod revera magnum stuporem ac miraculum creat.

JULII CAPITOLINI GORDIANI TRES

A D

CONSTANTINUM AUG.

I. **F**UERAT quidem consilium, venerabilis Auguste, ut singulos quosque Imperatores, exemplo multorum, libris singulis ad tuam Clementiam destinarem. nam id multos fecisse, vel ipse videram, vel lectione conceperam. sed improbum visum est, vel Pietatem tuam multitudine distinere librorum, vel meum laborem plurimis voluminibus occupare. Quare tres Gordianos hoc libro contexui, consulens & meo labori, & lectioni tuæ, ne cogereris plurimos codices volvendo unam tamen pæne historiam lecitare. Sed ne ego, qui longitudinem librorum fugi, multitudinemque verborum, in eam incurrisse videar, quam me urbane declinare confingo, jam rem aggrediar.

II. *Gordiani* non, ut quidam imperiti scriptores

loquuntur, duo, sed tres fuerunt: idque docente Arriano, scriptore Græcæ historiæ, docente item Dexippo, Græco auctore, potuerunt addiscere: qui, etiamsi breviter, ad fidem tamen omnia persecuti sunt. Horum *Gordianus* senior, id est, primus, natus ex patre Metio Marullo, matre Ulpia Gordiana, originem paternam ex Gracchorum genere habuit, maternam ex Trajani Imperatoris: patre, avo, proavo, Consulibus; socero, profocero, & item alio profocero, & duobus absoceris, Consulibus. ipse Consul ditissimus ac potentissimus, Romæ Pompejanam domum possidens, in provinciis tantum terrarum habens, quantum nemo privatus. Ipse ex Consulatu, quem egerat cum Alexandro, ad Proconsulatum Africæ missus est ex senatusconsulto.

III. Sed priusquam de imperio ejus loquar, pauca de moribus dicam. Adolefcens cum esset Gordianus, de quo sermo est, poemata scripsit, quæ omnia exstant, & cuncta illa, quæ Cicero ex Demetrio & Arato, & *Alcyonas*, & *Uxorium*, & *Nilum*: quæ quidem ad hoc scripsit, ut Ciceronis poemata nimis antiqua viderentur. Scripsit præterea, quemadmodum Virgilius *Æneidos*, Staius *Achilleidos*, & multi alii *Iliados*; ita etiam ille *Antoninados*, hoc est, Antoninum Pium & Antoninum Marcum, versibus disertissimis, libris triginta vitam illorum, & bella, & publice privatimque gesta perscribens. Et hæc quidem puerulus. postea vero ubi adolevit, in Athenæo controversiis declamavit, audientibus etiam Imperatoribus suis. Quæsturam magnificentissime gessit: ædilitatis suæ tem-

pore duodecim populo Romano munera, id est, per singulos menses singula de suo exhibuit, ita ut gladiatorum nonnunquam quingena paria exhiberet, nunquam minus centenis quinquagenis. Feras Libycas una die centum exhibuit, ursos una die mille. Exstat silva ejus memorabilis, quæ picta est in domo rostrata Cn. Pompeji, quæ ipsius, & patris ejus, & proavi fuit; quam Philippi temporibus vester fiscus invasit. in qua pictura etiam nunc continentur cervi palmati ducenti, mixtis Britannis, equi feri triginta, oves feræ centum, alces decem, tauri Cypriaci centum, struthiones Mauri miniati trecenti, onagri triginta, apri centum quinquaginta, ibices ducenti, damæ ducentæ. Hæc autem omnia populo rapienda concessit die muneris, quod sextum edebat.

IV. Præturam nobilem gessit: post jurisdictionem Consulatum primum iniit cum Antonino Caracallo, secundum cum Alexandro. Filios duos habuit, unum consularem, qui cum ipso Augustus appellatus est, qui juxta Carthaginem in Africa bello absumtus est: & filiam Metiam Faustinam, quæ nupta est Junio Balbo, consulari viro. In Consulatus clarior fuit sui temporis Consulibus, ita ut ei Antoninus invideret, modo prætextas ejus, modo latum clavum, modo Circenses ultra imperatorium mirans modum. Palmatam tunicam, & togam pictam primus Romanorum privatus suam propriam habuit; cum ante Imperatores etiam de Capitolio acciperent, vel de Palatio. Equos Siculos centum, Cappadoces centum, permittentibus Im-

peratoribus, factionibus divisit. Et per hæc populo satis carus, qui semper talibus commovetur. Cordus dicit, in omnibus civitatibus Campaniæ, Etruriæ, Umbriæ, Flaminia, Piceni, de proprio illum per quadriduum ludos scenicos & Juvenalia edidisse. Scripsit & laudes soluta oratione omnium Antoninorum, qui ante eum fuerunt. Tantum autem Antoninos dilexit, ut sibi quoque, ut multi dicunt, *Antonini*, ut plerique autem asserunt, *Antonii* nomen adscripserit. Jam illud satis constat, quod filium Gordianum nomine Antonini, & signo illustravit, cum apud Præfectum ærarii, more Romano professus filium, publicis actis ejus nomen insereret.

V. Post consulatum, Proconsul Africa factus est, annitentibus cunctis, qui Alexandri imperium etiam in Africa clarum per Proconsulis dignitatem haberi atque esse voluerunt. Exstat epistola ipsius Alexandri, qua Senatui gratias agit, quod Gordianum ad Africam Proconsulem destinaverit: cujus hoc exemplum est: *Neque gratius mihi quidquam, Patres conscripti, neque dulcius potuistis efficere, quam ut Antoninum Gordianum Proconsulem ad Africam mitteretis, virum nobilem & magnanimum, disertum, justum, continentem, bonum.* & reliqua. Ex quo apparet, quantus vir eo tempore Gordianus fuerit. Amatus est ab Afris ita, ut nemo antea Proconsulum: ita ut eum alii *Scipionem*, *Catonem* alii, multi *Mutium*, ac *Rutilium*, aut *Lælium* dicerent. Exstat eorum acclamatio, quæ a Junio in literas relata est. nam cum quadam die factum imperatorium legeret, atque a Proconsulibus Scipionibus cœpisset,

acclamatum est, *Novo Scipioni, vero Scipioni, Gordiano Proconsuli.* hæc & alia frequenter audivit.

VI. Et erat quidem longitudine Romana, canitie decora, & pompali vultu, ruber magis quam candidus, facie bene lata, oculis, ore, fronte verendus. Corporis qualitate subcrassulus. Moribus ita moderatus, ut nihil possis dicere, quod ille aut cupide, aut immodeste, aut nimie fecerit. Affectus suos unice dilexit: filium & nepotem ultra morem, filiam & neptem religiose. Socero suo Annio Severo tantum detulit, ut in familiam ejus quasi filium migrasse se crederet, ut nunquam cum eo laverit, nunquam illo præsentem federit. Ante Præturam Consul cum esset, aut in domo ejus semper mansit, aut si in Pompejana domo, ad illum vel mane, vel fero processit. Vini parcus, cibi parcissimus, vestitu nitidus, lavandi cupidus, ita ut & quater, & quinques in die lavaret æstate, in hie-me bis. Somni plurimi, ita ut in trincliniiis, si forte apud amicos ederet, etiam sine pudore dormiret: quod videbatur facere per naturam, non per ebrietatem atque luxuriam.

VII. Sed boni mores nihil ei profuerunt. Hic enim vita venerabilis, cum Platone semper, cum Aristotele, cum Tullio, cum Virgilio, ceterisque veteribus agens, aliam, quam merebatur, exitam passus est. nam cum temporibus Maximini, hominis sævi atque truculenti, Proconsul Africam regeret, eique legatus filius esset a Senatu datus, cumque quidam rationalis acrius contra plurimos Afrorum sæviret, quam Maximinus ipse pateretur, proscri-

beis plurimos, interficiens multos, & sibi ultra Procuratorem omnia vindicans, retunfus deinde a Proconsule atque Legato, cum nobilibus & consularibus viris ipse minaretur, cumque Afri tam insolentes injurias ferre nequirent, primum ipsum rationalem, adjunctis sibi plerisque militibus, occiderunt. Occiso deinde eo, cum jam orbis terrarum odio contra Maximinum arderet, cœperunt cogitare, quemadmodum seditio inter Maximinos, & rusticos, vel Afros orta placaretur. Tunc quidam Mauricius nomine, potens apud Afros Decurio, juxta Tydrum nobilissima posthac oratione apud plebem in agro suo, velut concionabundus, est locutus.

VIII. *Gratias habeo Diis immortalibus, cives, quod occasionem dederunt, & quidem necessariam, providendi nobis contra hominem furiosissimum Maximinum. Nos enim, qui Procuratorem ejus moribus & vita consimilem occidimus, nisi factò Imperatore salvi esse non possumus. Quocirca, si placet, quoniam non longe est nobilissimus vir Proconsul cum filio, consulari Legato, quorum utriusque mortem pestis illa est minata; sublata de vexillis purpura Imperatores eos dicemus, adhibitisque insignibus Romano jure firmabimus. Tunc acclamatum est: Æquum est, justum est. Gordiane Auguste, Diï te servant. Feliciter! Imperator es, cum filio imperes. His actis, prope ventum est ad oppidum Tydrum; inventusque senex venerabilis post jurisdictionem jacens in lectulo: qui circumfusus purpura, humi se abjecit, ac retractans elevatus est. Et cum aliud facere nihil posset, evitandi periculi*

gratia, quod a Maximini furoribus haud dubie imminēbat, Imperatorem se appellari passus est.

IX. Erat autem jam octogenarius, & plurimis provinciis (ut diximus) ante præfuerat: populo Romano ita commendatus suis actibus erat, ut toto dignus videretur imperio. Alii quidem, occiso juvene Gordiano filio suo, quod Gordianus ante nescierat: sed ubi rem comperit, jam morti vicinus, & filio magis timens, maluit honestas causas habere moriendi, quam dedi vinculis & carceri Maximini. Appellato igitur Gordiano Imperatore, juvenes, qui auctores hujus facinoris erant, statuas Maximini dejecerunt, imagines perfregerunt, nomen publicitus eraserunt. Ipsum etiam Gordianum *Africanum* appellaverunt. Addunt quidam, Africanum cognomentum Gordiano idcirco inditum, non quod in Africa imperare cœpisset, sed quod de Scipionum familia originem traheret. In plurimis autem libris invenio, & hunc Gordianum, & filium ejus, pariter Imperatores appellatos, & *Antoninos* cognominatos: alii vero *Antonios*. Post hoc Carthaginem ventum cum pompa regali & fascibus laureatis: filiusque Legatus patris, exemplo Scipionum, (ut Dexippus Græcæ historiæ auctor est) gladii potestate succinctus est. Missa deinceps legatio Romam est cum literis Gordianorum, hæc, quæ gesta fuerant in Africa, indicans: quæ per Valerianum, principem Senatus, qui postea imperavit, gratanter accepta est. Missæ sunt & ad amicos nobiles literæ, ut homines potentes & rem probarent, & amiciores fierent ex amicis.

X. Sed tanta gratulatione factos contra Maximinum Imperatores Senatus accepit, ut non solum gesta hæc probarent, sed etiam viginti viros eligerent, inter quos erat Maximus sive Pupienus, & Clodius Balbinus: qui ambo Imperatores sunt creati, posteaquam Gordiani duo in Africa interempti sunt. Illos sane viginti Senatus ad hoc creaverat, ut divideret hæc Italicas regiones, contra Maximinum pro Gordianis tuendas. Tunc legationes a Maximino Romam venerunt, abolitionem præteritorum spondentes. Sed vicit Gordianorum legatio, quæ bona omnia pollicebatur, ita ut eidem crederetur; & ingens militibus stipendium, populo agri atque congiaria promissa. Usque adeo autem magis Gordianis, quam Maximinis, est creditum, ut Vitalianus quidam, qui prætorianis militibus præerat, per audacissimos quæstorem & milites, jussu Senatus occideretur: quod se antea crudeliter egerat, & tunc ejus magis immanitas timebatur, amica & familiaris moribus Maximini. de cujus morte hæc fabella fertur. Fictæ sunt literæ Maximini, signatæ quasi ejusdem anulo, & missi cum Quæstore milites, qui eas ferrent, addentes, quædam præter literas secreto esse dicenda. Longam igitur porticum petierunt: & cum ille ea, quæ sibi erant secreto dicenda, perquireret; hortantibus, ut prius signum inspiceret epistolæ, dum considerat, interemptus est. Persuasum deinde est militibus, jussu Maximini Vitalianum interemptum: peractisque rebus, in castris Gordianorum & literæ & vultus sunt propositi.

XI. Interest, ut Senatusconsultum, quo Gordiani

Imperatores appellati sunt, & Maximinus hostis, literis propaetur. Non legitimo, sed indicto Senatus die Consul jam domi conventus, cum Prætoribus, Ædilibus, & Tribunis plebis venit in curiam. Præfectus urbis, cui nescio quid redoluerat, & qui publicas literas non acceperat, a conventu se abstinuit. Sed profuit: nam Consul ante solitas acclamationes, priusquam aliquid in Maximinum feliciter diceretur, ait: *Patres conscripti, Gordiani duo, pater & filius, ambo ex Consulibus, unus vester Proconsul, alter vester Legatus, magno Afrorum consilio Imperatores sunt appellati. Gratias igitur agamus Tysdritanæ juventuti, gratias Carthaginiensi populo semper devoto, qui ab immani nos bellua, ab illa fera vindicaverunt. Quid timide auditis? quid circumspicitis? quid cunctamini? hoc est, quod semper optastis. Hostis est Maximinus: Diis faciant, ut esse jam desinat, & Gordiani senis felicitatem atque prudentiam, juvenis virtutem atque constantiam læti experiamur.* Post hæc literas legit Gordianorum, ad Senatum & ad se missas. Tunc clamavit Senatus, *Diis vobis gratias. Liberati ab hostibus sumus, si penitus liberemur. Maximinum hostem omnes judicamus. Maximinum cum filio Diis inferis devovemus. Gordianos Augustos appellamus. Gordianos Principes agnoscimus. Imperatores de Senatu Diis conservent: Imperatores nobiles victores videamus: Imperatores nostros Roma videat. Hostes publicos qui occiderit, præmium merebitur.*

XII. Dicit Junius Cordus, istud senatusconsultum fuisse tacitum: quod quale sit, aut quare sic appel-

latum, brevi exponam. Omnino exemplum senatusconsulti taciti non aliud est hodie, quam quod vestra Clementia, convocatis ad interiora majoribus, ea disponit, quæ non sunt omnibus publicanda: de quibus adjurare etiam soletis, ne quis ante rem completam quidquam vel audiat, vel intelligat. Hunc autem morem apud veteres necessitates publicæ reppererunt, ut si forte aliqua vis ab hostibus immineret, quæ vel cogeret humilia captare consilia, vel aliqua constituere, quæ non prius oporteret dici, quam effici, vel si nollent ad amicos aliqua permanere, senatusconsultum tacitum fieret: ita ut non scribæ, non servi publici, non censuales illis actibus interessent; Senatores exciperent, Senatores omnium officia censualium scribarumque completerent, ne quid forte prodere-
tur. Factum est ergo senatusconsultum tacitum, ne res ad Maximinum perveniret.

XIII. Sed statim ille (ut se habent hominum mentes, eorum dumtaxat, qui erubescunt, per se ea non agnoscere, quæ sciunt, & qui humiles se putant, si commissa non prodant) omnia comperit Maximinus, ita ut exemplum senatusconsulti taciti acciperet, quod nunquam ante fuerat factitatum. Existat denique ejus epistola ad Præfectum Urbis talis: *Senatusconsultum tacitum vestrorum illorum Principum legi, quod tu, Præfectus urbi, factum esse fortasse non nosti: nam nec interfuisti: cujus exemplum ad te misi, ut scires, quomodo Romanam rempublicam regeres.* Enarrari autem non potest, quæ commotio fuerit Maximini, cum audivit, contra se Africam de-

scivisse. nam Senatus auctoritate percepta, incurere in parietes, vestem scindere, gladium arripere, quasi omnes posset occidere, prorsus furere videbatur. Præfectus urbis, acceptis literis acrioribus, populum & milites allocutus est, dicens, Maximinum jam occisum. Ex quo majus fuit gaudium, statimque dejectæ sunt statuæ atque imagines ejus, qui hostis fuerat judicatus. Usus est sane Senatus, pendente bello, potestate, qua debuit. nam delatores, calumniatores, procuratores, & omnem illam facem Maximinianæ tyrannidis occidi jussit: atque parum fuit, quod Senatus judicaverat; illud populi judicium fuit, quod occisi tracti sunt, & in cloacam missi. tunc & Præfectus urbi Sabinus, consularis vir, fuste percussus, occisus, & in publico derelictus est.

XIV. Hæc ubi comperit Maximinus, statim cohortatus est milites hoc genere concionis: *Sacra-
ti commilitones, immo etiam mei consecranei, & quo-
rum mecum plerique vere militatis; dum nos in Ger-
mania Romanam defendimus majestatem, dum nos
Illyricum a barbaris vindicamus, Afri fidem Puni-
cam præstiterunt. Nam duos nobis Gordianos, quo-
rum alter senio ita affectus est, ut non possit assurge-
re, alter ita luxurie perditus, ut debilitatem habeat pro
senectute, Imperatores fecerunt. Et nec hoc parum est,
sed factum Afrorum nobilis ille Senatus agnovit; &
pro quorum liberis arma portamus, hi contra nos Vi-
ginti viros statuerunt, & omnes velut contra hostes sen-
tentias protulerunt. Quin immo agite, ut viros decet:
properandum est ad Urbem, nam & Viginti viri con-*

fulares contra nos lecti sunt, quibus resistendum est, nobis fortiter agentibus, vobis feliciter dimicantibus. Lentas militum mentes & suorum minus alacres animos hac concione Maximinus sæpe cognovit. Denique statim ad filium scripsit, qui longe post sequebatur, ut acceleraret, ne quid contra eum, se absente, milites cogitarent. Literarum exemplum tale Junius Cordus dicit: *Referet ad te stipator meus Thyncanius, quæ gesta cognovi vel in Africa, vel Romæ: referet, quæ sint militum mentes. Quæso, quantum potes, properes, ne quid, ut solet, militaris turba plus faciat. Quid verear, ex eo audies, quem ad te misi.*

XV. Dum hæc aguntur, in Africa contra duos Gordianos Capelianus quidam, Gordiano & in privata vita semper adversus, & ab ipso Imperatore jam, cum Mauros Maximini jussu regeret veteranus, dimissus, cum lectis Mauris & tumultuaria manu, accepto a Gordiano successore, Carthaginem petiit, atque omnes fide Punica Carthaginensium populos inclinavit. Gordianus tamen, fortunam belli experiri cupiens, filium suum jam natu grandiosem, quadraginta & sex annos agentem, quem tunc Legati loco, ut diximus, habuerat, contra Capelianum & Maximinianos misit, virum, de cujus moribus suo loco dicemus. Sed cum in re militari & Capelianus esset audacior, & Gordianus junior non tam expertus, quippe qui nobilitatis deliciis tardabatur, pugna commissa vincitur, & in eodem bello interficitur.

XVI. Fertur autem tanta multitudo Gordiani partium in bello cecidisse, ut, cum diu quæsitum sit

corpus Gordiani junioris, non potuerit inveniri. Fuit præterea ingens, quæ raro in Africa est, tempestas, quæ Gordiani exercitum ante bellum ita dissipavit, ut minus idonei milites proelio fierent, atque ita facilis esset Capeliani victoria. Hæc ubi comperit senior Gordianus, cum in Africa nihil præsidii, & a Maximino multum timoris, & fides Punica perurgeret, & acerrime Capelianus instaret, luctus deinde mentem atque animum fatigaret, laqueo vitam finivit. Hic exitus duorum Gordianorum fuit, quos ambos Senatus Augustos appellavit, & postea inter Divos retulit. Imperaverunt anno uno, mensibus sex.

G O R D I A N U S

J U N I O R .

XVII. **H**IC Gordiani senis, Proconsulis Africæ ; filius, qui cum patre & ab Afris & a Senatu Augustus appellatus est, literis & moribus clarus fuit præter nobilitatem: quam, ut nonnulli, ab Antoninis, ut plurimi, ab Antoniis duxit. Siquidem argumento ad probandam generis qualitatem alii hoc esse dixerunt, quod *Africanus* Gordianus senior appellatus est, cognomine Scipionum, quod domum Pompejanam in Urbe habuit, quod Antoninorum cognomine semper est nuncupatus, quod *Antonium* filium suum ipse significari voluit in Senatu: quæ singula videntur familias designare. Sed ego Junium Cordum sequor, qui dicit, ex omnibus his familiis Gordianorum coaluisse nobilitatem. Idem igitur natus patri primus ex Fabia Orestilla, Antonini pronepte: unde Cæsarum quoque familiam contingere videbatur. Et primis diebus sui natalis *Antoninus* est appellatus. Mox in Senatu Antonini nomen est editum, vulgo deinde Gordianus haberi cœptus.

XVIII. In studiis gravissimæ opinionis fuit, forma conspicuus, memoriæ singularis, bonitatis insignis, adeo ut semper in scholis, si quis puerorum verberaretur, ille lacrimas non teneret. Sereno Sammonico, qui patri ejus amicissimus, sibi autem præceptor fuit, nimis acceptus, & carus usque adeo, ut omnes libros Sereni Sammonici patris sui, qui censebantur ad sexaginta & duo milia, Gordiano minori moriens ille relinqueret: quod eum ad cœlum tulit. siquidem tantæ bibliothecæ copia & splendore donatus, in famam hominum literarum decore pervenit. Quæsturam Heliogabalo auctore promeruit, idcirco quod luxurioso Imperatori lascivia juvenis, non tamen luxuriosa neque infamis, prædicata est. Præturam Alexandro auctore urbanam tenuit, in qua tantus jurisdictionis gratia fuit, ut statim Consulatum, quem pater fero acceperat, mereretur. Maximini, seu ejusdem Alexandri, temporibus ad Proconsulatum patris missus Legatus, est obsecutus: atque illic ea, quæ superius dicta sunt, contigerunt.

XIX. Fuit vini cupidior, semper tamen undecunque conditi, nunc rosa, nunc mastiche, nunc absinthio, ceterisque rebus, quibus gula maxime delectatur. Cibi parcus, ita ut intra punctum temporis, vel prandium, si pranderet, vel cœnam finiret. Mulierum cupidissimus: habuisse eum decretas sibi concubinas viginti & duas fertur. ex quibus omnibus ternos & quaternos filios reliquit. appellatusque est sui temporis *Priamus*; quem vulgo jocantes, quod esset natura propensior, *Priapum*, non

Priamum, sæpe vocitarunt. Vixit in deliciis, in horis, in balneis, in amœnissimis nemoribus. nec pater aspernatus est, sæpissime dicens, illum quandoque in summa claritate cito esse moriturum. Nec tamen in vita sua fortunæ bonis unquam degeneravit, semperque inter illustrissimos fuit, nec civibus, nec reipublicæ ad consultationem defuit. Denique etiam Senatus libentissime illum Augustum appellavit, atque in eo spem publicam posuit. Vestitu cultissimus, servis & omnibus suis carus. Cordus dicit, uxorem eum nunquam habere voluisse. Contra Dexippus putat, ejus filium esse Gordianum tertium, qui post hoc cum Balbino & Pupieno, sive Maximo, puerulus adeptus est imperium.

XX. Cum senior Gordianus mathematicum aliquando consuleret de genitura hujus, respondisse ille dicitur, hunc & filium Imperatoris, & ipsum Imperatorem futurum. & cum senior Gordianus rideret, ostendisse constellationem mathematicum ferunt, & de libris veteribus dictasse, ita ut probaret, se vera dixisse. qui quidem & seni, & juveni, & diem, & genus mortis, & loca, quibus essent perituri, obstinata constantiæ veritate prædixit: quæ omnia postea Gordianus senior in Africa, jam Imperator, & quando nihil timebat, narrasse perhibetur; de morte quin etiam sua filique, & de genere mortis dixisse. Cantabat præterea versus senex, cum Gordianum filium vidisset, hos sæpissime:

Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra

Esse sinent. nimium vobis Romana propago

Visa potens, superi, propria hæc si dona fuissent.

Exstant dicta, & soluta oratione & versibus, Gordiani junioris, quæ hodie ab ejus affinibus frequentantur, non magna, non minima, sed media, & quæ appareant esse hominis ingeniosi, sed luxuriantis, & suum deferentis ingenium.

XXI. Pomorum & olerum avidissimus fuit; in reliquo ciborum genere parcissimus: adeo, ut semper pomorum aliquid recentium devoraret. Frigidarum percupidus; nec facile per æstatem nisi frigidas, & quam plurimum, bibit. & erat corporis vasti: quare magis ad frigidas urgebatur. Hæc de Gordiano juniore digna memoratu comperimus: non enim nos talia dicere voluimus, quæ Junius Cordus ridicule ac stulte composuit de voluptatibus domesticis, ceterisque infimis rebus: quæ qui velit scire, ipsum legat Cordum, qui dicit, & quos servos habuerit unusquisque Principum, & quos amicos, & quot pænulas, quotve chlamydes: quorum etiam scientia nulli prodest. Siquidem ea debent in historia poni ab historiographis, quæ aut fugienda sint, aut sequenda. Sane quidem, quod apud Vulcatium Terentianum, qui sui temporis scripsit historiam, videtur mirabile, inferendum censui. dicit enim, Gordianum seniore[m] Augusti vultum sic repræsentasse, ut & vocem, & morem, & staturam ejusdem ostentare videretur: filium vero, Pompejo simillimum visum: quamvis Pompejus obesi corporis fuisse denegetur. nepotem autem, cujus etiam nunc videmus imagines, Scipionis Asiatici faciem retulisse. quod pro sui admiratione tacendum esse non credidi.

G O R D I A N U S

T E R T I U S.

XXII. **P**OST mortem duorum Gordianorum Senatus trepidus, & Maximinum vehementius timens, ex viginti viris, quos ad rempublicam tuendam delegerat, Pupienum, sive Maximum, & Clodium Balbinum Augustos appellavit, ambos exconsulibus. Tunc populus & milites Gordianum parvulum, annos agentem, ut plerique asserunt, undecim, ut nonnulli, tredecim, ut Junius Cordus dicit, fedecim, (nam vicefimo & secundo anno eum perisse asserit) petiverunt, ut Cæsar appellaretur: raptusque ad Senatum, atque inde in concione positus, indumento Imperatorio tectus, Cæsar est appellatus. Hic natus est, ut plures asserunt, ex filia Gordiani, ut unus aut duo, (nam amplius invenire non potui) ex filio, qui in Africa periit. Gordianus igitur Cæsar factus, apud matrem educatus est: & cum, extinctis Maximinis, Maximus etiam & Balbinus militari seditione interemti essent, qui biennio imperaverant, Gordianus adolescens, qui

Cæsar eatenus fuerat, a militibus, & populo, & Senatu, & omnibus gentibus, ingenti amore, ingenti studio & gratia, Augustus est appellatus. Amabatur autem merito avi & avunculi, sive patris, qui ambo pro Senatu & pro populo Romano contra Maximinum arma sumserunt, & militari vel morte, vel necessitate perierunt. Post hæc veterani ad curiam venerunt, ut discerent, quid actum esset. ex quibus duo ingressi Capiolium, cum illic Senatus ageretur, ante ipsam aram, a Gallicano exconsulibus, & Mæcenate exducibus, interemti sunt: atque bellum intestinum ortum est, cum essent armati etiam Senatores, ignorantibus veteranis, quod Gordianus adolescens solus teneret imperium.

XXIII. Dexippus quidem asseverat, ex filio Gordiani tertium Gordianum esse natum: & posteaquam constitit apud veteranos quoque, solum Gordianum imperare; inter populum, & milites, ac veteranos pax roborata est: & hic finis belli intestini fuit, cum esset delatus Gordiano puero Consulatus. Sed indicium non diu imperaturi Gordiani hoc fuit, quod eclipsis solis facta est, ut nox crederetur, neque sine luminibus accensis quidquam agi posset. Post hæc tamen voluptatibus & deliciis populus Romanus vacavit, ut ea, quæ fuerant asperre gesta, mitigaret. Venusto & Sabino Coss. inita est factio in Africa contra Gordianum tertium, duce Sabiniano: quem Gordianus, per præsidem Mauritanæ obsessum a conjuratis, ita oppressit, ut ad eum tradendum Carthaginem omnes venirent, & crimina confitentes, & veniam sceleribus postulan-

tes. Finita igitur sollicitudine in Africa, Gordiano jam iterum & Pompejano Coss. bellum Perficum natum est. Quare adolescens Gordianus, priusquam ad bellum proficisceretur, duxit uxorem filiam Mithrei, doctissimi viri, quem causa eloquentiæ dignum parentela sua putavit, & Præfectum statim fecit. Post quod non puerile jam & contemptibile videbatur imperium: siquidem & optimi foci consiliis adjuvaretur, & ipse pro pietate aliquantulum saperet, nec per spadones ac ministros aulicos matris, vel ignorantia conniventia venderetur.

XXIV. Exstat denique & foci ejus ad eum epistola, & ipsius Gordiani ad focerum, qua intelligitur, ejus seculum emendatius ac diligentius, focero adjuvante, perfectum. quarum exemplum hoc est: *Domino filio & Augusto, Mithreus focer & Præfectus. Evasisse nos gravem temporum maculam, qua per spadones, & per illos, qui amici tibi videbantur, (erant autem vehementes inimici) omnia vendebantur, voluptati nobis est, & eo magis, quo tibi gratior emendatio est: ut si qua vitia fuerunt, tua non fuisse satis constet, mi fili venerabilis. neque enim quisquam ferre potuit datas eunuchis suffragantibus militum præposituras, negatum laboribus præmium, aut interemptos, aut liberatos, pro libidine atque mercede, quos non decebat: vacuatum ærarium per eos, qui quotidie insidiosissime frequentabant, initas factiones, ut tu decipereris, cum inter se de bonis pessimi quique haberent ante consilia tibimet suggerenda, bonos pellerent, detestandos insinuarent, omnes postremo tuas fabulas venderent. Diis igitur gratias, quod, volente te ipso, emen-*

data respublica est. Delectat sane boni esse Principis socerum, & ejus, qui omnia requirat, & omnia velit scire; & qui pepulerit homines, per quos antea velut in auctione positus nurdinatus est.

XXV. Item Gordiani ad ipsum: *Imperator Gordianus Augustus Misitheo patri & Praefecto. Nisi Dii omnipotentes Romanum tuerentur imperium, etiam nunc per emtos spadones velut in hasta positi venderemur. Denique nunc demum intelligo, neque Felicem praetorianis cohortibus praeponi debuisse, neque Serapammoni quartam legionem credendam fuisse; &, ne omnia dinumerem, multa non esse facienda, quae feci: sed Diis gratias, quod, te insinuante, qui nihil vendis, didici ea, quae inclusus scire non poteram. Quid enim facerem, quod nos Maurus venderet, & consilio cum Gaudiano, & Reverendo, & Montano habito, vel laudaret aliquos, vel vituperaret: & illorum consensu, quasi testium, quod dixerat approbarem? Mi pater, verum audias velim: miser est Imperator, apud quem vera recitentur: qui cum ipse publice ambulare non possit, necesse est, ut audiat, & vel audita, vel a plurimis roborata confirmet. His epistolis intellectum est, adolescentem soceri consiliis emendatum atque correctum. Et Misitheii quidem epistolam, Graecam quidam fuisse dicunt, sed in hanc sententiam. Tantum autem valuit ejus gravitas & sanctimonia, ut ex obscurissimo, praeter nobilitatem, gestis etiam Gordianum clarum Principem fecerit.*

XXVI. Fuit terrae motus eousque gravis impetrante Gordiano, ut civitates etiam terrae hiatu cum populis deperirent: ob quae sacrificia per totam

Urbem totumque orbem terrarum ingentia celebrata sunt. Et Cordus quidem dicit, inspectis libris Sibyllinis, celebratisque omnibus, quæ illic iussa videbantur, mundanum malum esse sedatum. Sedato terræ motu, Prætextato & Attico Consulibus, Gordianus, aperto Jano gemino, (quod signum erat indicti belli) profectus est contra Persas cum exercitu ingenti, & tanto auro, ut vel auxiliis, vel militibus facile Persas vincere posset. Fecit iter in Mœsiam, atque in ipso procinctu, quidquid hostium in Thraciis fuit, delevit, fugavit, expulit, atque submovit. Inde per Syriam in Antiochiam venit, quæ a Persis jam tenebatur. Illic frequentibus proeliis pugnavit & vicit, Sapore Persarum rege submoto. & post Artaxansen & Antiochiam recepit, & Carras, & Nisibin: quæ omnia sub Persarum imperio erant.

XXVII. Rex sane Persarum tantum Gordianum Principem timuit, ut, cum instructus esset & suis copiis & nostris, tamen civitatibus ipse præsidia sponte deduceret, easque integras suis civibus redderet, ita ut nihil, quod ad eorum fortunas pertineret, attaminaret. Sed hæc omnia per Misitheum, focerum Gordiani, eundemque Præfectum, gesta sunt. Effectum denique est, ut Persæ, qui jam in Italia timebantur, in regnum suum, pugnante Gordiano, redirent, totumque Orientem Romana republica detineret. Exstat oratio Gordiani ad Senatum, qua de rebus gestis scribens, Misitheo Præfecto suo & focero ingentes gratias agit: *cujus partem indidi, ut ex eo vera cognosceres. Post hæc, Patres conscripti, quæ, dum iter agimus, gesta sunt,*

quæque ubique singulis triumphis digna sunt ac̄titata, etiam Persas, ut brevi multa connectam, ab Antiochenſium cervicibus, quas jam nexas Perfico ferro gerebant, & reges Perfaram, & leges amovimus. Carras deinde ceterasque urbes imperio Romano reddidimus. Niſibir̄ usque pervenimus: & si Dii faverint, Ctesiphonta usque veniemus. Valeat tantum Miſitheus Præfectus & parens noster, cujus ductu & diſpoſitione, & hæc tranſegimus, & reliqua tranſigemus. Veſtrum eſt igitur, ſupplicationes decernere, nos Diis commendare, Miſitheo gratias agere. His in Senatu lectis, quadrigæ elephantorum Gordiano decretæ ſunt, utpote qui Perſas viciffet, ut triumpho Perfico triumpharet: Miſitheo autem quadriga equorum & triumphalis currus, & titulus hujusmodi: MISITHEO. EMINENTI. VIRO. PARENTI. PRINCIPUM. PRÆTORII. PRÆFECTO. ET. TOTIUS. URBIS. TUTORI. REIP. S. P. Q. R. VICEM. REDDIDIT.

XXVIII. Sed iſta felicitas longior eſſe non potuit. nam Miſitheus, quantum plerique dicunt, artibus Philippi, qui poſt eum Præfectus prætorii eſt factus, ut alii, morbo exſtinctus eſt, herede Romana republica; ut quidquid ejus fuerat, veſtigialibus Urbis accederet. Cujus viri tanta in republica diſpoſitio fuit, ut nulla eſſet unquam civitas limitanea potior, & quæ poſſet exercitum populi Romani ac Principem ferre, quæ totius anni in aceto, frumento, & iarido, atque hordeo & paleis condita non haberet: minores vero urbes, aliæ triginta dierum, aliæ quadraginta, nonnullæ duorum menſium; quæ minimum, quindecim dierum. Idem

cum esset Præfectus, arma militum semper inspexit. Nullum senem militare passus est, nullum puerum annonas accipere. Castra omnia fossato circuibat, noctibus etiam plerumque vigilias frequentabat. Amabaturque ab omnibus, quod sic & rempublicam amaret, & Principem. Tribuni eum & duces usque adeo timuerunt & amaverunt, ut neque vellent peccare, neque ulla ex parte peccarent. Philippus eum propter pleraque vehementer timuisse fertur, atque ob hoc per medicos insidias ejus vitæ parasse, & quidem hoc genere. Cum effusione alvi Misitheus laboraret, atque a medicis sistendi ventris gratia poculum juberetur accipere; mutatis, quæ fuerant parata, id fertur datum, quo magis solveretur: atque ita exanimatus est.

XXIX. Quo mortuo, Apriano & Papo Confulibus, in ejus locum Præfectus prætorii factus est Philippus Arabs, humili genere natus, sed superbus, qui se in novitate atque enormitate fortunæ non tenuit: ita ut statim Gordiano, qui eum in locum parentis adsciverat, insidias per milites faceret, quæ tales fuerunt. Misitheus tantum, quantum diximus, habuerat conditorum, ut vacillare dispositio Romana non posset: verum artibus Philippi primum naves frumentariæ sunt aversæ, deinde in ea loca deducti sunt milites, in quibus annoniari non posset. hinc Gordiano infestos milites statim reddidit, non intelligentes, artibus Philippi juvenem esse deceptum. Sed Philippus etiam hoc addidit, ut rumorem per milites spargeret, adolescentem esse Gordianum, imperium non posse rege-

re; melius esse, illum imperare, qui militem gubernaret, qui rempublicam sciret. Corrupti præterea etiam Principes: effectumque, ut palam Philippus ad imperium posceretur. Amici Gordiani primum vehementissime resistebant: sed cum milites fame vincerentur, imperium Philippo mandatum est; iussumque a militibus, ut quasi tutor ejus Philippus cum eodem Gordiano pariter imperaret.

XXX. Suscepto igitur imperio, cum & Philippus se contra Gordianum superbissime ageret, & ille se Imperatorem, atque Imperatorum prolem, & virum nobilissimæ familiæ recognosceret, nec ferre posset improbitatem hominis ignobilis, apud duces & milites, adstante Præfecto Metio Gordiano, affine suo, in tribunali conquestus est; sperans, posse imperium Philippo abrogari. Sed hac conquestione nihil egit, cum illum incusasset, quod immemor beneficiorum ejus sibi minus gratus existeret. Et cum milites rogasset, cum aperte duces ambisset, factione Philippi minor apud omnes fuit. Denique cum se videret minorem haberi, petiit, ut æquale saltem inter eos esset imperium; nec impetravit. Dehinc petiit, ut loco Cæsaris haberetur; nec id obtinuit. Petiit etiam, ut Præfecti loco esset Philippo: quod & ipsum negatum est. Ultimæ preces fuerunt, ut eum Philippus pro duce haberet, & pateretur vivere. Ad quod quidem pæne consenserat Philippus, ipse tacitus, sed omnia per amicos agens nutibus atque consiliis. Verum cum secum ipse cogitaret amorem populi Romani & Senatus circa Gordianum, & totius Africæ ac Syriæ, totiusque orbis

Romani, cum & nobilis esset, & nepos ac filius Imperatorum, & bellis gravibus totam rempublicam liberasset: posse fieri, ut factione quandoque militum Gordiano redderetur imperium, cum recentes in Gordianum iræ militum famis causa vehementes essent, clamantem ante conspectum duci jussit, ac spoliari, & occidi. quod cum primum dilatum esset, post, ut jussit, impletum est. Ita Philippus impie, non jure, obtinuit imperium.

XXXI. Imperavit Gordianus annis sex. Et dum hæc agerentur, Arguntis Scytharum rex finitimorum regna vastabat, maxime quod compererat, Misitheum perisse, cujus consilio respublica fuerat gubernata. Philippus autem, ne a crudelitate nancisci videretur imperium, Romam literas misit, quibus scripsit, Gordianum morbo perisse, seque a cunctis militibus electum. Nec defuit, ut Senatus de his rebus, quas non noverat, falleretur. Appellato igitur Principe Philippo, & Augusto nuncupato, Gordianum adolescentem inter Deos retulit. Fuit juvenis lætus, pulcher, amabilis, gratus omnibus, in vita jucundus, in literis nobilis, prorsus ut nihil præter ætatem deesset imperio. Amatus est a populo, & Senatu, & militibus, ante Philippi factionem, ita ut nemo Principum. Cordus dicit, omnes milites eum filium appellasse, ab omni Senatu filium dictum, omnem populum delicias suas Gordianum dixisse. Denique Philippus, cum eum interfecisset, neque imagines ejus tollere, neque statuas deponere, neque nomen abradere; sed Divum semper appellans, etiam apud ipsos milites, cum qui-

bus factionem fecerat, serio animo & peregrina caliditate veneratus est.

XXXII. Domus Gordianorum etiam nunc exstat, quam iste Gordianus pulcherrime exornavit. Est villa eorum via Prænestina, ducentas columnas uno peristylo habens, quarum quinquaginta Carystæ, quinquaginta Claudianæ, quinquaginta Synnades, quinquaginta Numidicæ, pari mensura sunt. in qua basilicæ centenariæ tres: cetera huic operi convenientia, & thermæ, quales præter Urbem, ut tunc, nusquam in orbe terrarum. Familiæ Gordiani hoc Senatus decrevit, ut a tutelis, atque legationibus, & a publicis necessitatibus, nisi si vellent, posteri ejus semper vacarent. Opera Gordiani Romæ nulla exstant, præter quædam nymphæa & balneas. Sed balneæ privati hominis fuerunt, & ab eo in usum privatum exornatæ sunt. Instituerat porticum in campo Martio sub colle, pedum mille, ita ut ab altera parte æque mille pedum porticus fieret, atque inter eas pateret spatium pedum quingentorum: cujus spatii hinc atque inde viridaria essent, lauro, myrto & buxo frequentata; medium vero lithostrotum, brevibus columnis altrinfecus positis, & sigillis, per pedes mille: quod esset deambulatorium, ita ut in capite basilica esset pedum quingentorum. Cogitaverat præterea cum Misitheo, ut post basilicam thermas æstivas sui nominis faceret, ita ut hiemales in principio porticus poneret, & suo usui essent vel viridaria, vel porticus. Sed hæc omnia nunc privatorum & possessionibus, & hortis, & ædificiis occupata sunt.

XXXIII. Fuerunt sub Gordiano Romæ elephantum triginta & duo, quorum ipse duodecim miserat, Alexander decem: alces decem, tigres decem, leones mansueti sexaginta, leopardi mansueti triginta, belbi, id est, hyænæ, decem: gladiatorum fiscalium paria mille: hippopotamus & rhinoceros unus: archoleontes decem, camelopardali decem, onagri viginti, equi feri quadraginta, & cetera hujusmodi animalia, innumera & diversa: quæ omnia Philippus ludis secularibus vel dedit, vel occidit. Has autem omnes feras mansuetas, & præterea efferas, parabat ad triumphum Persicum: sed votum publicum nihil valuit. nam omnia hæc Philippus exhibuit secularibus ludis, & muneribus, atque Circensibus, cum millesimum ab Urbe condita annum in Consulatu suo & filii sui celebravit. Quod de Cajo Cæsare memoriæ traditum est, hoc etiam de Gordiano Cordus evenisse perscribit. nam omnes, quicumque illum gladio appetiverunt, (qui novem fuisse dicuntur) postea, interemtis Philippis, sua manu suisque gladiis, & iisdem, quibus illum percusserant, interisse dicuntur.

XXXIV. Trium igitur Gordianorum hæc fuit vita, qui omnes Augusti appellati sunt, duobus in Africa interemtis, in Persidis finibus tertio. Gordiano sepulcrum milites apud Circejum castrum fecerunt, in finibus Persidis, titulum hujusmodi ad dentes, & Græcis, & Latinis, & Persicis, & Judaicis, & Ægyptiacis literis, ut ab omnibus legeretur: DIVO GORDIANO VICTORI PERSARUM, VICTORI GOTHORUM, VICTORI SARMATARUM, DE-

PULSORI ROMANARUM SEDITIONUM, VICTORI GERMANORUM: SED NON VICTORI PHILIPPORUM, quod ideo videbatur additum, quia in campis Philippicis ab Alanis tumultuario proelio victus abcefferat: simul etiam, quod a Philippis videbatur occisus. quem titulum evertisse Licinius dicitur, eo tempore, quo est nactus imperium, cum se vellet videri a Philippis originem trahere. Quæ omnia, Constantine maxime, idcirco sum persecutus, ne quid tuæ cognitioni deesset, quod dignum scientiâ videretur.

JULII CAPITOLINI
 M A X I M U S
 E T
 B A L B I N U S.

I. **I**NTEREMTIS in Africa Gordiano seniore cum filio, cum Maximinus ad Urbem furens veniret, ut, quod Gordiani Augusti appellati fuerant, vindicaret, Senatus pertrepidus in ædem Concordiæ septimo Kalendas Junii concurrit, ludis Apollinariibus, remedium contra furorem hominis improbissimi requirens. Cum igitur duo Consulares, & eminentes quidem viri, Maximus & Balbinus (quorum Maximus a plerisque in historia reticetur, & loco ejus Pupieni nomen infertur: cum & Dexippus & Arabianus Maximum & Balbinum dicant electos contra Maximinum post Gordianos, quorum alter bonitate, virtute alter ac severitate, clari habebantur) ingressi essent curiam, ac præ se timorem Maximini adventu ferrent ostenderent;

que, referente Consule de aliis rebus, qui primam sententiam erat dicturus, sic orsus est: *Minora nos sollicitant, & prope aniles res ferventissimo tempore tractamus in curia. Quid enim opus est de restitutione templorum, de basilicæ ornatu, de thermis Tiianis, de exædificatione amphitheatri agere: cum immineat Maximinus, quem hostem mecum ante dixistis: Gordiani duo, in quibus præsidium fuerat, interemti sint, neque in præseni ullum sit auxilium, quo respirare possimus? Agite igitur, Patres conscripti, Principes dicite. Quid moramini? ne, dum singulatim pertimescitis, in timore potius, quam in virtute opprimamini.*

II. Post hæc tacentibus cunctis, cum Maximus, qui & natu grandior erat, & meritis, & virtute ac severitate clarior, dicere sententiam cœpisset, qua ostenderet, duos Principes esse faciendos; Vetus Sabinus, ex familia Ulpiorum, rogato Consule, ut sibi dicere atque interfari liceret, sic orsus est: *Scio, Patres conscripti, hanc rebus novis inesse oportere constantiam, ut rapienda sint consilia, non quærenda; verbis quin etiam plurimis abstinendum sit, atque sententiis, ubi res perurgent. Cervices suas quisque respiciat, uxorem ac liberos cogitet, avitas patriasque fortunas: quibus omnibus imminet Maximinus, natura furiosus, truculentus, immanis; causa vero, ut sibi videtur, satis justa, truculentior. Ille quadrato agmine, castris ubique positis ad Urbem tendit: vos sedendo & consultando diem teritis. Longa oratione opus non est: faciendus est Imperator, immo faciendi sunt Principes: unus, qui res domesticas, alter, qui bellicas curet: unus, qui in Urbe resideat, alter, qui ob-*

viam cum exercitu latronibus pergat. Ego Principes dico; vos firmate, si placet: sin minus, meliorem ostendite. Maximum igitur atque Balbinum: quorum unus in re militari tantus est, ut nobilitatem generis splendore virtutis allegerit; alter ita clarus nobilitate est, ut & morum lenitate reipublicæ sit necessarius, & vitæ sanctimonia, quam a prima ætate in studiis semper ac literis tenuit. Habetis sententiam, Patres conscripti, mihi fortasse periculosiorem, quam vobis; sed nec vobis satis tutam, si non aut alios, aut hos Principes feceritis. Post hæc acclamatum est uno consensu: Æquum est, justum est. sententiæ Sabini omnes consentimus. Maxime & Balbine Augusti, Dii vos servent. Dii vos Principes fecerunt, Dii vos conservent. Vos Senatum a latronibus vindicate. vobis bellum contra latrones mandamus. Hostis publicus Maximinus cum filio pereat: hostem publicum vos persequimini. Felices vos iudicio Senatus! felicem rempublicam vestro imperio! Quod vobis Senatus detulit, fortiter agite: quod vobis Senatus detulit, libenter accipite.

III. His atque aliis acclamationibus Imperatores facti sunt Maximus atque Balbinus. Egressi igitur a Senatu, primum Capitolium ascenderunt, ac rem divinam fecerunt. Sed dum in Capitolio rem divinam faciunt, populus Romanus imperio Maximi contradixit. timebant enim severitatem ejus homines vulgares. Quare factum est, ut Gordianum adolescentulum Principem peterent; qui statim factus est: nec prius permitti sunt ad Palatium stipati armis ire, quam nepotem Gordiani, Cæsaris nomine nuncparent. Deinde ad Rostra populum

convocarunt. ubi cum orationem, de Senatus sententia, & de sua electione habuissent, populus Romanus cum militibus, qui forte convenerant, acclamavit, *Gordianum Cæsarem omnes rogamus*. Hic nepos erat Gordiani ex filia, ut quidam, vel, ut alii, ex filio, qui est in Africa occisus, annum agens decimum quartum, ut plerique dicunt: qui statim raptus est, & novo genere senatusconsulti, cum eadem die senatusconsultum factum esset, inductus in curiam, Cæsar est appellatus.

IV. Prima igitur relatio Principum fuit, ut duo Gordiani Divi appellarentur. aliqui autem unum putant appellatum, seniore videlicet: sed ego libris, quos Junius Cordus affatim scripsit, legisse memini, ambos in Deos relatos. siquidem senior laqueo vitam finivit: junior autem in bello confectus est: qui utique majorem meretur reverentiam, quod eum bella rapuere. Post has igitur relationes Præfectura Urbis in Sabinum collata est, virum gravem, & Maximi moribus congruentem: prætoriana in Pinarium Valentem. Sed priusquam de actibus eorum loquar, placet aliqua dicere de moribus atque genere: non eo modo, quo Junius Cordus est prosecutus omnia, sed illo, quo Suetonius Tranquillus, & Valerius Marcellinus: quamvis Curius Fortunatianus, qui omnem hanc historiam perscripsit, plura congerit; Cordus vero tam multa, ut etiam pleraque & minus honesta perscripserit.

V. Maximo pater fuit Maximus, unus e plebe, ut nonnulli dicunt, faber ferrarius; ut alii, rhedarius vehicularius fabricator. hunc suscepit ex uxo-

re Prima nomine, cui fratres quatuor viri fuerunt, & quatuor puellæ: qui omnes infra pubertatem interierunt. Nato Maximo, carnem bubulam, & quidem multam, aquila in cellam eorum projecisse fertur, quæ angusto patebat impluvio: eam denique cum jaceret, nec quisquam contingere auderet religionis timore, iterum sustulisse, & in proximum facellum, quod erat Jovis Præstitis, detulisse. Id eo tempore nihil visum est ominis habere, sed non sine causa factum, probavit imperium. Pueritiam omnem in domo patris Pinarii fecit, quem statim ad Præfecturam prætorii subvexit, ubi factus est Imperator. Operam grammatico, rhetori non multam dedit. siquidem semper virtuti & militari severitati studuit. Attamen militaris Tribunus fuit, & multos egit numeros, & postea præturam, sumtu Pescenninæ Marcellinæ, quæ illum loco filii susceperat & aluerat. Inde Proconsulatum Bithyniæ egit, & deinceps Græciæ, ac tertio Narbonæ. Missus præterea Legatus, Sarmatas in Illyrico condudit: atque inde translatus ad Rhenum, rem contra Germanos satis feliciter gessit. Post hæc Præfectus Urbis prudentissimus, ac ingeniosissimus, & severissimus approbatus est. Quare * veluti Senatus ei homini, quod non licebat, novæ familiæ imperium tamen detulit; confessis omnibus, eo tempore in Senatu aptiorem non esse, qui deberet Principis nomen accipere.

VI. Et quoniam etiam minora plerique desiderant, fuit cibi avidus, vini parcissimus, ad rem Veneream nimis rarus, domi forisque temper se-

Verus, ita ut & *tristis* cognomen acciperet. Vultu gravissimus, & retorridus, statura procerus, corporis qualitate sanissimus, moribus aspernabilis, at tamen justus, neque unquam usque ad exitum negotiorum vel inhumanus, vel inclemens. Rogatus semper ignovit, nec iratus est, nisi ubi eum irasci decuit. Factionibus se nunquam præbuit, judicii tenax fuit, neque aliis potius, quam sibi creditit: Quare & a Senata multum dilectus est, & a populo timori habitus: siquidem sciebat populus ejus censoriam Præfecturam, quam videbat posse in imperio vehementius convalescere.

VII. Balbinus nobilissimus, & iterum Consul, rector provinciarum infinitarum. nam & Asiam, & Africam, & Bithyniam, & Galatiam, & Pontum, & Thracias, & Gallias civilibus administrationibus rexerat, ducto nonnunquam exercitu; sed rebus bellicis minor fuerat, quam civilibus: attamen bonitate, nimia sanctitate ac verecundia ingentem sibi amorem conciliaverat. Familiæ vetustissimæ, ut ipse dicebat, a Balbo Cornelio Theophane originem ducens, qui per Cn. Pompejum civitatem meruerat, cum esset suæ patriæ nobilissimus, idemque historiæ scriptor. Statura æque procerus, corporis qualitate conspicuus, in voluptatibus nimius: quem quidem adjuvabat divitiarum abundantia; nam erat a majoribus dives, & multa hereditatibus per se ipse collegerat. Eloquentia clarus, poemate inter sui temporis poetas præcipuus: præcipiti usu vini, cibi, rei Veneræ avidus, vestitu cultus: nec quidquam defuit,

quod illum populo non commendabilem redderet. Amabilis etiam Senatui fuit. Hæc de utriusque vita comperimus. Denique nonnulli, quemadmodum Catonem & Cæsarem Sallustius comparat, ita hunc quoque comparandum putarunt; ut alterum severum, clementem alterum; bonum illum, istum constantem; illum nihil largientem, hunc affluentem copiis omnibus dicerent.

VIII. Hæc de moribus atque genere. Decretis ergo omnibus imperatoriis honoribus atque insignibus, percepta tribunitia potestate, jure proconsulari, Pontificatu maximo, patris etiam patriæ nomine, inierunt imperium. His gestis, celebratisque sacris, datis ludis scenicis, ludisque Circensibus, gladiatorio etiam munere, Maximus, susceptis votis in Capitolio, ad bellum contra Maximinum missus est cum exercitu ingenti, prætorianis Romæ manentibus. Unde autem mos tractus sit, ut proficiscentes ad bellum Imperatores, munus gladiatorium & venatus darent, breviter dicendum est. Multi dicunt, apud veteres hanc devotionem contra hostes factam, ut, civium sanguine litato, specie pugnarum se Nemesis, id est, vis quædam Fortunæ, fatiaret. Alii hoc literis tradunt, (quod verisimilius credo) ituros ad bellum Romanos debuisse pugnas videre, & vulnera, & ferrum, & nudos inter se coeuntes, ne in bello armatos hostes timerent, aut vulnera & sanguinem perhorrescerent.

IX. Et Maximo quidem ad bellum profecto, Romæ prætoriani remanserunt: inter quos & popu-

lum tanta seditio fuit, ut ad bellum intestinum veniretur, urbis Romæ pars maxima incenderetur, templa foedarentur, omnes plateæ cruore polluerentur: cum Balbinus, homo senior, seditionem sedare non posset. nam & in publicum processit, manus singulis quibusque tenuit, & pæne ictum lapidis passus est. alii dicunt, etiam fuste percussus esse. Neque sedasset tumultum, nisi infantem Gordianum purpuratum, ad populum, longissimi hominis collo superpositum, produxisset: quo viso, populus & milites usque adeo placati sunt, ut amore illius in concordiam redirent. Neque unquam quisquam in illa ætate sic amatus est, merito avi & avunculi, seu patris, ut quidam dicunt, qui pro populo Romano contra Maximinum in Africa vitam finierant. tantum apud Romanos memoria bonarum rerum valet.

X. Maximo igitur ad bellum profecto, Senatus per omnes regiones, consulares, prætorios, quæstorios, ædilitios, tribunitios etiam viros misit: ita ut unaquæque civitas frumentum, arma & propugnacula, & muros pararet, ut per singulas urbes Maximinus fatigaretur. Jussum tunc tamen, ut omnia ex agris in civitates colligerentur, ne quid hostis publicus inveniret. Scriptum est præterea ad omnes provincias missis frumentariis, jussumque, ut, quicumque Maximinum juvisset, in hostium numero duceretur. Inter hæc Romæ iterum seditiones inter populum & milites ortæ sunt. Et cum mille edicta Balbinus proponeret, nec audiretur, veterani se in castra prætoriana contulerunt cum ipsis prætorianis, quos cœpit populus obsidere. nec unquam

ad amicitiam essent reducti, nisi fistulas aquarias populus incidisset. In Urbe autem, priusquam dictum esset, milites pacatos venire, & tegulæ de tectis jactæ sunt, & omnia, quæ in domibus erant, vasa projecta: atque ideo major pars civitatis periit, & multorum divitiæ. nam latrones se militibus miscuerunt, ad vastanda ea, quæ norant ubi reperirent.

XI. Cum hæc Romæ geruntur, Maximus sive Pupienus apud Ravennam bellum parabat ingenti apparatu, timens vehementissime Maximinum: de quo sæpissime dicebat, se non contra hominem, sed contra Cyclopem, bellum gerere. Et Maximinus quidem apud Aquilejam iam victus est, ut a suis occideretur: caputque ejus & filii perlatum est Ravennam; quod a Maximo Romam transmissum est. Non tacenda hoc loco devotio est Aquilejensium pro Romanis, qui etiam crines mulierum pro nervis ad sagittas emittendas totondisse dicuntur. Tantum sane lætitiæ fuit in Balbino, qui plus timebat, ut hecatomben faceret, statim ut Maximini caput allatum est. Hecatombe autem tale sacrificium est: centum aræ uno in loco cespitiæ extruuntur, & ad eas centum fues, centum oves mactantur. jam, si imperatorium sacrificium sit, centum leones, centum aquilæ, & cetera hujusmodi animalia centena feriuntur. Quod quidem etiam Græci quondam fecisse dicuntur, cum pestilentia laborarent: & a multis Imperatoribus id celebratum constat.

XII. His igitur peractis, Balbinus cum summa gratulatione Maximum redeuntem e Ravenna cum

exercitu integro & copiis exspectabat. Siquidem Maximinus ab oppidanis Aquilejensibus, & paucis, qui illic erant, militibus, ac Crispino & Menophilo consularibus, qui a Senatu missi fuerant, victus est. Ipse autem Maximus Aquilejam idcirco accefferat, ut omnia tuta & integra usque ad Alpes relinqueret; ac, si quæ essent barbarorum, quæ Maximino faverant, reliquæ, comperceret. Missi sunt denique ad eum legati Senatores viginti, quorum nomina sunt apud Cordum, (in his consulares quatuor, prætorii octo, quæstorii octo) cum coronis & senatusconsulto, in quo ei statuæ auratæ equestres decernebantur. Ex quo quidem Balbinus fubiratus est, dicens, Maximum minus, quam eum, laborasse, cum ipse domi tanta bella compressisset; ille autem otiosus apud Ravennam resedisset. Sed tantum valuit velle, ut Maximo, quia profectus est contra Maximinum, etiam victoria decerneretur, quam impletam ille nescivit. Exercitu igitur suscepto Maximini, ad Urbem cum ingenti pompa & multitudine Maximus venit, mœrentibus militibus, quod eum Imperatorem, quem ipsi delegerant, perdiderant, & eos habebant, quos Senatus legerat. nec dissimulari poterat mœror, qui in frontibus apparebat singulorum: & jam quidem nec verbis abstinebatur, quamvis Maximus & apud milites sæpe dixisset, oblivionem præteritorum esse debere, & stipendia magna donasset, & auxilia in ea loca, quæ delegerant, dimisisset. Sed animi militum semel imbuti odio, refrænari nequeunt. Denique cum audissent Senatus acclamationes, quæ

milites tangerent, acriores contra Maximum & Balbinum exstiterunt; secum quotidie cogitantes, quos Imperatores facere deberent.

XIII. Senatusconfulti autem, quo moti sunt, hæc forma est. Cum ingredienti Urbem Maximo Balbinus & Gordianus, & Senatus, & populus Romanus obviam processissent, acclamationes primum publicæ fuerunt, quæ milites contingerent: inde in Senatum itum est, ubi post illa, quæ communia solent esse festa, dictum est: *Sapienter electi Principes sic agunt: per imperitos electi Principes sic pereunt*: cum constaret, a militibus factum esse Maximum, Balbinum autem & Maximum a Senatoribus. His auditis, milites gravius sævire cœperunt, in Senatum præcipue, qui sibi triumphare de militibus videbatur. Et Balbinus quidem cum Maximo Urbem cum magna moderatione, gaudente Senatu & populo Romano, regebant: Senatui plurimum deferabatur: leges optimas condebant: moderate causas audiebant: res bellicas pulcherrime disponebant. Et cum jam paratum esset, ut contra Parthos Maximus proficisceretur, Balbinus contra Germanos, puer autem Gordianus Romæ remaneret, milites, occasionem quærentes occidendorum Principum, cum primo vix invenire possent, quia Germani stipabant Maximum atque Balbinum, quotidie ingravescebant.

XIV. Et erant quidem discordiæ inter Balbinum & Maximum, sed tacitæ, & quæ intelligerentur potius, quam viderentur: cum Balbinus Maximum, quasi ignobilem, contemneret; Maximus Balbinum,

quasi debilem, calcaret. Quare occasio militibus data est, intelligentibus, facile discordes Imperatores posse interfici. Ludis denique scenicis, cum multi & milites, & aulici, occupati essent, & in Palatio soli cum Germanis Principes remansissent, impetum in eos fecerunt. Turbantibus igitur militibus, cum nuntiatum primum esset Maximo, turbam illam tempestatemque vix evadi posse, nisi ad Germanos mitteretur, & forte in alia parte Palatii Germani cum Balbino essent; mittit ad Balbinum Maximus, petens, ut ei præsidium mitteret. Sed ille suspicatus, quod contra se eos peteret, quem putabat monarchiam velle, primum frustratus est, deinde usque ad litem perventum est. In hac tamen seditione illis contendentibus, milites supervenerunt, atque ambos eos nudatos vestibus regalibus, de Palatio cum injuriis produxerunt, & per mediam civitatem ad castra raptare voluerunt, magna ex parte laniatos. Sed ubi compererunt, Germanos ad defensionem illorum supervenire, ambos occiderunt, & in itinere medio reliquerunt. Inter hæc Gordianus Cæsar, sublatus a militibus, Imperator est appellatus, id est Augustus, quia non erat alius in præsentibus, insultantibus militibus Senatui & populo, qui se statim in castra receperunt. Germani sane, ne sine causa pugnarent, occisis jam Imperatoribus suis, extra Urbem, ubi suos habebant, se contulerunt.

XV. Hunc finem habuerunt boni Imperatores, indignum vitæ & moribus suis: nam neque Maximo sive Pupieno fortius, neque Balbino benignius

fuit quidquam, quod re ipsa intelligi potest. neque enim, cum esset potestas, malos Senatus eligeret. Huc accedit, quod multis honoribus ac potestatibus explorati sunt; cum alter bis Consul & Præfectus, alter Consul & Præfectus, ad imperium longævi pervenissent, amabiles Senatui, & populo etiam, quia Maximinum jam leviter pertimescebant. Hæc sunt, quæ ex Herodiano, Græco scriptore, magna ex parte collegimus. Sed multi non a Maximo, verum a Pupieno Imperatore, apud Aquilejam Maximinum esse victum dixerunt, & ipsum cum Balbino esse occisum; ita ut Maximi nomen prætereant. Tanta est autem historicorum inter se certantium imperitia, vel usurpatio, ut multi eundem Maximum, quem Pupienum velint dici, cum Herodianus, vitæ suæ temporum scriptor, Maximum dicat, non Pupienum: cum & Dexippus, Græcus scriptor, Maximum & Balbinum Imperatores dicat factos contra Maximinum, post Gordianos duos; & a Maximo victum Maximinum, non a Pupieno. His accedit alia scriptorum imperitia, qui, Præfectum prætorii fuisse Gordianum parvulum, dicunt, ignorantibus multis, collo sæpe vectum, ut militibus ostenderetur. Imperarunt autem Maximus & Balbinus anno uno, cum Maximinus imperasset cum filio, ut quidam dicunt, per triennium; ut alii, per biennium. Nec reticendum est, quod Maximus, cum & sibi & Balbino deferretur iudicio Senatus imperium, Balbino dixisse fertur, ut Herodianus dicit: *Quid tu, Balbine, & ego merebimur, cum hanc tam immanem belluam exitio dederi-*

mus? Cumque Balbinus dixisset, *Senatus populi que Romani ferventissimum amorem & orbis terrarum; dixisse fertur Maximus, Vereor, ne militum odium sentiamus, & mortem.*

XVI. Domus Balbini etiam nunc Romæ ostenditur in Carinis, magna & potens, & ab ejus familia huc usque possessa. Maximus, quem Pupienum plerique putant, summæ tenuitatis, sed virtutis amplissimæ fuit. Sub his pugnatum a Carpis contra Mœsos fuit, & Scythici belli principium, & Histriæ excidium eo tempore: ut autem Dexippus dicit, Histricæ civitatis. Dexippus Balbinum satis laudat, & dicit, forti animo militibus occurrisse, atque interfectum: ut mortem non timeret, quem omnibus disciplinis instructum fuisse dicit. Maximum vero negat ejusmodi virum fuisse, qualem Græci plerique dixerunt. Addidit præterea, tantum contra Maximinum Aquilejensium odium fuisse, ut de crinibus mulierum suarum arcubus nervos facerent, atque ita sagittas emitterent. Dexippus & Herodianus, qui horum Principum historiam persecuti sunt, Maximum & Balbinum fuisse Principes dicunt, delectos a Senatu contra Maximinum, post interitum duorum Gordianorum in Africa; cum quibus etiam puer, tertius Gordianus, electus est. Sed apud Latinos scriptores plerosque Maximi nomen non invenio, & cum Balbino Pupienum Imperatorem reperio, usque adeo, ut idem Pupienus cum Maximino apud Aquilejam pugnasse dicatur; cum, memoratis historicis asserentibus, ne Maximus quidem contra Maximinum pugnasse do-

ceatur, sed refedisse apud Ravennam, atque illic patratam audisse victoriam: ut mihi videatur idem esse Pupienus, qui Maximus dicitur.

XVII. Quare etiam gratulatoriam epistolam subdidi, quæ scripta est a Consule sui temporis de Pupieno & Balbino, in qua lætatur, redditam ab his, post latrones improbos, esse rempublicam: *Pupieno & Balbino Augustis Claudius Julianus. Cum primum Jovis Optimi Maximi & Deorum immortalium Senatusque judicio, & consensu generis humani suscepisse vos rempublicam a nefarii latronis scelere servandam, reddendamque Romanis legibus, domini sanctissimi & invictissimi Augusti, quamquam nondum ex vestris literis, sed tamen ex SCto, quod vir clarissimus Celsus Ælianus collega transmiserat, comperissem: gratulatus sum urbi Romæ, cujus ad salutem eslis electi: gratulatus Senatui, cujus pro judicio, quod in vos habuit, reddidistis pristinam dignitatem: gratulatus Italiæ, quam cum maxima ab hostibus vastatione defendistis: gratulatus provinciis, quas inexplebili avaritia tyrannorum laceratas ad spem salutis reduxistis: denique legionibus ipsis & auxiliis, quæ ubique terrarum jam vultus vestros adorant, qui, deposito dedecore pristino, nunc in vestre nomine dignam Romani principatus speciem recuperunt. Quocirca nulla vox fortis, nulla oratio felix, nullum ingenium tam fecundum unquam fuerit, quod possit publicam felicitatem digne exprimere. Quæ quanta & cujusmodi sint, jam in ipso exordio principatus vestri cognoscere potuimus, qui leges Romanas, æquitatemque aboivitam, & clementiam, quæ jam nulla erat, & vitam, & mo-*

*res, & libertatem, & spem successio-
 rum atque heredum, reduxistis. Hæc
 enumerare difficile est, nedum prosequi
 consentanea dicendi dignitate. Nam
 quod nobis vita per vos reddita est,
 cum, dimissis passim per provincias
 carnificibus, sic elatus latro surrexit,
 ut se Ordini profiteretur iratum,
 quomodo dicam aut prosequar? præ-
 sertim cum mediocritas mea, non modo
 publicam felicitatem, sed ne peculiare
 quidem gaudium animi mei possit
 exprimere, cum eos Augustos & Prin-
 cipes generis humani videam, quorum
 antehac perpetuo cultu mores & mo-
 destiam meam, tanquam veteribus cen-
 soribus meis, cuperem probatam: &
 etiam si confidam in priorum Prin-
 cipum testimoniis, vestris tamen, ut
 gravioribus, judiciis glorior. Dii præ-
 stent, præstabuntque hanc orbi Ro-
 mano felicitatem. Nam cum ad vos
 respicio, aliud nihil optare possum,
 quam quod apud Deos dicitur victor
 Carthaginis precatus, ut scilicet in eo
 statu rempublicam servarent, in quo
 tunc esset, quod nullus melior invenire-
 tur. Ita ego precor, ut in eo statu vo-
 bis rempublicam servant, in quo eam
 vos adhuc nutantem collocavistis.*

XVIII. Hæc epistola probat, Pupienum eundem esse, qui a plerisque Maximus dicitur nomine paterno. Siquidem per hæc tempora apud Græcos non facile Pupienus, apud Latinos non facile Maximus inveniatur, & ea, quæ sunt gesta contra Maximinum, modo a Pupieno, modo a Maximo acta dicantur. Sed Fortunatiano credamus, qui dicit, Pupienum dictum nomine suo, cognomine vero paterno Maximum; ut omnium stupore legentibus aboliti videantur.

TREBELLII POLLIONIS
 VALERIANUS PATER
 ET
 FILIUS.

I. VALERIANUS Imperator, nobilis genere, patre Valerio, Censor antea, & per dignitatum omnes gradus suis temporibus ad maximum in terris culmen ascendens, cujus per annos septuaginta vita laudabilis in eam conscenderat gloriam, ut, post omnes honores & magistratus insigniter gestos, Imperator fieret: non, ut solet, tumultuario populi concursu, non militum strepitu, sed jure meritorum, & quasi ex totius orbis una sententia. Denique si data esset omnibus potestas promendi arbitrii, quem Imperatorem vellent, alter non esset delectus. Et ut sciatur, quanta vis in Valeriano meritorum fuerit publicorum, ponam senatusconsultata, quibus animadvertant omnes, quid de illo semper amplissimus ordo judicaverit. Duobus Deciis

Confulibus, fexto Kalendarum Novembrium die, cum ob imperatorias literas in æde Caftorum Senatus haberetur, ireturque per fententias fingulorum, cui deberet cenfura deferri, (nam id Decii pofuerant in Senatus ampliffimi poteflate) ubi primum Prætor edixit, *Quid vobis videtur, Patres confcripti, de Cenfore deligendo?* atque eum, qui erat Princeps tunc Senatus, fententiam rogaffet, abfente Valeriano, (nam ille in procinctu cum Decio tunc agebat) omnes uña voce dixerunt, interrupto more dicendæ fententiæ, *Valeriani vita cenfura eft. Ille de omnibus iudicet, qui eft omnibus melior. Ille de Senatu iudicet, qui nullum habet crimen. Ille de vita noftra fententiam ferat, cui nihil potefl obijci. Valerianus a prima pueritia Cenfor fuit. Valerianus in tota vita fua fuit Cenfor. Prudens Senator, modeflus Senator, gravis Senator. Amicus bonorum, inimicus tyrannorum, hoftis criminum, hoftis vitiorum. Hunc Cenforem omnes accipimus, hunc imitari omnes volumus. Primus genere, nobilis fanguine, emendatus vita, doctrina clarus, moribus fingularis, exemplum antiquitatis. Quæ cum effent fæpius dicta, addiderunt omnes: atque ita difceffum eft.*

II. Hoc fenatusconfultum ubi Decius accepit, omnes aulicos convocavit, ipfum etiam Valerianum præcepit rogari: atque in conventu fummorum virorum, recitato fenatusconfulto, *Felicem te, inquit, Valeriane, totius Senatus fententia, immo animis atque peñtoribus: totius orbis humani fufcipe Cenfuram, quam tibi detulit Romana republika, quam folus mereris, iudicaturus de moribus noftris. Tu æfti-*

mabis, qui manere in curia debeant; tu equestrem ordinem in antiquum statum rediges; tu censibus modum pones; tu vectigalia firmabis, divides statum, respublikas recensebis; tibi legum scribendarum auctoritas dabitur; tibi de ordinibus militum judicandum est; tu arma respicies; tu de nostro palatio, tu de iudicibus, tu de Præfēctis eminentissimis iudicabis: excepto denique Præfēcto urbis Romæ, exceptis Consulibus ordinariis, & sacrorum Rege, ac maxima virgine Vestalium, (si tamen incorrupta permanebit) de omnibus sententias feres. Laborabunt autem illi, ut tibi placeant, de quibus non potes iudicare. Hæc Decius. Sed Valeriano sententia huiusmodi fuit: Quæso, sanctissime Imperator, ne ad hanc me necessitatem alliges, ut ego iudicem de populo, de militibus, de Senatu, de omni penitus orbe, iudicibus, & Tribunis, ac Ducibus. Hæc sunt, propter quæ Augustum nomen tenetis: apud vos Censura defedit: non potest hoc implere privatus. Veniam igitur ejus honoris peto, cui vita impar est, impar est confidentia; cui tempora sic repugnant, ut Censuram hominum natura non quærat.

III. Poteram multa alia & senatusconsulta, & iudicia Principum de Valeriano proferre, nisi & vobis pleraque nota essent, ut puderet altius virum extollere, qui fatali quadam necessitate superatus est. Victus est enim a Sapore rege Persarum, dum ductu cujusdam sui ducis, cui summam omnium bellicarum rerum agendarum commiserat, seu fraude, seu adversa fortuna, in ea esset loca deductus, ubi nec vigor, nec disciplina militaris, quin caperetur, quidquam valere potuit. Captus igitur, in

ditionem Saporis pervenit : quem cum, glorioſæ victoriæ ſucceſſu, minus honorifice quam deceret, ſuperbo & elato animo detineret, atque cum Romanorum rege, ut vili & abjecto mancipio loqueretur, literas ab amicis regibus, qui & ei contra Valerianum faverant, pleraſque miſſas accepit, quarum feriem Julius refert.

IV. *Sapori, Rex regum Belſolus. Si ſcirem, poſſe aliquando Romanos peritus vinci, gauderem tibi de victoria, quam præfers. Sed quia vel fato, vel virtute gens illa plurimum poteſt, vide, ne, quod ſenem Imperatorem cepiſti, & id quidem fraude, male tibi cedat poſterisque tuis. Cogita, quantas gentes Romani ex hoſtibus ſuas fecerint, a quibus ſæpe victi ſunt. Audivimus certe, quod Galli eos vicerint, & ingentem illam civitatem incenderint. certe Galli Romanis ſerviunt. Quid Afri? eos nonne vicerunt? certe ſerviunt Romanis. De longioribus exemplis, & fortasſe ignotioribus, nihil dico. Mithridates Ponticus totam Aſiam tenuit: certe victus eſt, certe Aſia Romanorum eſt. Si meum conſilium requiris, utere occaſione pacis, & Valerianum ſuis redde: ego gratulor felicitati tuæ, ſi tamen illa uti tu ſcias.*

V. *Balerus Rex Cadafiorum ſic ſcripſit: Remiſſa mihi auxilia integra & incolumia, gratanter accepi: ſed captum Valerianum Principem Principum non ſatis gratulor: magis gratularer, ſi redderetur. Romani enim graviores tunc ſunt, quando vicuntur. Age igitur, ut prudentem decet: nec fortuna te inſlet, quæ multos decepit. Valerianus & filium Imperatorem habet, & nepotem Cæſarem, & quid? habet & omnem orbem illum.*

Romanum, qui contra te totus insurget. Redde igitur Valerianum, & fac cum Romanis pacem, nobis etiam ob gentes Ponticas profuturam.

VI. Artabafdes, rex Armeniorum, talem ad Saporem epistolam misit: *In partem gloriae venio: sed ve reor, ne non tam viceris, quam bella severis. Valerianum & filius repetet, & nepos, & duces Romani, & omnis Gallia, & omnis Africa, & omnis Hispania, & omnis Italia, & omnes gentes, quae sunt in Illyrico, atque in Oriente, & in Ponto, quae cum Romanis consentiunt, aut Romanorum sunt. Unum ergo senem cepisti, & omnes gentes orbis terrarum infestissimas tibi fecisti; fortassis & nobis, qui auxilia misimus, qui vicini sumus, qui semper vobis inter vos pugnantibus laboramus.*

VII. Bactriani, & Hiberi, & Albani, & Tauroscythae Saporis literas non receperunt, sed ad Romanos duces scripserunt, auxilia pollicentes ad Valerianum de captivitate liberandum. Sed Valeriano apud Persas consenscente, Odenatus Palmyrenus, collecto exercitu, rem Romanam prope in pristinum statum reddidit. Cepit regis thesauros, cepit etiam, quas thesauris cariores habent reges Parthici, concubinas. Quare magis reformidans Romanos duces Sapor, timore Balistae atque Odenati, in regnum suum ocius se recepit. Atque hic interim finis belli fuit Perfici. Haec sunt digna cognitu de Valeriano, nunc ad Valerianum minorem revertar.

V A L E R I A N U S J U N I O R.

V A L E R I A N U S junior, alia quam Gallienus matre genitus, forma conspicuus, verecundia probabilis, eruditione pro ætate clarus, moribus per-jucundus, atque a fratris dissolutione sejunctus, a patre absente Cæsar est appellatus, a fratre, ut Celestinus dicit, Augustus. nihil habet prædicabile in vita, nisi quod est nobiliter natus, educatus optime, & miserabiliter interemtus. Et quoniam scio, errare plerosque, qui Valeriani Imperatoris titulum in sepulcro legentes, illius Valeriani redditum putant corpus, qui a Persis est captus: ne ullus error obrepat, mittendum in literas censui, hunc Valerianum circa Mediolanum sepultum, addito titulo, Claudii jussu, VALERIANUS IMPERATOR. Non puto plus aliquid vel de majore Valeriano, vel de juniore requirendum. Et quoniam vereor, ne modum voluminis transeam, si Gallienum, Valeriani filium, de quo jam nobis multus sermo fuit, vel Saloninum filium etiam Gallieni, qui & Gallienus dictus est, huic libro adjungam; ad aliud volumen transeam. Semper enim me vobis dedidi, & famæ, cui negare nihil debeo, neque possum.

TREBELLII POLLIONIS
GALLIENI DUO.

I. **C**APTO Valeriano, (enimvero unde incipienda est Gallieni vita, nisi ab eo præcipue malo, quo ejus vita depressa est?) nutante republica, cum Odenatus jam Orientis cepisset imperium, & Gallienus comperta patris captivitate gauderet; vagabantur exercitus, murmurabant duces, erat ingens omnibus mœror, quod Imperator Romanus in Perfide serviliter teneretur. Gallieno igitur & Volusiano Consulibus, Macrianus & Balista in unum coeunt, exercitus reliquias convocant: & cum Romanum in Oriente nutaret imperium, quem facerent Imperatorem, requirunt, Gallieno tam negligenter se agente, ut ejus ne mentio quidem apud exercitum fieret. Denique cum pluries ejus rei causa convenissent, placuit, ut Macrianum cum filiis suis Imperatores dicerent, ac rempublicam defensandam caperent. Sic igitur imperium delatum est Macriano. Et causæ Macriano imperandi cum filiis hæ

fuert: primum, quod nemo eo tempore sapien-
tior ducum habebatur, nemo ad res gerendas aptior:
deinde ditissimus, & qui privatis posset fortunis pu-
blica explere dispendia. huc accedebat, quod libe-
ri ejus, fortissimi juvenes, tota mente in bellum rue-
bant, ut essent legionibus exemplo ad omnia mi-
litaria.

II. Macrianus ergo, undique collectis exercitibus,
Orientis partes petiit: atque ut posset late sibi de-
latum defendere & tueri imperium, bellum sic in-
struxit, atque copias sic paravit, ut esset omnium
circumspectus, quæ contra eum poterant cogitari.
Idem Macrianus Pisonem, unum ex nobilibus prin-
cipibus Senatus, ad Achajam destinavit ob hoc, ut
Valentem, qui illic proconsulari imperio repu-
blicam gubernabat, opprimeret. Sed Valens, com-
perto, quod Piso contra se veniret, sumit impe-
rium. Piso igitur in Thessaliam se recepit. ubi,
missis a Valente militibus compluribus, interfectus
est: ipse quoque Imperator appellatus cognomento
Thessalicus. Sed Macrianus, retento in Oriente
uno ex filiis, pacatis tamen rebus, Asiam primum
venit, deinde Illyricum petiit: in Illyrico cum Au-
reolo Imperatore, qui contra Gallienum imperium
sumserat, duce Domitiano nomine, manum con-
feruit, unum ex filiis secum habens, & tringinta
millia militum ducens. Sed victus est Macrianus
cum filio Macriano nomine, deditusque omnis
exercitus Aureolo Imperatori.

III. Turbata interim republica totoque penitus
orbe terrarum, ubi Odenatus comperit, Macrianum

cum filio interemtum, regnare Aureolum, Gallienum remissius agere, festinavit ad alterum filium Macriani, cum exercitus hoc daret fortuna, capiendum. Sed ii, qui erant cum filio Macriani, Quieto nomine, consentientes Odenato, auctore Præfecto Macriani Balista, juvenem occiderunt, missioque per murum corpore, Odenato se omnes affatim dediderunt. Totius prope igitur Orientis factus est Odenatus Imperator, cum Illyricum teneret Aureolus, Romam Gallienus. Idem Balista multos Emiffenos, ad quos confugerant Macriani milites, cum Quieto & thesaurorum Custode interfecit, ita ut civitas pæne deleteretur. Odenatus inter hæc, quasi Gallieni partes ageret, cuncta eidem nuntiarum ex veritate faciebat. Sed Gallienus, cognito, quod Macrianus cum suis liberis esset occisus, quasi securus rerum, ac patre jam recepto, libidini ac voluptati se dedit. Ludos Circenses, ludosque scenicos, ludos gymnicos, ludicram etiam venationem, & ludos gladiatorios dedit: populumque quasi victorialibus diebus ad festivitatem ac plausum vocavit. Et cum plerique patris ejus captivitatem mœrerent, ille specie decoris, quod pater ejus virtutis studio deceptus videretur, supra modum lætatus est. Constabat autem, censuram parentis eum ferre non potuisse, votivumque illi fuisse, quod imminentem cervicibus suis gravitatem patriam non haberet.

IV. Per idem tēpus Æmilianus apud Ægyptum fumsit imperium, occupatis horreis multa oppida malo famis pressit. Sed hunc dux Gallieni Theo-

dotus, conflictu habito, cepit, atque Imperatori Gallieno vivum transmisit. Ægyptus enim data Æmiliano per Transthebanos milites, cum Gallienus in luxuria & improbitate persisteret. Cumque ludibriis & helluationi vacaret, neque aliter rempublicam regeret, quam cum pueri fingunt per ludibria potestates, Galli, quibus insitum est esse leves, ac degenerantes a civitate Romana, & luxuriosos Principes ferre non posse, Postumium ad imperium vocarunt; exercitibusque consentientibus, qui occupatum Imperatorem libidinibus sentiebant querebanturque. Contra hunc Theodotus exercitum duxit: cumque urbem; in qua erat Postumius, obsidere cœpisset, decernentibus Gallis, Gallienus, muros circumiens, sagitta ictus est. nam & per annos septem Postumius imperavit, & Gallias ab omnibus circumfluentibus barbaris validissime vindicavit. Hijs coactus malis Gallienus, pacem cum Aureolo facit, oppugnandi Postumii studio: longoque bello tracto, per diversas obsidiones ac proelia, rem modo feliciter, modo infeliciter, gessit. Accesserat præterea his malis, quod Scythæ Bithyniam invaserant, civitatesque deleverant. denique Astacum, quæ postea Nicomedia dicta est, incensam graviter vastaverunt. denique quasi conjuratione totius mundi, concussis orbis partibus, etiam in Sicilia quasi quoddam servile bellum exstitit, latronibus evagantibus, qui vix oppressi sunt.

V. Et hæc omnia Gallieni contemptu fiebant. Neque enim quidquam est ad audaciam malis, ad spem bonorum bonis promptius, quam cum vel

malus timetur, vel dissolutus contemnitur Imperator. Gallieno & Fauffino Consulibus, inter tot bellicas clades etiam terræ motus gravissimus fuit, & tenebræ per multos dies; auditum præterea tonitruum, terra mugiente, non Jove tonante: quo motu multæ fabricæ devoratæ sunt cum habitatoribus, multi terrore mortui; quod quidem malum tristius in Asiæ urbibus fuit. Mota est & Roma, mota & Lybia: hiatus terræ plurimis in locis fuerunt, cum aqua salsa in fossis appareret. Maria etiam multas urbes occuparunt. Pax igitur Deum quæsitâ, inspectis Sibyllæ libris, factumque Jovi Salutari, ut præceptum fuerat, sacrificium. Nam & pestilentia tanta exstiterat, vel Romæ, vel in Achaicis urbibus, ut uno die quinque millia hominum pari morbo perirent. Sæviente fortuna, cum hinc terræ motus, inde hiatus soli, ex diversis partibus pestilentia orbem Romanum vastaret, capto Valeriano, Gallis parte maxima obsessis, cum bellum Odenatus inferret, cum Aureolus perurgeret Illyricum, cum Æmilianus Ægyptum occupasset: Gothi & Clodius, de quo dictum est superius, occupatis Thraciis, Macedoniam vastarunt, Thessalonicam obsederunt, neque usquam quies mediocriter salutem ostentare visa est. quæ omnia contemtu, ut sæpius diximus, Gallieni fiebant, hominis luxuriosissimi, &, si esset securus, ad omne dedecus paratissimi.

VI. Pugnatum est in Achaja, Macriano duce, contra eisdem Gothos. unde victi per Achæos, recesserunt. Scythæ autem, hoc est, pars Gothorum,

Asiam vastabant. Tunc etiam templum Dianæ Ephesiæ dispoliatum & incensum est: cujus opes, fama in populos satis notæ. Pudet numerare inter hæc tempora, cum ista gererentur, quæ sæpe Gallienus malo generis humani quasi per jocum dixerit. Nam cum ei nuntiatum esset, Ægyptum descivisse, dixisse fertur: *Quid? sine lino Ægyptio esse non possumus?* Cum autem vastatam Asiam & elementorum concursuionibus, & Scytharum incurssionibus, comperisset, *Quid, inquit, sine aphronitris esse non possumus?* Perdita Gallia, arrisisse ac dixisse perhibetur: *Non sine trabeatis sagis tuta respublica est?* Sic denique de omnibus partibus mundi, cum eas amitteret, quasi detrimentis vilium ministeriorum videretur affici, jocabatur. Ac ne quid mali deesset Gallieni temporibus, Byzantium civitas, clara navalibus bellis, claustrum Ponticum, per ejusdem Gallieni milites ita omnis vastata est, ut profus nemo superesset. denique nulla vetus familia apud Byzantios invenitur, nisi si quis, peregrinatione vel militia occupatus, evasit, qui antiquitatem generis nobilitatemque repræsentet.

VII. Contra Postumium igitur Gallienus cum Aureolo & Claudio duce, qui postea imperium obtinuit, principe generis Constantini Cæsaris nostri, bellum incepit: & cum multis auxiliis Postumius juvaretur Celticis ac Francicis, in bellum cum Victorino processit, cum quo imperium participaverat. Victrix Gallieni pars fuit, pluribus præliis eventuum ratione decursis. Erat enim in Gallieno subitæ virtutis audacia: nam aliquando injuriis gra-

viter movebatur. Denique ad vindictam Byzantium processit: & cum non putaret recipi se posse muris, receptus alio die, omnes milites inermes, armatorum corona circumdatos, interemit, fracto foedere, quod promiserat. Per eadem tempora etiam Scythæ, in Asia Romanorum ducum virtute ac ductu vastati, ad propria recesserunt. Interfectis sane militibus apud Byzantium, Gallienus quasi magnum aliquid gessisset, Romam cursu rapido convolavit, convocatisque Patribus, decennia celebravit, novo genere ludorum, nova specie pompæ, exquisito genere voluptatum.

VIII. Jam primum, inter togatos Patres, & equestrem ordinem, albatos milites, & omni populo præeunte, servis etiam prope omnium, & mulieribus, cum cereis facibus & lampadibus præcedentibus, Capitolium petiit. Processerunt etiam altrinfecus centeni albi boves, cornibus auro jugatis, & dorsualibus fericis discoloribus præfulgentes: agnæ candentes ab utraque parte ducentæ præcesserunt, & decem elephantum, qui tunc erant Romæ; mille ducenti gladiatores pompaliter ornati, cum auratis vestibus matronarum; mansuetæ feræ diversi generis ducentæ, ornatu quammaximo affectæ; carpenta cum mimis & omni genere histrionum; pugiles sacculis, non veritate pugilantes. Cyclopea etiam luserunt omnes apenarii, ita ut miranda quædam & stupenda monstrarent. Omnes viæ ludis, strepituque, & plausibus personabant. ipse medius cum picta toga & tunica palmata inter Patres, ut diximus, omnibus sacerdotibus prætextatis, Capito-

lium petiit. Hastæ auratæ altrinsecus quingenæ, vexilla centena: & præter ea, quæ collegiorum erant, dracones, & signa templorum omniumque legionum ibant. Ibant præterea gentes simulatæ, ut Gothi, Sarmatæ, Franci, Persæ: ita ut non minus, quam ducenti, singulis globis ducerentur.

IX. Hac pompa homo ineptus eludere se credit populum Romanum: sed, ut sunt Romanorum faceriæ, alius Postumio favebat, alius Regilliano, alius Aureolo, alius Æmiliano, alius Saturnino: nam & ipse jam imperare dicebatur. Inter hæc ingens querela de patre, quem inultum filius lique- rat, & quem externi utcunque vindicaverant. Nec tamen Gallienus ad talia movebatur, obstupefacto voluptatibus corde: sed ab iis, qui circum eum erant, requirebat, *Ecquid habemus in prandio? ec- quæ voluptates paratæ sunt? & qualis cras erit cæna? quales Circenses?* Sic confecto itinere, celebratisque hecatombis, ad domum regiam rediit; conviviisque & epulis depulsis, alios dies voluptatibus publicis deputabat. Prætereundum non est hæc ignobile fa- cetiarum genus. nam cum rex Persarum, quasi ca- ptivorum, per pompam (rem ridiculam) duceretur; quidam scurræ miscuerunt se Persis, diligen- tissime scrutantes omnia, atque uniuscujusque vul- tum mira inhiatione mirantes. a quibus cum quæ- reretur, quidnam agerent illa sollertia; illi respon- derunt, *patrem Principis quærimus.* Quod cum ad Gallienum pervenisset; non pudore, non moerore, non pietate commotus est, scurrasque jussit vivos exuri. quod populus factum tristius, quam quisquam

existimaret, tulit: milites vero ita doluerunt, ut non multo post vicem redderent.

X. Gallieno & Saturnino Consulibus, Odenatus rex Palmyrenorum obtinuit totius Orientis imperium: idcirco præcipue, quod se fortibus factis dignum tantæ majestatis infulis declaravit; Gallieno aut nullas, aut luxuriosas, aut ineptas & ridiculas res agente. denique statim bellum Persis in vindictam Valeriani, quam ejus filius negligebat, indixit. Nisibin & Carras statim occupat, tradentibus sese Nisibenis atque Carrenis, & increpantibus Gallienum. Nec defuit tamen reverentia Odenati circa Gallienum. nam captos satrapas, insultandi prope gratia, & ostentandi sui, ad eum misit. qui cum Romam deducti essent, vincente Odenato triumphavit Gallienus, nulla mentione patris facta: quem nec inter Deos quidem, nisi coactus, retulit, cum mortuum audisset, sed adhuc viventem: nam de illius morte falso compererat. Odenatus autem ad Ctesiphontem Parthorum multitudinem obsedit: vastatisque circum omnibus locis, innumeros homines interemit. Sed cum satrapæ omnes ex omnibus regionibus illuc, defensionis communis gratia, convolassent, fuerunt longa & varia prælia; longior tamen Romana victoria: & cum nihil aliud ageret, nisi ut Valerianum Odenatus liberaret, instabat quotidie, ac locorum difficultatibus, in alieno solo, Imperator optimus laborabat.

XI. Dum hæc apud Persas geruntur, Scythæ in Cappadociam pervaserunt: illic captis civitatibus, bello etiam vario diu acies ad Bithyniam contule-

runt. Quare milites iterum de novo Imperatore faciendo cogitaverunt: quos omnes Gallienus more suo, cum placare atque in gratiam suam reducere non posset, occidit. Cum tamen sibi milites dignum Principem quærent, Gallienus apud Athenas Archon erat, id est, summus magistratus, vanitate illa, qua & civis adscribi desiderabat, & facris omnibus interesse: quod neque Hadrianus in summa felicitate, neque Antoninus in adulta fecerat pace; cum tanto studio Græcarum docti fuerint literarum, ut raro aliquibus doctissimis magnorum arbitrio cesserint virorum. Areopagitarum præterea cupiebat ingeri numero, contempta prope republica. Fuit enim Gallienus, quod negari non potest, oratione, poemate, atque omnibus artibus clarus. hujus est illud epithalamium, quod inter centum poetas præcipuum fuit. nam cum fratrum suorum filios conjugaret, & omnes poetæ Græci Latinique epithalamia dixissent, idque per dies plurimos, cum ille manus sponzorum teneret, ut quidam dicunt, sæpius ita dixisse fertur:

Itē, ait, o pueri, pariter sudate medullis

Omnibus inter vos: non murmura vestra columbæ,

Brachia non hederæ, non vincant oscula conchæ.

Longum est, ejus versus orationesque connectere, quibus suo tempore tam inter poetas, quam inter rhetores emicuit. Sed aliud in Imperatore quæritur; aliud in oratore, vel poeta flagitur.

XII. Laudatur sane ejus optimum factum. nam, consulto Valeriani fratris sui & Lucilli propinqui, ubi comperit, ab Odenato Persas vastatos, redactam

Nisibin & Carras in potestatem Romanam, omnem Mesopotamiam nostram, denique Ctesiphontem esse perventum, fugisse regem, captos satrapas, plurimos Persarum occisos; Odenatum, participato imperio, Augustum vocavit, ejusque monetam, qua Persas captos traheret, cudi jussit: quod & Senatus, & Urbs, & omnis ætas gratanter accepit. Fuit præterea idem ingeniosissimus: cujus ostendentia acumen pauca libet ponere. Nam cum taurum ingentem in arenam misisset, exissetque ad eum ferendum venator, neque perductum decies potuisset occidere, coronam venatori misit; mussantibusque cunctis, quid rei esset, quod homo ineptissimus coronaretur, ille per curionem dici jussit, *Taurum toties non ferire difficile est.* Idem, cum quidam gemmas vitreas pro veris vendidisset ejus uxori, atque illa, re prodita, vindicari vellet, furripi, quasi ad leonem, venditorem jussit, deinde e cavea caponem emitti: mirantibusque cunctis rem tam ridiculam, per curionem dici jussit, *Imposturam fecit, & passus est.* deinde negotiatorem dimisit. Occupato tamen Odenato bello Persico, & Gallieno rebus ineptissimis, ut solebat, incumbente, Scythæ, navibus factis, Heracleam pervenerunt, atque inde cum præda in solum proprium reverterunt, quamvis multi naufragio perierint, navali bello superati.

XIII. Per idem tempus Odenatus, insidiis confobrini sui, interemtus est cum filio Herode, quem & ipsum Imperatorem appellaverat. Tum Zenobia, uxor ejus, quod parvuli essent filii ejus, qui su-

pererant, Herennius & Timolaus, ipsa suscepit imperium, diuque rexit non muliebriter, neque more femineo. sed non solum Gallieno virago melius imperare potuisset, verum etiam multis Imperatoribus fortius atque sollertius. Gallieno sane ubi nuntiatum, Odenatum interentum, bellum Persis adferam nimis vindictam patris paravit, collectisque per Heraclianum ducem militibus, sollertis Principis rem gerebat. qui tamen Heraclianus, cum contra Persas profectus esset, a Palmyrenis victus, omnes, quos paraverat, milites perdidit, Zenobia Palmyrenis & Orientalibus plerisque viriliter imperante. Inter hæc Scythæ, per Euxinum navigantes, Istrum ingressi, multa gravia in solo Romano fecerunt. quibus compertis, Gallienus Cleodamum & Athenæum Byzantios, instaurandis urbibus muniendisque præfecit: pugnatumque est circa Pontum, & a Byzantiis ducibus victi sunt barbari. Veneriano item duce, navali bello Gothi superati sunt: tum ipse Venerianus militari periit morte. Atque inde Cyzicum & Asiam, deinceps Achajam omnem vastaverunt, & ab Atheniensibus, duce Dexippo, scriptore horum temporum, victi sunt. unde pulsi per Epirum, Acarnaniam, Bœotiam, pervagati sunt. Gallienus interea, vix excitatus publicis malis, Gothis vagantibus per Illyricum occurrit, & fortuito plurimos interemit. quo comperto, Scythæ facta carragine per montem Gessacem fugere sunt conati. Omnes inde Scythas Martianus varia bellorum fortuna agitavit: quæ omnes Scythas ad rebellionem excitarunt.

XIV. Et hæc quidem Heracliani ducis erga rempublicam devotio fuit. Verum cum Gallieni tantam improbitatem ferre non possent, consilium inierunt Martianus & Heraclianus, ut alter eorum imperium caperet: & Claudius quidem, ut suo dicemus loco, vir omnium optimus, electus est, qui consilio non affuerat, eaque apud cunctos reverentia, ut dignus videretur imperio, quemadmodum postea comprobatum est. is enim est Claudius, a quo Constantinus, vigilantissimus Cæsar, originem ducit. Fuit ejusdem socius in appetendo imperio quidam Ceronius sive Cecropius, dux Dalmatarum, qui eos & urbanissime & prudentissime adjuvit. Sed cum imperium capere vivo Gallieno non possent, hujusmodi eum insidiis appetendum esse duxerunt, ut labem improbissimam, malis fessa republica, a gubernaculis humani generis dimoverent, ne diutius theatro & Circo addicta republica, per voluptatum deperiret illecebras. Insidiarum genus fuit tale. Gallienus ab Aureolo, qui principatum invaserat, diffidebat, sperans quotidie gravem & intolerabilem tumultuarii Imperatoris adventum. Hoc scientes Martianus & Cecropius, subito Gallieno jusserant nuntiari, Aureolum jam venire. Ille igitur, militibus congregatis, quasi certum processit ad prælium, atque ita missis percussoribus interemptus est. Et quidem Cecropii Dalmatarum ducis gladio Gallienus dicitur esse percussus, ut quidam ferunt, circa Mediolanum: ubi continuo & frater ejus Valerianus est interemptus, quem multi Augustum, multi Cæsarem, multi neutrum

fuisse dicunt: quod verisimile non est. Siquidem capto jam Valeriano, scriptam invenimus in fastis, *Valeriano Imperatore Consule*. quis igitur alius potuit esse Valerianus, nisi Gallieni frater? Constat de genere: non satis tamen constat de dignitate, vel, ut coeperunt alii loqui, de majestate.

XV. Occiso igitur Gallieno, seditio ingens militum fuit, cum spe prædæ ac publicæ vastationis, Imperatorem sibi utilem, necessarium, fortem, efficacem, ad invidiam faciendam, dicerent raptum. Quare consilium Principum fuit, ut milites ejus, quo solent placari genere, sedarentur. Promissis itaque per Martianum aureis vicenis, & acceptis, (nam præsto erat thesaurorum copia) Gallienum *tyrannum* militari judicio in fastos publicos retulerunt. Sic militibus sedatis, Claudius, vir sanctus ac jure venerabilis, & bonis omnibus carus, amicus patriæ, amicus legibus, acceptus Senatui, populo bene cognitus, accepit imperium.

XVI. Hæc vita Gallieni fuit, breviter a me literis intimata, qui natus abdomini & voluptatibus, dies ac noctes vino & stupris perdidit, orbem terrarum triginta prope tyrannis vastari fecit; ita ut etiam mulieres illo melius imperarent. Ac ne ejus prætereat miseranda sollertia, veris tempore cubicula de rosis fecit. de pomis castella composuit. uvas triennio servavit. hieme summa, melones exhibuit. mustum quemadmodum toto anno haberetur, docuit. ficos virides, & poma ex arboribus recentia, semper alienis mensibus præbuit. mantilibus aureis semper stravit. gemmata vasa fecit, ea-

demque aurea. crinibus suis auri scobem asperfit: radiatus sæpe processit. cum chlamyde purpurea, gemmatisque fibulis & aureis Romæ visus est, ubi semper togati Principes videbantur: purpuream tunicam auratamque virilem, eandemque manicatam habuit. gemmato balteo usus est: caligas gemmatas annexuit, cum campagos reticulos appellaret. Convivatus in publico est: congiariis populum molli-vit: Senatui sportulam sedens erogavit. Matronas ad Consulatam suum rogavit, iisdemque, manum sibi osculantibus, quaternos aureos sui nominis dedit.

XVII. Ubi de Valeriano patre comperit, quod captus esset, id, quod philosophorum optimus de filio amisso dixisse fertur, *Sciebam, me genuisse mortalem*; dixit ille, *Sciebam, patrem meum esse mortalem*. Nec defuit Annius Cornicula, qui eum, quasi constantem Principem, falso sua voce laudaret. pejor tamen ille, qui credit. Sæpe ad tibicinem processit, ad organum se recepit, cum processui & recessui cani juberet. Lavit ad diem, septimo æstate, vel sexto; hieme secundo, vel tertio. Bibit in aureis semper poculis, aspernatus vitrum; dicens, nil esse eo communius. Semper vina variavit. neque unquam in uno convivio ex uno vino duo pocula bibit. Concubinæ in ejus tricliniis sæpe accubuerunt. Mensam secundam, scurrarum & mimorum semper prope habuit. Cum iret ad hortos nominis sui, omnia palatina officia sequebantur. Ibant & Præfecti, & magistri officiorum omnium: adhibebantur & conviviis, & natationibus lavabant etiam simul cum Principe. admittebantur sæpe etiam mu-

lieres; cum ipso, pulchræ & puellæ; cum illis, anus deformes: & joculari se dicebat, cum orbem terrarum undique perdidisset.

XVIII. Fuit tamen nimix crudelitatis in milites: nam & terna millia, & quaterna militum, singulis diebus occidit. Statuam sibi majorem colosso fieri præcepit, Solis habitu: sed ea imperfecta periit. tam magna denique cœperat fieri, ut duplex ad colossum videretur. Poni autem illam voluerat in summo Esquiliarum monte, ita ut hastam teneret, per cujus caput infans ad summum posset ascendere. sed & Claudio & Aureliano deinceps stulta res visa est. siquidem etiam equos & currum fieri jusserat pro qualitate statuæ, atque in acutissima base poni. Porticum Flaminiam usque ad pontem Milvium & ipse paraverat ducere, ita ut tetrastiche fieret, ut autem alii dicunt, pentastiche: ita ut primus ordo pilas haberet, & ante se columnas cum statuis; secundus & tertius, & deinceps *διὰ τεσσάρων* columnas. Longum est ejus cuncta in literas mittere: quæ qui volet scire, legat Palfurium Suram, qui Ephemeridas ejus vitæ composuit. Nos ad Saloninum revertamur.

DE SALONINO GALLIENO.

I. SALONINUS hic Gallieni filius fuit, nepos Valeriani, de quo nihil est, quod dignum in literas mittatur, nisi quod nobiliter natus, educatus regie, occisus deinde non sua, sed patris causa. De hujus nomine magna est ambiguitas. nam multi eum Gallienum, multi Saloninum in historiis prodiderunt. & qui Saloninum, idcirco, quod apud Salonas natus esset, cognominatum ferunt: qui autem Gallienum, patris nomine cognominatum, & avi Gallieni, summi quondam in republica viri. Fuit denique hactenus statua in pede montis Romulei, hoc est, ante Sacram viam, intra templum Faustinae advecta ad arcum Fabianum, quæ haberet inscriptum, *Gallieno juniore, Salonino* additum: ex quo ejus nomen intelligi poterit. Transisse decennium imperium Gallieni, satis clarum est: quod idcirco addidi, quia multi, eum imperii sui primo anno perisse, dixerunt. Fuisse autem & alias rebelliones sub eodem, proprio dicemus loco; siquidem placuit, triginta tyrannos uno volumine includere, idcirco, quod nec multa de his dici possunt, & in Gallieni vita pleraque jam dicta sunt. Et hæc quidem de Gallieno hoc interim

libro dixisse sufficiat. nam & multa jam in Valeriani vita, in libro, qui *De triginta tyrannis* inscribendus est, jam loquemur, quæ iterari, ac sæpius dici, minus utile videbatur. Huc accedit, quod quædam etiam studiose prætermisi, ne ejus posteris multis rebus editis læderentur.

II. Scis enim ipse, quales homines cum iis, qui aliqua de majoribus eorum scripserint, quantum gerant bellum: nec ignota esse arbitror, quæ dixit Marcus Tullius in Hortensio, quem ad exemplum Protreplici scripsit. Unum ponam tamen, quod jucunditatem quandam, sed vulgarem, habuit, morem tamen novum fecit. Nam cum cingula sua plerique militantium, qui ad convivium venerant, ponerent hora convivii; Saloninus puer, sive Gallienus, his auratos constellatosque balteos rapuisse perhibetur: &, cum esset difficile in aula Palatina requirere, quod periisset, ac taciti militares viri detrimenta pertulissent; postea rogati ad convivium, cincti accubuerunt. Cumque ab his quæreretur, cur non solverent cingulum, respondisse dicuntur, *Salonino deferimus*: atque hinc tractum morem, ut deinceps cum Imperatore cincti discumberent. Negare non possum, aliunde plerisque videri hujus rei ortum esse morem. Dicunt enim, militare prandium, quod dictum est prandium, ab eo, quod ad bellum milites paret, a cinctis initum: cui rei argumentum est, quod a discinctis etiam cum Imperatore cœnatur. Quæ idcirco posui, quia digna & memoratu videbantur, & cognitu.

III. Nunc transeamus ad triginta tyrannos, qui

Gallieni temporibus, contemptu mali Principis, exstiterunt. De quibus breviter & pauca dicenda sunt. Neque enim digni sunt eorum plerique, ut volumen talium hominum saltem nominibus occuparetur. quamvis eorum aliqui non parum in se virtutis habuisse videantur, multum etiam reipublicæ profuisse. Tam variæ item opiniones sunt de Salonini nomine, ut, qui se verius putant dicere, a matre sua Salonina appellatum esse dicant, quam is perditæ dilexerit, Piparam nomine, barbaram regis filiam. Gallienus cum suis semper flavum criminem condidit. De annis autem Gallieni & Valeriani, ad imperium pertinentibus, adeo incerta traduntur, ut, cum quindecim annos eisdem imperasse constet, id est, Gallienum usque ad quintum decimum pervenisse, Valerianus vero sexto sit captus; alii novem annis, alii decem etiam Gallienum imperasse in literas mittant: cum constet, & decennalia Romæ ab eodem celebrata, & post decennalia Gothos ab eo victos, cum Odenato pacem factam, cum Aureolo initam esse concordiam, pugnatum contra Postumium, contra Lollianum; multa etiam ab eo gesta, quæ ad virtutem, plura tamen, quæ ad dedecus pertinebant. nam & semper noctibus popinas dicitur frequentasse, & cum leonibus, mimis, scurrisque vixisse.

TREBELLII POLLIONIS
 T R I G I N T A
 T Y R A N N I.

I. **S**CRIP^TIS jam pluribus libris, non historico, nec diserto, sed pedestri eloquio, ad eam temporum venimus seriem, in qua per annos, quibus Gallienus & Valerianus rempublicam tenuerunt, triginta tyranni, occupato Valeriano magnis belli Perfici necessitatibus, exstiterunt; cum Gallienum non solum viri, sed etiam mulieres, contemptui haberent, ut suis locis probabitur. Sed quoniam tanta obscuritas eorum hominum fuit, qui ex diversis orbis partibus ad imperium convolabant, ut non multa de his vel dici possint a doctioribus, vel requiri; deinde ab omnibus historicis, qui Græce ac Latine scripserunt, ita nonnulli prætereantur, ut eorum nec nomina frequententur; postremo cum tam varie a plerisque super his nonnulla sint prodita: in unum eos libellum contuli, & quidem brevem; maxime cum vel in Valeriani, vel in Gallieni vita pleraque de his dicta, nec repetenda tamen fatis constet.

I. DE CYRIADE.

II **H**IC patrem Cyriadem fugiens, dives & nobilis, cum luxuria sua, & moribus perditis, sanctum senem gravaret, direpta magna parte auri, argenti etiam infinito pondere, Persas petiit: atque inde Saporis regi conjunctus atque sociatus, cum hortator belli Romanis inferendi fuisset, Odenatum primum, deinde Saporem ad Romanum solum traxit: Antiochia etiam capta & Cæsarea, Cæsareanum nomen accepit. Atque inde vocatus Augustus, cum omnem Orientem vel virium audacia, vel terrore quateret, patrem vero interemisset, (quod alii historici negant factum) ipse per insidias suorum, cum Valerianus jam ad bellum Persicum veniret, occisus est. Neque plus de hoc historiae quidquam mandatum est, quod dignum memoria esse videatur. quem clarum, perfugium, & parricidium, & aspera tyrannis, & summa luxuries, literis dederunt.

II. DE POSTUMIO.

III. **H**IC vir in bello fortissimus, in pace constantissimus, in omni vita gravis, usque adeo, ut Saloninum filium suum eidem Gallienus in Gallia positum crederet, quasi custodi vitæ, & morum & actuum imperialium institutori. Sed, quantum

plerique afferunt, (quod ejus non convenit moribus) postea fidem fregit, &, occiso Salonino, sumfit imperium. Ut autem verius plerique tradiderunt, cum Galli vehementissime Gallienum odissent, puerum autem apud se imperare ferre non possent, eum, qui commissum regebat imperium, Imperatorem appellarunt, missisque militibus adolescentem interfecerunt. Quo interfecto, ab omni exercitu & ab omnibus Gallis Postunius gratanter acceptus, talem se præbuit per annos septem, ut Gallias instauraverit, cum Gallienus luxuriæ & popinis vacaret, & amore barbaræ mulieris confescesceret. Gēstum est autem a Gallieno contra hunc bellum, tunc cum sagitta Gallienus est vulneratus. Siquidem nimius amor erga Postunium omnium erat in Gallica gente populorum, quod, submotis omnibus Germanicis gentibus, Romanum in pristinam securitatem revocasset imperium. Sed cum se gravissime regeret, more illo, quo Galli novarum rerum semper sunt cupidi, Lolliano agente, interemptus est. Si quis sane Postunii meritum requirit, judicium de eo Valeriani, ex hac epistola, quam ille ad Gallos misit, intelliget: *Transsthenani limitis ducem, & Gallia præsidem Postunium fecimus, virum dignissimum severitate Gallorum: præsentem quoque, non miles in castris, non jura in foro, non in tribunalibus lites, non in curia dignitas pereat: qui unicuique proprium & suum servet: virum, quem ego præ ceteris stupeo, & qui locum Principis mereatur jure: de quo spero quod mihi gratias ageris. Quod si me fefellerit opinio, quam de illo habeo, sciatis, nusquam*

gentium reperiri, qui possit penitus approbari. Hujus filio, Postumio nomine, tribunatum Vocontiorum dedit, adolescenti, qui se dignum patris moribus reddet.

III. DE POSTUMIO JUNIORE.

IV. **D**E hoc prope nihil est, quod dicatur, nisi quod a patre appellatus est Cæsar, ac deinceps in ejus honore Augustus cum patre dicitur interemptus, cum Lollianus in locum Postumii subrogatus, delatum sibi a Gallis sumisset imperium. Fuit autem (quod solum memoratu dignum est) ita in declamationibus disertus, ut ejus controversiæ Quintiliano dicantur insertæ; quem declamatorem Romani generis acutissimum, vel unius capitis lectio, prima statim fronte demonstrat.

IV. DE LOLLIANO.

V. **H**UJUS rebellionem in Gallia Postumius, vir omnium fortissimus, interemptus est, cum, jam nutante Gallieni luxuria, in veterem statum Romanum reformasset imperium. Fuit quidem etiam iste fortissimus, sed rebellionis intuitu minorem apud Gallos auctoritatem de suis viribus tenuit. Interemptus autem est a Victorino, Victorinæ vel Victorinæ filio, quæ postea mater castrorum appellata est, & Augustæ nomine affecta, cum ipsa per se

fugiens tanti ponderis molem, primum in Marium, deinde in Tetricum atque ejus filium contulisset imperia. Et Lollianus quidem nonnihilum reipublicæ profuit. nam plerasque Galliæ civitates, nonnulla etiam castra, quæ Postumius per septem annos in solo barbarico ædificaverat, quæque, interfecto Postumio, subita irruptione Germanorum, & direpta fuerant, & incensa, in statum veterem reformavit: deinde a suis militibus, quod in labore nimius esset, occisus est. Ita Gallieno perdente rempublicam, in Gallia primum Postumius, deinde Lollianus, Victorinus deinceps, postremo Tetricus, (nam de Mario nihil dicimus) assertores Romani nominis exstiterunt: quos omnes datos divinitus credo, ne, cum illa pestis inaudita luxuria impediretur, in aliis possidendi Romanum solum Germanis daretur facultas: qui si eo genere tunc evassissent, quo Gothi & Persæ, consentientibus in Romano solo gentibus, venerabile hoc Romani nominis finitum esset imperium. Lolliani autem vita in multis obscura est, ut ipsius Postumii; sed privata virtute clari, non nobilitatis pondere, vixerunt.

V. DE VICTORINO.

VI. **P**OSTUMIUS senior, cum videret, multis se Gallieni viribus peti, atque auxilium non solum militum, verum etiam alterius Principis necessarium, Victorinum, militaris industriæ virum, in par-

ticipatum vocavit imperii, & cum eodem contra Gallienum conflavit. Cumque, adhibitis ingentibus Germanorum auxiliis, diu bella traxissent, victi sunt. Tunc interfecto etiam Lolliano, solus Victorinus in imperio remansit: qui & ipse, quod matrimonii militum & militarium corrumpendis operam daret, a quodam actuario, cujus uxorem stupraverat, composita factione, Agrippinæ percussus, Victorino filio Cæsare a matre Victorina, sive Victoria, quæ *mater castrorum* dicta est, appellato: qui & ipse puerulus statim est interemptus, cum apud Agrippinam pater ejus esset occisus. De hoc, quod fortissimus fuerit, & præter libidinem optimus Imperator, a multis multa sunt dicta. Sed satis credimus, Julii Aferiani partem libri cujusdam ponere, in quo de Victorino sic loquitur: *Victorino, qui Gallias post Junium Postumium rexit, neminem existimo præferendum: non in virtute Trajanum, non Antoninum in clementia, non in gravitate Nervam, non in gubernando ærario Vespasianum, non in censura totius vitæ ac severitate militari Pertinacem, vel Severum. Sed omnia hæc, libido & cupiditas mulierariæ voluptatis sic perdidit, ut nemo audeat virtutes ejus in literas mittere, quem constat omnium judicio meruisse puniri. Ergo cum id judicii de Victorino scriptores habuerint, satis mihi videor de ejus dixisse moribus.*

VI. DE VICTORINO
JUNIORE.

VII. **D**E hoc nihil amplius in literas est relatum; quam quod nepos Victoræ, Victorini filius fuit, & a patre, vel ab avia, sub eadem hora, qua Victorinus interemtus, Cæsar nuncupatus est, ac statim a militibus ira occisus. Exstant denique sepulcra circa Agrippinam, brevi marmore impressa, humilia, in quibus unus est inscriptus, HIC DUO VICTORINI TYRANNI SITI SUNT.

VII. DE MARIO.

VIII. **V**ICTORINO, Lolliano, & Postumio interemtis, Marius, ex fabro, ut dicitur, ferrario, triduo tantum impeſavit. De hoc quid amplius requiratur, ignoro, nisi quod eum insigniorem brevissimum fecit imperium. nam ut Consul ille, qui sex pomeridianis horis Consulatum suffectus tenuit, a Marco Tullio tali aspersus est joco, *Consulem habuimus tam severum tamque censorium, ut in ejus magistratu nemo pranderit, nemo cœnaverit, nemo dormierit*; de hoc etiam dici posse videtur: qui una die factus est Imperator, alia die visus est imperare, tertia interemtus est. Et vita quidem strenuus, ac militaribus usque ad imperium gradibus evehctus: quem plerique *Mamurium*, nonnulli *Vecturium*, opificem utpote

ferrarium, nuncuparunt. Sed de hoc nimis multa: de quo illud addidisse satis est, nullius manus vel ad feriendum, vel ad impellendum fortiores fuisse, cum in digitis nervos videretur habuisse, non venas. Nam & carra venientia digito salutari reperuisse dicitur, & fortissimi nos quosque uno digito sic afflixisse, ut quasi ligni vel ferri obtusioris ictu percussi dolerent. Multa duorum digitorum allisione contrivit. Occisus est a quodam milite, qui, cum ejus quondam operarius in fabrili officina fuisset, contemptus est ab eodem, vel cum duxisset, vel cum imperium cepisset. Addidisse hæc verba dicitur interemtor: *Hic est gladius, quem ipse fecisti.* Hujus concio prima talis fuisse dicitur: *Scio, commilitones, posse mihi objici artem pristinam, cujus mihi omnes testes estis. Sed dicat quisque, quod vult. utinam semper ferrum exerceam: non vino, non floribus, non mulierculis, non popinis, ut facit Gallienus, indignus patre suo & sui generis nobilitate, depeream. Ars mihi objiciatur ferraria, dùm me & exteræ gentes ferrum attrectasse suis cladibus recognoscant in Italia. Denique, ut omnis Alemannia omnisque Germania cum ceteris, quæ adjacent, gentibus, Romanum populum ferratam putent gentem, ut specialiter in nobis ferrum timeant. Vos tamen cogitetis velim, fecisse vos Principem, qui nunquam quidquam scierit tractare, nisi ferrum. Quod idcirco dico, quia scio, mihi a luxuriosissima illa peste nihil opponi posse, nisi hoc, quod gladiatorum armorumque artifex fuerim.*

VIII. DE INGENUO.

IX. **FUSCO** & **BASSO** Consulibus, cum Gallienus vino & popinis vacaret, cumque se lenonibus, mimis, & meretricibus dederet, ac bona naturæ luxuriæ continuatione deperderet, Ingenuus, qui Pannonias tunc regebat, a Mœsiacis legionibus Imperator est dictus, ceteris Pannoniarum volentibus: neque in quoquam melius consultum reipublicæ a militibus videbatur, quam quod, instantibus Sarmatis, creatus est Imperator, qui fessis rebus mederi sua virtute potuisset. Causa autem ipsi arripiendi tunc imperii fuit, ne suspectus esset Imperatoribus, quod erat fortissimus ac reipublicæ necessarius, & militibus (quod imperantes vehementer movet) acceptissimus. Sed Gallienus, ut erat nequam & perditus, ita etiam, ubi necessitas coegisset, velox, furibundus, ferus, vehemens, crudelis, denique Ingenuum, conflictu habito, vicit, eoque occiso, in omnes Mœsiacos, tam milites, quam cives, asperime sæviit: nec quemquam suæ crudelitatis exsortem reliquit, usque adeo asper & truculentus, ut plerasque civitates vacuas a virili sexu relinqueret. Fertur sane idem Ingenuus civitate capta intrasse domum, in qua se pugione transfodit; atque ita vitam finisse, ne in tyranni crudelis potestatem veniret. Exstat sane epistola Gallieni, quam ad Celestem Verianum scripsit, qua ejus nimietas crudelitatis ostenditur: quam ego idcirco interposui, ut

omnes intelligerent, hominem luxuriosum crudelissimum esse, si necessitas postulet. *Gallienus Veriano. Non mihi satisfacies, si tantum armatos occideris, quos & fors belli interimere potuisset. Perimendus est omnis sexus virilis, si & senes atque imputeres sine reprehensione nostra occidi possent. Occidendus est, quicumque male voluit: occidendus est, quicumque male dixit contra me, contra Valeriani filium, contra tot Principum patrem & fratrem. Ingenuus factus est Imperator. Lacera, occide, concide: animum meum intelligere potes, mea mente irascere, qui hæc manu mea scripsit.*

I X. D E R E G I L L I A N O.

X. **F**ATI publici fuit, ut Gallieni tempore, quicumque potuit, ad imperium profiliret. Regillianus denique, in Illyrico ducatum gerens, Imperator est factus, auctoribus imperii Mœsis, qui cum Ingenuo fuerant ante superati; in quorum parentes graviter Gallienus sævierat. Hic tamen multa fortiter contra Sarmatas gessit: sed, auctoribus Roxolanis, consentientibusque militibus, & timore provinciarum, ne iterum Gallienus graviora faceret, interemptus est. Mirabile fortasse videatur, si, quæ origo imperii ejus fuerit, declaretur. militari enim joco regnâ promeruit. Nam cum milites quidam cum eo cœnarent, exstitit Valerianus Tribunus, qui diceret, *Regilliani nomen unde credimus dictum?* Alius continuo, *Credimus, quod a regno.* Tum is, qui ad-

erat, scholasticus, coepit quasi grammaticaliter declinare & dicere, *Rex, regis, regi, Regillianus*. Milites, ut est hominum genus pronum ad ea, quæ cogitant, dixerunt, *Ergo potest rex esse?* item alius *Ergo potest nos regere?* item alius, *Deus tibi regis nomen imposuit*. Quid multa? his dictis, cum alia die mane processisset, a principiis Imperator est salutatus. Ita, quod aliis vel audacia, vel iudicium detulit, huic jocularis astutia. Fuit, quod negari non potest, vir in militari re semper probatus, & Gallieno jam ante suspectus, quod dignus videretur imperio: gentis Daciæ, Decibali ipsius, ut fertur, affinis. Exstat epistola Divi Claudii adhuc privati, qua Regilliano, Illyrici duci, gratias agit ob redditum Illyricum, cum omnia Gallieni seignitia deperirent: quam ego repertam in archivis, inferendam putavi: fuit enim publica. *Claudius Regilliano multam salutem. Felicem rempublicam, quæ te talem virum habere rei castrensium, bellis his, meruit: felicem Gallienum, etiamsi ei vera nemo nec de bonis, nec de malis nuntiat. Pertulerunt ad me Bonitus & Celsus, stipatores Principis nostri, qualis apud Scupos in pugnando fueris, quot uno die prælia, & qua celeritate confeceris. Dignus eras triumpho, si antiqua tempora exstaret. Sed quid multa? Memor cujusdam ominis, cautius velim vincas. Arcus Sarmaticos & duo saga ad me velim mittas, sed fibulatoria, cum ipse miserim de nostris*. Hac epistola ostenditur, quid de Regilliano senserit Claudius, cujus gravissimum iudicium suis temporibus fuisse non dubium est. Nec a Gallieno quidem vir ille promotus est, sed a patre

ejus Valeriano, & ut Claudius, & Macrianus, & Ingenuus, & Postumius, & Aureolus: qui omnes in imperio interemti sunt, cum mererentur imperium. Mirabile autem hoc fuit in Valeriano Principe, quod omnes, quoscunque duces fecit, postea militum testimonio ad imperium pervenerunt: ut appareat, senem Imperatorem in deligendis reipublicæ ducibus talem fuisse, qualem Romana felicitas, si continuari fataliter potuisset, sub bono Principe requirebat. Et utinam vel illi, qui arripuerant imperia, regnare potuissent, vel ejus filius in imperio diutius non fuisset, ut libere se in suo statu reipublica nostra tenuisset. Sed nimis sibi Fortuna indulgendum putavit, quæ cum Valeriano & bonos Principes tulit, & Gallienum diutius, quam oportebat, reipublicæ reservavit.

X. DE AUREOLO.

XI. **H**IC quoque Illyricianos exercitus regens, in contemptum Gallieni, ut omnes eo tempore, coactus a militibus, sumsit imperium. Et cum Macrianus, cum filio suo Macriano, contra Gallienum veniret, cum plurimis exercitus ejus cepit; aliquos corruptos fidei suæ addixit. & cum factus esset invalidus Imperator, cumque Gallienus expugnare virum fortem frustra tentasset, pacem cum eo contra Postumium pugnaturus fecit. quorum pleraque & dicta sunt, & dicenda. Hunc eundem Aureolum Claudius, interfecto jam Gallieno, conflictu habi-

to apud eum pontem interemit, qui nunc *pons Aureoli* nuncupatur, atque illic, ut tyrannum, sepulcro humiliore donavit. Exstat etiam epigramma Græcum in hanc formam:

*Donat sepulcro victor post multa tyranni
Prælia, jam felix Claudius Aureolum:
Munere prosequitur mortali, & jure, superstes
Vivere quem vellet, si pateretur amor
Militis egregii, vitam qui jure negavit
Omnibus indignis, & magis Aureolo:
Ille tamen clemens, qui corporis ultima servans,
Et pontem Aureoli dedicat & tumulum.*

Hos ego versus, a quodam grammatico translato, ita posui, ut fidem servarem: non quo melius non potuerint transferri, sed ut fidelitas historica servaretur, quam ego præ ceteris custodiendam putavi, qui id, quod ad eloquentiam pertinet, nihil curo. Rem enim vobis proposui deferre, non verba: maxime tanta rerum copia, ut triginta tyrannorum simul vitas scribendas accesserim.

XI. DE MACRIANO.

XII. CAPTO Valeriano, diu clarissimo Principe civitatis, fortissimo deinde Imperatore, ad postremum omnium infelicissimo, vel quod senex apud Persas consenuit, vel quod indignos se posteros dereliquit; cum Gallienum contemnendum Balista Præfectus Valeriani, & Macrianus primus ducum in-

Scriptt. H. A. Vol. II.

H

telligerent, quærentibus etiam militibus Principem, unum in locum concesserunt, quærentes, quid faciendum esset. Tuncque constitit, Gallieno longe posito, Aureolo usurpante imperium, debere aliquem Principem fieri, & quidem optimum, ne quispiam tyrannus existeret. Verba igitur Balistæ (quantum Mæonius Astyanax, qui consilio interfuit, asserit) hæc fuerunt: *Mea ætas & professio & voluntas longe ab imperio absunt: & ego, quod negare non possum, bonum Principem quæro. Sed quis tandem est, qui Valeriani locum possit implere? nisi valis, qualis tu es, Macriane, fortis, constans, integer, probatus in republica, & quod maxime ad imperium pertinet, dives. Arripe igitur locum meritis tuis debitum. me Præfecto, quamdiu voles, uteris: tu cum republica tantum bene agas, ut te Romanus orbis factum Principem gaudeat. Ad hæc Macrianus: Fateor, Balista, imperium prudenti non frustra est. Volo enim reipublicæ subvenire, atque illam pestem a legum gubernaculis dimovere: sed non hoc in me ætatis est: senex sum, ad exemplum equitare non possum. Lavandum est mihi frequentius, edendum delicatius. divitiæ me jamdudum ab usu militiæ retraxerunt. Juvenes aliqui sunt quærendi, nec unus, sed duo vel tres fortissimi, qui ex diversis partibus orbis Romani rempublicam restituant, quam Valerianus fato, Gallienus vitæ suæ genere perdidērunt. Post hæc intellexit eum Balista sic agere, ut de filiis suis videretur cogitare, atque adeo sic aggressus est: Prudentiæ tuæ rempublicam tradimus. Da igitur liberos tuos Macrianum & Quietum, fortissimos juvenes, olim Tribunos a Valeriano factos, qui, Gal-*

*lieno imperante, quod boni sunt, salvi esse non possunt. Tunc ille, ubi inteliectum se esse comperit, Do, inquit, manus, de meo stipendium militi duplex daturus: tu tantum Præfecti mihi studium, & annonam in necessariis locis præbe. Jam ego faxim, ut Gallienus, sordidissimus feminarum omnium, duces sui parentis intelligat. Factus est igitur cum Macriano & Quieto duobus filiis, cunctis militibus volentibus, Imperator: ac statim contra Gallienum venire coepit, utcunque rebus in Oriente derelictis. Sed cum quadraginta quinque millia militum secum duceret, in Illyrico vel in Thraciarum extremis congressus cum Aureolo, victus & cum filio interemptus est. Triginta denique millia militum in Aureoli potestatem concessere. Domitianus autem eundem vidit, dux Aureoli fortissimus & vehementissimus, qui se originem diceret a Domitiano Imperatore trahere, atque a Domitilla. De Macriano autem nefas mihi videtur iudicium Valeriani præterire, quod ille in oratione sua, quam ad Senatam e Perfidis finibus miserat, posuit. Inter cerera ex oratione Divi Valeriani: *Ego, Patres conscripti, bellum Persicum gerens, Macriano totam rempublicam credidi quidem, a parte militari. Ille vobis fidelis, ille mihi devotus, illum & amat, & timet miles. Utcunque res exegerit, cum exercitibus agit. nec, Patres conscripti, nova vel inopina nobis sunt: pueri ejus virtus in Italia, adolescentis in Gallia, juvenis in Thracia, in Africa jam provecti, senescentis denique in Illyrico & Dalmatia, comprobata est, cum in diversis præliis ad exemplum fortiter faceret. Huc accedit, quod habet ju-**

venes filios, Romano dignos collegio, nostra dignos amicitia, & reliqua.

XII. DE MACRIANO JUNIORE.

XIII. **M**ULTA de hoc in patris imperio prælibata sunt, qui nunquam Imperator factus esset, nisi prudentiæ patris ejus creditum videretur. De hoc plane multa miranda dicuntur, quæ ad fortitudinem pertineant juvenilis ætatis. Sed ad facta, aut quantum in bellis, minus valet fortitudo. Hic enim vehemens cum prudentissimo patre, cujus merito imperare cœperat, a Domitiano victus, triginta (ut superius dixi) millibus militum spoliatus est: matre nobili, patre tantum forti, & ad bellum parato, atque ab ultima militia in summum perveniente ducatum, & splendore sublimi.

XIII. DE QUIETO.

XIV. **H**IC, ut diximus, Macriani filius fuit: cum patre & fratre, Balistæ judicio, Imperator est factus. Sed ubi comperit Odenatus, qui olim jam Orientem tenebat, ab Aureolo Macrianum patrem, Quietum, & ejus fratrem Macrianum victos, milites in ejus potestatem concessisse; quasi Gallieni partes vindicaret, adolescentem cum Balista Præ-

fecto dudum interemit. Idem quoque adolescens dignissimus Romano imperio fuit, ut vere Macriani filius, & Macrianus etiam frater: qui duo afflictis rebus potuerunt rempublicam gerere. Videtur mihi non prætermittendum de Macrianorum familia, quæ hodieque floret, id dicere, quod speciale semper habuerunt. Alexandrum Magnum Macedonem viri in auro & argento, mulieres & in reticulis & dextrocheriis, & in anulis, & in omni ornamentorum genere, exsculptum semper habuerunt: eousque, ut tunicæ, & limbi, & pænulæ matronales in familia ejus hodieque sint, quæ Alexandri effigiem de licciis variantibus monstrant. Vidimus proxime Cornelium Macrum in eadem familia virum, cum cœnam in templo Herculis daret, pateram electrinam, quæ in medio vultum Alexandri haberet, & in circuitu omnem historiam contineret, signis brevibus & minutulis, Pontifici propinare: quam quidem circumferri ad omnes tanti illius viri cupidissimos iussit. Quod idcirco posui, quia dicuntur juvari in omni actu suo, qui Alexandrum expressum vel auro gestitant, vel argento.

XIV. DE ODENATO.

XV. **N**ISI Odenatus, Princeps Palmyrenorum, capto Valeriano, fessis Romanæ reipublicæ viribus, sumisset imperium, in Oriente res perditæ essent. Quare assumpto nomine primum regali cum

uxore Zenobia, & filio majore, cui erat nomen Herodes, minoribus Herenniano & Timolao, collecto exercitu contra Persas profectus est. Nisibin primum & Orientis pleraque, cum omni Mesopotamia, in potestatem recepit, deinde ipsum regem victum fugere coegit: postremo Ctesiphonta usque, Saporem & ejus liberos persecutus, captis concubinis, capta etiam magna præda, ad Orientem vertit, sperans, quod Macrianum, qui imperare contra Gallienum cœperat, posset opprimere: sed illo jam profecto contra Aureolum & contra Gallienum, eo interempto, filium Quietum interfecit, Balista (ut plerique asserunt) regnum usurpante, ne & ipse posset occidi. Composito igitur magna ex parte Orientis statu, a consobрино suo Mæonio, qui & ipse imperium sumserat, interemptus est cum filio suo Herode, qui & ipse, post reditum de Perside, cum patre Imperator est appellatus. Iratum fuisse reipublicæ Deum credo, qui, interfecto Valeriano, noluit Odenatum reservare. Ille plane cum uxore Zenobia non solum Orientem, quem jam in pristinum reformaverat statum, sed omnes omnino totius orbis partes reformasset, vir acer in bellis, &, quantum plerique scriptores loquuntur, venatu memorabili semper inclitus; qui a prima ætate capiendis leonibus & pardis, urtis, ceterisque silvestribus animalibus, sudorem officii virilis impendit, quique semper in silvis ac montibus vixit, perferens calorem, pluvias, & omnia mala, quæ in se continent venatoriæ voluptates: quibus duratus, solem ac pulverem in bellis Persicis tulit: non

aliter etiam conjugē affueta, quæ multorum sententia, fortior marito fuisse perhibetur; mulier omnium nobilissima Orientalium feminarum, & ut Cornelius Capitolinus asserit, speciosissima.

XV. DE HERODE.

XVI. **H**ERODES, non Zenobia matre, sed priore uxore genitus, cum patre accepit imperium, homo omnium delicatissimus, & prorsus Orientalis & Græcæ luxuriæ, cui erant sigillata tentoria, & aureati papiliones, & omnia Persica. denique, ingenio ejus usus Odenatus, quidquid concubinarum regalium, quidquid divitiarum gemmarumque cepit, eidem tradidit, paternæ indulgentiæ affectione permotus. Et erat circa illum Zenobia novercali animo: qua re commendabiliorem patri eum fecerat. neque plura sunt, quæ de Herode dicantur.

XVI. DE MÆONIO.

XVII. **H**IC consobrinus Odenati fuit: nec ulla re alia ductus, nisi damnabili invidia, Imperatorem optimum interemit; cum ei nihil aliud objiceretur, præter filii Herodis delicias. Dicitur autem primum cum Zenobia consensisse, quæ ferre non poterat, ut privignus ejus Herodes priore loco, quam filii ejus, Herennianus & Timolaus, Principes dicerentur. Sed hic quoque spurcissimus fuit. quare Impe-

rator appellatus per errorem, brevi a militibus pro suæ luxuriæ meritis interemtus est.

XVII. DE BALISTA.

XVIII. **D**E hoc, utrum imperaverit, scriptores inter se ambigunt. Multi enim dicunt, Quietum per Odenatum occiso, Balistæ veniam datam: tamen eum imperasse, quod nec Gallieno, nec Aureolo, nec Odenato se crederet. Alii asserunt, privatum eum in agro suo, quem apud Daphnem sibi comparaverat, interemtum. Multi, & sumsisse illum purpuram, & more Romano imperasse, exercitum duxisse, & de se plura promississe, dixerunt; occisum autem per hos, quos Aureolus miserat ad comprehendendum Quietum, Macriani filium, quem prædâ suam esse dicebat. Fuit vir insignis, eruditus ad gerendam rempublicam, in consiliis vehemens, in expeditionibus clarus, in provisione annonaria singularis; Valeriano sic acceptus, ut eum quibusdam literis hoc testimonio prosecutus sit: *Valerianus Ragonio Claro Præfecto Illyrici & Galliarum. Si quid in te bonæ frugis est, quam esse scio. parens Clare, dispositionem Balistæ prosequere. Hac in forma rempublicam vides, ut nec ille provinciales gravet; ut illic equos contineat, ubi sunt pabula; illic annonus militum mandet, ubi sunt frumenta: non provincialem, non possessorem cogat, illic frumenta, ubi non habet, dare; illic equum, ubi non potest, pascere: nec est ulla alia provisio melior, quam ut in locis suis*

erogentur, quæ nascuntur, nè aut vehiculis aut sumtibus reipublicam gravent. Galatia frumentis abundat, referta est Thracia, plenum est Illyricum: illic pedites collocentur, quamquam in Thracia etiam equites, sine noxa provincialium, hiemare possint. Multum enim ex campis fœni colligitur. Jam ubi laridum, jam ceteræ species, in his dandæ sunt locis, in quibus affatim redundant. Quæ omnia sunt Balistæ consilia, qui ex quaque provincia unam tantum speciem præberi iussit, quod ea redundaret, atque ab ea milites submoveri: id quod publicitus est decretum. Est & alia ejus epistola, qua gratias Balistæ agit: in qua docet, sibi præcepta gubernandæ reipublicæ ab eodem data, gaudens, quod ejus consilio nullum adscriptitium, id est, vacantem, haberet, & tribunum nullum stipatorem, qui non vere pugnaret. Hic igitur vir, in tentorio suo cubans, a quodam gregario milite Odenati, in Gallieni gratiam, dicitur interemptus. De quo ipse vera non satis comperi, idcirco quod scriptores temporum de hujus præfectura multa, de imperio pauca dixerunt.

XVIII. DE VALENTE.

XIX. **H**IC vir militaris, simul etiam civilium virtutum gloria pollens, Proconsulatum Achajæ, dato a Gallieno tunc honore, gubernabat: quem Macrianus vehementer reformidans, simul quod in omni genere vitæ satis clarum norat, simul quod inimicum sibi esse invidia virtutum sciebat, misso

Pifone, nobiliffimæ tunc & confularis familiæ viro, interfici præcepit. Valens diligentiffime cavens & providens, neque aliter fibi poffe subveniri exiftimans, fumsit imperium, & brevi a militibus interemtus eft.

XIX. DE VALENTE SUPERIORE.

XX. **F**UIT & Valens superior: & bene venit in mentem, ut, cum de hoc Valente loquimur, etiam de illo Valente, qui superiorum Principum temporibus interemtus eft, aliquid dicamus. Nam hujus Valentis, qui sub Gallieno imperavit, avunculus magnus fuiſſe perhibetur. Alii tantum avunculum dicunt. fed par in ambobus fuit fortuna. nam & ille, cum paucis diebus Illyrico imperaſſet, occiſus eft.

XX. DE PISONE.

XXI. **H**IC a Macriano ad interficiendum Valentem miſſus, ubi eum providum futurorum imperare cognovit, Theſſaliam conceſſit, atque illic, paucis fibi conſentientibus, fumsit imperium, *Theſſalicusque* appellatus, interemtus eft; vir summæ ſanctitatis, & temporibus ſuis *Frugi* dictus, & qui ex illa Piſonum familia ducere originem diceretur, cui ſe, nobilitandi cauſa, Cicero ſociaverat. Hic

omnibus Principibus acceptissimus fuit. Ipse denique Valens, qui ad eum percussores misisse perhibetur, dixisse dicitur, non sibi apud Deos inferos constare rationem, quod, quamvis hostem suum, Pisonem tamen iussisset occidi, virum, cui similem Romana respublica tunc non haberet. Senatusconsultum de Pifone factum ad noscendam ejus majestatem, libenter inserui. Die septimo Kalendas Julias, cum esset nuntiatum, Pisonem a Valente interentum, ipsum Valentem a suis occisum, Arel- lius Fuscus, consularis primæ sententiæ, qui in locum Valeriani successerat, ait, *Consul, consule. Cumque consultus esset, Divinos, inquit, honores Pifoni decerno, Patres conscripti: Gallienum, & Valerianum, & Saloninum Imperatores nostros esse confido. Neque enim melior vir quisquam fuit, neque constantior.* Post quem ceteri consulti, statuam inter triumphales, & currus quadrijugos Pifoni decreverunt. Sed statua ejus videtur: quadrigæ autem, quæ decretæ fuerant, quasi transferendæ ad alium positæ sunt, nec adhuc redditæ. Nam in his locis fuerunt, in quibus thermæ Diocletianæ sunt exædificatæ, tam æterni nominis, quam sacratæ.

X XI. DE Æ M I L I A N O.

XXII. **E**T hoc familiare est populo Ægyptiorum, ut vel furiosi ac dementes, de levibus quibusque ad summæ reipublicæ pericula perducantur. Sæpe illi, ob neglectas salutationes, locum in balneis non

concessum, carnem & olera sequestrata, calceamenta servilia, & cetera talia, usque ad summum rei publicæ periculum seditionis, ita ut armarentur contra eos exercitus, pervenerunt. Familiari ergo sibi furore, cum quodam die cujusdam servus curatoris, qui Alexandriam tunc regebat, militarie ob hoc cæsus esset, quod crepidas suas meliores esse, quam militis diceret; collecta multitudo ad domum Æmiliani ducis anceps venit, atque eum omni seditionum instrumento & furore persecuta est. ictus est lapidibus, petitus est ferro: nec desit ullum seditionis telum. qua re coactus Æmilianus sumsit imperium, cum sciret, sibi undecunque pereundum. Consenserunt ei Ægyptiacus exercitus, maxime in Gallieni odium. Nec ejus ad regendam rempublicam vigor defuit. nam Thebaidem totamque Ægyptum peragravit, & quatenus potuit, barbarorum gentes forti auctoritate submovit. denique *Alexander*, vel *Alexandrinus*, (nam incertum id quoque habetur) virtutum merito vocatus est. Et cum contra Indos pararet expeditionem, misso Theodoto duce, Gallieno jubente dedit poenas: siquidem strangulatus in carcere captivorum veterum more perhibetur. Tacendum esse non credo, quod cum de Ægypto loquor, vetus suggestit historia, simul etiam Gallieni factum: qui cum Theodoto vellet imperium proconsulare decernere, a sacerdotibus est prohibitus, qui dixerunt, fasces consulares ingredi Alexandriam non licere. cujus rei etiam Ciceronem, cum contra Gabinium loquitur, meminisse satis novimus. denique non exstat memoria rei frequenta-

tæ. Quare scire oportet, Herennium Celsum, vestrum parentem, dum consulatum cupit, hoc, quod desiderat, non licere. Fertur enim apud Memphim in aurea columna Ægyptiis literis scriptum, tunc demum Ægyptum liberam fore, cum in eam venissent Romani fasces, & prætexta Romanorum: quod apud Proculum grammaticum, doctissimum sui temporis virum, cum de peregrinis regionibus loquitur, invenitur.

XXII. DE SATURNINO.

XXIII. OPTIMUS ducum Gallieni temporibus, sed a Valeriano dilectus, Saturninus fuit. Hic quoque, cum dissolutionem Gallieni, pernoctantis in publico, ferre non posset, & milites non exemplo Imperatoris sui, sed suo regeret, ab exercitibus sumfit imperium: vir prudentiæ singularis, gravitatis insignis, vita amabilis, victoriarum barbaris etiam ubique notarum. Hic ea die, qua est amictus a militibus peplo imperatorio, concione habita, dixisse fertur, *Commilitones, bonum ducem perdidistis, & malum Principem fecistis*. Denique cum multa strenue in imperio fecisset; quod esset severior & gravior militibus, ab iisdem ipsis, a quibus factus fuerat, interemptus est. Hujus insigne est, quod convivio discumbere milites, ne inferiora denudarentur, cum sagis iussit, hieme gravibus, æstate perucidis.

XXIII. DE TETRICO SENIORE.

XXIV. **I**NTERFECTO Victorino, & ejus filio, mater ejus Victoria, sive Victorina, Tetricum Senatorem populi Romani præfidatum in Gallia regentem, ad imperium hortata, quod ejus erat, ut plerique loquuntur, affinis, Augustum appellari fecit, filiumque ejus Cæsarem nuncupavit. Et cum multa Tetricus feliciter egisset, diuque imperasset, ab Aureliano victus, cum militum suorum impudentiam & procacitatem ferre non posset, volens se gravissimo Principi & severissimo dedit. Versus denique illius fertur, quem statim ad Aurelianum scripserat:

Eripe me his, invicte, malis.

Quare cum Aurelianus nihil simplex, neque mite, aut tranquillum facile cogitaret, Senatorem populi Romani, eundemque consularem, qui jure præfidiali omnes Gallias rexerat, per triumphum duxit, eodem tempore, quo & Zenobiam Odenati uxorem, cum filiis minoribus Odenati, Herenniano & Timolao: pudore tamen victus vir nimium severus, eum, quem triumphaverat, correctorem totius Italiae fecit, id est, Campaniae, Samnii, Lucaniae, Bruttiorum, Apuliae, Calabriae, Etruriae, atque Umbriae, Piceni, & Flaminiae, omnisque annonariae regionis: ac Tetricum, non solum vivere, sed etiam in summa dignitate manere passus est; cum illum

sæpe collegam, nonnunquam commilitonem, aliquando etiam Imperatorem appellaret.

XXIV. DE TETRICO JUNIORE.

XXV. **H**IC puerulus a Victoria Cæsar est appellatus, cum illa *Mater castrorum* ab exercitu nuncupata esset, qui & ipse cum patre per triumphum ductus, postea omnibus senatoriis honoribus functus est, illibato patrimonio, quod quidem ad suos posteros misit, ut Gellius Fuscus dicit, semper insignis. Narrabat avus meus, hunc sibi familiarem fuisse, neque quemquam illi ab Aureliano, aut postea ab aliis Principibus, esse prælatum. Tetricorum domus hodieque existat in monte Cœlio inter duos lucos contra Isium Metellinum, pulcherrima, in qua Aurelianus pictus est, utrique prætextam tribuens & senatoriam dignitatem; accipiens ab his sceptrum, coronam civicam picturatam de museo, quam cum dedicasset, Aurelianus ipsum dicuntur duo Tetrici adhibuisse convivio.

XXV. DE TREBELLIANO.

XXVI. **P**UDET jam persequi, quanti sub Gallieno fuerunt tyranni, vitio pestis illius: siquidem erat in eo ea luxuria, ut rebelles plurimos mereretur, & ea crudelitas, ut jure timeretur. Quare & Trebellianum factum in Isauria Principem, ipsis Isaur

ris sibi ducem quærentibus: quem cum alii archipiratam vocassent, ipse se Imperatorem appellavit. Monetam etiam cudi iussit. Palatium in arce Isauriæ constituit: qui quidem cum se in intima & tuta Isaurorum loca, munitus difficultatibus locorum & montibus contulisset, aliquamdiu apud Cilicas imperavit. Sed per Gallieni ducem Caufisoleum, natione Ægyptium, fratrem Theodoti, qui Æmilianum ceperat, ad campum deductus, victus est & occisus. Neque tamen postea Isauri, timore, ne in eos Gallienus sæviret, ad æqualitatem perduci quavis Principum humanitate potuerunt. Denique post Trebellianum pro barbaris habentur; &, cum in medio Romani nominis solo regio eorum sit, novo genere custodiarum, quasi limes includitur, locis defensa, non hominibus. Nam non sunt statura decori, non virtute graves, non instructi armis, non consiliis prudentes, sed hoc solo securi, quod in editis positi adiri nequeunt: quos quidem Divus Claudius pæne ad hoc perduxerat, ut a suis semotos locis in Cilicia collocaret; daturus uni ex amicissimis omnem Isaurorum possessionem, ne quid ex ea postea rebellionis oriretur.

XXVI. DE HERENNIANO.

XXVII. **O**DENATUS moriens duos parvulos reliquit, Herennianum & fratrem ejus Timolaum: quorum nomine Zenobia, usurpato sibi imperio, diutius, quam feminam decuit, rempublicam obtinuit, parvulos Romani Imperatoris habitu profe-

rens purpuratos, eosdemque adhibens concionibus, quas illa viriliter frequentavit; Didonem, & Semiramidem, & Cleopatram sui generis Principem, inter cetera prædicans. Sed de eorum exitu incertum est. multi enim dicunt, eos ab Aureliano interemptos, multi morte sua esse consumptos: siquidem Zenobiæ posterius etiam nunc Romæ inter nobiles manent.

XXVII. DE TIMOLA O.

XXVIII. **D**E hoc ea putamus digna memoria, quæ de fratre sunt dicta. Unum tamen est, quod eum a fratre separat, quod tanti fuit ardoris ad studia Romana, ut brevi consecutus, quæ insinuaverat grammaticus, esse dicatur: potuisse quin etiam summum Latinorum rhetorem facere.

XXVIII. DE CELSO.

XXIX. **O**CCUPATIS partibus Gallicanis, Orientalibus, quin etiam Ponti, Thraciarum & Illyrici, dum Gallienus popinatur, & balneis ac lenonibus deputat vitam, Afri quoque, auctore Vibio Passieno, Proconsule Africæ, & Fabio Pomponiano, duce simitis Libyci, Celsum Imperatorem appellaverunt, peplo Deæ Cœlestis ornatum. Hic, privatus ex Tribunis, in Africa positus, in agris suis vivebat; sed ea justitia, & corporis magnitudine, ut dignus videretur imperio. Quare creatus per quam
Scriptt. H. A. Vol. II.

dam mulierem, Gallienam nomine, confobrinam Gallieni, septimo imperii die interemptus est, atque adeo etiam inter obscuros Principes vix relatus est. Corpus ejus a canibus consumptum est, Siccensibus, qui Gallieno fidem servaverant, perurgentibus: & novo injuriæ genere imago in crucem sublata, persultante vulgo, quasi patibulo ipse Celsus videretur affixus.

XXIX. DE ZENOBIA.

XXX. **O**MNIS jam consumptus est pudor: siquidem fatigata republica, eousque perventum est, ut, Gallieno nequissime agente, optime etiam mulieres imperarent. & quidem peregrina, nomine Zenobia, de qua jam multa dicta sunt, quæ se de Cleopatrarum Ptolemæorumque gente jactaret, post Odenatum maritum imperiali sagulo perfuso per humeros habitu, donis ornata, diademate etiam accepto, nomine filiorum Herenniani & Timolai diutius, quam femineus sexus patiebatur, imperavit. Siquidem Gallieno adhuc regente rempublicam, regale mulier superba munus obtinuit, & Claudio bellis Gothicis occupato: vix denique ab Aureliano victa & triumphata, concessit in jura Romana. Exstat epistola Aureliani, quæ captivæ mulieri testimonium fert. nam cum a quibusdam reprehenderetur, quod mulierem, veluti ducem aliquem vir fortissimus, triumphasset, missis ad Senatum populamque Romanum literis, hac se attestazione de-

fendit: *Audio, Patres conscripti, mihi objici, quod non virile munus impleverim, Zenobiam triumphando. Næ illi, qui me reprehendunt, satis laudarent, si scirent, qualis illa est mulier, quam prudens in consiliis, quam constans in dispositionibus, quam erga milites gravis, quam larga, cum necessitas postulet, quam tristis, cum severitas poscat. Possum dicere, illius esse, quod Odenatus Persas vicit, ac fugato Sapore Ctesiphontem usque pervenit. Possum asserere, tanto apud Orientales & Ægyptiorum populos timori mulierem fuisse, ut se non Arabes, non Saraceni, non Armenii commoverent. Nec ego illi vitam conservassem, nisi eam scissem multum Romanæ reipublicæ profuisse, cum sibi, vel liberis suis, Orientis servaret imperium. Sibi ergo habeant propriarum venena linguarum hi, quibus nihil placet. Nam si vicisse ac triumphasse feminam, non est decorum; quid de Gallieno loquuntur, in cujus contemptum hæc bene rexit imperium? quid de Divo Claudio, sancto ac venerabili duce? qui eam, quod ipse Gothicis esset expeditionibus occupatus, passus esse dicitur imperare; idque occulte ac prudenter: ut, illa servante Orientalis fines imperii, ipse securius, quæ instituerat, perpetraret. Hæc oratio indicat, quid judicii Aurelianus habuerit de Zenobia: cujus ea castitas fuisse dicitur, ut ne virum suum quidem sciret, nisi tentatis conceptionibus. nam cum semel concubuisset, expectatis menstruis, continebat se, si prægnans esset: sin minus, iterum potestatem quærendis liberis dabat. Vixit regali pompa, more magis Persico. adorata est more regum Persarum: convivata est Imperatorum more Romanorum. Ad conciones*

galeata processit cum limbo purpureo, gemmis dependentibus per ultimam fimbriam; media etiam cyclade veluti fibula muliebri adstricta, brachio sæpe nudo. Fuit vultu subaquilo, fusci coloris, oculis supra modum vigentibus, nigris, spiritus divini, venustatis incredibilis: tantus candor in dentibus, ut margaritas eam plerique putarent habere, non dentes. vox clara & virilis: severitas, ubi necessitas postulabat, tyrannorum: bonorum Principum clementia, ubi pietas requirebat: larga prudenter, conservatrix thesaurorum, ultra femineum modum. Usa vehiculo carpentario, raro pilento, equo sæpius. Fertur autem vel tria vel quatuor milliaria frequenter cum peditibus ambulasse. Nata est Hispanorum cupiditate: bibit sæpe cum ducibus, cum esset alias sobria: bibit etiam cum Persis atque Armeniis, ut eos vinceret. Usa est vasis aureis gemmatis ad convivia, quibus & Cleopatra usa est. In ministerio eunuchos gravioris ætatis habuit, puellas nimis raras. Filios Latine loqui iusserat, adeo ut Græce vel difficile, vel raro loquerentur. Ipsa Latini sermonis non usquequaque ignara, sed ut loqueretur pudore cohibita: loquebatur & Ægyptiace ad perfectum modum. Historiæ Alexandrinæ atque Orientalis ita perita, ut eam epitomasse dicatur: Latinam autem Græce legerat. Cum illam Aurelianus cepisset, atque in conspectum suum ductam sic appellasset, *Quid, o Zenobia, ausa es insultare Romanis Imperatoribus?* illa dixisse fertur, *Imperatorem te esse cognosco, qui vincis: Gallienum, & Aureolum, & ceteros Principes non puta-*

vi. Victoriatm mei similem credens, in consortium regni venire, si facultas locorum pateretur, optavi. Ducta est igitur per triumphum, ea specie, ut nihil pompabilius populo Romano videretur. jam primum ornata gemmis ingentibus, ita ut ornamentorum onere laboraret. Fertur enim mulier fortissima sæpissime restitisse, cum diceret, se gemmarum onera ferre non posse. Vinciti erant præterea pedes auro, manus etiam catenis aureis: nec collo aureum vinculum deerat, quod scurra Perficus præferebat. Huic ab Aureliano vivere concessum est. ferturque vixisse cum liberis, matronæ jam more Romanæ, data sibi possessione in Tiburti, quæ hodieque Zenobia dicitur, non longe ab Hadriani palatio, atque ab eo loco, cui nomen est Cónchæ.

XXX. VICTORIA.

XXXI. NON tam digna res erat, ut etiam Victorina, sive Victoria, in literas mitteretur, nisi Gallieni mores hoc facerent, ut memoria dignæ etiam mulieres censerentur. Victoria enim, ubi filium ac nepotem a militibus vidit occisos, Postumium, deinde Lollianum, Marium etiam, quem Principem milites nuncuparunt, interemtos, Tetricum (de quo superius dictum est) ad imperium hortata est, ut virile semper facinus auderet: insignita est præterea hoc titulo, ut *castrorum* se diceret *Matrem*. Cusi sunt ejus nummi ærei, aurei, & argentei, quorum hodieque forma exstat apud Trevi-

ros. quæ quidem non diutius vixit. nam Tetrico imperante, ut plerique loquuntur, occisa; ut alii afferunt, fatali necessitate consumpta. Hæc sunt, quæ de triginta tyrannis dicenda videbantur: quos ego in unum volumen idcirco contuli, ne, si de singulis singula quæque narrarem, nascerentur indigna fastidia, & ea, quæ ferre lector non posset. Studiose in medio feminas posui, ad ludibrium Gallieni, quo nihil prodigiosius passa est respublica Romana. Duos etiam nunc tyrannos, quasi extra numerum, (quod alieni essent temporis) additurus: unum, qui fuit Maximini temporibus; alterum, qui Claudii: ut tyrannorum triginta viri hoc volumine tenerentur. Quæso, qui expletum jam librum acceperas, boni consulas, atque hos volumini tuo volens addas: quos ego, quemadmodum Valentem superiorem huic volumini, sic post Claudium & Aurelianum, his, qui inter Tacitum & Diocletianum fuerunt, addere destinaveram. Sed errorem meum major historiæ diligentia tuæ eruditionis avertit. Habeo igitur gratiam, quod titulum meum prudentiæ tuæ benignitas implevit. Nemo in templo Pacis dicturus est, me feminas inter tyrannos, cum risu & joco tyrannas videlicet & tyrannides, ut ipsi de me solent jactare, posuisse. Habent integrum numerum ex arcanis historiæ in meas literas datum. Titus enim & Censorinus, quorum unus, ut dixi, sub Maximino, alter sub Claudio fuit, ambo ab iisdem militibus, a quibus purpura velati fuerant, interempti sunt.

DE TITO.

XXXII. **D**OCET Dexippus, nec Herodianus tacet, omnesque, qui talia legenda posteris tradiderunt, Titum, Tribunum Maurorum, qui a Maximino inter privatos relictus fuerat, timore violentæ mortis, ut alii dicunt; invitum vero, & a militibus coactum, ut plerique asserunt, imperasse: atque hunc intra paucos dies, post vindicatam defectionem, quam consularis vir Magnus Maximino paraverat, a suis militibus interentum. imperasse autem mensibus sex. Fuit hic vir de primis erga rempublicam domi forisque laudabilis; sed imperio parum felix. Alii dicunt, ab Armeniis sagittariis, quos Maximinus, ut Alexandrinos, & oderat, & offenderat, Principem factum. Nec mireris, tantam esse varietatem de homine, cujus vix nomen agnoscitur. Hujus uxor Calpurnia fuit sancta & venerabilis femina, de genere Cæsoninorum, id est, Pisonum, quam majores nostri univiriam sacerdotem, inter sacratissimas feminas, adorarunt: cujus statuam in templo Veneris adhuc videmus Argolicam, sed auratam. Hæc uniones Cleopatranas habuisse perhibetur: hæc lancem centum librarum argenti, cujus plerique poetæ meminerunt, in qua majorum ejus expressa ostenderetur historia. Longius mihi videor processisse, quam res postulabat. sed quid faciam? omnis scientia naturæ facilitate verbosa est. quare ad Censorinum revertar, homi-

nem nobilem, sed qui non tam bono, quam malo reipublicæ, septem diebus dicitur imperasse.

DE CENSORINO.

XXXIII. CENSORINUS, vir plane militaris & antiquæ in curia dignitatis, bis Consul, bis Præfectus prætorii, ter Præfectus urbis, quarto Proconsul, tertio consularis, Legatus prætorius secundo, ædilitius quarto, quæstorius tertio, extra ordinem quoque legatione Persica functus, etiam Sarmatica. Post omnes tamen honores cum in agro suo degeret senex, atque uno pede claudicans vulnere, quod bello Persico, Valeriani temporibus, acceperat, factus est Imperator, & scurrarum joco Claudius appellatus est. Cumque se gravissime gereret, neque a militibus ob disciplinam censoriam ferri posset, ab his ipsis, a quibus factus fuerat, interemptus est. Exstat ejus sepulcrum, in quo grandibus literis circa Bononiam incisi sunt omnes ejus honores, ultimo tamen versu adscripto, FELIX AD OMNIA, INFELICISSIMUS IMPERATOR. Exstat ejus familia, Censorinorum nomine frequentata: cujus pars Thracias, odio rerum Romanarum, pars Bithyniam petiit. exstat etiam domus pulcherrima, adjuncta gentibus Flaviis, quæ quondam Titi Principis fuisse perhibetur. Habes integrum numerum triginta tyraannorum, qui cum malevolis quidem, sed bono animo, causabaris. Da nunc cuivis libellum, non tam diserte, quam fideliter scriptum. ne-

que ego eloquentiam videor pollicitus esse, sed rem: qui hos libellos, quos de vita Principum edidi, non scribo, sed dicto; & dicto cum ea festinatione, quam, si quid vel ipse promifero, vel tu petieris, sic perurges. ut respirandi non habeam facultatem. Nunc ad Claudium Principem redeo: de quo speciale mihi volumen, quamvis breve, merito vitæ illius, videtur edendum, addito fratre singulari viro; ita ut de familia tam sancta, & tam nobili, saltem pauca referantur.

TREBELLII POLLIONIS
DIVUS CLAUDIUS

A D

CONSTANTINUM AUG.

I. **V**ENTUM est ad Principem Claudium, qui nobis, intuitu Constantii Cæsaris, cum cura in literis digerendus est. de quo ego idcirco recusare non potui, quod alios, tumultuarios videlicet, Imperatores ac regulos scripseram eo libro, quem *De triginta tyrannis* edidi, qui Cleopatranam etiam stirpem, & Victorinam, & quæ nunc est, detinet. siquidem eo res processit, ut mulierum etiam vitas scribi Gallieni comparatio effecerit. neque enim fas erat eum tacere Principem, qui tantam generis sui prolem, qui bellum Gothicum sua virtute confecit, qui manum publicis cladibus victor imposuit, qui Gallienum, prodigiosum Imperatorem, etiamsi non auctor consilii fuit, tamen ipse imperaturus bono generis humani, a gubernaculis publicis depulit: qui si diutius in hac esset commoratus repu-

blica, Scipiones bonis & Camillos, omnesque illos veteres suis virtutibus, suis consiliis, sua providentia reddidisset.

II. Breve illius in imperio fuit tempus; sed breve fuisset, etiam si, quantum hominum vita suppetit, tantum vir talis imperare potuisset. Quid enim in illo non mirabile? quid non conspicuum? quid non triumphalibus vetustissimis præferendum? In quo Trajani virtus, Antonini pietas, Augusti moderatio, & magnorum Principum bona sic fuerunt, ut non ab aliis exemplum caperet, sed etiam si illi non fuissent, hic ceteris reliquisset exemplum. Doctissimi mathematicorum, centum & viginti annos homini ad vivendum datos judicant, neque amplius cuiquam jactitant esse concessum: etiam illud addentes, Mosem solum, Dei (ut Judæorum libri loquuntur) familiarem, centum viginti quinque annos vixisse: qui cum quereretur, quod juvenis interiret, responsum ei ab incerto ferunt numine, neminem plus esse victurum. Quare etiam si centum & viginti quinque annos Claudius vixisset, necessariam quidem mortem ejus expectandam fuisse, (ut Tullius de Scipione loquitur pro Milone) stupenda & mirabilis docet vita. Quid enim magnum vir ille domi forisque non habuit? Amavit parentes. quid mirum? amavit & fratres. jam potest dignum esse miraculo. Amavit propinquos: res nostris temporibus comparanda miraculo. Invidit nulli, malos persecutus est. Furēs judices palam aperteque damnavit. Stultis, quasi negligeret, indulgit. Leges optimas dedit. Talis in republica fuit, ut ejus stirpem

ad imperium summi Principes eligerent, emendatior Senatus optaret.

III. In gratiam me quispiam putet Constantii Cæsaris loqui: sed testis est & tua conscientia, & vita mea, me nihil unquam cogiisse, dixisse, fecisse gratiosum. Claudium Principem loquor, cuius vita, probitas, & omnia, quæ in republica gessit, tantam posteris famam dedere, ut Senatus populusque Romanus novis eum honoribus post mortem affecerit. Illi clypeus aureus, vel ut grammatici loquuntur, clypeum aureum, Senatus totius iudicio, in Romana curia collocatum est; ut etiam nunc videtur expressa thorace vultus ejus imago. Illi, quod nulli antea, populus Romanus sumtu suo in Capitolio, ante Jovis Optimi Maximi templum, statuam auream decem pedum collocavit. Illi totius orbis iudicio, in Rostris posita est columna, cum palmata statua superfixa, librarum argenti mille quingentarum. Ille, velut futurorum memor, gentes Flavias, quæ Vespasiani & Titi, nolo autem dicere Domitiani, fuerant, propagavit. Ille bellum Gothicum brevi tempore implevit. Adulator igitur Senatus, adulator populus Romanus, adulatrices exteræ gentes, adulatrices provinciæ: siquidem omnes ordines, omnis ætas, omnis civitas, statuis, vexillis, coronis, fanis, arcubus bonum Principem, aris ac templis honoraverunt.

IV. Interest eorum, qui bonos imitantur Principes, & totius orbis humani, cognoscere, quæ de illo viro senatusconsulta sint condita, ut omnes iudicium publicæ mentis agnoscant. Nam cum esset

nuntiatum nono Kalend. Aprilis ipso in sacratio Matris, sanguinis die, Claudium Imperatorem factum, neque cogi Senatus, sacrorum celebrandorum causa, posset, sumtis togis itum est ad Apollinis templum, ac lectis literis Claudii Principis, hæc in Claudium dicta sunt: *Auguste Claudi, Dii te nobis præsent:* (dictum sexagies) *Claudi Auguste, Principem te, aut qualis tu es, semper optavimus:* (dictum quadragies) *Claudi Auguste, te respublica requirebat:* (dictum quadragies) *Claudi Auguste, tu frater, tu pater, tu amicus, tu bonus Senator, tu vere Princeps:* (dictum octuagies) *Claudi Auguste, tu nos ab Aureolo vindica:* (dictum quinquies) *Claudi Auguste, tu nos a Palmyrenis vindica:* (dictum quinquies) *Claudi Auguste, tu nos a Zenobia & a Victoria libera:* (dictum septies) *Claudi Auguste, Tetricus nihil fecit:* (dictum septies.)

V. Qui primum ut factus est Imperator, Aureolum, qui gravior reipublicæ fuerat, quod multum Gallieno placebat, conflictu habito à reipublicæ gubernaculis depulit, tyrannumque, missis ad populum edictis, datis etiam ad Senatum orationibus, judicavit. His accedit, quod arrogantem Aureolum, & foedus petentem, Imperator gravis & severus non audivit, responso tali repudiatum, *Hæc a Gallieno petenda fuerant, qui consentire moribus poterat, & timere.* Denique iudicio militum apud Mediolanum Aureolus dignum exitum vitæ ac moribus suis habuit: & hunc tamen quidam historici laudare conati sunt, & ridicule quidem. Nam Gallus Antipater, ancillariorum & historicorum dehonestat.

mentum, principium de Aureolo sic habuit, *Venerimus ad Imperatorem nominis sui*. Magna ejus videlicet virtus, ab auro nomen accipere. At ego scio, sæpius inter gladiatores bonis pugnatoribus hoc nomen appositum. Habuit proxime tuus libellus munerarius hoc nomen in indice ludorum.

VI. Sed redeamus ad Claudium. Nam ut superius diximus, illi Gothi, qui evaserant eo tempore, quo illos Macrianus est persecutus, quosque Claudius emitti non siverat, ne quid fieret, quod effectum est, omnes gentes suorum ad Romanas incitaverunt prædas. Denique Scytharum diversi populi, Peucini, Trutungii, Austrogothi, Virtingui, Sigipedes, Celtæ etiam, & Heruli, prædæ cupiditate in Romanum solum & rempublicam venerunt, atque illic pleraque vastarunt, dum aliis occupatus est Claudius, dumque se ad id bellum, quod confecit, imperatorie instruit; ut videantur fata Romana boni Principis occupatione lentata. sed credo, ut Claudii gloria accresceret, ejusque fieret gloriosior toto penitus orbe victoria. Armatarum denique gentium trecenta viginti millia tunc fuisse. Dicat nunc, qui nos adulationis accusat, Claudium minus esse amabilem. Armatarum trecenta viginti millia. Quis tandem Xerxes hoc habuit? quæ fabella istum numerum effinxit? quis poeta composuit? Trecenta viginti millia armatarum fuerunt. Adde servos, adde familias, adde carraginem, & epota flumina consumtasque silvas. Laborasse denique ipsam, quæ tantum barbarici tumoris excepit, terram puto.

VII. Exstat ipsius epistola, missa ad Senatum legenda ad populum, qua indicat de numero barbarorum, quæ talis est: *Senatui populoque Romano Claudius Princeps.* (hanc autem ipse dictasse perhibetur: ego verba magistri memoriæ non requiro) *Patres conscripti, militantes audite, quod verum est. Trecenta viginti millia barbarorum in Romanum solum armati venerunt: hæc si vicero, vos vicem reddite meritis: si non vicero, scitote, me post Gallienum velle pugnare. Fatigata est tota respublica. Pugnabimus post Valerianum, post Ingenuum, post Regillianum, post Lollianum, post Postumium, post Celsum, post mille alios, qui contemtu Gallieni Principis a republica defecerunt. Non scuta, non spathæ, non pila jam supersunt. Gallias & Hispanias, vires reipublicæ, Tetricus tenet, & omnes sagittarios, quod pudet dicere, Zenobia possidet. Quidquid fecerimus, satis grande est. Hos igitur Claudius ingenita illa virtute superavit, hos brevi tempore attrivit; de his vix aliquos ad patrium solum redire permisit. Rogo, quantum pretium est clypeus in curia tantæ victoriæ? quantum una aurea statua? Dicit Ennius de Scipione: *Quantam statuam faciet populus Romanus, quantam columnam, quæ res tuas gestas loquatur?* Possumus dicere, Flavium Claudium, unicum in terris Principem, non columnis, non statuis, sed famæ viribus adjuvari.*

VIII. Habuerunt præterea duo millia navium, duplicem scilicet numerum, quam illum, quo tota pariter Græcia omnisque Theffalia urbes Asiæ quondam expugnare conata est. Sed illud poeticus

stilus fingit: hoc vera continet historia. Claudio igitur scriptores adulamur. qui duo millia navium barbararum, & trecenta viginti millia armatorum delevit, oppressit, attrivit: qui carraginem tantam, quantam numerus hic armatorum sibimet aptare potuit & parare, nunc incendia fecit, nunc cum omnibus familiis Romano servitio deputavit, ut docet ejusdem epistola, quam ad Junium Brocchum scripsit Illyricum tuentem. *Claudius Broccho. Delevimus trecenta viginti millia Gothorum, duo millia navium merfimus. Tecta sunt flumina scutis: spathis & lanceolis omnia litora operiuntur. Campi ossibus latent recti: nullum iter purum est: ingens carrago deserta est. Tantum mulierum cepimus, ut binas & terras mulieres victor sibi miles possit adjungere.*

IX. Et utinam Gallienum non esset passa respública: utinam sexcentos tyrannos non pertulisset! Salvis militibus, quos varia proelia sustulerunt, salvis legionibus, quas Gallienus male victor occidit, quantum esset additum reipublicæ? Siquidem nunc verba naufragii publici colligit nostra diligentia, ad Romanæ reipublicæ decus. Pugnatum est enim apud Mœsos, & multa proelia fuerunt apud Marcianopolin; multi naufragio perierunt; plerique capti reges; captæ diversarum gentium nobiles feminae; impletæ barbaris servis, senibusque cultoribus Romanæ provinciæ. Factus miles barbarus & colonus ex Gotho. nec ulla fuit regio, quæ Gothum servum triumphali quodam servitio non haberet. Quid boum barbarorum nostri videre majores? quid ovium? quid equarum, quas fama no-

bilitat, Celticarum? Hoc totum ad Claudii gloriam pertinet. Claudius & securitate rempublicam, & opulentia nimietate donavit. Pugnatum præterea est apud Byzantios, ipsis, qui superfuerant, Byzantiis fortiter facientibus. pugnatum apud Theffalonicenses, quos Claudio absente obsederant barbari. pugnatum in diversis regionibus; & ubique auspiciis Claudianis victi sunt Gothi, prorsus ut jam tunc Constantio Cæsari nepoti futuro videretur Claudius securam parare rempublicam.

X. Et bene venit in mentem, exprimenda est fors, quæ Claudio data esse perhibetur: eo magis, ut intelligant omnes, genus Claudii ad felicitatem reipublicæ divinitus constitutum. Nam cum consuleret factus Imperator, quamdiu imperaturus esset, fors talis emerfit:

*Tu, qui nunc patrias gubernas oras,
Et mundum regis, arbiter Deorum;
- - - in veteres tuis novellis;
Regnabunt etenim tui minores,
Et reges facient suos minores.*

Item cum in Apennino de se consuleret, responsum hujusmodi accepit:

Tertia dum Latio regnantem viderit æstas.

Item cum de posteris suis:

His ego nec metas rerum nec tempora pono.

Item cum de fratre Quintillo, quem consortem habere volebat imperii, responsum est:

Ostendent terris hunc tantum fata.

Quæ idcirco posui, ut sit omnibus clarum, Constantium divini generis virum, sanctissimum Cæ-

farem, & Augustæ ipsum familiæ esse, & Augustos multos de se daturum, salvis Diocletiano & Maximiano Augustis, & ejus fratre Galerio.

XI. Sed dum hæc a Divo Claudio aguntur, Palmyreni, ducibus Saba & Timogene, contra Ægyptios bellum sumunt; atque ab his, Ægyptia pervicacia & indefessa pugnandi continuatione, vincuntur. Dux tamen Ægyptiorum Probatas Timogenis insidiis interemtus est. Ægyptii vero omnes se Romano Imperatori dediderunt, in absentis Claudii verba jurantes. Atticiano & Orphito Consulibus, auspicia Claudiana favor divinus adjuvit. Nam cum se in Hæmimontum multitudo barbararum gentium, quæ superfuerant, contulisset, illic ita fame ac pestilentia laborarunt, ut jam Claudius dedignaretur & vincere. Denique finitum est asperrimum bellum, terroresque Romani nominis sunt depulsi. Vera dici fides cogit; simul ut sciant hi, qui adulatorem nos existimari cupiunt, id, quod historia dici postulat, non tacere. Eo tempore, quo parta est plena victoria, plerique milites Claudii, secundis rebus elati, quæ sapientium quoque animos fatigant, ita in prædam versi sunt, ut non cogitarent, a paucissimis se posse fatigari, dum occupati animo atque corporibus, avertendis prædis inserviunt. denique in ipsa victoria prope duo millia militum a paucis barbaris, & iis, qui fugerant, interemti sunt. Sed ubi hoc comperit Claudius, omnes, qui rebelles animos extulerant, conducto exercitu rapit, atque in vincula Romam etiam mittit, ludo publico deputandos. ita id, quod vel fortuna, vel miles egerat,

virtute boni Principis antiquatum est. nec sola de hoste victoria, sed etiam vindicta præsumta est. In quo bello quod gestum est, equitum Dalmatarum ingens exstitit virtus, quod originem ex ea provincia Claudius videbatur ostendere; quamvis alii Dardanum, & ab Illo Trojanorum, atque ipso Dardano, sanguinem dicerent trahere.

XII. Fuerunt per ea tempora & apud Cretam Scythæ, & Cyprum vastare tentarunt: sed ubique morbo exercitu laborante, superati sunt. Finito sane bello Gothico, gravissimus morbus increbuit; tunc cum etiam Claudius affectus morbo mortales reliquit, & familiare virtutibus suis petiit coelum. Quo ad Deos atque ad sidera demigrante, *Quintillus* frater ejusdem, vir sanctus, & sui fratris, ut vere dixerim, frater, delatum sibi omnium iudicio suscepit imperium, non hereditarium, sed merito virtutum: qui factus esset Imperator, etiamsi frater Claudii Principis non fuisset. Sub hoc barbari, qui superfuerant, Anchialo vastata, conati sunt Nicopolin etiam obtinere. Sed illi provincialium virtute obriti sunt. Quintillus autem ob brevitatem temporis, nihil dignum imperio gerere potuit: nam septimadecima die, quod se gravem & ferium contra milites ostenderat, ac verum Principem pollicebatur, eo genere, quo Galba, quo Pertinax, interemptus est. Et Dexippus quidem Claudium non dicit occisum, sed tantum mortuum. nec tamen addidit morbo, ut dubium sentire videatur.

XIII. Quoniam res bellicas diximus, de Claudii genere & familia saltem pauca dicenda sunt, ne ea,

quæ scienda sunt, præterisse videamur. Claudius, Quintillus, & Crispus, fratres fuerunt. Crispi filia, Claudia: ex ea & Eutropio, nobilissimo gentis Dardanæ viro, Constantius Cæsar est genitus. Fuerunt etiam sorores: quarum una, Constantina nomine, nupta Tribuno Assyriorum, in primis annis defecit. De avis nobis parum cognitum. varia enim plerique prodiderunt. Ipse Claudius insignis morum gravitate, insignis vita singulari & unica castimonia, vini parcus, ad cibum promptus, statura procerus, oculis ardentibus, lato & pleno vultu, digitis usque adeo fortibus, ut sæpe equis & mulis ictu pugni dentes excusserit. Fecerat hoc etiam adolescens in militia, cum, ludicro Martiali, in campo luctamen inter fortissimos quosque monstraret. nam iratus ei, qui non balteum, sed genitalia sibi contorserat, omnes dentes uno pugno excussit. quæ res indulgentiam meruit, pudore vindictæ: siquidem tunc Decius Imperator, quo præfente fuerat perpetratum, & virtutem & verecundiam Claudii publice prædicavit; donatumque armillis & torquibus, a militum congressu faceffere præcepit, ne quid atrocius, quam luctamen exigit, faceret. Ipsi Claudio liberi nulli fuerunt: Quintillus duos reliquit: Crispus, ut diximus, filiam.

XIV. Nunc ad iudicia Principum veniamus, quæ de illo a diversis edita sunt: & eatenus quidem, ut appareret, quandoque Claudium Imperatorem futurum. Epistola Valeriani ad Zosimionem, Procuratorem Syriæ. *Claudium, Illyricianæ gentis virum, Tribunum Martiæ quintæ legioni fortissimæ dedimus,*

virum devotissimis quibusque ac fortissimis veterum præferendum. Huic salarium de nostro privato arario dabis, annuos frumenti modios tria millia, hordei sex millia, laridi libras duo millia, vini veteris sextarios tria millia quingentos, olei boni sextarios centum quinquaginta, olei secundi sextarios sexcentos, salis modios viginti, ceræ pondo centum quinquaginta; fœni, paleæ, aceti, oleris, herbarum, quantum satis est; pellium tentoriarum, decurias triginta, mislos annuos sex, equos annuos tres, camelos annuas decem, mulas annuas novem; argenti in opere annua pondo quinquaginta, Philippeos nostri vultus, annuos centum quinquaginta, & in strenis quadraginta septem, & trientes centum sexaginta. Item in caucos & scyphos pondo undecim: item in caucos & scyphos & zuma pondo undecim. Tunicas ruffas militares annuas, sagochlamydes annuas duas, fibulas argenteas inauratas duas, fibulam auream cum acu Cyprea unam. Bateum argenteum inauratum unum, annulum bigemmeum uncialem, brachialem unum unciarum septem. Torquem libralem unum, cassidem inauratam unam. Scuta chryso-graphata duo, lorica unam, quam refundat. Lanceas Herculeanas duas, acilides duas, falces duas, falces fœnarias quatuor. Cocum, quem refundat, unum: mulionem, quem refundat, unum. Mulieres speciosas ex captivis duas. Albam subsericam unam, cum purpura succubitana: subarmale unum cum purpura Maurra. Notarium, quem refundat, unum: structorem, quem refundat, unum. Accubitalium Cypriorum paria duo. Interulas puras duas: fascias viriles duas: togam, quam refundat, unam. Latium clayum, quem refundat,

unum. Venatores, qui obsequantur, duos: carpentarium unum. Curam prætorii unum. Aquarium unum. Piscatorem unum. Dulciarium unum. Ligni quotidiani pondo mille, si est copia: sin minus, quantum fuerit, & ubi fuerit: coctilium quotidiana batilla quatuor. Balneatorem unum, & ad balneas ligna: sin minus, lavetur in publico. Jam cetera, quæ propter minutias suas scribi nequeunt, pro moderatione præstabis, sed ita, ut nihil adæretur: & si alicubi aliquid defuerit, non præstetur, nec in nummo exigatur. Hæc autem omnia idcirco specialiter, non quasi Tribuno, sed quasi duci detuli, quia vir talis est, ut ei plura etiam deferenda sint.

XV. Item ex epistola ejusdem alia, inter cetera ad Ablavium Murenam, Præfectum prætorii: *Desine autem conqueri, quod adhuc Claudius est Tribunus, nec exercitus ducem loco accipit: unde etiam Senatam & populum conqueri jactabas. dux factus est, & dux totius Illyrici. habet in potestatem Thracias, Mæcias, Dalmatas, Pannonios, Dacos exercitus: vir ille summus, nostro quoque judicio, speret Consulatum, ejus animo accommodum est, quando voluerit, accipiat prætorianam, accipiat præfecturam. Sane scias, tantum ei a nobis decretum salarii, quantum habet Ægypti Præfectura: tantum vestium, quantum Proconsulatu Africano detulimus: tantum argenti, quantum accipit curator Illyrici Metatius: tantum ministeriorum, quantum nos ipsi nobis per singulas quasque decernimus civitates: ut intelligant omnes, quæ sit nostra de viro tali sententia.*

XVI. Item epistola Decii de eodem Claudio. *De-*

cius Messalæ, Præfidi Achajæ, salutem. Inter cetera, Tribunum vero Claudium, optimum juvenem, fortissimum militem, constantissimum civem, castris, Senatui & reipublicæ necessarium, in Thermopylas ire præcepimus, mandata eidem cura Peloponnensium; scientes, neminem melius omnia, quæ injungimus, esse curaturum. Huic ex regione Dardania dabis milites ducentos, ex cataphractariis centum, ex equitibus centum & sexaginta, ex sagittariis Creticis sexaginta, ex tironibus bene armatos mille. nam bene illi novi creditur exercitus: neque enim illo quisquam devotior, fortior, gravior invenitur.

XVII. Item epistola Gallieni, cum nuntiatum esset per frumentarios, Claudium irasci, quod ille mollius viveret: *Nihil me gravius accepit, quam quod notoria tua intimasti, Claudium, parentem amicunque nostrum, insinuatis sibi falsis plerisque, graviter irasci. Quæso igitur, mi Venuste, si mihi fidem exhibes, ut eum facias a Grato & Herenniano placari, nescientibus hoc militibus Dacisianis, qui jam sæviunt, ne graviter ferant. Ipse ad eum dona misi: quæ ut liberter accipiat, tu facies. Curandum præterea est, ne me hoc scire intelligat, ac sibi succensere judicet, & pro necessitate ultimum consilium capiat. Misi autem ad eum pateras gemmatas trilibres duas, scyphos aureos gemmatos trilibres duos: discum corymbiatum argenteum librarum viginti: lancem argenteam pampinatam librarum triginta: patinam argenteam hederatam librarum viginti & trium: boletar halieuticum argenteum librarum viginti: urceos duos auro inclusos, argenteos librarum sex, & in vasis minoribus argenti libras vi-*

ginti quinque : calices Ægyptios , operisque diversi ; decem : chlamydes veri luminis limbatae duas : vestes diversas sedecim , albam subsericam , paragaudem triuncem unam , zanchas de nostris Parthicis paria tria , singiliones Dalmatenses decem , chlamydem Dardanicam mantuelem unam , penulam Illyricianam unam , bardocucullum unum , cucutia villosa duo , oraria Sarabdena quatuor : aureos Valerianos centum quinquaginta : trientes Saloninianos trecentos .

XVIII. Habuit & Senatus judicia , priusquam ad imperium perveniret , ingentia . nam cum esset nuntiatum , illum cum Macriano fortiter contra gentes in Illyrico dimicasse , acclamavit Senatus : *Claudi , dux fortissime , habeas ! Virtutibus tuis , devotioni tuæ . Claudio statuam omnes dicamus . Claudium Consulem omnes cupimus . Qui amat rempublicam , sic agit : qui amat Principes , sic agit . Antiqui milites sic egerunt . Felicem te , Claudii , iudicio Principum , felicem te virtutibus tuis , Consulem te , te Praefectum . Vivas Valerie : ameris a Principe . Longum est , tam multa , quam meruit vir ille , perscribere : unum tamen tacere non debeo , quod illum & Senatus , & populus , ante imperium , & in imperio , & post imperium sic dilexit , ut satis constet , neque Trajanum , neque Antoninos , neque quemquam alium Principem sic amatum .*

FLAVII VOPISCI SYRACUSII

DIVUS AURELIANUS.

I. **H**ILARIBUS, quibus omnia festa & fieri debere scimus, & dici, impletis solemnibus, vehiculo suo me & judiciali carpento Præfectus urbis, vir illustris, ac præfata reverentia nominandus, Junius Tiberianus accepit. Ibi cum animus, a causis atque a negotiis publicis solutus ac liber, vacaret, sermonem multum a Palatio usque ad hortos Valerianos instituit, & in ipso præcipue de vita Principum. Cumque ad templum Solis venissemus, ab Aureliano Principe consecratum, quod ipse nonnihilum ex ejus origine sanguinem duceret, quæfivit a me, quis vitam ejus in literas retulisset. Cui ego cum respondissem, neminem a me Latinorum, Græcorum aliquos lectitatos, dolorem gemitus sui vir sanctus per hæc verba profudit: *Ergo Therstem, Sinonem, ceteraque illa prodigia vetustatis, & nos bene scimus, & posteri frequentabunt. Divum Aurelianum, clarissimum Principem, severissimum Imperatorem, per quem totus Romano nomini orbis est restitutus, posteri nescient? Deus avertat hanc amen-*

tiam. Et tamen, si bene novi, ephemeridas illius viri scriptas habemus, etiam bella, charactere historico digesta, quæ velim accipias, & per ordinem scribas, additis, quæ ad vitam pertinent. Quæ omnia ex libris linteis, in quibus ipse quotidiana sua scribi præceperat, pro tua sedulitate condiscas. Curabo autem, ut tibi ex Ulpia bibliotheca & libri lintei proferantur. Tu velim Aurelianum ita, ut est, quatenus potes, in literas mittas. Parui ipse quidem præceptis: accepi libros Græcos, & omnia mihi necessaria in manum sumsi: ex quibus & quæ digna erant memoratu, in unum libellum contuli. Tu velim meum munus boni consulas: & si hoc contentus non fueris, lectites Græcos, linteos etiam libros requiras, quos Ulpia tibi bibliotheca, cum volueris, ministrabit.

II. Et quoniam sermo nobis de Trebellio Polliōne, qui a duobus Philippis usque ad Divum Claudium, & ejus fratrem Quintillum, Imperatores tam claros, quam obscuros, memoriæ prodidit, in eodem vehiculo fuit, afferente Tiberiano, quod Pollio multa incuriose, multa breviter prodidisset; me contra dicente, neminem scriptorum, quantum ad historiam pertinet, non aliquid esse mentitum, prodente quin etiam, in quo Livius, in quo Sallustius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus, manifestis testibus convincerentur: pedibus in sententiam transitum faciens, ac manum porrigens jucundam præterea, *Scribe, inquit, ut libet: securus, quod velis, dicas, habiturus mendaciorum comites, quos historicæ eloquentiæ mirantur auctores.*

III. Ac ne multa & frivola proœmiis odiosis intexam, Divus Aurelianus ortus, ut plures loquuntur, Sirmii, familia obscuriore: ut nonnulli, Dacia ripensi. Ego autem legisse memini auctorem, qui eum Mœsia genitum prædicaret. Et evenit quidem, ut de eorum virorum genitili solo nesciatur, qui humiliori loco nati, plerumque solum genitale confingunt, ut dent posteritati de locorum splendore fulgorem. nec tamen magnorum Principum virtutibus summa sciendi est, ubi quisque sit genitus, sed qualis in republica fuerit. An Platonem magis commendat, quod Atheniensis fuerit, quam quod unicum sapientiæ munus illuxerit? An eo minores inveniuntur Aristoteles Stagirita, Eleatesque Zenon, aut Anacharsis Scythæ, quod in minimis nati sunt viculis, cum illos ad cœlum omnis philosophiæ virtus extulerit?

IV. Atque ut ad ordinem redeam, Aurelianus modicis ortus parentibus, a prima ætate ingenio vivacissimus, viribus clarus, nullum unquam diem prætermisit, quamvis festum, quamvis vacantem, quo non se pilo & sagittis ceterisque armorum exerceret officiis. Matrem quidem ejus Callicrates Tyrius, Græcorum longe doctissimus scriptor, sacerdotem templi Solis, in eo vico, in quo habitabant parentes, fuisse dicit. habuisse quin etiam nonnihilum divinationis, adeo ut aliquando marito suo jurgans ingesserit, cum ejus & stultitiam increparet & vilitatem, *En Imperatoris patrem.* ex quo constat, illam mulierem scisse fatalia. Idem dicit, auspicia imperii Aureliano hæc fuisse. pri-

num, pueri ejus pelvem, serpentem plerumque cinxisse, neque unquam occidi potuisse: postremo ipsam matrem, quæ hoc viderat, serpentem quasi familiarem occidere noluisse. his accedit, quod ex palliolo purpureo, quod Soli sui temporis Imperator obtulerat, sacerdos mulier crepundia filio fecisse perhibetur. Addit etiam illud, quod vincitum fasciola Aurelianum aquila innoxie de cunis levaverit, & in aram posuerit, quæ juxta facellum forte sine ignibus erat. Idem auctor est, vitulum matri ejus natum miræ magnitudinis, candidum, sed purpurantibus maculis, ita ut haberet in latere uno avem, in alio coronam.

V. Multa superflua in eodema legisse memini: quippe qui asseverat etiam, rosas in ejusdem mulieris chorte, nato Aureliano, exisse purpureas, odoris rosei, floris aurei. Fuerunt & postea multa omina jam militanti, futuri, ut res monstravit, imperii. nam ingrediente eo Antiochiam in vehiculo, quod præ vulnere tunc equo sedere non posset, ita pallium purpureum, quod in honorem ejus expansum fuerat, decidit, ut humeros ejus tegeret. Et cum in equum transire vellet, (quia invidiosum tunc erat vehiculis in civitate uti) equus est ei Imperatoris applicitus, cui per festinationem infedit. sed ubi comperit, semet ad suum transtulit. Data est ei præterea, cum legatus ad Persas issset, patera, qualis solet Imperatoribus dari a rege Persarum, in qua insculptus erat Sol, eo habitu, quo colebatur in eo templo, in quo mater ejus fuerat sacerdos. Donatus eidem etiam elephantus

præcipuus, quem ille Imperatori obtulit: solusque omnium privatus Aurelianus elephantî dominus fuit.

VI. Sed ut hæc & talia omittamus, fuit decorus, & gratia viriliter speciosus: statura procerior, nervis validissimis, vini & cibi paulo cupidior, libidinis raræ, severitatis immensæ, disciplinæ singularis, gladii exferendi cupidus. nam cum essent in exercitu duo Aureliani Tribuni, hic, & alius, qui cum Valeriano captus est, huic signum exercitus apposerat *Manu ad ferrum*; ut si forte quæreretur, quis Aurelianus aliquid vel fecisset, vel gessisset, fuggeretur, *Aurelianus Manu ad ferrum*, atque cognosceretur. Privati hujus multa existant egregia facinora. nam erumpentes Sarmatas in Illyrico, cum trecentis præsidiariis solus attrivit. Refert Theoclius, Cæsarianorum temporum scriptor, Aurelianium manu sua bello Sarmatico uno die quadraginta & octo interfecisse, plurimis autem & diversis diebus ultra nongentos quinquaginta; adeo ut etiam ballistea pueri & saltatiunculas in Aurelianium tales componerent, quibus diebus festis militariter saltitarent.

Mille, mille, mille, mille, mille, mille, decollavimus.

Unus homo mille, mille, mille, mille, decollavimus.

Mille, mille, mille vivat, qui mille, mille occidit.

Tantum vini habet nemo, quantum fudit sanguinis.

Hæc video esse perfrivola: sed quia supra scriptus auctor ita eadem, ut sunt Latine, suis scriptis inseruit, tacenda esse non credidi.

VII. Idem apud Maguntiacum Tribunus legionis

sextæ Gallicanæ, Francos irruentes, cum vagarentur per totam Galliam, sic afflixit, ut trecentos ex his captos, septingentis interemis, sub corona vendiderit. Unde iterum de eo facta est cantilena: *Mille Francos, mille Sarmatas semel & semel occidimus: Mille, mille, mille, mille, mille, Persas quærimus.* Hic autem, ut supra diximus, militibus ita timori fuit, ut sub eo, posteaquam semel cum ingenti severitate castrensia peccata correxit, nemo peccaverit. Solus denique omnium, militem, qui adulterium cum hospitis uxore commiserat, ita punivit, ut duarum arborum capita inflecteret, ad pedes militis deligaret, easdemque subito dimitteret, ut scissus ille utrinque penderet. quæ res ingentem timorem omnibus fecit. Hujus epistola militaris est ad vicarium suum data hujusmodi: *Si vis Tribunus esse, immo si vis vivere, manus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat, ovem nemo contigat. Uvam nullius auferat, segetem nemo deterat: oleum, sal, lignum, nemo exigat: annona sua contentus sit. De præda hostis, non de lacrimis provincialium, habeat. Arma tersa sint: ferramenta sarniata, calceamenta fortia. Vestis nova vestem veterem excludat. Stipendium in balteo, non in popina habeat. Torquem brachialem & anulum apponat: equum sagmarium suum defricet, capitum animalis non vendat, mulum centuriatum commiter curet. Alter alteri quasi servus obsequatur: a medicis gratis curentur: haruspibus nihil dent: in hospitibus caste se agant: qui litem fecerit, vapulet.*

VIII. Inveni nuper in Ulpia bibliotheca inter linteos libros epistolam Divi Valeriani, de Aure-

liano Principe scriptam, quam ad verbum, ut decebat, inferui. *Valerianus Augustus Antonino Gallo Consuli. Culpas me familiaribus literis, quod Postumio filium meum Gallienum, magis quam Aureliano, commiserim: cum utique & severiori & puer credendus fuerit & exercitus: nec tu id diutius judicabis, si bene scieris, quantæ sit Aurelianus severitatis. nimius est, multus est, gravis est, & ad nostra jam non facit tempora. Testor autem omnes Deos, me etiam timuisse, ne quid etiam erga filium meum severius, si quid ille fecisset (ut est natura pronus ad ludicra) levius, cogitaret. Hæc epistola indicat, quantæ fuerit severitatis, ut illum Valerianus etiam timuisse se dicat.*

IX. Et ejusdem Valeriani alia est epistola, quæ laudes illius continet: quam ego ex scriniis præfecturæ urbanæ protuli. nam illi Romam venienti salaria sui ordinis sunt decreta. Exemplum, epistolæ: *Valerianus Augustus Cejonio Albino Præfecto urbi. Vellemus quidem singulis quibusque devotissimis reipublicæ viris multo majora deferre compendia, quam eorum dignitas postulat; maxime ubi honorem vita commendat. debet enim quid, præter dignitatem, præmium esse meritorum. Sed facit rigor publicus, ut accipere de provinciarum oblationibus ultra ordinis sui gradum nemo plus possit. Aurelianum, fortissimum virum, ad inspicienda & ordinanda castra omnia destinavimus: cui tantum a nobis, atque ab omni republica, communi totius exercitus confessione, debetur, ut digna illo vix aliqua, vel nimis magna sint munera. Quid enim in illo non clarum? quid non Corvinis & Scipionibus conferendam? Ille liberator Illyrici, ille*

Galliarum restitutor, ille dux magni totius exempli. Et tamen nihil præterea possum addere tanto viro ad muneris gratiam, quam patitur sobria & bene gerenda respublica. Quare sinceritas tua, mi parens carissime, supradicto viro efficiet, quamdiu Romæ fuerit, panes militares mundos sedecim, panes militares castrenses quadraginta; vini mensalis sextarios quadraginta; porcellum dimidium; gallinaceos duos; porcinae pondo triginta; bubulae pondo quadraginta; olei sextarium unum; & item olei secundi sextarium unum; liquaminis sextarium unum; salis sextarium unum; herbarum, olerum, quantum satis est. Sane quoniam ei aliquid præcipue decernendum est, quamdiu Romæ fuerit, pabula extra ordinem decernes: ipsi autem ad sumtus, aureos Antoninianos diurnos binos, argenteos Philippeos minutulos quinquagenos, æris denarios centum, reliqua per Præfectos ærarii præbebuntur.

X. Frivola hæc fortassis cuipiam, & nimis levia esse videantur: sed curiositas nihil recusat. Habuit ergo multos ducatus, plurimos Tribunatus, vicarias ducum & Tribunorum, diversis temporibus, prope quadraginta; usque adeo, ut etiam Ulpii Criniti (qui se de Trajani genere referebat, & fortissimi revera viri, & Trajani simillimi, qui pictus est cum eodem Aureliano in templo Solis, quem Valerianus Cæsaris loco habere instituerat) vicem sumeret, exercitum duceret, limitem restitueret, prædam militibus daret, Thracias bobus, equis, mancipiis, captivis locupletaret, manubias in Palatio collocaret, quingentos servos, duo millia vaccarum, equas mille, ovium decem millia, caprarum quindecim mil-

lia, in privatam villam Valeriani congereret. Tunc enim Ulpius Crinitus, publice apud Byzantium sedenti Valeriano in thermis egit gratias, dicens, *magnum de se iudicium habitum, quod eidem vicarium Aurelianum dedisset: quare eum statuit arrogare.*

XI. Interest epistolas nosse Aureliano scriptas, & ipsam arrogationem. Epistola Valeriani ad Aurelianum: *Si esset alius, Aureliane jucundissime, qui Ulpii Criniti vicem posset implere, tecum de ejus virtute ac sedulitate conferrem. nunc tecum requirere potuisssem. Suscipe bellum a parte Nicopolis, ne nobis ægritudo Criniti obsit. Fac, quidquid potes. Multa non dico: in tua erit potestate militiæ magisterium. habes sagittarios Ilyreos trecentos, Armenios sexcentos, Arabas centum: quinquaginta, Saracenos ducentos, Mesopotamios auxiliares quadringentos: habes legionem tertiam Felicem, & equites cataphractarios octingentos. Tecum erit Hartomundus, Haldegastes, Hildemundus, Carioviscus. Commeatus a Præfectis necessarius in omnibus castris est constitutus. Tuum est, pro virtutibus tuis atque sollertia, illic hiemalia & æstiva disponere, ubi tibi nihil deerit: quærere præterea, ubi carrago sit hostium, & vere scire, quanti qualesque sint; ut non vinum aut annona consumatur, aut tela jaciantur, in quibus res bellica constituta est. Ego de te tantum, Deo favente, spero, quantum de Trajano, si viveret, posset sperare respublica. Neque enim minor est, in cujus locum fidemque te legi. Consulatum cum eodem Ulpio Crinito in annum sequentem a die undecimo Kalendarum Juniarum, in locum Gallieni & Valeriani, sperare te convenit sumtu publico. levanda est enim pars.*

pertas eorum hominum, qui diu reipublicæ viventes, pauperes sunt; & nullorum magis. His quoque literis indicatur, quantus fuerit Aurelianus, & revera neque quisquam aliquando ad summam rerum pervenit, qui non a prima ætate gradibus virtutis ascenderit.

XII. *Literæ de Consulatu. Valerianus Augustus Ælio Xifidio, Præfecto ærarii. Aureliano, cui Consulatum detulimus ob paupertatem, qua ille magnus est, ceteris major, dabis ad editionem Circensium aureos Antoninianos trecentos, argenteos Philippeos minutulos tria millia, in ære sestertium quinquagies, tunicas multicias viriles decem, lineas Ægyptias viginti, mantelia Cypria paria duo, tapetia Afra decem, stragula Maura decem, porcos centum, oves centum: convivium autem publicum edi jubebis Senatoribus, Equitibus Romanis: hostias majores duas, minores quatuor. Et quoniam etiam de arrogatione aliqua me dixeram positurum, quæ ad tantum Principem pertinerent, quæso, ne odiosior verbosiorve ea re videar: quam fidei causa inferendam credidi ex libris Acholii, qui magister admissionum Valeriani Principis fuit, libro Actorum ejus nono.*

XIII. *Cum confedisset Valerianus Augustus in thermis apud Byzantium, præsentem exercitum, præsentem etiam officio Palatino, assidentibus Memmio Fusco, Consule ordinario, Bæbio Macro, Præfecto prætorii, Quinto Ancario, Præsede Orientis, assidentibus etiam a parte læva Avulvio Saturnino, Scythici limitis duce, Murentio ad Ægyptum destinato, Julio Tryphone, Orientalis limitis duce, & Meceo*

Brundusino, Præfecto annonæ Orientis, & Ulpio Crinito, duce Illyriciani limitis & Thracii, & Fulvio Bojo, duce Rhætici limitis, Valerianus-Augustus dixit: *Gratias tibi agit, Aureliane, respublica, quod eam Gothorum potestate liberaſti. Abundamus per te præda, abundamus gloria, & his omnibus, quibus Romana felicitas creſcit. Cape igitur tibi pro rebus geſtis tuis coronas murales quatuor, coronas vallares quinque, coronas navales duas, coronas civicas duas, haſtas puras decem, vexilla bicolora quatuor, tunicas ducales ruſſas quatuor, pallia proconſularia duo, togam prætextam, tunicam palmatam, togam pictam, ſubarmalem profundum, ſellam eboratam. Nam te Conſulem hodie deſigno, ſcripturus ad Senatum, ut tibi deputeſ ſcipionem, deputeſ etiam faſces: hæc enim Imperator non ſolet dare, ſed a Senatu, quando fit Conſul, accipere.*

XIV. Poſt hæc Valeriani dicta, Aurelianus ſurrexit, atque ad manus acceſſit, agens gratias militariſ verbis: quæ propria & ipſa apponenda decrevi. Aurelianus dixit: *Et ego, domine Valeriane, Imperator Auguſte, ideo cuncta feci, ideo vulnera patienter excepi, ideo & equos & cantherios meos laſſavi, ut mihi gratias ageret respublica, & conſcientia mea. At tu plus feciſti. ago ergo gratias bonitati tuæ, & accipio Conſulatum, quem das. Dii faciant, & Deus certus Sol, ut & Senatus de me ſic judicet.* Agentibus igitur gratias omnibus circumſtantibus, Ulpius Crinitus ſurrexit, atque hac oratione uſus eſt: *Apud majores noſtros, Valeriane Auguſte, quod & familiae meæ amicum ac proprium fuit, ab optimis quibuſque*

in filiorum locum fortissimi viri semper electi sunt, ut vel senescentes familias, vel fœtus matrimoniis jam caducos, substitutæ fœcunditas protis ornaret. Hoc igitur, quod Coccejus Nerva in Trajano adoptando, quod Ulpius Trajanus in Hadriano, quod Hadrianus in Antonino, & ceteri deinceps proposita suggestione fecerunt, jam in arrogando Aureliano, quem mihi vicarium iudicii tui auctoritate fecisti, censui esse referendum. Jube igitur, ut lege agatur, sitque Aurelianus heres sacrorum, nominis & bonorum, totiusque juris, Ulpio Crinito jam consulari viro, ipse actutum, te iudice, consularis.

XV. Longum est cuncta pertexere. Nam & actæ sunt Crinito a Valeriano gratiæ, & adoptio, ut solebat, impleta. Memini, me in quodam libro Græco legisse, (quod tacendum esse non credidi) mandatum esse Crinito a Valeriano, ut Aurelianus adoptaretur, idcirco præcipue, quod pauper esset: sed hoc in medio relinquendum puto. Et quoniam superius epistolam posui, qua sumtus Aureliano ad Consulatum delatus est, quare posuerim, rem quasi frivolam, eloquendum putavi. Vidimus proxime Consulatum Furii Placidi tanto ambitu in Circo editum, ut non præmia dari aurigis, sed patrimonia viderentur; cum darentur tunicæ subsericæ, lineæ paragaudæ, darentur etiam equi, ingemiscientibus frugi hominibus. Factum est enim, ut jam divitiarum sit, non hominum Consulatus: quia utique si virtutibus defertur, editorem spoliare non debent. Perierunt casta illa tempora, & magis ambitione populari peritura sunt. Sed nos (ut solemus) hanc quoque rem in medio relinquimus.

XVI. His igitur tot ac talibus præjudiciis muneribusque fultus, Claudianis temporibus tantus enituit, ut, post eum Quintillo quoque fratre ejus interemto, solus teneret imperium, Aureolo interfecto, cum quo Gallienus fecerat pacem. Hoc loco tanta est diversitas historicorum, & quidem Græcorum, ut alii dicant, invito Claudio ab Aureliano Aureolum interfectum, alii mandante ac volente, alii ab Imperatore jam Aureliano eundem occisum, alii vero adhuc privato. Sed hæc quoque media relinquemus, ab ipsis petenda, per quos in literas missa sunt. Illud tamen constat, omne contra Mœotidas, bellum Divum Claudium nulli magis, quam Aureliano, credidisse.

XVII. Exstat epistola, quam ego (ut soleo) fidei causa, immo ut alios annalium scriptores fecisse video, inferendam putavi. *Flavius Claudius Valerio Aureliano suo salutem. Expetit a te munus solitum nostra respublica. Aggredere, quid moraris? Tuo magisterio milites uti volo, tuo ductu Tribunos. Gothi oppugnandi sunt: Gothi a Tiraciis amovendi. Eorum enim plerique Hæmimontum Europamque vexant, qui te pugnante fugerunt. Omnes exercitus Thracicos, omnes Illyricianos, totumque limitem in tua potestate constituo: solitam, en, nobis ede virtutem. Tecum erit etiam frater Quintillus, cum occurrerit. Ego aliis rebus occupatus, summam belli illius virtutibus tuis credo. Misi sane equos decem, loricas duas, & cetera, quibus munire ad bellum euntem necessitas cogit. Secundis igitur proeliis usus auspiciis Claudianis, rempublicam in integrum reddidit: atque ipse statim (ut supra*

diximus) consensu omnium legionum factus est Imperator.

XVIII. Equites sane omnes ante imperium sub Claudio Aurelianus gubernavit, cum offensam magistrum eorum incurrissent, quod temere, Claudio non jubente, pugnassent. Item Aurelianus contra Suevos & Sarmatas iisdem temporibus vehementissime dimicavit, ac florentissimam victoriam retulit. Accepta est sane clades sub Aureliano a Marcomannis per errorem. nam dum is a fronte non curat occurrere, subito erumpentibus, dumque illos a dorso persequi parat, omnia circa Mediolanum graviter evastata sunt. postea tamen ipsi quoque Marcomanni superati sunt. In illo autem timore, quo Marcomanni cuncta vastabant, ingentes Romæ seditiones motæ sunt, paventibus cunctis, ne eadem, quæ sub Gallieno fuerant, provenirent. quare etiam libri Sibyllini, noti beneficiis publicis, inspecti sunt; inventumque, ut in certis locis sacrificia fierent, quæ barbari transire non possent. Facta denique sunt ea, quæ præcepta fuerant in diverso cærimoniarum genere: atque ita barbari resistenterunt, quos omnes Aurelianus carptim vagantes occidit. Libet ipsius senatusconsulti formam exponere, quo libros inspici clarissimorum iussit auctoritas.

XIX. Die tertio Idus Januarias, Fulvius Sabinus Prætor urbanus dixit: *Referimus ad vos, Patres conscripti, Pontificum suggestionem, & Aureliani Principis literas, quibus jubetur, ut inspiciantur fatales libri, quibus spes belli terminandi sacrato Deorum im-*

perio continetur. Scitis enim ipsi, quotiescunque gravior aliquis exstitit motus, eos semper inspectos: neque prius mala publica esse finita, quam ex iis sacrificiorum processit auctoritas. Tunc surrexit primæ sententiæ Ulpus Syllanus, atque ita locutus est: Sero nimis, Patres conscripti, de reipublicæ salute consulimus, sero ad fatalia iussa respicimus, more languentium, qui ad summos medicos, nisi in summa desperatione, non mittunt: proinde quasi peritioribus viris major facienda sit cura; cum omnibus morbis occurrere sit melius. Meministis enim, Patres conscripti, me in hoc ordine sæpe dixisse, jam tum. cum primum nuntiatum est, Marcomannos erupisse, consulenda Sibyllæ decreta, utendum Apollinis beneficiis, inservendum Deorum immortalium præceptis: recusasse vero quosdam, & cum ingenti calumnia recusasse, cum adulando dicerent, tantam Principis esse virtutem, ut opus non sit Deos consuli: proinde quasi & ipse vir magnus non Deos colat, non de Diis immortalibus speret. quid plura? audivimus literas, quibus rogavit opem Deorum, quæ nunquam cuiquam turpis est, ut vir fortissimus adjuvetur. Agite igitur, Pontifices, qua purè, qua mundi, qua sancti, qua vestitu animisque sacris commodi, templum ascendite, subsellia laureata constituite, veteranis manibus libros evolvite, fata reipublicæ, quæ sunt æterna, perquirite. Patrimis matrimisque pueris carmen indicite: nos sumtum sacris, nos apparatus sacrificiis, nos aris ambarvalia indicemus.

XX. Post hæc interrogati plerique Senatores, sententias dixerunt, quas longum est innectere. deinde aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in sen-

tentias euntibus, plerisque verbo consentientibus, conditum est senatusconsultum. Itum est deinde ad templum, inspecti libri, proditi versus, lustrata urbs, cantata carmina, amburbium celebratum, amburvalia promissa: atque ita solemnitas, quæ jubebatur, expleta. Est epistola Aureliani de libris Sibyllinis: nam ipsam quoque indidi ad fidem rerum. *Miror, vos, Patres sancti, tamdiu de aperiendis Sibyllinis dubitasse libris; perinde quasi in Christianorum ecclesia, non in templo Deorum omnium, tractaretis. Agite igitur, & castimonia Pontificum, cærimoniisque solemnibus juvate Principem, necessitate publica laborantem. Inspiciantur libri: quæ facienda fuerint, celebrentur. quemlibet sumtum, cujuslibet gentis captivos, quælibet animalia regia non abnuo, sed libens offero: neque enim indecorum est, Diis juvantibus vincere. sic apud majores nostros multa finita sunt bella, sic cæpta. Si quid est sumtuum, datis ad Præfectum ærarii literis decerni jussit. est præterea vestræ auctoritatis arca publica, quam magis refertam esse reperio, quam cupio.*

XXI. Cum autem Aurelianus vellet omnibus simul facta exercitus sui constipatione concurrere, tanta apud Placentiam clades accepta est, ut Romanum pæne solveretur imperium. Et causa quidem hujus periculi perfidia & calliditas barbarici fuit motus. nam cum congregari aperto Marte non possent, in silvas se densissimas contulerunt; atque ita nostros vespera incumbente turbarunt. Denique nisi divina ope, post inspectionem librorum, sacrificiorumque curas, monstris quibusdam speciebus-

que divinis impliciti essent barbari, Romana victoria non fuisset. Finito proelio Marcomannico, Aurelianus, ut erat natura ferocior, plenus irarum Romam petit, vindictæ cupidus, quam seditionum asperitas suggerebat; incivilius denique usus imperio, vir alias optimus, seditionum auctoribus interentis, cruentius ea, quæ mollius fuerant curanda, compescuit. Interfecti sunt enim nonnulli etiam nobiles Senatores, cum his leve quiddam, & quod contemni a mitiore Principe potuisset, vel unus, vel levis, vel vilis testis objiceret. Quid multa? magnum illud, & quod jam fuerat, & quod non frustra speratum est, infamiæ tristioris ictu contaminavit imperium. timeri cœpit Princeps optimus, non amari: cum alii dicerent, perfodiendum talem Principem, non optandum; alii, bonum quidem medicum, sed mala ratione curantem. His actis, cum videret posse fieri, ut aliquid tale iterum, quale sub Gallieno evenerat, proveniret; adhibito consilio Senatus, muros urbis Romæ dilatavit. nec tamen pomœrio addidit eo tempore, sed postea. Pomœrio autem nemini Principum licet addere, nisi ei, qui agri barbarici aliqua parte Romanam rempublicam locupletaverit. Addidit autem Augustus, addidit Trajanus, addidit Nero, sub quo Pontus Polemoniæ & Alpes Cotticæ Romano nomini tributæ.

XXII. Transactis igitur, quæ ad septiones, atque urbis statum & civilia pertinebant, contra Palmyrenos, id est, contra Zenobiam, quæ filiorum nomine orientale tenebat imperium, iter flexit.

Multa in itinere ac magna bellorum genera confecit. nam in Thraciis & in Illyrico occurrentes barbaros vicit: Gothorum quin etiam ducem Cannabam, sive Cannabaudem, cum quinque millibus hominum trans Danubium interemit. Atque inde per Byzantium in Bithyniam transitum fecit, eamque nullo certamine obrinuit. Multa ejus magna & præclara, tam facta, quam dicta sunt: sed omnia libro innectere nec possumus, fastidii evitacione, nec volumus: sed ad intelligendos mores atque virtutem pauca libanda sunt. nam cum Thyanam venisset, eamque occlusam reperisset, iratus dixisse fertur, *Canem in hoc oppido non relinquam*. Tunc & militibus acrius incumbentibus spe prædæ, & Heraclammone quodam, timore, ne inter ceteros occideretur, patriam suam prodente, civitas capta est.

XXIII. Sed Aurelianus duo statim præcipua, quod unum severitatem ostenderet, alterum lenitatem, ex imperatoria mente monstravit. nam & Heraclammone proditorem patriæ suæ sapiens victor occidit: & cum milites juxta illud dictum, quo canem se relicturum apud Thyanæos negarat, eversionem urbis exposcerent, respondit iis: *Canem, inquit, negavi in hac urbe me relicturum: canes omnes occidite*. Grande Principis dictum, grandius militum votum: nam dictum Principis, quo præda negabatur, civitas servabatur, totus exercitus ita, quasi ditaretur, accepit. Epistola de Heraclammone. *Aurelianus Augustus Mallio Chiloni. Occidi passus sum, cujus quasi beneficio Thyanam recepi. Ego verò*

proditorem amare non potui, & libenter tuli, quod eum milites occiderunt: neque enim mihi fidem servare potuisset, qui patriæ non pepercit. Solum denique ex omnibus, qui oppugnabantur, campus accepit. Divitem hominem negare non possum, sed cujus bona ejus liberis reddidi, ne quis me causa pecuniæ locupletem hominem occidi passum esse criminaretur.

XXIV. Capta autem civitas est miro modo. nam cum Heraclammon locum ostendisset, aggeris naturali specie tumentem, qua posset Aurelianus occultus ascendere, ille conscendit, atque elata purpurea chlamyde, intus civibus, foris militibus se ostendit; & ita civitas capta est, quasi totus in muris Aureliani fuisset exercitus. Taceri non debet res, quæ ad famam venerabilis viri pertinet. Fertur enim, Aurelianum de Thyana civitatis everfione vera dixisse, vera cogitasse: verum Apollonium Thyanæum, celeberrimæ famæ auctoritatisque sapientem, veterem philosophum, amicum verum Deorum, ipsum etiam pro numine frequentandum, recipienti se in tentorium, ea forma, qua videtur, subito adstitisse, atque hæc Latine, ut homo Pannonius intelligeret, verba dixisse: *Aureliane, si vis vincere, nihil est, quod de civium meorum nece cogites. Aureliane, si vis imperare, a cruore innocentium abstine. Aureliane, clementer te age, si vis vivere.* Notat vultum philosophi venerabilis Aurelianus, atque in multis ejus imaginem viderat templis. denique statim attonitus, & imaginem & statuas & templum eidem promisit, atque in meliorem rediit mentem. Hæc ego & a gravibus viris comperi, &

in Ulpiaë bibliothecæ libris relegi, & pro majestate Apollonii magis credidi. quid enim illo viro sanctius, venerabilius, diviniusque inter homines fuit? ille mortuis reddidit vitam, ille multa ultra homines & fecit & dixit: quæ qui velit nosse, Græcos legat libros, qui de ejus vita conscripti sunt. Ipse autem, si vita suppetat, atque ipsius viri favori usquequaque placuerit, breviter saltem tanti viri facta in literas mittam: non quo illius viri gesta munere mei sermonis indigeant, sed ut ea, quæ miranda sunt, omnium voce prædicentur.

XXV. Recepta Thyana, Antiochiam, proposita omnibus impunitate, brevi apud Daphnen certamine obtinuit: atque inde præceptis, quantum probatur, venerabilis viri Apollonii parens, humanior atque clementior fuit. Pugnatum est post hæc de summa rerum contra Zenobiam & Zabam ejus socium apud Emessam magno certamine. cumque Aureliani equites fatigati jam pæne discederent, ac terga darent, subito vi numinis, quod postea proditum, hortante quadam divina forma, per pedites etiam equites restituti sunt. Fugata est Zenobia cum Zaba, & plenissime parta victoria. Recepto igitur Orientis statu, Emessam victor Aurelianus ingressus est, ac statim ad templum Heliogabali tetendit, quasi communi officio vota soluturus. Verum illic eam formam numinis reperit, quam in bello sibi faventem vidit. quare & illic templa fundavit, donariis ingentibus positis: & Romæ Soli templum posuit, majore honorificentia consecratum, ut suo dicemus loco.

XXVI. Post hæc Palmyram iter flexit, ut, ea oppugnata, laborum terminus fieret. Sed in itinere a latronibus Syris male accepto frequenter exercitu, multa perpeffus est, & in obsidione usque ad ictum sagittæ periclitatus est. Epistola ipsius exstat ad Mucaporem missa, in qua de ejus belli difficultate ultra pudorem imperialem fatetur. *Romani me modo dicunt bellum contra feminam gerere: quasi sola mecum Zenobia & suis viribus pugnet, ac non hostium, quantum si vir a me oppugnandus esset, in conscientia & timore longe deteriore. Dicit non potest, quantum hic sagittarum, qui belli apparatus, quantum telorum, quantum lapidum: nulla pars muri est, quæ non binis & ternis balistis occupata sit: ignes etiam tormentis jaciuntur. Quid plura? non quasi femina pugnat, quasi pœnam timens. sed credo adjuturos Romanam rempublicam Deos, qui nunquam nostris conatibus defuerunt. Denique fatigatus, ac pro malis fessus, literas ad Zenobiam misit, deditionem illius petens, vitam promittens, quarum exemplum indidi. Aurelianus Imperator Romani orbis, & receptor Orientis, Zenobiæ ceterisque, quos societas tenet bellica. Sponte facere debuistis id, quod meis literis nunc jubetur: deditionem præcipio impunitate vitæ proposita, ita ut illic Zenobia cum tuis agas vitam, ubi te ex Senatus amplissimi sententia collocavero. Gemmas, argentum, aurum, sericum, equos, camelos in ærarium Romanum conferas. Palmyrenis jus suum servabitur.*

XXVII. Hac epistola accepta, Zenobia superbius insolentiusque rescripsit, quam ejus fortuna poscebat, credo ad terrorem: nam ejus quoque episto-

læ exemplum indidi. *Zenobia regina Orientis, Aureliano Augusto. Nemo adhuc, præter te, quod poscis, literis petiit. Virtute faciendum est, quidquid in rebus bellicis est gerendum. Deditionem meam petis: quasi nescias, Cleopatram reginam perire maluisse, quam in qualibet vivere dignitate. Nobis Persarum auxilia non desunt, quæ jam speramus: pro nobis sunt Saraceni, pro nobis Armenii. Latrones Syri exercitum tuum, Aureliane, vicerunt. quid igitur, si illa venerit manus, quæ undique speratur? pones profecto supercilium, quo nunc mihi deditionem, quasi omnifariam victor, imperas.* Hanc epistolam Nicomachus se transtulisse in Græcum ex lingua Syrorum dicit, ab ipsa Zenobia dictatam. nam illa superior Aureliani, Græca missa est.

XXVIII. His acceptis literis, Aurelianus non erubuit, sed iratus est: statimque collecto exercitu adducibus suis, undique Palmyram obsedit: neque quidquam vir fortis reliquit, quod aut imperfectum videretur, aut incuratum. Nam & auxilia, quæ a Persis missa fuerant, interceptit: & alas Saracenas Armeniasque corrupit, atque ad se, modo ferociter, modo subtiliter, transtulit; denique post multa mulierem potentissimam vicit. Victa igitur Zenobia cum fugeret camelis, quos dromatas vocitant, atque ad Persas iter tenderet, equitibus missis est capta, atque in Aureliani potestatem deducta. Victor itaque Aurelianus, totiusque jam Orientis possessor, cum in vinculis Zenobiam teneret cum Persis, Armeniis, Saracenis, superior atque insolentior egit ea, quæ ratio temporis postulabat. Tunc illæ vestes, quas in templo Solis videmus, confertæ gem-

mis; tum Perfici dracones, & tiaræ; tum genus purpuræ, quod postea nec ulla gens detulit, nec Romanus orbis vidit: de qua pauca saltem libet dicere.

XXIX. Meministis enim, fuisse in templo Jovis Optimi Maximi Capitolini pallium breve purpureum lanestre: ad quod cum matronæ, atque ipse Aurelianus, jungerent purpuras suas, cineris specie decolorari videbantur ceteræ, divini comparatione fulgoris. Hoc munus rex Persarum ab Indis interioribus sumtum, Aureliano dedisse perhibetur, scribens, *Sume purpuram, qualis apud nos est.* sed hoc falsum fuit, nam postea diligentissime & Aurelianus, & Probus, & proxime Diocletianus, missis diligentissimis confectoribus, requisiverunt tale genus purpuræ, nec tamen invenire potuerunt. dicitur enim sandix Indica talem purpuram facere, si curetur. Sed ad incepta redeamus.

XXX. Ingens tamen strepitus militum fuit omnium, Zenobiam ad pœnam poscentium. sed Aurelianus, indignum existimans, mulierem interim, occisis plerisque, quibus auctoribus illa bellum moverat, paraverat, gesserat, triumpho mulierem reservavit, ut populi Romani oculis esset ostentui. Grave inter eos, qui cæsi sunt, de Longino philosopho fuisse perhibetur; quo illa magistro usa esse ad Græcas literas dicitur: quem quidem Aurelianus idcirco dicitur occidisse, quod superbior illa epistola ipsius diceretur dictata consilio, quamvis Syro esset sermone contexta. Pacato igitur Orientè, in Europam Aurelianus rediit victor, atque illic Carporum copias afflixit: & cum illum *Carpicum* Senatus ab-

sentem vocasset, mandasse illico fertur: *Supereſt, Patres conſcripti, ut me etiam Carpiſculum vocetis. (Carpiſculum enim genus calciamenti eſſe, fatiſ notum eſt.)* quod cognomen deforme videbatur, cum & *Gothicus, & Sarmaticus, & Armeniacus, & Parthicus, & Adiabenicus* diceretur.

XXXI. Rarum eſt, ut Syri fidem ſervent, immo difficile. nam Palmyreni, qui jam viſti atque contuſi fuerant, Aureliano rebus Europenſibus occupato, non mediocriter rebellarunt. Sandarionem enim, quem in præſidio illic Aurelianus poſuerat, cum ſexcentis ſagittariis occiderunt, Achilleo cuidam parenti Zenobiæ parantes imperium. Verum adeo Aurelianus, ut erat paratus, ex Europa revertit; atque urbem, quia ita merebatur, evertit. Crudelitas denique Aureliani, vel (ut quidam dicunt) ſeveritas, eatenus exſtitit, ut epiſtola ejus feratur, conſeſſionem immaniſſimi furoris oſtentans, cujus hoc exemplum eſt. *Aurelianus Auguſtus Cejonio Baſſo. Non oportet ulterius progredi militum gladios: jam ſatis Palmyrenorum cæſum atque occiſum eſt. Mulieribus non pepercimur, infantem occidimus, ſenes jugulavimus, ruſticos interemimus. cui terras, cui urbem deinceps relinquemus? parcendum eſt iis, qui remanſerunt. Credimus enim, tam paucos tam multorum ſuppliciiſ eſſe correctos. Templum ſane Solis, quod apud Palmyram aquiliferi legionis tertiæ cum vexilliferis, & draconario, & cornicinibus, atque liticinibus diripuerunt, ad eam formam volo, quæ fuit, reddi. Habes trecentas auri libras e Zenobiæ capſulis: habes argenti mille octingenta pondo de Palmyrenorum bo-*

nis: habes gemmas regias. Ex his omnibus fac coonestari templum: mihi & Diis immortalibus gratissimum feceris. Ego ad Senatum scribam, petens, ut mittat Pontificem, qui dedicet templum. Hæ literæ, ut videmus, indicant fatiatam esse immanitatem Principis duri.

XXXII. Securior denique iterum in Europam rediit: atque illic omnes, qui vagabantur, hostes nota illa sua virtute contudit. Interim res per Thracias Europamque omnem Aureliano ingentes agente, Firmus quidam exstitit, qui sibi Ægyptum, sine insignibus imperii, quasi ut esset civitas libera, vindicavit. ad quem continuo Aurelianus revertit: nec illi defuit felicitas solita. nam Ægyptum statim recepit: atque, ut erat ferox animi, cogitatione multus, vehementer irascens, quod adhuc Tetricus Gallias obtineret, Occidentem petiit: atque ipso Tetrico exercitum suum prodente, quod ejus scelera ferre non posset, deditas sibi legiones obtinuit. Princeps igitur totius orbis Aurelianus, pacatis Oriente, Gallis, atque undique terris, Romam iter flexit, ut de Zenobia & Tetrico, hoc est, de Oriente & Occidente, triumphum Romanis oculis exhiberet.

XXXIII. Non ab re est cognoscere, qui fuerit Aureliani triumphus. fuit enim speciosissimus. Curus regii tres fuerunt: in his unus Odenati, argento, auro, & gemmis operosus atque distinctus: alter, quem rex Persarum Aureliano dono dedit, ipse quoque pari opere fabricatus: tertius, quem sibi Zenobia composuerat, sperans, se urbem Ro-

manam cum eo visuram: quod illam non fefellit. nam cum eo Urbem ingressa est, victa & triumphata. Fuit alius currus quatuor cervis junctus, qui fuisse dicitur regis Gothorum: quo, ut multi memoriae tradiderunt, Capitolium Aurelianus inventus est, ut illic caderet cervos, quos, cum eodem curru captos, vovisse Jovi Optimo Maximo ferebatur. Præcesserunt elephanti viginti, feræ mansuetæ Libycæ, Palestinæ diversæ ducentæ: quas statim Aurelianus privatis donavit, ne fiscum annonis gravaret; tigrides quatuor; camelopardali, alces, cetera talia per ordinem ducta; gladiatorum paria octingenta: præter captivos gentium barbararum, Blemyes, Axomytæ, Arabes Eudæmones, Indi, Bactriani, Hiberi, Saraceni, Persæ, cum suis quique muneribus; Gothi, Alani, Roxolani, Sarmatæ, Franci, Suevi, Vandali, Germani: religatis manibus captivi præcesserunt. inter hos etiam Palmyreni, qui superfuerant Principes civitatis, & Ægyptii ob rebellionem.

XXXIV. Ductæ sunt & decem mulieres, quas virili habitu pugnantem inter Gothos ceperat: cum multæ essent interemtæ, quas de Amazonum genere titulus indicabat. Prælati sunt tituli, gentium nomina continentes. Inter hæc fuit Tetricus chlamyde coccinea, tunica galbina, braccis Gallicis ornatus, adjuncto sibi filio, quem Imperatorem in Gallia nuncupaverat. Incedebat etiam Zenobia, ornata gemmis, catenis aureis, quas alii sustentabant. præferebantur coronæ omnium civitatum aureæ, titulis eminentibus proditæ. Jam populus ipse Ro-

manus, jam vexilla collegiorum atque castrorum, & cataphractarii milites, & opes regiæ, & omnis exercitus, & Senatus (etsi aliquantulo tristior, quod Senatores triumphari videbat) multum pompæ addiderant. Denique vix nona hora in Capitolium pervenit, fero autem ad Palatium. Sequentibus diebus datæ sunt populo voluptates ludorum scenico- rum, ludorum Circensium, venationum, gladiatorum, naumachiæ.

XXXV. Non prætermittendum videtur, quod & memoria tenet publica, & fides historica frequentavit, Aurelianum eo tempore, quo proficiscatur ad bellum orientale, bilibres coronas populo promississe, si victor rediret; & cum aureas populus speraret, neque Aurelianus aut posset, aut vellet; coronas eum fecisse de panibus, qui nunc filiginei vocantur, & singulis quibusque donasse, ita ut filigineum suum quotidie toto ævo suo, & unusquisque reciperet, & posteris suis dimitteret. Nam idem Aurelianus & porcina carnem populo Romano distribuit, quæ hodieque dividitur: leges plurimas sanxit, & quidem salutare: sacerdotia composuit, templum Solis fundavit, & Pontifices roboravit. Decrevit etiam emolumenta architectis & ministris. His gestis, ad Gallias profectus, Vindelicos obsidione barbarica liberavit: deinde ad Illyricum rediit, paratoque magno potius, quam ingenti exercitu, Persis, quos eo quoque tempore, quo Zenobiam superavit, gloriosissime jam vicerat, bellum indixit. Sed cum iter faceret, apud Cænophrurium, mansionem, quæ est inter

Heracliam & Byzantium, malitia notarii sui, & manu Mucaporis interemtus est.

XXXVI. Et causa occidendi ejus quæ fuerit, & quemadmodum sit occisus, ne res tanta lateat, brevi edisseram. Aurelianus, quod negari non potest, severus, truculentus, sanguinarius fuit Princeps. hic, cum usque eo severitatem tetendisset, ut & filiam sororis occideret, non in magna, neque factis idonea causa, jam primum in odium suorum venit. Incidit autem, ut se res fataliter agunt, ut Mnestheum quendam, quem pro notario secretorum habuerat, libertum, ut quidam dicunt, suum, infensorem sibi minando redderet, quod nescio quid de quodam suspicatus esset. Mnestheus, qui sciret, Aurelianum neque frustra minari tolerare, neque, si minaretur, ignoscere, brevem nominum conscripsit, mixtis iis, quibus Aurelianus vere irascebatur, cum iis, de quibus nihil asperum cogitabat; addito etiam suo nomine, quo magis fidem faceret ingestæ sollicitudinis: ac brevem legit singulis, quorum nomina continebat, addens, disposuisse Aurelianum eos omnes occidere; illos vero debere suæ vitæ, si viri sunt, subvenire. Hi cum exarsissent timore, qui merebantur offensam, dolorem miscentes beneficiis atque officiis, quibus Aurelianus videbatur ingratus, in supradicto loco iter facientem Principem subito adorti, interemerunt.

XXXVII. Hic finis Aureliano fuit, Principi necessario magis, quam bono. quo interfecto, cum esset res prodita, & sepulcrum ingens, & templum illi detulerunt ii, a quibus interemtus est. Sane

Mnestheus postea surrectus ad stipitem, bestiis obiectus est: quod statuæ marmoreæ positæ in eodem loco utrinque significant, ubi & in columnis Divo Aureliano statuæ constitutæ sunt. Senatus mortem ejus graviter tulit, gravius tamen populus Romanus, qui vulgo dicebat, *Aurelianum pædagogum esse Senatorum*. Imperavit annis sex, minus paucis diebus: ac rebus magnis gestis inter Divos relatus est. Quia pertinet ad Aurelianum, id, quod in historia relatum est, tacere non debui. Nam multi ferunt, Quintillum, fratrem Claudii, cum in præsidio Italico esset, audita morte Claudii, summisse imperium. verum postea, ubi Aurelianum comperit imperare, a toto exercitu derelictum; cumque contra eum concionaretur, nec a militibus audiretur, incisus sibi met venis, die vicesimo imperii sui periisse. Quidquid sane scelerum fuit, quidquid malæ conscientiæ, vel artium funestarum, quidquid denique factionum, Aurelianus toto penitus orbe purgavit.

XXXVIII. Hoc quoque ad rem pertinere arbitrator, Balbati filii nomine Zenobiam, non Timolai & Herenniani, imperium tenuisse, quod tenuit. Fuit sub Aureliano etiam monetariorum bellum, Felicissimo rationali auctore: quod acerrime severissimeque compescuit, septem tamen millibus suorum militum interentis, ut epistola docet, missa ad Ulpium Crinitum ter Consulem, qui eum ante adoptaverat. *Aurelianus Augustus Ulpio patri. Quasi fatale quiddam incessit, ut omnia, quæcunque gesserò, omnes motus ingravescant. Ita enim seditio intramur-*

rana bellum mihi gravissimum peperit. monetarii, auctore Felicissimo, ultimo servorum, cui procurationem fisci mandaveram, rebelles spiritus extulerunt. Hi compressi sunt, septem millibus Hiberorum, & Ripariensium, & Castrianorum, & Daciscorum interemtis. unde apparet, nullam mihi a Diis immortalibus datam sine difficultate victoriam.

XXXIX. Tetricum triumphatum Correctorem Lucaniæ fecit, filio ejus in Senatu manente. Templum Solis magnificentissimum constituit: muros urbis Romæ sic ampliavit, ut quinquaginta prope millia murorum ejus ambitus teneant. Item quadruplatores ac delatores ingenti severitate persecutus est: tabulas publicas ad privatorum securitatem exuri in foro Trajani semel jussit. Amnestia etiam sub eo delictorum publicorum decreta est de exemplo Atheniensium: cujus rei etiam Tullius in Philippicis meminit. Fures provinciales, repetundarum ac peculatus reos, ultra militarem modum est persecutus, ut eos ingentibus suppliciis cruciatibusque puniret. In templo Solis multum auri gemmarumque constituit. Cum vastatum Illyricum ac Mœsiam deperditam videret, provinciam trans Danubium Daciam, a Trajano constitutam, sublato exercitu & provincialibus reliquit, desperans, eam posse retineri: abductosque ex ea populos in Mœsiam collocavit, appellavitque suam Daciam, quæ nunc duas Mœsias dividit. Dicitur præterea hujus fuisse crudelitatis, ut plerisque Senatoribus simulatam ingereret factionem conjurationis ac tyrannidis, quo facilius eos posset occidere. Addunt nonnulli, fi-

lium sororis, non filiam, ab eodem interfectum: plerique autem etiam filiam sororis.

XL. Quam difficile sit Imperatorem in locum boni Principis legere, & Senatus sanctioris gravitas probat, & exercitus prudentis auctoritas. Occiso namque severissimo Principe, de Imperatore deligendo exercitus retulit ad Senatum, idcirco, quod nullum de his faciendum putabat, qui tam bonum Principem occiderant. Verum Senatus hanc eandem delectionem in exercitum refudit, sciens, non libenter jam milites accipere Imperatores eos, quos Senatus elegerit. Denique id tertio factum est, ita ut per sex menses Imperatorem Romanus orbis non habuerit, omnesque iudices ii permanerent, quos aut Senatus, aut Aurelianus elegerat, nisi quod Proconsulem Asiæ Falconium Probum in locum Arellii Fusci delegit.

XLI. Non injucundum est ipfas inferere literas, quas ad Senatum exercitus misit. *Felices ac fortes exercitus Senatui populoque Romano. Aurelianus Imperator noster per fraudem unius hominis, & per errorem bonorum ac malorum interemptus est. Hunc inter Deos referte sancti & domini Patres conscripti, & de vobis aliquem, sed dignum vestro iudicio, Principem mittite. Nos enim de iis, qui vel erraverunt, vel male fecerunt, imperare nobis neminem patimur.* Rescriptum est senatusconsulto. cum die tertio Nonas Februarias Senatus amplissimus in curiam Pomilianam convenisset, Aurelius Gordianus Consul dixit, *Referimus ad vos, Patres conscripti, literas exercitus felicissimi.* Quibus recitatis, Aurelianus Ta-

citus, primæ sententiæ Senator, ita locutus est : (hic autem est, qui post Aurelianum sententia omnium Imperator est appellatus) *Recte atque ordine consuluissent Dii immortales, Patres conscripti, si boni Principes ferro inviolabiles exstitissent, ut longiorem ducerent vitam; neque contra eos aliqua esset potestas iis, qui neces infandas tristissima mente concipiunt. Viveret enim Princeps noster Aurelianus, quo neque utilior fuit quisquam. Respirare certe post infelicitatem Valeriani, post Gallieni mala, imperante Claudio cæperat nostra respublica: at eadem reddita fuerat Aureliano toto penitus orbe vincente. Ille nobis Gallias dedit: ille Italiam liberavit: ille Vindelicis jugum barbaricæ servitutis amovit. Illo vincente Illyricum restitutum est, redditæ Romanis legibus Thraciæ. Ille, proh pudor, Orientem femineo pressum jugo, in nostra jura restituit: ille Persas, insultantes adhuc Valeriani necesse, fudit, fugavit, oppressit. Illum Saraceni, Blemyes, Axomitæ, Bactriani, Seres, Hiberi, Albani, Armenii, populi etiam Indorum, veluti præsentem pæne venerati sunt Deum. Illius donis, quæ a barbaris gentibus meruit, refertum est Capitolium: quindecim milia librarum auri ex ejus liberalitate unum tenet templum: omnia in Urbe sana ejus micant donis. Quare, Patres conscripti, vel Deos ipsos jure convenio, qui talem Principem interire passi sunt: nisi forte secum eum esse maluerunt. Decerno igitur divinos honores: id, quod vos omnes existimo esse facturos. Nam de Imperatore deligendo ad eundem exercitum censeo esse referendum. Etenim in tali genere sententiæ, nisi fiat, quod dicitur, & electi periculum erit, & eligentis*

invidia. Probata est sententia Taciti: attamen cum iterum atque iterum mitteretur, ex senatusconsulto, quod in Taciti vita dicemus, Tacitus factus est Imperator.

XLII. Aurelianus filiam solam reliquit, cujus posterii etiam nunc Romæ sunt. Aurelianus namque Proconsul Ciliciæ, Senator optimus, sui vere juris vitæque venerabilis, qui nunc in Sicilia vitam agit, ejus est nepos. Quid hoc esse dicam, tam paucos bonos existisse Principes, cum jam tot Cæsares fuerint: nam ab Augusto in Diocletianum Maximianumque Principes, quæ series purpuratorum sit, index publicus tenet. Sed in his optimi, ipse Augustus, Flavius Vespasianus, Flavius Titus, Coccejus Nerva, Divus Trajanus, Divus Hadrianus, Pius & Marcus Antonini, Severus Afer, Alexander Mammææ, Divus Claudius, & Divus Aurelianus. Valerianus enim cum optimus fuerit, ab omnibus infelix apparuit. Vides, quæso, quam pauci sint Principes boni, ut bene dictum sit a quodam mimico scurra Claudii hujus temporibus, *In uno anulolo bonos Principes posse perscribi atque depingi*. At contra, quæ series malorum? ut enim omittamus Vitellios, Caligulas, & Nerones; quis ferat Maximinos & Philippos, atque illam inconditæ multitudinis facem? tametsi Decios excerpere debeam, quorum & vita & mors veteribus comparanda est.

XLIII. Et quæritur quidem, quæ res malos Principes faciat. Jam primum nimia licentia, deinde rerum copia; amici præterea improbi, satellites detestandi, eunuchi avarissimi, aulici vel stulti, vel

detestabiles, & (quod negari non potest) rerum publicarum ignorantia. Sed ego a patre meo audi-
vi, Diocletianum Principem, jam privatum, di-
xisse, *nihil esse difficilius, quam bene imperare*. Col-
ligunt se quatuor vel quinque, atque unum con-
siliium ad decipiendum Imperatorem capiunt: di-
cunt, quod probandum sit: Imperator, qui domi
clausus est, vera non novit: cogitur hoc tantum
scire, quod illi loquuntur: facit iudices, quos fieri
non oportet: amovet a republica, quos debebat ob-
tinere. Quid multa? ut Diocletianus ipse dicebat,
Bonus, cautus, optimus venditur Imperator. Hæc Di-
ocletiani verba sunt: quæ idcirco inferui, ut pru-
dentia tua sciret, nihil esse difficilius bono Principe.

XLIV. Et Aurelianum quidem multi neque in-
ter bonos, neque inter malos Principes ponunt,
idcirco, quod ei clementia, Imperatorum dos pri-
ma, defuerit. Verconnius Herennianus Præfectus
prætorio Diocletiani, teste Asclepiodoto, sæpe di-
cebat, Diocletianum frequenter dixisse, cum Maxi-
miani asperitatem reprehenderet, *Aurelianum ma-
gis ducem esse debuisse, quam Principem*. nam ejus
nimia ferocitas eidem displicebat. Mirabile fortasse
videtur, quod compertum Diocletiano, Asclepio-
dotus Celsino, consiliario suo, dixisse perhibet: sed
de hoc posteri iudicabunt. Dicebat enim, quodam
tempore Aurelianum Gallicanas consuluisse Dru-
idas, sciscitantem, utrum apud ejus posteros impe-
rium permaneret? tum illas respondisse dixit, *Nul-
lius clarius in republica nomen, quam Claudii poste-
rorum futurum*. Et est quidem jam Constantius Im-

perator ejusdem vir sanguinis, cujus puto posteros ad eam gloriam, quæ a Druidibus prænuntiata sit, pervenire. quod idcirco ego in Aureliani vita constitui, quia hæc ipsi Aureliano consulenti responsa sunt.

XLV. Vestigal ex Ægypto urbi Romæ Aurelianus vitri, chartæ, lini, stupæ, atque anabolicas species æternas constituit. Thermas in Transtiberina regione Aurelianus facere paravit hiemales, quod aquæ frigidioris copia illic deesset. Forum nominis sui in Ostiensi ad mare fundare cœpit. in quo postea prætorium publicum constitutum est. Amicos suos honeste ditavit & modice, ut miseras paupertatis effugerent, & divitiarum invidiam patrimonii moderatione vitarent. Vestem holosericam neque ipse in vestiario suo habuit, neque alteri utendam dedit. Et cum ab eo uxor sua peteret, ut unico pallio blatteo serico uteretur, ille respondit, *Abfit, ut auro fila pensentur*: libra enim auri tunc libra serici fuit.

XLVI. Habuit in animo, ut aurum neque in cameras, neque in tunicas, neque in pelles, neque in argentum mitteretur: dicens, plus auri esse in rerum natura, quam argenti; sed aurum per varios bractearum, filorum, & liquationum usus perire, argentum autem in suo usu manere. Idem dederat facultatem, ut aureis, qui vellent, & vasis uterentur, & poculis. Dedit præterea potestatem, ut argentatas privati carrucas haberent; cum antea ærata & eborata vehicula fuissent. Idem concessit, ut blatteas matronæ tunicas haberent, & ceteras

vestes; cum antea colareas habuissent, & ut multum oxypæderotinas. Et ut fibulas aureas gregarii milites haberent, idem primus concessit; cum antea argenteas habuissent. Paragaudas vestes ipse primus militibus dedit; cum ante nonnisi rectas purpureas acceperant: & quidem aliis monolores, aliis dilores, trilores aliis, & usque ad pentelores, quales hodie lineæ sunt.

XLVII. Panibus urbis Romæ unciam de Ægyptio vectigali auxit, ut quadam epistola, data ad Præfectum annonæ Urbis, etiam ipse gloriatur. *Aurelianus Augustus Flavio Arabiano Præfecto annonæ. Inter cetera, quibus, Diis faventibus. Romanam rempublicam juvimus, nihil mihi est magnificentius, quam quod additamento uncia omne annonarum urbicarum genus juvi: quod ut esset perpetuum, navicularios Niliacos apud Ægyptum novos, & Romæ amnicos posui. Tiberinas exstruxi ripas: vadum alvei tumentis effodi. Diis & Perennitati vota constitui, almam Cererem consecravi. Nunc tuum est officium, Arabiane jucundissime, elaborare, ne meæ dispositiones in irritum veniant. Neque enim populo Romano saturo quidquam potest esse lætius.*

XLVIII. Statuerat & vinum gratuitum populo Romano dare, ut, quemadmodum oleum & panis & porcina gratuita præberentur, sic etiam vinum daretur, quod perpetuum hac dispositione conceperat. Etruriæ per Aureliam, usque ad Alpes maritimas ingentes agri sunt, iique fertiles ac silvosi. statuerat igitur dominis locorum incultorum, qui tamen vellent, pretia dare, atque illic familias ca-

ptivas constituere, vitibus montes conferere, atque ex eo opere vinum dare, ut nihil redditum fiscus acciperet, sed totum populo Romano concederet. Facta erat ratio dogæ, cuparum, navium & operum. sed multi dicunt, Aurelianum, ne id faceret, præventum; alii a Præfecto prætorii sui prohibi- tum, qui dixisse fertur, *Si & vinum populo Romano damus, superest, ut & pullos & anseres demus.* Argu- mento est, id vere Aurelianum cogitasse, immo etiam facere disposuisse, vel ex aliqua parte fecisse, quod in porticibus templi Solis fiscalia vina ponuntur, non gratuita populo eroganda, sed præ- tio. Sciendum tamen, congiaria illum ter dedisse, donasse etiam populo Romano tunicas albas ma- nicatas ex diversis provinciis, & lineas Afras atque Ægyptias puras: ipsamque primum donasse oraria populo Romano, quibus uteretur populus ad fa- vorem.

XLIX. Displicebat ei, cum esset Romæ, habitare in Palatio, ac magis placebat in hortis Sallustii, vel in Domitiæ vivere. Miliarensē denique por- ticum in hortis Sallustii ornavit, in qua quotidie & equos & se fatigabat, quamvis esset non bonæ valetudinis. Servos & ministros peccantes coram se cædi jubebat, ut plerique dicunt, causa tenendæ severitatis; ut alii, studio crudelitatis. Ancillam suam, quæ adulterium cum servo suo fecerat, capite punivit. Multos servos e familia propria, qui pec- caverant, legibus audiendos judiciis publicis dedit. Senatū, sive senaculum, matronis reddi voluerat: ita ut primæ illic, quæ sacerdotia Senatu auctore

meruissent. Calceos mulleos, & cereos, & albos, & hederacios viris omnibus tulit; mulieribus reliquit. Cursores eo habitu, quo ipse habebat, Senatoribus concessit. Concubinas ingenuas haberi vetuit. Eunuchorum modum pro senatoriis professionibus statuit, idcirco, quod ad ingentia pretia pervenissent. Vas argenti ejus nunquam triginta libras transiit. Convivium de affaturis maxime fuit. Vino rufo maxime delectatus est.

L. Medicum ad se, cum ægrotaret, nunquam vocavit, sed ipse se inedia præcipue curabat. Uxori & filiæ anulum sigillaricium, quasi privatus, instituit. Servis suis vestes easdem Imperator, quas & privatus, dedit, præter duos senes, quibus quasi libertis plurimum detulit, Antistium & Gillonem, qui post eum, ex Senatus sententia, manumissi sunt. Erat quidem rarus in voluptatibus; sed miro modo mimis delectabatur: vehementissime autem delectatus est Phagone, qui usque eo multum comedit, ut uno die ante mensam ejus aprum integrum, centum panes, vervecem & porcellum comederet; biberet autem infundibulo appposito, plus circa. Habuit tempus, præter seditiones quasdam domesticas, fortunatissimum. Populus autem Romanus eum amavit: Senatus & timuit.

FLAVII VOPISCI SYRACUSII

T A C I T U S.

I. QUOD post excessum Romuli, novello adhuc Romanæ urbis imperio, factum, Pontifices, penes quos scribendæ historiæ potestas fuit, in literas retulerunt, ut interregnum, dum post bonum Principem bonus alius quæritur, iniretur; hoc post Aurelianum, habito inter Senatum exercitumque Romanum non invido, non tristi, sed grato religiosoque certamine, sex totis mensibus factum est. Multis tamen modis hæc ab illo negotio causa separata est. Jam primum enim, cum interregnum initum est post Romulum, interreges tamen facti sunt: totusque ille annus per quinos & quaternos dies, five ternos, centum Senatoribus deputatus est, ita ut qui valerent, interreges essent singuli dumtaxat. Quare factum est, ut & plures annos interregnum iniretur, ne aliquis sub æquali dignitate Romani expers remaneret imperii. Huc accedit, quod etiam sub Consulibus Tribunisque militaribus, præditis imperio consulari, si quando interregnum initum est, interreges fuerunt. nec unquam ita vacua fuit hoc

nomine Romana respublica, ut nullus interrex bi-
duo saltem triduove crearetur. Video, mihi posse
objici, curules magistratus apud majores nostros
quadriennium in republica non fuisse: sed erant
Tribuni plebis cum tribunicia potestate, quæ pars
maxima regalis imperii est: tamen non est prodi-
tum, interreges eo tempore non fuisse. Quin etiam
verioribus historicis referentibus declaratum est,
Consules ab interregibus prius creatos, qui habe-
rent reliquorum comitia magistratuum.

II. Ergo, quod rarum & difficile fuit, Senatus
populusque Romanus perpeffus est, ut Imperato-
rem per sex menses, dum bonus quæritur, respu-
blica non haberet. Quæ illa concordia militum?
quanta populo quies? quam gravis Senatus aucto-
ritas fuerit? Nullus usquam tyrannus emerfit: sub
judicio Senatus & militum populique Romani to-
tus orbis est temperatus: non illi Principem quem-
quam, ut recte facerent, non tribunitiam potesta-
tem formidabant, sed (quod est in vita optimum)
se timebant. Dicenda est tamen causa tam felicium
morarum, & speciatim monumentis publicis inse-
renda ea in posteros humani generis stupenda mo-
deratio, ut discant, qui regna cupiunt, non raptum
ire imperia, sed mereri. Interfecto sane fraude Au-
reliano, ut superiore libro scriptum est, calliditate
fervi nequissimi, errore militarium, ut apud quos-
libet commenta plurimum valent, dummodo irati
audiant, plerumque temulenti, certe consiliorum
prope semper expertes: reversis ad bonam mentem
omnibus, eisdemque ab exercitu graviter confuta-

tis, coeptum est quæri, & quis fieri deberet ex omnibus Princeps. Tunc odio præsentium exercitus, qui creare Imperatorem raptim solebat, ad Senatum literas misit, de quibus priore libro jam dictum est, petens, ut ex ordine suo Principem legerent. Verum Senatus, sciens, lectos a se Principes militibus non placere, rem ad milites retulit: dumque id sæpius fit, sextus peractus est mensis.

III. Interest tamen, ut sciatur, quemadmodum Tacitus Imperator sit creatus. Die septimo Kalendas Octobres, cum in curiam Pompilianam ordo amplissimus confedisset, Velius Cornificius Gordianus Consul dixit: *Referimus ad vos, Patres conscripti, quod sæpe retulimus. Imperator est deligendus: exercitus sine Principe recte diutius stare non potest, simul quia cogit necessitas. Nam limitem trans Rhenum Germani rupisse dicuntur, occupasse urbes validas, nobiles, divites, & potentis. Jam si nihil de Persicis motibus nuntiatur; cogitate, tam leves esse mentes Syrorum, ut regnare vel feminas cupiant potius, quam nostram perpeti sanctimoniam. Quid Africam? Quid Illyricum? Quid Ægyptum, earumque omnium partium exercitum, quousque sine Principe credimus posse consistere? Quare agite, Patres conscripti, & Principem dicite. aut accipiet eum exercitus, quem elegeritis; aut, si refutaverit, alterum faciet.*

IV. Post hæc cum Tacitus, qui erat primæ sententiæ Consularis, sententiam (incertum quam) vellet dicere, omnis Senatus acclamavit: *Tacite Auguste, Dii te servant. te deligimus, te Principem facimus, tibi curam reipublicæ orbisque mandamus.*

Suscipe imperium ex Senatus auctoritate: tui loci, tuæ vitæ, tuæ mentis est, quod mereris. Princeps Senatus recte Augustus creatur: primæ sententiæ vir recte Imperator creatur. Et quis melius quam gravis imperat? & quis melius quam literatus imperat? Quod bonum, faustum salutareque sit, diu privatus fuisti. Scis, quemadmodum debeas imperare, qui alios Principes pertulisti. Scis, quemadmodum debeas imperare, qui de aliis Principibus iudicasti. At ille: Miror, Patres conscripti, vos in locum Aureliani, fortissimi Imperatoris, senem velle Principem facere. En membra, quæ jaculari valeant, quæ hastile torquere, quæ clypeis intonare, quæ ad exemplum docendi milites frequenter equitare. Vix munia. Senatus implemus, vix sententias, ad quas nos locus arctat, edicimus. Videte diligentius, quam ætatem de cubiculo atque umbra in pruinas æstusque mittatis. An probaturos senem Imperatorem milites creditis? Videte, ne reipublicæ non eum, quem velitis, Principem detis, & mihi hoc solum obesse incipiat, quod me unanimiter delegistis.

V. Post hæc acclamationes Senatus hæc fuerunt: *Et Trajanus ad imperium senex venit (dixerunt decies.) Et Hadrianus ad imperium senex venit (dixerunt decies.) Et Antoninus ad imperium senex venit (dixerunt decies.) Et tu legisti, Incanaque menta regis Romani (dixerunt decies.) Et quis melius, quam senex, imperat? (dixerunt decies.) Imperatorem te, non militem facimus, (dixerunt vicies.) Tu jube, milites pugnent (dixerunt tricies.) habes prudentiam & bonum fratrem (dixerunt decies.) Severus dixit, caput imperare, non pedes (dixerunt tricies.) Animum:*

tuum, non corpus, eligimus (dixerunt vices.) Tacite Auguste, Dii te servant! deinde omnes. Interrogatus præterea, qui post Tacitum sedebat, Senator consularis Metius Falconius Nicomachus in hæc verba differuit:

VI. *Semper quidem, Patres conscripti, recte atque prudenter reipublicæ magnificus hic ordo consuluit, neque a quoquam orbis terræ populo solidior unquam expectata sapientia est: attamen nulla unquam neque gravior, neque prudentior in hoc sacrario dicta sententia est. Seniores Principem fecimus, & virum, qui omnibus quasi pater consulat. Nihil ab hoc immaturum, nihil properum, nihil asperum formidandum est. Omnia seria, cuncta gravia, & quasi ipsa respublica jubeat, auguranda sunt. Scit enim, qualem sibi Principem semper optaverit: nec potest aliud nobis exhibere, quam quod ipse desideravit & voluit. Enimvero si recolere velitis vetusta illa prodigia, Neronis dico, & Heliogabalos, & Commodos, seu potius semper Incommodos, certe non hominum magis vitia illa, quam ætatum, fuerunt. Dii avertant Principes pueros; & Patres patriæ dici impuberes, & quibus ad subscribendum magistri literarii manus teneant: quos ad consulatus dandos, dulcia & circuli, & quæcunque voluptas puerilis invitet. Quæ, malum, ratio est habere Imperatorem, qui famam curare non noverit: qui, quid sit respublica, nesciat, nutritorem timeat, respiciat ad nutricem, manuum magistrantium ictibus terrorique subjaceat: faciat eos Consules, duces, judices, quorum vitas, merita, ætatis, familias, gesta non norit. Sed quid diutius, Patres conscripti, protrahor? magis gra-*

tulemur, quod habemus Principem senem, quam illa iteremus, quæ plusquam lacrimanda tolerantibus exstiterunt. Gratias igitur Diis immortalibus ago atque habeo, & quidem pro universa republica; teque, Tacite Auguste, convenio, petens, obsecrans, libere pro communis patriæ legibus deprecans, ne parvulos tuos, si te citius fata prævenerint, facias Romani heredes imperii: ne sic rempublicam, Patresque conscriptos, populumque Romanum, ut villulam tuam, ut colonos tuos, ut servos tuos relinquant. Quare circumspice, imitare Nervas, Trajanos, Hadrianos. Ingens est gloria morientis Principis, rempublicam magis amare, quam filios.

VII. Hac oratione & Tacitus ipse vehementer est motus, & totus senatorius ordo concussus: statimque acclamatum est: *Omnes, Omnes.* Inde itum ad campum Martium: ibi comitiale tribunal ascendit: ibi Præfectus urbis Ælius Cæsetianus sic locutus est: *Vos, sanctissimi milites, & sacratissimi vos Quirites, habetis Principem, quem de sententia omnium exercituum Senatus elegit: Tacitum dico, augustissimum virum, ut qui hæcenus sententiis suis rempublicam juvit, nunc juvet iussis atque consultis.* Acclamatum est a populo, *Felicissime Tacite Auguste, Dii te servant,* & reliqua, quæ solent dici. Hoc loco tacendum non est, plerosque in literas retulisse, Tacitum absentem, & in Campania positum, Principem nuncupatum: quod verum est, nec dissimulare possum. nam cum rumor emerisset, illum Imperatorem esse faciendum, discessit, atque in Bajano duobus mensibus fuit. sed inde deductus, huic se-

natusconsulto interfuit, quasi vere privatus, & qui vere recusaret imperium.

VIII. Ac ne quis me Græcorum alicui, vel Latinorum existimet temere credidisse, habet bibliotheca Ulpia in armario sexto librum elephantinum, in quo hoc senatusconsultum perscriptum est, cui Tacitus ipse manu sua subscripsit. nam diu hæc senatusconsulta, quæ ad Principes pertinebant, in libris elephantinis scribebantur. Inde ad exercitus profectus: ibi quoque, cum primum tribunal ascendit, Mœsius Gallicanus Præfectus prætorio in hæc verba differuit: *Dedit, sanctissimi commilitones, Senatus Principem, quem petiistis: paruit præceptis & voluntati castrensiū ordo ille nobilissimus. Plura mihi apud vos, præsentē Imperatore, non licet loqui. Ipsum igitur, qui tueri nos debet, loquentem dignanter audite.* Post hoc Tacitus Augustus dixit: *Et Trajanus ad imperium senex venit, sed ille ab uno deductus est: at me, sanctissimi commilitones, primum vos, qui scitis Principes approbare, deinde amplissimus Senatus, dignum hoc nomine judicavit: curabo, enitar, efficiam, ne vobis desint, si non fortia facta, at saltem vobis atque Imperatore digna consilia.*

IX. Post hoc stipendium & donativum ex more promisit, & primam orationem ad Senatum talem dedit: *Ita mihi liceat, Patres conscripti, sic imperium regere, ut a vobis me constet electum, ut ego cuncta ex vestra facere sententia & potestate decrevi. Vestrum est igitur ea jubere atque sancire, quæ digna vobis, digna modesto exercitu, digna populo Romano esse videantur.* In eadem oratione Aureliano statuam au-

ream ponendam in Capitolio decrevit : item statuam argenteam in curia , item in templo Solis , item in foro Divi Trajani. Sed aurea non est posita : dedicatæ autem sunt solæ argenteæ. In eadem oratione cavit , ut , si quis argento publice privatimque æs miscuisset , si quis auro argentum , si quis æri plumbum , capitale esset , cum bonorum proscriptione. in eadem oratione cavit , ut servi in dominorum capita non interrogarentur , ne in causa majestatis quidem. addidit , ut Aurelianum omnes pictum haberent. Divorum templum fieri jussit , in quo essent statuæ Principum bonorum ; ita ut iisdem , natalibus suis , & Parilibus , & Kalendis Januariis , & votis , libamina ponerentur. In eadem oratione fratri suo Floriano Consalatum petiit , & non impetravit , idcirco , quod jam Senatus omnia nundina suffectorum Consulium clauserat. Dicitur autem multum lætatus Senatus libertate , quod ei negatus est Consulatus , quem fratri petierat. Fertur denique dixisse , *Scit Senatus , quem Principem fecerit.*

X. Patrimonium suum publicavit , quod habuit in redditibus , sestertium bis milies octingenties. Pecuniam , quam domi collegerat , in stipendium militum vertit. Togis & tunicis iisdem est usus , quibus privatus. Meritoria intra urbem stare vetuit : quod quidem diu tenere non potuit. Thermas omnes ante lucernam claudi jussit , ne quid per noctem seditionis oriretur. Cornelium Tacitum , scriptorem historiæ Augustæ , quod parentem suum eundem diceret , in omnibus bibliothecis collocari jussit :

& ne lectorum incuria deperiret, librum per annos singulos decies scribi publicitus in * evicis archiis jussit, & in bibliothecis poni. Holofericam vestem viris omnibus interdixit. Domum suam destrui præcepit, atque in eo loco thermas publicas fieri privato sumtu jussit. columnas centum Numidicas, pedum vicensimum ternum, Ostiensibus donavit de proprio. Possessiones, quas in Mauritania habuit, fartis testis Capitolii deputavit. Argentum mensale, quod privatus habuerat, ministeriis conviviorum, quæ in templis fierent, dedicavit. Servos urbanos omnes manumisit utriusque sexus; intra centum tamen, ne Caniniam transire videretur.

XI. Ipse fuit vitæ parcissimæ, ita ut sextarium vini tota die nunquam potaverit, sæpe intra heminam. Convivium vero unius gallinacei, ita utincipit adderet, & ova. Præ omnibus, oleribus asfatim ministratis, lactucis impatienter indulgit: somnum enim se mercari illa sumtus effusione dicebat. Amariores cibos appetivit. Balneis raro usus est, atque validior fuit in senectute. Vitrearum diversitate atque operositate vehementer est electatus. Panem, nisi siccum, nunquam comedi, eundemque sale atque aliis rebus conditum. Fabricarum peritissimus fuit: marmorum cupidus: nitoris Senatorii. Venationum studiosus. Mensam denique suam nunquam, nisi agrestibus, opimavi. Fasianam avem, nisi suo & suorum natali, & diebus festissimis, non posuit. Hostias suas semper domum revocavit, iisdemque suos vesci jussit. Uxorem gem-

mis uti non est passus. Auroclavatis vestibus idem interdixit. nam & ipse auctor Aureliano fuisse perhibetur, ut aurum a vestibus & cameris & pellibus submoveret. Multa hujus feruntur, sed longum est ea in literas mittere. quod si quis omnia de hoc viro cupit scire, legat Suetonium Optatianum, qui ejus vitam affatim scripsit. Legit sane senex minutulas literas ad stuporem; nec unquam noctem intermisit, qua non aliquid vel scriberet, vel legeret, præter posterum Kalendarum diem.

XII. Nec tacendum est, & frequenter imitandum, tantam Senatus lætitiã fuisse, quod eligendi Principis cura ad ordinem amplissimum revertisset, ut & supplicationes decernerentur, & hecatombarum promitterentur; singuli denique Senatores ad suos scriberent, nec ad suos tantum, sed etiam ad externos; mitterentur præterea literæ ad provincias, ut scirent omnes socii omnesque nationes, in antiquum statum redisse rempublicam, ac Senatuum Principes legere, immo ipsum Senatuum Principem factum, leges a Senatu petendas, reges barbaros Senatui supplicaturos, pacem ac bella Senatu auctore tractanda. Ne quid denique deesset cognitioni, plerasque hujusmodi epistolas in fine libri posui, & cum cupiditate, & sine fastidio, ut existimo, perlegendas.

XIII. Et prima quidem illi cura Imperatoris facti hæc fuit, ut omnes, qui Aurelianum occiderant, interimeret, bonos malosve, cum jam ille vindictatus esset. Et quoniam a Mæotide multi barbari eruperant, hos eosdem consilio atque viribus, ut

eo redirent, compulit. Ipsi autem Mæotidæ ita congregabantur, quasi accitu Aureliani ad bellum Persicum convenissent, auxilium daturi nostris, si necessitas postularet. Cum Tullius dicat, magnificentius esse dicere, quemadmodum ceperit Consulatum: at in isto viro magnificum fuit, quod tanta gloria cepit imperium. Gessit autem, propter brevitate temporum, nihil magnum. Interemtus est enim insidiis militaribus, ut alii dicunt, sexto mense: ut alii, morbo interiit. Tamen constat, factionibus eum oppressum, mente atque animo defecisse. Hic idem mensem Septembrem *Tacitum* appellari jussit, idcirco quod eo mense & natus, & factus est Imperator. Huic frater Florianus in imperio successit, de quo pauca ponenda sunt.

FLAVII VOPISCI SYRACUSII

F L O R I A N U S.

I. **H**IC frater Taciti germanus fuit, qui post fratrem arripuit imperium, non Senatus auctoritate, sed suo motu, quasi hereditarium esset imperium: cum sciret, adjuratum esse in Senatu Tacitum, ut, cum mori cœpisset, non liberos suos, sed optimum aliquem Principem faceret. Denique vix duobus mensibus imperium tenuit, & occisus est Tarfi a militibus, qui Probum audierant imperare, quem omnis exercitus legerat. Tantus autem Probus fuit in re militari, ut illum Senatus optaret, miles eligeret, ipse populus Romanus acclamationibus peteret. Fuit etiam Florianus morum fratris imitator, nec tamen usquequaque. nam effusionem in eo frater frugi reprehendebat: & hæc ipsa imperandi cupiditas, aliis eum moribus ostendit fuisse, quam fratrem. Duo igitur Principes una exstiterunt domo: quorum alter sex mensibus, alter vix duobus, imperaverunt, quasi quidam interreges inter Aurelianum & Probum, post interregnum Principes nuncupati.

II. Horum statuæ fuerunt Interamnæ duæ, pe-

dum tricenūm ex marmore, quod illic eorum cenotaphia constituta fuit in solo proprio: sed dejectæ fulmine ita contritæ sunt, ut membratim jaceant dissipatæ: quo tempore responsum est ab haruspicibus, quandoque ex eorum familia Imperatorem Romanum futurum, seu per feminam, seu per virum, qui det judices Parthis ac Persis, qui Francos & Alemannos sub Romanis legibus habeat, qui per omnem Africam barbarum non relinquat, qui Taprobanis Præsidem imponat, qui ad Romanam insulam Proconsulem mittat, qui Sarmatis omnibus judicet, qui terram omnem, qua Oceano ambitur, captis omnibus gentibus, suam faciat, postea tamen Senatui reddat imperium, & antiquis legibus vivat, ipse victurus annis centum viginti, & sine herede moriturus. Futurum autem eum dixerunt a die fulmine præcipitatis statuisque contractis post annos mille. Non magna hæc urbanitas haruspicum fuit, qui Principem talem post mille annos futurum esse dixerunt, quia, si post centum annos prædicerent fore, possent eorum deprehendi mendacia, cum vix remanere talis possit historia. Ego tamen hæc idcirco inferenda volumini credidi, ne quis, me legens, legisse non crederet.

III. Tacitus congiarium populo Romano intra sex menses vix dedit. Imago ejus posita est in Quintiliorum, in una tabula, quincuplex, in qua semel rogatus, semel chlamydatus, semel armatus, semel palliatus, semel venatorio habitu. De qua quidam epigrammatarius ita lusit, ut diceret, *Non agnosco senem armatum, non chlamydatum, inter cetera, sed*

agnosco togatum. Et Floriani liberi & Taciti multi exstiterunt: quorum sunt posterī, credo, millesimum annum exspectantes. In quos multa epigrammata scripta, quo jocati sunt haruspices imperium pollicentes. Hæc sunt, quæ de vita Taciti atque Floriani digna memoratu comperisse memini. Nunc nobis aggrediendus est *Probus*, vir domi forisque conspicuus, vir Aureliano, Trajano, Hadriano, Antoninis, Alexandro, Claudioque præferendus; nisi quia in illis varia, in hoc omnia præcipua tunc fuere: qui post Tacitum, omnium iudicio bonorum, Imperator est factus, orbemque terrarum pacatissimum gubernavit, deletis barbaris gentibus, deletis etiam plurimis tyrannorum, qui ejus temporibus exstiterunt: de quo dictum est, ut *Probus* diceretur, etiam si *Probus* nomine non fuisset. quem quidem multi ferunt, etiam Sibyllinis libris promissum: qui si diutius fuisset, orbis terræ barbaros non haberet. Hæc ego in aliorum vita de *Probo* credidi prælibanda, ne dies, hora, momentum aliquid sibi vindicaret, ne fatali necessitate absortus, *Probo* indicto deperirem. Nunc claudam volumen, satisfactum arbitrans studio & cupiditati meæ.

IV. Omina imperii Tacito hæc fuerunt. Fanaticus quidam in templo Sylvani tensis membris exclamavit, *Taciti purpuram, Taciti purpuram*; idque septimo. quod quidem postea omni deputatum est. Vinum, quo libaturus Tacitus fuerat in templo Herculis Fundani, subito purpureum factum est. Vitis, quæ uvas Amineas albas ferebat, eo anno, quo ille imperium meruit, purpurascere plurima pur-

pura cœpit. Mortis omina hæc fuerunt. Patris sepulcrum, disruptis januis, se aperuit: matris umbra se per diem & Tacito & Floriano velut viventis obtulit; nam diversis patribus nati ferebantur: in larario Dii omnes, seu terræ motu, seu casu aliquo, conciderunt. Imago Apollinis, quæ ab his colebatur, ex summo fastigio in lectulo posita sine cuiuspiam manu deprehensa est. Sed hæc sunt, quæ a plerisque dicuntur. Nos ad Probum & ad Probi gesta insignia revertemur.

V. Et quoniam me promisi aliquas epistolas esse positurum, quæ, creato Tacito Principe, gaudia Senatus ostenderent; his additis, finem scribendi faciam. Epistolæ publicæ. *Senatus amplissimus curiæ Carthaginiensi salutem dicit. Quod bonum, faustum, felix, salutareque sit reipublicæ, orbique Romano! dandi jus imperii, appellandi Principis, nuncupandi Augusti, ad nos revertit. Ad nos igitur referte, quæ magna sunt. Omnis provocatio Præfæcti urbis erit: quæ tamen a Proconsulibus & ab ordinariis iudicibus emerferit: in quo quidem etiam vestram in antiquum statum redisse credimus dignitatem, siquidem primus hic ordo est, qui recipiendo vim suam, jus suum ceteris servat.* Alia epistola. *Senatus amplissimus curiæ Trevirorum. Ut estis liberi & semper fuistis, lætari vos credimus. Creandi Principis iudicium ad Senatum redit; simul etiam Præfecturæ urbanæ appellatio universa decreta est.* Eodem modo scriptum est Antiochenis, Aquilejensibus, Mediolanensibus, Alexandrinis, Theffalonicensibus, Corinthiis, & Atheniensibus.

VI. Privatæ autem epistolæ hæc fuerunt. *Autronio*

Iusto patri Autronius Tiberianus salutem. Nunc te, pater sancte, interesse decuit Senatui amplissimo; nunc sententiam dicere; cum tantum auctoritatis amplissimo ordini creverit, ut revertat in antiquum statum respublica, & nos Principes demus, nos faciamus Imperatores, nos denique nuncupemus Augustos. Fac igitur, ut convalescas, curiæ interfuturus antiquæ. Nos recepimus jus proconsulare, redierunt ad Præfectum urbis appellationes omnium potestatum, & omnium dignitatum. Item alia. Claudius Capellianus Cerejo Metiano patruo salutem. Obtinuimus, pater sancte, quod semper optavimus: in antiquum statum Senatus revertit. Nos Principes facimus; nostri ordinis sunt potestates. Gratias exercitui Romano, & vere Romano: reddidit nobis, quam semper habuimus, potestatem. Abjice Bajanos Puteolanosque secessus. Da te urbi, da te curiæ. Floret Roma, floret tota respublica. Imperatores damus, Principes facimus: possumus & prohibere, qui cœpimus facere. Dictum sapienti sat est. Longum est omnes epistolas connectere, quas reperi, quas legi. tantum illud dico, Senatores omnes ea esse lætitia elatos, ut dōmibus suis omnes, albas hostias cæderent, imagines frequenter aperirent, albari sederent, convivia sumtuosiora prævenirent, antiquitatem sibi redditam crederent.

FLAVII VOPISCI SYRACUSII

P R O B U S.

I. CERTUM est, quod Sallustius Crispus, quodque Marcus Cato, & Gellius, historici, sententiæ modo in literas retulerunt, *Omnes omnium virtutes tantas esse, quantas videri eas voluerint eorum ingenia, qui uniuscujusque facta descripserint.* Inde esse, quod Alexander Magnus Macedo, cum ad Achillis sepulcrum venisset, graviter ingemiscens, *Felicem te,* inquit, *juvenis, qui talem præconem tuarum virtutum reperisti:* Homerum intelligi volens, qui Achillem tantum in virtutum studio finxit, quantum ipse valebat ingenio. Quorsum hæc pertineant, mi Celse, ne fortassis requiras, Probum Principem, cujus imperio Oriens, Occidens, Meridies, Septentrio, omnesque orbis partes in totam securitatem redactæ sunt, scriptorum inopia jam pæne nescimus. Occidit, pro pudor! tanti viri & talis historia, qualem non habent bella Punica, non terror Gallicus, non motus Pontici, non Hispaniensis astutia. Sed non patiar ego ille, a quo dudum solus Aurelianus est expetitus, cujus vitam, quantum potui, persecutus, Tacito Florianoque jam scriptis,

non me ad Probi facta conscendere; si vita suppetet, omnes, qui supersunt usque ad Maximianum Diocletianumque dicturus. Neque ego nunc facultatem eloquentiamque polliceor, sed res gestas, quas perire non patior.

II. Usus autem sum, ne in aliquo fallam carissimam mihi familiaritatem tuam, præcipue libris ex bibliotheca Ulpia, ætate mea thermis Diocletianis; item ex domo Tiberiana. Usus etiam ex regeſtis scribarum porticus Porphyreticæ, actis etiam Senatus ac populi. Et quoniam me ad colligenda talis viri gesta ephemeris Turduli Gallicani plurimum iuvit, viri honestissimi ac sincerissimi, beneficium amici senis tacere non debui. Cnæum Pompejum, tribus fulgentem triumphis, belli piratici, belli Sertoriani, belli Mithridatici, multarumque rerum gestarum majestate sublimem, quis tandem noſſet, nisi eum Marcus Tullius & Titus Livius in literas retulissent? Publium Scipionem Africanum, immo Scipiones omnes, seu Lucios, seu Naficas, nonne tenebræ possiderent ac tegerent, nisi commendatores eorum historici nobiles atque ignobiles existissent? Longum est omnia persequi, quæ ad exemplum hujuscemodi, etiam nobis tacentibus, usurpanda sunt. Illud tantum contestatum volo, me & rem scripsisse, quam, si quis voluerit, honestius eloquio celsiore demonstrat. Et mihi quidem id animi fuit, non ut Sallustios, Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes disertissimos imitarer viros, in vita Principum & temporibus differendis, sed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, Fabium

Marcellinum, Gargillium Martialem, Julium Capitolinum, Ælium Lampridium, ceterosque, qui hæc & talia non tam diferte, quam vere, memoriæ tradiderunt. Sum enim unus ex curiosis, quod infinita scire non possum, incendentes vobis, qui, cum multa sciatis, scire multo plura cupitis. Et ne diutius ea, quæ ad meum consilium pertinent, loquar; magnum & præclarum Principem, & qualem historia nostra non novit, arripiam.

III. *Probus* oriundus e Pannonia, civitate Sirmieniensi, nobiliore matre, quam patre, patrimonio moderato, affinitate non magna, tam privatus, quam Imperator nobilissimis virtutibus claruit. Probo, ut quidam in literas retulerunt, pater nomine Maximus fuit: qui cum ordines honestissime duxisset, tribunatum adeptus, apud Ægyptum vita functus est, uxore ac filio & filia derelictis. Multi dicunt, Probum Claudii propinquum fuisse, optimi & sanctissimi Principis: quod, quia per unum tantum Græcorum relatum est, nos in medio relinquemus. Unum tamen dico, quod in ephemeride legisse me memini, a Claudia sorore Probum sepultum. Adolescens Probus corporis moribus tam clarus est factus, ut Valeriani iudicio tribunatum prope imberbis acciperet. Exstat epistola Valeriani ad Gallienum, qua Probum laudat adhuc adolescentem, & imitationi omnium proponit. Ex quo apparet, neminem unquam pervenisse ad virtutum summam jam maturum, nisi qui puer seminario virtutum generosiore concretus, aliquid inclitum designasset.

IV. Epistola Valeriani. *Valerianus pater Gallieno filio, Augustus Augusto. Et meum secutus iudicium, quod semper de Probo adolescente primo habui, & omnium bonorum, qui eundem sui nominis virum dicunt, tribunatum in eum contuli, datis sex cohortibus Saracenis, creditis etiam auxiliariibus Gallicis, cum ea Persarum manu, quam nobis Artabasses Syrus mancipavit. Te quaeso, fili carissime, ut eum juvenem, quem imitari pueris omnibus volo, in tanto habeas honore, quantum virtutes ejus & merita, pro debito mentis splendore, desiderant. Alia epistola de eodem ad Praefectum praetorio cum salario. Valerianus Augustus Mulvio Gallicano Praefecto praetorii. Miraris fortassis, quod ego imberbem Tribunum fecerim, contra constitutum Divi Hadriani. Sed non multum miraberis, si Probum cogitas, adolescentem vere probum: nunquam enim aliud mihi, cum eum cogito, nisi nomen occurrit. Quod nisi nomen haberet, potuit habere cognomen. Huic igitur dari jubebis, quoniam mediocris fortuna est, ut ejus dignitas incrementis juvetur, tunicas rufulas duas, pallia Gallica duo fibulata, interulas paragaudias duas, patinam argenteam librarum decem specillam, aureos Antoninianos centum, argenteos Aurelianos mille, aereos Philippeos decem millia. Item in salario diurno, bubulae pondo, porcinae pondo sex, caprinae pondo decem, gallinaceum per biduum, olei per biduum sextarium unum, vini veteris diurnos sextarios decem cum larido bubalino: salis, olerum, lignorum, quantum satis est. Hospitia praeterea eidem, ut Tribunis legionum, praebere jubebis.*

V. Et haec quidem epistolae declarant. Nunc quan-

tum ex ephemeride colligi potuit. Cum bello Sarmatico jam Tribunus, transmissis Danubio, multa fortiter fecisset, publice in concione donatus est hastis puris quatuor, coronis vallaribus duabus, corona civica una, vexillis puris quatuor, armillis aureis duabus, torque aureo uno, patera sacrificali quinquelibri una. quo quidem tempore Valerium Flaccum, adulescentem nobilem, parentem Valeriani, e Quadorum liberavit manu: unde illi Valerianus coronam civicam detulit. Verba Valeriani pro concione habita: *Suscipe, Probe, præmia pro republica, suscipe coronam civicam pro parente.* quo quidem tempore legionem tertiam eidem addidit, sub testimonio ejusmodi. Epistola de legione tertia: *Res gestæ tuæ, Probe carissime, faciunt, ut & serius tibi tradere majores exercitus videar, & cito tamen tradam. Recipe in fidem tuam legionem tertiam felicem, quam ego adhuc nulli, nisi provecto jam, credidi: mihi autem eo tempore credita est, quo & me canosum, qui credebatur, cum gratulatione vidit. Sed ego in te non exspecto ætatem, cum & virtutibus fulgeas, & moribus polleas. Vestes tibi triplices dari jussi, salarium duplex feci, vexillarium deputavi.*

VI. Longum est, si per res gestas tanti percurram viri, quæ ille sub Valeriano, quæ sub Gallieno, quæ sub Aureliano & Claudio privatus fecerit, quoties murum conscenderit, vallum diriperit, hostem cominus interemerit, dona Principum emeruerit, rempublicam in antiquum statum sua virtute reddiderit. Docet Gallieni epistola ad Tribunos data, qui fuerit Probus. *Gallienus Augustus*

Tribunis exercituum Illyricianorum. Etiam si patrem meum fatalis belli Perfici necessitas tenuit, habeo tamen parentem Aurelium Probum, quo laborante possum esse securus: qui si affuisset, nunquam ille ne nominandus quidem tyrannus sibi usurpasset imperium. Quare omnes vos consiliis ejus cupio parere, qui & patris judicio probatus est, & Senatus. Non magnum fortassis judicium Gallieni esse videatur, Principis mollioris: sed quod negari non potest, ne dissolutus quidem quispiam se nisi in ejus fidem tradit, cujus sibi virtutes existimat profuturas. Sed esto, Gallieni epistola sequestretur, quid Aureliani judicium? qui Probo decimanos, fortissimos exercitus sui, & cum quibus ipse ingentia gesserat, tradidit sub hujusmodi testimonio: Aurelianus Augustus Probo salutem dicit. Ut scias, quanti te faciam, decimanos meos sume, quos Claudius mihi credidit. Iffrenim sunt, qui, quadam felicitatis prerogativa, praesules, nisi futuros Principes, habere non norunt. Ex quo intellectum est, Aurelianum in animo habuisse, ut, si quid sibi scienti prudentique eveniret, Probum Principem faceret.

VII. Jam Claudii, jam Taciti judicia de Probo longum est innectere; quamvis feratur in Senatu Tacitus dixisse, cum eidem offerretur imperium, *debere Probum Principem fieri.* sed ego senatusconsultum ipsum non inveni. Ipse autem Tacitus Imperator primam talem ad Probum epistolam dedit: *Tacitus Augustus Probo. Me quidem Senatus Principem fecit, de prudentis exercitus voluntate. Attamen sciendum tibi est, tuis nunc humeris magis incubuisse rem-*

publicam. qui, & quantus sis, omnes novimus: scit Senatus. Adesto igitur nostris necessitatibus: tuæ familiæ affere, ut soles, rempublicam. Nos tibi, decreto totius Orientis ducatu, salarium quintuplex fecimus, ornamenta militaria geminavimus, Consulatum in annum proximum nobiscum decrevimus: te enim manet pro virtutibus tuis Capitolina palmata. Ferunt quidam, Probo id pro imperii omine fuisse, quod Tacitus scripsit, *Te manet Capitolina palmata.* Sed in hanc sententiam omnibus semper Consulibus scribebatur.

VIII. Amor militum erga Probum ingens semper fuit. neque enim unquam ille passus est peccare militem. ille quin etiam Aurelianum sæpe a gravi crudelitate deduxit. ille singulos manipulos adiit, vestes & calceamenta perspexit: si quid prædæ fuit, ita divisit, ut sibi nihil, præter tela & arma, servaret. Quin etiam cum de prædato, sive ex Alanis, sive ex aliqua aliâ gente, incertum est, repertus esset equus non decorus, neque ingens, qui, quantum captivi loquebantur, centum ad diem milliarum currere diceretur, ita ut per dies octo vel decem continuaret, & omnes crederent, Probum tale animal sibimet servaturum, jam primum dixit, *Fugitivo militi potius, quam forti, hic equus convenit: deinde in urnam militares jussit nomen suum mittere, ut aliquis eum forte ductus acciperet. & cum essent in exercitu quidam, nomine Probi, alii quatuor milites, casu evenit, ut primum emergeret, cui Probo nomen existeret, cum ipsius Probi ducis nomen missum non esset. Sed cum quatuor illi milites inter se contenderent, ac sortem sibi quisque*

defenderet, iussit iterum agitari urnam: sed & iterum Probi nomen emerfit: cumque tertio & quarto fecisset, quarto Probi nomen effusum est. Tunc omnis exercitus equum illum Probo duci dicavit, ipsis etiam militibus, quorum nomina exierant, id volentibus.

IX. Pugnavit & contra Marmaridas in Africa fortissime, eos denique vicit, atque ex Libya Carthaginem tranfit, eandemque a rebellionibus vindicavit. Pugnavit & singulari certamine contra quendam Aradionem in Africa, eundemque prostravit: & quia fortissimum ac pertinacissimum virum viderat, sepulcro ingenti honoravit, quod adhuc exstat, tumulo usque ad ducentos pedes terra elato per milites, quos otiosos esse nunquam est passus. Exstant apud Ægyptum ejus opera, quæ per milites struxit, in plurimis civitatibus. In Nilo autem tam multa fecit, ut vectigal frumentarium solus adjuverit: pontes, templa, porticus, basilicas, labore militum struxit: ora fluminum multa patefecit, paludes plerasque siccavit, atque in his segetes agrosque constituit. Pugnavit etiam contra Palmyrenos, pro Odenati & Cleopatrarum partibus Ægyptum defendentes, primo feliciter, postea temere, ut pæne caperetur: sed postea relictis viribus, Ægyptum & Orientis maximam partem in Aureliani potestatem redegit.

X. Cum his igitur tot & tantis virtutibus eniret, Tacito absumto fataliter, ac Floriano imperium arripiente, omnes Orientales exercitus eundem Imperatorem fecerunt. Non inepta neque in-

elegans fabula est, scire quemadmodum imperium Probus sumserit. Cum ad exercitus nuntius venisset, tum primum animus militibus fuit prævenire Italicos exercitus, ne iterum Senatus Principem daret. sed cum inter milites sermo esset, quis fieri deberet, & manipulatim in campo Tribuni eos alloquerentur, dicentes, *requirendum esse Principem aliquem fortem, sanctum, verecundum, clementem, probum*: idque per multos circulos, ut fieri assollet, diceretur; quasi divino nutu undique ab omnibus acclamatum est, *Probe Auguste, Dii te servant!* deinde concursus, & cæspitium tribunal: appellatusque Imperator, ornatus etiam pallio purpureo, quod de statua templi oblatum est: atque inde ad Palatium reductus, invitus ac retractans, & sæpe dicens, *Non enim vobis expedit milites; non mecum bene agitis. Ego enim vobis blandiri non possum. Prima ejus epistola, data ad Capitonem Præfectum prætorio, talis fuit: Imperium nunquam optavi, & invitus accepi. Deponere mihi rem invidiosissimam non licet. Agenda est persona, quam mihi miles imposuit. Te quæso, Capito, ita mecum salva republica persruaris, annonam & commeatus, & quidquid necessarium est, ubique militi pares. ego, quantum in me est, si recte omnia gubernaveris, Præfectum alterum non habebo.* Itaque milites, cognito, quod imperaret Probus, Florianum, qui quasi hereditarium imperium arripuerat, interemerunt, scientes, neminem dignius imperare, quam Probum. Ita ei sine ulla molestia totius orbis imperium, & militum & Senatus judicio, delatum est.

XI. Et quoniam mentionem Senatus fecimus,

sciendum est, quid ipse ad Senatum scripserit, quid item ad eum amplissimus ordo rescripserit. Oratio Probi prima ad Senatum. *Recte atque ordine, Patres conscripti, proximo superiore anno factum est, ut vestra clementia orbi terrarum Principem daret, & quidem de vobis, qui & estis mundi Principes, & semper fuistis, & in vestris posteris eritis. atque utinam id Florianus expectare voluisset, nec velut hereditarium sibi vindicasset imperium; vel illum, vel alium quempiam majestas vestra fecisset. Nunc quoniam ille imperium arripuit, nobis a militibus delatum est nomen Augustum, vindicatum quia etiam in illum sapientioribus militibus, quod fuerat usurpatum: quaeso, ut de meis meritis faciatis, quidquid iusserit vestra clementia. Item senatusconsultum. Die tertio Nonas Februarias in aede Concordiae: inter cetera. Aelius Scorpionus Consul dixit: Audistis, Patres conscripti, literas Aurelii Valerii Probi: de his quid videtur? Tunc acclamatum est: Probe Auguste, Dii te servent. Olim dignus, & fortis, & iustus, bonus ductor, bonus Imperator. Exemplum militiae, exemplum imperii, Dii te servent. Assertor reipublicae felix imperes: magister militiae felix imperes: te cum tuis Dii custodiant. Et Senatus antea te delegit. Aetate Tacito posterior, ceteris prior. Quod imperium suscepisti, gratias agimus. Tuere nos, tuere rempublicam. bene tibi committimus, quos ante servasti. Tu Francicus, tu Gothicus, tu Sarmaticus, tu Parthicus, tu omnia. & prius fuisti semper dignus imperio, dignus triumphis, felix agas, feliciter imperes!*

XII. Post haec Manlius Statianus, qui primae sen-

rentiæ tunc erat, ita locutus est: *Diis immortalibus gratias, & præ ceteris, Patres conscripti, Jovi Optimo, qui nobis Principem talem, qualem semper optabamus, dederunt, Si recte cogitemus, non nobis Aurelianus, non Alexander, non Antonini, non Trajanus, non Claudius requirendi sunt: omnia in uno Principe constituta sunt, rei militaris scientia, animus clemens, vita venerabilis, exemplar agendæ rei publicæ, atque omnium prærogativa virtutum. enimvero quæ mundi pars est, quam ille non vincendo didicerit? Testes sunt Marmaridæ, in Africæ solo victi, testes Franci, in viis strati paludibus, testes Germani & Alemanni, longe a Rheni submoti litoribus. Jam vero quid Sarmatas loquar, quid Gothos, quid Parthos, ac Persas, atque omnem Ponticum tractum? ubique vigent Probi virtutis insignia. Longum est dicere, quot reges magnarum gentium fugaverit, quot duces manu sua occiderit, quantum armorum sit, quæ ipse cepit privatus. Superiores Principes quas illi gratias egerint, testes sunt literæ, publicis inservæ monumentis. Dii boni, quoties ille donis militaribus est donatus! quas militum laudes emeruit! Adolefcens Tribunatum, non longe post adolescentiam regendas legiones accepit. Juppiter Opt. Max. Juno regina, tuque virtutum præsul Minerva, tu orbis Concordia, & tu Romana Victoria, date hoc Senatui, populoque Romano, date militibus, date sociis, atque exteris nationibus: imperet, quemadmodum militavit! Decerno igitur, Patres conscripti, votis omnium concinentibus nomen Cæsareum, nomen Augustum: addo proconsulare imperium, patris patriæ reverentiam, Pontificatum maxi-*

mun, jus tertiæ relationis, tribunitiã potestatem. Post hæc acclamatum est, *Omnes, Omnes.*

XIII. Accepto igitur hoc senatusconsulto, secundum orationem, permittit Patribus, ut ex magnorum iudicum appellationibus ipsi cognoscerent, Proconsoles crearent, Legatos Consulibus darent, jus prætorium Præsidibus darent, leges, quas Probus ederet, senatusconsultis propriis consecrarent. Statim deinde, si qui de interfectores Aureliani superfuissent, vario genere vindicavit: mollius tamen moderatiusque, quam prius exercitus, & postea Tacitus, vindicaverant. Deinde animadvertit etiam in eos, qui Tacito insidias fecerant. Floriani sociis pepercit, quod non tyrannum aliquem videbantur secuti, sed sui Principis fratrem. Recepit deinde omnes Europenses exercitus, qui Florianum & Imperatorem fecerant, & occiderant. His gestis, cum ingenti exercitu Gallias petit: quæ omnes, occiso Postumio, turbatæ fuerant; interfecto Aureliano, a Germanis possessæ. Tanta autem illic proelia feliciter gessit, ut a barbaris sexaginta per Gallias nobilissimas reciperet civitates; prædam deinde omnem, qua illi, præter divitias, etiam efferebantur ad gloriam. Et cum jam in nostra ripa, immo per omnes Gallias, securi vagarentur, cæsis prope quadringentis millibus, qui Romanum occupaverant solum, reliquias ultra Nicrum fluvium & Albam removit: tantum his prædæ barbaricæ tulit, quantum ipsi Romanis abstulerant: contra urbes Romanas & castra in solo barbarico posuit, atque illic milites collocavit.

XIV. Agros, & horrea, & domos, & annonam Transrhenanis omnibus fecit, iis videlicet, quos in excubiis collocavit: nec cessatum est unquam pugnari, cum quotidie ad eum barbarorum capita deferrentur, jam ad singulos aureos singula, quamdiu reguli novem ex diversis gentibus venirent, atque ad pedes Probi jacerent: quibus ille primum obsides imperavit, qui statim dati sunt: deinde frumentum, postremo etiam vaccas atque oves. Dicitur jussisse his acrius, ut gladiis non uterentur, Romanam expectaturi defensionem, si essent ab aliquibus vindicandi. Sed visum est id non posse fieri, nisi si limes Romanus extenderetur, & fieret Germania tota provincia. Maxime tamen, ipsis regibus consentientibus, in eos vindicatum est, qui prædam fideliter non reddiderunt. Accipit præterea sedecim millia tironum: quos omnes per diversas provincias sparsit, ita ut numeris, vel limitaneis militibus, quinquagenos & sexagenos interfereret, dicens, sentiendum esse, non videndum, cum auxiliaribus barbaris Romanus juvatur.

XV. Compositis igitur rebus in Gallia, tales ad Senatum literas dedit: *Ago Diis immortalibus gratias, Patres conscripti, quia vestra in me judicia comprobaverunt. Subacta est omnis, qua tenditur, late Germania, novem reges gentium diversarum ad meos pedes, immo ad vestros, supplices stratique jacuerunt. Omnes jam barbari vobis arant, vobis jam serunt, & contra interiores gentes militant. Supplicationes igitur vestro more decernite. Nam & quadringenta millia hostium cæsa sunt, & sedecim millia armatorum nobis*

oblata, & septuaginta urbes nobilissimæ captivitate hostium vindicatæ, & omnes penitus Galliæ liberatæ. Coronas, quas mihi obtulerunt omnes Galliæ civitates, aureas, vestræ, Patres conscripti, clementiæ dedicavi. & has Jovi Optimo Maximo, ceterisque Diis Deabusque immortalibus, vestris manibus consecrate. Præda omnis recepta est, capta etiam alia, & quidem major, quam fuerat ante direpta. Arantur Gallicana rura barbaris bobus, & juga Germanica captiva præbent nostris colla cultoribus: pascuntur ad nostram atimoniam gentium pecora diversarum: equinum pecus nostro jam sæcundatur equitatu: frumento barbarico plena sunt horrea. Quid plura? illis sola relinquimus sola, nos eorum omnia possidemus. Volueramus, Patres conscripti, Germaniæ novum Præsidem facere: sed hoc ad pleniora vota distulimus. quod quidem credimus conferre, cum divina providentia nostros uberius sæcundarit exercitus.

XVI. Post hæc Illyricum petiit: & priusquam veniret, Rhætias sic pacatas reliquit, ut illic ne suspicionem quidem ullius terroris relinqueret. In Illyrico Sarmatas ceterasque gentes ita contudit, ut prope sine bello cuncta reciperet, quæ illi diripuerant. Tetendit deinde iter per Thracias, atque omnes Geticos populos, fama rerum territos, & antiqui nominis potentia pressos, aut in deditio-nem, aut in amicitiam recepit. His gestis, Orientem petiit, atque in itinere potentissimo quodam latrone Palfurio capto & interfecto, omnem Isauriam liberavit, populis atque urbibus Romanis legibus restitutis. Barbarorum, qui apud Isavros sunt,

vel per terrorem, vel per voluntatem, loca ingressus est: quæ cum peragrasset, hoc dixit, *Facilius est ab istis locis latrones arceri, quam tolli.* veteranis omnia illa, quæ anguste adeuntur, loca privata donavit, addens, ut eorum filii, ab anno octavo decimo, mares dumtaxat, ad militiam mitterentur, ne ante latrocinari, quam militare, discerent.

XVII. Pacatis denique omnibus Pamphyliæ partibus, ceterarumque provinciarum, quæ sunt Isauriæ vicinæ, ad Orientem iter flexit. Blemyas etiam subegit: quorum captivos Romam transmisit, qui mirabilem sui visum, stupente populo Romano, præbuerunt. Copton præterea & Ptolemaidem urbes, ereptas barbarico servitio, Romano addidit juri. Ex quo tantum profecit, ut Parthi legatos ad eum mitterent, confitentes timorem, pacemque poscentes: quos ille superbius acceptos, magis timentes domum remisit. Fertur etiam epistola illius, repudiatis donis, quæ rex Parthorum miserat, ad Narseum talis fuisse: *Miror, te de omnibus, quæ nostra futura sunt, tam pauca misisse. Habeto interim omnia illa, quibus gaudes: quæ si nos habere cupiamus, scimus, quemadmodum possidere debeamus.* His acceptis literis Narseus maxime territus, & præcipue, quod Copton & Ptolemaidem comperit a Blemyis, qui eas tenuerant, vindicatas, cæsosque ad internecionem eos, qui gentibus fuerant ante terrori.

XVIII. Facta igitur pace cum Persis, ad Thracias rediit, & centum millia Bastarnarum in solo Romano constituit: qui omnes fidem servaverunt. Sed cum & ex aliis gentibus plerosque pariter transtu-

lisset, id est, ex Gepidis, Gautunnis, & Vandalis, illi omnes fidem fregerunt, &, occupato bellis tyrannicis Probo, per totum pæne orbem, pedibus & navigando, vagati sunt, nec parum molestiæ Romanæ gloriæ intulerunt. quos quidem ille diversis vicibus, variisque victoriis oppressit, paucis domum cum gloria redeuntibus, quod Probi evasissent manus. Hæc Probus cum barbaris gessit. Sed habuit etiam non leves tyrannicos motus. nam & Saturninum, qui Orientis imperium arripuerat, variis præliorum generibus & nota virtute superavit. quo victo, tanta in Oriente quies fuit, ut (quemadmodum vulgo loquebantur) mures rebelles nullus audiret. Deinde cum Proculus & Bonosus apud Agrippinam in Gallia imperium arripuissent, omnesque sibi jam Britannias, Hispanias, & braccatæ Galliæ provincias vindicarent, barbaris semet juvantibus, vicit. Ac ne requiras plura vel de Saturnino, vel de Procuro, vel de Bonoso, suo eisdem inferam libro, pauca de iisdem, ut decet, immo ut poscit necessitas, locuturus. Unum sane sciendum est, quod Germani omnes, cum ad auxilium essent rogati a Procuro, Probo potius perservire maluerunt, quam cum Bonoso & Procuro esse. Gallis omnibus & Hispanis ac Britannis hinc permisit, ut vites haberent, vinumque conficerent. Ipse Almam montem, in Illyrico circa Sirmium, militari manu fossam, læta vite consecit.

XIX. Dedit Romanis etiam voluptates, & quidem insignes, delatis etiam congiariis. Triumphavit de Germanis & Blemyis: omnium gentium

drungos usque ad quinquagenos homines ante triumphum duxit. Venationem in Circo amplissimam dedit, ita ut populus cuncta diriperet. Genus autem spectaculi fuit tale. Arbores validæ, per milites radicitus vulsæ, connexis late longeque trabibus affixæ sunt, terra deinde superjecta, totusque Circus ad silvæ confitus speciem, gratiâ novi viroris effronduit. Immissi deinde per omnes aditus struthiones mille, mille cervi, mille apri, mille damæ, ibices, oves feræ, & cetera herbatica animalia, quanta vel ali potuerunt, vel inveniri. immissi deinde populares: rapuit quisque, quod voluit. Edidit alia die in Amphitheatro una missione centum jubatos leones, qui rugitibus suis tonitrua excitabant: qui omnes e posticis interemti sunt, non magnum præbentes spectaculum, cum occidebantur. neque enim erat bestiarum impetus ille, qui esse e caveis egredientibus solet. Occisi sunt præterea multi, qui diripere volebant, sagittis. Editi deinde centum leopardi Libyci, centum deinde Syriaci, centum lænæ, & ursi simul trecenti: quarum omnium ferarum magnum magis constat spectaculum fuisse, quam gratum. Edita præterea gladiatorum paria trecenta, Blemys plerisque pugnantibus, qui per triumphum erant ducti, plerisque Germanis & Sarmatis, nonnullis etiam latronibus Ifauris.

XX. Quibus peractis, bellum Persicum parans, cum per Illyricum iter faceret, a militibus suis per insidias interemtus est. Causæ occidendi ejus hæc fuere: primum, quod nunquam militem otiosum

esse perpeffus est. fi quidem multa opera militari manu perfecit, dicens, annonam gratuitam militem comedere non debere. His addidit dictum eis grave, si unquam eveniat, falutare reipublicæ, *brevi milites neceffarios non futuros*. Quid ille conceperat animo, qui hoc dicebat? nonne omnes barbaras nationes subjecerat pedibus, quia totum mundum fecerat jam Romanum? *Brevi*, inquit, *milites neceffarios non habebimus*. Quid est aliud dicere? Romanus jam miles erit nullus, ubique regnabit: omnia poffidebimus, fecura republica: orbis terrarum non arma fabricabit, non annonam præbebit: boves habebuntur aratro, equus nafcetur ad pacem: nulla erunt bella, nulla captivitas: ubique pax, ubique Romanæ leges, ubique judices noffri.

XXI. Longius amore Imperatoris optimi progredior, quam pedestris fermo defiderat. Quare addam illud, quod præcipue tanto viro fatalem properavit neceffitatem. nam cum Sirmium veniffet, ac folum patrium effœcundari cuperet & dilatari, ad ficcandam quandam paludem multa fimul millia militum pofuit, ingentem parans foffam, qua dejectis in altum navibus, loca Sirmiensibus profutura ficcarent. hoc permoti milites, confugientem eum in turrem ferratam, quam ipfe specularæ caufa editiffimam exædicaverat, interemerunt, anno imperii fui quinto. Poftea tamen ingens ei fepulcrum, elatis aggeribus, omnes pariter milites fecerunt, cum titulo hujusmodi, incifo marmori: HIC PROBUS IMPERATOR, ET VERE PROBUS, SITUS

EST, VICTOR OMNIUM GENTIUM BARBARARUM,
VICTOR ETIAM TYRANNORUM.

XXII. Conferens ego cum aliis Imperatoribus Principem Probum, omnibus prope Romanis du-
cibus, qui fortes, qui clementes, qui prudentes,
qui mirabiles extiterunt, intelligo hunc virum
parem fuisse, aut, si non repugnat invidia furio-
sa, meliorem. Quinquennio enim imperii sui per
totum orbem terrarum tot bella gessit, & quidem
per se, ut mirabile sit, quemadmodum omnibus oc-
currerit præliis. Multa manu sua fecit, duces præ-
clarissimos instituit. nam ex ejus disciplina Carus,
Diocletianus, Constantius, Asclepiodotus, Anni-
balianus, Leonides, Cecropius, Pisonianus, He-
rennianus, Gaudiosus, Urfinianus, Herculus Ma-
ximianus, & ceteri, quos patres nostri mirati sunt,
& de quibus nonnulli boni Principes extiterunt,
instituti sunt. Conferat nunc, cui placet, viginti
Trajani Hadrianique annos: conferat prope toti-
dem Antoninorum. Nam quid de Augusto loquar,
cujus imperii anni vix possunt credi? Malos autem
Principes taceo: ipsa vox Probi clarissima indicat,
quid se facere potuisse speraret, qui dixit, *brevi
necessarios milites non futuros.*

XXIII. Ille vero conscius fui, non barbaros timuit,
non tyrannos. Quæ deinde felicitas emicuisset, si
sub illo Principe milites non fuissent? annonam
provincialis daret nullus, stipendia de largitioni-
bus nulla erogarentur, æternos thesauros haberet
Romana respublica: nihil expenderetur a Princi-
pe, nihil a possessore redderetur: aureum profecto

seculum promittebat. nulla futura erant castra, nusquam lituus audiendus, arma non erant fabricanda: populus iste militantium, qui nunc bellis civilibus rempublicam vexat, pacis studiis incumberet, erudiretur artibus, navigaret. adde, quod nullus occideretur in bello. Dii boni, quid tantum vos offendit Romana respublica, cui talem Principem sustulistis? Eant nunc, qui ad civilia bella milites parant, in germanorum necem arment dexteris fratrum, hortentur in patrum vulnera liberos, & divinitatem Probo derogent; quam Imperatores nostri prudenter & consecrandam vultribus, & ornandam templis, & celebrandam ludis Circensibus judicant.

XXIV. Posterii Probi, vel odio invidiæ, vel timore Romanam rem fugerunt: & in Italia circa Veronam, ac Benacum, & Larium, atque in his regionibus, larem locaverunt. Sane, quod præterire non potui, cum imago Probi in Veronenſi ita fulmine icta eſſet, ut ejus prætexta colores mutaret, haruspices reſponderunt, hujus familiæ poſteros tantæ in Senatu claritudinis fore, ut omnes ſummis honoribus fungerentur. ſed adhuc neminem vidimus: poſteri autem videntur æternitatem habere. Senatus mortem Probi graviffime accepit, æque populus. Et cum eſſet nuntiatum, Carum imperare, virum bonum quidem, ſed longe a moribus Probi; cauſa filii ejus Carini, qui ſemper peſſime vixerat, tam Senatus, quam populus, inhorruit. metuebant enim unusquiſque triſtiorum Principem, ſed magis improbum metuebant heredem. Hæc ſunt,

quæ de Probo cognovimus, vel quæ digna memoratu existimavimus. Nunc in alio libro, & quidem brevi, de Firmo, & Saturnino, & Bonoso, & Proculo dicemus. non enim dignum fuit, ut quadrigæ tyrannorum bono Principi miscerentur. Post deinde, si vita suppetit, Carum incipiemus propagare cum liberis.

FLAVII VOPISCI SYRACUSII
 FIRMUS, SATURNINUS
 PROCULUS
 ET
 BONOSUS.

I. **M**INUSCULOS tyrannos scio plerosque tacuisse, aut breviter præterisse. Nam & Suetonius Tranquillus, emendatissimus & candidissimus scriptor, Antoninum & Vindicem tacuit, contentus eo, quod eos cursim perstrinxerat: & Marius Maximus, qui Avidium Marci temporibus, Albinum & Nigrum Severi, non suis propriis libris, sed alienis innexuit. Et de Suetonio non miramur, cui familiare fuit amare brevitatem. Quid Marius Maximus, homo omnium verbosissimus, qui & mythistoricis se voluminibus implicavit, num ad istam descriptionem curamque descendit? At contra Trebellius Pollio ea fuit diligentia, eaque cura in edendis bonis malisque Principibus, ut etiam triginta tyrannos uno breviter libro concluderet, qui

Valeriani & Gallieni, nec multo superiorum aut inferiorum fuere Principum temporibus. Quare nobis etiam non minima fuit cura, ut, dictis Aureliano, Tacito & Floriano, Probo etiam, magno ac singulari Principe, cum dicendi essent Carus, Carinus, & Numerianus, de Saturnino, Bonoso, Proculo, & Firmo, qui sub Aureliano fuerant, non taceremus.

II. Scis enim, mi Basse, quanta nobis contentio proxime fuerit cum amatore historiarum Marco Fontejo, cum ille diceret, Firmum, qui Aureliani temporibus Ægyptum occupaverat, latrunculum fuisse, non Principem: contra ego, mecumque Rufus Celsus, & Cejonius Julianus, & Fabius Sossianus contenderent, dicentes, illum & purpura usum, & percussa moneta *Augustum* esse vocitatum. quin etiam nummos ejus Severus Archontius protulit: de Græcis autem Ægyptiisque libris convicit, illum *Αὐτοκράτορα* in edictis suis esse vocitatum. Et illi quidem adversum nos contendenti hæc sola ratio fuit, quod dicebat, Aurelianum in edicto suo non scripsisse, quod tyrannum occidisset, sed quod latrunculum quendam a republica removisset: perinde quasi digne tanti Princeps nominis debuerit tyrannum appellare hominem tenebrarium, aut non semper *latrones* vocitaverint magni Principes eos, quos invadentes purpuras necaverunt. Ipse ego in Aureliani vita, priusquam de Firmo cuncta cognoscerem, Firmum non inter purpuratos habui, sed quasi quendam latronem: quod idcirco dixi, ne quis me oblitum existimaret mei. Sed ne volumini,

quod brevissimum promisi, multa connectam, veniamus ad Firmum.

III. Firmo patria Seleucia fuit; tamen plerique Græcorum alteram tradunt, ignari, eo tempore ipso tres fuisse Firmos, quorum unus Præfectus Ægypti, alter dux limitis Africani, idemque Proconsul, tertius iste Zenobiæ amicus ac socius: qui Alexandriam Ægyptiorum incitatus furore pervasit, & quem Aurelianus solita virtutum suarum felicitate contrivit. De hujus divitiis multa dicuntur. nam & vitreis quadraturis, bitumine aliisque medicamentis insertis, domum induxisse perhibetur: & tantum habuisse de chartis, ut publice sæpe diceret, exercitum se alere posse papyro & glutino. Idem & cum Blemyis societatem maximam tenuit, & cum Saracenis: naves quoque ad Indos negotiatorias sæpe misit. ipse quoque dicitur habuisse duos dentes elephanti pedum dentium, e quibus Aurelianus ipse fellam constituerat facere, additis aliis duobus, in qua Juppiter aureus & gemmatus sederet, cum prætexta, ponendus in templo Solis, Apenninis fortibus additis, quem appellari voluerat Jovem *Consulem*, vel *Consulentem*. Sed eosdem dentes postea Carinus mulieri cuidam dono dedit. quæ lectum ex iis fecisse narratur: & quia nunc scitur, & sciri apud posteros nihil proderit, taceo. Ita donum Indicum, Jovi Optimo Maximo consecratum, per deterrimum Principem & ministerium libidinis factum videtur & pretium.

IV. Fuit tamen Firmus statura ingenti, oculis foris eminentibus, capillo crispo, fronte vulnera-

ta, vultu nigriore, reliqua parte corporis candidus, sed pilosus atque hispidus, ita ut eum plerique *Cyclopem* vocarent. Carne multa vescabatur, struthionem ad diem comedisse fertur. Vini non multum bibit, aquæ plurimum, mente firmissimus, nervis robustissimus, ita ut *Tritanum* vinceret, cuius Varro meminit. nam & incudem superpositam pectori constanter, aliis tudentibus, pertulit, cum ipse reclinus ac resupinus & curvatus in manus penderet potius, quam jaceret. Fuit tamen ei contentio cum Aureliani ducibus ad bibendum, si quando eum tentare voluisset. nam quidam *Burburus* nomine, de numero vexillariorum, notissimus potator, cum ad bibendum eundem provocasset, fitulas duas plenas mero duxit, & toto postea convivio sobrius fuit: & cum ei *Burburus* diceret, *Quare non fæces bibisti?* respondit ille, *Stulte, terra non bibitur.* *Levia* persequimur, cum *majora* dicenda sint.

V. Hic ergo contra Aurelianum sumfit imperium ad defendendas partes, quæ supererant *Zenobiæ*. Sed Aureliano de *Caris* redeunte, superatus est. Multi dicunt, laqueo vitam eum finisse: aliud edictis suis ostendit Aurelianus. namque cum eum vicisset, tale edictum Romæ proponi iussit. *Amantissimo sui populo Romano Aurelianus Augustus salutem dicit. Pacato undique gentium toto, qua patet, orbe terrarum, Firmum etiam latronem Ægyptium, barbaricis motibus æstuantem, & feminei propudii reliquias colligentem, ne plurimum loquar, fugavimus, obsedimus, cruciavimus, & occidimus. Nihil est, Ro-*

mulei Quirites, quod timere possitis. Canon Ægypti, qui suspensus per latronem improbum fuerat, integer veniet. Sit vobis cum Senatu concordia, cum equestri ordine amicitia, cum prætorianis affectio: ego efficiam, ne sit aliqua sollicitudo Romana. Vacate ludis, vacate Circensibus. nos publicæ necessitates teneant: vos occupent voluptates. Quare, sanctissimi Quirites, & reliqua.

VI. Hæc nos de Firmo cognovisse, scire debuisse, sed digna memoratu. nam ea, quæ de illo Aurelianus Festivus, libertus Aureliani, figillatim retulit, si vis cognoscere, eundem oportet legas; maxime cum dicat, Firmum eundem inter crocodilos, unctum crocodilorum adipibus, nataffe, & elephantum rexisse, & hippopotamos edisse, & sedentem ingentibus struthionibus vectum esse, & quasi volitasse. Sed hæc scire quid prodest? cum & Livius & Sallustius taceant res leves de iis, quorum vitas scribendas arripuerint. non enim scimus, quales mulos Clodius habuerit, aut mulas Titus Annius Milo; aut utrum Tusco equo federit Catilina, an Sardo; vel quali chlamyde Pompejus usus fuerit, an purpura. Quare finem de Firmo faciemus, venientes ad Saturninum, qui contra Probum imperium sibi in Orientis partibus vindicavit.

S A T U R N I N U S .

VII. SATURNINUS oriundus fuit Gallis, ex gente hominum inquietissima, & avida semper, vel faciendi Principis, vel imperii. Huic inter ceteros duces, qui vere summus videretur, Aurelianus limitis Orientalis ducatum dedit, sapienter præcipiens, ne unquam Ægyptum videret. cogitabat enim, quantum videmus, vir prudentissimus, Gallorum naturam, & verebatur, ne, si perturbidam civitatem vidisset, quo eum natura ducebat, societate quoque hominum duceretur. Sunt enim Ægyptii (ut fatis nostri) viri ventosi, furibundi, jactantes, injuriosi, atque adeo vani, liberi, novarum rerum, usque ad cantilenas publicas, cupientes, versificatores, epigrammatarii, mathematici, haruspices, medici. nam & Christiani, Samaritæ, & quibus præsentia semper tempora cum enormi libertate displiceant. Ac ne quis mihi Ægyptiorum irascatur, & meum esse credat, quod in literas retuli, Hadriani epistolam, ex libris Phlegontis liberti ejus proditam, ex qua penitus Ægyptiorum vita detegitur, indidi.

VIII. *Hadrianus Augustus Serviano Consuli salutem. Ægyptum, quam mihi laudabas, Serviane carissime, totam didici, levem, pendulam, & ad omnia famæ momenta volitantem. Illi, qui Serapin colunt, Christiani sunt, & devoti sunt Serapi, qui se Christi episcopos dicunt. Nemo illic archisynagogus Judæo-*

rum, nemo Samarites, nemo Christianorum presbyter, non mathematicus, non haruspex, non aliptes. Ipse ille patriarcha cum Ægyptum venerit, ab aliis Serapidem adorare, ab aliis cogitur Christum. Genus hominum seditiosissimum, vanissimum, injuriosissimum: civitas opulenta, dives, fecunda, in qua nemo vivat otiosus. Alii vitrum conflant, ab aliis charta conficitur: omnes certe linifiones, cujuscunque artis & videntur, & habentur. Prodagrosi quod agant, habent; cæci quod agant, habent; cæci quod faciant. ne chiragrici quidem apud eos otiosi vivunt. Unus illis Deus nullus est. hunc Christiani, hunc Judæi, hunc omnes venerantur & gentes. & utinam melius esset morata civitas, digna profecto sui profunditate, quæ pro sui magnitudine totius Ægypti teneat principatum. Huic ego cuncta concessi, vetera privilegia reddidi, nova sic addidi, ut presentis gratias agerent. denique ut primum inde discessi, & in filium meum Verum multa dixerunt, & de Antinoo quæ dixerunt, comperisse te credo. Nihil illis opto, nisi ut suis pullis alantur, quos quemadmodum fecundant, pudet dicere. Calices tibi allassontes versicolores transmisi, quos mihi sacerdos templi obtulit, tibi & sorori meæ specialiter dedicatos: quos tu velim festis diebus convivii adhibeas. Caveas tamen, ne his Africanus noster indulgenter utatur.

IX. Hæc ergo cogitans de Ægyptiis Aurelianus, jufferat, ne Saturninus Ægyptum videret: & mente quidem divina. nam ut primum Ægyptii, magnam potestatem ad se venisse, viderunt, statim clamaverunt, Saturnine Auguste, Dii te servant! & ille quidem, quod negari non potest, vir sapiens, de Alex-

andrina civitate mox fugit, atque ad Palæstinam rediit. Ibi tamen cum cogitare cœpisset, tutum sibi non esse, si privatus viveret, deposita purpura ex simulacro Veneris; cyclade uxoriâ, militibus circumstantibus, amictus, & adoratus est. Avum meum sæpe dicentem audivi, se interfuisse, cum ille adoraretur. Flebat (inquit) & dicebat, *Necessarium (si non arroganter dicam) respublica virum perdidit. Ego certe instauravi Gallias, ego a Mauris possessam Africam reddidi. Ego Hispanias pacavi. Sed quid prodest? omnia hæc affectato semel honore perierunt.*

X. Et cum eum animarent vel ad vitam, vel ad imperium, qui induerant purpuram, in hæc verba differuit: *Nescitis, amici, quid mali sit imperare. Gladii & tela nostris cervicibus impendent, imminet hastæ undique, undique spicula. ipsi custodes timentur, ipsi comites formidantur: non cibus pro voluptate, non iter pro auctoritate, non bella pro iudicio, non arma pro studio. Adde, quod omnis ætas in imperio reprehenditur. Senex est quispiam? inhabilis videtur: sin minus, inest furor. nam quod Imperatorem me cupitis, in necessitatem mortis me trahitis. Sed habeo solatium mortis, solus perire non potero.* Marcus Salvidienus hanc ipsius orationem vere fuisse dicit: & fuit re vera non parum literatus. nam & in Africa rhetoricæ operam dederat, Romæ frequentaverat pergulas magistras.

XI. Et ne longius progrediar, dicendum est, quod præcipue ad hunc pertinet. Errare quosdam scio, & putare, hunc esse Saturninum, qui Gallieni temporibus imperium occupavit; cum hic longe alius

fuerit, & Probo p̄ane nolente fit occifus. Fertur autem Probus & clementes ad eum literas ſæpe miſſiſſe, & veniam eſſe pollicitum; ſed milites, qui cum eo fuerant, non credidiſſe. Obſeſſum denique in caſtro quodam ab iis, quos Probus miſerat, invito Probo eſſe jugulatum. Longum eſt frivola quæque connectere, & odioſum dicere, quali ſtatura fuerit, quo corpore, quo decore, quid biberit, quid comederit: ab aliis iſta dicantur, quæ prope ad exemplum nihil profunt. Nos ad ea, quæ ſunt dicenda, redeamus.

P R O C U L U S.

XII. **P**ROCULO patria Albingauni fuere, poſiti in Alpiſibus maritimis: domi nobilis, ſed majoribus latrocinantibus, atque adeo pecore, ac ſervis, & iis rebus, quas abduxerat, fatis dives. Fertur denique eo tempore, quo ſumſit imperium, duo millia fervorum ſuorum armaſſe. Huic uxor virago, quæ illum in hanc præcipitavit dementiam, nomine Sampſo, quod ei poſtea inditum eſt: nam antea Viturgia nominata eſt. Filius Herennianus, quem & ipſum, quinquennium ſi impleſſet, ita enim loquebatur, dicatſet imperio. Homo, quod negari non poteſt, optimus, idemque fortiſſimus: ipſe quoque latrociniis aſſuetus, qui tamen armatam ſemper egerit vitam. nam & multis legionibus Tribunus præfuit, & fortia edidit facta. Et quoniam minima quæque jucunda ſunt, atque habent aliquid

gratiæ, cum leguntur; tacendum non est, quod & ipse gloriatur in quadam sua epistola: quam ipsam melius est ponere, quam de ea plurimum dicere. *Proculus Metiano affini salutem dicit. Centum ex Sarmatia virgines cepi. Ex his una nocte decem inivi: omnes tamen, quod in me erat, mulieres intra dies quindecim reddidi.* Gloriatur, ut vides, rem ineptam, & satis libidinosam: atque inter fortes se haberi credit, si criminum densitate coalescat.

XIII. Hic tamen, cum etiam post honores militares se improbe & libidinoſe, tamen fortiter ageret, hortantibus Lugdunensibus, qui & ab Aureliano graviter contuſi videbantur, & Probum vehementiſſime pertimeſcebant, in imperium vocatus est, ludo pæne & joco, ut Onefimus dicit: quod quidem apud nullum alium reperisse me ſcio. Nam cum in quodam convivio ad latrunculos luderetur, atque ipse decies Imperator exisset, quidam non ignobilis ſcurra, *Ave*, inquit, *Auguste*, allataque lana purpurea, humeris ejus ingeſſit, eumque adoravit: timor inde conſciorum, atque inde jam exercitus tentatio & imperii. Nonnihilum tamen Gallis profuit. nam Alemannos, qui tunc adhuc Germani dicebantur, non ſine gloriæ ſplendore contrivit, nunquam aliter, quam latrocinandi pughans modo. Hunc tamen Probus fugatum uſque ad ultimas terras, & cupientem in Francorum auxilium venire, a quibus originem ſe trahere ipſe dicebat, ipſis prodeſſentibus Francis, quibus familiare est ridendo fidem frangere, vicit & interemit. Poſteri ejus etiam nunc apud Albingaunos agunt,

qui joco solent dicere, sibi non placere, se esse vel Principes, vel latrones. Hæc digna memoratu de Proculo didicisse memini. Veniamus ad Bonosum, de quo multo minora condidi.

B O N O S U S.

XIV. **B**ONOSUS domo Hispaniensi fuit, origine Britannus, Galla tamen matre: ut ipse dicebat, rhetoris filius; ut ab aliis comperi, pædagogi literarii. parvulus patrem amisit, atque a matre forrissima educatus, literarum nihil didicit. Militavit primum inter ordinarios, deinde inter equites: dux ordines, Tribunatus egit, dux limitis Rhætici fuit: bibit, quantum hominum nemo. De hoc Aurelianus sæpe dicebat, *Non, ut vivat, natus est, sed ut bibat*: quem quidem diu in honore habuit causa militiæ. nam si quando legati barbarorum undecunque gentium venissent, ipsi propinabantur, ut eos inebriaret, atque ab his per vinum cuncta cognosceret. ipse quantumlibet bibisset, semper securus & sobrius, &, ut Onesimus dicit, scriptor vitæ Probi, adhuc in vino prudentior. Habuit præterea rem mirabilem, ut, quantum bibisset, tantum mingeret; neque unquam aut ejus pectus, aut venter, aut vesica gravaretur.

XV. Hic idem, cum quodam tempore in Rheno Romanas luxurias Germani incendissent, timore ne poenas daret, sumsit imperium: idque diutius tenuit, quam merebatur. nam longo gravique certamine a Probo superatus, laqueo vitam finivit.

tunc quidem jocus exstitit, *Amphoram pendere, non hominem*. Filios duos reliquit, quibus ambobus Probus pepercit, uxore quoque ejus in honore habita, & usque ad mortem salario præstito. Fuisse enim dicitur (ut & avus meus dicebat) femina singularis exempli, & familiæ nobilis gentis Gothicæ: quam illi Aurelianus uxorem idcirco dederat, ut per eum a Gothis cuncta cognosceret. erat enim illa virgo regalis. Exstant literæ ad legatum Thraciarum scriptæ, de iis nuptiis & donis, quæ Aurelianus Bonoso dari nuptiarum causa jussit, quas ego inserui: *Aurelianus Augustus Gallonio Avito salutem. Superioribus literis scripseram, ut optimates Gothicas apud Perinthum collocares, decretis salariis, non ut singulæ acciperent, sed ut septem simul unum convivium haberent. cum enim divisæ accipiunt, & illæ parum sumunt, & respublica plurimum perdit. Nunc tamen, quoniam placuit Bonoso Hunilam dari, dabis ei, juxta breve infra scriptum, omnia, quæ præcipimus: sumtu etiam publico nuptias celebrabis. Brevis munerum fuit: Tunicas palliolatas hyacinthinas subsericas: tunicam auro clavatam subsericam librilem unam, interulas dilores duas, & reliqua, quæ matronæ conveniunt. Ipsi dabis aureos Philippeos centum, argenteos Antoninianos mille, æris sestertium decies. Hæc me legisse teneo de Bonoso. & potui quidem horum vitam præterire, quos nemo quærebat: attamen, ne quid fidei deesset, etiam de iis, quæ didiceram, intimanda curavi. Superfunt mihi Carus, Carinus, & Numerianus: nam Diocletianus, & qui sequuntur, majore stilo dicendi sunt.*

FLAVII VOPISCI SYRACUSII

CARUS, NUMERIANUS

E T

C A R I N U S.

I. **F**ATO rempublicam regi, eamque nunc ad summum evehi, nunc ad minima retrahi, Probi mors fatis prodidit. Nam cum ducta per tempora, variis vel erecta motibus, vel afflicta, nunc tempestate aliqua, nunc felicitate variata, omnia prope passa esset, quæ patitur in homine uno mortalitas, videbatur post diversitatem malorum jam secura, continuata felicitate mansura, post Aurelianum vehementem Principem, Probo ex sententia Senatus & populi leges & gubernacula temperante. Sed ruina ingens, vel naufragii modo, vel incendii, accensis fataliter militibus, sublato e medio tali Principe, in eam desperationem votum publicum rededit, ut timerent omnes Domitianos, Vitellios, & Neronos. plus enim timetur de incertis moribus Principis, quam speratur; maxime in ea republica, quæ recentibus confossa vulneribus, Valeria-

ni captivitatem, Gallieni luxuriam, triginta etiam prope tyrannorum, cæsa civilium membra sibimet vindicantium, perpeffa mœruerit.

II. Nam si volumus ab ortu Urbis repetere, quas varietates sit passa Romana respublica, inueniemus, nullam magis vel bonis floruisse, vel malis laborasse. Et, ut a Romulo incipiam, vero patre ac parente reipublicæ, quæ illius felicitas? qui fundavit, constituit, roboravitque rempublicam, atque unus omnium conditorum perfectam Urbem reliquit? Quid deinde Numam loquar? qui frequentem bellis, & gravidam triumphis, civitatem religione munivit. Viguit igitur usque ad Tarquinii Superbi tempora nostra respublica: sed passa tempestatem de moribus regiis, non sine gravi exitio femet ultra est. Adolevit deinde usque ad tempora Gallicani bellii: sed quasi quodam merfa naufragio, capta præter arcem Urbe, plus pæne mali sensit, quam tunc boni habuerat. Reddidit se deinde in integrum; sed eousque gravata est Punicis bellis, ac terrore Pyrrhi, ut mortalitatis mala præcordiorum timore sentiret.

III. Crevit deinde, victa Carthagine, trans maria missis imperiis: sed socialibus affecta discordiis, extenuato felicitatis sensu, usque ad Augustum bellis civilibus confecta, consenuit. per Augustum deinde reparata; si reparata dici potest, libertate deposita. tamen utcunque (etiamsi domi tristis fuit) apud exterarum gentes effloruit: passa deinceps tot Nerones, per Vespanianum caput extulit. nec omni Titi felicitate lætata, Domitiani vulnerata imma-

nitate, per Nervam atque Trajanum, usque ad Marcum solito melior, Commodi vœcordia & crudelitate lacerata est: nullum post hæc, præter Severi diligentiam, usque ad Alexandrum Mammææ, sensit bonum. Longum est, quæ sequuntur universa connectere. Uti enim Principe Valeriano non potuit: & Gallienum per quindecim annos passa est. Invidit Claudio longinquitatem imperii, amans varietatum prope, & semper inimica fortuna justitiæ. Sic enim Aurelianus occisus est, sic Tacitus absumtus, sic Probus cæsus, ut appareat, nihil tam gratum esse fortunæ, quam ut ea, quæ sunt in publicis actibus, eventuum varietate mutantur. Sed quorsum talibus querelis & temporum casibus distinemur? veniamus ad Carum, medium, ut ita dixerim, virum, inter bonos magis, quam inter malos Principes collocandum, & longe meliorem, si Carinum non reliquisset heredem.

IV. Cari patria sic ambigue a plerisque proditur, ut præsumpte veritatem dicere nequeam, quæ illa vera sit. Onesimus enim, qui diligentissime vitam Probi scripsit, Romæ illum & natum & literis eruditum, sed Illyricianis parentibus fuisse, contendit. Sed Fabius Cerilianus, qui tempora Cari, Carini, & Numeriani sollertissime persecutus est, neque Romæ, sed in Illyrico genitum, neque Pannoniis, sed Pœnis parentibus asserit natum. In ephemeride quadam legisse memini, Carum Mediolanensem fuisse, sed avo juri Aquilejensis civitatis insertum. Ipse, quod negari non potest, ut epistola ejus indicat, quam Proconsul ad Legatum scri-

psit, cum eum ad bona hortaretur officia, Romanus vult videri. Epistola Cari: *Carus Manlius Aurelianus Proconsul Ciliciæ, Junio Legato suo. Majores nostri, Romani illi Principes, in Legatis creandis hac usi sunt consuetudine, ut morum suorum specimen per eos ostenderent, quibus rempublicam delegabant. Ego vero, si ita non esset, aliter non fecissem: feci aliter, si, te juvante, non fallar. Fac igitur, ut majoribus nostris, id est, Romanis non discrepemus viris. Vides, quod tota epistola majores suos Romanos vult intelligi.*

V. Indicat & oratio ejus ad Senatum data istam generis prærogativam. nam cum primum Imperator esset creatus, sic ad Senatorium ordinem scripsit inter cetera: *Gaudendum est itaque, Patres conscripti, quod unus ex vestro ordine, vestri etiam generis, Imperator est factus. Quare annitemur, ne meliores peregrini, quam vestri esse videantur.* Hoc quoque loco satis clarum est, illum voluisse intelligi se esse Romanum, id est, Roma oriundum. Hic igitur per civiles & militares gradus, ut tituli statuarum ejus indicant, Præfectus prætorii a Probo factus, tantum sibi apud milites amoris locavit, ut, interfecto Probo tanto Principe, solus dignissimus videretur imperio.

VI. Non me præterit, suspicatos esse plerosque, & eos in fastos retulisse, Cari factione interentum Probum: sed neque meritum Probi erga Carum, neque Cari mores id credi patiuntur: simul quia Probi mortem & acerrime & constantissime vindicavit. Quid autem de eo Probus senserit, indicant

literæ, de ejus honoribus ad Senatum datæ. *Probus Augustus amantissimo Senatui suo salutem dicit. Inter cetera: Felix esset nostra respublica, si, qualis Carus est, aut plerique vestrum, plures haberem in actibus collocatos. Quare equestrem statuam viro morum veterum (si vobis placet) decernendam censeo: addito eo, ut publico sumtu, vel eidem exædificetur domus, marmoribus a me delatis. Decet enim nos talis integritatem remunerari viri, & reliqua.*

VII. Ac ne minima quæque connectam, & ea, quæ apud alios poterunt inveniri; ubi primum accepit imperium, consensu omnium militum bellum Persicum, quod Probus parabat, aggressus est, liberis Cæsaribus nuncupatis: & ita quidem, ut Carinum ad Gallias tuendas cum viris lectissimis destinaret; secum vero Numerianum, adolescentem cum lectissimum, tum etiam disertissimum, duceret. Et dicitur quidem sæpe dixisse, se miserum, quod Carinum ad Gallias Principem mitteret; neque illa ætas esset Numeriani, ut illi Gallicanum, quod maxime constantem Principem quærit, crederetur imperium. Sed hæc alias. Nam exstant jam literæ Cari, quibus apud Præfectum suum de Carini moribus queritur, ut appareat verum esse, quod Onesimus dicit, habuisse in animo Carum, ut Carino Cæsareum abrogaret imperium. Sed hæc, ut diximus, alias in ipsius Carini vita dicenda sunt. Nunc ad ordinem revertamur.

VIII. Ingenti apparatu, & totis viribus Probi profligato magna ex parte bello Sarmatico, quod gerebat, contra Persas profectus, nullo sibi occur-

rente, Mesopotamiam Carus cepit, & Ctesiphontem usque pervenit. occupatisque Persis domestica seditione, Imperatoris Persici nomen meruit. Verum cum avidus gloriæ, Præfecto suo maxime jurgante, (qui & ipsius & filii ejus quærebat exitium, cupiens imperare) longius progressus esset, ut alii dicunt, morbo, ut plures, fulmine interemptus est. Negari non potest, eo tempore, quo periit, tantum fuisse subito tonitruum, ut multi terrore ipso exanimati esse dicantur. Cum igitur ægrotaret, atque in tentorio jaceret; ingenti exorta tempestate, immani coruscatione, immaniori, ut diximus, tonitru, exanimatus est. Junius Calpurnius, qui ad memoriam dictabat, talem ad Præfectum urbis, super morte Cari, epistolam dedit. Inter cetera: *Cum (inquit) Carus, Princeps noster vere carus, ægrotaret, tanti turbinis subito exorta tempestat est, ut caligarent omnia, neque alter alterum nosceret: coruscationum deinde ac tonitruum in modum fulgurum igniti sideris continuata vibratio, omnibus nobis veritatis scientiam sustulit. Subito enim conclamatum est, Imperatorem mortuum, & post illud præcipue tonitruum, quod cuncta terruerat. His accessit, quod cubicularii, dolentes Principis morrem, incenderunt tentorium. Unde fama emerfit, fulmine interemptum eum, quem, quantum scire possumus, ægritudine constat absumentum.*

IX. Hanc ego epistolam idcirco indidi, quod plerique dicunt, vim fati quondam esse, ut Romanus Princeps Ctesiphontem transire non possit: ideoque Carum fulmine absumentum, quod eos fines

transgredi cuperet, qui fataliter constituti sunt. Sed sibi habeat artes suas timiditas, calcanda virtutibus. Licet plane, ac licebit, per sacratissimum Cæsarem Maximianum, Persas vincere, atque ultra eos progredi: & futurum reor, si a nostris non deferatur promissus numinum favor. Bonum Principem Carum fuisse, cum multa indicant, tum illud etiam, quod statim adeptus imperium, Sarmatas, adeo morte Probi feroces, ut invasuros se non solum Illyricum, sed Thracias quoque Italiamque minarentur, ita inter bella patiendo contudit, ut paucissimis diebus Pannonias securitate donaverit, occisis Sarmatarum sedecim millibus, captis diversi sexus viginti millibus. Hæc de Caro satis esse credo.

X. Veniamus ad Numerianum, cujus & vicinior patri, & admirabilior per socerum suum facta videtur historia. Et quamvis Carinus major ætate fuerit, prior etiam Cæsar sit nuncupatus; tamen necesse est, ut prius de Numeriano loquamur, qui patris secutus est mortem: post de Carino, quem vir reipublicæ necessarius, Augustus Diocletianus, habitis conflictibus, interemit.

N U M E R I A N U S.

XI. **N**UMERIANUS, Cari filius, moratus egregie & vere dignus imperio, eloquentia etiam præpolens, adeo ut publice declamaverit, feranturque illius scripta nobilia, declamationi tamen, quam Tulliano accommodatiora stilo. Versu autem ta-

lis fuisse prædicatur, ut omnes poetas sui temporis vicerit. nam & cum Olympio Nemesiano contendit, qui ἑλιευτικά, κυνηγετικά & ναυτικά scripsit, quique omnibus coloniis illustratus emicuit: & Aurelium Apollinarem jamborum scriptorem, qui patris ejus gesta in literas retulit, iisdem, quæ recitaverat, editis, veluti radio solis obtexit. Hujus oratio fertur ad Senatum missa tantum habuisse eloquentiæ, ut illi statua, non quasi Cæsari, sed quasi rhetori decerneretur, ponenda in bibliotheca Ulpia, cui subscriptum est, NUMERIANO CÆSARI, ORATORI TEMPORIBUS SUIS POTENTISSIMO.

XII. Hic patri comes fuit bello Persico: quo mortuo, cum nimio fletu oculos dolere cœpisset, quod illud ægritudinis genus nimia, utpote familiarissima, confectus angustia incurrisset: & dum lætica portaretur, factione Arrii Aprii soceri sui, qui invadere conabatur imperium, occisus est. Sed cum per plurimos dies de Imperatoris salute quæreretur a milite, concionareturque Aper, idcirco illum videri non posse, quod oculos invalidos a vento ac sole subtraheret; foetore tamen cadaveris res esset prodita: omnes invaserunt Aprum, cujus factio latere non potuit, eumque ante signa & principia protaxere. Tunc habita est ingens concio, factum etiam tribunal.

XIII. Et cum quæreretur, quis vindex Numeriani justissimus fieret, quis daretur reipublicæ bonus Princeps, *Diocletianum* omnes divino consensu, cui multa jam signa facta dicebantur imperii, Augustum appellaverunt, domesticos tunc regen-

tem, virum infignem, callidum, amantem reipublicæ, amantem fuorum, & ad omnia, quæ tempus quæsierat, paratum, consilii semper alti, nonnunquam tamen effrontis, sed prudentis, nimia pervicacia motus inquieti pectoris comprimentis. Hic cum tribunal conscendisset, atque Augustus esset appellatus, & quæreretur, quemadmodum Numerianus esset occisus, educto gladio, Aprum Præfectum prætorii ostentans, percussit; addens verbis suis, *Hic est auctor necis Numeriani*. Sic Aper se ipsum foedavit, & deformibus consiliis agens, dignum moribus suis exitum dedit. Avus meus retulit, se interfuisse concioni, cum Diocletiani manu esset Aper occisus: percussisse autem dicebat Diocletianum, & dixisse, *Gloriare, Aper, Æneæ magni dextra cadis*. quod ego miror de homine militari; quamvis sciam, plurimos, plus quam militares, vel Græce, vel Latine, vel Comicorum usurpare dicta, vel talium poetarum. ipsi denique Comici plerumque sic milites inducunt, ut eos faciant vetera dicta usurpare. nam &, *Lepus tute es, & pulpamentum quæris*, Livii Andronici dictum est; multaque alia, quæ Plautus Cæciliusque posuerunt. Curiosum non puto, neque satis vulgare, fabellam de Diocletiano Augusto ponere hoc convenientem loco, quæ illi data est ad omen imperii. Avus meus mihi retulit, ab ipso Diocletiano compertum. Cum (inquit) Diocletianus apud Tungros, in Gallia quadam in caupona moraretur, in minoribus adhuc locis militans, & cum Druide quadam muliere rationem convictus sui quotidiani faceret, atque illa diceret, *Diocletiane,*

nimum avarus, nimum parcus es; joco, non ferio, Diocletianus respondisse fertur, tunc ero largus, cum Imperator fuero. Post quod verbum Druias dixisse fertur, Diocletiane; jocari noli: nam Imperator eris, cum Aprum occideris.

XIV. Semper exinde Diocletianus in animo habuit imperii cupiditatem, idque Maximiano conficio, atque avo meo, cui hoc dictum a Druida ipse retulerat. Denique, ut erat altus, risit & tacuit. Apros tamen in venationibus, ubi fuit facultas, manu sua semper occidit. Denique cum Aurelianus imperium accepisset, cum Probus, cum Tacitus, cum ipse Carus; Diocletianus dixit, *Ego semper apros occido, sed alter semper utitur pulpamento.* Jam illud notum est, atque vulgatum, quod, cum occidisset Aprum Præfectum prætorii, dixisse fertur, *Tandem occidi Aprum fatalem.* Ipsum Diocletianum idem avus meus dixisse dicebat, nullam aliam fuisse sibi causam occidendi manu sua Aprum, nisi ut impleret Druidis dictum, & suum firmaret imperium: non enim tam crudelem se innotescere cuperet, primis maxime diebus imperii, nisi illum necessitas ad hanc atrocitatem occisionis attraheret. Dictum est de Caro, dictum etiam de Numeriano: superest nobis Carinus.

C A R I N U S.

XV. **C**ARINUS, homo omnium contaminatissimus, adulter, frequens corruptor juventutis, (pudet dicere, quod in literas Onesimus retulit) ipse quoque male usus genio sexus sui. Hic cum Cæsar;

decretis sibi Galliis atque Italia, Illyrico, Hispaniis, ac Britanniis & Africa, relictus a patre, Cæsarianum teneret imperium, sed ea lege, ut omnia faceret, quæ Augusti faciunt, enormibus se vitiis & ingenti foeditate maculavit. Amicos optimos quosque relegavit: pessimum quemque elegit, aut tenuit: Præfectum urbi unum ex cancellariis suis fecit; quo foedius nec cogitari potuit aliquando, nec dici. Præfectum prætorii, quem habebat, occidit: in ejus locum Matronianum, veterem conciliatorem, fecit. Unum ex his notarium, quem stuprorum & libidinum conscium semper atque adiutorem habuerat, invito patre Consulem fecit. Superbas ad Senatum literas dedit. Vulgo urbis Romæ, quasi populo Romano, bona Senatus promisit. Uxores ducendo ac rejiciendo novem duxit, pulsus plerisque prægnantibus. Mimis, meretricibus, pantomimis, cantoribus atque lenonibus, Palatium implevit. Fastidium subscribendi tantum habuit, ut impurum quendam, cum quo semper meridie jocabatur, ad subscribendum poneret: quem objurgabat plerumque, quod bene suum imitaretur magistrum.

XVI. Habuit gemmas in calceis: nisi gemmata fibula usus non est: balteum etiam sæpe gemmatum. Regem denique illum Illyrici plerique vocitarunt. Præfectis nunquam, Consulibus obviam processit. Hominibus improbis plurimum detulit, eosque ad convivium semper vocavit. Centum libras avium, centum piscium, mille diversæ carnis in convivio suo frequenter exhibuit. Vini pluri-

num effudit. Inter poma & melones natavit. Ros-
 fis Mediolanensibus & triclinia, & cubicula stravit.
 Balneis ita frigidis usus est, ut solent esse cellæ
 suppositoriæ, frigidariis semper nivalibus. Cum
 hlemis tempore ad quendam locum venisset, in
 quo fons erat aqua pertepida, ut solet per hiemem
 naturaliter, eaque in piscina usus esset, dixisse
 balneatoribus fertur, *Aquam mihi muliebre præ-*
paratis: atque hoc ejus clarissimum dictum effertur.
 Audiebat pater ejus, quæ ille faceret, & clamabat,
Non est meus. Statuerat denique, Constantium (quî
 postea Cæsar est factus, tunc autem præsidatum
 Dalmatiæ administrabat) in locum ejus subrogare,
 quod nemo tunc vir melior videbatur: illum vero
 (ut Onesimus dicit) occidere. Longum est, si de
 ejus luxuria plura velim dicere. quicumque ostiatim
 cupit noscere, legat etiam Fulvium Asprianum,
 usque ad tædium gestorum ejus universa dicentem.

XVII. Hic ubi patrem fulmine absumtum, fra-
 trem a focero interemtum, Diocletianum Augu-
 stum appellatum comperit, majora vitia & scelera
 edidit, quasi jam liber a frænis domesticæ pietatis,
 suorum mortibus absolutus. Nec ei tamen defuit
 ad vindicandum sibimet imperium vigor mentis.
 nam contra Diocletianum multis proeliis confligit.
 sed ultima pugna, apud Murtium commissa, victus
 occubuit. Hic trium Principum finis fuit, Cari,
 Numeriani, & Carini: post quos Diocletianum
 & Maximianum Principes Dii dederunt; jungen-
 tes talibus viris Galerium atque Constantium:
 quorum alter natus est, qui acceptam ignominiam

Valeriani captivitate deleteret; alter, qui Gallias Romanis legibus redderet. Quatuor sane Principes mundi, fortes, sapientes, benigni, & admodum liberales, unum in republica sentientes: præterea Senatus Romani moderati, populo amici, potestate graves, religiosi, & quales Principes semper oravimus: quorum vitam singulis libris Claudius Eusthenius, qui Diocletiano ab epistolis fuit, scripsit: quod idcirco dixi, ne quis a me tantam rem quæreret, maxime cum vel vivorum Principum vita non sine reprehensione dicatur.

XVIII. Memorabile maxime & Carini & Numeriani hoc habuit imperium, quod ludos populo Romano, novis ornatos spectaculis, dederunt, quos in Palatio circa porticum stabuli pictos vidimus. Nam & neurobaten, qui velut in ventis cothurnatus ferretur, exhibuit, & tichobaten, qui per parietem urso eluso cucurrit, & ursos mimum agentes, & item centum salpistas uno crepitu concinentes, & centum camptaulas, choraulas centum, etiam pithaulas centum, pantomimos & gymnicos mille, pegma præterea, cujus flammis scena conflavit, quam Diocletianus postea magnificentiorem reddidit. Mimos præterea undique advocavit. Exhibuit & ludum Sarmaticum, quo dulcius nihil est. Exhibuit Cyclopem. Donatum est & Græcis artificibus, & gymnics, & histrionibus, & musicis, aurum & argentum, donata & vestis serica.

XIX. Sed hæc omnia, nescio quantum ad populum gratiæ habeant, nullius certe sunt momenti apud Principes bonos. Diocletiani denique di-

cum fertur, cum ei quidam largitionalis suus editionem Cari laudaret, dicens, multum placuisse Principes illos, causa ludorum theatralium, ludorumque Circensium: *Ergo, inquit, bene risus est imperio suo Carus.* Denique cum omnibus gentibus advocatis Diocletianus daret ludos, parcissime usus liberalitate, dicens, castiores esse oportere ludos, spectante cenfore. Legat hunc locum Junius Messalla, quem ego libere culpate audeo. ille enim patrimonium suum scenicis dedit, heredibus abnegavit: matris tunicam dedit mimæ, lacernam patris mimo: & recte, si aviæ pallio aurato atque purpurato, pro syrmate tragœdus ueretur. Inscriptum est adhuc in choraulæ pallio tyrianthino, quo ille velut spolio nobilitatis exsultat, Messallæ nomen & uxoris. Jam quid lineas petitas Ægypto loquar? quid Tyro & Sidone tenuitate perlucidas, micantes purpura, plumandi difficultate pernobiles? Donati sunt ab Atrebatibus birgi petiti, donati birri Canuini, Africanæ opes in scena non prius visæ.

XX. Et hæc quidem idcirco ego in literas retuli, quo futuros editores pudor tangeret, ne patrimonia sua, proscriptis legitimis heredibus, mimis & balatronibus deputarent. Habe, mi amice, meum munus, quod ego, ut sæpe dixi, non eloquentiæ causa, sed curiositatis, in lumen edidi; id præcipue agens, ut, si quis eloquens vellet facta Principum referare, materiam non requireret, habiturus meos libellos ministros eloquii. Te quæso, sis contentus, nosque sic voluisse scribere melius, quam potuisse, contendas.

FRAGMENTA
VITÆ
VALERIANORUM,

F R A G M E N T A

V I T Æ

V A L E R I A N O R U M.

I.

VALERIANUS inter hæc in Retia existens ab exercitu Augustus est appellatus, volente populo, ac Senatu gaudente. Fuit enim vir nobilis, scientia ac eloquentia clarus, qui per multas dignitates ac officia rempublicam nobilissime administravit. Fuit enim prætor insignis, censor æquissimus. Post adeptum principatum in dispositione ducum & magistratuum, nemo justior, nemo melior. Quo tempore Romæ Gallienus filius ejus a populo Cæsar est appellatus. Valerianus igitur cum ingenti exercitu profectioem paravit in Persas, relicto, ut plerique asserunt, Romæ filio Gallieno. Denique Valerianus regnum Persarum potenter invadens, incauto suorum ductu a Sapore Persarum rege captus est: & ignominiosa apud Persas servitute con-

fenuit, ac infamis officii, donec vixit, damnationem fortitus est, ut ipse acclinis humi regem semper ascensurum in equum non manu, sed dorso attolleret. * Sapor rex regum Belsolus. *Si scirem, posse aliquando Romanos penitus vinci, gauderem tibi de victoria, quam præfers. sed quia vel de facto, vel de virtute, gens illa plurimum potest, vide, ne quod senem Imperatorem cepisti, & id quidem fraude, male tibi cedat posterisve tuis. cogita, quantas gentes Romani ex hostibus suas fecerint, a quibus sæpe victi sunt. audimus certe, quod Galli illos vicerunt, & ingentem illam civitatem incenderunt: certe Galli Romanis serviunt. quid? Afri eos non vicerunt? certe serviunt Romanis. De longioribus exemplis & fortasse interioribus nihil dico. Mithridates Ponticus totam Asiam tenuit. certe victus est, certe Asia Romanorum est. si meum consilium receperis, utere occasione pacis, & Valerianum suis redde. ego gratulor felicitati tuæ: si tamen illa uti tu scias. Valenus rex Cadusiorum etiam scripsit: Remissa mihi auxilia & incolumia gratanter accepi: at captum Valerianum Principem principum non satis gratulor: magis gratularer, si redderetur. Romani enim tunc graviores sunt, quando vincuntur. Age igitur, ut prudentem virum decet, nec fortuna te infamet, quæ multos decepit. Valerianus & filium Imperatorem habet, & nepotem Cæsarem. & quid ad omnem orbem illum Romanum, qui contra te totus insudat? Redde igitur Valerianum, &*

fac cum Romanis pacem, nobis etiam ob gentes Ponticas profuturam. Arthabafdes rex Armeniorum talem ad Saporem epistolam misit: *In partem gloriæ venio: sed vereor, ne non tam viceris, quam bella serueris.* Valerianum & filius repetit & nepos, & duces Romani, & omnis Gallia, & omnis Africa, & omnis Hispania, & omnis Italia, & omnes gentes, quæ sunt in Illyrico & in Ponto, quæ cum Romanis consentiunt, aut Romanorum sunt: unum ergo senem cepisti, & omnes gentes orbis infestissimas tibi fecisti. fortassis & nobis, quia auxilia misimus, qui vicini sumus: qui semper vobis inter vos pugnantibus laboramus. Bactriani, & Hiberi, & Albini, & Tauroscythæ Saporis literas non receperunt: sed ad Romanos scripserunt duces, auxilia pollicentes, ad Valerianum de captivitate liberandum. Sed Valeriano apud Persas consenescente, Odenatus Palmyrenus, collecto exercitu, rem Romanam prope in pristinum statum reddidit. cepit regios thesauros, cepit etiam, quas thesauris cariores habent, regis Parthici concubinas. Quare magis reformidans Romanos duces Sapor, timore Balistæ atque Odenati, in regnum suum ocius se recepit. atque hic interim finis belli fuit Persici. Hæc sunt digna cognitu de Valeriano, cujus per annos LXX vita laudabilis in eam conscenderat gloriam, ut post honores omnes & magistratus insignes gestos, Imperator fieret: non, ut solet, tumultuario populi concursu, non

militum strepitu, sed jure meritorum, & quasi ex totius orbis una sententia. Denique si data esset omnibus potestas promendi arbitrii, quem Imperatorem vellent; alter non esset electus. Et ut scias, quanta vis in Valeriano meritorum fuerit publicorum, ponam Senatus consulta, quibus animadvertant omnes, quid de illo semper amplissimus ordo judicaverit. Duobus Deciiis consulibus, VI Kal. Novembr. cum ob Imperatoris literas in æde Castorum Senatus haberetur, quærereturque per sententias singulorum, cui deberet censura deferri: nam id Decii posuerant in Senatus amplissimi potestate: ubi Prætor edixit, *Quid vobis videtur P. C. de Censore deligendo?* atque eum, qui erat tunc princeps Senatus, sententiam rogasset, absente Valeriano; nam ille in procinctu cum Decio tunc agebat; omnes una voce dixerunt interrupto more dicendæ sententiæ: *Valeriani vita censura est: ille de omnibus judicet, qui nullum crimen habet: ille de vita nostra sententiam ferat, cui nihil potest objici. Valerianus a prima pueritia fuit Censor. Valerianus in tota vita sua fuit Censor, prudens, modestus, gravis senator, amicus bonorum, inimicus tyrannorum, hostis criminum, hostis vitiorum. hunc Censorem omnes accipimus: hunc imitari omnes volumus: primus genere, nobilis sanguine, emendatus vita, doctrina clarus, moribus singularis, exempla antiquitatis. Quæ cum essent sæpius dicta, addiderunt, Omnes; atque ita dis-*

cessum est. Hoc senatusconsultum ubi Decius accepit, omnes aulicos convocavit, ipsum etiam Valerianum præcepit rogari: atque in conventu summorum virorum recitato senatusconsulto: *Felicem te*, inquit, *Valeriane, totius Senatus sententia: immo animis atque pectoribus totius orbis humani. suscipe censuram, quam tibi detulit Romana respublica, quam solus mereris, judicaturus de moribus omnium, judicaturus de moribus nostris. tu æstinabis, qui manere incuria debent. tu equestrem ordinem in antiquum statum rediges. tu censibus modum pones: tu vectigalia firmabis, divides, statues, respublicas censebis. tibi legum scribendarum auctoritas dabitur: tibi de ordinibus militum judicandum est: tu arma respicies: tu de nostro Palatio, tu de iudicibus, tu de præfectis eminentissimis judicabis: excepto denique præfecto urbis Romanæ, exceptis Consularibus ordinariis & sacrorum rege, ac maxima virgine Vestali, si tamen incorrupta permanebit, de omnibus sententias feres. laborabunt etiam illi, ut tibi placeant, de quibus non potes judicare. hæc Decius. Sed Valeriani sententia hujusmodi fuit. *Ne quæso, sanctissime Imperator, ad hanc me necessitatem alliges, ut ego iudicem de populo, de militibus, de Senatu, de omni penitus orbe, iudicibus & tribunis, ac ducibus. hæc sunt, qui Augustum nomen tenetis: apud vos censura desedit. Non potest hæc implere privatus. Igitur veniam ejus oneris peto, cui vita impar est confidentia: cui tempore**

ra sic repugnant, ut censuram hominum natura non quærat. Poteram multa alia & senatusconsulta & judicia Principum de Valeriano proferre, nisi & vobis pleraque nota essent, ut puderet altius virum extollere, qui fatali quadam necessitate superatus est.

Ad Valerianum juniorem revertor, qui alia quam Gallienus, matre genitus, forma conspicuus, verecundia probabilis, eruditione pro ætate clarus, moribus perjucundus, atque a fratris diffimilis &c. *fere ut in vulgatis.*

I L.

Sapori rex regum, vel solus, si scirem posse aliquando Romanos penitus vinci, gauderem tibi de victoria, quam præfers. sed quia, vel fato, vel virtute gens illa plurimum potest, vide, ne, quod senem Imperatorem cepisti, & id quidem fraude, male tibi cedat posterisque tuis. Cogita, quantas gentes Romani ex hostibus suas fecerint, a quibus sæpe victi sunt. Audivimus certe, quod Galli eos vicerint, & ingentem illam civitatem incenderint. Certe Galli Romanis serviunt. Quid Afri? eos nonne vicerunt? Certe serviunt Romanis. De longioribus exemplis, & fortasse interioribus nihil dico. Mithridates Ponticus totam Asiam tenuit: certe victus est: certe Asia Romanorum est. si meum consilium requiris, utere occasione pacis, & Va-

lerianum suis redde. ego gratulor felicitati tuæ, si tamen illa uti scias. Velenus rex Cadusiorum sic scripsit: Remissa mihi auxilia integra & incolumia grateranter accepi. sed captum Valerianum Principem principum non satis gratulor: magis gratularer, si redderetur. Romani enim graviores tunc sunt, quando vincuntur. Age igitur, ut prudentem decet: nec forma te inflammet, quæ multos decepit. Valerianus & filium Imperatorem habet, & nepotem Cæsarem: & quid? habet & omnem orbem Romanum, qui contra te totus insurget. Redde igitur Valerianum, & fac cum Romanis pacem, nobis etiam ob gentes Ponticas futuram. Artabastes rex Armenorum talem ad Saporem epistolam misit: In partem gloriæ venio: sed vereor, ne non tam viceris, quam bella severis. Valerianum & filius repetet, & nepos, & duces Romani, & omnis Gallia, & omnis Africa, & omnis Hispania, & omnis Italia, & omnes gentes, quæ sunt in Illyrico, atque in oriente & in Ponto, quæ cum Romanis consensuunt, aut Romanorum sunt. Unum ergo senem cepisti, & omnes gentes orbis terrarum infestissimas tibi fecisti: fortassis & nobis, qui auxilia misimus, qui vicini sumus, qui semper vobis inter vos pugnantis laboramus. Baſſrani, & Iberi, & Albani, & Taurascythæ Saporis literas non receperunt, sed ad Romanos duces scripserunt, auxilia pollicentes ad Valerianum de captivitate liberandum. Sed Valeriano apud Persas consenscente, Odenatus Palmy-

renus, collecto exercitu, rem Romanam in pristinum statum reddidit. cepit regis thesauros, cepit etiam, quas thesauris cariores habent reges Parthici, concubinas. Quare magis reformidans Romanos duces Sapor, timore Balistæ atque Odenati, in regnum suum ocius se recepit. atque hic interim finis belli fuit Perfici. Hæc sunt digna cognitu de Valeriano, cujus per annos LXX vita laudabilis in eam conscenderat gloriam, ut post omnes honores & magistratus insigniter gestos Imperator fieret: non, ut solet, tumultuario populi concursu, non militum strepitu, sed jure meritorum, & quasi ex totius orbis una sententia. Denique si data esset omnibus potestas promendi arbitrii, quem Imperatorem vellent, alter non esset electus &c.

I N D E X

I N D E X

I N

SCRIPTORES HISTORIÆ

A U G U S T Æ

Primus numerus volumen , alter paginam notat.

- A**BABA Maximini mater 2, 3.
 Abgarus rex 1, 44.
 Abgarus rex Persarum 1, 157.
 Ablavius Murena præfectus prætorio Valeriani 2, 150.
 Abraham in Alexandri Iarario cultus 1, 278.
 Acarnaniam Scythæ pervagantur 2, 93.
 Acclamations variæ 1, 39. 98. 116. 118. 217. 221. 261
 299. 300 *sq.* 2, 16. 22. 23. 35. 36. 62. 77. 141. 152.
 193. 194. 196. 216.
 Accubitationes 1, 32.
 Aceto contentos milites suos Niger voluit 1, 172.
 Achaja 1, 108. 2, 83. in Achaja pestilentia grassatur 2,
 86. Achajam Scythæ vastant 2, 93.
 Achilleidos libri Statii 2, 32.
 Achilles appellatur Maximinus 2, 6. Achillis imago in
 Alexandri sacratio secundo 1, 280. Achilles ab Alexandro
 Magno felix prædicatur, quod Homerum rerum a se ge-
 starum scriptorem habuit 2, 207.
 Achilleus Palmyrenorum rebellium dux 2, 176.
 Acholius 1, 267. 294. 308. Acholius magister admissio-
 num sub Valeriano 2, 162.
 Acta Senatus curat Hadr. 1, 5.
 Actorum libri Acholii 2, 162.
 Actus reipublicæ 1, 26.
 Acus Cyprea 2, 149.
 Adamante gemma Hadr. ad spem imperii erectus 1, 5.
 Adiabeni a Severo victi 1, 151. tributarii Romanis facti
 1, 157.

I N D E X.

- Adiabenicus appellatur Aurelianus 2, 176.
 Adjunctus adoptionis affectu 1, 35.
 Adjutrix legio secunda 1, 4.
 Admissio magister 2, 162.
 Adoptio Ælii Veri 1, 25. Antonini Pii 1, 25. 39. Marci Antonini 1, 53. adoptionis sponso 1, 6. præsumptio 1, 6. lex 1, 40. pro adoptione pecunia data 1, 34.
 Adoptatus in aulicam domum 1, 53.
 Adscriptitios milites Alexander abrogavit 1, 268.
 Adorare imagines principum militis jussu 2, 21. adorari cœpit Heliogabalus more Perfarum 1, 270. adorata est more Perfarum Zenobia 2, 131.
 Adrianotheras oppidum 1, 22.
 Adrumentina colonia 1, 133.
 Adrumentum Albinii solium natale. 1, 178.
 Adulatio senatus, qua Commodum Pium & Felicem appellarunt 1, 108. adulationem aspernatus est Alexander 1, 269.
 Adulatoris artes 1, 54.
 Adulterii pœna sub Macrino 1, 217. adulterium atrociter punitum 2, 158. adulterium punitum 2, 189.
 Advocatio fisci 1, 195, 201.
 Advocatus fisci 1, 210.
 Ædes imperatoris in Palatino monte 1, 231. ædes orci 1, 230.
 Ægyptii calices 2, 152. Ægyptiorum natura, mores & studia describuntur 2, 233. Ægyptii furiosi & ad seditiones proni 2, 123. in Claudii absentis verba jurant 2, 146. a Palmyrenis bello petuntur *ibid.* Palmyrenos vincunt *ibid.* in triumpho ducti 2, 178. Saturninum Imperatorem & Augustum salutant 2, 234.
 Ægyptiacæ præfecturæ titulus 1, 9.
 Ægyptus 1, 68. Romanorum jugo subducere se conatur, sed frustra 2, 177. quando libera futura 2, 125. tributum Romanis pendere solita 2, 187. in Ægypto res bene gesta a Cassio 1, 93. apud Ægyptum Æmilianus imperium sumit 2, 84.
 Æliorum familia 1, 30.
 Ælius Hadrianus patruus magnus Hadr. Imp. 1, 4.
 Ælius Hadrianus Afer 1, 3.
 Ælius Bassianus proconsul Africae 1, 178.
 Ælius Celsus a Severo occisus 1, 152.

I N D E X.

Ælius Cæsetianus præfectus Urbis Tacitum Imperatorem
proclamat 2, 196.

Ælius Maurus 1, 159.

Ælius Scorpionus Cos. 2, 216.

Ælius Serenianus 1, 308.

Ælius Verus Cæsar 1, 24. 39. Ælii Cæsaris nomina 1,
35. Ælius quibus causis adoptatus 1, 31. Pannoniis impo-
situs *ibid.* Ælii pulcherrima oratio 1, 32. forma & indoles
1, 33. voluptates *ibid.* valetudo misera 1, 31. obitus 1,
33. 35. Ælio Vero templa facta 1, 35. Ælii Veri statuae
colossæ *ibid.*

Æmilianus dux Nigri, hostis appellatus 1, 149. 168.
victus & occisus 1, 149.

Æmilianus XXI triginta tyrannorum 2, 123. a feditionis
Ægyptiis male habitus imperium suscipere cogitur 2, 124.
imperium sumit 2, 86. Alexandrinus appellatus 2, 124.
Indos bello aggredi parat *ibid.* captus & ad Gallicum
transmissus 2, 85. strangulatus est in carcere 2, 124.

Æmilia via 1, 120.

Æmilius Junctus Consul in exilium actus 1, 105.

Æmilius pons 1, 242.

Æneidos libri Virgilii 2, 32.

Ærarii majoris procurator 1, 223. ærarium exhaustum
quomodo sublevatum 1, 64.

Æs argento miscere capitale 2, 198. æri plumbum mi-
scere capitale *ibid.*

Ætatis gratiam facere 1, 53.

Ætius Severi Imper. gener Consul factus 1, 148.

Affectus neque philosophia neque imperium tollit 1, 45.
affectus, *pro* necessitudinibus 2, 35.

Afer Antonini patruelis ab ipso occisus 1, 191.

Afri in genituris explorandis peritissimi 1, 201. Celsus
Imperatorem contra Gallienum appellant 2, 129.

Africana dilectus Hadrianus 1, 24.

Africana classis instituta quare 1, 115.

Africanus appellatus Gordianus I. 2, 37.

Agaclytus libertus 1, 63. 86. Agaclyto liberto Libonis
uxor data 1, 85.

Agathodæmones 1, 250.

Agere se familiariter 1, 13.

Agoni Herculeo Alexander Imp. præfedit 1, 282.

Agrarius mergus appellatus Pertinax 1, 126.

I N D E X.

- Agrippa histrio 1, 84.
 Agrippæ lavacrum 1, 21.
 Agrippiana septa 1, 275.
 Agrippina colonia 2, 106. circa Agrippinam Victorinorum sepulcrum 2, 107. apud Agrippinam Proculus & Bonofus imperium arripiunt 2, 222.
 Ajax appellatus Maximinus 2, 6.
 Alani 1, 69. 2, 3. in triumpho ducti 2, 178.
 Alba 2, 218.
 Alba veste usus est Alexander Imp. 1, 259.
 Albæ, i. e. margaritæ 1, 245. 2, 25.
 Albani Romanis contra Persas auxilia promittunt 2, 80.
 Albanorum rex 1, 23.
 Albanus mons 1, 96.
 Albingauni 2, 236.
 Albinus 1, 176. unde dictus 1, 178. Consul a Marco designatus 1, 184. a Marco laudatur. *ibid.* a Severo Consul designatur 1, 178. 184. occidendi Pertinacis auctor fuit, quare 1, 188. a Senatu multum amatus 1, 185. a Commodo Cæsar factus 1, 177. se ut Cæsarem gerere noluit, ejus causa 1, 177. 180. Commodum sibi infensum reddidit, quare 1, 188. in Gallia Imperator appellatus 1, 176. de fato suo responsum Apollinis Cumani accipit 1, 179. sui temporis Catilina appellatus 1, 187. magno exercitu adversus Severum proficiscitur 1, 182. Severi duces profligat. *ibid.* insidiis Severi petitur 1, 181. 182. a Senatu, suadente Severo, hostis judicatus 1, 182. victus & occisus est 1, 151.
 Albini pueritia 1, 179. forma corporis & mores 1, 185. 186. 187. honores & res gestæ 1, 180. cadaver in fluentem abjectum 1, 183. filii cum matre trucidati 1, 183. familia 1, 178. Albino Porphyrii nomen datum, cur 1, 180. Senatus præ Severo favit 1, 181.
 Albis fluvius 1, 133.
 Alces 2, 23.
 Alcyones Ciceronis 2, 32.
 Alemannia 2, 108.
 Alemanni, adhuc Germani dicti 2, 237. Alemannos devicit Antoninus Caracallus 1, 198.
 Alemannicus cognominatus Antoninus Caracallus. *ibid.*
 Alexander Macedo cur Magnus dictus 1, 265. Achillem felicem prædicat, quod scriptorem rerum gestarum Homerum habuerit 2, 207. inter divos ab Alexandro Im-

I N D E X.

per. consecratus in larario suo majore 1, 280. ab Antoni-
no Caracalla laudatus 1, 190. Alexandri M. vitam legit
Alexander Imp. 1, 279. laudes Alexander libenter audi-
vit 1, 282. templum 1, 260. imaginem Macrianorum fa-
milia ubique gestat 2, 117 Alexandrum Macedonem imi-
tatur Alexander Imperator 1, 295.

Alexander Severus 1, 257. unde sic dictus 1, 260. 265.
274. Severo cognatione junctus, quomodo 1, 260. a Senatu
Cæsar dictus 1, 299. 257. insidiis petitur 1, 239. a mili-
tibus servatus ab insidiis Heliogabali 1, 239. 258. in cu-
stodia detentus 1, 239. 240. pius in matrem 1, 276. opti-
mus juvenis, a patre adoptivo odio habetur 1, 238. matri
nimium obedit 1, 267. ex consilio matris omnia egit 1,
303. una die omnes honores recepit, cur 1, 257. 258.
optimus princeps 1, 256. Magni nomen recusavit 1, 261.
Antonini nomen delatum recusavit 1, 260. Augustum imi-
tatur, qua in re 1, 277. Pescennio Nigro comparatur 1,
282. vitas principum bonorum carminice scripsit 1, 277.
a matre ob nimiam civilitatem culpatus, quid responderit
1, 271. caritati prudenter occurrit 1, 273. infinitas leges
sanxit 1, 268. constitutiones suas summa diligentia & mul-
tis jurisperitis in consilium adductis confecit 1, 268. 269.
fideles & bonos ministros muneribus afficit 1, 272. res ci-
viles & bellicas per amicos tractavit 1, 278. literatos amo-
re persecutus est 1, 259. maxime, Ulpianum in familiarita-
tem admisit 1, 280. fumos de se vendentem gravi poena
affecit 1, 273. 282. 283. quendam tyrannidis affectatorem
ultus est 1, 294. seditionem mira constantia atque pru-
dentia comprimit 1, 298. contra Parthos proficiscitur 1,
295. strenui ducis munia implet 1, 298. 299. Persas vin-
cit atque fugat 1, 299. de Persis triumphavit 1, 299. ad
Germanicum bellum profectus 1, 302. a seditionis militibus
in expeditione Germanica interfectus 1, 302. 303. inter
Deos relatus 1, 305. Alexandri dies natalis fuit, quo Alex-
ander Magnus excessit 1, 260. 266. pueritia 1, 259. for-
ma corporis 1, 260. modestia 1, 261. orationes, quibus no-
men Magni & Antonini recusat 1, 262. 263. 264. con-
vivia 1, 282. 283. 284. parsimonia 1, 280. 284. quoti-
diana vita 1, 278. studia 1, 276. civilitas 1, 271. dictum,
a Christianis acceptum notatu dignum 1, 296. in re mili-
tari industria 1, 293. dictum de militibus 1, 297. ætas 1,
303. nummi 1, 275. opera 1, 274. 275. Alexandrum gentis

I N D E X.

- suæ puduit 1, 278. in eum milites inclinant 1, 232. in Alex-
 andro quæ reprehensa sunt 1, 305.
 Alexander, Grammaticus Græcus 1, 50.
 Alexandra Cassii filia 1, 73. 95.
 Alexandria 2, 124. Alexandriam Severus venit 1, 156.
 Antoninus, ejusque ibidem crudelitas 1, 194. Alexandriam
 ingredi falces consulares non licet 2, 124.
 Alexandrinam historiam Zenobia epitomasse fertur 2, 132.
 Alexandrina purpura 1, 287. frumenta 1, 115.
 Alexandrinis Cassio adhærentibus; Marcus ignovit 1, 72.
 jus buleutarum a Severo Imp. concessum 1, 156. Maximini
 infensus 2, 135.
 Alexandrinus appellatus Æmilianus 2, 124.
 Alexandrini sodales 1, 305.
 Alexandrinæ thermæ 1, 274.
 in Aliena domo & mutus & furdus esto 1, 46.
 Alienatus in feбри, *scilicet mente* 1, 47.
 Ἀλιευτικὰ Olympii Nemesiani 2, 247.
 Alimentis publicis consultum 1, 59.
 Alimentaria compendia sublata 1, 126.
 Aliptes 2, 234.
 Aliquanti, *pro aliquam multi* 1, 9.
 Allasfontes calices varicolores 2, 234.
 Alius Fuscus occifus 1, 108.
 Alma mons in Illyrico 2, 222.
 Alpes 1, 62. 2, 19. 69. 188. Cottia 2, 169.
 Alphenus 1, 308.
 Altinum 1, 86.
 Amazoniæ signum Commodi 1, 177.
 Ambarvalia promissa 2, 167.
 Amburbium celebratum 2, 168.
 Amici mali quid noceant 1, 307. malos reddunt princi-
 pes 2, 185. amici principis quales esse debeant, & quales
 sub Alexandro Imp. fuerint 1, 307.
 Amica vulgaris, i. e. *vulgare scortum* 1, 83.
 Amnestia Romæ decreta 2, 182.
 Amphitheatrum 1, 112. instauratum 1, 242.
 Amphora Capitolina 2, 5.
 Amphora pendens, Bonofus dictus 2, 239.
 Anacharsis Scythæ philosophus 2, 155.
 Anacliteria lecti 1, 33.
 Ἀνακτατοῦ imperium 1, 296.

I N D E X.

- Anchialum barbari vastant 2, 147.
 Ancilia 1, 231.
 Ancillarii 2, 141.
 Andro musicus & geometra 1, 50.
 Anguis jubatus 1, 44. anguis se ipsum comedens. *ibid.*
 Anicius Lupus occisus 1, 107.
 Animalia a Gordiano in silva exhibita 2, 33. ad triumphum destinata 2, 58.
 Aninius Macer 1, 50.
 Annacia lex 1, 102. annariæ leges 1, 291.
 Annia Cornificia soror M. Antonini 1, 50.
 Annia Faustina 1, 37. uxor M. Antonini 1, 50.
 Annibal a Nigro laudatus 1, 173.
 Annibalianus dux sub Probo Imperatore 2, 225.
 Annius Cornicula 2, 96.
 Annius Fuscus pater Nigri 1, 164.
 Annius Libo patruus Marci Antonini 1, 49.
 Annius Verus 1, 25. 37.
 Annius Verus dictus Antoninus 1, 42. Annius Verus quaestor designatus *ibid.*
 Annius Verus proavus paternus Marci Antonini 1, 49.
 Annius Verus avus Marci Antonini 1, 50.
 Annius Verus pater Marci Antonini 1, 50.
 Annius Verissimus 1, 50.
 Annius Severus Gordiani primi focer 2, 35.
 Annonariæ regiones 2, 126.
 Annonæ provisio quomodo instituenda 2, 120 *sq.*
 Annus millesimus ab Urbe condita. Romæ celebratus 2, 58.
 Anolinus præfectus prætorio occisus 2, 29.
 Anserum jecinoribus canes pavit Heliogabalus 1, 245.
 Antæus vocatus Maximinus 2, 8.
 Anterus 1, 103. interfectus 1, 104.
 Antidotum 1, 25.
 Antimachus 1, 17.
 Antinous 1, 15.
 Antiochia 1, 57. metropolis 1, 15. Antiochiam venit Verus 1, 82. Antiochia Persis erepta a Gordiano 2, 52. a Cyriade capta 2, 102. ab Aureliano capta 2, 172.
 Antiochenfes contra Marcum Avidio Cassio adhæserunt 1, 72. 93. iis Marcus iratus fuit 1, 95. itemque Severus 1, 150. vetusta jura restituta 1, 190.
 Antistius 2, 190.

I N D E X.

- Antistius Burrus affectati imperii insimulatus 1, 121.
 Antonius sub Domitiano Imperator appellatus 1, 171.
 Antoninus tyrannus 2, 228.
 Antoninus vocatus Gordianus 2, 35.
 Antoninus Pius 1, 37. ab Hadriano qua conditione adoptatus 1, 35. 53. neque civili neque hostili sanguine se polluit 1, 48. de jure multa sanxit 1, 47. Numæ comparatus 1, 48. Olbiopolitis auxilia misit 1, 45. patris templum dedicavit 1, 79. omnium suorum gestorum reddidit rationem 1, 47. Divus a Senatu appellatus *ibid.* Antonini Pii nomina 1, 37. adoptio 1, 40. constitutio legatis poenæ causa relictis 1, 43. victus 1, 42. virtutes 1, 47 *sq.* pietas 1, 46. dictum memorabile 1, 40. 43. civilitas 1, 46. filia Vero destinata, 1 35. studia 1, 46. responsum avaritiam Apollonii notans 1, 45. morbus 1, 47. mors *ibid.* elogium 1, 38. ætas 1, 47. Antonino Pio omnes honores decreti 1, 48.
 Antoninus Commodi frater geminus 1, 101. quadrimus mortuus *ibid.*
 Antoninus Caracallus 1, 189. Severi filius ex priori matrimonio 1, 159. unde dictus Caracallus 1, 150. 160. 197. in consortium imperii a militibus vocatus 1, 155. cum patre Consul 1, 156. multum a plebe dilectus, quare 1, 210. Alemannos devicit 1, 198. Germanicus appellatus 1, 193. contra Parthos proficiscitur 1, 194. naufragii periculum adiit 1, 193. gravi morbo laborat *ibid.* fratri varia crimina objicit, sed falso 1, 190. fratrem interficit *ibid.* fratris mortem ipse flevit 1, 191. suos parricidii occidit 1, 191. fratrem Getam Divum appellavit 1, 201 *sq.* ob cædem fratris joco laceffit 1, 197. Afrum patruem occidit 1, 191. Papinianum in conspectu suo occidi jubet 1, 192. Juliam novercam suam uxorem ducit 1, 160. 197. Alexandrum Magnum imitari vult 1, 190. Tiberium & Sullam semper laudat *ibid.* superbus *ibid.* armatus ipse & cum armatis militibus in senatum venit 1, 191. a Macrino præfecto prætorii interfectus 1, 194. a Macrino inter Deos relatus 1, 198. Divus appellatus 1, 211. Antonini Caracalli nomina 1, 200. cognomina 1, 198. pueritia laudabilis 1, 189. mores 1, 196. iter in Galliam 1, 193. crudelitas 1, 192. parricidium 1, 155. 160. omine significatum 1, 202. ætas 1, 196. opera *ibid.* in Antoninum senatus odia 1, 208.
 Antoninus Balbus a Severo occisus 1, 152.

I N D E X.

- Antoninus filius Mamertini occisus 1, 107.
 Antoninus Gallus Cof. 1, 159.
 Antoninus mensis September ex decreto fenatus appellatus 1, 45.
 Antoninorum nomine neque Deorum clariora fuere 1, 225. Antoninorum laudes scripsit Gordianus in prosa 2, 34. eorum nomen velut Augusti nomen amatum fuit 1, 196.
 Antonini nomen, quasi Augusti omnibus Imperatoribus adscribendum putavit Severus 1, 185. 201. in Pio ortum, per gradus ad fordes ultimas pervenit 1, 213.
 Antonini octo Imperatores a vate designati 1, 209. qui fuerint 1, 225.
 Antoniniados libri XXX Gordiani 2, 32.
 Antoniniani sodales 1, 63. aurei 2, 160. 162. 210. argentei 2, 239.
 Anubis simulacrum marmoreum 1, 114. Anubin Commodus portavit 1, 109. item Antoninus Caracallus 1, 197.
 Anulo imago Hadriani insculpta 1, 27. anulus bigemus 2, 149. figillaricius 2, 190.
 Apamenæ uvæ 1, 245.
 Apenarii Cyclopea luserunt 2, 88.
 Apenninus 1, 119. 2, 145.
 Aper & Pollio Cof. 1, 102. III.
 Aphronitrum 2, 87.
 Aphricanus 1, 308.
 Apiastrum, herba 1, 245.
 Apicius 1, 243. cum Heliogabalus imitatus est 1, 244.
 Apicii cœnas Heliogabalus vicit 1, 247.
 Apis repertus 1, 13.
 Apolauustus histrio dictus 1, 84.
 Apollinaris 1, 194.
 Apollinares ludi 1, 284. 2, 60.
 Apollinis templum Seleuciæ 1, 83. ejus templum 2, 141. Apollinis Delphici de imperio Severi responsum 1, 171. Apollo Cumanus de fato Albini respondet 1, 179.
 Apollonius Syrus Platonicus 1, 4.
 Apollonius rhetor 1, 78.
 Apollonius philosophus *ibid.*
 Apollonius præceptor Marci 1, 45. 51.
 Apollonii dictum 1, 45.
 Apollonius Tyanæus Aurelianum, ne in Tyanæus iaguiat, hortatur 2, 171.

I N D E X.

- Apollodorus architectus 1, 21.
 Apoplexia 1, 63.
 Apoplexis 1, 86.
 Apparitores abrogati 1, 297.
 Appellatio a consule ad senatum 1, 58. a iudicibus ma-
 gnis ad senatum 2, 218.
 Appulejus Rufinus Cos. 1, 145.
 Aprianus & Papus Coff. 2, 54.
 Aprum fatalem occidit Diocletianus 2, 249.
 Appia via 1, 205.
 Apulejus 1, 186.
 Apulia 1, 82. 2, 126.
 Apum examen inter omnia imperii 1, 39.
 Aquarum ductus Hadriani 1, 21. aquæductus Antiatum
 1, 43.
 Aquilæ ubi raro videantur 1, 180.
 Aquileja 1, 62. a Maximino obsessa & oppugnata forti-
 ter se defendit 2, 19. Aquilejam Marcus & Verus venerunt
 1, 85.
 Aquilejensium erga Romanos fides 2, 29. devotio pro
 Romanis 2, 68.
 Aquilius centurio ad Severum occidendum missus 1,
 138. 165.
 Aquini curator 1, 164.
 Arabia 1, 44. in Arabia res bene gesta a Cassio 1, 93.
 Arabianus 1, 227. 2, 60.
 Arabes 2, 161. Eudæmones 2, 178.
 Arabicus appellatus Antoninus Caracallus 1, 198.
 Aradion cum Probo singulari certamine pugnans vinci-
 tur 2, 214.
 Aranæ collectæ jussu Heliogabali 1, 249.
 Aratus 2, 32.
 Arca Cæsarea 1, 266.
 Arcana consiliorum matrimonii explorantur 2, 239.
 Arcarii 1, 290.
 Arcena urbs 1, 257.
 Archimea urbs 2, 28.
 Archifynagogus Judæorum 2, 233.
 Archoleontes 2, 58.
 Archon Athenis fuit Hadr. 1, 20. fieri vult Gallienus
 2, 91.
 Arcia 2, 26.

I N D E X.

- Arcus Sarmatici 2, 111.
 Arellius Fuscus 2, 123. 183.
 Areopagitarum numero ingeri cupit Gallienus 2, 91.
 Argentea vasa e castris remota a Nigro quare 1, 172.
 argentei Aureliani 2, 210. Antoniniani 2, 239.
 Argenti minus in rerum natura quam auri 2, 187. argento æ miscere capitale 2, 198. argentum auro miscere capitale *ibid.*
 Argolica statua 2, 135.
 Arguntis Sytharum rex provincias imperii Romani vastat 2, 56.
 Argutior homo 1, 34.
 Argyroaspidas & chrysoaspidas sibi fecit Alexander Imperator ad imitationem Macedonis 1, 295.
 Aristocratiam monarchiæ præferendam in imperio Romano censet Albinus 1, 187.
 Aristomachus tribunus 1, 240.
 Aristoteles Stagirita 2, 155.
 Armenia 1, 57. vindicata 1, 83. in Armenia res bene gesta a Cassio 1, 93.
 Armeniacum bellum sub Antonino 1, 194.
 Armeniacus Marcus & Verus appellati 1, 57. Armenicus dictus Marcus & Verus 1, 83. Aurelianus 2, 176.
 Armenii a Macrino victi 1, 217. Armeniorum expugnatio 1, 44. rex Artabases 2, 80. Armeniis rex permissus 1, 23.
 Aromatica populo donata 1, 20.
 Arrhæ sponsalitæ 2, 25.
 Arria Fadilla 1, 37.
 Arrianus Græcus scriptor 2, 29. 32.
 Arrius Aper imperium arripere conatur 2, 247. patricii meritis pœnas luit 2, 248.
 Arrius Antoninus 1, 25. 37. 39.
 Arrius Antoninus affectati imperii infimulatus 1, 121.
 Arrius Antoninus a Cleandro occisus 1, 107.
 Arrogantiam aulicam Marcum confirmasse existimatum est 1, 75.
 Arrogationis coram principe factæ solemnia 2, 164.
 Artabanes cum Macrino pacem facit 1, 114.
 Artabases rex Armeniorum, ejusque ad Saporem epistola de dimittendo Valeriano 2, 80.
 Artabasses Syrus 2, 210.

I N D E X.

- Artaxanſe urbs a Gordiano Perſis iterum erepta 2, 52.
 Artaxata capta 1, 57.
 Artaxerxes rex Perſarum ab Alexandro victus fugatuſque 1, 299.
 Articulari morbo affectus fuit Severus 1, 153.
 Articulejus Coſ. 1, 5.
 Arunculejus Cornelianus a Severo occiſus 1, 152.
 Aruſpicinæ peritiſſimus Alexander Imp. 1, 276.
 Aruſpicum reſponſio mendacii merito inſimulata 2, 203.
 Aſclepiodotus 2, 186. dux ſub Probo Imperatore 2, 225.
 Aſcriptitii milites abrogati 1, 268. 2, 121.
 Aſellius Claudianus a Severo occiſus 1, 152.
 Aſemæ tunicæ 1, 281.
 Aſiæ proconſulatus 1, 39.
 Aſperum nihil fecit Pius 1, 38.
 de Aſſertionibus lex a Marco firmata 1, 58.
 Aſſeſſores qui fuerint 1, 170. aſſeſſoribus ſalaria conſtituta 1, 170. 292.
 Aſſyrii 2, 148.
 Aſtacum urbs, Nicomedia poſtea dicta 2, 85.
 Atejus Sanctus orator 1, 101.
 Atellanæ in conviviis exhibitæ 1, 27.
 Athenæ 1, 73. 82. 144. Athenarum pars Hadrianopolis 1, 21.
 Athenæum 1, 128. 282. 2, 32.
 Athenæus & Cleodanus contra Scythas miſſi 2, 93.
 Athenienſium privilegia minuta a Severo quare 1, 144.
 eorum exemplo Romæ amneſtia decreta 2, 182. Athenienſibus plus, quam dignitas imperatoria permittit, tribuit Gallienus 2, 91.
 Athenio 2, 10.
 Atidius Cornelianus fugatus 1, 56.
 Atilius Severus conſul una cum collega in exſilium actus 1, 105.
 Atrebatice birri 2, 253.
 Attianus tutor Hadriani 1, 6. eum obruncare nititur Hadr. 1, 11.
 Atticianus & Orphitus Coſ. 2, 146.
 Atticus & Prætextatus Coſ. 2, 52.
 Attilius Tatianus reus tyrannidis 1, 42.
 Avaritia acerbiffimum in Imperatore malum 1, 95. ava-

I N D E X.

ritia Pertinacis 1, 129. avaritiæ famam valde Marcus timuit 1, 75. notam subiit Pertinax 1, 126.

Auctio rerum aulicarum quare instituta 1, 69. rerum, quas Commodus reliquit, habita, 1, 125. auctionem ornamentorum imperialium fecit 1, 64. de auctionibus & mensariis lex lata a M. Antonino 1, 58.

Auctor Hadriani Trajanus 1, 12.

Aves incendiariæ 1, 114.

Aufidius Victorinus 1, 51. 56.

Auguratus codicillaris factus 1, 294.

Augures 1, 272. Severo eventum belli prædixerunt 1, 151. 182. Pannoniorum 1, 276.

Augustæ nomen affectat Victoria 2, 104.

Augusti duo Marcus & Verus 1, 34. Augusti duo 1, 55.

Augusti ædes 1, 14. forum 1, 21. templum Tarraconenſe 1, 144.

Augustus 1, 95. 159. 174. pomœrio addidit 2, 169. rempublicam bellis civilibus devastatam restaurat 2, 241. Augusto per omnia similis Gordianus senior 2, 47. Augustum Alexander imitatur 1, 277.

Augustus mensis Commodus appellatus 1, 111.

Avidius Cassius 1, 83. 88. ex Cassiorum familia 1, 88. disciplinæ militaris tenax 1, 90. in Armenia, Arabia, & Ægypto rem bene gessit 1, 93. principatui & nomini imperatorio infensus 1, 88. Pio principatum extorquere voluit *ibid.* Vero insidias struxit *ibid.* tyrannidem arripuit 1, 68. quare & cujus consilio 1, 71. 96. Imperatorem se appellavit 1, 93. Catilina dictus 1, 90. interfectus 1, 72. Avidii Cassii diligentia duci conveniens 1, 92 *sq.* dictum de exercendis militibus *ibid.* severitas, plus quam Manliana 1, 90 *sq.* epistola de Marci imperio 1, 99. de ejus defectione oratio Marci 1, 97 *sq.* mores 1, 90. crudelitas *ibid.* de Avidio Cassio epistola Marci severitatem ejus notans 1, 92. de eodem Veri & Marci epistolæ 1, 89.

Avidius Severus avus maternus Cassii 1, 88.

Aulica domus 1, 53.

Aurei 1, 286. Antoniniani 2, 160. 162. 210. Philippei 2, 239. Valeriani 2, 152. aureos ternos per singulos dividit Hadr. 1, 9.

Aurelia 1, 38. 2, 188.

Aurelia Messalina 1, 178.

Aureliani argentei 2, 210.

I N D E X.

- Aureliani fodales 1, 56.
- Divus Aurelianus 2, 153. ab Ulpio Crinito arrogatus 2, 164. *manu ad ferrum*, signum ejus nomini adjectum 2, 157. a Valeriano laudatus Corvinis & Scipionibus comparatur 2, 159. consul factus 2, 163. & publico sumtu ob paupertatem adjutus 2, 162. pro consulatu Valeriano gratias agit 2, 163. a Claudio dux cum exercitu contra Mæotidas missus, rem feliciter gerit 2, 165 *sq.* omnium legionum consensu Imperator fit 2, 166. severissime militarem disciplinam servavit 2, 158. contra Suevos & Sarmatas feliciter dimicat 2, 166. Marcomannos Italiam devastantes repellit *ibid.* Thyanam proditione capit 2, 170 *sq.* proditorem patriæ suæ interficit 2, 170. contra Zenobiam profectus 2, 169. cum Zenobia pugnat, eamque in fugam agit 2, 172. Emessam victor ingreditur *ibid.* Palmyram obfidet 2, 173. Zenobiam ad deditionem hortatur *ibid.* ab ea insolentius responsum accipit *ibid.* Palmyram urget, & capit 2, 174. Zenobiam in fuga capit *ibid.* secundum contra Palmyrenos profectus, crudelissime in eos sævit 2, 176. contra Tetricum proficiscitur, eumque in deditionem accipit 2, 126. 177. Tetricum & Zenobiam cum filiis in triumpho ducit 2, 126. 131. 177. Aureolum interficit 2, 165. expeditionem contra Persas suscipit 2, 179. Firmum contra se insurgentem, victum interficit 2, 231. monetariorum bellum accepta magna clade tandem conficit 2, 181. in senatores sævit 2, 169. muros urbis Romæ dilatavit *ibid.* crudelis & sanguinarius nepotem suum interficit 2, 180. salutare leges sanxit 2, 179. Bonoso uxorem e gente Gothica dat 2, 239. occisus fraude notarii sui 2, 180. inter Divos relatus 2, 181. Aureliani origo incerta 2, 155. adhuc privati fortitudinis exempla 2, 157. dux exercitus fit 2, 161. mores & forma corporis describitur 2, 157. imaginem depictam habere omnes jussi 2, 198. Aureliano ob res feliciter gestas gratiæ a Valeriano actæ 2, 163. ob res gestas cognomina data 2, 175 *sq.*
- Aurelianus Tacitus primæ sententiæ senator de eligendo Imperatore in senatu concionatur 2, 184.
- Aurelianus proconsul Ciliciæ Aureliani Imperatoris nepos 2, 185.
- Aurelianus Festivus 2, 232.
- Aurelius Fulvus 1, 37.
- Aurelius vocatus M. Antoninus 1, 53.

I N D E X.

- Aurelius Victor cognomento Pinius 1, 209.
 Aurelius Philippus 1, 259.
 Aurelius Probus purpuræ inventor 1, 287.
 Aurelius Verus vitarum scriptor 1, 294.
 Aurelius Apollinaris Cari res gestas jambis descripsit 2, 247.
 Aureolus X triginta tyrannorum 2, 112. Macrianum vincit & capit 2, 83. 112. & occidit 2, 115. in Illyrico contra Gallienum imperium sumit 2, 83. ad id coactus a militibus 2, 112. Imperator sui nominis 2, 142. cum Gallieno reconciliatus adversus Postumium proficiscitur 2, 87. 112. a Claudio in consortium imperii assumi petit, sed frustra 2, 141. a Claudio victus *ibid.* & apud Mediolanum a militibus occisus 2, 112. 141. 165.
 Aureoli pons 2, 112.
 Aurigarum factiones in Circensibus 1, 82.
 Auri usum terminare voluit Aurelianus 2, 187. auro argentum miscere capitale 2, 198. aurum coronarium Italiæ remissum 1, 8. Romæ remissum 1, 280. adoptionis causa oblatam 1, 40. aurum negotiatorium 1, 280. aurum templis omnibus deduxit Alexander 1, 291. aurum & argentum Alexander raro donare solitus 1, 280. aurum mimis, histrionibus & musicis donatum 2, 252. aurum & argentum *opponitur* pecuniæ 1, 281.
 Autrogothi imperium Romanum vastant 2, 142.
Ἀυτοκράτωρ appellatus Firmus 2, 229.
 Autronius Justus 2, 205 *sq.*
 Autronius Tiberianus ad patrem de potestate senatui concessa scribit 2, 206.
 Avulvius Saturninus 2, 162.
 Axomytæ populi 2, 178. 184.

B.

- Babylonem Veri duces pervenerunt 1, 83. in Babylonia pestis nata, quomodo *ibid.*
 Bacchum se appellavit Heliogabalus 1, 250.
 Bactriani 2, 184. Romanis auxilia contra Persas promittunt 2, 80. ab Aureliano in triumpho ducti 2, 178.
 Bactrianorum reges 1, 23.
 Bæbius Longus 1, 51.
 Bæbius Macer 1, 7.

I N D E X

- Bæbius Macer** præfectus prætorii 2, 162.
Bæbius Mæcianus 1, 180.
Bæbius Macrinus rhetor 1, 259.
Bajæ 1, 53.
Balatrones 2, 253.
Balbatatus Zenobiæ filius 2, 181.
Clodius Balbinus cum Maximo Pupieno Imperator & Augustus dictus a senatu contra Maximinos 2, 18 describitur 2, 65. cum Maximo a militibus interfectus 2, 71. Balbinum & Maximum e medio tollendi occasionem quarunt milites 2, 70.
Balbus Cornelius Theophanes historiæ scriptor, a Pompejo civitate donatus 2, 65.
Balerus rex Cadusiorum, ejus ad Saporem regem Persarum epistola 2, 79.
Balista -XVII triginta tyrannorum 2, 80. 120. describitur 2, 120. Valeriano præcepta gubernandæ reipubl. dat 2, 121. cum Macriano de Imperatore eligendo consultat 2, 82. 2, 113 *sq.* perfide, occiso Macriani filio, Odenato se dedit 2, 84. occiso Quietio imperium affectat 2, 118. sed occiditur ab Odenato 2, 116 *sq.* 121. Balistæ sollertia a Valeriano laudata 2, 120. ejus ad Macrianum oratio, qua ad imperium suscipiendum illum adhortatur 2, 114.
Balnea mixta prohibita 1, 274.
Balneator in fornacem conjici jussus 1, 102.
Balsama per gradus theatri fluere jussit Hadr. 1, 20.
Barba promissa Hadrian. 1, 27. barbam Verus Imperatoris amicæ vulgaris arbitrio posuit 1, 83. barbam Commodus adussit 1, 115.
Bardaici cuculli 1, 125.
Bardocucullus 2, 152.
Bassianus Severi filius natu major, Aurelii Antonini nomen recipit, & Cæsar appellatur 1, 150. 153.
Basilica in honorem Plotinæ exstructa 1, 14. Alexandrina 1, 275.
Bassus urbi præfectus 1, 149.
Bassus & Fuscus Coss. 2, 109.
Bastarnæ 1, 69. in solo imperii Romani collocati 2, 221.
Basterna, genus vehiculi 1, 245.
Belbi, i. e. hyænæ 2, 58.
Belenus Deus 2, 20.
Belgica 1, 133.

I . N D E X .

Bella civilia, quare potissimum orta 1, 258. Punica 2, 207. 241.

Bellonæ templum 1, 161. ridiculum & crudele sacrificium 1, 109.

Bellum gerere cum aliquo, i. e. odio aliquem prosequi 2, 83. ad bellum exeuntibus Imperatoribus mos est gladiatorium munus & venatus dare, unde? 2, 66. bellum Gallicanum 2, 241. cum Pyrrho rege *ibid.* Ponticum 2, 207. Sertorianum 2, 208. piraticum *ibid.* Mithridaticum *ibid.* Britannicum 1, 56. Parthicum *ibid.* Marcomannicum 1, 61. Germanicum 1, 68. 302. Punicum 1, 68. Armeniacum & Parthicum sub Antonino 1, 194. Persicum sub Alexandro Imper. 1, 295; sub Gordiano III. 2, 50. sub Valeriano 2, 78. a Caro susceptum 2, 244. Scythicum 2, 73. fervile in Sicilia ortum 2, 85. Gothicum sub Claudio 2, 204. monetariorum 2, 181.

Benacum 2, 226.

Beneficiarius Serviani 1, 4.

Belfoli regis regum epistola ad Saporem 2, 79.

Bibendo reipubl. profuit Bonofus 2, 238.

Bibliotheca Sereni Sammonici Gordiano juniore testamento relicta 2, 45. bibliotheca Ulpia 2, 154. 158. in thermis Diocletianis posita 2, 208.

Bibulus & Verus Coss. 1, 131.

Biceps puer 1, 44.

Birri Atrebatice 2, 253. Canusini *ibid.*

Bithynia 1, 134. a Scythis vastata 2, 85.

Blatteæ tunicæ 2, 187.

Blenyes 2, 184. ab Aureliano in triumpho ducti 2, 178. a Probo subacti 2, 221. de Blemyis triumphus 2, 222.

Bœotiam Scythæ pervagantur 2, 93.

Bojonia Procilla 1, 37.

Bojonius 1, 37.

Boletar halieuticum 2, 151.

Bonæ Deæ ædes 1, 21.

Bona proscripta per ærarium publicum 1, 71. de bonis maternis constitutio Marci 1, 59.

circa Bononiam Cenforini sepulcrum 2, 136.

Boni principes enumerantur 2, 185.

Bonum impeditum nulla vis lædit 1, 99.

Bonitus 2, 211.

I N D E X.

Bonofus 2, 238. imperium arripiens a Probo opprimitur 2, 222. ejus origo 2, 238. de Bonofu jocus Aureliani *ibid.* de eodem jocus 2, 239.

Bos albus purpureis cornibus natus 1, 179.

Bosporanum regnum 1, 45.

Braccæ albæ 1, 287.

Braccarii 1, 274.

Braccata Gallia 2, 222.

Brachiales 2, 149.

Britanni 1, 56.

Britanniam muro per transversam insulam ducto munit Severus 1, 157.

Britannicus murus Hadriani 1, 13.

Britannicum bellum 1, 56. 69.

Brundisium 1, 57. 73. 154.

Brutii 2, 126.

Brutii Præsentis filia nubit Commodo 1, 74.

Bucolici milites 1, 68. 93.

Burburus potator 2, 231.

Buri 1, 69.

Busiris Maximinus appellatus 2, 9.

Byrrus Commodi affinis interfectus 1, 107.

Byzantium 1, 149.

Byzantium civitas vastata 2, 87. Byzantiis vetusta jura restituta 1, 190. apud eos cum Gothis pugnatum 2, 145.

C.

Cadaver Antonini Romam missum 1, 210. Heliogabali tractum & in Tiberim missum 1, 242. Maximinorum in profluentem missum 2, 28. Celsi a canibus laceratum 2, 130.

Cadufii 1, 194. eorum rex Balerus 2, 79.

Cæcilius spado 1, 97.

Cæcilius 2, 248.

Cæci ab Hadriano visum recipiunt 1, 26.

Cædes Alexandri 1, 304.

Cælianus Diadumeni magister 1, 227.

Cænophrurium 2, 179.

Cæsar dictator 1, 36. Julius Cæsar 1, 88. 159. Cæsarem & Catonem Sallustius comparat 2, 66.

Cæsar dictus Gordianus adhuc parvulus 2, 18. 48.

I N D E X.

- Cæsares unde dicti 1, 30. pallium coccineum & purpuram sine auro gestare soliti sunt 1, 177.
 Cæsaris nomen 1, 29. appellandi diversa ratio 1, 30.
 Cæsarea a Cyriade occupata 2, 102.
 Cæsarianum imperium 2, 250.
 Cæsonius Vectilianus 1, 92.
 Cæsoniorum familia, i. e. Pisonum 2, 135.
 Cajeta 1, 67.
 Calabria 2, 126.
 Calcei mullei 2, 190.
 Calenus 1, 51.
 Calices myrrhini, & crySTALLINI Alexandrini 1, 81. Ægyptici 2, 152. allascentes versicolores 2, 234.
 Caliga Maximini 2, 26.
 Caligarii 1, 281.
 Caligula 1, 75. quare occisus 1, 95. Heliogabalo comparatur 1, 229. Caligulæ vitam in Tranquillo legere nefas fuit 1, 110.
 Callicrates Tyrius scriptor Græcus 2, 155.
 Callistratus Ictus 1, 308.
 Callistruthiæ 1, 184.
 Calpurnia Titi uxor 2, 135.
 Calpurnius 1, 197.
 Calpurnius Agricola adversus Britannos missus 1, 56.
 Calvilius Tullus avus maternus Marci Antonini 1, 49.
 Camelopardali 2, 58.
 Camelorum calcanea cibus delicatus 1, 244.
 Camillus 1, 159. 174.
 Cammari, genus cancerorum marinorum 1, 244.
 Campagi 2, 96.
 Campagus regius Maximini 2, 26.
 Campania 1, 58. 2, 34. 126. Campaniam beneficiis sublevat Hadr. 1, 11.
 Camptaulæ 2, 252.
 Campi Philippici 2, 59.
 Campus Martius 1, 62.
 Cancellarius præfectus Urbi factus 2, 250.
 Candidus Cos. 1, 5.
 Canes jecinoribus anserum pavit Heliogabalus 1, 245. in Thyana occidi iussit Aurelianus, cur 2, 170. canum ululatio mortem portendit 2, 28. canibus ad currum junctis vectus Heliogabalus 1, 250.

I N D E X.

- Caninia lex modum manumissioni fervorum ponit 2, 199.
 Caninius Celer 1, 50.
 Cannabas f. Canabaudes Gothorum dux 2, 170.
 Canusium 1, 56. 82.
 Canusini birri 2, 253.
 Canon Ægypti 2, 232. populi Romani meretricibus &
 Ienonibus datus ab Heliogabalo 1, 250.
 Cantores 2, 250.
 Capella Antistius Commodi literator Latinus 1, 101.
 Capellianus clam tyrannidem affectat 2, 18. adversus
 Gordianum proficiscitur 2, 42. Gordianum vincit 2, 17. 43.
 Capilli auri ramentis respersi 1, 86. 115. 2, 96. de ca-
 pillis mulierum funes & nervi ad emittendas sagittas facti
 2, 29. 68. 73.
 Capitales causæ honestorum hominum 1, 71.
 Capito præfectus prætorio 2, 215.
 de Julio Capitolino Vopisci iudicium 2, 209.
 Capitolina amphora 2, 5.
 Capitolium 1, 75. 123. 147. 154. 191. 241. 296.
 Cappadoces equi 2, 33.
 Cappadociam Scythæ invadunt 2, 90.
 Capta ab hostibus limitaneis ducibus donata, cur 1, 301.
 Captivi populi ab Aureliano in triumpho ducti 2, 178.
 captivos in bello Persæ semper redimunt, nec quenquam
 suorum servire patiuntur 1, 299. circa captos in bello æqui-
 tatem custodivit Marcus 1, 71.
 Capua 1, 56. Capuam Marcus cum Vero profectus 1, 82.
 Caput Nigri Romam missum 1, 168. Albini pilo cir-
 cumlatum & Romam missum 1, 183. Macrini ad Helioga-
 balum missum 1, 215. Macrini & Diadumeni pilo circum-
 latum 1, 228. Maximini Romam transmissum 2, 21. 68.
 Maximinorum in campo Martio exustum 2, 29. *Caput im-
 perare, non pedes*, dictum Severi 1, 157. 2, 194. caput
 radere sacerdotes Iliaci soliti 1, 169.
 Caracalla, genus vestimenti 1, 197. caracallæ Bassiani 1,
 222.
 Caracallus dictus Bassianus 1, 160.
 Carinæ, vicus urbis Romanæ 2, 73.
 Carinus 2, 249. Cari filius 2, 226. a patre Cæsar appel-
 latus 2, 244. ad tuendum Occidentem relictus 2, 520. impro-
 bilissimos quosque ad summos honores evehit *ibid.* rex Illy-
 rici vocatus *ibid.* contra Diocletianum pugnat aliquoties fe-

I N D E X.

liciter 2, 251. tandem proelio a Diocletiano victus occubuit 2, 246. 251. Carini libidines 2, 249 *sqq.* luxuria & profusio 2, 251. mollities *ibid.*

Carioviscus 2, 161.

Carne abstinere ex religione etiam Romanis usitatum 1, 136.

Carnutum 1, 145.

Carpentum a pilento differt 1, 232.

Carpi cum Mœsis pugnant 2, 73. ab Aureliano conatus 2, 175.

Carpisculum genus calceamenti 2, 176.

Carræ 1, 194. a Gordiano Persis ereptæ 2, 52. ab Odenato occupatæ 2, 90.

Carraginem Scythæ faciunt 2, 93.

Carus 2, 240. dux sub Probo Imperatore 2, 225. mox præfectus prætorio 2, 243. denique Imperator factus post Probum 2, 226. 243 *sq.* duos filios Cæsares nuncupat 2, 244. contra Persas expeditionem suscipit *ibid.* & contra eos feliciter multa gerit *ibid.* eadem felicitate contra Sarmatas utitur 2, 246. fulmine exanimatur 2, 246. Cari origo 2, 242. de Caro Probi iudicium 2, 244.

Carthago 1, 208. 2, 14. devicta 2, 141. Hadrianopolis dicta 1, 21. Alexandrina Commodiana togata appellata 1, 115. sedes imperii a Gordiano I facta 2, 37.

Carthaginensis curia 2, 205.

Carystæ columnæ 2, 57.

Casperi Agrippinus a Severo occisus 1, 153.

Casperi Æmilianus a Severo occisus *ibid.*

Cassiorum familia, quæ in Julium conspiravit 1, 88.

Cassius a Marco descivit 1, 63. 102. Seleuciam expugnavit 1, 84. Marium se vocari voluit 1, 90.

Cassius mons 1, 15.

Cassius Papius 1, 184.

Castorum ædes 2, 15. 77.

Castriani 2, 182.

Catacriani libri 1, 17.

Catamidiari in Amphitheatro 1, 20.

Cataphractarii 1, 300. 2, 151. 161.

Catilina 2, 232. Catilina vocatus Avidius Cassius 1, 90.

Catilina sui temporis, Albinus appellatus 1, 187.

Catilius Severus Syriæ præpositus 1, 8. 16. 25. proavus maternus Marci Antonini 1, 49. vir doctissimus 1, 308.

Script. H. A. Vol. II.

T

I N D E X.

- Cato 1, 17. Cenforius 1, 99. Macedonas liberos pronuntiavit 1, 7. appellatus Gordianus I 2, 44. Caronem & Cæsarem Sallustius comparat 2, 66. Catones 1, 159.
- Catti 1, 56. debellati 1, 134.
- Catulus Memmiæ, Alexandri uxoris, avus 1, 271.
- Cauchi, populi Germaniæ 1, 135.
- Caulifoleus dux Gallieni, Theodoti frater, Trebellianum victum occidit 2, 128.
- Caulfarum cognoscendarum mos 1, 10.
- Caulariæ liberalitates 1, 11.
- Causæ regales 1, 45. causam liberalem dicere 1, 58.
- causis audiendis adhibiti consules ab Hadr. 1, 23.
- Cecropius Gallieno insidias fruit 2, 94.
- Cecropius dux sub Probo 2, 225.
- Cejonius Albinus a Severo occisus 1, 153.
- Cejonius Albinus præfectus Urbi 2, 159.
- Cejonius Bassus 2, 176.
- Cejonius Commodus 1, 24.
- Cejonius Commodus pater Ælii 1, 30.
- Cejonius Julianus 2, 229.
- Cejonius Postumius Albini Imper. pater 1, 178. ejus de filii sui Albini nativitate epistola *ibid.*
- Cejonius Postumianus 1, 180.
- Celer Caninius rhetor 1, 78.
- Celer Verianus 2, 109.
- Celestinus 2, 81.
- Celius Attianus 1, 3.
- Cellæ suppositoriæ 2, 251.
- Celsinus consiliarius Diocletiani 2, 186.
- Celsus 1, 6. occisus 1, 9.
- Julius Celsus IC. 1, 19.
- Celsus lectus 1, 308.
- Celsus Ælianus 2, 74.
- Celsus XXVIII triginta tyrannorum 2, 129. stipator principis 2, 111. ab Afris Imperator appellatus 2, 129. septimo imperii die interemptus 2, 130. ejus imago Romæ in crucem sublata *ibid.*
- Celticæ equæ nobiles 2, 144.
- Celtæ Postumio auxilia mittunt 2, 87. Romani imperii provincias vastant 2, 142.
- Cenforinus 2, 136. Claudius appellatus, quia uno pede

I N D E X.

claudicavit *ibid.* Imperator factus, sed ob severitatem statim iterum occisus *ibid.* ejus honores amplissimi *ibid.*

Centorinorum familia *ibid.*

Centorum apud Romanos officium 2, 77 *sq.*

Census retractati a Pertinace 1, 124.

Centesimare 1, 216.

Centumcellæ 1, 102.

Centuriones sub Marco paucissimi capite puniti 1, 72;

Cerejus Metianus 2, 206.

Cerellii occisi a Severo 1, 153.

Cereris templum Marcus adiit, ut se innocentem probaret 1, 73.

Ceronius s. Cecropius, Dalmatarum dux ad imperium aspirat 2, 94.

Cervi quatuor curru juncti regis Gothorum 2, 178. palmati 2, 33. cervis ad currum junctis, vectus Heliogabalus 1, 250.

Chalcis 1, 45.

Chaldæi 1, 66. 119. 145. carminibus suis Marcomanos in devotione erga populum Romanum continuerunt 1, 236. eos de salute sua consulere capitale fuit sub Severo 1, 154.

Charta in Ægypto conficitur 2, 234.

Chirodotæ Dalmatarum, genus vestimenti 1, 125.

Chlamys Dardanica 2, 152. chlamydes veri luminis *ibid.*

Choraula 2, 252.

Chrestologus appellatus Pertinax 1, 130.

Christiani 1, 156. 2, 233. quomodo sacerdotes suos ordinare consueverint 1, 292. in Ægypto Serapin colunt 2, 233. eorum presbyter 2, 234. ecclesia 2, 168. eos tulit Alexander Imp. 1, 272.

Christiana religio 1, 231.

Christus in Alexandri larario cultus 1, 278. ei templum facere voluit Imp. Alexander & Hadrianus 1, 290.

Chrysoaspidas & argyroaspidas sibi fecit Alexander Imperator 1, 295.

Chrysographata scuta 2, 149.

Cibi castrenses, 1, 11 *sq.*

Cicero 1, 17. 262. in Pisonum familiam adscribi vult 2, 122. Pompeji res gestas tradidit 2, 208. ejus imago in Alexandri sacriario secundo 1, 280. jocus in Consulem sex hora-

I N D E X.

- rum 2, 107. de officiis & de republ. libb. legit Alexander Imp. 1, 279. oratio pro Milone 2, 139. poemata 2, 32.
 Ciceroniana villa 2, 26.
 Cilicia 1, 82. in Cilicia imperavit Trebellianus 2, 128.
 Cilo 1, 191. iterum Præfectus & Consul a crudelitate Antonini vix liberatus 1, 192.
 Cincius Severus interfectus a Severo Imp. 1, 153.
 Cingius Severus 1, 118.
 Cingulo non soluto mensæ accumbere, unde ortum 2, 99.
 Cinna Catulus Stoicus 1, 51.
 Circejum castrum 2, 58.
 Circenses 1, 68. natali dicati 1, 41. prioribus additi 1, 115. navales, in euripis vino plenis 1, 246. Perfici 1, 300.
 Circensium studiosus fuit Verus 1, 79. 82.
 Circi ruina 1, 44.
 Civica corona Probo data 2, 211.
 Civica, Veri patruus 1, 57.
 Civem unum servare præstat, quam mille hostes occidere 1, 45.
 Civilia bella 2, 241.
 Civilissimus in colloquiis Hadrianus 1, 21.
 Clara Æmilia Juliani Imp. mater 1, 133.
 Clarissimi viri, *Senatorum titulus* 1, 271. 2, 166. clarissima *mulier* quasi fenatrix 1, 232.
 Clarus & Falco Coff. 1, 131.
 Classis Africana quomodo appellata 1, 115. quare instituta *ibid.* Germanica 1, 120.
 Claudia divi Claudii ex fratre neptis, Constantii Cæsaris mater 2, 148.
 Claudianæ columnæ 2, 57.
 Claudii Constantini majores 1, 230.
 Claudiorum nomen clarissimum 2, 186.
 Divus Claudius 2, 138. decus principum 1, 256. a Decio armillis & torquibus donatus 2, 148. dux Gallieni contra Postumium proficiscitur 2, 87. occiso Gallieno, suscepit imperium 2, 95. Quintillum fratrem consortem imperii facere voluit 2, 145. Valeriano juniore epitaphium fieri iussit 2, 81. Aureolum tyrannum appellat, & proelio vincit 2, 112 *sq.* 141. Gothos & reliquos barbaros victos repellit 2, 143. magnam prædam agit 2, 144. Aurelianum ducem contra Mæotidas mittit 2, 165. peste extinguitur 2, 147. ejus descriptio 2, 148. origo incerta 2, 147. ei

I N D E X.

imperium contra Gallienum defertur 2, 94. de se suisque posteris sortes multa promittunt 2, 145. de Claudio Decii iudicium 2, 151. & Valeriani 2, 148 *sq.*

Claudius Pompejanus bis Consul 1, 68. ei negotium interficiendi Commodi datum est, sed facinus detegit 1, 104. interfectus *ibid.*

Claudius Severus Peripateticus 1, 51.

Claudius Maximus Stoicus *ibid.*

Claudius occifus 1, 106.

Claudius Lucanus occifus 1, 108.

Claudius Rufus, a Severo occifus 1, 152.

Claudius Sulpicianus a Severo occifus 1, 153.

Claudius Arabianus a Severo occifus *ibid.*

Claudius Censor præfectus annonæ 1, 238.

Claudius Venatus, orator ampliffimus 1, 308.

Claudius Julianus 2, 74.

Claudius Capellianus 2, 206.

Claudius Eusthenius scriptor 2, 252.

Clavo Senatores ab equitibus discrevit Alexander 1, 276.

Cleander Commodi cubicularius in Perennis locum subrogatus 1, 106. quantum apud Commodum potuerit *ibid.* nomine Commodi lavacrum fecit 1, 115. plebi ad pœnam donatus est 1, 107.

Clementia in moribus 1, 35. Marci erga Cassii liberos 1, 73. 98. qua nihil magis Imperatorem commendat gentibus 1, 97. prima Imperatorum dos 2, 186.

Cleodamus adversus Scythas missus 2, 93.

Cleopatra 2, 129. eam Zenobia imitata 2, 132. quæ e Cleopatrarum gente se jactat 2, 130.

Cleopatranæ uniones 2, 135.

Clibanarii equites 1, 300.

Clodia via 1, 84.

Clodius Albinus 1, 176. contra Severum in Gallia insurgit 1, 150. hostis imperii iudicatus *ibid.* fugatus a Severo, perit 1, 182. ejus cadaver a Severo quomodo habitum 1, 151 *sq.* 183.

Clodius Celsinus Albini affinis 1, 151.

Clodius Rufus a Severo occifus 1, 153.

Clodius Thraciam occupat 2, 86.

Clypeus Hadriano positus 1, 41. Claudio in curia collocatus 2, 140.

I N D E X.

- Coccineum pallium insignæ imperialis majestatis 1, 177.
 eo Cæsare utuntur 1, 180.
 Coccejus Verus a Severo occisus 1, 153.
 Codes Veri libertus 1, 85.
 Codicillares dignitates 1, 294.
 Cœlestis Dea 2, 129. Cœlestis templum vaticiniis cele-
 bre 1, 121. cœlestis vates de numero Antoninorum vera
 cecinit 1, 208.
 Cœlius Felix occisus 1, 108.
 Cœlius 1, 17.
 Cœlius mons 1, 49. 114. 2, 127.
 Cœlum arsit 1, 114.
 Cœnæ Heliogabali 1, 247 *sq.*
 Cohors Quinquagenaria 1, 19.
 Colligere constellationem 1, 32.
 Colonia facta est vicus, in quo obiit Faustina 1, 73. co-
 loniam Commodianam Romam dici Commodus voluit 1,
 108.
 Colossus 1, 21. Colossi caput, quod Neronis fuit, dem-
 tum 1, 115. Colosso ornamenta addita & detracta *ibid.*
 Commodique imago imposta *ibid.*
 Columnæ Numidicæ 2, 199. columnarum varia genera
 2, 57.
 Colymbus 1, 246.
 Comitatus Principis provincialibus gravis 1, 43.
 Comitia 1, 58.
 Commendatus Antoninus 1, 27.
 Commodiana colonia Roma appellata 1, 108.
 Commodianus Senatus 1, 109. populus Romanus appel-
 latus 1, 113.
 Commodus Antoninus 1, 101. Marcij filius 1, 63. an
 fuerit? 1, 66. natus apud Lanuvium 1, 101. ex adulterio
 1, 66. & Antoninus gemini 1, 101. quibus præceptoribus
 traditus fuit *ibid.* ante tempus Consul designatus 1, 70. in
 collegium sacerdotum ascitus 1, 102. Cæsar appellatus
ibid. & 111. Imperatoris nomen accepit 1, 63. 102. 111.
 collega patris in tribunicia potestate 1, 73. 99. cum pa-
 tre triumphavit 1, 102. in Sarmatia per legatos rem be-
 ne gessit 1, 106. in Germaniam profectus 1, 111. Hercu-
 les appellatur 1, 108. 109. 193. Pius 1, 108. Felix *ibid.*
 Britannicus *ibid.* Germanicus 1, 111. gladiator potius,
 quam Princeps 1, 66. quoties pugnarit 1, 111. turpis &

I N D E X.

cruentus 1, 74. muliebri veste publice usus 1, 112. Lucillam sororem interficit 1, 105. Tranquilli Caligulam legentes feris objecit 1, 109 *sq.* urbem Romam incendi jussit 1, 114. in ordinem fenatorium crudeliter fœvit 1, 103. omnia per alios egit 1, 112. strangulatur 1, 115. in monumentum Hadriani translatus *ibid.* ejus nativitas 1, 66. pueritia 1, 102. forma corporis 1, 115. mores 1, 66. 109. 110. cadaver sepultum 1, 118. ei tanquam Deo immolatum est 1, 109. venenum propinatum 1, 115. eum morbo interiisse, fictum est 1, 122. eum unco trahi & in Tiberim mitti, populus postulavit 1, 115. eum inter Deos retulerunt *ibid.* & 151.

Commodus, magister M. Antonini 1, 50.

Communicare convivia 1, 46.

Compendii causæ 1, 60.

Concha, locus Romæ 2, 133.

Conciliator 2, 250.

Concordiæ templum 1, 122. curia, ubi Senatus convenit 1, 261. 2, 60. 216.

Concubinam Marcus sibi ascivit 1, 76. concubinas ingenuas haberi vetitum 2, 190. trecentas habuit Commodus 1, 105. thesauris cariores habent Persarum reges 2, 80.

Condianus 1, 104.

Condita militaria 1, 12.

Congiarium populo datum 1, 9. 40. 43. 70. 74. 102, 114. 222. 275.

Conscientiæ suæ satisfacere 1, 36.

Consciis tyrannidis 1, 16. imperii *ibid.* conjurationis 1, 42.

Consecrati Cæsarum nomine 1, 36.

Consilia Hadriani 1, 39.

Consilia bellica 1, 67. rebus novis rapienda sunt, non quærenda 2, 61. consiliorum arcana nuptiis explorantur 2, 239. consiliis tantum Imperator in bello rem gerere debet, non manu 2, 12. consilium Imperatoris in causis audiendis 1, 23.

Consiliarii 1, 170.

Conspiratio in Marcum Antoninum 1, 86. in Commodum 1, 115. in necem Heliogabali 1, 242.

Constantina Divi Claudii soror 2, 148.

Constantinus ex familia Albinorum Cæjionorum 1, 178.

Constantius Cæsar 1, 30. 2, 140. 251. Imperator 2,

I N D E X.

186. Claudii nepos 2, 145. divini generis vir dicitur, quare *ibid.* dux sub Probo 2, 225. ejus parentes 2, 148.

Constitutio Divi Hadriani de Tribunis 2, 220. Marci de Originibus 1, 58. Marci de mensariis & auctionibus *ibid.* Marci de professione liberorum 1, 57. Marci, ut de statu defunctorum intra quinquennium quærat 1, 58. Marci de curatoribus 1, 59. Marci de tutelis libertorum *ibid.* Marci de successione filiorum pro parte materna *ibid.* Marci de bonis maternis *ibid.* Marci de vicesima hereditatum *ibid.* Antoninorum de sepeliendis mortuis 1, 61. Pertinacis de testamento rupto per posterius testamentum 1, 124. Alexandri de usuris 1, 275. Taciti, ut servi in dominorum capita, ne quidem in causis majestatis interrogarentur 2, 198. Taciti de mixtione metallorum *ibid.*

Contubernium imperatoris majestatis 1, 10.

Convivarum numerus 1, 81.

Convivium imperatorium 1, 143. Hadriani 1, 27. Veri duodecim convivarum 1, 81. convivio imperatorio modus constitutus 1, 126. convivia Pertinacis parca 1, 129. Getæ Antonini 1, 204. Heliogabali 1, 244. imaginaria 1, 248 *sq.*

Consulatus Hadriani I. 1, 5. II. 1, 6. Consulatus secundi & tertii honor 1, 10.

Consules ordinarii censuræ non sunt subiecti 2, 78. unius anni XXV fuerunt 1, 107. Consuli creato Imperator fasces & scipionem dare non potest, sed Senatus 2, 163. in Consulem sex horarum jocus Ciceronis 2, 107. Consulibus pauperibus de publico sumtus præstari soliti 2, 161 *sq.* Consules Suranus II. Servianus II. 1, 5. Aper & Pollio 1, 102. III. Julianus & Piso 1, 111. Clarus & Falco 1, 131. Verus & Bibulus *ibid.* Severus cum filio Antonino 1, 156. Erucius Clarus cum Severo 1, 142. Atticus & Prætextatus 2, 52. Aprianus & Papus 2, 54. Galienus & Faustinus 2, 86. Bassus & Fuscus 2, 109. Atticianus & Orphitus 2, 146. Consulium ordo in Fastis 1, 34.

Copia omnium rerum malos Principes facit 2, 185.

Coptos urbs a Probo capta 2, 221.

Cor in hostia non repertum, malum omen 1, 127.

Ælius Cordus scriptor 1, 180. 2, 12.

Corinthii 2, 205.

Corinthus 1, 82.

Cornelius Victorinus præfectus prætorii 1, 44.

Cornelius Fronto 1, 78.

I N D E X.

- Cornelius Repentinus, Juliani gener, præfectus Urbi factus 1, 135.
 Cornelius Balbus 1, 167.
 Cornelius Capitolinus 2, 119.
 Cornelius Macrus 2, 117.
 Cornificia 1, 130.
 Corona de simulacro Dei ad statuam Pii translata 1, 39.
 civica 1, 60. & vallaris Probo donata 2, 211. coronæ militares, vallares, navales, civicæ 2, 163.
 Coronarium aurum 1, 40. Romæ remissum 1, 280.
 Corrector Italiæ factus Tetricus 2, 126.
 Corvinis comparatur Aurelianus 2, 159.
 Cosdroes rex Parthorum 1, 15.
 Costoboci 1, 69.
 Cottæ Alpes 2, 169.
 Credunt libenter homines, quod desiderant 1, 231.
 Creta a Scythis vastata 2, 147.
 Cretici sagittarii 2, 151.
 Crispinus cum Menophilo ad defendendam Aquilejam missus a Senatu 2, 69. quam & contra Maximinum fortiter defendit 2, 19.
 Crispus frater divi Claudii 2, 148.
 Crispus Sallustius 1, 159.
 Crocum per gradus theatri fluere jussit Hadr. 1, 20.
 Crucis pœna affecti fures 1, 277.
 Crudelitas Cassii 1, 91. Commodi adhuc adolescentis 1, 102.
 Cryptæ 1, 12.
 Ctesiphon 1, 53. 118. a Severo expugnata 1, 155. ad Ctesiphontem Odenatus Parthos obsidet 2, 90. Ctesiphontem usque Carus pervenit 2, 245. transire non potest Princeps Romanus fato aliquo 2, 245.
 Cubicularii Palatini 1, 128.
 Cucutia villosa 2, 152.
 Cultus idem viris clarioribus, qui Imperatoribus concessus, 1, 65.
 Cura prætorii, i. e. curator prætorii 2, 150.
 Curator 1, 45. regionum 1, 60 viarum *ibid.* curatores civitatibus dati 1, 59. urbis XIV, eorum officium 1, 280. de curatoribus Marci constitutio 1, 59.
 Curius Fortunatianus scriptor 2, 63.
 Currus triumphalis a quatuor elephantis tractus 1, 301.

I N D E X:

- Curfores 2, 190. alati & ventorum nominibus vocati 1, 34.
 Curfus fiscalis ab Hadr. institutus 1, 9. vehicularius 1, 47.
 Curules magiftratus 2, 192.
 Cuspidius Celerinus 2, 23.
 Cycas muliebris 2, 235.
 Cyclopea lufurunt apenarii 2, 88.
 Cyclops Maximinus appellatus 2, 9. 68. uti & Firmus
 2, 231.
 Cyprea acus 2, 149.
 Cypriaci tauri 2, 33.
 Cyprus 1, 72. a Scythis vaftata 2, 147.
 Cyriades I e triginta tyrannis 2, 102. Saporem ad bel-
 lum Romanis inferendum hortatur *ibid.* Antiochiam & Cæ-
 faream occupat, Cæfar & Auguftus appellatur *ibid.* cum pa-
 trem occidiffet, & ipfe occifus eft *ibid.*
 Cyzicum 1, 39. 149. vaftant Scythæ 2, 93.

D.

- Dacia ripenfis 2, 155. Dacia provincia Romani imperii
 facta a Trajano 2, 182. trans Danubium relicta, & incolæ
 in Mœfiam traducti *ibid.*
 Daci 2, 111. sub Commodo per legatos victi 1, 112.
 Dacifci 2, 182.
 Dalmatæ equites 1, 180. eorum virtus 2, 147.
 Dalmatarum dux Cecropius 2, 94.
 Dalmatia 1, 134. Dalmatiæ latrones 1, 68. e Dalmatia
 Claudium originem trahere putant 2, 147.
 Dalmatenses fingiliones 2, 152.
 Dalmaticatus, i. e. Dalmaticis veftibus indutus 1, 108.
 248.
 Damnatis indulgentiæ petere 1, 41. damnatorum bona
 in ærario publico recipit Hadr. 1, 9.
 Danubius 1, 69. 120. ad Danubium Gothi cæfi 2, 170.
 Dardania regio 2, 151. Dardaniæ latrones 1, 68.
 Dardanica chlamys 2, 152.
 Dardanus 2, 147.
 Daphne 1, 57. 83. 299. 2, 120.
 Dafummus 1, 49.
 December Amazonius dictus 1, 111.
 Decibalus 2, 111.
 Decii Imperatoris oratio ad Valerianum habita, qua ei

I N D E X.

- censura delata est 2, 77 *sq.* Decii duo Imp. & Coss. 2, 76.
 Declamationes Postumii junioris Quinctiliano infertæ 2,
 104.
 Declamatorum scholæ publicæ 1, 51.
 de Decoctoribus bonorum Hadr. constitutio 1, 20.
 Decrianus architectus 1, 21.
 Decumavit milites sæpius Macrinus 1, 216.
 Delationes, quibus fiscus augetur 1, 59. delationis cri-
 mini pœna constituta 1, 124.
 Delatores puniti 1, 124. 217. eos persecutus est Aure-
 lianus 2, 182. delatoribus falsis nota apposita 1, 59.
 Deliaca vasa 1, 276.
 Delicata summovet Hadrianus 1, 12.
 Delicati Trajani 1, 6.
 Demarchus apud Neapolim fuit Hadrianus 1, 20.
 Demetrius 2, 32.
 Demosthenes 1, 159. 304.
 Denarii æris 2, 160.
 Densitate criminum fortitudo coalita 2, 237.
 Dentes elephantis miræ magnitudinis 2, 230.
 Dei auxilium petere viro forti nunquam turpe est 2, 167.
 Deo juvante vincere indecorum non est. 2, 168.
 Deportati revocati 1, 72. 95. 98. ob majestatis crimen,
 a Pertinace revocati 1, 124. ab Antonino 1, 191.
 Deputatus imperio 1, 32.
 Destinatus legatus 1, 6.
 Deus habitus Commodus Imp. 1, 109.
 Dexippus Atheniensis, scriptor 1, 294. 2, 29. 32. 37.
 60. 72. 135. 147. Atheniensium dux, idemque sui tempo-
 ris scriptor, Scythas vincit 2, 93.
 Diadematus 1, 223.
 Antoninus Diadumenus 1, 220. Macrini filius Antoni-
 nus appellatus 1, 196, 208. 213. 220. unde sic dictus 1,
 223. a patre in consortium imperii ascitus 1, 210. ab exer-
 citu Imperator factus 1, 220. Antoninorum nomini velut
 nothus appositus 1, 215. pseudo-Antoninus & pseudo-Phi-
 lippus appellatus ab Heliogabalo 1, 235. cum patre occi-
 sus 1, 215. 222. Diadumeni forma corporis 1, 222. num-
 mi apud Antiochiam percussii *ibid.*
 Dianæ templum & simulacrum 1, 234. Dianæ Ephesiæ
 templum spoliatum & incensum 2, 87.
 Dicendi genus vetustum Hadr. amatum 1, 17.

I N D E X.

- Dictare orationes pro Imperatore 1, 6.
 Didia Clara, Juliani filia, Augusta appellata 1, 135.
 Didius Julianus 1, 133. vid. Julianus.
 Didius Proculus, Juliani Imperatoris frater 1, 133.
 Dido 2, 129.
 Dierum folia 1, 275.
 Dimittendi Senatam formula 1, 58.
 Diocletianus & Maximianus Augg. 2, 146.
 Diocletianus dux sub Probo Imp. 2, 225. Imperator
 salutatus 2, 247. aurei parens seculi 1, 256. propria manu
 Numeriani mortem vindicat 2, 248. Aprum interficit 2,
 249. Carinum victum interficit 2, 246. 251. Diocletiani
 dictum de Marco 1, 67. dictum memorabile 2, 186. Dio-
 cletiano imperium a Druide promissum 2, 249.
 Diocletianæ thermæ 2, 123. 208.
 Diocmitæ 1, 68.
 Diognetus 1, 52.
 Diplomata 1, 120.
 Disciplina civilis 1, 23. disciplina militaris ab Hadriano
 retenta 1, 12. defensa 1, 121. disciplinæ militaris tenax
 Cassius 1, 90 sq. Niger 1, 166. 172 sq. Alexander 1,
 295 sq. itemque Aurelianus 2, 158.
Divus sit, dum non sit vivus, dictum Antonini de fra-
 tre 1, 202.
 Doctior, qui habet triginta legiones 1, 17.
 Doctores inhabiles a professione dimissi 1, 18.
 Dolia, quæ defossa fuerunt, supra terram reperta 1, 39.
 Dominum Alexander se appellari vetuit 1, 259. Domi-
 nus, titulus & compellatio Principis 2, 50. 74. 163. in do-
 minorum capita servos interrogari nefas etiam in causis
 majestatis 2, 198.
 Domitia Paulina 1, 3.
 Domitia Calvilla, mater Marci Antonini 1, 49.
 Domitia Lucilla, Marci Imperatoris mater 1, 133.
 Domitiæ horti 1, 40. 189.
 Domitianus 1, 75. 171. 306. Domitiani consulatus XII,
 1, 37.
 Domitianus, dux Aureoli 2, 83. 115. 116.
 Domitilla 2, 115.
 Domitius Dexter, præfectus Urbi 1, 149.
 Domus non diruendas constituit Hadr. 1, 19. domus

I N D E X.

Pescenniana 1, 174. Gordianorum 2, 57. Balbini 2, 73.
Tetricorum 2, 127. Tiberiana 2, 208.

Donationes scenicæ 1, 59.

Donativum militibus datum 1, 43. 45. 122. 155. 231.
meretricibus promissum ab Heliogabalo 1, 249.

Dracones, etiam in vexillis Romanorum 2, 89. signa Per-
farum 2, 175.

Druis Gallica Alexandro mortem prædixit 1, 203. Dio-
cletiano imperium promittit 2, 249. Druides Gallicanæ 2,
186.

Druncianus, Cassii gener 1, 73.

Druentianus, Cassii gener 1, 95.

Drungi ante triumphum ducti 2, 223.

Duellum 2, 214.

Dulius Silanus occisus 1, 107.

Duo Augusti 1, 25.

Dux bellicus consiliis tantum, non manu rem gerat 2,
12. 194. dux bonus quomodo suos milites in disciplina
continere debeat 2, 158. ducis boni officium, 2, 213. in
ducibus deligendis felicissimus Valerianus Imperator 2, 112.

E.

Ebutianus præfectus prætorio interemtus 1, 107.

Eboracum 1, 158.

ab Ebrietate sibi legati caveant 2, 238. ebrietas Veri
1, 82.

Electus, Veri libertus 1, 85. Commodum, Marci filium,
occidit *ibid.*

Eclipsis solis ingens 2, 49.

Edeffa 1, 194.

Edictum, quo congiarium populo promissum est 1, 222.

Egnatius Capito consularis a Commodo interfectus 1, 105.

Egnatulejus Honoratus a Severo occisus 1, 153.

Electrei nummi 1, 275.

Electus, Commodi cubicularius 1, 113. 122. Pertinacem
defendere conatur, sed interficitur 1, 128.

Elephanti a Persis contra Romanos in aciem educti 1,
299. triumphalem curram trahunt 1, 301. elephanti den-
tes miræ magnitudinis 2, 230.

Elephantini libri 2, 197.

Elephantum ante Aurelianum privatus nemo possedit 2,
157.

I N D E X.

Eleusinia sacra 1, 14. 270.

de Elgendo Principe contentio inter milites & Senat-
tum 2, 183. eligendi Principis potestas Romæ ad Senatum
redit 2, 200. 205 *sq.*

Eloquentia celsior 1, 33. ob eloquentiam Numeriano sta-
tua posita 2, 247.

Emiffena urbs Phœnicia 1, 214.

apud Emessam Zenobia pugnat & fugatur 2, 172.
Emessam Aurelianus ingreditur victor 2, 172.

Emiffeni a Balista crudeliter habiti 2, 84.

Encolpius Alexandro Imp. familiarissimus 1, 269. vita-
rum scriptor 1, 294.

Ennius 1, 17. ejus de Scipione dictum 2, 143.

Ephestæ Dianæ templum incensum 2, 87.

Ephesi Verus uxorem suscepit 1, 83.

Epigrammatici Ægyptii 2, 233.

Episcopi Christi Serapim colunt 2, 233.

Epietetus 1, 18.

Epirum Scythæ pervagantur 2, 93.

Epistola Hadriani ad Col. de Ægyptiorum moribus &
studiis 2, 233. Marci de Cassio 1, 89. 92. 96 *sq.* ad præfes-
ctos, de Albino 1, 183. de Pescennii Nigri laudibus 1,
167. Faustinae ad Marcum de Cassio 1, 96. Veri de Cassio
1, 89. Avidii Cassii de Marci imperio 1, 99. Commodi ad
Albinum, quo illum Cæsarem renuntiat 1, 177. ad præfes-
ctos de Albino 1, 188. Severi de corrupta militari disci-
plina, & Nigri laudibus 1, 166. ad Albinum infidiosa 1,
181. ad Senatum 1, 185. Macrini ad Senatum 1, 211. ad
conjugem 1, 226. Diadumeni ad patrem 1, 227. ad ma-
trem 1, 227. Alexandri ad Mammæam matrem 2, 26. ad
Senatum de Gordiano 2, 34. Maximini ad Senatum de
victoria Germanica 2, 12. ad filium 2, 42. ad præfectum
Urbis de senatusconsulto tacito 2, 40. Gordiani ad Sena-
tum 2, 16. ad Mithream fœderum 2, 51. Decii ad præ-
sidem Achajæ de Claudio 2, 151. Valeriani in laudes Po-
sthumii scripta 2, 103. ad Ragonium Clarum de Balistæ sol-
leria 2, 120. ad Syriæ procuratorem, de Claudio 2, 148.
ad præfectum suum de eodem 2, 150. ad Consulem de Au-
reliani severitate 2, 159. ad præfectum Urbis, in laudes
Aureliani scripta *ibid.* ad Aurelianum, qua dux totius
exercitus constituitur 2, 161. ad præfectum ærarii 2, 162.
ad filium, ut Probum juvenem imitetur 2, 210. ad præ-

I N D E X.

fectum prætorio *ibid.* ad Probum 2, 211. Gallieni ad Celerem Verianum crudelitatis plena 2, 110. qua dona a se Claudio data enumerat 2, 151. ad Tribunum exercitus de Aurelio Probo 2, 211 *sq.* Claudii ad Regillianum 2, 111. ad Senatum de multitudine barbarorum contra se proficiscentium 2, 143. ad Brochum de sua victoria 2, 144. ad Aurelianum 2, 165. Aureliani, qua Tribunum suum ad disciplinam militarem servandam hortatur 2, 158. ad Senatum de inspiciendis Sibyllinis libris 2, 168. de Heraclammone 2, 170. ad Zenobiam 2, 173. ad Senatum de Zenobiæ virtutibus 2, 131. de difficultate belli contra Zenobiam 2, 173. de sua in Palmyrenos vindicta 2, 176. ad præfectum annonæ 2, 188. ad Probum 2, 212. ad Senatum de devicto Firmo 2, 231. ad Thraciæ legatum de nuptiis Bonosi 2, 239. Taciti ad Probum 2, 212. Probi ad Senatum 2, 216. ad Capitonem præfectum prætorii 2, 215. ad Senatum de suis victoriis 2, 219. ad Narseum 2, 221. Belfoli ad Saporem 2, 79. Baleri regis Cadusiorum ad Saporem 2, 79. Artabastis ad Saporem 2, 80. exercitus ad Senatum de Principe eligendo 2, 183. Senatus ad Carthaginensem curiam 2, 205. ad curiam Trevirensis *ibid.* Cejonii Postumii, Albini patris, de nativitate filii sui 1, 178. Misithei ad Gordianum generum 2, 50. Claudii Juliani ad Maximum & Balbinum 2, 74. Autronii Tiberiani ad patrem 2, 206. Calpurnii de morte Cari 2, 245. Zenobiæ ad Aurelianum 2, 174.

ab Epistolis Hadr. Equites Romani 1, 23.

Epithalamium a Gallieno nepotibus suis dictum 2, 91.

Epitaphium Gordiani III, 2, 58. Valeriani junioris 2, 81. Probi Imperatoris 2, 224. Victorinorum 2, 107. Censorini 2, 136.

Equæ Celticæ nobiles 2, 145.

Equites Romani in consilio Principis 1, 10. quibus causis interesse prohibiti 1, 58.

Equus Veri magno in honore habitus 2, 82. equus fagimarius 1, 232. 2, 158. equi prasini sepulcrum in Vaticano a Vero exstructum 1, 82. equo vehi vetitum 1, 70. equis sepulcra constituta 1, 22. equos federi in civitatibus non sivit Hadr. 1, 23. equos suos uvis Apamenis pavit Heliogabalus 1, 245.

Ergastula sustulit Hadrianus 1, 20.

Erucius Clarus & Severus Coss. 1, 142. Erucius Clarus a Severo occisus 1, 153.

I N D E X.

- Esquiliarum mons 2, 97.
 Etruria 1, 78. 2, 34. 126.
 Eudæmon 1, 16.
 Eudæmones, Arabiae populi 1, 217. 2, 178.
 Eugamius rhetor græcus 2, 25.
 Eunuchi ab Alexandro ab omnibus honoribus remoti & pro fervis habiti 1, 273. 281. eunuchis modus constitutus 2, 190.
 Euphorio literator 1, 50.
 Euphrates 1, 83. imperii Rom. terminus 1, 7.
 Eutropius Claudiae maritus, Constantii Caesaris pater 2, 148.
 Euty chius Proculus Siccensis 1, 50.
 Euxinus Pontus 2, 93.
 Excubiarum desertoris poena atrox 2, 217.
 Exemplum majus est viventis miserabiliter criminosi, quam occisi, dictum Cassii 1, 91. exemplo suo duces militibus præire debent 1, 296.
 de Exercendis militibus dictum Cassii 1, 93.
 Exercitia juventutis 1, 79. militum necessaria 1, 93. militaria 2, 7.
 Exercitus Alexandri Imperatoris contra Parthos 1, 295. Maximini contra Germanos 2, 12. Gothorum contra Romanos 2, 142. exercitum papyro & glutino se alere posse, dixit Firmus 2, 230.
 Exultationis curam Marcus habuit 1, 54.
 Exta capite destituta malum omen 1, 127.

F.

- Fabatarii 1, 245.
 Fabia Marci nuptias ambivit 1, 76. apud Verum multum potuit 1, 86.
 Fabia Orestilla, Antorini proneptis, Gordiani senioris conjux, Gordiani II mater 2, 44.
 Fabianus arcus 2, 98.
 Fabius Repentinus præfectus prætorii 1, 44.
 Fabius Chilo Consul designatus 1, 118.
 Fabius Paulinus a Severo occisus 1, 153.
 Fabius Marcellinus vitarum scriptor 1, 294. de Fabio Marcellino judicium Vopisci 2, 208.
 Fabius Sabinus sui temporis Cato 1, 308.
 Fabilius literator Græcus 2, 24.

I N D E X.

- Fabium Gurgitem se appellavit Heliogabalus 1, 248.
 Fabius Pomponianus 2, 179.
 Fabius Cerilianus, scriptor 2, 242.
 ex Fabro ferrario Marius Imperator 2, 108.
 Faces cereæ & lampades præferri solent in triumpho 2, 88.
 Facilitas vivendi nimia 1, 39.
 Factio Plotinæ 1, 7. Clodiana, 1, 186. Pescenniana
 & Pisoniana *ibid.* factiones aurigarum in Circensibus 1, 82.
 115. factionibus Circensibus Gordianus equos divisit 2, 34.
 Facultas immensa Hadriani 1, 21.
 Fadilla 1, 37. 96.
 Falcati currus 1, 299.
 Falco Pertinaci insidias paravit 1, 127. Falco & Clarus
 Coss. 1, 131. Falconis Consulis ad Pertinacem dictum 1,
 123.
 Falconius Probus Proconsul Asiæ 2, 183.
 Fames 1, 44. Tiberis inundatione orta 1, 56.
 Familia Cæloninorum, i. e. Pisonum 2, 135. Cenforino-
 rum 2, 136. Macrianorum 2, 117. Pisonum 2, 122. Ul-
 piorum 2, 61.
 Familiaritate cum principibus homines plerumque abu-
 tuntur 1, 237. in familiaritatem plurimosmittere non
 consultum 1, 280. 282.
 Fanatici 1, 234.
 Fasces consulares Alexandriam ingredi non licet 2, 124.
 fasces Consuli creato senatus tantum dare potest 2, 163.
 Fasiana avis 2, 199.
 Fasti consulares 1, 34. fastis judiciarii dies additi 1, 59.
 Fatales libri, i. e. Sibyllini 2, 166.
 Fato respublicæ reguntur 2, 240.
 Faventia 1, 78.
 Favorinus 1, 17 *sq.*
 Faustina uxor Pii 1, 37. Augusta appellata 1, 40. obiit
 1, 41. a senatu consecrata 1, 42. Faustinae nimia libertas
 1, 39. imago Circensibus posita 1, 42.
 Faustina filia Antonini Pii 1, 45. uxor Marci *ibid.* & 54.
 adultera 1, 66. 73. Commodus & Antonino prægnans ser-
 pentes in somnis parere visa est 1, 101. mortua 1, 72. Di-
 va a Senatu appellata 1, 73.
 Faustinae templum 1, 73. 199. 2, 98.
 Faustina Annia consobrina Marci a Commodus occisa 1,
 108.

I N D E X.

- Faustinus cum Gallieno Coss. 2, 86.
 Faustinus mensis October appellatus ex decreto Senatus
 1, 45.
 Faustus Quintillius augur 1, 138.
 Felix 2, 51. Felicis nomen Macrinus recepit 1, 213.
 Felicissimus, procurator fisci, auctor belli monetariorum
 2, 181.
 Fenus trientarium 1, 38. 271.
 Feræ bestiae in hostes immissæ 1, 194.
 Festus Macrini libertus 1, 210.
 Ficus Alexandrinæ 1, 303.
 Fidem ridendo frangere Francis familiare 2, 237.
 Filius, a Senatu & militibus appellatus Gordianus III,
 2, 56.
 Firmus 2, 228. præfectus Ægypti 2, 230. dux limitis
 Africani *ibid.* imperium Ægypti sibi vindicare conatur, sed
 frustra 2, 177. contra Aurelianum imperium sumit, ad
 Zenobiæ partes defendendas 2, 231. Augustus vocatus 2,
 229. nummos percussit *ibid.* vincitur ab Aureliano, & occi-
 ditur 2, 231. Firmi patria & origo 2, 230. forma corporis
 & mores describuntur *ibid.* & *sq.*
 Fiscus privatus 1, 9. fisci advocatus ab Hadr. institutus
 1, 21. fisco debitam pecuniam remittit Hadr. 1, 9.
 Flamen Pio constitutus 1, 56. Vero dedicatus 1, 63. flami-
 nes Hadriano constituti 1, 28. flamines Antoniniani 1, 66.
 Flaminia 2, 34. 126.
 Flavia Titiana, uxor Pertinacis, Augusta appellata 1, 123.
 Flavii Vopisci institutum 2, 207.
 Flavius Sulpicianus 1, 130.
 Flavius Genialis præfectus prætorii 1, 135.
 Flavius Juvenalis præfectus prætorio factus 1, 147.
 Flavius Arabianus præfectus annonæ 2, 188.
 Floralia sacra 1, 233.
 Florentinus 1, 308.
 Florianus 2, 202. Taciti frater 2, 198. imperium arri-
 puit 2, 202. sed mox a militibus occiditur 2, 202. 215.
 Florus poeta 1, 17.
 Fœneos quosnam principes Niger appellavit 1, 174.
 Follès æris, pecuniæ genus 1, 246. follès pro accubitis
 strati 1, 248.
 Forma corporis Pescennii Nigri 1, 169. formæ binariæ,
 ternariæ &c. 1, 286. formas componere 1, 42.

I N D E X.

- Formiæ urbs 1, 96.
 Formularius forensis 1, 201.
 Fortuna aurea in cubiculo Principis poni solita 1, 47.
 e cubiculo Principis translata 1, 55. fortunæ vis quædam
 est Nemesis 2, 66. .
 Forum Augusti 1, 21. divi Trajani 1, 9. 64. 2, 182.
 Aureliani 2, 187.
 Franci Postumio auxilia mittunt 2, 87. Galliam vastantes
 ab Aureliano cum clade repelluntur 2, 158. in triumpho
 ducti 2, 178. Francis familiare est ridendo fidem frangere
 2, 237.
 Frequentare lætitiâ publicam 1, 31. studia 1, 54.
 Frisii Transrhenani fusi 1, 180.
 Fronto Cornelius 1, 50.
 Fructus patrimonii privati reipublicæ donati 1, 43.
 Frugi Crassus 1, 7.
 Frugi Pifo appellatus 2, 122.
 Frumentariæ perceptioni novi homines adscripti sunt
 1, 55. frumentariæ rei consultum 1, 59. 250.
 Frumentarii 1, 13.
 Fucinus lacus emissus 1, 23.
 Fulgur cœlo fereno in domum Pii venit 1, 39.
 Fulvia Pia Severi Imp. mater 1, 142.
 Fulvius Pius avus Severi *ibid.*
 Fulvius Bojus 2, 163.
 Fulvius Asprianus 2, 251.
 Fulmen de cœlo precibus Marci extortum 1, 71. ful-
 mine Carus exanimatus 2, 245.
 Fulvus 1, 37.
 Fumos de se vendentes Alexander punit 1, 273. 283.
 Funambulis rete prætenditur 1, 61.
 Fundani Herculis templum 2, 204.
 Funus imaginarium 1, 131. censorium 1, 148. funere
 imperatorio sepultus 1, 35.
 Fures gravissimo odio persecutus est Alexander 1, 269
sq. & 277. pœna crucis affecti 1, 277. atrocibus suppliciiis
 affecti ab Aureliano 2, 182.
 Furius Celsus in Mauritania feliciter rem gerit 1, 301.
 Furius Placidus Consul 2, 164.
 Furius Victorinus 1, 62.
 Fuscianus iterum Cos. 1, 112. præfectus Urbi homo se-
 verus 1, 122.

I N D E X.

Fuscus imperium speravit 1, 24.

Fuscus & Bassus Coss. 2, 109.

G.

Gabinius 2, 124.

Galatia frumentis abundat 2, 121.

Galba quare occisus 1, 95. Galbam secutus Quintillus 2, 147.

Galeria Faustina amita Marci Antonini 1, 49.

Galerius Maximiani frater 2, 146. 251.

Gallia 1, 69. a Germanis vastata 1, 302. Braccata 2, 222.

Galli Romam captam incendunt 2, 241. a natura leves 2, 85. novarum rerum cupidi 2, 103. inquietissimi & imperii semper avidi 2, 233. Severum dilexerunt 1, 144. Postumium contra Gallienum Imperatorem faciunt 2, 103.

Galli, sacerdotes matris Deum 1, 234.

Gallicanum bellum 2, 241.

Gallicanus a populo occisus 2, 18.

Gallicanus exconsul 2, 49.

Galliena Gallieni consobrina 2, 130.

Gallieni duo 2, 82.

Gallienus 1, 178. poeta & rhetor excellens 2, 91. de patris captivitate gaudet 2, 82. vindicandi patris penitus oblitus, nil præter voluptates curat 2, 84. 89. de deficientibus a se provinciis tantum jocatur 2, 87. Odenatum ad participandum imperium assumit 2, 92. Gothos in Illyrico vincit 2, 93. cum Aureolo pacem facit 2, 85. cum Aureolo & Claudio duce contra Postumium proficiscitur 2, 87. Victorinum & Postumium contra se Imperatores factos vincit 2, 87. 106. ob alienam victoriam triumphat 2, 90. Ingenuum contra se Imperatorem factum prælio vincit & occidit 2, 109. missis percussoribus occisus 2, 94. Gallieni triumphus 2, 88. crudelitas 2, 89. 97. 109. Gallieno a patre Probus imitandus proponitur 2, 210.

Gallionius legatus Thraciarum 2, 239.

Gallus Antipater, scriptor 2, 141.

Gargilius Martialis, scriptor 1, 284. de Gargilio Martiali Vopisici judicium 2, 209.

Gaudianus 2, 51.

Gaudiosus dux sub Probo 2, 225.

Gavius Maximus, Præfectus Prætorii 1, 44.

Gautunni populi 2, 222.

I N D E X.

- Gellia 1, 285.
 Gellius 1, 227.
 Gellius Fuscus 2, 127.
 Gellius historicus 2, 207.
 Geminas libertus 1, 63. 85.
 Geminus comœdus 1, 50.
 Gemmis uti uxorem suam Tacitus noluit 2, 199.
 Geometriam exercuit Alexander Imp. 1, 276.
 Georgica scripsit Albinus 1, 185.
 Gepidi populi 2, 222.
 Germania 1, 56. 133. inferior 1, 134. Transrhenana va-
 stata a Maximino 2, 12.
 Germani Galliam vastant 1, 302. dicti Alemanni 2, 237.
 ab Imperatoribus ad custodiam corporis delecti 2, 70. a
 Probo magna clade affecti 2, 218. Germanorum auxilia a
 Marco emta 1, 68. Germanis rex datus 1, 14. contra Ger-
 manos res feliciter gestæ 1, 64. 2, 64. de Germanis trium-
 phus ductus 2, 178. 222.
 Germanica classis 1, 120. Germanicum bellum 1, 69. 302.
 Germanicus appellatur Antoninus 1, 193. 198.
 Gessaces mons 2, 93.
 Geta Severi Imperatoris pater 1, 142.
 Geta Severi Imperatoris frater 1, 149. 150.
 Antoninus Geta 1, 200. Severi filius ex Julia 1, 159.
 unde sic dictus 1, 201. Cæsar & Antoninus appellatus 1,
 155. 158. 201. 204. literarum amator 1, 203. a fratre oc-
 cibus 1, 190. in Deos relatus 1, 201. *sq.* Getae mores 1,
 203. ejus cum Plautiani filia matrimonium 1, 154.
 Getae dicti Gothi 1, 198.
 Geticus Maximus per jocum Antoninus Caracallus ap-
 pellatur 1, 198. 205.
 Gillo 2, 190.
 Gladiatores a Juliano armati 1, 140.
 Gladiatoria arma tractavit Hadrianus 1, 16. gladiatoris
 spectaculis modus impositus 1, 59. gladiatorium munus
 sex dierum 1, 10. gladiatorium munus edere mos Impera-
 toribus ad bellum profecturis 2, 66.
 Gladii potestate succinctus 2, 37. gladiis uti Germanis
 a se victis interdiceret voluit Probus 2, 219. gladio proprio
 percussores Gordiani, sicut Julii Cæsar, omnes interemti
 2, 58.
 Gordiani 1, 178. tres 2, 31. utrum Antonii an Antonini

I N D E X.

vocati ? 1, 209. 224. 243. 256. 2, 34. 37. Gordiani priores in Decis relati 2, 21. 43. Gordianorum origo ex genere Gracchorum & Trajani Imperatoris 2, 32. familia multis privilegiis donata a Senatu 2, 57. domus *ibid.*

Gordianus I, 2, 32. adhuc adolescens multa scripsit *ibid.* proconsul Africae factus 2, 34. contra Maximinum in Africa Imperator factus 2, 14. coactus imperium suscipit 2, 14. 36. cum filio Augustus appellatus a Senatu 2, 14. Carthaginem sedem imperii delegit 2, 37. filio cum copiis caeso, desperabundus violentas sibi manus infert 2, 18. 43. Augusto per omnia similis 2, 47. Gordiani I forma corporis & mores describuntur 2, 35.

Gordianus junior 2, 44. Pompejo similis 2, 47. a Capelliano victus atque interfectus 2, 42. Gordiani II mores 2, 45.

Gordianus III, Gordiani I ex filia nepos 2, 48. describitur 2, 56. a Senatu Caesar dictus 2, 16. 18. 48. 63. a militibus Imperator & Augustus appellatus 2, 71. contra Persas rem bene gerit 2, 52. malis artibus Philippi exercitus odium incurrit 2, 54. Philippi jussu interfectus 2, 56. Gordiani III epitaphium 2, 58. ei imperium abrogatur 2, 55.

Ælius Gordianus, Gordiani Imperatoris pater 1, 308.

Aurelius Gordianus Cos. 2, 183.

Velius Cornificius Gordianus Consul 2, 193.

Gordius 1, 233.

Gothi dicti Getæ 1, 198. Macedoniam vastant 2, 86. a Macriano victi in Achaja *ibid.* a Gallieno victi in Illyrico 2, 93. a Veneriano duce victi navali bello *ibid.* in confortium belli contra Romanos multos populos sibi asciscunt 2, 142. cum sociis a Claudio victi & repulsi 2, 143. Thes-salonicam obsident, ibique prælio decertant 2, 147. ad Danubium caesi 2, 170. in triumpho ducti 2, 178. cum Gothis apud Byzantios pugnatum 2, 145.

Gothicum bellum sub Claudio 2, 130. 140.

Gothicus appellatus Aurelianus 2, 176.

Gothorum pars Scythæ 2, 86.

ex Gracchorum familia ortus Imperator Gordianus 2, 32.

Græcia 1, 149.

Græcostadium 1, 43.

Græculus dictus Hadrianus 1, 3.

Gratiæ pro adoptione actæ 1, 40. 2, 164. pro impera-

I N D E X.

toria dignitate 1, 122. 221. 262. pro Consulatu 2, 163.
 Gyges vocatus Maximinus 2, 9.
 Gymnici ludi 2, 84. 252.

H.

Habitus philosophi 1, 50.
 Hadrianopoles urbes 1, 21.
 Hadrianus 1, 3. ter consul, 1, 10. a Trajano adoptatus
 2, 164. senex ad imperium pervenit 2, 194. ad Cos. de
 Ægyptiorum religione, moribus & professionibus scribit 2,
 233. studiosissimus literarum 1, 16. literatorum societate
 gaudebat 1, 32. mathefos peritus 1, 31. natura crudelis
 1, 21. 24. furore laborat 1, 30. 234. quosdam per malam
 valetudinem occidi iussit 1, 38. imperii terminos contra-
 hit 1, 7. 10. quomodo erga reges se gesserit 1, 19. qua-
 tuor consularibus Italiam commisit 1, 39. 59. templa sui
 nominis consecrat 1, 15. Orestam suo nomine appellat 1,
 234. posteritati providet 1, 78. adoptat Antoninum 1, 35.
 53. Marcum successorem paravit 1, 64. interimere se vo-
 luit 1, 38. divus appellatus 1, 28. 40. Hadriani origo,
 libri de vita sua 1, 3. statura & habitus corporis 1, 27. per-
 egrinationes 1, 14 *sq.* mores 1, 16. liberalitas 1, 9. con-
 vivia 1, 52. memoria 1, 20. constitutiones 1, 19. consilia
 1, 39. morientis versus 1, 27. dictum, Sanum debere
 mori Principem 1, 35. mors 1, 26. 35. 40. 53. reliquæ
 collocatæ in hortis Domitiæ 1, 40. sepulcrum 1, 87. simu-
 lacrum 1, 39. opera 1, 40. repostorium sanctius 1, 65. libb.
 de vita sua 1, 3. 9. 17. templa 1, 290. palatium 2, 133.
 Hadriano immensi honores decreti 1, 38.

Hadrianootheras, *vid.* Adrianootheras.

Hæmimontum 2, 146. Gothi vexant 2, 165.

Halales vicus 1, 73. colonia factus *ibid.*

Haldegastes, 2, 161.

Hannibal, *vid.* Annibal.

Harpocraton Grammaticus Græcus 1, 78.

Hastis donatus Probus ob res bene gestas 2, 211.

Hartomundus 2, 161.

Hebrus 1, 234.

Hecatombe Romæ facta 2, 22. quid sit 2, 68. 200.

Hellespontus 1, 149.

Heliodorus 1, 16. 18. Cassii filius deportatus 1, 73.

Heliogabali Dei templum 1, 230. 231. 242. 2, 172.

I N D E X.

Heliogabalus Antoninus 1, 229. Varius, Bassianus & Antoninus appellatus 1, 214. 229. 230. a Bassiano ex meretrice conceptus 1, 213. 230. sacerdos templi Heliogabali 1, 228. Jovis vel Solis sacerdos 1, 230. imperii inignibus ornatus 1, 215. contra Macrinum feliciter pugnat *ibid.* urbem Romam ingressus 1, 231. Alexandro insidias fruit 1, 239. odio persecutus est homines frugi 1, 251. senatum urbe decedere jubet 1, 241. adorari cœpit 1, 270. a militibus ad mortem quæsitus 1, 240. interfectus 1, 242. Heliogabali mollities 1, 244. vestitus 1, 246. sævitia 1, 235. luxus & profusio 1, 235. 243 *sq.* 251. 253. cadaver innumeris contumeliis affectum 1, 242. opera *ibid.*

Helviani sodales 1, 131. 148.

Helvii Pertinacis Imperatoris filii jocus in Antonini paricidium 1, 198. Helvius Pertinax Imperatoris filius ab Antonino occisus 1, 192. 205.

Helvius Successus, pater Pertinacis, libertinus 1, 119. tabernam cœtilitiam exercet 1, 121.

Hemona urbs 2, 19. 28.

Hephæstion Grammaticus Græcus 1, 78.

Heraclammon patriæ proditor 2, 170. interfectus *ibid.*

Heraclæam Scythæ perveniunt 2, 92.

Heraclia 2, 180.

Heraclianus a Gallieno contra Persas missus, a Palmyrenis vincitur 2, 93. Heraclianus & Martianus consilium de alio Imperatore eligendo ineunt 2, 94.

Heraclitus a Severo ad obtinendas Britannias missus 1, 147.

Heraclius ad obtinendam Bithyniam a Severo missus 1, 168.

Herbatica animalia 2, 223.

Herculeanæ lanceæ 2, 149.

Hercules Romanus appellatus Commodus 1, 108 *sq.* 193. Hercules appellatus Maximinus 2, 6. Herculis habitu statuæ Commodo erectæ 1, 109. Herculis signum æneum 1, 114. templum 2, 117. /

Herculeus agor 1, 282.

Hereditarium imperium Romanum sublatum 2, 195. 202.

Hereditates ignotorum repudiat Hadr. 1, 19. repudiatæ 1, 43. 55. Principibus adulatione deferuntur 1, 124.

Heredibus legitimis & necessariis Pertinax consuluit 1, 124. heres respubl. Romana instituta 2, 53.

I N D E X.

- Herennianus XXVI triginta tyrannorum 2, 93. 128.
 Odenati filius minor natu 2, 92 *sq.* & 118. ab Aureliano
 in triumpho ductus 2, 126.
 Herennianus dux sub Probo 2, 225.
 Herennianus Proculi filius 2, 236.
 Herennius Nepos a Severo occisus 1, 153.
 Herennius Celsus 2, 125.
 Hermogenes Ictus 1, 308.
 Hermunduri 1, 69.
 Herodes Atticus 1, 50. 78.
 Herodes XV triginta tyrannorum 2, 119. Odenati filius
 natu maximus 2, 118. describitur 2, 119. a patre Impe-
 rator appellatus, interfectus est 2, 92. 118, 120. Hero-
 dem Zenobia noverca odio prosequitur 2, 119.
 Herodianus 1, 176. 221. 297. 301. 2, 72. 135. Maxi-
 mino nimium favit 2, 13. laudatur 1, 186.
 Heruli Romanum imperium vastant 2, 142.
 Hiberi 2, 178. Romanis contra Persas auxilia promit-
 tunt 2, 80. Hiberorum rex 1, 19. 23.
 Hierocles 1, 233. ab aula remotus 1, 240. ab Helio-
 gabalo ingenti prece repetitur *ibid.*
 Hilaria 2, 153.
 Hilaria Matris Deum 1, 284.
 Hildemundus 2, 161.
 Hippopotamus 1, 250. 2, 58.
 Hispaniis exhaustis quomodo consuluit Antonin. 1, 59.
 Historia Alexandrina 2, 132. historiæ scribendæ pote-
 stas penes Pontifices fuit 2, 191.
 Historici officium 2, 47. historicus nullus est, qui non
 aliquid mentitus sit 2, 154.
 Histriæ excidium 2, 73.
 Histrones ex Syria adducti Romam 1, 84.
 Histronicum bellum *ibid.*
 Holoferica veste quis primum Romæ usus 1, 248. ho-
 lofericæ vestes prohibitæ 2, 187. 199.
 Homerus 1, 17. 159. 2, 207.
 Homerici libri 2, 28.
 Homulus 1, 306.
 Honores & dignitates vendidit Heliogabalus 1, 233.
 Horatium legit Alexander Imperator 1, 279.
 Hordeum in arborum culminibus natum 1, 44.
 Horrea publica 1, 286.

I N D E X.

Hortensius Ciceronis 2, 99.
 Horti Valeriani 2, 153. Sallustii & Domitiæ 2, 189.
 Hospitiva viridaria 1, 14.
 Hostias humanas cædit Heliogabalus 1, 235.
 Hostem reipublicæ renuntiandi ritus 2, 159.
 Hunila, Bonosi uxor 2, 239.
 Hydrogarum 1, 251.

I.

Jabolenus 1, 47.
 Januariæ Kalendæ festus dies 1, 284.
 Janus geminus sua sponte apertus 1, 114. apertus signum indicti belli 2, 52.
 Ignis perpetuus 1, 233.
 ab Illo Trojanorum Claudii origo 2, 147.
 Illyricum 1, 62. 69. frumentis abundat 2, 121. Illyrici rex vocatus Carinus 2, 250. in Illyrico res feliciter gesta 1, 301. Gothi a Gallieno victi 2, 93.
 Imago Alexandri M. secum gestata in omnibus conatibus aliquem juvat 2, 117. imago hominis loco in crucem sublata 2, 130. imaginem Alexandri M. Macrianorum familia velut insigne gerit 2, 117. Aureliani omnes depictam habere iussi 2, 198. imagines novorum Principum, in provinciis ab exercitibus electorum, Romam mittebantur, & in Senatu proponebantur 2, 38.
 Imperare non debet, qui armis adversario non potest resistere 1, 138. imperare bene difficillimum 2, 186. imperat nemo melius quam senes 2, 194.
 de Imperatore eligendo inter senatum ac milites contentio 2, 183. Imperatorem esse, fortunæ est 1, 255. Imperatores paludati 1, 62. Imperatores boni enumerantur 2, 185.
 Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deductum 1, 41.
 Imperatorum filii aut parentes, Cæsarum nomine consecrati 1, 36. Imperatorum misera est conditio, quibus de affectata tyrannide nisi occisis non potest credi 1, 89.
 Imperii semper avidi Galli 2, 233. ad imperium postquam transivimus, perdidimus quod habuimus, dictum Antonini Pii 1, 40. imperium multa mala in se continet 1, 53. imperium Romanum non hereditarium 2, 196. 202.
 Impostor a Gallieno punitus 2, 92.
 Impurus appellatus post mortem Heliogabalus 1, 242.

I N D E X.

- Inaugurare & exaugurare 1, 52.
 Incendium Romæ 1, 14.
 Incestum Commodus cum tororibus suis committit 1, 105.
 Indi ab Aureliano in triumpho ducti 2, 178. eos bello
 aggredi parat Æmilianus 2, 124. ad Indos naves nego-
 tiatoris missæ 2, 230.
 Indica purpura 2, 175. Indici odores 1, 253.
 Indulgentiæ 1, 46.
 Infectum caput 1, 21.
 Inferis quorum caput devovebatur 1, 243.
 Infulis ornari 1, 8.
 Ingenuas concubinas habere vetitum 2, 190.
 Ingenuus VIII triginta tyrannorum 2, 109. ab exercitu
 in Pannonia Imperator salutatus *ibid.* prælio a Gallieno vi-
 ctus & occisus *ibid.*
 Insinuare de bello 1, 61.
 Inspicere reliquias 1, 8.
 Instituit se Hadrianus ad morem priscum 1, 7.
 Infuber 1, 133.
 Intendit operam Hadrianus tenendæ paci 1, 7.
 Interamna 1, 146.
 Interamnanæ terræ 1, 300.
 Interreges post excessum Romuli 2, 192.
 Interregnum 2, 183. 191.
 Interulæ dilores 2, 239.
 Intimare 1, 35.
 Invictissimus appellari solitus olim Imperator 2, 74.
 Joca Hadriani 1, 21. joco Imperator factus Regillianus
 2, 111. & Proculus 2, 237. jocus balnearis 1, 18. non
 ineptus atrociter punitus 2, 89. Ciceronis in Consulem
 fex horarum 2, 107. Aureliani de Bonoso 2, 238. de
 eodem pendente 2, 239.
 Jocularare de servis 1, 22.
 Joculariter delectum detrectant Hispani 1, 14.
 Jovi Salutari sacrificium factum, cur 2, 86. Jovis Ni-
 cephori fanum 1, 4. Olympii ædes 1, 15. cœnatio 1, 128.
 campus 1, 174. epulum 1, 284.
 Isauria 2, 127. a Romano imperio avulsa 2, 128. a la-
 tronibus vindicata 2, 220.
 Isis sacra 1, 169. Commodus coluit 1, 109. & Antoni-
 nus Caracallus 1, 197. templum ornavit Alexander 1, 275.
 Istia de piscibus facta 1, 244.

I N D E X.

Ifium Metellinum 2, 127.

Istrum Scythæ ingressi 2, 93.

Italia quatuor Consularibus commissa 1, 39.

Italicis aurum coronarium redditum 1, 40.

Itinerarius sumtus 1, 109.

Ityrei sagittarii 2, 161.

Judæi 1, 156. a Martio Turbone compressi 1, 8. bellum movent 1, 15. quomodo sacerdotes suos ordinare consueverint 1, 292. Judæorum religionem Heliogabalus templo Heliogabali inferre voluit 1, 231. libri 2, 139. Archifynagogus 2, 233. Judæis privilegia reservata ab Alexandro Imp. 1, 272.

Judaicus triumphus Antonino Severi filio a Senatu decretus 1, 156.

Judaica religio 1, 189.

Judex dare debet, non accipere, dictum Nigri 1, 170. judices per Italiam constituti 1, 24. magni 2, 218. ad judices, ludus 1, 142. de judicibus omnia requirit Hadrianus 1, 22. judicum sumtus 1, 23.

Judiciarii dies fastis additi 1, 59.

in Judiciis publicis servi auditi 2, 189.

Julia Fadilla 1, 37.

Julia Severi Imp. uxor 1, 144. famosa adulteriis 1, 157. quam ob rem a Severo in matrimonium accepta 1, 202. filio Antonino nubit, qua ratione 1, 197. Juliæ dictum, quo filium ad incestum adhortatur 1, 197.

Didius Julianus 1, 130. 133. reus conjurationis contra Commodum factus, liberatus 1, 134. Imperator appellatus 1, 135. 176. a Pertinace successor semper est appellatus 1, 134. Princeps mitissimus semper fuit 1, 137. odium populi incurrit 1, 135. male a populo habitus *ibid.* magicis artibus defendere se conatus est 1, 139. ab omnibus desertus 1, 140. Nigro percussorem mittit 1, 165. sed in palatio occiditur 1, 140. ejus gesti honores antequam factus est Imperator 1, 133. parsimonia 1, 136. vitia 1, 141. cadaver sepultum in proavi sui monumento 1, 140. ætas 1, 141. Juliano imperium abrogatum 1, 140.

Julianus 1, 107. præfectus prætorio in piscinam detrusus 1, 110.

Julianus & Pifo Coss. 1, 111. Julianus præfectus prætorii a Macrino contra Heliogabalum missus, & occisus 1, 215.

I N D E X.

- Divus Julius 1, 36. 304. Julii Cæsaris percussores pro-
 prio gladio omnes interempti 2, 58.
 Julius Proculus occisus 1, 108.
 Julius Aterianus, scriptor 2, 106.
 Julius Frontinus, rhetor 1, 259.
 Julius Granianus *ibid.*
 Julius Lætus, auctor interficiendi Crispini 1, 140.
 Julius Lupus 1, 37.
 Julius Paulus juris peritissimus 1, 308.
 Iulius Rufus a Severo occisus 1, 152.
 Junia Fadilla, proneptis Antonini, Maximini junioris con-
 jux 2, 25.
 Junii Cordi institutum minus laudatum 1, 207.
 Junius Rusticus Stoicus 1, 51.
 Junius Severus 1, 188.
 Junius Palmatus in Armenia bene rem gerit 1, 301.
 Junius Syllanus Consul 2, 15.
 Junius Balbus 2, 33.
 Junius Brocchus 2, 144.
 Junius Tiberianus præfectus Urbis 2, 153.
 Junius Cari legatus 2, 243.
 Junius Calpurnius dictator memoriæ 2, 245.
 Junius Messalla 2, 253.
 Juno bona 1, 226.
 Juppiter Ultor 1, 128. Syrius 1, 199. Præstes 2, 64. Con-
 sul 2, 230.
 Juridici in Italia constituti 1, 59.
 Jurisconsulti in consilio Hadriani 1, 19. jureconsulti,
 omnes Papiniani discipuli, quorum consiliis Alexander Im-
 perator est usus 1, 308.
 Jurisperitis causas tractandas dedit Alexander, antequam
 ad se referrentur 1, 268.
 Jus buleutarum 1, 156. jus dicere prohibitus, qui ali-
 quando furti damnatus est 1, 268. 269. 2, 129. juris gla-
 dii honores 1, 294. jus quintæ relationis 1, 54. 257. jus
 quartæ relationis 1, 123. jus rationes conferendi ab He-
 liogabalo sublatum, ab Alexandro restitutum 1, 272. jus
 vetus restitutum 1, 60.
 Juvenalis præfectus prætorio 1, 201. Severum ad sævi-
 tiam instigavit, cur 1, 203.
 Ixionii amici 1, 247.

I N D E X.

K.

Κυμνηετικὴ Olympii Nemesiani 2, 247.

L.

- Laberius Maximus 1, 7.
 Laboremus, tessera militaris a Severo data 1, 162.
 Labyrinthus 1, 156.
 Lacedæmonia faxa 1, 247.
 Lacedæmonicum marmor 1, 275.
 Lælius appellatus Gordianus l. 2, 34.
 Lætoria lex de curatoribus 1, 59.
 Lætus præfectus prætorio 1, 114. auctor conjurationis
 in Commodum 1, 122. Pertinaci infidias fruit 1, 127.
 Lætum Julianus occidi jubet, quare 1, 138.
 Lætus Antonino auctor parricidii, pœnas luit 1, 191.
 Lamia Syllanus 1, 37.
 Lampridia mater Nigri 1, 164.
 de Ælio Lampridio iudicium Vopisci 2, 209.
 Lanceæ Herculeanæ 2, 149.
 Lanuvium 1, 101.
 Lanuvina villa, 1, 37. templa 1, 43.
 Laodicea 1, 234. Laodiceæ Verus fuit 1, 83.
 Lapidationem facere 1, 136.
 Lapides divi 1, 234.
 Lararium 1, 51. sanctius Alexandri Imp. 1, 278. 280.
 Largitio ob auspicia imperii militibus data 1, 7.
 Larius 2, 226.
 Lartius Euripianus occifus 1, 108.
 juxta Laterani ædes 1, 50.
 Lati clavi honor 1, 104. latum clavum Severus fororis
 filio dat 1, 155.
 Latinæ feriæ 1, 52.
 Latium civitatibus datum 1, 22.
 Latringes 1, 69.
 Latrones milites facti 1, 68. qui vocati 2, 229.
 Latrunculorum lufus 2, 237.
 Latrunculus Firmus appellatus 2, 229.
 Lavacra pro sexibus separata 1, 20. lavacrum Ostiense
 1, 43.
 Lavandi hora 1, 23. mos parvulorum ex Cæsariana fa-
 milia 1, 179.

I N D E X.

Laudari se vivum Niger noluit 1, 173 *sq.* laudari se noluit Alexander Imp. 1, 282.

Lavicana via 1, 140.

Lavinium 1, 73.

Laureatæ tabellæ rerum bene gestarum indicium 1, 301. literæ victoriæ signum 2, 22. falces 2, 37.

Lazis Pacorus rex datus 1, 44.

Lectisternia celebrata 1, 61.

Lejostreæ 1, 244.

Legata pœnæ causâ relicta 1, 43.

Legatio militaris 1, 120. 126. a legationibus vacare, privilegium 2, 57.

Legati vehiculo semper sedent 1, 143. ab ebrietate sibi caveant 2, 238. legatis idoneis omnes suos profectus est 1, 47. legatus Prætorius 1, 5.

Legio adjutrix secunda 1, 4. Minervia prima 1, 5.

Leges matronales 1, 232. de jure populi & fisci infinitas sanxit Alexander 1, 268. leges dare, non accipere, Imperatorum est 1, 197. plurimas sanxit Aurelianus 2, 179. leges Annariæ 1, 102. 291.

Lenoni servum vel ancillam vendi vetuit Hadr. 1, 20. lenones præfectos per singulas urbes Heliogabalus facere voluit 1, 244.

Leones mansueti 1, 44. centum una missione exhibiti 1, 65. plittacis & fasianis pavit Heliogabalus 1, 245. leones exarmati 1, 245. 247.

Leonides, dux sub Probo Imperatore 2, 225.

Leopardi exarmati 1, 245. 247. Lybici & Syriaci 2, 223.

Leporem comedentes VII diebus pulchri 1, 285. lepus tute es, & pulpamentum quæris, dictum Livii Andronici 2, 248.

Leptis civitas Africæ, in qua Severus natus est 1, 142.

Lex Fusia Caninia modum servorum manumissioni ponit 2, 199. Lætoria 1, 59.

a Libellis 1, 23. 279. libellis respondit nunquam Trajanus 1, 218.

Liberales causas munivit Marcus 1, 57.

de Liberis profitendis Marci constitutio *ibid.*

Libertas nimia Faustine 1, 39.

Liberti ab Hadriano coerciti 1, 22. ab Heliogabalo ad

I N D E X.

- fummos honores evecti 1, 237. libertis Verus Imp. multum indulgit 1, 84 *sq.*
 Libertini in senatum & inter patricios lecti sunt a Cleandro 1, 107. ab equestri ordine exclusi 1, 270. libertinus præfectus prætorio factus 1, 107.
 Libitinenfis porta 1, 114.
 Libo Marci Legatus in Syriam ad fratrem missus 1, 85.
 Librarii 1, 279.
 Libri elephantini 2, 197. lintei 2, 154. 158.
 Lybicæ feræ 2, 33.
 Licentia nimia malos Principes facit 2, 185.
 Licinius 1, 256. epitaphium Gordiani III sustulit, cur 2, 59.
 Liguria 1, 121.
 Linifiones in Ægypto 2, 234.
 Lintei libri 2, 154. 158.
 Linum Ægyptium 2, 87.
 Literatorum speciosa facietas 1, 32.
 Literaturæ nitidæ fuit Pius 1, 38.
 Livianus Turbo 1, 6.
 Livius 2, 154. 232. scriptor disertissimus 2, 208. Pompeji res gestas memoriæ tradidit *ibid.*
 Livius Andronicus 2, 248.
 Livius Laurentis 1, 118.
 Lollianus IV triginta tyrannorum 2, 100. 104. auctor occidendi Postumii 2, 103. 106. occiso Postumio, imperium sumit 2, 105. & a Victorino occiditur 2, 104.
 Lollianus Avitus 1, 119.
 Lollianus Gentianus 1, 125.
 Lollianus Titianus 1, 140.
 Lollius Professus a Severo occisus 1, 152.
 Lollius Serenus 1, 180.
 Lollius Urbicus, historicus 1, 228.
 Longinus philosophus occisus 2, 175.
 Lorii educatus Antoninus Pius, 1, 38.
 Lopiæ a Malennio conditæ 1, 50.
 Lucani 1, 193.
 Lucania 2, 126. Lucaniæ corrector factus Tetricus 2, 182.
 Lucejus Torquatus occisus 1, 108.
 Lucilla mater Marci 1, 54.
 Lucilla Marci filia Lucio Commodo despondetur 1, 55.
 Veri uxor 1, 78. ab eo Ephesi suscepta 1, 83.

I N D E X .

Lucilla, Commodi foror, cum Quadrato in necem fratris conspirat 1, 104. in exilium acta *ibid.* a fratre compressa interfecta est 1, 105.

Lucillus 2, 91.

Lucius Ælius Verus, Veri Imperatoris pater naturalis 1, 78.

Lucius Aurelius Verus 1, 30.

Lucius Verus, Ælii filius 1, 40.

Lucius Commodus appellatus Verus & Antoninus 1, 55.

Lucii Cæsaris obitus 1, 53.

Lucius Cejonius Commodus, focer M. Antonini 1, 52.

Lucius Antonius 1, 258.

Lucius Cassius 1, 99.

Lucius Stile a Severo occifus 1, 153.

Lucius Vindex 1, 258.

Lucius Volufius Mæcianus 1, 51.

Lucus ob vota prohibitus 1, 33. Marci ob filii mortem 1, 68.

Ludi ab Antonino Pio exhibiti 1, 46. Apollinares 1, 284. 2. 60. circenses natalitii 1, 10. gymnici & scenici 2, 84. ob triumphum decreti 1, 61. Sarmatici 2, 252. feculares 2, 58. ludorum nova genera Romæ exhibitæ 2, 252.

Ludicra venatio 2, 84.

Lues in Arabia 1, 44.

Lugdunenses Proculum ad imperium vocant 2, 237.

Lugdunensis provincia 1, 166.

Lugdunum 1, 185.

Lunæ simulacrum 1, 21. Lunum Deum, vel Lunam Deam qui habeant 1, 195.

Lupinarii 1, 280.

Lupus 1, 37.

Lusciniarum linguæ 1, 244.

Luscini qui 1, 110.

Lusitania 1, 70.

Lufius Quietus 1, 7. infidiarum contra Hadr. confcius 1, 9.

Lufus, ad iudices 1, 142. latruncolorum 2, 237.

Luxuriæ Romanæ a Germanis incensæ 2, 238.

Luxus Heliogabali 1, 243.

Lybia terræ motu commota 2, 86.

M.

Macedonas Cato liberos pronuntiavit 1, 7.

Scriptt. H. A. Vol. II.

X

I N D E X.

- Macedonia a Gothis vastata 2, 86.
 Macedonius Tycum amicum suum interficit, sed poenas luit 2, 11.
 Macellinus vocatus Macrinus 1, 218.
 Macer avus Severi Imp. 1, 142.
 in Majestatis caulis servos in dominorum capita interrogari nefas 2, 198.
 Macrianus senior XI triginta tyr. 2, 113. cum Balista de Imperatore eligendo consultat 2, 82. 113. imperium a Balista delatum primo recusat 2, 114. Valenti insidias sruat 2, 121. Pisonem ad opprimendum Valentem mittit 2, 83. cum duobus filiis Imperator fit 2, 82. 115. contra Aureolum proficiscitur 2, 83. cum filio ab Aureolo captus 2, 112. occiditur 2, 83. 115. de Macriano Valeriani Imperatoris iudicium 2, 115.
 Macrianus junior XII triginta tyrannorum 2, 116. cum patre Imperator factus 2, 115. occiditur 2, 83 *sq.*
 Macrianorum familia Alexandri M. imaginem velut insigne gerit 2, 117.
 Opilius Macrinus 1, 207. Antoninum instructis insidiis interficit 1, 194. 196. in castris Imperator factus 1, 196. imperium arripuit 1, 208. inter patricos a Senatu lectus 1, 213. pontifex maximus appellatus *ibid.* Severum & Antoninum se nuncupat 1, 208. 211. Pertinax appellari voluit 1, 215. interfectus 1, 214. 215. 219. Macrini origo, adolescentia, & vita ignobilis 1, 209 *sq.* mores 1, 217 *sq.* crudelitas 1, 216 *sq.* res gestæ 1, 217.
 Mæcianus interfectus 1, 93.
 Mæcenæ 2, 49. a populo occisus 2, 18.
 Mæonius Astyanax 2, 114.
 Mæonius XVI triginta tyrannorum 2, 119. Odenatum occidit, & imperium usurpat 2, 118. 119. a militibus interemptus 2, 120.
 Mæsa, Heliogabali avia 1, 214. ex aulica domo expulsa a Macrino *ibid.* nepoti imperium ambit *ibid.*
 Magister epistolarum 1, 13. memoriæ 2, 143. admissio-num 2, 162. magister non ad discipulum, sed discipulus ad magistrum venire debet 1, 45. magistri scriniorum & dicendi 1, 32. erga magistros M. Antonini reverentia 1, 51.
 Magistrare vitam militarem 1, 11.
 Magistratus provinciarum ante quinquennium non mutandi 1, 169. magistratus curules 2, 192.

I N D E X.

Magis Julianus multum tribuit 1, 139. magos undique conquisitos habuit Heliogabalus 1, 235.

Magni cur Alexander & Pompejus dicti 1, 265. Magni nomen delatum Alexander Mammææ recusavit 1, 261.

Magnificentia Gordiani 2, 32 *sq.*

Magnus, vir consularis, Maximino infidias fruit, & tyrannidem affectat 2, 10 *sq.*

Maguntiacum 2, 157.

Majestatis Augustæ heres 1, 30. majestatis causarum quæ natura 1, 89. crimen quomodo punitum 1, 124. crimina non admisit Hadrianus 1, 19. quæstio sublata a Pertinace 1, 124.

Malennius Salentinus rex 1, 49.

Mallia Scantilla, Juliani uxor, Augusta appellata 1, 135.

Mallius Chilo 2, 170.

Malum necessarium 1, 292.

Mamertinus Petronius occisus 1, 107.

ad Mammam 1, 276.

Mammæa, Mææ filia 1, 214. Alexandri mater 1, 259. multum in imperio potest 1, 267. cum filio occisa 1, 303.

Mammæani pueri, Mammæanæque puellæ 1, 301.

Mamurius vocatus Marius tyrannus 2, 107.

Mancipia togata 1, 244.

Manlia Scantilla, uxor Juliani 1, 140.

Manlius Stianus 2, 216.

Manu ad ferrum, signum Aureliani nomini adjectum 2, 157.

Manumissioni fervorum lex Fusia Caninia modum ponit 2, 199.

Marcellus 1, 16. 260. Marcelli theatrum 1, 291.

Marcia, Commodi concubina 1, 111. ad eum occidendum conspirat 1, 115. Marciam Julianus occidi jubet 1, 138.

Marcia, uxor Severi Imp. 1, 144.

Marciani sodales, Helviani dicti quare 1, 131.

Marcianopolis 2, 144.

Marcus Agrippa 1, 194.

Marcus Quartus præfectus prætorio 1, 106.

Marcomanni 1, 62. deleti 1, 69. in Italiam traducti 1, 69. in deditionem accepti *ibid.* carminibus Chaldæorum & magorum eo redacti, ut in devotione Romanorum semper per-

I N D E X.

manerent 1, 236. in Italiam erumpunt, & omnia terrore Romæ complent 2, 166. cladem Romanis inferunt 2, 168.

Marcomannicum bellum, 1, 61. 64. prælium 2, 169.

Marcus Antoninus Philofophus 1, 49. pro Annio Aurelius vocatus 1, 53. a Pio juffu Hadriani adoptatus *ibid.* præceptoribus traditus 1, 50. juri ftuduit 1, 51. Fauftinam duxit 1, 54. Cæfar appellatus *ibid.* Conful 1, 42. 45. 54. quæftura functus 1, 45. 53. imperium fufcepit 1, 55. Commodum imperii confortem fecit *ibid.* Verum confortem imperii fecit 1, 79 *fq.* rei judicariæ ftudiofus 1, 59. contra Caffium profectus 1, 71. Armeniacus appellatus 1, 57. Parthicus *ibid.* Germanicus 1, 61. Marci Antonini nativitas 1, 49. infantia 1, 50. educatio 1, 50. 51. nomina 1, 50. ftudia 1, 50. 52. 64. mors 1, 65. 74. 75. filii 1, 60. ætas 1, 65. imago 1, 66.

Marcus Antoninus Heliogabalus 1, 196.

Marcus Agrippa, patruus Severi Imp. 1, 142.

Marcus Afellio a Severo occifus 1, 153.

Marcus Cato historicus 2, 207.

Marcus Fontejus 2, 229.

Marcus Salvidienus 2, 235.

Marius dictus Severus Imp. 1, 169. Marium imitari ftuduit Niger 1, 173 *fq.*

Marius Maximus 1, 46. 49. 93. 95. 116. 120. 186. 271. 2, 208. 228.

Marius VII triginta tyrannorum 2, 107. Victorinæ opera Imperator factus 2, 105. robore corporis pæne incredibili pollet 2, 108. per triduum Imperator 2, 107. occiditur a milite 2, 108.

Marmaridæ populi Africæ a Probo victi 2, 214. 217.

Marficæ gentis facerdoes serpentes colligunt 1, 246.

Martianus 1, 308. dux varia fortuna Scythas agitat 2, 93. Gallieno infidias ftruit 2, 94.

Martianus, Alexandri focer, Cæfar nuncupatus, Alexandro ftruit infidias, fed occiditur 1, 294.

Martiale ludicrum 2, 148.

Martialis poeta 1, 285. Martialem, Virgilium fuum dicebat Ælius 1, 33 *fq.*

Martialis, cædis Antonini confcius 1, 194.

Martis villa 1, 119.

Martius campus 1, 275. 2, 57.

Martius Turbo 1, 8.

I N D E X.

- Martius Verus 1, 83.
 Marullus 1, 56.
 Maryllinus 1, 3.
 Massilia 1, 144.
 Mater Castrorum Faustina appellata 1, 73. Victoria 2, 104. 106. Victorina 2, 127. 133. mater Heliogabali in Senatum rogata 1, 231.
 Mathematici 1, 224. opinione sua decepti 1, 101. publice Romæ professi sunt iussu Alexandri Imp. 1, 276. qualem vitæ humanæ terminum posuerint 2, 139. mathematicis salaria ab Alexandro instituta 1, 290. mathematicus ex Gordiani II genitura ipsi imperium prômittit 2, 46.
 Matheseos peritissimus fuit Severus 1, 144. 172. Alexander Imp. 1, 276.
 Matidia 1, 8.
 Matris Deûm typus 1, 231. sacra in templum Heliogabali translata 1, 234. hilaria 1, 284. Matrem Deûm Heliogabalus se appellavit 1, 250.
 Matrimoniis arcana hostium explorantur 2, 239.
 Matronales leges 1, 232.
 Matronis ornamenta consularis conjugii donata *ibid.*
 Matronianus leno præfectus prætorii factus 2, 250.
 Maura purpura 2, 149.
 Maurentius 1, 135.
 Mauri Hispania vastant 1, 68. sub Commodo per legatos victi 1, 112. Maurorum motus compressi 1, 14.
 Mauritania Tingitana 1, 301.
 Mauritius decurio apud milites in Africa concionatur, de Gordiano Imperatore faciendo 2, 36.
 Maxentius 1, 256.
 Maximianus Cæsar 1, 30.
 Maximianus Herculus dux sub Probo, postea Imperator 2, 225. Maximianus & Diocletianus Augg. 2, 146. 251.
 Maximianus ferrei parens seculi 1, 256.
 Maximini duo 2, 3.
 Maximinus e Thracia oriundus 2, 3. in pueritia pastor 2, 4. Hercules, Achilles, Ajax appellatus 2, 6. a Severo inter stipatores corporis relatus 2, 5. ab Alexandro lato clavo & tribunatu quartæ legionis donatus 2, 6. omni exercitui præfectus 2, 8. Alexandro percussores misisse fertur 1, 302. 2, 8. Imperator appellatus 2, 8. 9. ob defectio- nem præ ira furere cœpit 2, 16. 40 *sq.* per Capellianum

I N D E X.

quendam Gordianum evertit 2, 18. 42. Germaniam Transrhenanam longe lateque vastat 2, 12. a Senatu reipubl. hostis declaratur 2, 15. Aquilejam expugnare adortus 2, 19. Romam legatos mittit, & ἀμνηστίας offert, sed nihil efficit 2, 38. cum filio a militibus interficitur 2, 21. ejus robor admirabile 2, 5. 7. in re militari industria 2, 7. crudelitas 2, 10. eum Senatus atque populus valde timuit 2, 9. insidiis petunt, ejusque in conscios crudelitas 2, 11. contra Maximinum Titus Imperator factus 2, 135. a Maximino Afri deficient, Gordianumque Imperatorem creant consentiente Romano Senatu & populo 2, 14. 41.

Maximinus junior 2, 24. ejus superbia 2, 25 *sq.* ei Alexander sororem in matrimonium dare vult 2, 26.

Maximinus histrio 1, 84.

Maximus & Orphitus *Coff.* 1, 111.

Maximus & Balbinus 2, 60. Maximus infimo loco natus 2, 63. tristis cognominatus 2, 65. cum Clodio Balbino Imperator & Augustus contra Maximinos a Senatu dictus 2, 18. contra eum proficiscitur 2, 18. 66. apud Ravennam bellum parat 2, 68. cum Balbino a militibus interfectus 2, 71. Maximi descriptio 2, 64 *sq.* honores ante dignitatem imperatoriam 2, 64.

Maximus, Probi Imperatoris pater 2, 209.

Meceus Brundisinus 2, 162.

Mechanica opera 1, 272.

Media 1, 83.

Medici, milites gratis curare coacti 2, 158. medicum Aurelianus Imperator ægrotus nunquam vocavit 2, 190.

Medicina Aureliani *ibid.*

Medicus dictus Marcus & Verus 1, 83.

Mediolanum 1, 202. 2, 81. circa Mediolanum Gallienus occisus 2, 94. Aureolus 2, 141.

Mediolanensem agrum Marcomanni vastant 2, 166.

Mediolanenses rosæ 2, 251.

Medium aurum coronarium 1, 40.

Megalensia 1, 194.

Melones Ostienses 1, 184.

Memmia, Alexandri Imp. uxor 1, 271.

Memmius Fuscus 2, 162.

Memmius Rufinus a Severo occisus 1, 153.

Memnon 1, 156.

I N D E X.

- a Memoria 1, 279. memoriae magister 2, 143. memoria occiforum restituta 1, 124. memoria Commodi restituta 1, 135.
- Memphis 1, 156. 2, 125.
- Menophilus 2, 20. cum Crispino ad defendendam Aquilejam a Senatu missus 2, 69.
- de Menfariis & Auctionibus lex lata 1, 58.
- Mensis September Tacitus appellatus 2, 201.
- Meretrices in urbe Roma redemit a lenonibus Heliogabalus 1, 248. eis donativum promissum ab Heliogabalo 1, 249. canon populi Romani datus 1, 250.
- Meritoria Romae intra Urbem stare prohibita 2, 198.
- Mesomedes 1, 43.
- Mesopotamia 1, 300. 2, 92. ab Odenato in potestatem redacta 2, 118. a Caro occupata 2, 245.
- Mesopotamiis tributum remissum 1, 23.
- Messalla orator 2, 26.
- Messalla, praeses Achajae 2, 151.
- Metalla miscere quomodo prohibitum 2, 198.
- Metatius curator Myrici 2, 150.
- Metellus 1, 262. a Metellis se descendere Alexander Imp. ostendit 1, 290.
- Metia Faustina, Gordiani filia 2, 33.
- Metianus Ictus 1, 308.
- Metius Marullus, Gordiani primi pater 2, 32.
- Metius Gordianus, praefectus praetorii 2, 55.
- Metius Falconius Nicomachus, Senator 2, 195.
- Mezentii supplicium 1, 217.
- Micca, Maximini pater 2, 3.
- Micipsa filios ad pacem adhortatur 1, 160.
- Milesiae ab Albino scriptae 1, 185. Punicae 1, 186.
- Miliarensis porticus 2, 189.
- Militare prandium 2, 99.
- Militemus, tessera tribuno data a Pertinace 1, 123. 162.
- Miles, cui nihil deest, timidus est, dixit Alexander Imperator 1, 297. milites gratis curare medici coacti 2, 158. auro facile placari possunt 2, 95. cum Senatu de eligendo Principe contendunt 2, 183. 191 sq. brevi necessarios non futuros, dixit Probus 2, 224 sq. boni, quales esse & quomodo se gerere debeant 2, 158. adscriptitios Alexander abrogavit 1, 268. Valerianus 2, 121. ostensionales qui 1, 281. militibus Imperatores a Senatu electi non placent 2, 193. militum

I N D E X.

pugnare est, ducis jubere 2, 194. militum contra tribunos querelas audivit Alexander Imp. 1, 273. virtutem spe prædæ acuit Aurelianus 2, 170.

Millesimus annus ab Urbe condita Romæ celebratus 2, 58.
pro Milone Cicero 2, 139.

Milo Crotoniates appellatus Maximinus 2, 8.

Titus Annius Milo 2, 232.

Milvius pons 2, 97.

Minucia 1, 115.

Miser est Imperator, apud quem vera reticentur 2, 51.

Misitheus, Gordiani III focer & præfectus prætorii 2, 50. præfectus prætorii feliciter contra Persas auspicio Gordiani, rem gerit 2, 51. artibus Philippi Arabis extinguitur 2, 53 *sq.* Misitheï industria in re militari, ejusque in rempubl. merita 2, 53. titulus *ibid.* Misitheo cum Gordiano triumphus decretus *ibid.*

Mithriaca sacra 1, 109.

Mithridates Ponticus a Romanis victus 2, 79.

Mithridaticum bellum 2, 208.

Mnestheus, Aureliani occidendi auctor 2, 180. sceleris pœnas dat 2, 181.

Moderatus 1, 75.

Modestinus Ictus 1, 308. Maximinum juniorem docuit 2, 25.

contra Mœotidas bellum 2, 165.

Mœsia 1, 44. 120. 2, 52. a Gallieno fœde vastata, cur 2, 109. divisa 2, 182.

Mœsorum cum Carpis bellum 2, 73. apud Mœsos pugnatum est 2, 144.

Mœsius Gallicanus præfectus prætorio 2, 197.

Monarchicæ artes 1, 60. Monarchici status incommoda 1, 187.

Moneta ad vectigalia persolvenda quæ 1, 286.

Monetariorum bellum Aurelianus conficit 2, 181.

Monolium de albis 2, 25.

Monopedii qui 1, 110.

Montanus 2, 51.

Mortuos intra urbes sepeliri vetitum 1, 47.

Moses, Dei familiaris 2, 139.

Motilenus præfectus prætorio interfectus 1, 109.

Muçapor 2, 173. Aurelianum manu sua interficit 2, 180.

Mulier in Senatum rogata 1, 231. mulierem in Senatum

I N D E X.

ingredi prohibitum post Heliogabalum 1, 243. mulieres virili habitu pugnantes inter Gothos 2, 178. mulierum Senatus constitutus 1, 232. eum restituere voluit Aurelianus 2, 189. ex mulierum crinibus nervi ad sagittas emittendas facti 2, 68. 73.

Mullei calcei 2, 190.

Mulvius Gallicanus, præfectus prætorio 2, 210.

Mulus centuriatus 2, 158.

Mummius Quadratus 1, 55.

Mummius Secundinus, a Severo occisus 1, 152.

Munera militaria vendita 1, 126. nuptialia 2, 239. munus gladiatorium 1, 53. funebre 1, 56.

Murentius 2, 162.

Murissimus 1, 240.

Murtium 2, 251.

Murus cæspitiosus 1, 41. Hadriani per Britanniam 1, 13. Severo per transversam Britanniam ductus, 1 157. muri urbis Romæ ampliati 2, 182.

Museum Alexandrinum 1, 21.

Mustius Fabianus a Severo occisus 1, 153.

Mutatio omnium rerum semper quasi naturali lege est 1, 154.

Mutius vocatus Gordianus I, 2, 34.

Mythistorica volumina 2, 228.

N.

Narbana 1, 104.

Narbona 2, 64.

Narcissus, Commodi strangulator, quomodo periit 1, 153.

Narisci 1, 69.

Narfeus rex 2, 221.

Natalis adoptionis 1, 6. imperii *ibid.* Urbis dies 1, 129.

Naves negotiatoriæ ad Indos missæ 2, 230.

Navicularii Niliaci 2, 188.

Naumachia 2, 179.

Ναυτικὰ Olympii Nemesiani 2, 247.

Nebo Grammaticus 1, 259.

Negotiatoribus Romæ maximæ immunitates datæ 1, 272.

Negotiatorium aurum 1, 280.

Nemausensis Gallia 1, 37.

Nemesianus 1, 194.

Nemesis quid 2, 66.

I N D E X.

- Neptis per forem 1, 5.
 Neptuni basilica 1, 20.
 Neratius Priscus 1, 6. 19.
 Nero 1, 75. quare occisus 1, 95. Heliogabalo comparatur 1, 229. quingentis carrucis iter iniiit 1, 253. pomærio addidit 2, 169. Neronis vultus in Colosso 1, 21. ei in pluribus similis Verus Imp. 1, 86. eum imitatus Heliogabalus 1, 243.
 Cocceus Nerva Trajanum adoptat 2, 164. Nervam miseratus Antoninus, quod imperare cœpisset 1, 37. eum gravitate æquat Victorinus 2, 106. Nervæ forum 1, 277.
 Neurobates exhibitus in spectaculo 2, 252.
 Nicomachus 2, 174.
 Nicomedes, educator Veri 1, 79.
 Nicomedia 1, 232. olim Astacum dicta 2, 85.
 Nicrus fluvius 2, 218.
 Nicopolis a barbaris tentata 2, 147.
 Pescennius Niger 1, 164. quare ita appellatus 1, 169. disciplinæ militaris tenax 1, 166. 172 *sq.* ab exercitu Syriaco Imperator appellatus 1, 165. 176. ad tutelam Urbis a populo vocatur 1, 166. Severo amicissimus *ibid.* Severum ad participandum imperium vocavit 1, 149. 168. imperii hostis appellatus 1, 149. 168. apud Cizycum victus, in Severi potestatem venit *ibid.* Nigri profapia 1, 164. forma corporis 1, 169. apud Marcum & Commodum auctoritas 1, 169. elogia *ibid.* filii in exsilium acti 1, 149. cum matre occisi 1, 150. 168. Nigro senatus & populus favit odio Juliani 1, 165. a Juliano percussor missus *ibid.*
 Nigrini insidiæ contra Hadr. 1, 8. 24.
 Niliaci navicularii 2, 188.
 Nili aqua dulcis 1, 170. in Nilo opera Probi 2, 214.
 Nilus, Ciceronis poema 2, 32.
 Nisibis a Gordiano Persis iterum erepta 2, 52. Nisibis & Carræ ab Odenato occupatæ 2, 96. Nisibin expugnat Odenatus 2, 118.
 Nomenclatores 1, 22.
 Nonia Celsa, Macrini conjux 1, 226.
 Nonius Gracchus a Severo occisus 1, 153.
 Nonius Murcus 1, 177.
 Norbanus interfectus 1, 104.
 Noricum 1, 120.
 Notarius secretorum 2, 180.

I N D E X.

- November mensis Exsuperatorius dictus 1, III.
 Novercale odium 2, 119.
 Novi homines 1, 55. 213.
 Novius Rufus a Severo occisus 1, 153.
 Numa Pompilius 1, 159. Romanam civitatem religione
 munivit 2, 241.
 Numæ pietas & cærimonix 1, 48. Numæ comparatus
 Pius 1, 38. ex Numa Marcus Antoninus sanguinem tra-
 xit 1, 49.
 Numen, de Imperatore 1, 29.
 Numerianus 2, 246. Cari filius, a patre Cæsar factus 2,
 244. orator & poeta sui temporis excellentissimus 2, 246
sq. cum patre adversus Perfas proficiscitur 2, 247; mortuo
 patre factione foci sui interfectus *ibid.*
 Numidicæ columnæ 2, 57. 199.
 Numidius Quadratus 1, 16.
 Nummi Antoniniani argentei 2, 239. argentei Aureliani
 2, 219. Philippei 2, 149. 160. 162. 210. 239. Antonini
 Diadumeni apud Antiochiam percussi 1, 222. Alexandri
 imagine percussi electrini 1, 275. Odenati, jussu Gallieni
 percussi 2, 92. Trebelliani 2, 128. Victoriæ imagine ab
 ipsa percussi 2, 133. a Firmo percussi 2, 229.
 Nummius Albinus Juliani Imp. frater 1, 133.
 Nuptiæ Bonosi publico sumtu celebratæ 2, 239, nuptiis
 arcana hostium explorantur *ibid.*

O.

- Obsequentes 1, 68.
 Obsonatorum fraudes 1, 18.
 Obstetrices infantulis recenter editis pileum furripiunt
 1, 223.
 Oceani folium 1, 274.
 Octavius Augustus 1, 148.
 October mensis Faustinus appellatus 1, 45. item Invi-
 ctus 1, III.
 Odenatus XIV triginta tyrannorum 2, 117. Palmyreno-
 rum Princeps regale nomen assumit *ibid.* totius Orientis
 Imperator factus 2, 84. a Gallieno in participationem im-
 perii assumtus & Augustus vocatus 2, 92. venationis cupi-
 dus 2, 118. ad Macrianum opprimendum profectus *ibid.*
 contra Macriani filium Quietum proficiscitur 2, 84. eum-
 que interficit *ibid.* & 118. ad vindicandum Valerianum bel-

I N D E X.

- lum Persis indicit 2, 90. felici successu contra eos rem gerit 2, 80. 90. 118. consobrini sui insidiis interemtus 2, 92. 118. 119. Odenati nummus 2, 92.
 de Officiis Ciceronis libb. 1, 279.
 Olbiopolitæ 1, 45.
 Olympius Nemesianus & ejus scripta 2, 247.
 Olympias Alexandri nutrix 1, 266.
 Omen in nativitate Pertinacis factum 1, 119. Severo imperium significans 1, 143. 145. Albino 1, 179. Diadumeno 1, 223 *sq.* Alexandro 1, 265. Maximinis 2, 27. Maximo 2, 64. Aureliano 2, 155 *sq.* Tacito 2, 204. omnia Severi mortem significantia 1, 160 *sq.* Alexandri 1, 303. Maximini 2, 28. omnia imperii 1, 39.
 Omnes, acclamatio in senatu fieri solita 2, 77. 195. 196. 218. Omnia fui, & nihil expedit, Severi dictum 1, 158.
 Omuli dictum ad Antoninum Pium 1, 46.
 Onesicritus, Commodi literator græcus 1, 101.
 Onesimus, scriptor 2, 237. 238. 242. 244.
 Opera Hadriani 1, 40. Antonini Pii 1, 43. Severi 1, 158. 161. Antonini Caracalli 1, 196. Heliogabali 1, 242. Gordiani 2, 57. Alexandri 1, 274 *sq.*
 Opificia in certa corpora redacta 1, 273.
 Opulentia sine reprehensione 1, 42.
 Oraria Sarabdena 2, 152.
 Oratio Marci ad Senatum de Cassiana defectione 1, 97 *sq.* Albini, cum imperium suscepisset habita 1, 177. ejusdem de præferenda aristocratia 1, 188. Macrini, qua filium Antoninum appellavit 1, 220. Alexandri, quibus nomen Magni & Antonini recusat 1, 262 *sqq.* ejusdem, qua disciplinam militarem tueri vult 1, 297. de victoria Persica 1, 299. Maximini, de rebus a se gestis ad Senatum 2, 13. de defectione Senatus & Afrorum ad milites habita 2, 17. Gordiani III, de rebus suo auspicio contra Persas gestis 2, 52. Decii ad Valerianum, de officio & potestate Censuræ 2, 77. Valeriani ad Decium habita, qua oblatum Censuræ munus detrectat 2, 78. ad Senatum de Macriano 2, 115. in confessu ducum habita 2, 163. Aureliani, qua Valeriano pro consulatu gratias agit *ibid.* Taciti, qua se ab imperio excusare conatur 2, 194. Mauricii decurionis ad milites habita de Gordiano Imperatore

I N D E X.

faciendo 2, 36. in Senatu habita de Principe contra Maximinum eligendo 2, 61. Vectii Sabini de Maximo & Balbino Principibus faciendis 2, 61. Marii tyranni ad milites 2, 108. Balistæ ad Macrianum, qua ad imperium suscipiendum eum hortatur 2, 114. Macriani, qua imperium delatum recusat 2, 114. Junii Tiberiani ad Flavium Vopiscum, qua ad vitam Divi Aureliani scribendam eum hortatur 2, 153. Ulpii Criniti coram Valeriano habita, qua Aurelianium arrogat 2, 163. Ulpii Syllani in Senatu habita, de inspiciendis Sibyllinis libris 2, 167. Cornificii Gordiani in Senatu habita de eligendo Principe 2, 193. Nicomachi in Senatu habita de Principum fenum præstantia 2, 195. Manlii Statiani in Senatu habita in laudes Probi 2, 217. Saturnini ad milites de periculis, quibus Imperator subiectus est 2, 235. orationes Antonini Pii, 1, 46. orationem re aliqua tristi ordiri, pro omine habitum 1, 303.

Orci ædes 1, 230.

Orestra urbs ab Oreste condita 1, 234. ab Hadriano suo nomine vindicata *ibid.*

Orestes & ejus lapides in templo Dianæ Laodiceæ positi *ibid.*

de Originibus constitutio Marci 1, 58.

Ornamenta consularis conjugii matronis donata 1, 232. ornamentorum imperialium auctio facta 1, 64.

Orpheus in Alexandri Imp. larario 1, 278.

Orphitus, Præfectus Urbi 1, 43. 75. Orphitus & Maximus Coss. 1, 111. Orphitus & Rufus Coss. *ibid.* Orphitus & Atticianus Coss. 2, 146.

Osculum dandi mos Principis 1, 51.

Osdroeni 1, 304. a Maximino deficient, sibi que ducem eligunt 2, 11.

Ostensionales milites 1, 281.

Othonem imitatus Heliogabalus 1, 243.

Oves purpureæ 1, 223.

Ovidii libri amorum 1, 33.

Ovinus Camillus affectator tyrannidis quomodo ab Alexandro Imp. habitus 1, 293.

Ovum purpureum 1, 202. 266.

P.

Pacorus Rex 1, 44.

Pactulejus Magnus occisus 1, 108.

I N D E X.

- Pædagogi puerorum 1, 4. pædagogus Senatorum Aure-
 lianus appellatus 2, 181.
 Pænulæ Antoninianæ 1, 222. pænulas populo dare vo-
 luit Macrinus *ibid.* etiam in Urbe gestare ab Alexandro per-
 missum 1, 276. pænulis Imperatores nunquam utuntur 1,
 5. uti matronis intra urbem interdictum 1, 276.
 Pænularius vel pænuleus Diadumenus dicendus, cur 1,
 222.
 Palæstina 2, 235.
 Palestinæ feræ 2, 178.
 Palæstini 1, 156. 170.
 Palæstinenlibus jus civitatis sublatum 1, 150.
 Palæstras amavit Verus 1, 79.
 Palatinæ ædes, 1, 103. Palatina officia 1, 233.
 Palatini 1, 240.
 Palatinus mons 1, 231.
 Palatium Lorii exstructum 1, 38. palatium Hadriani 2, 133.
 Palfurius Sura 2, 97.
 Palfurius latro captus & interfectus 2, 220.
 Palladium 1, 231. 234.
 Pallio tectus Hadr. in convivio 1, 23. in pallio studere
 1, 50. pallium coccineum imperialis majestatis insigne 1,
 177. pallium proconsulare 2, 163.
 Palliolata tunica 2, 239.
 Palma 1, 6. occifus 1, 9.
 Palmata Capitolina 2, 213. palmata statua 2, 140. pal-
 mata tunica 2, 33. 88. 163. palmati cervi 2, 33.
 Palmyra obsessa ab Aureliano 2, 173. capitur 2, 174. mi-
 fere vastata 2, 176.
 Palmyreni Heraclianum vincunt 2, 93. Ægyptios bello
 aggrediuntur 2, 146. rebellantes prælidium Aureliani tru-
 cidant 2, 176. perfidiæ pœnas luunt *ibid.* in triumpho du-
 cti 2, 178. Palmyrenorum rex Odenatus Orientis imperio
 potitus 2, 90. regale nomen assumit 2, 117.
 Palumbus regius 1, 223.
 Pamphylia 1, 82. pacata 2, 221.
 Pandurizare 1, 254.
 Panis, populo Romano distribui solitus, augetur 2, 188.
 Pannonia Probi patria 2, 209. liberata a Sarmatis 2, 246.
 fervitio liberata 1, 64. in Pannonia bellum compositum
 1, 85.

I N D E X.

Pannoniis Verus impositus 1, 25. Pannoniorum augures
1, 276.

Panthagati 1, 223.

Pantheum 1, 20.

Pantomimi 1, 70. 2, 252.

Paragaudæ vestes militibus concessæ 2, 188. paragaudæ
lineæ 2, 164.

Paragaudes 2, 152.

Paralius interfectus 1, 104.

Parendi necessitas sub tyrannis 1, 123. †

Parens, i. e. cognatus 2, 28. 176. 211. parentes Impera-
torum 1, 36.

Paries caducus, de Vero Hadriani dictum 1, 25. 34.

Paris histrio 1, 84.

Parricidæ pœna 1, 44. parricidam vivere, legibus na-
turæ repugnat *ibid.*

Parricidium non tam facile excusatur, quam committi-
tur 1, 195.

Parfimonia sine fordibus 1, 42. M. Antonini 1, 53.

Æmilius Parthenianus historicus 1, 92.

Parthi superati consiliis Marci 1, 67. a Severo victi 1,
150. cum Macrino bellum gerunt 1, 214. pacem faciunt
ibid. per legatos a Romanis pacem petunt 2, 221. Parthis
rex a Trajano datus 1, 7. rex datus & ademptus 1, 23.

Parthiam ingressus Severus 1, 155.

Parthica expeditio ab Alexandro suscepta 1, 295. Par-
thicum bellum 1, 56. 69. sub Severo 1, 154. sub Anto-
nino 1, 194. Parthici Marcus & Verus appellati 1, 57.
83. Antoninus Caracallus 1, 194. 198. Aurelianus 2, 176.

Parthorum bellum colloquio repressum 1, 14. Parthorum
rex Armenia pulsus 1, 44. ei fellam regiam abnegavit Anto-
ninus Pius 1, 45.

Partus, quo quinque pueri simul sunt editi 1, 44.

Papinianus 1, 191. juris asylum 1, 160. Severo ami-
cissimus, ejusque affinis 1, 195. Antonini mortem prædi-
xit 1, 196. occisus a Bassiano 1, 160. 192. Papiniani assēs-
sores Paulus & Ulpianus 1, 170. 275. discipuli 1, 308.
dictum de Antonini parricidio 1, 195. filius occisus 1, 192.
cædis causa 1, 195. cadaver per plateam tractum 1, 192.
Papiniano Severus utrumque filium commendat 1, 195.

Papius Faustus, a Severo occisus 1, 152.

Papus & Aprianus Coss. 2, 54.

I N D E X.

Patria non multum commendat, sed virtutes & res ge-
stæ 2, 155. patriæ suæ proditor pœnas luit 2, 170.

Patrimonium privatum 1, 43. 47.

Patris patriæ nomen differt Hadrianus 1, 8. Pio delatum
1, 41. Marcus recipere distulit 1, 57. Alexandro delatum
1, 257. Maximo & Balbino delatum 2, 66.

Paulina, soror Hadriani 1, 3.

Paulus, præfectus prætorio 1, 170. Ictus, præfectus præ-
torii 1, 275. dissuadet Alexandro, omnibus dignitatibus
propriis, vestes tribuere 1, 276.

Pauperes variis rebus adjuvit Alexander Imp. 1, 285.
ex ærario publico adjuvantur, si forte Consules fiunt 2,
161 *sq.* pauperibus pecuniæ ab Alexandro Imp. datæ ad
emendos agros, sine usuris 1, 271.

Pavonum linguæ & cerebella 1, 244.

Pausas explere 1, 169. edere in sacris Iſidis 1, 197.

Pax Deum quæsitæ 2, 86.

Pedes sibi osculari passus Maximinus junior 2, 26.

Pentapharmacum 1, 33.

Percussores Gordiani omnes proprio gladio interemti
2, 58.

Peregrinationis studium in Hadriano 1, 19.

Peregrini Senatores quartam partem in Italia possideant
1, 59.

Perennis Pertinacem secedere jubet 1, 121. multa ty-
rannice agit 1, 105. vario artificio multorum divitias ad se
trahit *ibid.* cum filio occisus 1, 106. ejus potentia 1, 105.

Pergulæ magistrales 2, 235.

Perinthus 1, 149.

Peripatetica philosophia 1, 51.

Perjurium plerumque sceleri jungunt perditii homines
1, 211.

Pertinax Imperator 1, 119. unde sic dictus *ibid.* Gram-
maticen professus est *ibid.* Germanicam classem rexit 1,
120. in Senatum lectus *ibid.* Consul designatus *ibid.* consi-
lii de interficiendo Commodo particeps 1, 122. auctore
Læto Imperator factus *ibid.* omnes honores simul recepit
1, 123. Patris patriæ nomen adeptus *ibid.* a populo ama-
tus 1, 131. disciplinæ militaris tenax 1, 121. militantibus
præmia posuit 1, 126. nullius hereditatem adire voluit 1,
124. Rhætias & Noricum vindicavit 1, 120. pecuniæ studuit
1, 121. 129. Agrarius Mergus appellatus 1, 126. Chresto-

I N D E X.

Iogus 1, 130. a militibus interfectus 1, 128. in Deos relatus a Severo 1, 131. 156. Pertinacis nativitas 1, 119. 131. pater libertinus 1, 119. 121. mater in Germania sepulta 1, 120. forma corporis 1, 128 *sq.* divitiæ 1, 121. modestia 1, 124. clementia 1, 127. ætas 1, 131. Pertinaci infidiæ structæ 1, 127. cum severitate æquat Victorinus 2, 106. imitatus Quintillus 2, 147.

Perfæ, ab Odenato repulsi 2, 80. victi fugatique 2, 118. Perfarum reges decem millibus camelorum iter faciunt 1, 253. adorantur 1, 270. quemquam suæ gentis in bello captum servire non sinunt, sed soluto pretio redimunt 1, 299. concubinas thesauris cariores habent 2, 80. Perfarum rex Sapor a Gordiano repellitur 2, 52. Valeriano capto insultat 2, 78. Persis ab Odenato bellum indictum 2, 90.

Perfica Campana 1, 184.

Perfici odores 1, 33. Perficum bellum sub Alexandro Imp. 1, 295. sub Gordiano III ortum 2, 50. a Caro susceptum 2, 244.

Perfius 1, 291.

Pescenniana factio 1, 186.

Pescennina Marcellina 2, 64.

Pescennius Niger a Juliano defecit in Syria 1, 137. a populo ad Urbis præsidium vocatus contra Julianum *ibid.* Imperator appellatus 1, 146 *sq.* ejus liberi 1, 147. 149. ei Alexander comparatur 1, 282.

Pescennius Prineus, Albinus filius 1, 181.

Pestis atrox Romæ grassatur 1, 61. 64. in Babylonia nata 1, 83.

Pestilentia atrox 2, 86. post bellum Gothicum grassari incipit 2, 147.

Petronius Didius Severus, Juliani Imp. pater 1, 133.

Petronius Junior a Severo occisus 1, 153.

Petronius ab Antonino occisus 1, 192.

Peucini 1, 69. a Gothis contra Romanos exciti 2, 142.

Phago 2, 190.

Phalangem sibi fecit Alexander Imperator, ad Alexandri Macedonis imitationem 1, 295.

Phalaris vocatus Maximinus 2, 9.

Pharasmanes 1, 15. 19. Romam venit 1, 44.

Pharus 1, 43.

Philemon grammaticus 2, 25.

Philippei nummi 2, 149. aurei 2, 239. argentei 2, 160. 162. ærei 2, 210.

I N D E X.

- Philippi de filio Alexandro dictum 1, 74.
 Philippici campi 2, 59.
 Philippus Arabs Misitheo præfecto prætorii infidias fruit 2, 54. fit præfectus prætorio *ibid.* Gordiano infidias fruit *ibid.* eidem imperium abrogari facit 2, 55. eumque interficit 2, 56. a Senatu perpetrati sceleris incio Imperator & Augustus appellatus *ibid.* ei demandatur imperium, & quasi tutor Gordiani constituitur 2, 55.
 Philippus Alexandri Imp. nutritor 1, 266.
 Philosophi habitus 1, 50. si aut philosophi imperarent, aut Imperatores philosopharentur, florent civitates 1, 74. philosophis & rhetoribus salaria constituta 1, 46.
 Philosophiæ studium quantum fuerit in Marco 1, 50.
 90. philosophiæ studiis deditus Severus 1, 157.
 Phlegon libertus Hadriani 2, 233. Phlegontis libri 1, 17.
 Phlegon Trallianus 1, 159.
 Phœnices solem Heliogabalum vocant 1, 214.
 Phœnicopteri 1, 244.
 Phœnicem Heliogabalus suis convivis promisit 1, 246.
 Picenum 2, 34. 126.
 Picturam exercuit Heliogabalus 1, 251. Alexander Imp. 1, 276.
 Pietas Marci in defunctos 1, 61.
 Pila olim exercitium juventutis 2, 155. ea lusit Marcus Antoninus 1, 52.
 Pilentum differt a carpento 1, 132.
 Pileus naturalis superstitioni inservit 1, 223.
 Pinarius Valens præfectus prætorio 2, 63.
 Pingendo operam dedit M. Antoninus 1, 52.
 Pipara, mater Salonini 2, 100.
 Piraticum bellum 2, 208.
 Pisitheus 1, 97.
 Piso & Julianus Coss. 1, 111. Piso 1, 171.
 Pisoniana factio 1, 186.
 Pisonianus, dux sub Probo 2, 225.
 Pison XX triginta tyrannorum 2, 122. a Macriano ad opprimendum Valentem missus 2, 83. Valentem interficere conatur 2, 122. in Thessalia imperium sumit *ibid.* a Valente interfectus *ibid.* & 123. Pisoni divini honores senatusconsulto decreti 2, 123. Pisonum familiæ sociari Cicero vult 2, 122.
 Pistores castra sequi prohibiti 1, 172.

I N D E X.

- Pithaulæ 2, 252.
- Pius unde dictus 1, 25. 38. Pii nomen unde Antoninus meruerit 1, 235. iussu Hadriani M. Antoninum adoptat 1, 53. pacem amavit 1, 45. adulatori non credidit 1, 54. cum Marco Numen reipubl. appellatus 1, 160. pro rostris laudatus 1, 56. Pii forma corporis 1, 47. funus & exsequiæ 1, 56. ei magna fuit apud exteros auctoritas 1, 45. Pii nomen Macrino decretum 1, 213.
- apud Placentiam clades a Romanis accepta 2, 168.
- Plætorius Nepos 1, 6. 24.
- Plato 1, 17. 67. 2, 155. ejus dictum Marco semper in ore fuit 1, 74. libros de Republica legit Alexander Imperator 1, 279. Plato poetarum 1, 280.
- Plautillus, focer Albinus 1, 183.
- Plautianus 1, 147. odium Severi incurrit 1, 153. tamen eidem reconciliatus 1, 154. ejus filiam Getæ filio majori junxit uxorem Severus *ibid.* ad sævitiam Severum instigavit, cur 1, 203.
- Plautus 1, 159. 2, 248.
- Plotinæ favor erga Hadr. 1, 6. factio pro Hadr. 1, 7.
- Plumata tunicæ 2, 253.
- Plumbum æri miscere capitale 2, 198.
- Plutarchus 1, 51.
- Pluvia precibus Marci impetrata 1, 71.
- Podagrosi in Ægypto quod agant, habent 2, 234.
- Pœna delationi statuta 1, 124. 145. adulterii 2, 189.
- pœna afficitur illa pars, quæ peccavit 1, 277.
- Poesin amavit Verus Imperator 1, 78.
- Pollio 1, 50. Pollio & Aper Coss. 1, 102. 111. Pollio & Prudens Coss. 1, 111.
- Polyænus 1, 16.
- Pomœrium urbis Romæ ampliare quis possit 2, 169.
- Pompejana domus a Gordiano possessa 2, 32. 35.
- Claudius Pompejanus gener Marci 1, 68. 96. consul dictus 1, 97. 120. imperium recusavit 1, 122. 140.
- Pompejanus, Marci nepos, ab Antonino occisus 1, 191.
- Pompejanus cum Gordiano III consul 2, 50.
- Pompejus 1, 304. cur Magnus dictus 1, 265. ejus res gestæ 2, 208. tumulus 1, 15. Pompejo similis Gordianus II, 2, 47.
- Pompiliana curia 2, 183. 193.
- Pomponius, legum peritissimus 1, 308.

I N D E X.

Pons Hadriani 1, 21. Aureoli 2, 113. pontes Trajani inflaurati 1, 276.

Pontificatus codicillaris factus 1, 294.

Pontifices historiæ scribendæ potestatem habuerunt 2, 191. Pontificis maximi officium ab Imp. peractum 1, 23.

Pontificis de occiso Commodo sententia 1, 118. Pontificibus multum detulit Alexander 1, 272.

Ponticum bellum 2, 207.

apud Pontum cum Scythis pugnatum 2, 93.

Pontus Polemoniachus 2, 169.

contra Popinarios Alexandri Imp. rescriptum 1, 295.

Porcina caro populo Romano gratis distributa 2, 179. 188.

Porphyretica saxa 1, 247. porphyreticum marmor 1, 275. Porphyreticæ porticus 2, 208.

Porphyrii nomen Albino inditum 1, 180.

Portus Cajetanus 1, 43.

Posidippus Medicus 1, 63.

Postumius II triginta tyrannorum 2, 102. in Gallia Imperator fit contra Gallienum 2, 85, 103. Victorinum in confortium imperii assumit 2, 105. auctore Lolliano occiditur 2, 103. Postumio Saloninus educandus traditur a patre 2, 102.

Postumius junior III triginta tyrannorum 2, 104. a patre Cæsar & Augustus appellatus, & cum eodem interemptus *ibid.* Postumii junioris declamationes Quinctiliano insertæ dicuntur *ibid.*

Postumius Severus a Severo Imp. occisus 1, 152.

Postumiorum familia 1, 178.

Potare in alicujus honorem mos 1, 285. potare usque ad quinque pocula, consuetudo a Trajano introducta *ibid.*

Potator Bonofus 2, 238.

Potestas quo contemptibilior, eo securior & diuturnior 1, 271.

Præda ingens in bello Gothico comparata a Claudio 2, 144. prædæ cupiditas causa cladis 2, 146. prædæ spes militum virtutem acuit 2, 170. prædam ab hoste captam Probus forte dividit 2, 213.

Præfecti 1, 45. præfecti prætorii prætorianorum suffragiis facti 1, 135. duo simul 1, 44. tres 1, 107. 139. 147. præfectis prætorio senatoria dignitas addita 1, 271. quare 1, 272. laticlavia missa 1, 271. præfectus prætorio heri non potest, qui Senator est 1, 120. præfectus prætorii Se-

I N D E X.

nator factus 1, 10. præfectus prætorii per annos viginti 1, 44. ex histrione factus 1, 238. præfectis prætorio Princeps osculum dare solitus 1, 51. præfectus Urbi 1, 70. Censuræ non est subjectus 2, 78. præfectus vigilum ex auriga factus 1, 238.

Prænestina via 2, 57. Prænestinus fecessus 1, 68.

Præparare sibi imperium 1, 25.

Præfens iterum Cof. 1, 112.

Præfides bonos in provincia detinuit Antoninus 1, 41. præfidibus provinciarum Alexander semper pro administratione gratias egit, eosque muneribus honoravit 1, 280. 280. jus prætorium datum 2, 218.

Præsumtio imperii 1, 4. præsumtionem adoptionis emendavit Hadr. 1, 6.

Prætexta delapsa caput aperuit Hadr. 1, 27. prætextæ puerilis 1, 102. prætextæ Romanorum Ægyptum ingredi non debet, cur 2, 125. prætextæ usus 1, 287.

Prætextatus & Atticus Cof. 2, 52.

Prætor tutelaris 1, 59.

Prætoriani a Severo ad tribunal vocati 1, 147.

Prætorianæ cohortes exauctoratæ a Severo 1, 156.

Prætorium publicum 2, 187.

Prætorium jus 2, 218.

Præturam Imp. egit in Hetruria 1, 20.

Prandium militare 2, 99.

Præfianis favit Verus Imperator 1, 80. Præfianorum factio in Circensibus 1, 82.

Præfina 2, 25.

Præbyter Christianorum 2, 234.

Præmus appellatus Gordianus II, 2, 45.

Præma, Maximi mater 2, 64.

Præma sententiæ senator 2, 61. 123. 167. 184.

Præmigenia legio XXII in Germania 1, 133.

Præncipus malus, & amici mali, utrum deterius 1, 306. præncipus malus si timetur, vel dissolutus contemnitur, nihil ad audaciam malis, ad spem bonorum bonis promittitur est 2, 85 *sq.* præncipus alias bonus, si vera non cognoscit, male imperat 2, 186. præncipus sanus mori debet, non debilis 1, 35. præncipes malos quid faciat? 2, 185 *sq.* præncipes adhuc pueri magno cum reipubl. detrimento fiunt 2, 195. nemo præncipum est, qui non fama perstringatur 1, 63. præncipum bonorum vitæ in quo differant a vitis

I N D E X.

malorum principum 1, 229. principum familiaritate homines plerumque abutuntur 1, 237. principum libidine imperiorum potentiam minui, ostendit Albinus 1, 187. principum prima cura, ut antecessorem vindicent 2, 200. principes appellati 1, 36. principes juventutis soli tres 1, 102.

Priscianus, reus affectatæ tyrannidis 1, 42.

Privilegia a senatu decreta Gordianorum familiæ 2, 57.

Probatus, Ægyptiorum dux, Timogenis insidiis interemptus 2, 146.

Probiana purpura 1, 287.

Probus, Severi Imp. gener, ejus ad focerum dictum 1, 148.

Probus 2, 207. unde sic dictus 2, 204. a Tacito Cos. designatus 2, 213. ab omni exercitu Imperator electus 2, 202. 204. 215. senatui Imperatorem se factum significat 2, 216. optimis principibus præferendus 2, 204. senatui multa permittit 2, 218. contra Marmaridas in Attica feliciter pugnat 2, 214. contra Germanos profectus, eos multis cladibus afficit 2, 218. Sarmatas contundit 2, 220. Isauriam a latronibus liberat *ibid.* Saturninum imperium sibi vindicare conantem opprimit 2, 222. de Germanis & Blemyis triumphat *ibid.* Proculum & Bonosum imperium sibi vindicare conantes opprimit *ibid.* & 237. 238. bellum Persicum parat, sed in primo conatu, per insidias occiditur a propriis militibus 2, 223. 224. Probi origo & patria 2, 209. adolescentia *ibid.* de Probo principum judicia *ibid.* & 210. 211. 212.

Processio Consulium recenter creatorum in Capitolium ad vota concipienda 1, 241.

Procilla 1, 37.

Proconsulare imperium Pio tributum 1, 40. extra urbem 1, 54.

Proculus Proconsul 1, 50.

Proculus Ictus 1, 308.

Proculus, doctissimus sui temporis vir 2, 125.

Proculus 2, 236. imperium arripiens a Probo opprimitur 2, 222. a Lugdunensibus ad imperium vocatus 2, 237.

Probo victus & occisus *ibid.* Proculi origo 2, 236.

Procurare famem 1, 22.

Procuratores 1, 55. modeste tributa suscipere jussi 1, 41. procurator ærarii majoris 1, 223. vicestimæ hereditatum 1, 238.

I N D E X.

- Prodigia 1, 114.
 Proditor patriæ suæ pœnas luit 2, 170. proditori Maximus gratias egit pro prodicione, postea tamen eum occidit 2, 11. in proditores-epistola Aureliani 2, 170 sq.
 Proelium inter Macrinum & Heliogabalum 1, 215. inter Gallienum & Ingenuum tyrannum 2, 109. inter Aureolum & Macrianum 2, 115. apud Emessam Aureliani cum Zenobia 2, 172. apud Murtium inter Carinum & Diocletianum 2, 251. Macriani cum Gothis 2, 86. Claudii cum Gothis 2, 144. ad Thessalonicam cum Gothis 2, 145. apud Byzantium *ibid.* inter Carpos & Mœsos 2, 73. cum Scythis 2, 93.
 Professores artium risit Hadr. 1, 17. honoravit Hadrian. 1, 18.
 Profiteri filium apud præfectum Urbis mos Romanorum 2, 34.
 Proscriptorum liberis duodecima bonorum concessa 1, 19. proscriptis bona reddita 1, 98.
 Protogenes 1, 233.
 Provinciarum libri a Titiano scripti 2, 25. provincias commendat Prisco Trajanus 1, 6.
 Prudens & Pollio Coff. 1, 111.
 Psamatossiris a Trajano Parthis rex datus 1, 7.
 Psittacis & fasianis leones pavit Heliogabalus 1, 245. psittacorum capita comesta 1, 244.
 Ptolemæus Evergetes 1, 194. Ptolemæi lorica aurea usi 2, 27. e Ptolemæorum gente se jactat Zenobia 2, 130.
 Ptolemæis urbs a Probo capta 2, 221.
 Publicanorum iniquitas impedita 1, 60.
 Publicatio bonorum 1, 42.
 Publius Florianus tribunus 1, 134.
 Publius Helvius Pertinax 1, 119.
 Puellæ alimentariæ 1, 43. Faustinianæ *ibid.* & 73. 301. puellæ in triumpho vectæ 1, 61. puellæ & pueri Mamæani 1, 301.
 Puer biceps 1, 44. pueris ac puellis alimenta detulit Trajanus 1, 9.
 Punica bella 1, 68. 2, 207. 241.
 Purpura Alexandrina 1, 287. Probianæ *ibid.* Maura 2, 149. Succubitana *ibid.* Indica 2, 175. purpuram sine auro Cæsares gestare soliti 1, 177.
 Pyramides in Ægypto inspexit Severus 1, 156.

I N D E X.

Pyrrichæ militares 1, 20.
Pyrrhus rex Epirotarum 2, 241.

Q.

Quadi 1, 62. 69. 2, 211. e Pannoniis pulsi 1, 64.
 Quadratus Cos. 1, 5.
 Quadratus Parthici belli scriptor 1, 84. 88.
 Quadratus & Lucilla de Commodo interficiendo consilium ineunt 1, 104. Quadratus interfectus *ibid.*
 Quadrigæ camelorum 1, 246. elephantorum *ibid.* Gordiano decretæ 2, 53.
 Quadruplatores 1, 59. extincti 1, 42. severe puniti 2, 182.
 Quæstionem de servis ob necem domini promiscue haberi vetuit Hadr. 1, 20.
 Quartarii 1, 286.
 Quietus XIII triginta tyrannorum 2, 116. Macriani filius cum patre Imperator factus 2, 114. 116. occiditur 2, 84. 117. 118.
 Quintilianus declamator acutissimus 2, 104.
 Quindecimviri 1, 272.
 Quindecimviratus codicillaris factus 1, 294.
 Quinquennalis 1, 20. quinquennale certamen 1, 28.
 Quirinalis collis 1, 232.
 Quirites appellati milites 1, 297. 298.
 Quintillus Divi Claudii frater 2, 145. 148. septima decima die imperii ob severitatem a militibus interfectus 2, 147. duos reliquit liberos 2, 148.
 Quintiliorum domus extincta 1, 104.
 Quintilius Marcellus 1, 308.
 Quintus Æmilius Lætus, præfectus prætorio, Commodi interficiendi consilium inivit 1, 115.
 Quintus Ancarius 2, 162.
 Quintus Coriolanus 1, 174.

R.

Ragonius Celfus 1, 166.
 Ragonius Clarus, præfectus Illyrici & Galliarum 2, 120.
 Rationes publicas diligenter complexus Hadr. 1, 22. rationes provincialium & vectigalium 1, 43.
 Ravenna 2, 21. apud Ravennam Maximus contra Ma-

I N D E X.

ximinum bellum parat 2, 68. Ravennam caput Maximini perlatum est 2, 68.

Reditus provinciales 1, 12.

Refutare honores 1, 41.

Regesta scribarum porticus Porphyreticæ 2, 208.

Regillianus IX triginta tyrannorum 2, 110. in Illyrico Imperator contra Gallienum salutat 2, 110 *sq.* a militibus occisus 2, 110.

Regillus 1, 107.

Regii servi 1, 24. regium fedile *ibid.* regius mos 1, 13.

Relegati ab Antonino revocati 1, 191.

Religione Roma munita per Numam 2, 241.

Reliqua remittit Hadrianus 1, 9.

Reliquiæ Hadriani Romam pervectæ 1, 40.

Remedia tertianis quartanisque collo appendere *ncfas* 1, 193.

Remus lupæ uberibus inhærens 1, 143.

Repetundarum damnatorum liberis bona paterna restituta 1, 46.

de Republica libri Platonis 1, 279. Ciceronis *ibid.*

Respublica populi res, non Imp. propria 1, 10. respublikas fato regi Romanæ exemplo demonstratur 2, 240 *sqq.*

Rescripta principum tollere voluit Macrinus & cur 1, 217. rescriptum Alexandri de loco publico a Christianis occupato 1, 295.

Retianus 1, 194.

Reorum puniendorum mos sub Antonino 1, 71.

Reverendus 2, 51.

Rex regum Belfolus 2, 79. rex Illyrici vocatus Carinus 2, 250. rex sacrorum, censorum potestati non est subiectus 2, 78.

Rhætia 1, 56. 120.

Rhenus 2, 64.

Rhetoribus & philosophis salaria constituta 1, 46.

Rhinoceros 1, 250. 2, 58.

Rimethalces 1, 45.

Riparienses 2, 182.

Ritus peregrini impleti 1, 61.

Robur corporis fere incredibile Marii 2, 108.

Roma a Romulo condita 2, 241. a Gallis capta & incensa *ibid.* mortalitatis mala sentit *ibid.* lustrata 1, 61. Romæ pomœrium ampliare quis possit 2, 169. Romæ magni-

I N D E X.

tudo unde æstimata ab Heliogabalo 1, 249. Romam Commodus incendi iussit 1, 114.

Romana mœnia dilatata 2, 169. Romanæ reipubl. ortus, incrementa & vicissitudines 2, 241 *sq.* Romani imperii viribus Commodus helluatur 1, 103. Romanum imperium Senatu adhuc summam potestatem tenente potentissimum fuisse, Albinus demonstrat 1, 187. Romanum imperium non hereditarium 2, 196. 202. Romanus populus unius fundi cultor ab Heliogabalo appellatus 1, 244.

Romani a Marcomannis cladem accipiunt 2, 168.

Romuleus mons 2, 98.

Romulus 1, 159. in terris non amplius apparuit 1, 102. Romæ conditor 2, 241. lupæ uberibus inhærens 1, 143. post Romulum interregnum Romæ fuit 2, 191.

Rosæ Mediolanenses 2, 251.

Rostrata domus Cn. Pompeji 2, 33.

Roxolani 1, 69. 2, 110. triumpho ducti 2, 178. Roxolanorum tumultus 1, 8. rex *ibid.*

Rufus & Orphitus Coss. 1, 111.

Rufus Celsus 2, 229.

Rupilia Faustina 1, 49.

Rupilius Bonus *ibid.*

Rutilius vocatus Gordianus I, 2, 34.

S.

Saba dux Palmyrenorum contra Ægyptios 2, 146.

Sabatia vada 1, 126. 129.

Sabina, uxor Hadriani 1, 3. defuncta 1, 24.

Sabinianus contra Gordianum III in Africa insurgit; sed mox opprimitur 2, 49.

Sabinus, vir consularis, mire servatus 1, 241.

Sabinus, præfectus Uris, interfectus 2, 15.

Sabinus & Venustus Coss. 2, 41.

Fulvius Sabinus, prætor Urbanus 2, 166.

Sacerdos femina 1, 39. sacerdotes undique acciti 1, 61. sacerdotes Antoniniani 1, 66. sacerdotum collegium 1, 102.

Sacra Romana 1, 23. Eleusinia 1, 270. sacra violata Se-leucixæ, non impune 1, 84. sacra populi Romani profanavit Heliogabalus 1, 233. Mithriaca 1, 109. Isis *ibid.* Serapidis 1, 70.

Sacra via 2, 98.

I N D E X.

- Sacrificium Jovi Salutari factum 2, 86.
 Sacrorum omnium cultus templo Heliogabali inferre voluit Heliogabalus Imp. 1, 231. sacrorum rex, censuræ non est subjectus 2, 78.
 Sacrum penetrale, i. e. palladium 1, 233.
 Sagati milites in Italia sub Marco nunquam fuerunt 1, 73.
 Sagittarii contra Germanos multum valent 2, 12.
 Sagmarius equus 1, 232. 2, 158.
 Sagochlamydes 2, 149.
 Sagum trabeatum 2, 87.
 Sagulum imperiale 2, 130.
 Salambo 1, 234.
 Salaria otiosis subtracta 1, 43. constituta rhetoribus & philosophis 1, 46. affessoribus 1, 170. 292. quibus instituta ab Alexandro Imper. 1, 290. qualia dari solita a Romanis 2, 150. salarium ducibus aliisque in militari officio constitutis, quale dari solitum 2, 149. 150. salarium Probo adhuc tribuno a Valeriano constitutum 2, 210.
 Salentinus rex 1, 49.
 Saliare carmen 1, 68.
 Saliatus 1, 52.
 Salii Caracallo dati 1, 198. Saliorum collegium 1, 52.
 Sallustius 1, 17. 160. 2, 154. 207. 232. Catonem & Cæsarem comparat 2, 66. scriptor disertissimus 2, 208.
 Sallustii horti 2, 189.
 Salonæ civitas 2, 98.
 Salonina, mater Salonini 2, 100.
 Saloninus, Gallieni filius, Valeriani nepos 2, 98. unde sic dictus *ibid.* & 100. Postumio educandus traditur a patre 2, 102.
 Salonianiani trientes 2, 152.
 Salpistræ 2, 252.
 Salvius Julianus 1, 19. 103. 133. interfectus 1, 104. ejus filium ad impudicitiam tentavit Commodus Antonin. 1, 103.
 Salvius Valens, jurisperitus 1, 47.
 Salutare principem non licuit 1, 260. salutare principem prohibitus furti sibi conscius 1, 270.
 Salutari Jovi sacrificium factum 2, 86.
 Salutatio Proconsulis 1, 39.
 Samaritæ 2, 233. Serapin in Ægypto adorant *ibid.* Samaritarum religionem in templum Heliogabali introducere voluit Heliogabalus Imp. 1, 231.

I N D E X.

- Sambucæ in conviviis exhibitæ 1, 27.
 Sammonicus Serenus ab Antonino interfectus 1, 192.
 Samnium 2, 126.
 Sampso Proculi uxor, maritum ad fuscipiendum impe-
 rium adhortatur 2, 236.
 Sanctissimus, titulus imperatorius 2, 74. 78.
 Sanctus homo 1, 37. sanctum nomen 1, 160.
 Sandarion a Palmyrenis occisus 2, 176.
 Sandix Indica 2, 175.
 Sanguinarius Macrinus 1, 216.
 Sapor Perfarum rex a Gordiano repellitur 2, 52. Vale-
 rianum Imperatorem, captum in angustiis, ferviliter tractat
 2, 78. a multis regibus admonetur, ut Valerianum dimit-
 tat 2, 79. 80. ab Odenato victus, fugatus & impediten-
 tis exutus 2, 118. 131. Saponi, regi Perfarum, se adjungit
 Cyriades 2, 102.
 Sarabdena oraria 2, 152.
 Saraceni 1, 170. 2, 131. 161. 184. 230. ab Aureliano
 in triumpho ducti 2, 178.
 Sardinia 1, 143.
 Sardinienſis quæſtura *ibid.*
 Sardus equus 2, 231.
 Sarmatæ 1, 69. e Pannoniis expulſi 1, 64. a Maximo
 contuſi 2, 64. ab Aureliano victi 2, 166. a Probo contuſi
 2, 220. inſigni clade afficiuntur a Caro 2, 246. in trium-
 pho ducti 2, 178. Sarmatarum & Roxolanorum tumultus
 1, 8.
 Sarmatici arcus 2, 111. ludi 2, 252.
 Sarmaticus appellatus Antoninus Caracallus 1, 205. Au-
 relianus 2, 176.
 Satrapæ Parthorum 1, 194. Perfarum capti & Romani
 miſſi ab Odenato 2, 90.
 Saturnalia 1, 18.
 Saturnalia 1, 83. 284.
 Saturninus cum Gallieno Coſ. 2, 90. XXII triginta ty-
 rannorum 2, 89. 125. deſcribitur 2, 125. delatum a mi-
 litibus imperium fuſcipit, & ab iſdem ob ſeveritatem oc-
 ciditur *ibid.*
 Saxa rubra 1, 149.
 Scævola 1, 195. juris peritus 1, 60.
 Scaurinus, Scaurini filius 1, 259.
 Scaurus grammaticus 1, 78.

I N D E X.

Scillæ 1, 244.

Scipio 1, 159. Publius Scipio Africanus 2, 208. Lucius & Nasica *ibid.* Asiaticus 2, 47. Scipio appellatus Gordianus 1, 2, 35. Scipionis dictum memorabile 1, 45. Scipioni Asiatico similis Gordianus III, 2, 47. Scipionem se appellavit Heliogabalus, cur 1, 248. de Scipione Ennii dictum 2, 143. Ciceronis 2, 139. Scipiones, de iisque Nigri iudicium 1, 174. Scipionibus comparatur Aurelianus 2, 159.

Scipio Consulis 2, 163.

Sciro vocatus Maximinus 2, 9.

Scriba pontificum 1, 213. scribarum porticus Porphyreticæ regeſta 2, 208.

Scriniolorum magistri 1, 32. 275.

Scrinium gerentes 1, 279.

Scriptores, qui facta alicujus describunt, pro ingenio suo magnas modo, modo exiguas virtutes fingunt 2, 207.

Sorta meritoria intra urbem stare prohibita 2, 198.

Scupi, urbs in Mœſia 2, 111.

Scutum solidius jactare 1, 34.

Scythæ Bithyniam invadunt 2, 85. pars Gothorum Aſiam vaſtant 2, 86. Cappadociam invadunt 2, 90. navibus Heraclæam perveniunt 2, 92. a Martiano duce varia fortuna agitata 2, 93. per Euxinum, Iltrum ingrediuntur *ibid.* a Byzantiis ducibus victi *ibid.* a Dexippo, Athenienſium duce, victi *ibid.* Cretam & Cyprum vaſtant 2, 147. Scytharum rex Arguntis provincias imperii Romani vaſtat 2, 56.

Scythica vehicula 2, 14. Scythicum bellum 2, 73.

Secretorum notarius 2, 180.

Seculares ludi 2, 58.

Secundæ ſententiæ eſſe 1, 10.

Sederi in equis & vehiculis, vetitum 1, 70.

Seditio militum orta Romæ, quomodo compreſſa 1, 148. in caſtris Alexandri 1, 297. in Gallia 1, 302. Romæ 2, 67. quomodo ſedata *ibid.* ob Gallieni cædem inter milites 2, 95. in Ægypto levi ex cauſa 2, 124. per conniventiam ſeditio 1, 299. ſeditiones ab Antonino Pio quomodo compreſſæ 1, 47. ſeditiones in Britannia ſedatæ 1, 121. ſeditiones multas perpeſſus dicitur Pertinax *ibid.*

Seditioſa legio exauctorata 1, 298.

Sejus Fulcianus 1, 51.

Soleucia 2, 230. a Caſſio expugnata 1, 84.

I N D E X.

Sella regia Parthis erepta 1, 45. in sella imperatoria privato sedere nefas 1, 143. sella vehi 1, 232.

Semiamira filia Mæsæ, mater Heliogabali 1, 214. Bassiano stupro cognita, quo Heliogabalus natus est 1, 230. omnia in republica potest *ibid.* cum filio interfecta 1, 243.

Semiamirica senatusconsulta 1, 232.

Semiramis 2, 129.

Semiles aurei 1, 286.

Senaculum mulierum constitutum 1, 232. restituere voluit Aurelianus 2, 189.

Senator populi Romani 1, 3. ne senator tempore principatus sui occideretur, Marcus petit 1, 72. 95. 98. senator non potest fieri præfectus prætorio 1, 120. senatorem nunquam nisi ex Senatus sententia se puniturum jurat Hadr. 1, 9. senatorem se sciente non occisum, Marcus in Capitolio iuravit 1, 75. senatorem inconsulto senatu Imperatori occidere senatusconsulto prohibitum 1, 148. senatores pauperes 1, 58. multi indicta causa trucidati 1, 106. senatorum suffragio creati 1, 270. usuras accipere prohibiti 1, 275. senatorum seminarium 1, 270.

Senatoriæ professionis patrimonium explet Hadrianus 1, 9.

Senatus legitimus 1, 10. Senatus de eligendo Imperatore cum militibus contendit 2, 183. 191 *sq.* Senatus Urbe decedere iussus, quare 1, 241. Senatus fastigium valde extulit Hadr. 1, 10. Senatui Romano multa a Tacito concessa 2, 200. 205. 206. jus appellandi Principem concessum 2, 205. 206. ad Senatum appellare a iudicibus magnis licuit 2, 218. a Senatu Imperatores electi militibus non placent 2, 193. Senatu adhuc summam rerum tenente res Romana maxime aucta fuit 1, 187.

Senatusconsultum de ordine prætorum 1, 124. auctore Severo factum, ne liceret Imperatori, inconsulto Senatu occidere Senatorem 1, 148. quo Maximinus hostis reipubl. per omnes provincias est renuntiatus 2, 15. quo Gordiani Imperatores a Senatu sunt confirmati, & Maximini hostes reipubl. declarati 2, 39. quo Valerianus Cenfor factus est 2, 77. quo Pisoni statuæ & divini honores decreti sunt 2, 123. de inspiciendis libris Sibyllinis factum 2, 166 *sq.* senatusconsulta tacita quid sint, & quando eorum usus fuerit 2, 40. senatusconsulta in libris elephantinis perscribi solita 2, 197. senatusconsulta Semiamirica 1, 232.

I N D E X.

- Senes a militia immunes 2, 54. sene nemo melius imperat 2, 194.
 de Sepeliendis mortuis, & sepulcro condendo Antoninorum constitutio 1, 61.
 Sepes muralis 1, 14.
 Sepulchriarius 1, 251.
 Septa 1, 20.
 Septem convivium, novem convitium 1, 81.
 September mensis appellatus ex decreto Senatus Antoninus 1, 45. Hercules 1, 111. Tacitus 2, 201.
 Septicius Clarus præfectus Hadr. 1, 11. 13.
 Septimius Arabinus 1, 269.
 Septimius vitarum scriptor 1, 294. vitam Alexandri Imp: diligenter persecutus est 1, 269.
 Septimius Severus, Severi Imp. affinis 1, 142. 162.
 Septizonium 1, 158. 162. 205.
 Sepulcra equis & canibus constituta 1, 22. sepulcra honorata 1, 51. sepulcrum Hadriani 1, 43. Severi 1, 205.
 Sequani 1, 70.
 Serapammon 2, 51.
 Serapis Deus 1, 156. Serapidis sacra 1, 70. templum ornat Alexander 1, 275. Serapin Christiani, Judæi & omnes fere Ægyptum incolentes adorant 2, 233 sq.
 Serapio rhetor 1, 259.
 Serenus Sammonicus, & ejus libri 1, 204. 2, 45. ab Alexandro Imp. dilectus 1, 279. præceptor Gordiani II 2, 45.
 Serenitas, titulus, quo Imperatores alloqui mos fuit 1, 219.
 Seres 2, 184.
 Sergius Lustralis a Severo occisus 1, 152.
 Sericum pretio æquatum auro 2, 187.
 Serpentes in populum ad ludos convenientem emisit Heliogabalus 1, 246.
 Sertorianum bellum 2, 208.
 Servianus 1, 3. 4. 16. successor destinatus ab Hadr. 1, 24. mori coactus *ibid.* & 26. Serviani consulatus tertius 1, 10.
 Servianus Cos. 2, 233.
 Servile bellum in Sicilia ortum 2, 85.
 Servilius Silanus occisus 1, 107.
 Servi a Marco ad militiam parati 1, 68. in judiciis pu-

I N D E X.

blicis auditi 2, 189. fervi urbani 2, 199. fervorum manu-
 missioni lex Caninia modum ponit *ibid.* servos a dominis
 occidi vetuit Hadr. 1, 20. in dominorum capita interrogari
 etiam in causis majestatis nefas 2, 198. non ab omnibus
 servis quæstionem haberi, si dominus in domo interentus
 esset, præcipit Hadr. 1, 20. servus inter senatores ambulans
 coercitus 1, 22. in libertatem se vindicare volens, injuste
 poenas luit 1, 127. fugitivus punitus 1, 217. ad unius
 servi testimonium multos milites occidi præceperat Pertinax 1, 127.

Sestertia 2, 239.

Severitas Cassii 1, 90 *sq.* Opilii Macrini 1, 216 *sq.* Alexandri Imperatoris 1, 298.

Severus 1, 142. Africa oriundus *ibid.* Apollinis Delphici
 judicio reipubl. obtenturus 1, 170 *sq.* græcis latinisque
 literis eruditissimus 1, 142. studiorum causa Athenas pro-
 fectus 1, 144. Matheos peritissimus *ibid.* philosophiæ stu-
 diis deditus 1, 157. adulterii causam dixit & absolutus est
 1, 143. quid in electione sponsæ potissimum requisiverit
 1, 144. a Juliano defecit in Illyrico 1, 137. Imperator
 appellatus 1, 140. 145. 176. hostis reipubl. renuntiatus
 1, 137. consortium Juliani in imperio recusat, quare 1,
 139. contra Albinum feliciter pugnat 1, 151. cum Nigro
 apud Cyzicum configit, eumque interimitt 1, 149. Sena-
 tui adventus sui rationem reddidit 1, 148. de sorore sua
 erubuit 1, 155. Juliani decreta aboleri voluit, sed non ob-
 tinuit 1, 156. Marcum Antoninum maxime coluit 1, 158.
 in Marci familiam transire voluit 1, 151. Commodum in-
 ter Deos retulit 1, 115. 152. in legendis magistratibus di-
 ligens 1, 178. instauravit ædes publicas 1, 162. ad Par-
 thicum bellum profectus 1, 154. Ctesiphontem occupat 1,
 155. Arabicus, Adiabenicus, & Parthicus appellatus 1, 150.
 Britannicus 1, 157. Pertinacis nomen accepit 1, 131. 148.
 156. Pertinacem funebri laudatione ornavit 1, 131. omen
 cum nomine habuit 1, 154. dictus Marius 1, 169. Sulla
 Punicus *ibid.* Eboraci in Britannia mortuus 1, 158. inter
 divos relatus *ibid.* Severi forma corporis *ibid.* ejus affinis
 Septimius Severus 1, 142. honores gesti 1, 143. epistola
 ad Albinum amicitiae plena, sed insidiosa 1, 186. duces
 ab Albinianis victi 1, 151. ingressus Romæ terribilis 1,
 138. 147. res gestæ 1, 157. crudelitas 1, 152. 156. 169. di-
 ctum memorabile 1, 157. somnium 1, 160. ultima verba

I N D E X.

1, 162. ætas 1, 168. opera 1, 158. 161. porticus 1, 160.
reliquiæ Antoninorum sepulcro illatæ 1, 162. Severo im-
perium a Mathematico promissum 1, 144. imperium cum
Juliano decernitur 1, 139. 146.

Severianæ thermæ 1, 158. 160.

Severus Alexander 1, 256.

Severus Archontius 2, 229.

Severus Aurelianus 1, 169.

Severus Clarissimus, miles 1, 134.

Severus Commodi frater Cæsar appellatus 1, 102.

Severus, patruus Severi Imperatoris 1, 142.

Severus & Vitellius Coss. 1, 202.

Sevir 1, 54.

Sevirales ludi *ibid.*

Sextilius Lateranus 1, 79.

Sextus 1, 78.

Sextus Chæronensis, Plutarchi nepos 1, 51.

Sextus Condiani filius 1, 104.

Sibyllini libri inspecti ob terræ motum 2, 52. 86. 166.

168. Præbi imperium promiserunt 2, 204. Sibyllini versus
1, 4.

Siccenses 2, 130.

Sicila vicus in Gallia 1, 302.

Sicilia locus in palatio 1, 128.

in Sicilia fervile bellum ortum 2, 85.

Sicobotes 1, 69.

Siculi equi 2, 33.

Sidon 2, 253.

Sigillaricius anulus 2, 190.

Sigillaritia 1, 18.

Sigillata tentoria 2, 119.

Sigipedes a Gothiis contra Romanos exciti 2, 142.

Signa prætorianis ademta Severo præferuntur supina 1,

147. signum Æquanimitatis Tribuno datum 1, 55.

Silva exhibitæ a Gordiano magnificentissime 2, 33. sil-
væ a Probo exhibitæ 2, 223.

Silvinus rhetor occisus 1, 241.

Simia sui temporis, quis 2, 25.

Similis, præfectus Hadr. 1, 11.

Simulacrum Dianæ ab Oreste multis in locis positum 1,

234.

Simulatio Macrini 1, 211.

Scriptt. H. A. Vol. II.

Z

I N D E X.

- Singiliones Dalmatenfes 2, 152.
 Sinon 2, 153.
 Sirmium 2, 13. 155. urbs in Illyrico 2, 222. civitas Pannoniæ 2, 209.
 Sodales Hadriano constituti 1, 28. Antoniniani 1, 48. 63. 66. 198. Aureliani 1, 56. Alexandrini 1, 305.
 Soderidas medicus 1, 96.
 Sol a Phœnicibus Heliogabalus appellatur 1, 214. folis eclipsis ingens 2, 49. templum ab Aureliano consecratum 2, 153. 172. 179. 182. sacerdos mater Aureliani Imperatoris 2, 155. folis ortus in Ætna visus 1, 14. foli consecratus Colossus 1, 21.
 Solium oceani 1, 274.
 Somnia Hadriani 1, 28. somnium mulieris de valetudine Hadriani 1, 26. Anton. Pii 1, 39. Veri 1, 53. Faustinae 1, 101. Severi 1, 160. Mammææ gravidæ Alexandro 1, 266.
 Sorte prædam dividit Probus 2, 213. fortes convivales 1, 245. Virgilianæ 1, 4. 267. fortes Claudio de se suisque multa promittunt 1, 145.
 Fabius Sossianus 2, 229.
 Sosibes 1, 69.
 Sossius Pappus 1, 6.
 Spartacus 2, 10.
 Species imperatoris superflue venditæ 1, 43.
 Spectacula Probi magnifica 2, 223. theatralia 1, 291.
 Speculum incantatorium, quo futura prævideri possunt 1, 139.
 Sponsalia dissoluta 1, 54.
 Sponsalitiæ arrhæ 2, 25.
 Sponsio adoptionis 1, 6.
 Spatha Hadriani 1, 12.
 Statii libri Achilleidos 2, 32.
 Statilius Corfulenus 1, 186.
 Statius Priscus 1, 57. 83.
 Statius Valens vitarum scriptor 1, 294.
 Statua Numeriano ob eloquentiam posita 2, 247. Frontoni 1, 50. Calpurniæ in templo Veneris 2, 135. statuæ patri & matri Pii decretæ 1, 41. Junio Rustico postulata 1, 51. Marci Antonini 1, 66. Pisoni decretæ 2, 123. pestilentia absumtis collocatæ 1, 61. iis positæ, qui in Germanico bello interierunt 1, 70. Commodi dejectæ 1, 123. colosseæ 1, 35. palmatæ 2, 140.

I N D E X.

de Statu defunctorum perquirendo, constitutio M. Antonini 1, 58.

Stella crinita 1, 44. primæ magnitudinis interdiu visa 1, 266. stellæ interdiu visæ 1, 130.

Sellaturæ pœna constituta ab Alexandro 1, 268.

Stilio philosophus 1, 259.

Stoici *ibid.*

Stoica disciplina 1, 51.

Lucius Stilo 1, 153.

Strangulare captivos mos Romæ 2, 124.

Stringere fibulas 1, 12.

Struthiones miniati 2, 33.

Struthocamelus 1, 250.

Studia M. Antonini 1, 51 *sq.*

Stuprum atrociter punitum 1, 217. ob stuprum occisus Victorinus tyrannus 2, 106.

Subarmalis 2, 149. 163.

Subscripsit libellis pluribus una forma Commodus Imp. 1, 112.

Succefforem suum nemo occidit 1, 89. de succeffore Severi Apollinis responsum 1, 171.

de Successionibus filiorum pro parte materna constitutio Marci 1, 59.

Succubitanum municipium 1, 49. Succubitana purpura 2, 149.

Suetonius Tranquillus 1, 13. 109. 2, 63. de eo iudicium Vopisci 2, 208. 228.

Suetonius Optatianus scriptor 2, 200.

Suevi 1, 69. ab Aureliano victi 1, 160. in triumpho ducti 2, 178.

Sulla Punicus, dictus Severus Imperator 1, 169.

Sulla ab Antonino Caracallo semper laudatus 1, 190. eum Antoninus imitari voluit 1, 192.

Claudius Sulpicianus 1, 153.

Sulpicianus, præfectus Urbi 1, 135. Imperator appellari voluit 1, 134.

Sulpicius Alexandri Imp. focer 1, 271.

Sulpicius Apollinaris 1, 119.

Sulpicius vicus 1, 242.

Sulpitius Canus a Severo occisus 1, 153.

Sulpitius Crassus proconsul occisus 1, 108.

Sumtus muneribus gladiatoriiis instituti 1, 47. ad opera

I N D E X.

- publica constituti 1, 126. sumtibus gladiatorii muneris modus impositus 1, 74. imperatoris modus inpositus 1, 126.
- Supellex Commodi auctione vendita 1, 125.
- Supplicatio pro Antonini Caracalli nomine celebrata 1, 222. supplicationes a fenatu decretæ post devictum Maximum 2, 23.
- Supplicium Mezentii 1, 217. atrox 1, 216 *sq.* militis, qui cum hospitis uxore adulterium commisit 2, 158. supplicii genus, inventum a Cassio 1, 91. suppliciorum varia genera a Macrino usurpata 1, 216 *sq.*
- Suppositoriæ cellæ 2, 251.
- Sura suffragatur Hadriano 1, 5.
- Sura Petronius occisus 1, 107.
- Suspectus imperio Laberius Maximus 1, 7.
- Sybaritæ 1, 252.
- Sybariticus missus *ibid.*
- Sylvani templum 2, 204.
- Syngraphas debitorum fiscalium incendit Hadrianus 1, 9.
- Synnades columnæ 2, 57.
- Syria 1, 56. in Syriam proficisci Marcus vult 1, 57. Syriam a Phœnice separare voluit Hadr. 1, 15. Verus Imp. invitus relinquit 1, 83. ibi ponit barbam *ibid.*
- Syri Verum Imp. risui habuerunt 1, 83. raro fidem ferunt 2, 176. latrones infestant Aureliani exercitum 2, 173.
- Syrma 2, 253.
- Syrus haberi Alexander Imp. noluit 1, 219.

T.

- Tabularii publici per provincias instituti 1, 58.
- Tacenda sunt secreta bellorum 1, 291.
- Cornelius Tacitus historicus 2, 154. scriptor disertissimus 2, 208. eum in omnibus bibliothecis poni iussit Tacitus 2, 198.
- Tacitus 2, 191. ex fenatusconsulto Imperator fit 2, 184. 193. imperium ob senectutem recusat, sed frustra 2, 194. fenatui multa concedit 2, 200. 205 *sq.* Probum Cos. designat 2, 213. insidiis interemptus 2, 201.
- Tacitus appellatus September mensis 2, 201.
- Taprobana 2, 203.
- Taprobanis præsidem vaticinantur haruspices 2, 203.
- Tarquinius Superbus 2, 241.
- Tarracinensis portus 1, 43. provincia 1, 140.

I N D E X.

- Tarracone hiemavit Hadrian. 1, 14.
 Tarrutenus Paternus. præfectus prætorio sub Commodo
 1, 104. a Commodo occisus *ibid.*
 Tarfus 2, 202.
 Tattus Cyrillus 2, 3.
 Tattus Maximus, præfectus prætorii 1, 44.
 Tauroboliari 1, 234.
 Tauroscythæ Olbiopolitis obsides dederunt 1, 45. Ro-
 manis contra Persas auxilia promittunt 2, 80.
 Taurus marmoreus inter omnia imperii 1, 39.
 Taurus mons 1, 72. 199.
 Tausius Pertinacem primus hasta petiit 1, 128.
 Telephus Grammaticus Græcus 1, 78.
 Tempe 1, 27.
 Tempia Hadriani 1, 290. templum Agrippæ 1, 43. Alex-
 andri Magni 1, 260. Apollinis 2, 141. Castorum 2, 77.
 Concordiæ 2, 60. in quo Senatus convenire solet 1, 261.
 Dianæ 1, 234. Dianæ Ephesiæ spoliatum & incensum 2,
 87. Divi Pii 1, 192. Hadriani 1, 43. Heliogabali Romæ
 constitutum 1, 230. 231. Herculis 2, 117. Herculis Fun-
 dani 2, 204. Isis Metellinum 2, 127. Marci Antonini 1,
 66. Prænestinæ 1, 260. Sylvani 2, 204. Solis, ab Aurelia-
 no consecratum 2, 153. 172. 179. 182. Veneris 2, 135.
 Veneris Calvæ 2, 29. pro sepulcro constitutum 1, 28.
 Terentius 1, 159.
 Terentius Gentianus 1, 24.
 Terræ motus 1, 44. vehemens sub imperio Gordiani III
 2, 51. atrox 2, 86.
 Tertullus 1, 75.
 Testamentum Hadriani 1, 26. testamenta non prius, quam
 alio perfecto testamento, rumpi debere, Pertinax consti-
 tuit 1, 124.
 Testationes ferre 1, 58.
 Testimonio unius servi fides habita 1, 127. testimonium
 falsum quomodo punitum ab Alexandro 1, 270.
 Testis senatusconsulti conficiendi 1, 232.
 Tetracharmacum Hadriani 1, 22. 33. 279.
 Tetricus senior XXIII triginta tyrannorum 2, 126. Vi-
 ctorinæ opera Imperator factus 2, 105. 126. Aureliano dedi-
 tur, & in triumpho ducitur 2, 126. 177. 178. ab Aureliano
 in gratiam receptus, & corrector Italiæ factus 2, 126. Luca-
 niæ corrector factus 2, 182.

I N D E X.

- Tetricus junior XXIV triginta tyrannorum 2, 127.
 Cæsar appellatus *ibid.*
 Tetricorum domus *ibid.*
 Theatralia spectacula 1, 291.
 Thebæorum rex 1, 174.
 Thebaicum marmor *ibid.*
 Thebaidem totam peragravit Æmilianus 2, 124.
 Theoclia Alexandri Imperatoris soror 2, 26.
 Theoclius scriptor 2, 157.
 Theodotus contra Postumium proficiscitur 2, 85. Æmilianum capit & ad Gallienum mittit 2, 84 *sq.* 124. 128. cum fascibus consularibus Alexandriam ingredi prohibitus 2, 124. ejus frater Caufioleus 2, 128.
 Thermæ Antonini Caracalli tantæ artis, ut illas imitari nemo posset 1, 196. Titianæ 2, 61. Diocletianæ 2, 123. 208. thermis frequenter usus est Severus 1, 289.
 Thermopylæ 2, 151.
 Therfites 2, 153.
 de Thefauris Hadriani constitutio 1, 19. thesauri reperti inventoribus ab Alexandro tributis 1, 292. thesaurorum custos 2, 84.
 Thessaliam concessit Piso 2, 122.
 Thessalonica obsessa 2, 86. Thessalonicam Gothi obsident, ubi & prælium cum iis commissum 2, 145.
 Thessalicus appellatus Valens 2, 122. Piso 2, 83.
 apud Thessalonicenses pugnatum 2, 145.
 Thracia 1, 149. frumentis abundat 2, 121. occupatis Thraciis Gothi Macedoniam vastant 2, 86. in Thraciis barbaros vicit Aurelianus 2, 170.
 Thrasybulus mathematicus 1, 304.
 Threcica lingua 2, 4.
 Threciscus 2, 5.
 apud Thyanaeos canem se relicturnum negarat Aurelianus 2, 170.
 Thyncanius 2, 42.
 Tiberiana domus 1, 45. 54. 78. 2, 208.
 Junius Tiberianus 2, 153 *sq.*
 Tiberis inundatio 1, 44. insigne detrimentum Romæ dedit 1, 56.
 Tiberinus appellatus Heliogabalus post mortem 1, 242.
 Tiberius ab Antonino Caracallo semper laudatus 1, 190.
 Tiburtina villa 1, 27.

I N D E X.

- Tichobates exhibitus 2, 252.
 Tigidius 1, 104.
 Timogenes Probatum infidiis interimit 2, 146.
 Timolaus XXVII triginta tyrannorum 2, 93. 118. 129.
 ab Aureliano in triumpho ductus 2, 126.
 Titianus 1, 16.
 Titianus orator Titiani senioris filius 2, 25.
 Titianæ thermæ 2, 61.
 Titulus Mithæo decretus a Senatu 2, 53.
 Titus 1, 49. 174.
 Titus Aurelius Imp. i. e. Antoninus Pius 1, 119.
 Titus Aurelius Fulvus 1, 37.
 Titus 2, 135. contra Maximinum coactus imperium suscepit *ibid.* sex mensibus imperans interfectus est *ibid.*
 Titus Veturio 1, 259.
 Togati 1, 5. senatores & equites in publico 1, 23. togatos milites Marcus esse iussit 1, 73. togatus in Italia semper processit Hadr. 1, 23.
 Toga picta 2, 163. virilis 1, 52. Commodo data 1, 70. Verò 1, 79.
 Tolerantia Marci Antonini 1, 50.
 Tonitruum, terra mugiente, auditum 2, 86.
 Toparchæ 1, 15.
 Topia 1, 12.
 Toxotius 2, 25.
 Traçtitius appellatus Heliogabalus post mortem 1, 242.
 Trajanus 1, 7. 95. 159. 174. a Nerva adoptatus 2, 164. ad imperium fenex pervenit 2, 194. Hadrianum adoptat 2, 164. nunquam libellis respondit 1, 218. folia diebus deputavit 1, 275. Domitianum pessimum, ejus amicos optimos fuisse dixit 1, 306. a Parthis fellam regiam cepit 1, 45. Daciam Romani imperii provinciam fecit 2, 182. pomœrio addidit 2, 169. post mortem triumphii dignitate potitur 1, 8. ejus deliberatio de successore 1, 6. Dacica expeditio secunda 1, 5. institutum de alimentariis compendiis 1, 126. præcepta 1, 59. templum 1, 20. forum 1, 64. 275. basilica 1, 102. pontes instaurati 1, 276. consuetudo, usque ad quinque pocula potare 1, 285. Trajano divinos honores postulat a senatu Hadrian. 1, 8. eum virtute æquat Victorinus 2, 106.
 Trallianus, *vid.* Phlegon.
 Transitorium 1, 277.

I N D E X.

- Transthebaitani milites 2, 85.
 Transtiberiana regio 1, 158.
 Trebellianus XXV triginta tyrannorum 2, 127. in Ifauria Imperatorem se appellat 2, 128. a Caufifoleo, Gallieni duce, victus & occisus 2, 128.
 Trebellius Pollio multa incurioſe ſcripſit 2, 154. de eo Vopifci iudicium 2, 154.
 Tremiſſes aurei 1, 286.
 Tres Imperatores 2, 84.
 Treviri 1, 133. Trevirorum curia 2, 205.
 Triarius Maternus Laſcivius imperium a militibus oblatum detrectavit 1, 123.
 Tribunicia poteſtas perpetua 1, 5. pars maxima regalis imperii 2, 192. Pio tributa 1, 40. Vero data 1, 80.
 Tribunus plebis 1, 5. 2, 192. tribuni ſtipatores, qui 2, 121. de tribunis conſtitutio Divi Hadriani 2, 210.
 Triclinia de caſtris diruta 1, 12. verſatilia 1, 245.
 Trientes Saloniniani 2, 152.
 Trinurtium 1, 151.
 Triphonius Ictus 1, 308.
 Tripolis, Severi Imp. patria 1, 157.
 Triftis cognominatus Maximus, cur 2, 65.
 Tritanus 2, 231.
 Triumphalis habitus 1, 61.
 Triumphus participatio 1, 63. triumphus Alexandri Imperatoris 1, 301. de Perſis decretus Gordiano 2, 53. a Gallieno ductus deſcribitur 2, 88 ſq. ab Aureliano ductus ob devictam Zenobiam 2, 133. Aureliani inſignis deſcribitur 2, 178 ſq. Probi de Germanis & Blemyis 2, 222. ob alienam victoriam 2, 90.
 Trogus 2, 154. ſcriptor diſertiffimus 2, 208.
 Trojanorum Ilium 2, 147.
 Troſius Aper 1, 50.
 Trutungia Gothis contra Romanos exciti 2, 142.
 Julius Tryphon 2, 162.
 Tullius Cicero 1, 159. 304. 2, 182. 208.
 Tullius Criſpinus, præfectus prætorii 1, 135. a Severo repulſus 1, 138. interfectus 1, 140.
 Tunica auroclavata librilis 2, 239. palliolata *ibid.* palmata, habitus triumphalis 2, 88. 163. tunicæ blatteæ 2, 187. monolores, dilores, trilores 2, 188. oxypæderotinæ *ibid.* ruſſæ 2, 149.

I N D E X:

Tungri 2, 248.

Turbo, præfectus Hadr. 1, 11. 16. ei cum titulo Ægyptiacæ præfecturæ Daciam credit Hadr. 1, 9. ejus amicitia utitur Hadr. 1, 6.

Turdulus Gallicanus scriptor 2, 208.

Tuscus 2, 227.

Tuscus equus 2, 232.

Tutelariorum prætor a Marco institutus 1, 59.

a Tutelis vacare, privilegium olim 2, 57. de tutelis liberbertorum constitutio Marci 1, 59.

Tutores dedit Hadr. 1, 23. a Consulibus dati 1, 59.

Tyana obsessa 2, 170. capta 2, 171.

Apollonium Tyanaum Alexander in suo larario habuit 1, 278. ejus laudes & facta 2, 171.

Tycus Osdroenorum dux electus contra Maximinum 2, 11. interfectus a proprio amico *ibid.*

Typho vocatus Maximinus 2, 9.

Tyranni triginta 2, 98. 101. tyranni quibus in periculis versentur 2, 235. tyrannorum vitæ describuntur 1, 164. tyrannus Gallienus appellatur, & sic in fastos publicos refertur 2, 95.

Tyrannicæ artes insignes a Macrino exercitæ 1, 210 sq. Philippi Arabis 2, 56.

Tyrannidis affectator sub Alexandro quomodo habitus 1, 293. tyrannidem affectat Magnus quidam vir consularis 2, 10.

Tyrus 2, 253.

Tystrum oppidum 2, 14. 36.

V.

Vacantes milites abrogati 1, 268. 2, 121.

Vale tantum subscripsit Commodus plurimis epistolis 1, 112.

Valens XVIII triginta tyrannorum 2, 121. Macriani insidiis petitus 2, 122. sui defendendi causa sumsit imperium *ibid.* Pisonem contra se missum occidit 2, 83. 123. a militibus interemptus 2, 122.

Valens superior XIX triginta tyrannorum 2, 122. in Illyrico imperium sumens occisus *ibid.*

Valens Pinarius 2, 63.

Valerianus 1, 129. 2, 76. princeps Senatus 2, 37. senior Censor electus 2, 76. 77. in deligendis ducibus diligentif-

I N D E X.

- finus 2, 112. a Sapore captus & ferviliter habitus 2, 78.
 Valerianus junior 2, 81. Gallieni frater confanguineus
ibid. absente patre Cæsar & Augustus appellatus *ibid.* mi-
 serabiliter interemtus *ibid.* & 94.
 Valeriani aurei 2, 152.
 Valeriani horti 2, 153.
 Valerianus f. Vitalianus, dux prætorianorum occifus 2, 14.
 Valerianus tribunus 2, 110.
 Valerius Bassianus occifus 1, 108.
 Valerius Catulinus Severo fucceffor miffus 1, 137. a Se-
 vero occifus 1, 153.
 Valerius Cordus, literator Alexandri 1, 259.
 Valerius Flaccus a Probo liberatus ex hostium manibus
 2, 211.
 Valerius Marcellinus, fcriptor 2, 63.
 Valerius Omulus 1, 54.
 Valerius, Valeriani pater 2, 76.
 Vallaris corona 2, 211.
 Vandali 2, 222. in triumpho ducti 2, 178.
 Varro 1, 262. 2, 231.
 Varia f. Mœfa, Heliogabali avia 1, 214.
 Varius dictus Heliogabalus 1, 229 *sq.*
 Varius, Alexandri pater 1, 257.
 Varius Macrinus in Illyrico feliciter rem gerit 1, 301.
 Vascones Hispanorum augures 1, 276.
 Vaticanus mons 1, 82. in Vaticano sepulcra diruta 1, 246.
 Vectigalia publica 1, 286. vectigalia multis artificiis
 impofita Romæ 1, 274. moneta in eum tantum ufum per-
 cussa, exfoluta 1, 286. vectigal lenonum & meretricum in
 ærarium transferri vetitum 1, 274. Ægyptiacum 2, 187.
 Vectilianæ ædes 1, 114.
 Vectius Aper tribunus 1, 134.
 Vectius Sabinus 2, 61 *sq.* præfectus Urbis factus 2, 63.
 Vecturius vocatus Marius 2, 107.
 Vehicula Urbem cum ingentibus farcinis ingredi prohi-
 bita 1, 23. variæ artis 1, 125. Scythica 2, 14. vehiculis
 LX iter fecit Heliogabalus 1, 253. uti invidiofum 2, 156.
 Vehicularium munus per provincias a privatis ad fiscum
 traductum 1, 153.
 Velius Rufus, confularis a Commodio occifus 1, 105.
 Venandi studiosus Hadrianus 1, 4.
 Venationem cum amicis participavit Hadr. 1, 25. ama-

I N D E X.

vit Verus 1, 79. sæpius exercuit Alexander 1, 284. venationis studium in Odenato 2, 118. venationum studiosus Tacitus Imperator 2, 199.

Venatus odere, mos Imperatoribus ad bellum profecturis 2, 66.

Venerianus Gothos navali bello vincit, & occumbit 2, 93.

Veneris templum 2, 135. Calvæ templum 2, 29.

Venetiani Verum contumeliis affecerunt 1, 82.

Venulejus 1, 308.

Venustus & Sabinus Coss. 2, 49.

Vera quia sæpius non cognoscit, etiam bonus alias princeps male imperat 2, 186.

Verconnius Herennianus, præfectus prætorii *ibid.*

Verissimus M. Antoninus appellatus 1, 51.

Vernas in triclinium Saturnalibus semper admisit Verus 1, 83.

Verona 2, 226.

Verificatores Ægyptii 2, 233.

Verus Imperator 1, 77. Ælii filius 1, 34. nepos Hadriani 1, 35. Augusti filius appellatus 1, 79. antea Commodus vocatus 1, 80. ab Antonino adoptatus 1, 34. Aurelio datus adoptandus 1, 78. in Aureliam familiam traductus 1, 79. togam virilem sumit *ibid.* Lucillam, Marci filiam, uxorem duxit 1, 55. 78. Epheli suscepit 1, 83. Quæstor factus 1, 79. Consul *ibid.* Cæsar & Augustus dictus 1, 55. Imperator appellatus 1, 57. Cajo, Neroni & Vitellio æmulus 1, 80. 86. aleæ cupidissimus 1, 86. prasinianæ factioni favit 1, 82. in Syriam profectus 1, 57. 80. contra Parthos 1, 56. Syris risui fuit 1, 83. ad Euphratem progreditur *ibid.* e Syria victor rediit 1, 60. Romæ triumphavit cum Marco 1, 83. Armeniacus, Parthicus & Medicus appellatus 1, 57. 83. cum Marco ad bellum Germanicum profectus 1, 85. neque inter bonos, neque inter malos principes ponitur 1, 77. apoplexia correptus periit 1, 63. 86. veneno peiisse dicitur, quare 1, 86. Divus appellatus 1, 63. ejus origo 1, 78. nativitas *ibid.* nomen 1, 30. 77. unde habuit 1, 77. forma corporis 1, 86. mores 1, 63. 77. 80 *sq.* erga Marcum reverentia 1, 84. nomina a ducibus parta 1, 83. ætas 1, 87. sepultura *ibid.*

Verus Cæsar Marci filius septennis mortuus 1, 68.

Verus & Bibulus Coss. 1, 131.

I N D E X.

- Vespasianus 1, 49. 174. 229. Vespasianum æquat Victorinus 2, 106.
- Vespronius Candidus 1, 137.
- Vestæ ignem Heliogabalus in templum Heliogabali transferre voluit 1, 231. Vestæ penus 1, 233.
- Vestalis virgo ab Heliogabalo vitata 1, 233. Vestalium virgo maxima, censorum potestati non est subjecta 2, 78.
- Vestes omnibus officiis & dignitatibus proprias tribuere voluit Alexander 1, 276.
- Vestigia Deorum in foro visa exeuntium 1, 114.
- Vestimentorum varia genera 1, 125. vestimentum funebre quod Romanis usitatum 1, 114.
- Vestis ferica mimis & histrionibus donata 2, 252.
- Vestitus Heliogabali 1, 246.
- Vetrasinus 1, 60.
- Vetronius Turinus, fumorum venditor, pœnas luit 1, 282. 283. 308.
- Veturius Macrinus, præfectus prætorii 1, 139.
- Vexillis donatus Probus, ob res bene gestas 2, 211.
- Via & itinera publica 1, 59. viarum curatores 1, 60.
- Via Prænestina 2, 57.
- Vibius Passienus proconsul Africæ 2, 129.
- per Vicarium sacrificium factum 1, 46.
- de Vicesima hereditatum constitutio Marci 1, 59.
- Vicesimatione dignos centesimavit Macrinus 1, 216.
- Victimarius 1, 15.
- Victoria, in curia Romana collocata 1, 266.
- Victoria XXX triginta tyrannorum 2, 133. Tetricum ad imperium suscipiendum adhortatur 2, 126. 133. mater castrorum appellata, Augustæ nomen affectat 2, 104. 106. 127. 133. occisa 2, 134.
- Aufidius Victorinus contra Catos missus 1, 56.
- Victorinus V triginta tyrannorum 2, 105. Lollianum e medio tollit 2, 104. cum Postumio imperium participavit 2, 87. 105. ad Gallienum profectus vincitur *ibid.* omnes Imperatores bonos virtutibus æquat, excepta libidine 2, 106. a militibus occisus ob eandem *ibid.*
- Victorinus junior VI triginta tyrannorum 2, 107. Cæsar appellatus, cum patre interficitur 2, 106. 107.
- Victorinorum sepulcrum circa Coloniam Agrippinam 2, 107.
- Furius Victorinus 1, 62.

I N D E X.

- Victoali 1, 62. 69.
 Vigintiviri 1, 133. viginti viri contra Maximinum creati;
 ad Italiam defendendam 2, 38.
 Villæ nomina provinciarum inscripta 1, 27.
 Villosa cucutia 2, 152.
 Viminatum 1, 150.
 Vinarii 1, 280.
 Vindemiæ 1, 237. vindemias egit Pius cum amicis 1, 46.
 Vindex tyrannus 2, 228.
 Vindex 1, 171.
 Vinidius Verus, jurisperitus 1, 47.
 Vinum in expeditione bibere Niger prohibuit 1, 172.
 vinum, oleum, triticum gratis populo datum 1, 44. vinum
 gratis dare populo Romano voluit Aurelianus 2, 188.
 Virgilius 1, 17. 159. Plato poetarum appellatus 1, 280.
 Virgilio imago in Alexandri sacrario secundo *ibid.* libri
 Æneidos 2, 32.
 Virgilianæ fortes 1, 4. 267. Virgiliani versus, de Ælio
 usurpati Hadriano 1, 32.
 Virgines Vestales 1, 138. Virgo maxima 1, 234. Cen-
 sorum potestati non est subjecta 2, 78.
 Viris holoserica vestis interdicta 2, 199.
 Virtingui a Gothis contra Romanos exciti 2, 142.
 Virtutes pro scriptorum ingenio magnæ modo, modo
 parvæ sunt 2, 207.
 Vitæ humanæ terminus 2, 139. vitarum scriptoris officium
 1, 207. vitas principum bonorum Alexander scripsit car-
 minice 1, 277.
 Vitalianus dux prætorianorum occisus 2, 38.
 Vitalius Victor a Severo occisus 1, 152.
 Vitellius Heliogabalo comparatur 1, 229. quare occisus
 1, 95. ejus cœnas Heliogabalus vicit 1, 247. Vitellium
 imitatus Heliogabalus 1, 243.
 Vitem robustis tantum dat Hadr. 1, 12.
 Vites colere pro lubitu non semper licitum 2, 222.
 Vitrasia Faustina interfecta a Commodo 1, 105.
 Vitrum in Ægypto conflatur 2, 234.
 Vitruvius Secundus interfectus 1, 104.
 Viturgia dicta Sampso 2, 236.
 Ulpia bibliotheca 2, 154. 158. in thermis Diocletianis
 posita 2, 208.
 Ulpia Gordiana, Gordiani primi mater 2, 32.

I N D E X.

Domitius Ulpianus, jurisperitissimus 1, 308. præfectus prætorio 1, 170. 275. urbe pulsus 1, 241. præcipuus ju-reconsultorum sub Alexandro 1, 268. magister scrinii & consiliarius Alexandri 1, 275. dissuadet Alexandro, omnibus dignitatibus vestes proprias tribuere, cur 1, 276. solus in Principis Alexandri familiaritatem admittus 1, 280. 281. 307. ab Alexandro pro tutore suo habitus, & ab ira militum defensus 1, 296. ejus libri ad Sabinum 1, 241.

Ulpiorum familia 2, 61.

Ulpium forum 1, 70.

Ulpus Trajanus Imp. 1, 3.

Ulpus Marcellus jurisperitus 1, 47.

Ulpus Crinitus 2, 161. dux Illyriciani limitis 2, 163. in præsentia Valeriani Aureliani arrogat *ibid.*

Ulpus Syllanus 2, 167.

Ululatio canum mortem portendit 2, 28.

Umbria 2, 34. 126.

Univiria sacerdos 2, 135.

Voces animalium proprio vocabulo significare Geta studeit 1, 204.

Vocontii 2, 104.

Vologesus Romanis bellum indicit 1, 56.

Volones 1, 68.

Volucer equus Veri Imp. 1, 82. Volucer calix crystal-linus Veri Imp. 1, 86.

Voluntarii qui appellati 1, 68.

Voluptates Ælii diffluentes 1, 33.

Volusianus cum Gallieno Cof. 2, 82.

Volusius Metianus, jurisperitus 1, 47.

Flavius Vopiscus jussu Tiberiani vitam Aureliani scribit 2, 153. unde historiam suam concinnavit 2, 208.

Vota in Senatu suscepta 1, 57. votorum causa luctus prohibitus 1, 25.

Urbani servi omnes manumissi 2, 199.

Lollius Urbicus historię sui temporis scriptor 1, 228.

Urbis templum 1, 21.

Ursi exarmati 1, 247. mimum agentes 2, 252.

Ursinianus dux sub Probo 2, 225.

Usuræ minimæ 1, 38. usuras accipere senatores vetuit Alexander 1, 275. usuris modus impositus ab Alexandro Imp. *ibid.*

Uvæ Apamænæ 1, 245. Lavicanæ 1, 184.

I N D E X.

Vulcatii Gallicani institutum 1, 90.
Vulcatius Terentianus scriptor historiæ sui temporis 2, 47.
Uxor, dignitatis nomen 1, 34.
Uxorius, Ciceronis 2, 32.

W

Wandali e Pannoniis expulsi 1, 64.

X.

Xerxes 2, 142.
Ælius Xifidius, præfectus ærarii 2, 162.

Z

Zaba, Zenobiæ dux 2, 172.
Zanchæ Parthicæ 2, 152.
Zeno Eleates 2, 155.
Zenobia XXIX e triginta tyrannis 2, 130. Odenati uxor 2, 118. virago etiam marito fortior *ibid.* sq. ex Cleopatrarum & Ptolemæorum gente se jactat 2, 130. in mariti cædem cum Mæonio consentit 2, 119. Herodem privignum novercali odio prosequitur *ibid.* imperium suscepit 2, 92. nomine filiorum adhuc parvulorum 2, 128. 130. 169. more Persarum adorata 2, 131. ab Aureliano laudata *ibid.* cum Aureliano prælio decertans fugatur 2, 172. ad Persas fugam molitur, sed retracta in Aureliani potestatem venit 2, 174. cum filiis ab Aureliano in triumpho ducta 2, 126. 130. 133. 178. Zenobiæ forma corporis 2, 132. mores *ibid.* castitas 2, 131. Zenobiam ad deditionem hortatur Aurelianus 2, 173 sq.
Zosimio, procurator Syriæ 2, 148.
Zoticus 1, 236.
Zuma 2, 149.

E R R A T A.

Vol. I, pag. 47. lin. 2. *Umidio*, leg. *Vinidio*.
Vol. II, pag. 93. lin. 1. *Herennius*, leg. *Herennianus*.

